ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי — סניף אה"ק כפר חב"ד — ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי' תהא שנת נפלאות בכל
צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומֶש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן לחבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיז.

מזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה׳:

א הַלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל־הָאֻמִּים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיח.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש״י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ב יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ג יֹאמְרוּ־נָא בֵית־אַהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ד יֹאמְרוּ־נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ה מִן־הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מַה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: י כָּל־גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: יא סַבּוּנִי
גַם־סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: יב סַבּוּנִי כִדְבֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: יג דָּחֹה
דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים
יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: טז יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: יז לֹא־אָמוּת כִּי־אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי
יָהּ: יח יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אָבֹא־בָם אוֹדֶה יָהּ: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: כא אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: כה אָנָּא
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא: כו בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתִים עַד־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

אגרות קודש

[י״א אד״ר, תשכ״ב]

במענה למכתבו מכ״ז טבת - שנתקבל באיחור זמן רב -

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק׳ של כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, מתאים לתוכן כתבו.

לכתבו אודות מחשבות זרות בשעת הלימוד ותפלה, ידועה העצה לזה, אשר יהי׳ הספר או הסידור פתוח לפניו בעת הלימוד והתפלה, והאותיות אוחזות את המחשבה ותופסות אותה.

ומאחר שהובטחנו יגעת ומצאת, וזכה ללמוד בישיבה הק׳ תומכי תמימים, מיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאינו, בודאי כשילמוד בהתמדה ושקידה ימשיך זה ברכת השי״ת בכל המצטרך לו.

בברכה לבשו״ט בכל האמור.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קיז, קיח ..... ג

ג) מאמר ד״ה בלילה ההוא
שבת פרשת צו, ט״ז אדר-שני ה׳תשכ״ה ..... ה

ד) שיחת ש״פ תשא, י״ח אדר-ראשון ה׳תשכ״ה .....כב

ה) משיחות לילות ג׳, ד׳, ה׳ ועש״ק פ׳ כי תשא,
י״ד-י״ח אדר-ראשון ה׳תשנ״ב ..... לב

ו) לקוטי-שיחות פרשת תשא כרך טז ..... מג

ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ״ק הרה״ג הרה״ח המקובל
ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... נא

ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תשא .....נד

ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תשא ..... נה

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תשא.....פח

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תשא.....פט

יב) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת תשא..... צז

יג) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... ק

שיעורי רמב״ם

יד) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת תשא ..... קג

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תשא ..... קנב

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תשא .....קסז

יז) נביאים וכתובים
ירמיה פרק ט, איכה פרק ג..... קע

יח) משניות – מסכת בבא בתרא
ביאור קהתי.....קעב

יט) עין יעקב מסכת מגילה..... קפא

כ) מסכת חולין עם ביאורים
מדף פב עד דף פח.....קפב

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן .....רי

כב) שולחן ערוך הלכות ציצית
לפי לוח רב יומי אדמו״ר הזקן.....רי

כג) תורה אור ד״ה כי תשא את ראש
אדמו״ר הזקן ..... ריג

כד) שערי תשובה
אדמו״ר האמצעי .....רכא

כה) מאמרי הצ״צ – דרך מצותיך
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... רכב

כו) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש .....רכג

כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב..... רכד

כח) ספר המאמרים – קונטרסים
אדמו״ר מוהריי״צ.....רכה

כט) ספר השיחות ה׳תש״ב-תש״ג בלה״ק
אדמו״ר מוהריי״צ..... רכז

ל) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... רכח

לא) חומש לקריאה בציבור.....רכט

לב) קריאה התורה למנחת שבת-קודש .....רלז

לג) לוח זמנים לשבוע פרשת תשא.....רלח

לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש.....רלט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס"ד. שבת פרשת צו, ט"ז אדר־שני, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **בַּלַּיְלָה**[1] הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ[2], וְנִתְבָּאֵר לְעֵיל בַּמַּאֲמָר
2 לְעֵיל בַּמַּאֲמָר שֶׁל פּוּרִים (מְיוּסָד עַל
3 מַאֲמַר כ"ק מו"ח אַדְמו"ר[3]) טַעַם הַמִּנְהָג[4]
4 שֶׁמִּ"בַּלַּיְלָה הַהוּא" צָרִיךְ הַגִּבְּיהַּ קוֹלוֹ
5 בִּקְרִיאָתוֹ, לְפִי שֶׁזֶּהוּ עִיקַר הַנֵּס, הַיְנוּ שֶׁתָּקְפוֹ שֶׁל
6 נֵס הִתְבַּטֵּא בְּכָךְ שֶׁ"בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת
7 הַמֶּלֶךְ"[5], מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם[6], דְּאַף שֶׁהָיָה אָז מַעֲמָד
8 וּמַצָּב שֶׁל לַיְלָה, שֶׁהוּא זְמַן שֵׁינָה, שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוּת
9 עִנְיַן הַגָּלוּת, אֲנִי יְשֵׁנָה[7] בְּגָלוּתָא[8], וְלֹא עוֹד אֶלָּא
10 שֶׁהַלַּיְלָה גּוּפָא הָיָה בְּאוֹפֶן דְּ"לַיְלָה הַהוּא",
11 שֶׁמּוֹרֶה עַל תַּכְלִית הַהֶעְלֵם, "הַסְתֵּר אַסְתִּיר"[9]
12 (הֶסְתֵּר כָּפוּל), מִכָּל־מָקוֹם "נָדְדָה שְׁנַת מַלְכּוֹ שֶׁל
13 עוֹלָם".

14 ב) **וְיֵשׁ** לְהוֹסִיף וּלְבָאֵר כְּלָלוּת עִנְיַן הַלַּיְלָה
15 שֶׁהוּא זְמַן הַשֵּׁינָה, כְּפִי שֶׁהוּא בְּנוֹגֵעַ
16 לַעֲבוֹדַת הָאָדָם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה כֵּן גַּם
17 לְמַעְלָה. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה גַּם בִּשְׁעַת הַשֵּׁינָה
18 יֶשְׁנָם כָּל הָאֲבָרִים בִּשְׁלֵמוּת, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ שִׁנּוּי
19 שֶׁנִּכָּר בְּעִיקָּר בָּעַיִן, שֶׁהָעַיִן הִיא סְגוּרָה וְאֵינָהּ
20 רוֹאָה, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הָאֹזֶן אֵינָהּ שׁוֹמַעַת כו'.
21 וְעִנְיָנוֹ בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דְּהִנֵּה כְּתִיב שְׁאוּ מָרוֹם
22 עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָּרָא אֵלֶּה[10], כִּי אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ
23 מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעוֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה[11],
24 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְכָל פְּרָטֵי הָעִנְיָנִים דְּ"מָה
25 רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה"[12] וּ"מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה"[13],

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר במגילת אסתר:
2 **בַּלַּיְלָה**[1] **הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ**[2], **וְנִתְבָּאֵר לְעֵיל בַּמַּאֲמָר**
3 **שֶׁל פּוּרִים** במאמר החסידות שהרבי אמר בהתוועדות פורים בשנה זו,
4 תשכ"ה (**מְיוּסָד עַל מַאֲמַר כ"ק מו"ח אַדְמו"ר**[3] הרבי הריי"צ,
5 משנת ה'ש"ת) **טַעַם הַמִּנְהָג**[4]
6 **שֶׁמִּ"בַּלַּיְלָה הַהוּא" צָרִיךְ**
7 הקורא את המגילה **לְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ**
8 **בִּקְרִיאָתוֹ, לְפִי שֶׁזֶּהוּ עִיקַר**
9 **הַנֵּס, הַיְנוּ שֶׁתָּקְפוֹ** התוקף והחוזק
10 **שֶׁל נֵס** ההצלה של עם ישראל
11 בפורים **הִתְבַּטֵּא בְּכָךְ שֶׁ"בַּלַּיְלָה**
12 **הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"**[5],
13 ולפי פשוטו מדובר על המלך
14 אחשורוש אבל לפי מדרשי חכמינו ז"ל
15 הכוונה ש'נדדה שנתו', כביכול, של
16 **מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם**[6] הקדוש־ברוך־
17 הוא, **דְּאַף שֶׁהָיָה אָז** בתקופה שבה
18 נגזרה גזירת המן והתרחש נס פורים
19 **מַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁל לַיְלָה,** המסמל
20 חושך, העלם והסתר, **שֶׁהוּא זְמַן**
21 **שֵׁינָה, שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוּת עִנְיַן**
22 **הַגָּלוּת** כאשר לא רואים אלוקות
23 בגלוי ועם ישראל נמצא במצב רוחני
24 ירוד, כמאמר חכמינו ז"ל על הפסוק
25 ב'שיר השירים' "אני ישנה ולבי ער"
26 **אֲנִי יְשֵׁנָה**[7] **בְּגָלוּתָא**[8], מצבם של
27 בני ישראל בעת הגלות נמשל למצבו
28 של אדם ישן, **וְלֹא עוֹד** בנוסף לכך
29 שהיה זמן של 'לילה' ו'שינה' **אֶלָּא**
30 **שֶׁהַלַּיְלָה גּוּפָא** עצמו **הָיָה**
31 **בְּאוֹפֶן דְּ"לַיְלָה הַהוּא",**
32 והביטוי "הוא" הוא לשון נסתר ('גוף
33 שלישי', בניגוד ל'גוף ראשון', "אתה",
34 שהוא לשון נוכח וענייננו גילוי)
35 **שֶׁמּוֹרֶה** עניין זה של לא רק "לילה"
36 אלא "בלילה ההוא" מורה, **עַל**
37 **תַּכְלִית הַהֶעְלֵם, "הַסְתֵּר**
38 **אַסְתִּיר"**[9] **(הֶסְתֵּר כָּפוּל),**
39 **מִכָּל־מָקוֹם** למרות המצב הרוחני
40 הכל־כך ירוד, **"נָדְדָה שְׁנַת מַלְכּוֹ**
41 **שֶׁל עוֹלָם"** והקדוש־ברוך־הוא 'ער', כביכול, להציל את בני ישראל מגזירת
42 המן, ולכן מפסוק זה מתחיל עיקרו ותקפו של הנס.
43 **ב) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְבָאֵר כְּלָלוּת עִנְיַן הַלַּיְלָה שֶׁהוּא זְמַן**
44 **הַשֵּׁינָה, כְּפִי שֶׁהוּא בְּנוֹגֵעַ לַעֲבוֹדַת הָאָדָם,** עבודת ה' הרוחנית
45 המוטלת על האדם **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה**
46 שהאדם כאן למטה במצב של 'שינה'
47 **נַעֲשֶׂה כֵּן גַּם לְמַעְלָה** וצריך
48 להביא לידי כך שיהיה למטה מצב של
49 עירנות וזה יפעל שגם למעלה יהיה
50 'נדדה שנת המלך' ולא מצב של שינה,
51 כפי שממשיך ומבאר.
52 **וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה גַּם בִּשְׁעַת**
53 **הַשֵּׁינָה יֶשְׁנָם כָּל הָאֲבָרִים** של
54 האדם **בִּשְׁלֵמוּת** בדיוק כמו בשעה
55 שהאדם ער, **אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ שִׁנּוּי** ביחס
56 למצב שבו האדם ער **שֶׁנִּכָּר** השינוי
57 הזה **בְּעִיקָּר בָּעַיִן, שֶׁהָעַיִן** בעת
58 השינה **הִיא סְגוּרָה וְאֵינָהּ**
59 **רוֹאָה, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הָאֹזֶן** אף
60 שהיא קיימת בשלמות כמו בשעה
61 שהאדם ער, מכל־מקום האוזן **אֵינָהּ**
62 **שׁוֹמַעַת כו'. וְעִנְיָנוֹ בַּעֲבוֹדַת**
63 **הָאָדָם, דְּהִנֵּה כְּתִיב שְׁאוּ**
64 **מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָּרָא**
65 **אֵלֶּה**[10], על האדם 'להביט' ולהתבונן
66 בשמים ולהבין מזה על הבורא, ומעין
67 זה נאמר בפסוק נוסף **כִּי אֶרְאֶה**
68 **שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעוֹתֶיךָ יָרֵחַ**
69 **וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה**[11] וגם
70 כאן תוכן הפסוק הוא שהאדם מביט
71 ומתבונן בשמים, בירח ובכוכבים
72 ורואה בהם את מי שכונן וברא אותם,
73 **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְכָל**
74 **פְּרָטֵי הָעִנְיָנִים דְּ"מָה רַבּוּ**
75 **מַעֲשֶׂיךָ הְוָיְ"**[12] **וּ"מַה גָּדְלוּ**
76 **מַעֲשֶׂיךָ הְוָיְ"**[13], **וּפְרָטֵי**
77 **הָעִנְיָנִים דְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית כו'**
78 שההתבוננות בכל אלה מביאה את
79 האדם לידיעה והכרה באלוקות.
80 **וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[14]

---

1) מאמר זה הוא המשך למאמר (הא') דפורים, שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכולל כמה ענינים מהמאמר דחג הפורים שלא נכללו במאמר המוגה. 2) אסתר ו, א. 3) ד"ה בלילה ההוא ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 5 ואילך). 4) מנהגי מהרי"ל - הובא במג"א לאו"ח סתר"צ סקי"ז. 5) ראה מגילה יט, א. וראה רד"ה חייב אינש תרפ"א (סה"מ תרפ"א ס"ע קעט ואילך. תש"ח ע' 107). 6) מגילה טו, סע"ב. יל"ש אסתר עה"פ (רמז תתרנז בתחלתו). 7) שה"ש ה, ב. 8) זח"ג צה, א. 9) וילך לא, יח. וראה חולין קלט, ב. 10) ישעי' מ, כו. 11) תהלים ח, ד. 12) שם קד, כד. 13) שם צב, ו.

ביאור בדרך אפשר

אֵיזֶהוּ חָכָם הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד ולפי פשוטו הכוונה שמי שמסוגל לדעת ולצפות את העתיד הרי הוא חכם, **וּכְפִירוּשׁ רַבֵּנוּ הַזָּקֵן**[15] המבאר את משמעות דברי חכמינו ז"ל אלו לפי פנימיות הדברים, **שֶׁרוֹאֶה** החכם **כָּל דָּבָר** שקיים בעולם **אֵיךְ הוּא נוֹלָד** נוצר **וְנִתְהַוֶּה מֵאַיִן** לא־מציאות **לְיֵשׁ** מציאות קיימת **כו'**, ומזה הוא בא להכרה בבורא **וְהַיְנוּ שֶׁרוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ "בַּעַל־הַבַּיִת לְבִירָה זוֹ"**[16] כפי שאמר אברהם אבינו כאשר 'הכיר את בוראו', **וּבְאוֹפֶן שֶׁהַבַּעֲלוּת** של הקדוש־ברוך־הוא על ה'בירה' העולם כולו, **הִיא לֹא רַק פַּעַם אַחַת**, לא מדובר על בעלות חד־פעמית **אֶלָּא בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, כֵּיוָן שֶׁבְּרֶגַע זֶה** כל רגע ורגע מחדש **הֲרֵי הוּא** הקדוש־ברוך־הוא, 'בעל הבית' של העולם **מְהַוֶּה וּמְקַיֵּם וּמְחַיֶּה אוֹתוֹ מֵאַיִן לְיֵשׁ (כַּמְבֹאָר בְּ'שַׁעַר הַיִּחוּד וְהָאֱמוּנָה'**[17]**),** בספר התניא כיצד העובדה שהעולם נברא מ'אין' ל'יש' מחייבת שיתהווה ויקבל חיות כל רגע ורגע מחדש), **וְאִם־כֵּן** מאחר שהבעלות של הקדוש־ברוך־הוא על העולם מתחדשת בכל רגע ורגע, **הַבַּעֲלוּת הִיא בְּאוֹפֶן אַחֵר לְגַמְרֵי** בתוספת תוקף וחוזק. **וְעַל־יְדֵי־זֶה** שהאדם מביט בבריאה ומתבונן בכך **נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ עִנְיַן הַשְׁמִיעָה וְהַהֲבָנָה** והוא מגיע לידי הכרה פנימית **בְּנוֹגֵעַ לְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ בָּעוֹלָם, שֶׁ"אֲנִי לֹא נִבְרֵאתִי אֶלָּא לְשַׁמֵּשׁ אֶת קוֹנִי"**[18] ועניינו העיקרי והבלעדי הוא לעבוד את ה', **וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁעָלָה בִּרְצוֹנוֹ** של הקדוש־ברוך־הוא **שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה מָכוֹן וְדִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ**[19], מקום שבו יהיה גילוי אלוקות והשראת השכינה **וְעִנְיָן זֶה** של השראת השכינה בעולם לאחר שהעולם הופך להיות מקום ראוי לכך **יָכוֹל לִהְיוֹת עַל־יְדֵי "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם"**[20], כדרשת חכמינו ז"ל על פסוק זה שבתחילתו נאמר "ועשו לי מקדש", ואם כן סיום הפסוק היה צריך להיות "ושכנתי בתוכו", לשון יחיד, וממה שנאמר "ושכנתי בתוכם" למדים שהכוונה להשראת השכינה, "ושכנתי", **בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל**[21], **שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה** כדי שכל אחד מישראל יהיה ראוי שתשרה בו השכינה **צָרִיךְ לִהְיוֹת עִנְיַן הַחַיִּים** על האדם לחיות את חייו ולנהל אותם **עַל־פִּי הַתּוֹרָה וְקִיּוּם מִצְוֹתֶיהָ, שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוּת עִנְיַן** התוכן הכללי של **עֲבוֹדַת ה'** כפי שהעניין הכללי בא לידי ביטוי **בִּפְרָטֵי הָעִנְיָנִים דְּ"סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב** קיום מצוות־עשה זהירות מלעבור על מצוות לא־תעשה **בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם"**[22], **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם", וּבָזֶה** כאשר האדם פועל את השראת השכינה בעולם **הוּא מְשַׁמֵּשׁ אֶת קוֹנוֹ** עובד את ה' **לְמַלֵּא וּלְהַשְׁלִים אֶת הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן** האלוקי **שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ.**

וְזוֹהִי מילוי והשלמת הרצון העליון ל"דירה בתחתונים" הוא **כָּל תַּכְלִית** המטרה והכוונה של **בְּרִיאַת הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[23] שהקדוש־ברוך־הוא אומר **אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי, וְהַיְנוּ** המשמעות הפנימית של הפסוק **שֶׁכָּל עִנְיַן עֲשִׂיַּת הָאָרֶץ הוּא בִּשְׁבִיל הָאָדָם**[24] שעליו מוטל למלא ולהשלים את כוונת הבריאה, **וְעִנְיַן הָאָדָם** ותכלית בריאתו **הוּא בִּשְׁבִיל "בָּרָאתִי" בְּגִימַטְרִיָּא תַּרְיַ"ג** שהוא מספר המצוות **(כַּמְבֹאָר בַּקַּבָּלָה וּבַחֲסִידוּת**[25]**)**, ללמדנו שתכלית בריאת האדם היא בשביל קיום המצוות.

---

14) תמיד לב, א. 15) תניא פמ"ג. 16) ראה ב"ר רפל"ט. 17) פ"א. 18) משנה וברייתא קידושין בסופה (ע"פ הגירסא בש"ס כת"י (אוסף כתבי־היד של תלמוד בבלי - ירושלים תשכ"ד). וכ"ה במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד). 19) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ. 20) תרומה כה, ח. 21) ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). של"ה סט, א. רא, א. לקו"ת נשא כ, סע"ב. 22) תהלים לד, טו. 23) ישעי' מה, יב. 24) ראה זח"א רה, ב. 25) ראה מקדש מלך לזהר שם. אוה"ת בראשית ח"ו תתרמד, ב. יתרו ע' א'. סה"מ תרצ"ו ע' 139. תרח"ץ ע' כה. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' שכא (הועתק ב"היום יום" כב חשון). סה"ש תרפ"ז ע' 152. תרח"ץ ע' 255.

ביאור בדרך אפשר

וְעִנְיָן זֶה שתכלית הבריאה היא עבודת ה׳ בקיום המצוות **מְרוּמָז גַּם בְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**[26] **״בְּרֵאשִׁית**[27] בריאת העולם עליה נאמר ׳בראשית ברא אלוקים׳ היא **בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל״** שנקראו ׳ראשית׳, **כו׳, דְּמַה שֶׁכָּתוּב**[27] **״בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ״, הֲרֵי זֶה כּוֹלֵל אֶת כָּל הַבְּרִיאָה, מֵהָעוֹלָמוֹת הָרוּחָנִיִּים הָעֶלְיוֹנִים עַד לְמַטָּה מַטָּה בַּשָּׁמַיִם וָאָרֶץ** הגשמיים **כִּפְשׁוּטָם, וְכוֹלֵל גַּם אֶת עִנְיַן הַסְּפִירוֹת** עשר הספירות האלוקיות העליונות (הכוחות שבאמצעותם הקדוש־ברוך־הוא בורא ומנהיג את העולמות), **כַּמְבֹאָר בַּ׳זֹהַר׳**[28]. **וְעַל זֶה נֶאֱמַר ״בְּרֵאשִׁית״, שֶׁכָּל זֶה** כל הבריאה כולה, מהעולמות הרוחניים הנעלים ועד העולם הזה הגשמי (שכאמור הכול נכלל ב׳שמים׳ (הרומזים לרוחניות) ו׳ארץ׳ (הרומזת לגשמיות), **הוּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ ״רֵאשִׁית״** וישראל הם המטרה והתכלית של כל העולמות ושל הספירות וכו׳, **וְיִשְׂרָאֵל גּוּפָא** הם עצמם - **תַּכְלִית בְּרִיאָתָם הִיא בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת ״רֵאשִׁית״**[26] כמאמר חכמינו ז״ל ״בראשית״, בשביל ב׳ ראשית, היינו שהעולם נברא בשביל שני עניינים שנקראו ׳ראשית׳, בני־ישראל והתורה. **וְזֶהוּ כְּלָלוּת עִנְיַן הָרְאִיָּה וְהַשְּׁמִיעָה, שֶׁעַל־יָדָן** כאשר האדם מתבונן בבריאה ורואה בה את גדולת ה׳ ושומע ומבין ומפנים את הדברים, כמבואר לעיל, **נַעֲשִׂים כָּל עִנְיָנֵי הָעֲבוֹדָה כִּדְבָעֵי** כנדרש. **וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁעִנְיַן הַשֵּׁינָה בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם הוּא כַּאֲשֶׁר חָסֵר עִנְיַן הָרְאִיָּה וְהַשְּׁמִיעָה הַנַּ״ל** ואז מצבו הרוחני של האדם דומה לאדם ישן שאינו רואה ואינו שומע.

וְזֶהוּ המבואר לעיל אודות משמעות המושג ׳שינה׳ בעבודת ה׳ הוא **גַּם** ענין **הַלַּיְלָה (שֶׁאָז הוּא זְמַן הַשֵּׁינָה) בָּעֲבוֹדָה, כַּמּוּבָן מֵהַחִלּוּק** ההבדל **שֶׁבֵּין יוֹם וָלַיְלָה (שֶׁעַל זֶה** על כך שבבריאה יש מצב של יום ויש מצב של לילה **נֶאֱמַר**[29] בתורה בסיפור בריאת העולם **וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד, וְאִיתָא** מובא **בַּ׳זֹהַר׳**[30] **שֶׁכְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה ״יוֹם אֶחָד״ צָרִיךְ לִהְיוֹת עֶרֶב וָבֹקֶר, יוֹם וָלַיְלָה,** וכאשר יש חיבור של ׳לילה׳ ו׳יום׳ ביחד יש מציאות מלאה של ׳יום אחד׳), וההבדל בין יום ולילה הוא **שֶׁבַּיּוֹם יֵשׁ אוֹר בָּעוֹלָם, וְאָז רוֹאִים אֶת כָּל הָעִנְיָנִים כְּפִי שֶׁהֵם עַל מְקוֹמָם כו׳,** ומצבם האמיתי גלוי, **וְהַיְנוּ, שֶׁהָאוֹר שֶׁנִּמְשָׁךְ** ומתגלה **מִלְּמַעְלָה, כְּמוֹ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ** המאיר ביום **(וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בִּשְׁאָר עִנְיָנֵי אוֹר** כמו אור הנר וכד׳), **אֵינוֹ בּוֹרֵא** יוצר **אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה בְּאוֹר זֶה** ואינו מחדש את מציאותו, **אֶלָּא שֶׁעַל־יְדֵי הָאוֹר רוֹאִים אֶת הַדָּבָר וְכָל מִסְּבִיבוֹ כו׳. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּלַּיְלָה, הִנֵּה אַף שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בַּדְּבָרִים עַצְמָם** ומצד עצמם הם קיימים בדיוק כמו ביום, **מִכָּל־מָקוֹם הָאָדָם שֶׁנִּמְצָא בִּמְחִיצָתָם אֵינוֹ רוֹאֶה אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁהֵם** ואין לו את האפשרות לראות את המציאות האמיתית שלהם, **וְצָרִיךְ שַׁקְלָא־וְטַרְיָא** דיון ועיון **וְחִפּוּשׂ מִחִפּוּשׂ**[31] על דרך לשון חכמינו ז״ל בגמרא לגבי דיני בדיקת חמץ הנלמדים מלשונות הפסוקים בהם נזכר הביטוי חיפוש, והמשמעות היא לחפש הרבה **כְּדֵי לְבָרֵר מַהוּתוֹ שֶׁל כָּל דָּבָר, מְקוֹמוֹ וְעִנְיָנוֹ, וְכֵיצַד צָרִיךְ לְהִתְנַהֵג עִמּוֹ כו׳** ואילו כשיש אור כל הדברים הללו גלויים ונראים ומובנים מיד, ללא צורך ביגיעה וחיפש ועיון. **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה** כשם שההבדל הזה קיים בין יום ולילה ואור וחושך בגשמיות, כך גם **בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם** ברוחניות, **שֶׁ״יוֹם״**

---

26) הובא בפירש״י ורמב״ן בראשית א, א. 27) בראשית שם. 28) ח״א רנו, ב. וראה אוה״ת בראשית תפז, סע״ב ואילך.
29) בראשית שם, ה. 30) ראה זהר ח״א מו, א. ח״ב מו, ב. ח״ג צג, ב. 31) לשון חז״ל - פסחים ז, ב.

ביאור בדרך אפשר

מוֹרֶה עַל מַעֲמָד וּמַצָּב נעלה בעבודת ה' **שֶׁמֵּאִיר אֶצְלוֹ** האור והגילוי של **"שֶׁמֶשׁ הְוָיָ"**[32], **שֶׁאָז כָּל הָעִנְיָנִים מוּאָרִים אֶצְלוֹ, וְלָכֵן רוֹאֶה בְּבֵרוּר שֶׁדָּבָר זֶה הוּא חַיִּים וְטוֹב, וְדָבָר זֶה הוּא הֲפָכוֹ,** והבחירה ביניהם קלה ופשוטה, כי ההבדלים חדים וברורים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[33] **רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ גוֹ' אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְגוֹ', וּמוּבָן בַּמֶּה יִבְחַר, וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים**[34] כי כאמור ההבדלים בין החיים והטוב להיפך־החיים והיפך־הטוב נראים היטב וגלויים לפניו. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן "בַּלַּיְלָה", כַּאֲשֶׁר** האור והגילוי של **"שֶׁמֶשׁ הְוָיָ" הִיא אֶצְלוֹ בְּהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר (מִצַּד אֵיזֶה סִיבּוֹת שֶׁתִּהְיֶנָה), אֲזַי נַעֲשֶׂה מַעֲמָד וּמַצָּב דְּ"הָעָם הַהוֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ"**[35], ובהעדר האור הרי הוא שרוי בחושך, **אֲזַי נַעֲשֶׂה מַעֲמָד וּמַצָּב דְּ"הָעָם הַהוֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ"**[35] ואינם יודעים להבחין ולדעת מה טיבו ומה מהותו של כל דבר, **וּמִצַּד זֶה הֲרֵי הֵם אוֹמְרִים "לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רַע, שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ, שָׂמִים מַר לְמָתוֹק וּמָתוֹק לְמַר"**[36] ובמצב של מבוכה כזו קשה מאד להבדיל בין חיים וטוב למה שהפוך מזה ולבחור דווקא בטוב.

וְזֶהוּ כְּלָלוּת עִנְיַן הַשֵּׁינָה וְלַיְלָה (זְמַן הַשֵּׁינָה), שֶׁמִּזֶּה מהעדר 'ראיה' ו'שמיעה' נכונה של הדברים ובלבול ומבוכה בעבודת ה' **נַעֲשֶׂה עִנְיַן הַגָּלוּת ("אֲנִי יְשֵׁנָה" בגלות) בְּגָלוּתָא בַּעֲבוֹדָה, וְהַיְנוּ, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ** הנפש האלוקית של האדם **שֶׁהִיא חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל מַמָּשׁ**[37], **וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ הִיא לְשַׁמֵּשׁ אֶת קוֹנוֹ,** הנה המודעות וההבנה וההכרה במטרה ובתכלית של בריאתו **נִמְצָאִים אֶצְלוֹ בְּגָלוּת, בְּגוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית** שמעלימים ומסתירים על הנשמה, **שֶׁאָז** בזמן הגלות **"אֹתוֹתֵינוּ לֹא רָאִינוּ"**[38] לא רואים אותות שנובעים מגילוי אלוקות, **וְ"הָיִינוּ כְּחֹלְמִים"**[39] מצבם של בני ישראל בגלות נמשל ל'שינה' כמבואר כאן בהרחבה, וכן ל'חלום' שבו אין האדם רואה דברים בצורה ברורה ומסודרת. **וּמִזֶּה** מהגלות, ההעלם והמבוכה ברוחניות, **מִשְׁתַּלְשֶׁלֶת גַּם גָּלוּת חִיצוֹנִית,** גלות בני ישראל בין אומות העולם **שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוּת הָעִנְיָן דְּ"מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ"**[40], היינו שמצב רוחני ירוד, גורם שמזה ישתלשל מצב גשמי ירוד **גָּלוּת כִּפְשׁוּטָהּ, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּגָלוּת בֵּין אוּמוֹת הָעוֹלָם.**

וְסִבַּת הַדָּבָר הִיא לְפִי שֶׁעִנְיַן הַשֵּׁינָה בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם פּוֹעֵל אֶת עִנְיַן הַשֵּׁינָה לְמַעְלָה כִּכְיָכוֹל. וְיוּבָן עִנְיַן הַשֵּׁינָה לְמַעְלָה - מֵעִנְיַן הַשֵּׁינָה לְמַטָּה. דְּהִנֵּה, בְּשָׁעָה שֶׁהָאָדָם עֵר, אַזַי הַנְהָגָתוֹ הִיא עַל־פִּי הַשֵּׂכֶל, שֶׁתּוֹפֵס מָקוֹם אֶצְלוֹ בָּרֹאשׁ וּבְרֵאשׁוֹנָה, כַּאֲשֶׁר הוּא שֵׂכֶל בִּלְתִּי מְסוּדָר. וְעוֹד זֹאת דבר נוסף שמאפיין את פעולת השכל בעת השינה, שֶׁחֲסֵרָה גַּם הַשְׁפָּעַת הַשֵּׂכֶל עַל הַכֹּחוֹת זוּלָתוֹ, שאר כוחות הנפש מלבד השכל, **שֶׁלָּכֵן יָכוֹל לִהְיוֹת בַּחֲלוֹם** שהוא בעת השינה **עִנְיָן שֶׁל חִבּוּר הֲפָכִים,** דברים לא

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁמֵּאִיר אֶצְלוֹ "שֶׁמֶשׁ הְוָיָ"[32], שֶׁאָז כָּל הָעִנְיָנִים
2 מוּאָרִים אֶצְלוֹ, וְלָכֵן רוֹאֶה בְּבֵרוּר שֶׁדָּבָר זֶה הוּא
3 חַיִּים וְטוֹב, וְדָבָר זֶה הוּא הֲפָכוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[33]
4 רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ גוֹ' אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְגוֹ',
5 וּמוּבָן בַּמֶּה יִבְחַר, וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים[34]. מַה־שֶּׁאֵין־
6 כֵּן "בַּלַּיְלָה", כַּאֲשֶׁר "שֶׁמֶשׁ הְוָיָ" הִיא אֶצְלוֹ
7 בְּהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר (מִצַּד אֵיזֶה סִיבּוֹת שֶׁתִּהְיֶנָה), אַזַי
8 נַעֲשֶׂה מַעֲמָד וּמַצָּב דְּ"הָעָם הַהוֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ"[35],
9 וּמִצַּד זֶה הֲרֵי הֵם אוֹמְרִים "לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רַע,
10 שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ, שָׂמִים מַר לְמָתוֹק
11 וּמָתוֹק לְמַר"[36].

12 **וְזֶהוּ** כְּלָלוּת עִנְיַן הַשֵּׁינָה וְלַיְלָה (זְמַן הַשֵּׁינָה),
13 שֶׁמִּזֶּה נַעֲשֶׂה עִנְיַן הַגָּלוּת ("אֲנִי יְשֵׁנָה"
14 בְּגָלוּתָא) בַּעֲבוֹדָה, וְהַיְנוּ, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ שֶׁהִיא חֵלֶק
15 אֱלֹקָה מִמַּעַל מַמָּשׁ[37], וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ הִיא
16 לְשַׁמֵּשׁ אֶת קוֹנוֹ, נִמְצָאִים אֶצְלוֹ בְּגָלוּת, בְּגוּפוֹ
17 וְנַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית, שֶׁאָז "אֹתוֹתֵינוּ לֹא רָאִינוּ"[38],
18 וְ"הָיִינוּ כְּחֹלְמִים"[39]. וּמִזֶּה מִשְׁתַּלְשֶׁלֶת גַּם גָּלוּת
19 חִיצוֹנִית, שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוּת הָעִנְיָן דְּ"מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ
20 גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ"[40], גָּלוּת כִּפְשׁוּטָהּ, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
21 נִמְצָאִים בְּגָלוּת בֵּין אוּמוֹת הָעוֹלָם.

22 **וְסִבַּת** הַדָּבָר הִיא לְפִי שֶׁעִנְיַן הַשֵּׁינָה בַּעֲבוֹדַת
23 הָאָדָם פּוֹעֵל אֶת עִנְיַן הַשֵּׁינָה לְמַעְלָה
24 כִּכְיָכוֹל. וְיוּבָן עִנְיַן הַשֵּׁינָה לְמַעְלָה - מֵעִנְיַן
25 הַשֵּׁינָה לְמַטָּה. דְּהִנֵּה, בְּשָׁעָה שֶׁהָאָדָם עֵר, אַזַי
26 הַנְהָגָתוֹ הִיא עַל־פִּי הַשֵּׂכֶל, שֶׁתּוֹפֵס מָקוֹם אֶצְלוֹ
27 בָּרֹאשׁ וּבְרֵאשׁוֹנָה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁהוּא יָשֵׁן,
28 הִנֵּה גַּם הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, הוּא שֵׂכֶל בִּלְתִּי מְסוּדָר.
29 וְעוֹד זֹאת, שֶׁחֲסֵרָה גַּם הַשְׁפָּעַת הַשֵּׂכֶל עַל
30 הַכֹּחוֹת זוּלָתוֹ, שֶׁלָּכֵן יָכוֹל לִהְיוֹת בַּחֲלוֹם עִנְיָן
31 שֶׁל חִבּוּר הֲפָכִים, וְעִנְיָנִים שֶׁהֵם הֵיפֶךְ הַשֵּׂכֶל,

---

32) ע"פ תהלים פד, יב. 33) נצבים ל, טו. 34) שם, יט. 35) ישעי' ט, א. 36) שם ה, כ. 37) תניא רפ"ב. 38) תהלים עד, ט. 39) שם קכו, א. וראה תו"א וישב כח, ג. ובכ"מ. 40) תפילת מוסף דיו"ט.

ביאור בדרך אפשר

מציאותיים, **וְעִנְיָנִים שֶׁהֵם הֵיפֶךְ הַשֵּׂכֶל, אֲפִילוּ כְּפִי שֶׁהַשֵּׂכֶל הוּא בִּשְׁעַת הַשֵּׁינָה** וזאת משום שבעת השינה השכל לא מכוונן ומנהל את פעולת שאר הכוחות.

וּמִזֶּה מוּבָן גַּם עִנְיַן הַשֵּׁינָה לְמַעְלָה כִּבְיָכוֹל, שֶׁהוּא עִנְיַן הִסְתַּלְּקוּת סילוק ועלייה של בחינת **הַמּוֹחִין דִּלְעֵילָא** שלמעלה, באלוקות (**וְעַד לְמַעְמָד וּמַצָּב שֶׁ"עָזַב הֲוָיָ' אֶת הָאָרֶץ"**[41] **כִּבְיָכוֹל** ויש חיסרון בהשגחה ובשמירה של הקדוש־ברוך־הוא על בני ישראל, כפי שימשיך ויבאר, כי ההעלם וההסתר כל כך גדול ואין גילוי אלוקות). **וְלָכֵן, הִנֵּה אַף שֶׁמִּצַּד הֱיוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם"**[42] **מַגִּיעַ לָהֶם** ראויים הם שהקדוש־ברוך־הוא ישפיע להם מלמעלה למטה **כָּל טוּב רוּחָנִי וְכָל טוּב גַּשְׁמִי**, בכל זאת **הֲרֵי כְּשֶׁיֵּשׁ לְמַעְלָה הִסְתַּלְּקוּת הַמּוֹחִין כִּבְיָכוֹל, הֵינוּ שֶׁהַהַנְהָגָה אֵינָהּ כְּפִי שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת עַל־פִּי הֶבְנָה וְהַשָּׂגָה, הֲרֵי זֶה** התעלמות והסתלקות המוחין למעלה **פּוֹעֵל אֵצֶל יִשְׂרָאֵל מַעְמָד וּמַצָּב דְּ"גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ", וְכַאֲשֶׁר גָּלוּ לְאֱדוֹם, גָּלוּ לְבָבֶל וְגָלוּ לְעֵילָם, אֲזַי "שְׁכִינָה עִמָּהֶם"**[43] כדברי חכמינו ז"ל (ולפי הפשט כוונת המאמר היא שגם בגלות השכינה נמצאת איתנו, אך לפי פנימיות הדברים, כיוון שעניין הגלות נגרם כתוצאה מכך שיש למעלה הסתלקות המוחין והדבר גורם גלות וירידה למטה, הכוונה היא שבמובן מסויים הגלות של בני ישראל היא כאשר גם למעלה, כביכול, יש עניין של גלות), **שְׁכִינָתָא בְּגָלוּתָא**[44] השכינה בגלות.

ביאור בדרך אפשר

ג) וְזֶהוּ תָּקְפּוֹ העיקר והחזק **שֶׁל גַּם** פורים שמתחיל בפסוק זה (אף־על־פי שלפי פשטות המקראות הנס של הצלת בני ישראל בפועל התרחש בהמשך המאורעות), **שֶׁ"בַּלַּיְלָה הַהוּא", תַּכְלִית הַהֶעְלֵם,** כמבואר לעיל ששני הביטויים 'לילה' ו'הוא' הם לשונות של העלם והסתר, ומתוך המצב הנחות הזה **"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"**, התבטל מצב השינה **וְנַעֲשָׂה** מהפך מן הקצה אל הקצה, מתכלית ההעלם אל **תַּכְלִית הַגִּלּוּי**[45]. **וְהֵינוּ, שֶׁאֵין זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" נִתְבַּטֵּל הַלַּיְלָה וְהַהֶעְלֵם, אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב "בַּלַּיְלָה הַהוּא", שֶׁ"בַּלַּיְלָה הַהוּא" גּוּפָא** בו עצמו **בִּהְיוֹתוֹ בְּתַכְלִית הַהֶעְלֵם** תוך כדי שההעלם הוא בכל התוקף, **נִפְעַל הָעִנְיָן דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"**[46] ונהיה תכלית הגילוי.

וְלָכֵן הוּבָא עַל גַּם פּוּרִים בדברי חכמינו ז"ל **הַמָּשָׁל מִצְּבִי, שֶׁגַּם בְּשָׁעָה שֶׁיָּשֵׁן (וְעֵינוֹ אַחַת קְמוּצָה** סגורה ועצומה) **עֵינוֹ אַחַת פְּתוּחָה**[47], כלומר שגם תוך כדי השינה, אין זו שינה מוחלטת וכך גם בנמשל, **הֵינוּ, שֶׁבְּיַחַד עִם הַהֶעְלֵם דְּ"בַּלַּיְלָה הַהוּא"** ותוך כדי שההעלם נמשך ועדיין מעלים ומסתיר, **יֶשְׁנוֹ** בד בבד **גַּם הָעִנְיָן דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ", תַּכְלִית הַגִּלּוּי**[48]. והולך ומבאר בפרטיות יותר את מהות הגילוי, "תכלית הגילוי" שהאיר תוך כדי שההעלם נמשך.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" קָאֵי מכוון **עַל גִּלּוּי אוֹר אֶלְקִי** נעלה מאד **שֶׁנִּמְשָׁךְ** לא רק במצב מרומם, מצב שמתאים וראוי לגילוי אלוקות, אלא **גַּם בְּהֶעְלֵם הַלַּיְלָה,** מצב שלכאורה לא ראוי

---

41) יחזקאל ח, יב. ט, ט. 42) פ' ראה יד, א. 43) ראה מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי. 44) ראה זח"א קכ, ב. 45) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ז ע' 42 ואילך (ממאמר זה). 46) שהרי הנס דפורים הי' מלובש בטבע (ראה תו"א צא, א. ק, א. ובכ"מ). ובזה תובן שייכות ב' הפירושים* ב"נדדה שנת המלך", "שנת מלכו של עולם", או "שנת המלך אחשורוש ממש" (מגילה ויל"ש שבהערה 6) - כי מכיון שמה ש"נדדה שנת המלך מלכו של עולם" הי' באופן דהתלבשות בלבושי הטבע - "בלילה ההוא", ע"כ זה נתלבש במה ש"נדדה שנת המלך אחשורוש ממש". 47) שהש"ר ספ"ח. וראה תו"א מג"א קטז, ד. 48) משל הצבי שבמדרש שם הוא על בחי' עין ה' אל יראיו - הבטה בעין א' שלמטה משתי עינים. אבל בב"ר

*) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782, שכל הפירושים שבפסוק אחד - שייכים הם זה לזה.

ביאור בדרך אפשר

שיהיה בו גילוי אלוקות **וַאֲפִילוּ בַּהֶעְלֵם הַכָּפוּל דְּ"לַיְלָה הַהוּא"**, שתי לשונות של העלם, **שֶׁעִנְיָן זֶה גּוּפָא** עצמו, עצם העובדה שאור זה מאיר אפילו בתוך העלם והסתר גדול ביותר, **מוֹרֶה עַל גּוֹדֶל הָעֲלוּי שֶׁבּוֹ, שֶׁשָּׁרְשׁוֹ מִבְּחִינַת הַחֹשֶׁךְ שֶׁלְּמַעְלָה מֵ'אוֹר'**, כמבואר בחסידות שיש דרגות עליונות הנקראות 'חושך' (ככתוב "ישת חושך סתרו") משום שהם למעלה מגילוי **שֶׁזֶּהוּ** **עִנְיָן "לַיְלָה הַהוּא"** התעלמות כפולה **לְמַעֲלִיּוּתָא (לְמַעְלָה גַּם מִ"יוֹם הַהוּא" דְּקָאֵי** המכוון **עַל עֶצֶם הָאוֹר** ולא רק הארה והתפשטות של האור), **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בַּאֲרוּכָה.**

והולך ומבאר את מעלתו של האור האלוקי הנעלה הנמשך ומאיר אפילו במצב של העלם והסתר גדול ביותר, האור שהוא בחינת 'חושך' ו'לילה' למעליותא.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה 'אוֹר' שֶׁנִּקְרָא "יוֹם", הוּא מוּגְבָּל, וְלָכֵן אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ בְּהֶעְלֵם הַלַּיְלָה (אֲפִילוּ בְּלַיְלָה סְתָם), כִּי הֶעְלֵם הַלַּיְלָה מְנַגֵּד אֵלָיו. אָמְנָם, "נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" מוֹרֶה עַל אוֹר בְּלִתִּי מוּגְבָּל, שֶׁכְּלַפֵּי אוֹר זֶה - הִנֵּה הַהֶעְלֵם אֵינוֹ מְנַגֵּד, וְלָכֵן נִמְשָׁךְ גַּם "בַּלַּיְלָה הַהוּא"[49] כאשר ישנו העלם והסתר גדול ביותר, הסתר כפול (ואפילו מבלי שההעלם וההסתר יתבטל).

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהַמַּעֲלָה דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" הארה והתגלות שבאה בתוך ה'לילה' וה'שינה' **לְגַבֵּי "יוֹם"**, מצב רגיל של גילוי, **מוּבֶנֶת גַּם בְּפַשְׁטוּת. דְּהִנֵּה, זְמַן הַיּוֹם, בְּדֶרֶךְ כְּלָל, אֵינוֹ זְמַן שֶׁבּוֹ יְשֵׁנִים**[50] אלא הסדר הרגיל הוא שהשינה היא בלילה. **אֲבָל הֶעְדֵּר הַשֵּׁינָה בַּיּוֹם, שׁוֹנֶה לְגַמְרֵי מֵהֶעְדֵּר הַשֵּׁינָה כְּשֶׁנּוֹדֶדֶת בַּלַּיְלָה, כִּי הֶעְדֵּר הַשֵּׁינָה בַּיּוֹם, הוּא מִצַּד אוֹר הַיּוֹם, שֶׁזֶּהוּ דָּבָר שֶׁמִּחוּץ לָאָדָם, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן נְדִידַת הַשֵּׁינָה בַּלַּיְלָה - הִיא בִּגְלַל הַמַּצָּב (הַנַּפְשִׁי**[51]) **שֶׁל הָאָדָם גּוּפָא** עצמו, ואם כן זו להאיר ולהתגלות **בְּהֶעְלֵם הַלַּיְלָה (אֲפִילוּ בְּלַיְלָה סְתָם** בהעלם רגיל, וכל־שכן שאינו יכול להתגלות במצב של "בלילה ההוא"), **כִּי הֶעְלֵם הַלַּיְלָה מְנַגֵּד אֵלָיו** ואין בכוחו לגבור על ההעלם. **אָמְנָם, "נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"**, ביטול עניין השינה, **מוֹרֶה עַל** המשכה והתגלות של **אוֹר בְּלִתִּי מוּגְבָּל, שֶׁכְּלַפֵּי אוֹר זֶה - הִנֵּה הַהֶעְלֵם אֵינוֹ מְנַגֵּד, וְלָכֵן** אור נעלה זה, אור בלתי מוגבל, **נִמְשָׁךְ גַּם "בַּלַּיְלָה הַהוּא"**[49] כאשר ישנו העלם והסתר גדול ביותר, הסתר כפול (ואפילו מבלי שההעלם וההסתר יתבטל).

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהַמַּעֲלָה דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" הארה והתגלות שבאה בתוך ה'לילה' וה'שינה' **לְגַבֵּי "יוֹם"**, מצב רגיל של גילוי, **מוּבֶנֶת גַּם בְּפַשְׁטוּת. דְּהִנֵּה, זְמַן הַיּוֹם, בְּדֶרֶךְ כְּלָל, אֵינוֹ זְמַן שֶׁבּוֹ יְשֵׁנִים**[50] אלא הסדר הרגיל הוא שהשינה היא בלילה. **אֲבָל הֶעְדֵּר הַשֵּׁינָה בַּיּוֹם, שׁוֹנֶה לְגַמְרֵי מֵהֶעְדֵּר הַשֵּׁינָה כְּשֶׁנּוֹדֶדֶת בַּלַּיְלָה, כִּי הֶעְדֵּר הַשֵּׁינָה בַּיּוֹם, הוּא מִצַּד אוֹר הַיּוֹם, שֶׁזֶּהוּ דָּבָר שֶׁמִּחוּץ לָאָדָם, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן נְדִידַת הַשֵּׁינָה בַּלַּיְלָה - הִיא בִּגְלַל הַמַּצָּב (הַנַּפְשִׁי**[51]) **שֶׁל הָאָדָם**

רפ"מ: "עין ה' אל יראיו זה אברהם", וקאי על בחי' עין א' דעתיקא שלמעלה מבחי' ב' עינים (יהל אור ע' קכב (ע"פ זח"ג קכט, ב). וראה גם אוה"ת ס"פ וירא. וראה גם ד"ה אר"י לא ברא כו' תרצ"ד (ועפ"ז סרה קושיית היפ"ת לב"ר שם)). וע"פ הידוע שכל הפירושים שבפסוק א' שייכים זל"ז*, צ"ל שבחי' עין א' שלמטה מבחי' ב' עינים שייכת לבחי' עין א' שלמעלה מב' עינים. (וראה גם תו"א שם: "להיות נמשך מבחי' עינא פקיחא דלא נאים", שזהו עין א' דעתיקא (זהר שם, סע"ב), שאין שייך בה ענין השינה). וי"ל שמעלת בחי' ב' עינים על בחי' עין א' שבשהש"ר שם, הוא רק בענין הגילויים, והוא שההשגחה דעין א' באה בהתלבשות בלבושי הטבע (וכמ"ש בתו"א שם: "שמתלבש בלבוש"), אבל עצם האור שבבחי' זו הוא אותו האור דבחי' עין א' דעתיקא. וכדאי' בתו"א שם: "ודמה לך לבחי' מהותו ועצמותו ית' בחי' ע"ק, ומשם יומשך להיות לצבי כו'". (וע"ד המבואר בתו"א ד"ה חייב אינש (צט, סע"ד ואילך) בענין מה שפורים מותר בעשיית מלאכה. עיי"ש). - עד"ז הוא גם בב' הבחי' שביראה - יר"ת ויר"ע [הממשיכות ב' בחי' הבטה אלו (ראה יהל אור שם. ד"ה אר"י שם)] - שחלוקות רק בענין הגילויים, אבל בנוגע לעצם מהותם, גם יר"ת (עם היותה למטה מאהבה בבחי' הגילויים) - היא בעצמותו ית' (קונט' העבודה ע' 18). 49) ובדוגמת הידוע (ד"ה הקבצו תרס"ח (בהמשך תרס"ו). וידבר אלקים תש"ד בסופו. ובכ"מ) שאין ביכולת הצמצום להעלים על אור הבל"ג, ולכן נמצא הוא גם לאחה"צ כמו שהוא קודם הצמצום. 50) ראה רמב"ם הל' דיעות פ"ד ה"ה: ולא יישן ביום. סוכה כו, ב וטושו"ע או"ח סרל"א וס"ד סע' טו. וראה גם שו"ע אדה"ז בתחלתו, שצריך לקום משינתו קודם אור הבוקר. 51) ראה בפירש"י ד"ה נדדה: ויש אומרים כו'. וגם פעולתו על חומר גופו היא בפנימיות יותר מהפעולה דאור היום, שהרי "אין הזיו (דשמש) נכנס בתוכיות.. האדם" (תו"א

גוּפָא. וְעוֹד זֹאת, שֶׁבַּיּוֹם אֵין זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁאוֹר הַיּוֹם אֵינוֹ מְנִיחַ לִישׁוֹן[52], אֶלָּא פּוֹעֵל רַק שֶׁהָאָדָם לֹא לֹא יִרְצֶה לִישׁוֹן, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כַּאֲשֶׁר הַשֵּׁינָה נוֹדֶדֶת, שֶׁאָז נִמְצָא הָאָדָם בְּמַצָּב שֶׁאֵינוֹ מְאַפְשֵׁר עִנְיָן שֶׁל שֵׁינָה לִישׁוֹן, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כַּאֲשֶׁר הַשֵּׁינָה נוֹדֶדֶת, שֶׁאָז נִמְצָא הָאָדָם בְּמַצָּב שֶׁאֵינוֹ מְאַפְשֵׁר עִנְיָן שֶׁל שֵׁינָה, וּבְמַצָּב כָּזֶה אֵין חִלּוּק בֵּין יוֹם לְלַיְלָה, כִּי הַמַּצָּב דְּ"נָדְדָה שְׁנַת" הוּא הִתְעוֹרְרוּת כָּזוֹ שֶׁלְּגַבֶּיהָ אֵין מְציאוּת שֶׁל שֵׁינָה (הֶעְלֵם), וְלָכֵן לֹא שַׁיָּךְ שֶׁהֶעְלֵם הַלַּיְלָה (וַאֲפִילוּ "לַיְלָה הַהוּא") יְנַגֵּד עַל זֶה.

וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁצָּרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַקּוֹל בִּקְרִיאַת "בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ". דְּהִנֵּה, הַגְּבָהַת הַקּוֹל בְּעֵת הַדִּבּוּר, קְשׁוּרָה עִם שְׁנֵי עִנְיָנִים. הָאֶחָד, שֶׁדִּבּוּר זֶה חוֹדֵר בָּאָדָם בִּפְנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ, כְּפִי שֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ שֶׁכַּאֲשֶׁר מְדַבֵּר אוֹדוֹת עִנְיָן שֶׁנּוֹגֵעַ לוֹ בְּיוֹתֵר, אֲזַי אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת בִּמְנוּחָה וּלְדַבֵּר בְּקוֹל נָמוּךְ, אֶלָּא דְּבָרָיו נֶאֱמָרִים בְּקוֹל גָּבוֹהַּ. וְהַשֵּׁנִי, שֶׁדִּבּוּר זֶה נִשְׁמָע לְמֶרְחוֹק יוֹתֵר, וּכְכָל שֶׁהַקּוֹל גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, יִשְׁמַע לְמֶרְחוֹק יוֹתֵר. וְכֵן הוּא גַּם בְּהַמְשָׁכַת הָאוֹר דְּ"נָדְדָה שְׁנַת מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם", שֶׁהָאוֹר נִמְשָׁךְ מִמָּקוֹם נַעֲלֶה וְעָמוֹק בְּיוֹתֵר, שֶׁבּוֹ לֹא שַׁיָּךְ גֶּדֶר הַהֶעְלֵם (כַּנַּ"ל), וְנִמְשָׁךְ לְמֶרְחוֹק בְּיוֹתֵר, גַּם בְּהֶעְלֵם הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹן, וְעַד לַהֶעְלֵם דְּ"לַיְלָה הַהוּא". וּכְדֵי שֶׁהַקְּרִיאָה דְּ"בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" תַּמְשִׁיךְ וְתִפְעַל עִנְיָן זֶה (כַּיָּדוּעַ[53] בְּפֵירוּשׁ "נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים"[54], שֶׁכַּאֲשֶׁר "נִזְכָּרִים" - אֲזַי "נַעֲשִׂים"), צְרִיכָה לִהְיוֹת הַקְּרִיאָה בְּהַגְבָּהַת הַקּוֹל, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה פּוֹעֲלִים שְׁנֵי עִנְיָנִים אֵלּוּ גַּם לְמַעְלָה[55].

ד) **וּבְעוֹמֶק** יוֹתֵר, הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁלְּגַבֵּי הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" אֵין

פז, ריש ע"ב. ובכ"מ). וכ"ה גם בנמשל, שהתלבשות הנס בטבע (ראה לעיל הערה 46), הי' באופן ש"אותו הפה עצמו שאמר והעם לעשות בו כטוב בעיניך, הוא עצמו אמר ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם, שהוא ענין אתהפכא חשוכא לנהורא כו'" (תו"א צד, ב). 52) להעיר מעירובין סה, א: יזיף ופרע. ובר"ח שם: ישן ביום. וראה טושו"ע שם רסרל"א: אם אא"פ כו' יישן. 53) רמ"ז בספר תיקון שובבים - הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. (וראה גם פע"ח שער יט (פורים) פ"ה). 54) אסתר ט, כב. 55) דבמדה שאדם מודד בה מודדין לו (משנה ספ"ק דסוטה). ובל' החסידות (דרמ"צ קכג, א. קס, א. ובכ"מ) האתערותא דלתתא צריכה להיות מעין ובדוגמת האתערותא דלעילא המתעוררת ונמשכת על ידה.

ביאור בדרך אפשר

הפרעה הרבה יותר חזקה לשינה מאשר העדר השינה ביום.

וְעוֹד זֹאת, הבדל נוסף בין אי השינה ביום לנדודי שינה בלילה הוא **שֶׁבַּיּוֹם אֵין זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁאוֹר הַיּוֹם אֵינוֹ מְנִיחַ לִישׁוֹן**[52] ולא מאפשר את השינה בפועל, **אֶלָּא** אור היום **פּוֹעֵל רַק שֶׁהָאָדָם לֹא יִרְצֶה לִישׁוֹן, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כַּאֲשֶׁר הַשֵּׁינָה נוֹדֶדֶת, שֶׁאָז נִמְצָא הָאָדָם בְּמַצָּב שֶׁאֵינוֹ מְאַפְשֵׁר עִנְיָן שֶׁל שֵׁינָה** למרות שהאדם מצידו כן רוצה לישון, **וּבְמַצָּב כָּזֶה אֵין חִלּוּק** הבדל **בֵּין יוֹם לְלַיְלָה, כִּי הַמַּצָּב דְּ"נָדְדָה שְׁנַת" הוּא הִתְעוֹרְרוּת כָּזוֹ שֶׁלְּגַבֶּיהָ אֵין מְציאוּת שֶׁל שֵׁינָה (הֶעְלֵם), וְלָכֵן לֹא שַׁיָּךְ** לא ייתכן **שֶׁהֶעְלֵם הַלַּיְלָה (וַאֲפִילוּ "לַיְלָה הַהוּא") יְנַגֵּד עַל זֶה** ואין שום דבר ושום זמן שיכול לגרום שינה למרות ה"נדדה".

וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁצָּרִיךְ הקורא את המגילה **לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַקּוֹל בִּקְרִיאַת "בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ". דְּהִנֵּה, הַגְּבָהַת הַקּוֹל בְּעֵת הַדִּבּוּר, קְשׁוּרָה עִם שְׁנֵי עִנְיָנִים** שעשויים לגרום לאדם להגביה את קולו יותר מהרגיל. **הָאֶחָד, שֶׁדִּבּוּר זֶה חוֹדֵר בָּאָדָם בִּפְנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ, כְּפִי שֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ** בצורה מוחשית **שֶׁכַּאֲשֶׁר מְדַבֵּר אוֹדוֹת עִנְיָן שֶׁנּוֹגֵעַ** אכפת **לוֹ בְּיוֹתֵר, אֲזַי אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת בִּמְנוּחָה וּלְדַבֵּר בְּקוֹל נָמוּךְ, אֶלָּא** האדם מתפעל ומתרגש, ולכן **דְּבָרָיו נֶאֱמָרִים בְּקוֹל גָּבוֹהַּ** מהרגיל. **וְהַשֵּׁנִי, שֶׁדִּבּוּר זֶה** שבו האדם מגביה את קולו **נִשְׁמָע לְמֶרְחוֹק יוֹתֵר, וּכְכָל שֶׁהַקּוֹל גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, יִשְׁמַע לְמֶרְחוֹק יוֹתֵר. וְכֵן הוּא גַּם בְּהַמְשָׁכַת** והתגלות **הָאוֹר** הנעלה מאד, האור הבלתי מוגבל, **דְּ"נָדְדָה שְׁנַת מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם", שֶׁהָאוֹר** הנעלה הזה **נִמְשָׁךְ מִמָּקוֹם נַעֲלֶה וְעָמוֹק בְּיוֹתֵר, שֶׁבּוֹ לֹא שַׁיָּךְ גֶּדֶר הַהֶעְלֵם (כַּנַּ"ל)** כי הוא אור ששום דבר לא יכול להעלים ולהסתיר עליו, **וְנִמְשָׁךְ לְמֶרְחוֹק בְּיוֹתֵר, גַּם בְּהֶעְלֵם הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹן, וְעַד לַהֶעְלֵם דְּ"לַיְלָה הַהוּא".** ההתפשטות וההארה שלו לא נעצרת, ההעלם וההסתר הגדול והכפול. **וּכְדֵי שֶׁהַקְּרִיאָה דְּ"בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"** בעת קריאת המגילה בפורים **תַּמְשִׁיךְ וְתִפְעַל עִנְיָן זֶה** של המשכת האור הבלי־גבול **(כַּיָּדוּעַ**[53] **בְּפֵירוּשׁ** של תורת החסידות על הפסוק האמור במגילת אסתר **"נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים"**[54], **שֶׁכַּאֲשֶׁר "נִזְכָּרִים" - אֲזַי "נַעֲשִׂים"** כלומר כאשר הימים נזכרים, בבוא התאריך של החג והמועד מידי שנה, ועושים את מצוות החג, אזי הם "נעשים" והאורות והגילויים שהיו בפעם הראשונה חוזרים ונמשכים ומאירים מחדש), **צְרִיכָה לִהְיוֹת הַקְּרִיאָה בְּהַגְבָּהַת הַקּוֹל, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת הַנַּ"ל,** מעלת ההתפעלות והרגש ומעלת ההמשכה למרחוק, **וְעַל־יְדֵי־זֶה פּוֹעֲלִים שְׁנֵי עִנְיָנִים אֵלּוּ גַּם לְמַעְלָה**[55] שיתגלה ויומשך אור נעלה שאין גבול להמשכתו והארתו, כמבואר לעיל.

ד) **וּבְעוֹמֶק יוֹתֵר, הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁלְּגַבֵּי הַגִּלּוּי** של האור האלוקי הנעלה **דְּ"נָדְדָה שְׁנַת**

ביאור בדרך אפשר

הַמֶּלֶךְ" אֵין בִּיכוֹלֶת "לַיְלָה הַהוּא" לְהַעְלִים והאור הנעלה מאיר גם כאשר שורר העלם והסתר כפול, **וְלָכֵן הַגִּלּוּי נִמְשָׁךְ גַּם "בַּלַּיְלָה הַהוּא"** כמבואר לעיל, **אֶלָּא יְתֵרָה מִזֶּה, שֶׁהַהֶעְלֵם דְּ"לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא** עצמו **הוּא הַסִּבָּה שֶׁמְּעוֹרֶרֶת וּמַמְשֶׁכֶת הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"** כלומר לא זו בלבד שההעלם איננו מונע את הגילוי, אלא הוא עצמו מעורר וממשיך את הגילוי, כפי שממשיך ומבאר.

וְיוּבָן מִמָּשָׁל נְדִידַת הַשֵּׁינָה אֵצֶל בָּשָׂר־וָדָם, שֶׁעִנְיָן זֶה של נדודי שינה **שַׁיָּךְ בַּלַּיְלָה דַּוְקָא, וְלֹא בַּיּוֹם שֶׁאֵינוֹ זְמַן שֵׁינָה כְּלָל.** כמבואר לעיל. **וּמִזֶּה מוּבָן גַּם בְּרוּחָנִיּוּת הָעִנְיָנִים, שֶׁדַּוְקָא בִּגְלַל גּוֹדֶל הַהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר דְּ"לַיְלָה הַהוּא" [שֶׁבּוֹ נִמְצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּזְמַן גְּזֵרַת הָמָן, שֶׁלָּכֵן נִקְרֵאת אָז**[56] **'כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל' נִפְעַל הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם". וְכֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַגְּבָהַת הַקּוֹל,** ששייכת לענייננו בהתאם למנהג שבפסוק זה הקורא צריך להגביה קולו, כמבואר לעיל, **שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאָדָם רוֹצֶה שֶׁדְּבָרָיו יִהְיוּ נִשְׁמָעִים לְמֵרָחוֹק, אֲזַי מַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ, וְנִמְצָא - שֶׁהָרְחוּק** עצמו **הוּא הַסִּבָּה שֶׁמְּעוֹרֶרֶת הַגְּבָהַת הַקּוֹל, וּכְכָל שֶׁהָרְחוּק גָּדוֹל יוֹתֵר ("בַּלַּיְלָה הַהוּא"** העלם וריחוק גדול מהרגיל) **תִּהְיֶה הַגְּבָהַת הַקּוֹל יוֹתֵר ("תָּקְפּוֹ שֶׁל נֵס").** והולך ומבאר כיצד ההעלם והריחוק עצמו הוא בעצם סיבה לגילוי גדול ביותר.

ביאור בדרך אפשר

בִּיכוֹלֶת "לַיְלָה הַהוּא" לְהַעְלִים, וְלָכֵן הַגִּלּוּי נִמְשָׁךְ גַּם "בַּלַּיְלָה הַהוּא", אֶלָּא יְתֵרָה מִזֶּה, שֶׁהַהֶעְלֵם דְּ"לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא הוּא הַסִּבָּה שֶׁמְּעוֹרֶרֶת וּמַמְשֶׁכֶת הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ". וְיוּבָן מִמָּשָׁל נְדִידַת הַשֵּׁינָה אֵצֶל בָּשָׂר־וָדָם, שֶׁעִנְיָן זֶה שַׁיָּךְ בַּלַּיְלָה דַּוְקָא, וְלֹא בַּיּוֹם שֶׁאֵינוֹ זְמַן שֵׁינָה כְּלָל. וּמִזֶּה מוּבָן גַּם בְּרוּחָנִיּוּת הָעִנְיָנִים, שֶׁדַּוְקָא בִּגְלַל גּוֹדֶל הַהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר דְּ"לַיְלָה הַהוּא" [שֶׁבּוֹ נִמְצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּזְמַן גְּזֵרַת הָמָן, שֶׁלָּכֵן נִקְרֵאת אָז[56] 'כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל' נִפְעַל בְּשֵׁם אֶסְתֵּר, מִלְּשׁוֹן "הַסְתֵּר אַסְתִּיר"] נִפְעַל הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם". וְכֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַגְּבָהַת הַקּוֹל שֶׁל עוֹלָם, כְּאַשֶּׁר הָאָדָם רוֹצֶה שֶׁדְּבָרָיו יִהְיוּ נִשְׁמָעִים לְמֵרָחוֹק, אֲזַי מַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ, וְנִמְצָא - שֶׁהָרְחוּק הוּא הַסִּבָּה שֶׁמְּעוֹרֶרֶת הַגְּבָהַת הַקּוֹל, וּכְכָל שֶׁהָרְחוּק גָּדוֹל יוֹתֵר ("בַּלַּיְלָה הַהוּא") תִּהְיֶה הַגְּבָהַת הַקּוֹל יוֹתֵר ("תָּקְפּוֹ שֶׁל נֵס").

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דִּלְפִי הַבֵּאוּר שֶׁ"לַיְלָה הַהוּא" אֵינוֹ יָכוֹל לְהַעְלִים עַל הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ", וְלָכֵן נִמְשָׁךְ גַּם "בַּלַּיְלָה הַהוּא" (אֲבָל לֹא שֶׁגִּלּוּי הָאוֹר מִתְעוֹרֵר בְּסִיבַּת "לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא), הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" אֵין לוֹ שַׁיָּכוּת פְּנִימִית עִם "לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא, וְהֵינוּ שֶׁהַלַּיְלָה עַצְמוֹ, בִּפְנִימִיּוּתוֹ, נִשְׁאָר עִנְיָן שֶׁל הֶעְלֵם, וְאֵין זֶה אֶלָּא שֶׁהָאוֹר, לְהִיוֹתוֹ בִּלְתִּי מוּגְבָּל, נִמְשָׁךְ גַּם בּוֹ[57] [וְהֲרֵי זֶה מוֹרֶה שֶׁהָאוֹר יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה גֶּדֶר, שֶׁמּוּגְדָּר בְּעִנְיַן הָאוֹר, לְהִיוֹתוֹ בִּלְתִּי מוּגְבָּל, נִמְשָׁךְ גַּם בּוֹ[57] אבל ההעלם עצמו נשאר כפי שהיה **[וְהֲרֵי זֶה** העובדה שהאור, עם היותו בלתי מוגבל עד היכן להאיר ומאיר גם במקום ההעלם בכל זאת, העובדה שהארתו לא פועלת שינוי בהעלם **מוֹרֶה שֶׁהָאוֹר יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה גֶּדֶר,** הגדרה והגבלה מסויימת, **שֶׁמּוּגְדָּר בְּעִנְיַן הָאוֹר,** הוא מוגדר בגדרי האור ואין לו שייכות פנימית למה שאינו אור וגילוי, **וְלָכֵן** בגלל ההגדרה שלו כאור **אֵינוֹ שַׁיָּךְ לַחֹשֶׁךְ גּוּפָא עַד שֶׁיּוּכַל לַהֲפוֹךְ אֶת הַחֹשֶׁךְ לְאוֹר** והחושך וההעלם נשאר כפי שהיה, **וְאֵין זֶה אֶלָּא שֶׁבְּעִנְיַן הָאוֹר וְהַגִּלּוּי גּוּפָא הֲרֵי הוּא בִּלְתִּי מוּגְבָּל,** ולעניין זה הוא בלי גבול שמאיר ומתגלה ללא גבול **עַד שֶׁלְּגַבָּיו אֵין הַחֹשֶׁךְ מַעְלִים** ולכן הוא מאיר גם במקום החושך].

ביאור בדרך אפשר

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דִּלְפִי הַבֵּאוּר בתחילת הענין **שֶׁ"לַיְלָה הַהוּא" אֵינוֹ יָכוֹל לְהַעְלִים עַל הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"** בגלל עוצמת הגילוי שהוא גילוי בלי גבול, **וְלָכֵן** הגילוי **נִמְשָׁךְ גַּם "בַּלַּיְלָה הַהוּא" (אֲבָל לֹא שֶׁגִּלּוּי הָאוֹר מִתְעוֹרֵר בְּסִיבַּת "לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא,** כלומר, לפי ביאור זה האור מאיר בהעלם כי ההעלם אינו יכול להסתיר עליו, אבל ההעלם אינו גורם וסיבה לגילוי), **הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" אֵין לוֹ שַׁיָּכוּת פְּנִימִית עִם "לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא** ואיננו פועל שינוי בעצם מהותו של ההעלם, **וְהֵינוּ שֶׁהַלַּיְלָה עַצְמוֹ, בִּפְנִימִיּוּתוֹ, נִשְׁאָר עִנְיָן שֶׁל הֶעְלֵם** למרות הגילוי, **וְאֵין זֶה אֶלָּא שֶׁהָאוֹר, לְהִיוֹתוֹ בִּלְתִּי מוּגְבָּל, נִמְשָׁךְ גַּם בּוֹ** אבל ההעלם עצמו נשאר כפי שהיה **[וְהֲרֵי זֶה** העובדה שהאור, עם היותו בלתי מוגבל עד היכן להאיר ומאיר גם במקום ההעלם בכל זאת, העובדה שהארתו לא פועלת שינוי בהעלם **מוֹרֶה שֶׁהָאוֹר יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה גֶּדֶר,** הגדרה והגבלה מסויימת, **שֶׁמּוּגְדָּר בְּעִנְיַן הָאוֹר,** הוא מוגדר בגדרי האור ואין לו שייכות פנימית למה שאינו אור וגילוי, **וְלָכֵן** בגלל ההגדרה שלו כאור **אֵינוֹ שַׁיָּךְ לַחֹשֶׁךְ גּוּפָא עַד שֶׁיּוּכַל לַהֲפוֹךְ אֶת הַחֹשֶׁךְ לְאוֹר, וְאֵין זֶה אֶלָּא שֶׁבְּעִנְיַן הָאוֹר וְהַגִּלּוּי גּוּפָא הֲרֵי הוּא בִּלְתִּי מוּגְבָּל, עַד שֶׁלְּגַבָּיו אֵין הַחֹשֶׁךְ מַעְלִים]. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לְפִי הַבֵּאוּר**

---

56) ועד"ז בכללות זמן הגלות (סה"מ תרכ"ז ע' קסז). 57) ואף שגם לפי ביאור זה הי' הנס דפורים באופן דאתהפכא חשוכא לנהורא (ראה לעיל הערה 51), מ"מ הי' זה מצד האור - ולא שהחושך מצד עצמו נהפך לאור (וראה בארוכה ד"ה ויאמר לו יהונתן תשי"א פ"ג ואילך (סה"מ תשי"א ע' סז ואילך. וש"נ), ב' האופנים שבבחי' אתהפכא חשוכא לנהורא: הפיכה מצד האור, ומצד החושך עצמו).

ביאור בדרך אפשר

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לְפִי הַבֵּאוּר השני לעיל **שֶׁהַהֶעְלֵם דְּ"לַיְלָה הַהוּא" מְהַוֶּה סִבָּה שֶׁמְּעוֹרֶרֶת אֶת הָעִנְיָן דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ", מוּבָן שֶׁגַּם פְּעוּלַת הָאוֹר הִיא בַּהֶעְלֵם עַצְמוֹ, שֶׁ"לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא נֶהְפַּךְ לְאוֹר, וְהַיְנוּ, לְפִי שֶׁ"לַיְלָה הַהוּא" מֵבִיא** וגורמת וממשיכה **אֶת הָאוֹר, וְאִם־כֵּן חֲרֵי הוּא** וממשיך ומעורר **אֶת הָאוֹר** החושך עצמו **נַעֲשָׂה אוֹר. וְעִנְיָן זֶה מוֹרֶה שֶׁהַמַּדְרֵגָה דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"** מדרגת האור האלוקי הנעלה שגורם שלמעלה לא תהיה 'שינה', כביכול, **אֵינָהּ מוּגְדֶּרֶת בִּגְדָרִים שֶׁל הֶעְלֵם וְגִלּוּי** והעובדה שהיא מאירה ומתגלית היא בגלל שזו התכונה שבה היא מוגדרת אלא היא למעלה מגדרים, **וְלָכֵן עַל־יָדָהּ יָכוֹל לִהְיוֹת מֵ'חֹשֶׁךְ' - 'אוֹר'** פעולה של ביטול ושינוי הגדרים.

ה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף חידוש ועומק נוסף **בְּהָאֲמוּר לְעֵיל** על החידוש הגדול בגילוי של "נדדה שנת המלך" **(שֶׁלֹּא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" נִמְשָׁךְ** למרות ההעלם של **"בַּלַּיְלָה הַהוּא"** ובתוך ההעלם עצמו, כיוון **שֶׁאֵינוֹ מַעְלִים עָלָיו, אֶלָּא עוֹד זֹאת, שֶׁ"לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא מְעוֹרֵר אֶת הַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"** וההעלם הוא הסיבה והגורם לגילוי, כמבואר לעיל באריכות), **בְּהַקְדִּים תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר בְּעִנְיַן אַרְבַּע הַמַּדְרֵגוֹת דְּ"יוֹם הַזֶּה"** תכלית הגילוי שהרי "יום" הוא גילוי וגם "הזה", לשון נוכח, הוא גילוי **"יוֹם הַהוּא"** שהוא גילוי, "יום" אבל במדריגה יותר נמוכה, שכן "הוא", לשון נסתר, הוא העלם, **"לַיְלָה הַזֶּה"** העלם של 'לילה' אבל לא העלם מוחלט כי "זה" מורה על גילוי **וְ"לַיְלָה הַהוּא"**

ביאור בדרך אפשר

הסתר כפול, תכלית ההעלם, **וְשָׁרְשָׁם**[58] של ארבעת הדרגות הללו, **בִּבְחִינַת אוֹר־אֵין־סוֹף מְעֻלָּה עַד אֵין קֵץ וּלְמַטָּה מַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית**[59], כמבואר בקבלה וחסידות, האור האלוקי האין־סוף ובלי־גבול אינו מוגבל בעלייה והתעלמות, "למעלה מעלה", והיא יכולה להיות "עד אין קץ" ובאותה מידה אינו מוגבל באור וגילוי וההארה וההתפשטות "למטה מטה" יכולה להיות "עד אין תכלית" **שֶׁהַשֹּׁרֶשׁ דְּ'יוֹם'** גילוי והארה **הוּא מִבְּחִינָה שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא לְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית** ואין גבול להתגלות והארה שלו, **וְהַשֹּׁרֶשׁ דְּ'לַיְלָה'** העלם והסתר **הוּא מִבְּחִינָה שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא לְמַעְלָה** מתעלה ונעלם **עַד אֵין קֵץ. וַחֲרֵי הַבְּחִינָה שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ** ומתעלה ונעלם בלי גבול **הִיא בְּעוֹמֶק וּבְעֻלּוּי** והיא דבר מופלא **יוֹתֵר מֵהַבְּחִינָה שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא** בהמשכה והתגלות **לְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, וְכַיָּדוּעַ שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַהֶסְתֵּר הוּא לְמַעְלָה מִשֹּׁרֶשׁ הַגִּלּוּי** והדבר בא לידי ביטוי בכך שההארה והתגלות היא דבר מובן מאליו כי טבע האור להיות מאיר וההתעלות וההתעלמות היא חידוש. והולך ומבאר את הטעם לכך ששורש ההעלם גבוה משורש הגילוי.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה יָדוּעַ[60] בקבלה וחסידות **שֶׁבִּכְלָלוּת הָאוֹרוֹת הַנִּמְשָׁכִים** ומתגלים **מִלְּמַעְלָה, יֵשׁ 'אוֹר יָשָׁר' וְ'אוֹר חוֹזֵר'. 'אוֹר יָשָׁר' הוּא הָאוֹר שֶׁמֵּאִיר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כְּמוֹ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ כּוֹ', וְנִקְרָא בְּשֵׁם 'יוֹם', וְהוּא עִנְיָן מַה שֶּׁאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא** המסמל אור וגילוי, **וְהוּא**

1 שֶׁהַהֶעְלֵם דְּ"לַיְלָה הַהוּא" מְהַוֶּה סִבָּה שֶׁמְּעוֹרֶרֶת
2 אֶת הָעִנְיָן דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ", מוּבָן שֶׁגַּם
3 פְּעוּלַת הָאוֹר הִיא בַּהֶעְלֵם עַצְמוֹ, שֶׁ"לַיְלָה
4 הַהוּא" גּוּפָא נֶהְפַּךְ לְאוֹר, וְהַיְנוּ, לְפִי שֶׁ"לַיְלָה
5 הַהוּא" מֵבִיא אֶת הָאוֹר, וְאִם־כֵּן חֲרֵי הוּא נַעֲשָׂה
6 אוֹר. וְעִנְיָן זֶה מוֹרֶה שֶׁהַמַּדְרֵגָה דְּ"נָדְדָה שְׁנַת
7 הַמֶּלֶךְ" אֵינָהּ מוּגְדֶּרֶת בִּגְדָרִים שֶׁל הֶעְלֵם וְגִלּוּי,
8 וְלָכֵן עַל־יָדָהּ יָכוֹל לִהְיוֹת מֵ'חֹשֶׁךְ' - 'אוֹר'.
9 ה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּהָאֲמוּר לְעֵיל (שֶׁלֹּא זוֹ בִּלְבַד
10 שֶׁהַגִּלּוּי דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" נִמְשָׁךְ
11 "בַּלַּיְלָה הַהוּא" שֶׁאֵינוֹ מַעְלִים עָלָיו, אֶלָּא עוֹד
12 זֹאת, שֶׁ"לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא מְעוֹרֵר אֶת הַגִּלּוּי
13 דְּ"נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"), בְּהַקְדִּים תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר
14 בְּעִנְיַן אַרְבַּע הַמַּדְרֵגוֹת דְּ"יוֹם הַזֶּה" "יוֹם הַהוּא"
15 "לַיְלָה הַזֶּה" וְ"לַיְלָה הַהוּא", וְשָׁרְשָׁם[58] בִּבְחִינַת
16 אוֹר־אֵין־סוֹף לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ וּלְמַטָּה
17 מַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית[59], שֶׁהַשֹּׁרֶשׁ דְּ'יוֹם' הוּא
18 מִבְּחִינָה שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא לְמַטָּה עַד אֵין
19 תַּכְלִית, וְהַשֹּׁרֶשׁ דְּ'לַיְלָה' הוּא מִבְּחִינָה שֶׁאוֹר־
20 אֵין־סוֹף הוּא לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ. וַחֲרֵי הַבְּחִינָה
21 שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ הִיא
22 בְּעוֹמֶק וּבְעֻלּוּי יוֹתֵר מֵהַבְּחִינָה שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף
23 הוּא לְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, וְכַיָּדוּעַ שֶׁשֹּׁרֶשׁ
24 הַהֶסְתֵּר הוּא לְמַעְלָה מִשֹּׁרֶשׁ הַגִּלּוּי.
25 וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה יָדוּעַ[60] שֶׁבִּכְלָלוּת הָאוֹרוֹת
26 הַנִּמְשָׁכִים מִלְּמַעְלָה, יֵשׁ 'אוֹר יָשָׁר'
27 וְ'אוֹר חוֹזֵר'. 'אוֹר יָשָׁר' הוּא הָאוֹר שֶׁמֵּאִיר
28 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כְּמוֹ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ כּוֹ', וְנִקְרָא
29 בְּשֵׁם 'יוֹם', וְהוּא עִנְיָן מַה שֶּׁאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא

---

58) בהבא לקמן - ראה ד"ה והנה להבין ענין מ"ש ותוסף אסתר, במאמרי אדמו"ר האמצעי לנ"ך ע' תכא ואילך. וראה גם במאמר שלפניו - ד"ה וישט המלך לאסתר את שרביט הזהב (שם ע' שצז ואילך). 59) ראה תקו"ז סוף תיקון נז. זהר חדש יתרו לד, סע"ג. וראה גם תקו"ז תיקון יט. 60) ראה פרדס שער ח (שער מהות והנהגה) פכ"ב. עץ חיים שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש טו. ביאוה"ז לאדמו"ר האמצעי אחרי עו, ג ואילך. שלח צב, ב. אוה"ת נח ח"ג תרמו, סע"א ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

עִנְיָן מַה שֶּׁאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא לְמַטָּה מַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, שאין גבול להתגלות שלו **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל**[61] (**מֵהֶמְשֵׁךְ הַהִילּוּלָא** קבוצת מאמרים בהמשך אחד שנמסרו לדפוס ליום ההסתלקות של הרבי הריי"צ, 'המשך' שפותח בפסוק **"בָּאתִי לְגַנִּי" דְּיוּ"ד שְׁבָט**[62] בשנת תש"י, וכמידי שנה גם ביו"ד שבט שנה זו, תשכ"ה, אמר הרבי מאמר חסידות על פסוק זה בו ביאר עניין זה) **שֶׁהוּא עִנְיָן הִתְפַּשְּׁטוּת הָאוֹר הָאֱלֹקִי** ללא גבול **עַד** שמאיר גם **לְמַטָּה מַטָּה**[63]. **וְ'אוֹר חוֹזֵר' הוּא מַה שֶּׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם בָּעוֹלָם לְמַטָּה בְּאוֹפֶן שֶׁל הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר וּמְצַר, צָרָה וְעַקְתָּא, נִמְשָׁךְ** סבל ומצוקה, ומתגלה אור אלוקי ממקור נעלה יותר, **מֵהַבְּחִינָה דִּ'לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ'**, הכוח האלוקי של התעלות והתעלמות **שֶׁמִּצַּד כֹּחַ הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם וְהַהֶעְלֵם, שֶׁכְּלָלוּתוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם 'לַיְלָה', הֵפֶךְ הָאוֹר וְהַגִּלּוּי** וכשעובדים את ה' מתוך הדוחק והצער, ממשיכים את האור הנעלה הזה. **וְכָל זֶה** הטעם לכך שבעבודה זו ממשיכים 'אור חוזר' הנעלה יותר מ'אור ישר' **הוּא לְפִי שֶׁתַּכְלִית** המטרה והכוונה של **הַבְּרִיאָה הוּא בְּבֵרוּר** הפרדת הטוב מהרע והעלאתו לקדושה של **הַמַּטָּה דַּוְקָא, שֶׁהֲרֵי הַנְּשָׁמָה לֹא יָרְדָה לְמַטָּה כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת עַצְמָהּ,** כי בהיותה למעלה, קודם הירידה, לא היה בנשמה שום פגם הדורש תיקון **אֶלָּא כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית וְחֶלְקוֹ בָּעוֹלָם**[64] החלק המסויים בעולם שהבירור והזיכוך שלו מוטל על אדם זה בפרט, **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה** על־ידי בירור ה'מטה' התחתון ביותר, **נַעֲשֶׂה בֵּרוּר הַנִּיצוֹצוֹת** האלוקיים **שֶׁנָּפְלוּ לְמַטָּה**

ביאור בדרך אפשר

לְמַטָּה מַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[61] (**מֵהֶמְשֵׁךְ הַהִילּוּלָא "בָּאתִי לְגַנִּי" דְּיוּ"ד שְׁבָט**[62]) **שֶׁהוּא עִנְיָן הִתְפַּשְּׁטוּת הָאוֹר הָאֱלֹקִי עַד לְמַטָּה מַטָּה**[63]. **וְ'אוֹר חוֹזֵר' הוּא מַה שֶּׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם בָּעוֹלָם לְמַטָּה בְּאוֹפֶן שֶׁל הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר וּמְצַר, צָרָה וְעַקְתָּא, נִמְשָׁךְ מֵהַבְּחִינָה דִּ'לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ', שֶׁמִּצַּד כֹּחַ הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם וְהַהֶעְלֵם, שֶׁכְּלָלוּתוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם 'לַיְלָה', הֵפֶךְ הָאוֹר וְהַגִּלּוּי. וְכָל זֶה הוּא לְפִי שֶׁתַּכְלִית הַבְּרִיאָה הוּא בְּבֵרוּר הַמַּטָּה דַּוְקָא, שֶׁהֲרֵי הַנְּשָׁמָה לֹא יָרְדָה לְמַטָּה כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת עַצְמָהּ, אֶלָּא כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית וְחֶלְקוֹ בָּעוֹלָם**[64], **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בֵּרוּר הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁנָּפְלוּ לְמַטָּה בִּשְׁבִירַת הַכֵּלִים. וּבִשְׁבִיל זֶה יֵשׁ צוֹרֶךְ בַּעֲבוֹדָה בְּאוֹפֶן שֶׁל יְגִיעָה (יָגַעְתָּ כו'**[65]) **דַּוְקָא, וּכְמוֹ בִּשְׁנֵי אוֹפַנֵּי הָעֲבוֹדָה הַנַ"ל**[66] **דְּ'עוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ' וְ'עוֹל תּוֹרָה' (שֶׁעַל־יְדֵי שְׁנֵיהֶם נַעֲשֵׂית תַּכְלִית שְׁלִיחוּת הַנְּשָׁמָה בְּעָלְמָא דֵּין, לְבָרֵר אֶת הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית כו', וְלָכֵן יְכוֹלִים לְהַחֲלִיפָן זוֹ בְּזוֹ), שֶׁהָעֲבוֹדָה בְּאֹרֶן שֶׁל פֶּרֶךְ**[67], **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְיִסּוּרֵי הַגָּלוּת, וּכְלָלוּת הַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר שֶׁל הָעוֹלָם,** שכדי להתגבר עליהם יש צורך בעבודת ה' מתוך יגיעה גדולה **כַּאֲשֶׁר הַמְכֻוָּן** המטרה **בְּכָל זֶה הוּא כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה הָעִנְיָן דִּ"פָקוֹד פָּקַדְתִּי"**[68] הלשון שבו נמסרה לבני ישראל במצרים בשורת הגאולה **וְעַד לִיצִיאָה מִן הַגָּלוּת** שכל זה בא על־ידי ה'עבודת פרך' שנקראת 'עול דרך ארץ'. **וְכֵן הָעֲבוֹדָה בְּ'עוֹל תּוֹרָה'** אף שבה אין האדם בא במגע ישיר עם ענייני עולם הזה **הִיא בִּשְׁבִירַת הַכֵּלִים** שהייתה לפני בריאת העולם הזה, בעולם התוהו שהיו בו אורות מרובים בכלים מועטים שלא יכלו להכיל את האורות וכתוצאה מכך היתה 'שבירת הכלים'. **וּבִשְׁבִיל זֶה** כדי לעבוד את ה' מתוך הצרה והדוחק ולברר את העולם הזה **יֵשׁ צוֹרֶךְ בַּעֲבוֹדָה בְּאוֹפֶן שֶׁל יְגִיעָה (יָגַעְתָּ כו'**[65]) **דַּוְקָא, וּכְמוֹ בִּשְׁנֵי אוֹפַנֵּי הָעֲבוֹדָה הַנַ"ל**[66] שנתבארו לעיל במאמר שנאמר בפורים שנה זו **דְּ'עוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ' וְ'עוֹל תּוֹרָה'** (**שֶׁעַל־יְדֵי** שילוב **שְׁנֵיהֶם** יחד **נַעֲשֵׂית** נשלמת **תַּכְלִית** הכוונה והמטרה של **שְׁלִיחוּת הַנְּשָׁמָה בְּעָלְמָא דֵּין** בעולם הזה, **לְבָרֵר אֶת הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית כו', וְלָכֵן יְכוֹלִים לְהַחֲלִיפָן** את שתי העבודות האמורות של 'עול דרך ארץ' ועול תורה' **זוֹ בְּזוֹ), שֶׁהָעֲבוֹדָה בְּ'עוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ' הִיא עַל־יְדֵי יְגִיעַת הַגּוּף כִּפְשׁוּטוֹ, שֶׁמִּתְיַגֵּעַ בַּפַּרְנָסָה עַד לְאוֹפֶן שֶׁל פִּזּוּר הַנֶּפֶשׁ כו', וְכֵן הָעֲבוֹדָה בְּ'עוֹל תּוֹרָה'** היגיעה והמאמץ גדולים עד כדי כך שהוא מאבד את הריכוז ואת מנוחת הנפש, **וּכְמוֹ קוֹשִׁי הַשִּׁעְבּוּד בְּמִצְרַיִם "בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבוֹדָה בַּשָּׂדֶה" בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲבוֹדַת פֶּרֶךְ**[67], עבודה ויגיעה קשה כפשוטו, **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְיִסּוּרֵי הַגָּלוּת, וּכְלָלוּת הַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר שֶׁל הָעוֹלָם,** שכדי להתגבר עליהם יש צורך בעבודת ה' מתוך יגיעה גדולה **כַּאֲשֶׁר הַמְכֻוָּן** המטרה **בְּכָל זֶה הוּא כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה הָעִנְיָן דִּ"פָקוֹד פָּקַדְתִּי"**[68] הלשון שבו נמסרה לבני ישראל במצרים בשורת הגאולה **וְעַד לִיצִיאָה מִן הַגָּלוּת** שכל זה בא על־ידי ה'עבודת פרך' שנקראת 'עול דרך ארץ'. **וְכֵן הָעֲבוֹדָה בְּ'עוֹל תּוֹרָה'** אף שבה אין האדם בא במגע ישיר עם ענייני עולם הזה **הִיא כְּפֵירוּשׁ הַ'זֹהַר'**[69] **"בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה - דָּא קוּשְׁיָא,**

---

61) ד"ה בלילה ההוא דחג הפורים שנה־זו פ"ה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 8). 62) פי"ג ואילך (סה"מ ה'שי"ת ע' 133 ואילך). 63) ראה המשך תרס"ו ס"ע קפח ואילך. 64) תניא פל"ז (מח, ב). 65) מגילה ו, ב. 66) ד"ה בלילה ההוא הנ"ל פ"ד (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 7). 67) שמות א, יד. 68) שם ג, טז. 69) ח"א כז, א. ח"ג (רע"מ) קנג, א.

ביאור בדרך אפשר

בְּאוֹפֶן שֶׁל יְגִיעָה וַעֲבוֹדַת פֶּרֶךְ דַּוְקָא, כְּפֵירוּשׁ הַ׳זֹהַר׳[69] המבאר את האמור בתורה על עבודת הפרך במצרים כפי שהדבר בא לידי ביטוי בלימוד התורה **"בַּעֲבֹדָה קָשָׁה - דָּא קוּשְׁיָא** זו קושיה, **בְּחֹמֶר - דָּא קַל־וַחוֹמֶר** זה קל־וחומר, **וּבִלְבֵנִים - דָּא לִבּוּן הִלְכָתָא"** זה ליבון הלכה **(כַּמְבֹאָר בַּאֲרוּכָּה בְּ׳תוֹרָה אוֹר׳ בִּדְרוּשֵׁי** מאמרי החסידות של **פָּרָשַׁת שְׁמוֹת**[70] **פְּרָטֵי הָעִנְיָנִים שֶׁבָּזֶה** והמשמעות של כל אחד מהם בעבודת ה׳), **שֶׁזֶּהוּ** הלימוד עם קושיות ותירוצים ושקלא־וטריא **עִנְיַן הַגָּלוּת** כפי שהוא בא לביטוי **בַּתּוֹרָה, מִצַּד אֲרִיכוּת הַפִּלְפּוּל שֶׁבְּ׳תַלְמוּד בַּבְלִי׳** שבו סגנון הדברים ובירור ההלכה הוא **בְּרִבּוּי הַקּוּשְׁיוֹת כּוּ׳, וְהֵינוּ, שֶׁקּוֹדֶם שֶׁמּוֹצֵא אֶת הַתֵּרוּץ לַקּוּשְׁיָא, הֲרֵי הוּא** הלומד את הסוגיה בתלמוד בבלי **בְּמַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁרַע וּמַר לוֹ, וּמִתְמַרְמֵר עַל זֶה שֶׁנֶּאֱבְדָה לוֹ הַסְּבָרָא הַקּוֹדֶמֶת, וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ אֶל הַסְּבָרָא הַנְּכוֹנָה, מִצַּד הַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר שֶׁל הַקּוּשְׁיוֹת. אַךְ דַּוְקָא עַל־יְדֵי הַיְגִיעָה וּמִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר שֶׁל הַקּוּשְׁיוֹת כּוּ׳, הֲרֵי הוּא בָּא לִידֵי "לִבּוּן הִלְכָתָא", וְעַד שֶׁבָּא לָעִלּוּי דְּ"יַעֲשֶׂה לַמְּחַכֶּה לוֹ"**[71], **לְמָאן דְּדָחֲקִין בְּמִלֵּי דְּחוּכְמְתָא**[72]. **וּכְלָלוּת הָעִנְיָן בְּזֶה, שֶׁהַמְּשֻׁכַּת ׳אוֹר חוֹזֵר׳ שֶׁנִּצְּשֵׁית עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּמַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁאֵין צוֹרֶךְ בִּיגִיעָה, כְּמוֹ בְּ׳תַלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי׳** (כַּמְבֹאָר בַּאֲרוּכָּה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת[75], **וְגַם בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל חַיָּב אִינִישׁ לִבְסוּמֵי לְכ"ק מו"ח אַדְמו"ר מִשְּׁנַת תרפ"א**[76]).

וּבִכְפָרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה גַּם בְּ׳אוֹר יָשָׁר׳ גּוּפָא (**שֶׁהוּא הָאוֹר שֶׁנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם, וְכֵן בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, לְהָאִיר אֶת הָ"עוֹלָם קָטָן זֶה הָאָדָם"**[77], **שֶׁתִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ בְּאוֹפֶן שֶׁל אוֹר וְגִלּוּי, אַ לִיכְטִיקֶע עֲבוֹדָה**), **שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם "יוֹם"** - יֵשׁ שְׁנֵי אוֹפַנִּים, "יוֹם

ביאור בדרך אפשר

בחסידות שהכוונה במיוחד ליגיעה הנדרשת כדי לפסוק הלכה למעשה מתוך האריכות והשקלא־וטריא והפלפולים. **וּכְלָלוּת הָעִנְיָן בְּזֶה**, התוכן הכללי של האמור לעיל, לגבי עבודת ה׳ באופן של ׳אור ישר׳ ו׳אור חוזר׳ והיתרון שב׳אור חוזר׳ הוא **שֶׁהַמְּשֻׁכַּת ׳אוֹר חוֹזֵר׳** המשכת אלוקות מלמעלה כתוצאה מהתעוררות מצד האדם למטה **שֶׁנִּצְּשֵׁית עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה וְהַיְגִיעָה מִתּוֹךְ הַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר וְהַחֹשֶׁךְ - "לַיְלָה"** (**שֶׁצָּרִיךְ לִפְעֹל בּוֹ** בהעלם עצמו **הַמְּשֻׁכַּת הָאוֹר וְהַגִּלּוּי**[73], **וְעַד שֶׁ"לַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר"**[74] עד שהלילה עצמו יאיר, כמבואר לעיל), **הִיא לְמַעְלָה יוֹתֵר מֵ׳אוֹר יָשָׁר׳ שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּמַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁאֵין צוֹרֶךְ בִּיגִיעָה, כְּמוֹ בְּ׳תַלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי׳** שבו אין דיונים וקושיות ותירוצים כמו בתלמוד בבלי (**כַּמְבֹאָר בַּאֲרוּכָּה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת**[75], **וְגַם בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל חַיָּב אִינִישׁ לִבְסוּמֵי** חיים אדם להתבסם, מאמר של פורים **לְכ"ק מו"ח אַדְמו"ר מִשְּׁנַת תרפ"א**[76]).

וּבִכְפָרָטִיּוּת יוֹתֵר, בנוסף לאמור לעיל על היתרון של ׳אור חוזר׳ על ׳אור ישר׳ באופן כללי **הִנֵּה גַּם בְּ׳אוֹר יָשָׁר׳ גּוּפָא** עצמו (**שֶׁהוּא הָאוֹר שֶׁנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה** למטה **לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם, וְכֵן בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, לְהָאִיר אֶת הָ"עוֹלָם קָטָן זֶה הָאָדָם"**[77], **שֶׁתִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ בְּאוֹפֶן שֶׁל אוֹר וְגִלּוּי, אַ לִיכְטִיקֶע עֲבוֹדָה**), עבודה מאירה ומוארת, בשונה מהעבודה של ׳אור חוזר׳ שכרוכה בעבודה ויגיעה גדולה והיא מתוך הדחק והצער), **שֶׁנִּקְרָא** ׳אור ישר׳ **בְּשֵׁם "יוֹם"** עניין הגילוי

---

70) מט, א. נא, א. 71) ישעי׳ סד, ג. 72) זח"א קל, ב. וראה המשך תרס"ו ע׳ עח ואילך. 73) החל ע"י ענין האמונה (כמבואר בד"ה בלילה ההוא פ"ד), שכוחה גדול כל כך, שלמרות שבהיותם במצרים היו בנ"י משוקעים במ"ט שערי טומאה (ראה זהר חדש ר"פ יתרו), הנה בזכות האמונה נגאלו ממצרים (מכילתא בשלח יד, לא. יל"ש בשלח רמז רמ. הושע רמז תקיט). 74) תהלים קלט, יב. 75) המשך תרס"ו ע׳ צ ואילך. שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך (כב, ב ואילך). 76) סה"מ תרפ"א ע׳ קצד ואילך. תש"ח ע׳ 121 ואילך. 77) תנחומא פקודי ג. זח"ג לג, ב. תקו"ז תס"ט קרוב לתחלתו (ק,

ביאור בדרך אפשר

- **יֵשׁ שְׁנֵי אוֹפַנִּים** שהם שתי דרגות בעניין הגילוי עצמו, **"יוֹם הַזֶּה" וְ"יוֹם הַהוּא"** שלכאורה הוא ביטוי לגילוי מופחת אך לאמיתו של דבר מדובר בעניין נעלה עוד יותר, כפי שממשיך ומפרט. **"יוֹם הַזֶּה", הַיְנוּ שֶׁהָאוֹר הָאֱלֹקִי מִתְפַּשֵּׁט** ומאיר **לְמַטָּה בְּגִלּוּי בְּאוֹפֶן שֶׁגַּם לְמַטָּה** בעולם ובנבראים שמצד עצמם מעלימים **יוֹדְעִים** ומסתירים על האור האלוקי מכירים, מודעים לכך **שֶׁזֶּהוּ אוֹר אֱלֹקִי** [**וּמִזֶּה** מההכרה בגילוי האלוקות **נִמְשָׁךְ בַּעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, מַה שֶּׁכָּתוּב**[78] **הַיּוֹם הַזֶּה הֲוָי' אֱלֹקֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְגוֹ', שֶׁבְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ חֲדָשִׁים, כְּאִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם נִצְטַוִּיתָ עֲלֵיהֶם**[79] ההתייחסות לתורה ומצוות כדבר חדש, כאילו היום ניתן הציווי על כך לראשונה, נובעת מהכרה באור האלוקי המאיר בעולם]. **וּלְמַעְלָה מִזֶּה הוּא הָעִנְיָן דְּ"יוֹם הַהוּא"** (וכאן הביטוי "ההוא, לשון שמורה על העלם, הוא **לְמַעֲלִיּוּתָא), שֶׁזֶּהוּ כְּפִי שֶׁהָאוֹר הוּא** במקורו העליון **קוֹדֶם שֶׁנִּמְשָׁךְ** לרדת ולהאיר בגלוי **לְמַטָּה מַטָּה, אֶלָּא הוּא עֲדַיִן לְמַעְלָה, וְעַד כְּפִי שֶׁהוּא כָּלוּל וּבָטֵל בְּשָׁרְשׁוֹ וּמְקוֹרוֹ** ואינו נמשך ומתגלה כמציאות בפני עצמה, **שֶׁאָז אֵי־אֶפְשָׁר לְהוֹרוֹת** להצביע **עָלָיו וְלוֹמַר "זֶה", כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ בְּאוֹפֶן שֶׁל גִּלּוּי** אלא למעלה מגילוי. **וּכְמוֹ־כֵן יֵשׁ שְׁנֵי אוֹפַנִּים בְּהַמְשָׁכַת הָ'אוֹר חוֹזֵר', שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם "לַיְלָה", "לַיְלָה הַזֶּה" הָעלם והסתר ועם** זאת נאמר עליו "זה", לשון של גילוי **וְ"לַיְלָה הַהוּא"** לשון של הסתר כפול. **"לַיְלָה הַזֶּה" הוּא הַגִּלּוּי** ("זֶה") **דְּ'אוֹר חוֹזֵר'** (אור וגילוי **שֶׁבָּא מִתּוֹךְ הַהֶעְלֵם וְהַחֹשֶׁךְ - "לַיְלָה"), שֶׁשָּׁרְשׁוֹ לְמַעְלָה יוֹתֵר גַּם מֵהַשֹּׁרֶשׁ דְּ'אוֹר יָשָׁר' ("יוֹם הַהוּא"). וְיֵשׁ בְּחִינָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, "לַיְלָה הַהוּא", הַיְנוּ שֶׁמַּגִּיעִים לִבְחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה לְגַמְרֵי מִכָּל עִנְיָן וְגֶדֶר הַגִּלּוּיִים דְּ'יוֹם' ('אוֹר יָשָׁר') וְ'לַיְלָה' ('אוֹר חוֹזֵר'), כֵּיוָן שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַ'מָּאוֹר' (שֶׁלְּמַעְלָה מִ'אוֹר', כּוֹלֵל גַּם 'אוֹר חוֹזֵר'), וְעַד לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת 'מָאוֹר' (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בַּאֲרוּכָּה).**

וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא". דְּהִנֵּה, מְבֹאָר בְּ'תוֹרָה אוֹר'[80] שֶׁ"בַּיּוֹם הַהוּא" קָאֵי עַל לְעָתִיד־לָבֹא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[81] **וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא** הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה, שֶׁאָז יִהְיֶה הַגִּלּוּי ("זֶה") דִּבְחִינַת "בַּיּוֹם הַהוּא", הַיְנוּ, בְּחִינַת הָ'אוֹר' (בכל המדרגות של אור הֵן 'אוֹר יָשָׁר' שֶׁנִּקְרָא 'יוֹם', וְהֵן 'אוֹר חוֹזֵר' שֶׁנִּקְרָא 'לַיְלָה') כְּפִי שֶׁהוּא בְּשָׁרְשׁוֹ וּמְקוֹרוֹ ('אוֹר יָשָׁר' - שהשורש ומקור שלו הוא בחינת "יוֹם הַהוּא", וְ'אוֹר חוֹזֵר' - שהשורש ומקור שלו הוא

ביאור בדרך אפשר

43 וְהַחֹשֶׁךְ - "לַיְלָה"), שֶׁשָּׁרְשׁוֹ לְמַעְלָה יוֹתֵר גַּם מֵהַשֹּׁרֶשׁ
44 דְּ'אוֹר יָשָׁר' ("יוֹם הַהוּא") כמבואר לעיל ששורש ההעלם נעלה
45 משורש הגילוי. וְיֵשׁ בְּחִינָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, "לַיְלָה הַהוּא", הַיְנוּ
46 שֶׁמַּגִּיעִים לִבְחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה לְגַמְרֵי מִכָּל עִנְיָן וְגֶדֶר
47 הַגִּלּוּיִים דְּ'יוֹם' ('אוֹר יָשָׁר')
48 וְ'לַיְלָה' ('אוֹר חוֹזֵר'), דרגה
49 נעלית שמעל להגדרות ולהגבלות של
50 'גילוי' ו'העלם' כֵּיוָן שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת
51 הַ'מָּאוֹר' מקור האור (שֶׁלְּמַעְלָה
52 מֵ'אוֹר' שאינו אלא הארה
53 והתפשטות מה'מאור', ולכן הוא
54 למעלה מכל דרגה של 'אור' כּוֹלֵל
55 גַּם 'אוֹר חוֹזֵר'), וְעַד לְמַעְלָה
56 גַּם אפילו מִבְּחִינַת 'מָאוֹר'
57 (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל
58 בַּאֲרוּכָּה) כי הוא למעלה מכל
59 הגדרה.
60 וְעַל זֶה על בחינת "בלילה ההוא"
61 שלפי פשוטו היא מצב של העלם
62 והסתר כפול, אבל בפנימיות העניינים
63 זהו העלם שלמעלה מגילויים ולמעלה
64 מכל הגדרה, נֶאֱמַר "וְאָנֹכִי
65 הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם
66 הַהוּא". דְּהִנֵּה, מְבֹאָר
67 בְּ'תוֹרָה אוֹר'[80] לאדמו"ר הזקן
68 שֶׁ"בַּיּוֹם הַהוּא" קָאֵי מכוון עַל
69 לְעָתִיד־לָבֹא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[81]
70 וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא בזמן הגאולה
71 הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה, שֶׁאָז יִהְיֶה
72 הַגִּלּוּי ("זֶה") דִּבְחִינַת "בַּיּוֹם
73 הַהוּא", הַיְנוּ, בְּחִינַת הָ'אוֹר'
74 הֵן 'אוֹר
75 יָשָׁר' שֶׁנִּקְרָא 'יוֹם', וְהֵן 'אוֹר
76 חוֹזֵר' שֶׁנִּקְרָא 'לַיְלָה') כְּפִי
77 שֶׁהוּא בְּשָׁרְשׁוֹ וּמְקוֹרוֹ ('אוֹר
78 יָשָׁר' - שהשורש ומקור שלו הוא
79 בחינת "יוֹם הַהוּא", וְ'אוֹר
80 חוֹזֵר' - שהשורש ומקור שלו הוא

ב. קא, א). 78) תבוא כו, טז. 79) פירש"י עה"פ. וראה פירש"י עקב יא, יג. 80) מג"א צ, ד. צב, א. וראה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"י (נז, ב). וראה גם שיחת פורים סמ"ב (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 57).
81) ישעי' כה, ט.

ביאור בדרך אפשר

בחינת "לַיְלָה הַזֶּה"). וְנוֹסָף לְזֶה יִהְיֶה אָז (לְעָתִיד־לָבֹא, "בַּיּוֹם הַהוּא") גַּם הַגִּלּוּי דִּבְחִינַת "פָּנַי" כהמשך לשון הכתוב "ביום ההוא הסתר אסתיר פני", שֶׁהִיא בחינת "פני" מוסתרת בהסתר כפול בְּאוֹפֶן דְּ"הַסְתֵּר אַסְתִּיר" לְגַבֵּי "יוֹם הַהוּא" (הַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת "בַּיּוֹם הַהוּא" אֵינוֹ מַרְגִּישׁ הַבְּחִינָה דְּ"פָּנַי" הנעלית ממנו ונעלמת ממנו, וְעַל־דֶּרֶךְ רֵישָׁא דְּלֹא יָדַע וְלֹא אֶתְיַדַּע מַה דַּהֲוָה בְּרֵישָׁא[82] בחינת ההעלם שלמעלה מגילוי נקראת בזוהר "ראש שלא ידע ולא נודע" וכמובא באחד המקומות בזוהר: שלושה ראשים נגלפו, זה לתוך זה וזה למעלה מזה. ראש אחד, חכמה סתימאה המכוסה ואינה נפתחת, וחכמה זו סתומה, ראש לכל הראשים של שאר החכמות; ראש עליון, עתיקא קדישא, סתימא דכל סתימין; ראש כל הראשים, ראש שאינו ראש ולא ידע, ולא נודע מה היה בראש זה שלא נדבק לא בחכמה ולא בסכלות...) – "לַיְלָה הַהוּא" שתי לשונות של הסתרה (שֶׁהוּא כְּמוֹ "הַסְתֵּר אַסְתִּיר", שֶׁהַהֶסְתֵּר עַצְמוֹ מוּסְתָּר, כַּנַּ"ל סְעִיף א). וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בִּזְמַן הַגָּלוּת - "לַיְלָה", וּבַלַּיְלָה גּוּפָא דַּוְקָא בְּתוֹקֶף הַלַּיְלָה, בְּדָרָא דְּעִקְבְּתָא דִּמְשִׁיחָא, בְּמַעֲמָד וּמַצָּב דְּ"הַסְתֵּר אַסְתִּיר" כִּפְשׁוּטוֹ, "לַיְלָה הַהוּא" לְגְרִיעוּתָא, שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לַ"לַיְלָה הַהוּא" לְמַעֲלִיּוּתָא, בְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִלַּיְלָה וְיוֹם, כַּנַּ"ל.

ו) **וְהִנֵּה** עַל־פִּי הָאָמוּר לְעֵיל בְּמַעֲלַת 'אוֹר חוֹזֵר' עַל 'אוֹר יָשָׁר', יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבֵאוּר הָעִלּוּי דְּחַג הַפּוּרִים גַּם לְגַבֵּי 'הֲלָכוֹת', שֶׁעַל שְׁנֵיהֶם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[83] שֶׁאֵין עֲתִידִין לִיבָּטֵל, גַּם כַּאֲשֶׁר כָּל סִפְרֵי הַנְּבִיאִים וְכָל הַכְּתוּבִים עֲתִידִין לִיבָּטֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה בַּטַּעַם שֶׁמְּגִלַּת אֶסְתֵּר וַהֲלָכוֹת אֵין עֲתִידִין לִיבָּטֵל, מְבֹאָר בְּ'תּוֹרָה אוֹר'[84], שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁהַנֵּס שֶׁל פּוּרִים הָיָה מְלוּבָּשׁ בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁנֵּס זֶה נִמְשָׁךְ מִמַּדְרֵגָה נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר, שֶׁמִּצַּד גּוֹדֶל מַעֲלָתָהּ יְכוֹלָה לָבֹא לְמַטָּה בְּיוֹתֵר, וְעַד לְהִתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשֵׁי הַטֶּבַע, כִּמְשַׁל חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁנִּתְמַלְּאָה עַל כָּל גְּדוֹתֶיהָ עַד שֶׁנִּשְׁפַּךְ לַחוּץ. וְכֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַהֲלָכוֹת, שֶׁבָּהֶן יֶשְׁנָהּ הִתְלַבְּשׁוּת בְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה בְּדִבְרִים גַּשְׁמִיִּים [וְזֶהוּ שֶׁגַּם בְּנוֹגֵעַ לַ'הֲלָכוֹת', מוּבָא[85] מְשַׁל הַצְּבִי שֶׁמַּחֲזִיר רֹאשׁוֹ לַאֲחוֹרָיו כוּ'[86], בְּדוּגְמַת מְשַׁל הַצְּבִי שֶׁעֵינוֹ אַחַת קְמוּצָה וְעֵינוֹ אַחַת פְּתוּחָה, שֶׁהוּבָא בְּנוֹגֵעַ לְפוּרִים, כַּנַּ"ל סְעִיף ג].

ביאור בדרך אפשר

ו) וְהִנֵּה עַל־פִּי הָאָמוּר לְעֵיל בְּמַעֲלַת 'אוֹר חוֹזֵר' שנמשך על ידי עבודת האדם, ובפרט על ידי יגיעה, עַל 'אוֹר יָשָׁר' שנמשך מלמעלה, יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבֵאוּר הָעִלּוּי דְּחַג הַפּוּרִים גַּם לְגַבֵּי 'הֲלָכוֹת', שֶׁעַל שְׁנֵיהֶם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[83] שֶׁאֵין עֲתִידִין לִיבָּטֵל לעתיד לבוא, גַּם כַּאֲשֶׁר כָּל סִפְרֵי הַנְּבִיאִים וְכָל הַכְּתוּבִים עֲתִידִין לִיבָּטֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה בַּטַּעַם שֶׁמְּגִלַּת אֶסְתֵּר וַהֲלָכוֹת אֵין עֲתִידִין לִיבָּטֵל, מְבֹאָר בְּ'תּוֹרָה אוֹר'[84], שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁהַנֵּס שֶׁל פּוּרִים הָיָה מְלוּבָּשׁ בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁנֵּס זֶה נִמְשָׁךְ מִמַּדְרֵגָה נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר, שֶׁמִּצַּד גּוֹדֶל מַעֲלָתָהּ יְכוֹלָה לָבֹא לְמַטָּה בְּיוֹתֵר, וְעַד לְהִתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשֵׁי הַטֶּבַע, כִּמְשַׁל חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁנִּתְמַלְּאָה עַל כָּל גְּדוֹתֶיהָ עַד שֶׁנִּשְׁפַּךְ לַחוּץ. וְכֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַהֲלָכוֹת, שֶׁבָּהֶן יֶשְׁנָהּ הִתְלַבְּשׁוּת בְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה בְּדִבְרִים גַּשְׁמִיִּים [וְזֶהוּ שֶׁגַּם בְּנוֹגֵעַ לַ'הֲלָכוֹת', מוּבָא[85] מְשַׁל הַצְּבִי שֶׁמַּחֲזִיר רֹאשׁוֹ לַאֲחוֹרָיו כוּ'[86], בְּדוּגְמַת מְשַׁל הַצְּבִי שֶׁעֵינוֹ אַחַת קְמוּצָה וְעֵינוֹ אַחַת פְּתוּחָה, שֶׁהוּבָא בְּנוֹגֵעַ לְפוּרִים, כַּנַּ"ל סְעִיף ג]. אֲבָל

---

82) ראה זח"ג (אד"ז) רפח, ריש ע"ב. שער מאמרי רשב"י לזח"ב (ספרא דצניעותא) קעו, ב (ריש פרק א). 83) ראה ירושלמי מגילה פ"א ה"ה. רמב"ם הל' מגילה פ"ב הי"ח. 84) מג"א צ, ד ואילך. 85) תו"א שם צד, סע"ב. 86) ראה זח"ב יד, א.

ביאור בדרך אפשר

כמובא בזוהר (להלן בתרגום וקיצור), רבי חייא הגדול... הלך לרבי שמעון בר יוחאי, שמע שהיה אומר, ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים, תאוותם של ישראל שיהיה הקדוש־ברוך־הוא לא הולך ולא מתרחק, אלא בורח כצבי או כעופר האיילים.... אין חיה בעולם עושה כמו הצבי או כעופר האיילים, בזמן שהוא בורח, הולך מעט מעט ומחזיר את ראשו למקום שיצא ממנו, ולעולם הוא מחזיר את ראשו לאחוריו, כך אמרו ישראל, ריבונו של עולם, אם אנו גורמים שתסתלק מבינינו, יהי רצון, שתברח כמו הצבי או כמו עופר האיילים שהוא בורח ומחזיר את ראשו למקום שהניח... זהו שכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם. דבר אחר, הצבי כשהוא ישן, הוא ישן בעין אחת, והאחרת הוא נעור, כך אמרו ישראל לקדוש־ברוך־הוא, עשה כמו הצבי שהנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל].

אֲבָל יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל וְעִיקָּרִי בֵּין הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הַהֲלָכוֹת לַהַמְשָׁכָה דְּחַג הַפּוּרִים, שעל שניהם נאמר שאינם בטלים לעתיד־לבוא כאמור לעיל, **שֶׁהַהַמְשָׁכָה** של האור האלוקי **שֶׁעַל־יְדֵי הַהֲלָכוֹת הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל 'אוֹר יָשָׁר', מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְהֵינוּ שֶׁזֶּהוּ רַק מַה שֶׁהָאוֹר נִמְשָׁךְ וְיוֹרֵד עַד לְמַטָּה מַטָּה**, ומאיר גם **בַּדְּבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים שֶׁבָּהֶם נִתְלַבְּשׁוּ הַהֲלָכוֹת, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַהַמְשָׁכָה דְּחַג הַפּוּרִים הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל 'אוֹר חוֹזֵר', מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְכַנַּ"ל שֶׁהַגֵּס דְּחַג הַפּוּרִים בָּא מִצַּד הַהֶסְתֵּר גּוּפָא. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁעִנְיַן הַהֲלָכוֹת מִתְיַחֵס לְמָרְדְּכַי[87], וְאִילוּ גַּם פּוּרִים מִתְיַחֵס לְאֶסְתֵּר, כִּי עִנְיָנוֹ שֶׁל מָרְדְּכַי הוּא הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה (׳אוֹר יָשָׁר׳), שֶׁזֶּהוּ שֶׁבְּחִינָתוֹ הִיא בְּחִינַת ׳יְסוֹד אַבָּא׳[88], אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁ׳יְסוֹד אַבָּא׳ אָרוּךְ[89], הֲרֵי זֶה נִמְשָׁךְ גַּם לְמַטָּה מַטָּה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עִנְיָנָהּ שֶׁל אֶסְתֵּר הוּא "הַסְתֵּר אַסְתִּיר", בְּחִינַת ׳אוֹר חוֹזֵר׳[90].**

ז) **וְיֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְקַשֵּׁר כָּל הַנַּ"ל עִם שְׁנֵי הָעִנְיָנִים שֶׁל פּוּרִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'[91] פָּרָשַׁת צַו[92] (שֶׁזּוֹהִי הַפָּרָשָׁה שֶׁקּוֹרִין בְּכַמָּה שָׁנִים בִּסְמִיכוּת לְחַג הַפּוּרִים[93], שֶׁזֶּה מוֹרֶה עַל שַׁיָּכוּתָהּ לְחַג הַפּוּרִים[94]). עִנְיָן לעיל שהמעלה המיוחדת של ׳בלילה ההוא נדדה שנת המלך׳ היא שהעלם עצמו הוא גורם וסיבה לגילוי. **וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁעִנְיַן הַהֲלָכוֹת** שאינן בטלות לעתיד לבוא **מִתְיַחֵס לְמָרְדְּכַי[87], וְאִילוּ גַּם פּוּרִים מִתְיַחֵס לְאֶסְתֵּר, כִּי עִנְיָנוֹ שֶׁל מָרְדְּכַי הוּא הַמְשָׁכָה** של אור אלוקי **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה (׳אוֹר יָשָׁר׳), שֶׁזֶּהוּ שֶׁבְּחִינָתוֹ** של מרדכי **הִיא בְּחִינַת ׳יְסוֹד אַבָּא׳[88]**, הפנימיות של בחינת החכמה העליונה (כמבואר ב׳תורה אור׳ דרושי מגילת אסתר, "... בזמן הגלות הנוקבא מקבלת מוחין שלא על־ידי זעיר־אנפין כי־אם ממוחין עליונים חכמה עילאה יסוד אבא... כמו שהאדם יכול לדבר דברי חכמה ודעת שבמוחו בלי אמצעות המידות שבלב... פורים הוא... הארת יסוד אבא") **אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁ׳יְסוֹד אַבָּא׳ אָרוּךְ[89]** ואין גבול להמשכתו, כמו חכם גדול שיכול להוריד את חכמתו מדריגות רבות ו׳להאריך׳ את ההשפעה שלו הרבה, **הֲרֵי זֶה נִמְשָׁךְ גַּם לְמַטָּה מַטָּה** עד לדברים הגשמיים שבהם נתלבשו ההלכות, **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עִנְיָנָהּ שֶׁל אֶסְתֵּר הוּא "הַסְתֵּר אַסְתִּיר", בְּחִינַת ׳אוֹר חוֹזֵר׳[90]** שבא דווקא מתוך ההעלם וההסתר.

ז) **וְיֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְקַשֵּׁר כָּל הַנַּ"ל עִם שְׁנֵי הָעִנְיָנִים שֶׁל פּוּרִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'[91] פָּרָשַׁת צַו[92] (שֶׁזּוֹהִי הַפָּרָשָׁה שֶׁקּוֹרִין בְּכַמָּה שָׁנִים בִּסְמִיכוּת לְחַג הַפּוּרִים[93], שֶׁזֶּה מוֹרֶה עַל שַׁיָּכוּתָהּ לְחַג הַפּוּרִים[94]** כמובא בספרים שיש קשר בין פרשיות התורה למועדים שחלים

---

87) תו"א שבהערה 88. 88) תו"א שם צג, א. צט, א. ובכ"מ. 89) לקו"ת ויקרא (בהוספות) נד, ג. 90) ראה בארוכה שיחת פורים דאשתקד (לקו"ש חט"ז ע' 357 ואילך), שמרדכי ואסתר הם בחי' אורות וכלים; אור ישר ואור חוזר. 91) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ז ע' 40 ואילך (ממאמר זה). ושם נתבאר גם הקשר והשייכות לענין "זה קרבן אהרן" וענין "שבעת ימי המילואים", עיי"ש. 92) נוסף לכך שבפרשה זו ישנם גם מאמרי חג הפסח, והרי הגאולה דחג הפסח היא בסמיכות לגאולה דפורים, כמארז"ל (מגילה ו, ב) "מיסמך גאולה לגאולה". 93) ובפרט בקביעות שנה זו, שיום הש"ק פ' צו חל בט"ז אדר־שני - שאז השייכות היא בשתים: (א) ימי הפורים שבשבוע זה מתעלים ונכללים ביום הש"ק, (ב) בנוגע לט"ז אדר איתא בגמרא (ריש מגילה): "ואימא שיתסר.. ולא יעבור כתיב", והיינו, שנוסף לכך שגם קס"ד בתורה הוא חלק מתורת אמת (ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ע' 279. וש"נ), הרי גם למסקנת הגמרא ששוללים זאת ע"י הלימוד ממ"ש "ולא יעבור", שייך ט"ז אדר לפורים (וקריאת המגילה) באופן שלילי עכ"פ. ויש בזה מה שאין בזה: המעלה בענין הא' - שהשייכות היא באופן חיובי; והמעלה בענין הב' - שהיום מצד עצמו שייך לפורים, ובמילא צריכה להיות בו העבודה דפורים (ולא רק באופן ד"יאכל בשבת", בדרך ממילא, כתוצאה מהעבודה ("טרח") דערב שבת). 94) ראה של"ה

ביאור בדרך אפשר

בשבוע של כל פרשה). **עִנְיָן הָרִאשׁוֹן, בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל** במאמר הפותח במילים: **בֵּאוּר מְעַט עַל פָּסוּק וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל (שֶׁבּוֹ נִתְבָּאֵר הַפָּסוּק[95] זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו), שֶׁשָּׁם[96] כּוֹתֵב הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ בַּהַגָּהָה** האמור בפרשת צו במאמר זה ב״לקוטי תורה״ **״וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב בְּבֵאוּר עַל פָּסוּק יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת״**[97]. **וְעִנְיָן הַשֵּׁנִי,** במאמר נוסף ב״לקוטי תורה״ פרשת צו **בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל: וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה** (**הַקָּשׁוּר עִם עִנְיַן שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים**[98] בהם מדובר בפרשת צו, כסיום הכתוב, ״ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים״), **שֶׁבּוֹ**[99] במאמר זה **מְצַיֵּן הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ ״וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב סוֹף־דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל חַיָּב אִינִישׁ לְבָסוּמֵי בְּפוּרַיָּא, דִּלְכָךְ אֵין שׁוּם שֵׁם** משמותיו של הקדוש־ברוך־הוא מפורש **בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר״**[100]. **וּבְהַקְדִּים שֶׁשְּׁנֵי צִיּוּנִים הַנַּ״ל** לענייני פורים ב״לקוטי תורה״ פרשת צו **מוֹרִים לְכָאוֹרָה עַל שְׁנֵי עִנְיָנִים שֶׁהֵם הָפְכִּיִּים זֶה מִזֶּה. דְּהִנֵּה, בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל: בֵּאוּר מְעַט עַל פָּסוּק וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל, מְבֹאָר שֶׁעוֹלָם הָאֲצִילוּת אֵינוֹ הִתְחַדְּשׁוּת יֵשׁ מֵאַיִן כְּמוֹ עוֹלָם הַבְּרִיאָה, עוֹלָם הַבְּרִיאָה** שלפני התהוותו כמציאות ו״יש״ לא היה קיים, **אֶלָּא** עולם האצילות **נִמְשָׁךְ מֵהַהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי** ואינו מציאות חדשה כי אינו ״יש״ כמו עולמות בריאה־יצירה־עשיה אלא מהותו היא אלוקות, **וְעַל זֶה מְצַיֵּן הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ לְבֵאוּר עַל פָּסוּק יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת, שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר**[101] **שֶׁרֵאשִׁית הַגִּלּוּי שֶׁל הַקָּו** האור האלוקי המועט והדק שהאיר לאחר הצמצום הראשון **הוּא בְּ״חָכְמָה״ (דַּאֲצִילוּת). וְאִלּוּ בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה, מְבֹאָר שֶׁבְּחִינַת ״קוֹל חָתָן וְכַלָּה״ אֵינָהּ בְּגִלּוּי עַתָּה** אלא יתגלה לעתיד לבוא, **וְעַל זֶה מְצַיֵּן הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ לְסוֹף־דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל חַיָּב אִינִישׁ לְבָסוּמֵי בְּפוּרַיָּא,** ב״תורה אור״ מגילת אסתר, **שֶׁשָּׁם נִתְבָּאֵר**[102] **הַטַּעַם לְכָךְ שֶׁבִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר לֹא נִזְכָּר שׁוּם שֵׁם מִשְּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים, לְפִי שֶׁגַּם פּוּרִים הָיָה מְלוּבָּשׁ בַּטֶּבַע, וְכִמְשַׁל הֶחָתָן שֶׁהוֹלֵךְ לָלוּן בְּבוּרְסְקִי כוּ׳** (וזה לשון המאמר ב״תורה אור״: ״.... הטעם שלא נזכר שם הוי״ה במגילה ולא שאר שמות של הקדוש־ברוך־הוא. והעניין הוא על־דרך המשל המבואר בזוהר סוף פרשת בחוקתי גבי לכלותם כתיב כמשל החתן שהולך ללון לבורסקי בשביל הכלה כו׳ עיין שם, כן מלכות דאצילות נשפלת למטה מאד בעולמות תחתונים... ועם כל זה החתן העליון בחינת חסד שלמעלה נמשך ויורד לשם ואם כן אדרבה אז נראה ונפלאה האהבה יותר, ועל־דרך־זה הוא גם כן התלבשות הנס בלבוש הטבע כו׳ שהוא מעוצם האהבה הולך גם כן להתלבש בבית הבורסקי שהוא לבוש הטבע כו׳ ועל כן לא נזכר שם הוי״ה במגילה מפני שאז הי׳ הכלה הכלולה בתכלית השפלות שמסתתרת כו׳. על כן מוכרח להיות גילוי החסד שלמעלה גם כן בבחינת התלבשות לירד לשם אל המקום אשר הם ולכן לא נזכר השמות שהוא בחינת הגילוי שבלי לבוש כו׳. אך כמו שבהמשל הנה ירידה זו הוא מורה על עוצם האהבה כמו שכתוב בזוהר שם. כמו כן האור המלובש במגילה זו הוא למעלה מבחינת שמות...״) **וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין זֶה גִּלּוּי אֶלָּא הִתְלַבְּשׁוּת כוּ׳** ונמצא ששני הציונים ב״לקוטי תורה״ פרשת צו למאמרי פורים ב״תורה אור״

1 הָרִאשׁוֹן, בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל: בֵּאוּר מְעַט עַל פָּסוּק
2 וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל (שֶׁבּוֹ נִתְבָּאֵר הַפָּסוּק[95] זֶה קָרְבַּן
3 אַהֲרֹן וּבָנָיו), שֶׁשָּׁם[96] כּוֹתֵב הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ בַּהַגָּהָה
4 ״וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב בְּבֵאוּר עַל פָּסוּק יָבִיאוּ לְבוּשׁ
5 מַלְכוּת״[97]. וְעִנְיָן הַשֵּׁנִי, בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל: וְהָיָה
6 אוֹר הַלְּבָנָה (הַקָּשׁוּר עִם עִנְיַן שִׁבְעַת יְמֵי
7 הַמִּלּוּאִים[98]), שֶׁבּוֹ[99] מְצַיֵּן הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ ״וּכְמוֹ
8 שֶׁכָּתוּב סוֹף־דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל חַיָּב אִינִישׁ לְבָסוּמֵי
9 בְּפוּרַיָּא, דִּלְכָךְ אֵין שׁוּם שֵׁם בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר״[100].
10 **וּבְהַקְדִּים** שֶׁשְּׁנֵי צִיּוּנִים הַנַּ״ל מוֹרִים לְכָאוֹרָה
11 עַל שְׁנֵי עִנְיָנִים שֶׁהֵם הָפְכִּיִּים זֶה
12 מִזֶּה. דְּהִנֵּה, בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל: בֵּאוּר מְעַט עַל
13 פָּסוּק וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל, מְבֹאָר שֶׁעוֹלָם הָאֲצִילוּת
14 אֵינוֹ הִתְחַדְּשׁוּת יֵשׁ מֵאַיִן כְּמוֹ עוֹלָם הַבְּרִיאָה,
15 אֶלָּא נִמְשָׁךְ מֵהַהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, וְעַל זֶה מְצַיֵּן
16 הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ לְבֵאוּר עַל פָּסוּק יָבִיאוּ לְבוּשׁ
17 מַלְכוּת, שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר[101] שֶׁרֵאשִׁית הַגִּלּוּי שֶׁל הַקָּו
18 הוּא בְּ״חָכְמָה״ (דַּאֲצִילוּת). וְאִלּוּ בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל
19 וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה, מְבֹאָר שֶׁבְּחִינַת ״קוֹל חָתָן
20 וְכַלָּה״ אֵינָהּ בְּגִלּוּי עַתָּה, וְעַל זֶה מְצַיֵּן הַ״צֶּמַח
21 צֶדֶק״ לְסוֹף־דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל חַיָּב אִינִישׁ לְבָסוּמֵי
22 בְּפוּרַיָּא, שֶׁשָּׁם נִתְבָּאֵר[102] הַטַּעַם לְכָךְ שֶׁבִּמְגִלַּת
23 אֶסְתֵּר לֹא נִזְכָּר שׁוּם שֵׁם מִשְּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים, לְפִי
24 שֶׁגַּם פּוּרִים הָיָה מְלוּבָּשׁ בַּטֶּבַע, וְכִמְשַׁל הֶחָתָן
25 שֶׁהוֹלֵךְ לָלוּן בְּבוּרְסְקִי כוּ׳, וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין זֶה גִּלּוּי

חלק תושב״כ ר״פ וישב (רצז, א). 95) פרשתנו ו, יג. 96) ח, סע״ב. 97) ואף שבפשטות הרי זה רק ציון להמבואר במאמר, מ״מ כיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק (במכ״ש מזה שאפילו בעניני העולם אין שום דבר במקרה ח״ו, אלא הכל הוא בהשגחה פרטית), הנה הא גופא שענין זה הוא ״בביאור ע״פ יביאו לבוש מלכות״, מהווה הוכחה על שייכותו לפורים. 98) ועד שה״כותרת״ שעל הביאור למאמר ד״ה זה הוא ״ענין שבעת ימי המילואים״. 99) ט, רע״ג. 100) וגם נסמן שם (ע״ג) ל״ביאור ע״פ וקבל היהודים״; לד״ה זכור את אשר עשה לך עמלק (שם, ע״ד); ובסיום וחותם המאמר (יו״ד סע״א): ״ועיין בפע״ח שער הפורים״. 101) תו״א צב, ג. 102) שם ק, ב.

ביאור בדרך אפשר

הם הפכיים שהאחד מדבר על הארה וגילוי נעלה ביותר, התגלות אור הקו בחכמה דאצילות, והשני מדבר על לבוש והעלם, התלבשות נס פורים בלבושי הטבע. **אֲבָל בֶּאֱמֶת, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵי הַצִּיּוּנִים** לדרושי מגילת אסתר ב'תורה אור' **מוֹפִיעִים** ב'לקוטי תורה' **בְּאוֹתָהּ פָּרָשָׁה** פרשת צו, **וּשְׁנֵיהֶם מִדְּרוּשֵׁי פּוּרִים, צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ צַד הַשָּׁוָה וּנְקוּדָה מְשׁוּתֶּפֶת שֶׁמְּקַשֶּׁרֶת וּמְחַבֶּרֶת בֵּין שְׁנֵי הָעִנְיָנִים שֶׁבַּצִּיּוּנִים הַנַּ"ל** הנראים כמדברים בעניינים הופכיים. **וּמְרוּמָז הַדָּבָר** הנקודה המשותפת בין שני העניינים השונים **בְּדִבְרֵי הַ'צֶּמַח צֶדֶק', שֶׁבִּשְׁנֵי הַצִּיּוּנִים (לְאַחֲרֵי שֶׁמֵּבִיא הָעִנְיָנִים שֶׁנּוֹגְעִים (בְּגָלוּי) לְהַמְּדוּבָּר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה') מוֹסִיף "עַיֵּן שָׁם", דְּיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּ"עַיֵּן שָׁם" שֶׁלְּאַחֲרֵי הַצִּיּוּן לַבֵּאוּר עַל פָּסוּק "יָבִיאוּ לָבוּשׁ מַלְכוּת" (שֶׁמִּשָּׁם מַעְתִּיק הַתֵּבוֹת "וְהִיא רֵאשִׁית הַגִּלּוּי בְּחָכְמָה"), כַּוָּנָתוֹ לְרַמֵּז לְמַה שֶׁכָּתוּב שָׁם שֶׁהַקָּו וְחוּט הָיָה "עַל־פִּי[103] צִמְצוּם וּמָקוֹם פָּנוּי.. שֶׁלֹּא לִהְיוֹת בְּגָלוּי בְּחֵינַת אֵין־סוֹף כּוּ'", וְהַיְנוּ, שֶׁהַגִּלּוּי שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּ'חָכְמָה' בָּא עַל־יְדֵי צִמְצוּם. וּבְ"עַיֵּן שָׁם" שֶׁלְּאַחֲרֵי הַצִּיּוּן לְסוֹף־דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל חַיָּב אִינִישׁ לִבְסוּמֵי בְּפוּרַיָּא (שֶׁמִּשָּׁם מַעְתִּיק "דִּלְכָךְ אֵין שׁוּם שֵׁם בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר.. מְלוּבָּשִׁים בְּהֶעְלֵם כּוּ'") מְרַמֵּז גַּם לַמְּבֹאָר שָׁם שֶׁ"עִנְיַן קְרִיאַת הַמְּגִלָּה[104] הוּא כְּמוֹ קוֹרֵא בַּתּוֹרָה, שֶׁקּוֹרֵא וּמַמְשִׁיךְ גִּלּוּי הָאוֹר", וְהַיְנוּ, שֶׁמֵּהֶהָעְלֵם "שֶׁאֵין שׁוּם שֵׁם בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר", הִנֵּה עַל־יְדֵי קְרִיאַת הַמְּגִלָּה - נִמְשָׁךְ גִּלּוּי אוֹר, וְאַדְרַבָּה, הַגִּילּוּי שֶׁבָּא מִזֶּה הוּא גִּלּוּי מֵעַצְמוּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁ"לְמַעְלָה מִבְּחִינַת שֵׁמוֹת".

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת[84] מְבֹאָר שֶׁיִּתְרוֹן הַמַּעֲלָה דְּחַג הַפּוּרִים הוּא בָּזֶה שֶׁהַנֵּס הָיָה מְלוּבָּשׁ בַּטֶּבַע, כַּנַּ"ל (סְעִיף ו). וּבְהֶמְשֵׁךְ לְזֶה, הִנֵּה בְּ"תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר לְדִבּוּר־הַמַּתְחִיל יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת", נִתְבָּאֵר בְּעִנְיַן הַקָּו שֶׁבָּא "עַל־פִּי צִמְצוּם וּמָקוֹם פָּנוּי", שֶׁכֵּיוָן שֶׁאוֹר הַקָּו בָּקַע אֶת הַצִּמְצוּם, חֲרֵי זֶה מוֹרֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תּוֹקֶף גָּדוֹל בְּיוֹתֵר[105], וּבָזֶה יֵשׁ גַּם יִתְרוֹן לְגַבֵּי הָאוֹר הָאֵין־סוֹף שֶׁהָיָה מְמַלֵּא אֶת מְקוֹם הֶחָלָל קוֹדֶם הַצִּמְצוּם - בְּדוּגְמַת הָאָמוּר

ביאור בדרך אפשר

והרי עניין הגילוי הוא תוכן הציון הראשון **וְהַיְנוּ, שֶׁמֵּהֶהָעְלֵם "שֶׁאֵין שׁוּם שֵׁם בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר", הִנֵּה עַל־יְדֵי קְרִיאַת הַמְּגִלָּה - נִמְשָׁךְ גִּלּוּי אוֹר, וְאַדְרַבָּה, הַגִּילּוּי שֶׁבָּא מִזֶּה הוּא גִּלּוּי מֵעַצְמוּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁ"לְמַעְלָה מִבְּחִינַת שֵׁמוֹת"** ונמצא שבאמצעות התוספת "עיין שם" מתכווין ה'צמח צדק' להדגיש שלאמיתו של דבר ההעלם בכך שלא נזכר במגילה שום שם' מלמד על המעלה הגדולה של נס פורים, שייכותו לעצמות אין־סוף שלמעלה משמות.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת[84] בדרושי מגילת אסתר ב'תורה אור' **מְבֹאָר שֶׁיִּתְרוֹן הַמַּעֲלָה דְּחַג הַפּוּרִים הוּא בָּזֶה שֶׁהַנֵּס הָיָה מְלוּבָּשׁ בַּטֶּבַע, כַּנַּ"ל (סְעִיף ו). וּבְהֶמְשֵׁךְ לְזֶה, הִנֵּה בְּ"תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר לְדִבּוּר־הַמַּתְחִיל יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת", נִתְבָּאֵר בְּעִנְיַן הַקָּו שֶׁבָּא "עַל־פִּי צִמְצוּם וּמָקוֹם פָּנוּי", שֶׁכֵּיוָן שֶׁאוֹר הַקָּו בָּקַע אֶת הַצִּמְצוּם, חֲרֵי זֶה מוֹרֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תּוֹקֶף גָּדוֹל בְּיוֹתֵר[105], וּבָזֶה יֵשׁ גַּם יִתְרוֹן לְגַבֵּי הָאוֹר הָאֵין־סוֹף שֶׁהָיָה מְמַלֵּא אֶת מְקוֹם הֶחָלָל קוֹדֶם הַצִּמְצוּם - בְּדוּגְמַת**

---

103) כן הוא גם בדפוס הראשון "ע"פ". אבל ראה ד"ה יביאו לבוש שבשערי אורה פפ"ד (וכן לקמן בדרוש זה בתו"א): "ע"י". 104) נוסף לכך שנקראת בשם "מגילת אסתר" - לא בשם "אגרת" שקשור עם העלם, אלא דוקא בשם "מגילה" - מלשון גילוי (ראה תו"א שם קיט, א). 105) ראה עד"ז סידור רלב, ב. רנח, א. וראה גם לקו"ת פרשתנו ח, סע"ד ואילך.

ביאור בדרך אפשר

לְעֵיל (סְעִיף ג) שֶׁ"נָּדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" מוֹרֶה עַל גִּלּוּי אוֹר מִמַּדְרֵגָה נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר, שֶׁלָּכֵן הוּא נִמְשָׁךְ גַּם בַּהֶעְלֵם דְּ"בַּלַּיְלָה הַהוּא".

אָמְנָם, גִּלּוּי זֶה של אור הקו הוּא בִּבְחִינַת 'אוֹר יָשָׁר', בְּחִינַת מָרְדְּכַי. וְעַל זֶה מוֹסִיף בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל חַיָּב אִינִישׁ לִבְסוֹמֵי בְּפוּרְיָא, עִנְיָן נַעֲלֶה יוֹתֵר בְּחַג הַפּוּרִים[106], שֶׁשָּׁם נִתְבָּאֵר[107] הַמַּעֲלָה הַיְתֵרָה דְּ"הָדוּר קִבְּלוּהָ בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ" לְגַבֵּי "הַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע" שֶׁהָיְתָה בִּזְמַן מַתַּן־תּוֹרָה[108], כמאמר חכמינו ז"ל שבזמן מתן תורה "כפה עליהם הקדוש־ברוך־הוא הר כגיגית" והכריח את בני ישראל לקבל את התורה, ומכל־מקום הרי זה נחשב שבני ישראל קבלו את התורה ברצון כי בימי אחשורוש חזרו וקבלו את התורה מרצונם, ומבואר ב'תורה אור' שם שהקבלה שקבלו בימי מרדכי ואסתר (ככתוב במגילה "קיימו וקבלו") יש לה יתרון על הקבלה במתן תורה שֶׁ"הַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע" בזמן מתן תורה בהר סיני הָיְתָה מִצַּד גִּלּוּי אוֹר שֶׁמִּלְּמַעְלָה, וְאִלּוּ "הָדוּר קִבְּלוּהָ בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ"[108] הָיָה בְּדֶרֶךְ התעוררות מלמטה מִצַּד בני ישראל עַצְמָם. וְכֵיוָן שֶׁהַאִתְעָרוּתָא־דִּלְתַתָּא בָּאָה מִצַּד זֶה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ אָז בימי מרדכי ואסתר בְּמַצָּב דְּ"הַסְתֵּר אַסְתִּיר", וְעִנְיָן זֶה עוֹרֵר אֶצְלָם אֶת הָעִנְיָן דְּ"קִבְּלוּהָ" את התורה בְּאוֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר מִמַּתַּן־תּוֹרָה, בְּדֶרֶךְ 'אוֹר חוֹזֵר', הֲרֵי מוּבָן שֶׁהַהֶסְתֵּר גּוּפָא נִתְהַפֵּךְ לְאוֹר - עַל־דֶּרֶךְ הָאָמוּר לְעֵיל (סְעִיף ד) שֶׁהַהֶסְתֵּר דְּ"לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא עוֹרֵר אֶת (וּבָא לִידֵי) גִּלּוּי הָאוֹר דְּ"נָּדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ". וְלָכֵן, בְּסִיּוּם מַאֲמָר זֶה, מְבָאֵר שֶׁהָעִנְיָן שֶׁמִּגִּלַּת אֶסְתֵּר לֹא תִּתְבַּטֵּל הוּא מִצַּד הָעִלּוּי שֶׁיֶּשְׁנוֹ בַּהֶסְתֵּר שֶׁבַּמְּגִלָּה, וּמֵהֶסְתֵּר זֶה בָּא (עַל־יְדֵי קְרִיאַת הַמְּגִילָה) גִּלּוּי הָעַצְמוּת[109] שֶׁלְּמַעְלָה מִשֶּׁמּוֹת.

ביאור בדרך אפשר

גּוּפָא נִתְהַפֵּךְ לְאוֹר - עַל־דֶּרֶךְ הָאָמוּר לְעֵיל (סְעִיף ד) שֶׁהַהֶסְתֵּר דְּ"לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא עוֹרֵר אֶת (וּבָא לִידֵי) גִּלּוּי הָאוֹר דְּ"נָּדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ".

וְלָכֵן, כיוון שתוכן מאמר זה הוא שההעלם עצמו הופך לאור בְּסִיּוּם מַאֲמָר זֶה ב'תורה אור', מְבָאֵר שֶׁהָעִנְיָן שֶׁמִּגִּלַּת אֶסְתֵּר לֹא תִּתְבַּטֵּל לעתיד לבוא הוּא מִצַּד הָעִלּוּי שֶׁיֶּשְׁנוֹ בַּהֶסְתֵּר שֶׁבַּמְּגִלָּה, וּמֵהֶסְתֵּר זֶה בָּא (עַל־יְדֵי קְרִיאַת הַמְּגִילָה) גִּלּוּי הָעַצְמוּת[109] שֶׁלְּמַעְלָה מִשֶּׁמּוֹת.

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁנִּקְרֵאת "מְגִלַּת אֶסְתֵּר", כִּי תַּכְלִית הַהֶסְתֵּר הוּא כְּדֵי לְעוֹרֵר אֶת שָׁרְשׁוֹ וּלְגַלּוֹת אֶת פְּנִימִיּוּתוֹ, וְזֶהוּ עִנְיַן "מְגִלַּת אֶסְתֵּר", דְּהַיְנוּ "הַהִתְגַּלּוּת (הַפְּנִימִיּוּת) דְּאֶסְתֵּר", שֶׁהַהֶסְתֵּר גּוּפָא יָאִיר (לֹא רַק שֶׁיָּאִיר בּוֹ אוֹר שֶׁמְּחוּצָה לוֹ), וְעַד שֶׁ"לַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר"[74], וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה (שֶׁזֶּהוּ הַפָּסוּק שֶׁבּוֹ מַתְחִיל הַמַּאֲמָר), שֶׁיִּהְיֶה לָהּ אוֹר

1 הָאָמוּר לְעֵיל (סְעִיף ג) שֶׁ"נָּדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"
2 מוֹרֶה עַל גִּלּוּי אוֹר מִמַּדְרֵגָה נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר, שֶׁלָּכֵן
3 הוּא נִמְשָׁךְ גַּם בַּהֶעְלֵם דְּ"בַּלַּיְלָה הַהוּא". אָמְנָם,
4 גִּלּוּי זֶה הוּא בִּבְחִינַת 'אוֹר יָשָׁר', בְּחִינַת מָרְדְּכַי.
5 וְעַל זֶה מוֹסִיף בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל חַיָּב אִינִישׁ
6 לִבְסוֹמֵי בְּפוּרְיָא, עִנְיָן נַעֲלֶה יוֹתֵר בְּחַג
7 הַפּוּרִים[106], שֶׁשָּׁם נִתְבָּאֵר[107] הַמַּעֲלָה הַיְתֵרָה
8 דְּ"הָדוּר קִבְּלוּהָ בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ" לְגַבֵּי "הַקְדָּמַת
9 נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע" שֶׁהָיְתָה בִּזְמַן מַתַּן־תּוֹרָה[108],
10 שֶׁ"הַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע" הָיְתָה מִצַּד גִּלּוּי אוֹר
11 שֶׁמִּלְּמַעְלָה, וְאִלּוּ "הָדוּר קִבְּלוּהָ בִּימֵי
12 אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ"[108] הָיָה בְּדֶרֶךְ אִתְעָרוּתָא־דִּלְתַתָּא
13 מִצַּד עַצְמָם. וְכֵיוָן שֶׁהַאִתְעָרוּתָא־דִּלְתַתָּא בָּאָה
14 מִצַּד זֶה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ אָז בְּמַצָּב דְּ"הַסְתֵּר
15 אַסְתִּיר", וְעִנְיָן זֶה עוֹרֵר אֶצְלָם אֶת הָעִנְיָן
16 דְּ"קִבְּלוּהָ" בְּאוֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר מִמַּתַּן־תּוֹרָה,
17 בְּדֶרֶךְ 'אוֹר חוֹזֵר', הֲרֵי מוּבָן שֶׁהַהֶסְתֵּר גּוּפָא
18 נִתְהַפֵּךְ לְאוֹר - עַל־דֶּרֶךְ הָאָמוּר לְעֵיל (סְעִיף ד)
19 שֶׁהַהֶסְתֵּר דְּ"לַיְלָה הַהוּא" גּוּפָא עוֹרֵר אֶת (וּבָא
20 לִידֵי) גִּלּוּי הָאוֹר דְּ"נָּדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ". וְלָכֵן,
21 בְּסִיּוּם מַאֲמָר זֶה, מְבָאֵר שֶׁהָעִנְיָן שֶׁמִּגִּלַּת אֶסְתֵּר
22 לֹא תִּתְבַּטֵּל הוּא מִצַּד הָעִלּוּי שֶׁיֶּשְׁנוֹ בַּהֶסְתֵּר
23 שֶׁבַּמְּגִלָּה, וּמֵהֶסְתֵּר זֶה בָּא (עַל־יְדֵי קְרִיאַת
24 הַמְּגִילָה) גִּלּוּי הָעַצְמוּת[109] שֶׁלְּמַעְלָה מִשֶּׁמּוֹת.
25 וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁנִּקְרֵאת "מְגִלַּת אֶסְתֵּר", כִּי תַּכְלִית הַהֶסְתֵּר הוּא כְּדֵי לְעוֹרֵר אֶת
26 שָׁרְשׁוֹ וּלְגַלּוֹת אֶת פְּנִימִיּוּתוֹ, וְזֶהוּ עִנְיַן "מְגִלַּת אֶסְתֵּר", דְּהַיְנוּ
27 "הַהִתְגַּלּוּת (הַפְּנִימִיּוּת) דְּאֶסְתֵּר", שֶׁהַהֶסְתֵּר גּוּפָא יָאִיר (לֹא רַק שֶׁיָּאִיר בּוֹ אוֹר
28 שֶׁמְּחוּצָה לוֹ), וְעַד שֶׁ"לַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר"[74], שֶׁזֶּהוּ עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב[110] וְהָיָה
29 אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה (שֶׁזֶּהוּ הַפָּסוּק שֶׁבּוֹ מַתְחִיל הַמַּאֲמָר), שֶׁיִּהְיֶה לָהּ אוֹר

המשך בעמוד רט

106) ראה לעיל ד"ה ולא תשבית מלח פ"ג (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 319) ואילך, שזהו תוכן הענין דחייב לבסומי כו' עד דלא ידע. 107) תו"א מג"א צט, רע"א. 108) שבת פח, א. 109) שלמעלה גם מבחי' האור שלא נגע בו הצמצום, שממנו נמשך הקו. וראה המשך באתי לגני תש"י פי"ג ואילך (סה"מ תש"י ע' 133 ואילך), שהתפשטות וגילוי האור - גם במדריגות היותר שפלות בתכלית, הוא מצד הענין ד"למטה מטה עד אין תכלית", שגם בשרשו הראשון הוא בגדר גילוי (שם פט"ז וי"ז). משא"כ שורש ההעלמות וההסתרים, הוא מבחי' "למעלה מעלה עד אין קץ" (שם פט"ו), בחי' "אוצר" שאינו בגדר גילוי. 110) ישעי' ל, כו.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תשא, י"ח אדר־ראשון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. על הפסוק[1] "כי תשא את ראש בני ישראל", מפרש רש"י: "כי תשא, לשון קבלה, כתרגומו, כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם".

והנה, ידוע בכללי רש"י[2] שכאשר רש"י כותב "כתרגומו", הרי הוא שולל את הפירוש הפשוט. ובנדון דידן - איתא במפרשים[3] שכוונת רש"י לשלול את הפירוש ש"תשא" הוא לשון הרמה (כדאיתא במדרש[4]), כי, על־פי פשוטו של מקרא לא שייך כאן ענין של הרמה, ולכן מפרש שהוא "לשון קבלה, כתרגומו" ("תקבל").

אבל עדיין צריך להבין: לכאורה היה רש"י יכול לפרש בפשוטו של מקרא ש"תשא" הוא "לשון חשבון" - כפי שפירש בפרשת וישב[5] על הפסוק "ישא פרעה את ראשך", "לשון חשבון, כשיפקוד שאר עבדיו .. ימנה אותך עמהם". ופירוש זה מתאים גם כאן, שעריכת החשבון של מספר בני־ישראל תהיה על־ידי נתינת מחצית השקל; ולמה הוצרך רש"י לפרש "לשון קבלה, כתרגומו"?

ונוסף לזה, יש גם "קלאָץ קושיא" בפירוש רש"י: גם אם "תשא" הוא "לשון קבלה", אינו מובן למה מפרש רש"י "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם כו'", ולא "כשתקבל סכום מנינם" - הרי תיבת "כשתחפוץ" אינה מופיעה בתרגום (לא בתרגום אונקלוס, ולא בתרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי), ובודאי לא נתפרשה בפסוק, ואם־כן, למה מוסיף רש"י תיבה זו?

ב. והביאור בזה:

רש"י אינו יכול לפרש ש"תשא" הוא לשון מנין, כי, בהמשך הכתוב נאמר לשון מנין - "בפקוד אותם", ואם נאמר ש"תשא" הוא לשון מנין, אינו מובן: למה נכפל ענין המנין ב' פעמים? - ולכן מפרש רש"י "כי תשא, לשון קבלה".

אבל, אם נאמר שהפירוש ד"תשא" (לשון קבלה) הוא "כשתקבל" - אינו מובן סדר הענינים בכתוב: "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו גו'" - שהרי הנתינה ("ונתנו") צריכה להיות לפני הקבלה ("תשא")? - ולכן מפרש רש"י "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם כו'".

ג. ובפירוש זה - "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם כו'" - מבהיר רש"י ענין נוסף:

כאשר לומדים את הפסוק "כי תשא גו' ונתנו איש כופר נפשו גו'" באופן שטחי, יש מקום לפרש, שכאשר מונים את בני־ישראל לגולגלותם, אזי צריך ליתן מחצית השקל, כדי שלא יהיה נגף בבני־ישראל.

וכפי שמצינו במפרשים[6] בתירוץ הקושיא למה מנה דוד את בני־ישראל לגולגלותם (כפי שמביא רש"י בהמשך הפסוק ממה "שמצינו בימי דוד")[7], "וכי דוד לא קרא בימיו זאת הפרשה שגזרה שלא ימנם לגולגלותם"[3] - כיון שהיה סבור שפירוש הפסוק הוא "כשתמנם לגולגלותם אחר כך יתנו איש כופר נפשו".

ולכאורה יש להביא הוכחה לפירוש זה ממה שכתוב "ונתנו איש כופר נפשו" - שהרי ענין של "כופר", כפרה, הוא בגלל ענין בלתי־רצוי, ועכצ"ל, שזהו בכדי לכפר על זה שהמנין היה לגולגלותם.

[ומה שמצינו במדרשי חז"ל[8] ש"כופר נפשו" הוא ענין הכפרה על חטא העגל - הרי זה באופן הלימוד על־דרך הדרש, אבל לא בפשוטו של מקרא, ש"ונתנו איש כופר נפשו" בא בהמשך ל"כי תשא גו'", שמשמעותו שאין זה חובה אלא רשות, ועכצ"ל, שלא מדובר כאן אודות הכפרה על חטא העגל (שבודאי

1) ריש פרשתנו (ל, יב).
2) "כללים בדברי רש"י" הנדפס בכמה חומשים.
3) פי' הרא"ם.
4) ראה תנחומא פרשתנו סוף אות ג ואילך.
5) מ, יג. וראה שם, כ.
6) לבוש האורה.
7) שמואל־ב כד.
8) ירושלמי שקלים פ"ב ה"ג. תנחומא פרשתנו יו"ד.

אינה רשות אלא חובה), אלא פירוש הכתוב הוא שכאשר תרצה (רשות) למנות את בני־ישראל, הנה כשתמנם לגולגלותם, יתנו אחר כך כופר נפשו, לכפר על המנין לגולגלותם].

אבל רש"י אינו מפרש כן, כי, לשון הכתוב הוא "ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם", היינו, שהמנין עצמו הוא על־ידי נתינת מחצית השקל, ולא שנתינת מחצית השקל באה לכפר על המנין שנעשה לגולגלותם.

ולכן מפרש רש"י: "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם", וכפי שהכתוב ממשיך לפרש טעם הדבר: "ולא יהיה בהם נגף", "שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד". וזהו גם הפירוש ד"כופר נפשו" - כפי שמפרש רש"י בסיום הענין[9]: "לכפר על נפשותיכם", "שלא תנגפו על־ידי מנין".

ועל־פי־זה יובן גם מה שרש"י כותב כל זה בהמשך אחד, באותו דבור־המתחיל - אף שלכאורה היה לו לכתוב תחילה "תשא לשון קבלה כו'", ואחר כך לפרש "אל תמנם לגולגולת כו'" בד"ה בפני עצמו - כי, כיון ש"תשא" אינו לשון מנין (שהרי ענין המנין נתפרש בהמשך הכתוב: "בפקוד אותם"), אלא "לשון קבלה", ולא קבלת סכום מנינם (לאחרי המנין), אלא "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם כו'" (שהרי רק לאחרי־זה נאמר "ונתנו גו' בפקוד אותם"), אזי בהכרח לפרש שהמנין אינו לגולגלותם - "אל תמנם לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם".

ד. ועל־פי המדובר כמה פעמים שבפירוש רש"י יש גם ענינים מופלאים כו' - הנה גם כאן רואים שעל־ידי פירוש רש"י זה מתורצת סתירה בין שתי מימרות בגמרא:

במסכת ברכות[10] מסופר שכיון שדוד התבטא כלפי הקב"ה באופן בלתי־רצוי, "אמר ליה הקב"ה .. הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו, דכתיב כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו וגו', מיד ויעמוד שטן על ישראל[11], וכתיב[12] ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל".

ובמסכת יומא[13] שנינו: "אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב[14] ויפקדם בבזק (לשון שברי חרסים, נטל כל אחד ואחד חרס והשליך לפניו ומנו החרסים). מתקיף לה רב אשי, ממאי דהאי בזק לישנא דמיבזק הוא, ודילמא שמא דמתא הוא, כדכתיב[15] וימצאו אדוני בזק, אלא מהכא, וישמע[16] שאול את העם ויפקדם בטלאים" (צום לקחת כל אחד טלה מצאן המלך .. ונמנו הטלאים).

ולכאורה אינו מובן[17]:

מהו הטעם שבמסכת יומא למדים האיסור למנות את ישראל ממה שכתוב בשאול "ויפקדם בבזק" או "ויפקדם בטלאים", ולא ממה שכתוב "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו גו'", כמו במסכת ברכות - בה בשעה שהלימוד מהפסוק "כי תשא גו'" הוא "דברי תורה", ואם־כן הרי זה איסור מן התורה (ולא רק מדברי קבלה, כמו הפסוקים "ויפקדם בבזק" או "ויפקדם בטלאים"), והוא "דבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו" (מה־שאין־כן הפסוקים שבדברי קבלה, ובפרט הפסוק "ויפקדם בבזק", שעל זה הקשה רב אשי "ממאי דהאי בזק לישנא דמיבזק הוא, ודילמא שמא דמתא הוא")?

ועוד ועיקר: מה שכתוב בשאול "ויפקדם בבזק" או "ויפקדם בטלאים" - הרי אין זה חידוש שנתחדש בבית דינו של שאול, שאין זה מחייב את בית דינו של דוד שיכולים לסבור באופן אחר (כפי שמצינו שהיו חלוקים ביניהם כו'[18]), אלא הנהגת שאול באופן כזה היתה בגלל מה שכתוב "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו גו'", ואם־כן, למה למדים האיסור מהנהגת שאול, ולא מהפסוק "כי תשא גו' ונתנו איש כופר נפשו" עצמו?!

---

9) פרשתנו ל, טו.
10) סב, ב.
11) דברי הימים־א כא, א.
12) שמואל־ב כד, א.
13) כב, ב (ובפרש"י).
14) שמואל־א יא, ח.
15) ס' שופטים א, ה.
16) שמואל־א טו, ד.
17) ראה חדא"ג מהרש"א יומא שם. באר שבע תמיד כח, א.
18) ראה עירובין נג, סע"א. סנהדרין יט, ב. הובא בתוד"ה יוסי - חגיגה טז, א.

וכן יש לדייק בשולחן־ערוך של רבינו הזקן, שכתב בסימן קנ"ו[19]: "אסור למנות את ישראל כו'", ובמ"מ לשם (שאף שלא ידוע אם נכתבו על־ידי רבינו הזקן בעצמו, או על־ידי אחיו כו', הרי בודאי נכתבו על־ידי בר־סמכא[20]) מצויין ל"פ"ב דיומא ד' כ"ב ע"ב, רמב"ם פ"ד מה' תמידין ה"ד, מ"א, רש"י שמואל א סט"ו ד"[21], ולא צויין למסכת ברכות שבה הובא הפסוק "כי תשא גו'"[22].

[כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א אמר, שיפסיק כאן, כדי שבינתיים יוכלו לחשוב על תירוץ].

* * *

ה. יש מתרצים[23], שיש חילוק בין מנין כל ישראל למנין חלק מישראל, והיינו, שהפסוק "כי תשא גו'" קאי במנין של כל בני־ישראל דוקא, ולכן לא הובא פסוק זה במסכת יומא, ששם מדובר גם אודות מנין של חלק מבני־ישראל, ועל זה מביאה הגמרא ראיה מהמנין דשאול שבו נימנו רק חלק מבני־ישראל. אבל, הרי גם אצל דוד לא נימנו כל ישראל, אלא רק יוצאי צבא, ואף־על־פי־כן, הובא על זה במסכת ברכות הפסוק "כי תשא גו'", וגם רש"י בפירושו על הפסוק מביא "כמו שמצינו בימי דוד".

ובהכרח לומר כדברי המפרשים[24] שמחלקים בין דבר מצוה לדבר הרשות:

במסכת יומא מפורש להדיא "אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה", ועל זה הובאו הפסוקים "ויפקדם בבזק" "ויפקדם בטלאים", שמנינים אלו היו לצורך המלחמה - "לדבר מצוה"; ולכן לא הובא שם הפסוק "כי תשא גו'", שקאי במנין שאינו דבר מצוה אלא רשות, כמשמעות לשון הכתוב "כי תשא" (כנ"ל סעיף ג), וכפי שמדייק רש"י: "כשתחפוץ .. לדעת כמה הם", והיינו, שזהו דבר הרשות שתלוי ברצונו של משה.

ובאופן כזה היה גם המנין בימי דוד (שמזכיר רש"י בהמשך פירושו), שעל זה מביאה הגמרא בברכות את הפסוק "כי תשא גו'" - שמנין זה לא היה לצורך מצוה, כדמוכח מזה שיואב התווכח עם דוד וטען שאין צורך למנות את בני־ישראל, ועכצ"ל שמנין זה היה באופן של רשות.

ו. אמנם, חילוק הנ"ל בין מנין לדבר מצוה למנין של רשות, מתרץ רק את הסתירה שבין מסכת ברכות למסכת יומא, אבל עדיין יוקשה בנוגע לשולחן־ערוך של רבינו הזקן:

בנוגע לדבר מצוה - האיסור למנות את ישראל הוא רק מדברי קבלה (כנ"ל), ואילו במנין של רשות, שעל זה קאי הפסוק "כי תשא גו'", האיסור הוא מן התורה (ואין כאן המקום לבאר פרטי החילוקים בין איסור מדברי קבלה לאיסור מן התורה[25]). ואם כן, כאשר רבינו הזקן כותב ש"אסור למנות את ישראל .. אפילו לדבר מצוה", היה לו להוסיף שמנין של רשות חמור יותר, שאיסורו מן התורה?

בשלמא בנוגע להרמב"ם[26] שכתב ש"אסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר, שנאמר ויפקדם בטלאים" - הרי [נוסף לכך שהדגשת החילוק בין איסור דרבנן לאיסור מן התורה מתאים יותר לדברי האחרונים שדרכם לפרט יותר, מה־שאין־כן הרמב"ם אין דרכו בכך, הנה] הרמב"ם כותב דין זה בהלכות תמידין ומוספין[26] בנוגע למנין בשביל הפייסות, שזהו דבר מצוה; אבל רבינו הזקן כותב דין זה בסימן קנ"ו ששם מדובר אודות כללות הנהגת האדם, ואם כן, היה לו להוסיף גם בנוגע למנין של רשות, שאיסורו מן התורה, מהפסוק "כי תשא גו'"?

ויש לומר, שבשולחן־ערוך, דרך ההלכה, נקט רבינו הזקן (לא על־פי פשוטו של מקרא שנתינת מחצית השקל היתה כדי "שלא תנגפו על ידי מנין", אלא) לפי דרך הדרוש שנתינת מחצית השקל היתה "כופר נפשו" כדי לכפר על חטא העגל (כנ"ל סעיף ג), ועל־פי־זה, אין מכאן ראיה שאסור למנות את ישראל.

---

19) סט"ו.

20) ראה גם לקו"ש חי"ד ע' 24 הערה 28.

21) ראה מכתב ועש"ק פ' כי תשא שנה זו (אג"ק חכ"ג ס"ע שמג) בהערה.

23) עין זוכר (להחיד"א) מע' מ אות כד. שפת אמת יומא שם.

24) עיון יעקב ועץ יוסף לע"י יומא שם.

25) ראה אנציק' תלמודית (כרך ז) ערך דברי קבלה (ע' קו ואילך). וש"נ.

26) הל' תמידין ומוספין שם.

ז. אך עדיין צריך להבין:

בתחילת חומש הפקודים צוה הקב"ה את משה למנות את בני־ישראל - מנין "לדבר מצוה", ורש"י[27] מפרש שהמנין היה "על ידי שקלים בקע לגולגולת", ונמצא, שגם מן התורה אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, ואם כן, למה לא הובאה ראיה בשולחן־ערוך רבינו הזקן מחומש הפקודים?

ויש לומר:

מחומש הפקודים אין להוכיח שאסור למנות את ישראל אלא על־ידי דבר אחר - שהרי לא נתפרש בקרא שהמנין היה על־ידי שקלים, ואדרבה: "הרבה מן המפרשים .. אמרו שמספר זה היה בלא שקלים"[28], ואם כן, ההוכחה היחידה שאסור למנות את ישראל אלא על־ידי דבר אחר היא - ממה שכתוב בשאול "ויפקדם בטלאים", כביומא.

ויתירה מזה: גם מה שכתב רש"י שהמנין דחומש הפקודים היה "על ידי שקלים בקע לגולגולת" - הרי זה בגלל שכן הוא על־פי הלכה, ש"אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב .. ויפקדם בטלאים", ולא בגלל שמוכרח הדבר בפשוטו של מקרא.

ולהעיר, שגם לפי פירוש רש"י שהמנין דחומש הפקודים היה "על ידי שקלים בקע לגולגולת", אין זה נעשה דין מן התורה, וכפי מצינו כמה ענינים שהיו בימי משה שנחשבים כחיוב מדרבנן, וכמו קריאת התורה, ש"משה רבינו תיקן להם לישראל כו'"[29], ואף־על־פי־כן, אין זה חיוב מן התורה, אלא מדרבנן, ועל־דרך־זה בנוגע למנין בני־ישראל, שגם אם בימי משה היה המנין על־ידי שקלים, אין איסור מן התורה למנות את ישראל לדבר מצוה, אלא רק מדברי קבלה.

ח. אמנם, על־פי האמור לעיל שמדובר כאן אודות מנין בני־ישראל שתלוי ברצונו של משה, כלשון רש"י "כשתחפוץ .. לדעת כמה הם" - אינו מובן:

כיצד יתכן שמשה רבינו, רועה נאמן, "רעיא מהימנא", יחפוץ למנות את בני־ישראל, בה בשעה שענין המנין כשלעצמו כרוך עם סכנה של נגף[30], שלכן צריכים לחפש עצה ש"לא יהיה נגף"?!

והביאור בזה:

על הפסוק[31] "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", מפרש רש"י: "אף־על־פי שמנאן .. (בפרשת ויגש[32]) חזר ומנאן .. להודיע חיבתן כו'". וכמבואר בזה[33], שענין המנין מדגיש את החשיבות של כל אחד מישראל ללא חילוק בין גדול במעלה לאיש פשוט, שכולם נימנים בשוה.

ומזה מובן גם בנוגע למשה רבינו - שיחפוץ למנות את בני־ישראל כדי לעורר ולגלות את חיבתן לפני המקום.

ועל זה אמר לו הקב"ה: "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגולגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם", וכאשר המנין יהיה באופן כזה, אזי "לא יהיה בהם נגף גו'".

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) דבור־המתחיל כי תשא גו'[34].

* * *

27) ר"פ במדבר (א, ב).
28) כלי יקר עה"פ.
29) רמב"ם הל' תפלה רפי"ב.
30) בזכרון אחדים, שנתבאר, שהסכנה שע"י ענין המנין היא - ע"ד מארז"ל (ברכות נה, רע"א) "שלשה דברים מזכירים עוונותיו של אדם .. עיון תפלה", כיון שעי"ז "מפשפשים למעלה במעשיו כו'" (פרש"י שם).
31) ר"פ שמות.
32) מו, ח ואילך.
33) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 116. וש"נ.
34) המאמר - שהי' מיוסד על מאמר ד"ה זה בביכל שהגיע לאחרונה מן השבי', ובו נתבאר מעלת מצות הצדקה - לא הגיע לידינו לע"ע (המו"ל).

י. איתא בגמרא[35]: "אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, במה תרום קרן ישראל, אמר לו, בכי תשא" (קח מהם כופר לצדקה).

ולכאורה תמוה ביותר:

משה רבינו הוא רעיא מהימנא, ו"אוהב ישראל היה"[36], ועד שמסר נפשו עבור צאן מרעיתו - לא רק עבור צדיקים, אלא אפילו עבור חוטאי העגל - באמרו[37] "אם תשא חטאתם (הרי טוב כו') ואם אין מחני נא גו'".

ואם כן, כיצד יתכן שמשה רבינו יבוא ויטעון להקב"ה: "במה תרום קרן ישראל"?!

וגם צריך להבין מענה הקב"ה ש"אמר לו בכי תשא", "קח מהם כופר לצדקה" - מהי מעלתה של מצות הצדקה בנוגע להרמת קרן ישראל?

יא. ונקודת הביאור בזה - שדוקא בגלל שמשה רבינו היה רעיא מהימנא ואוהב ישראל, הנה כיון שלאחרי חטא העגל היו בני־ישראל במעמד ומצב ירוד, לכן, לא הסתפק משה רבינו בכך שעל־ידי מסירת נפשו פעל אצל הקב"ה ענין הסליחה, אלא רצה לפעול עילוי גדול יותר אצל בני־ישראל - ש"תרום קרנם של ישראל".

וכן הוא גם בנוגע לדורות הבאים - שגם אותם ראה משה רבינו, ורצה לפעול גם בהם ש"תרום קרנם".

ולדוגמא:

ישנם כאלו שלא מבינים מה רוצים מהם: הוא מתפלל ולומד חת"ת, וכאשר עורכים "מגבית" משתתף גם הוא ונותן כפי נדבת לבו, ובמילא, "שישו בני מעי"...

די בכך - טוען הוא - שבהיותו ברוסיא היה צריך להתייסר כו'; אבל עכשיו, בהיותו בברוקלין שבאמעריקא, יכול הוא לנוח, לישן ביום השבת קודש אחר חצות, לשתות "דזשוס", ולקרוא את העיתון, כדי לדעת מה קורה בוואַשינגטאָן ובשאר מדינות, ולהיראות יהודי מכובד - להקפיד שזקנו יהיה מסורק, ושהעניבה תהיה במקומה... וכיוצא בזה בשאר ענינים שלא היתה להם תפיסת מקום בהיותו ברוסיא, בנעוועל או בבעשענקאָוויטש ששם היה חסר לפעמים גם עבור אוכל נפש!...

הוא נמצא ב"בוץ" של אמעריקא ("אין דער אמעריקאַנער בלאָטע"), וכטבע הבוץ - הולכים ושוקעים בו יותר ויותר...

- וכידוע הסיפור שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר[38], אודות שני אחים, שאחד מהם היה מחסידי רבינו הזקן, והיה עני, והשני לא היה חסיד, והיה עשיר, וכאשר נפגשו, אמר החסיד לאחיו העשיר: יש חיה כזו שכל התענוג שלה הוא בהיותה מונחת ושקועה בטינופת, וגם כאשר היא שקועה בטינופת עד צוארה, הנה דאגתה היחידה היא: מדוע אינה שקועה בטינופת גם מעל לראשה ("איבערן קאָפּ")!... וסיים, ש"חיה" זו נקראת "עשיר"... כדברי הגמרא[39]: "לית דעתיר מחזירא"...

וכאשר מנסים להסביר לו שאין זה מעמד ומצב הרצוי כו' - אינו מבין מה רוצים ממנו: למה עליו לצאת מעורו ("אַרויסשפּרינגען פון די הויט")?!...

וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר[40] אודות ה"מרתף" בקרעמענטשוק, שכאשר נמצאים משך זמן בחשכת המרתף ומתרגלים לחושך, שוב לא מרגישים שזה חושך, ועד שמדמים שזהו אור!...

וכאשר מדברים עמו אודות ביאת המשיח, "אני מאמין בביאת המשיח" - חושב לעצמו: מה הוא צריך את כל ה"טראָבל" הזה?!... עכשיו טוב לו, יש לו "גוד טיים"... ומי יודע מה יהיה כשמשיח יבוא - משיח עלול לצוות עליו "לשכוח על עצמו" לרגע, ולקיים מצוה בהידור...

---

35) ב"ב יו"ד, ב (ובפרש"י).
36) מנחות סה, סע"א ואילך.
37) פרשתנו לב, לב (ובפרש"י).
38) ראה סה"ש תש"ב ע' 21. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חי"ד ע' 185.
39) שבת קנה, ב.
40) ראה גם אג"ק שלו ח"א ע' תפב. סה"ש תש"א ע' 140. תש"ב ע' 81. תש"ד ס"ע 125. וראה תורת מנחם שם ע' 191.

[ובדוגמת טענת דור המדבר[41], שלא רצו להכנס לארץ, כיון שבמדבר היו להם כל צרכיהם מן המוכן, ויכולים לישב וללמוד תורה במנוחה, ואם כן, למה להם להיכנס לארץ שבה יצטרכו להתעסק בעניני פרנסה באופן ש"בזעת אפך תאכל לחם"[42]].

אלא מאי, "שכינתא בגלותא"[43] - אזי יאמר תהלים!...

וכמו כן כשאומרים לו שצריך לעסוק בהפצת המעיינות חוצה - טוען שענין זה יכול להיעשות על־ידי אחר, שהרי "הרבה שלוחים למקום", ואין זה הענין שלו...

[וכידוע הסיפור[44] אודות המלמד שקרא את המכתב כו', ולא היה נוגע לו הדבר, כיון שהמדובר היה אודות אביו של מישהו אחר, ולא שלו].

וגם לאחרי שדובר מאה פעמים - אין זה מועיל (וכנראה הרי זה בגלל חסרונו של המדבר כו').

וכיון שמשה רבינו רואה את המעמד ומצב לאמיתתו,

- שהרי אף שנקרא בשם "פתי"[45], אי אפשר לרמות אותו, ועל־אחת־כמה־וכמה שאי אפשר לרמות את הקב"ה[46], ובכל אופן, אין זה משנה את המציאות... -

אומר משה רבינו להקב"ה: "רבונו־של־עולם, במה תרום קרן ישראל" שבדור זה?! - וכי זוהי תכלית הכוונה ד"דירה בתחתונים", שישבו בברוקלין שבאמריקא, "גן עדן" שבעולם הזה, יטפחו את זקנם, ויקפידו על מקומה המדוייק של העניבה?!...

יב. ועל זה השיב הקב"ה למשה - "בכי תשא":

"כי תשא" - הוא ציווי למשה רבינו, אשר, ביחד עם זה שהיה בתכלית החכמה, ועד למדריגת חכמה דאצילות (כמבואר בחסידות[47]), הנה עליו נאמר[48] "פתי יאמין לכל דבר" (כדאיתא במדרש[45]), והיה בתכלית הביטול - ביטול במציאות, כמו שכתוב[49] "ונחנו מה", ולכן היה "עניו מכל האדם אשר על פני האדמה"[50] (ובפרט לגבי דרא דעקבתא דמשיחא, בראותו את גודל המסירות נפש שלהם כו'[51]), וכפי שמבאר רבינו הזקן (בדבור־המתחיל ויספו ענוים בה' שמחה[52]) הדיוק ד"עניו מכל האדם" שקאי גם על "נכרי" (אף ש"ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה"[53]).

ולכן, הנה דוקא משה רבינו יכול לפעול אצל בני־ישראל ענין הביטול, שעל־ידי־זה "תרום קרן ישראל".

וזהו גם ענין הצדקה - "קח מהם כופר לצדקה" - שאין זה ענין של פריעת חוב, שהרי אינו חייב לו מאומה כו', וגם לא ענין של מתנה בגלל ש"עביד נייחא לנפשיה"[54]; מדובר אודות עני ש"לית ליה מגרמיה כלום"[55], והוא מצדו מרגיש שצריך ליתן לו צדקה - שזהו מצד ענין הביטול כו', ולכן, הרי זה פועל ש"תרום קרן ישראל".

יג. וההוראה מזה:

ובהקדמה - שלאחרי שהקב"ה השיב למשה על שאלתו "במה תרום קרן ישראל", "בכי תשא", "קח מהם כופר לצדקה", הרי זה נעשה ענין מוחלט שאין בו מקום לטעות, וכמו "טעה בדבר משנה (שבזה

41) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 279. וש"נ.
42) בראשית ג, יט.
43) ראה זהר ח"א כז, ב. ח"ב ב, ב. ח"ג עה, ב. ועוד. וראה מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.
44) ראה בארוכה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 165. וש"נ.
45) שמו"ר רפ"ג.
46) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חי"ג ס"ע 233. וש"נ.
47) ראה לקו"ת מסעי צא, סע"ד ואילך. נצבים מט, ב. ובכ"מ.
48) משלי יד, טו.
49) בשלח טז, ז־ח.
50) בהעלותך יב, ג.
51) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 41 בשוה"ג. וש"נ.
52) מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' נא.
53) פרשתנו לג, טז.
54) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.
55) ראה תניא אגה"ק ס"י. ובכ"מ.

נכללים גם "מימרות האמוראים" ו"גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים [ו]הפוסקים כמו הטור והשולחן־ערוך כו'"[56]) חוזר"[57], ועד שזהו ענין שידוע גם לתינוקות של בית רבן.

ובנדון־דידן, הרי זו הוראה שצריך להוסיף ולהרבות בנתינת הצדקה, ומתוך ביטול כו'.

והרי זוהי המעלה המיוחדת שיש באמעריקא[58] - שאף־על־פי שמונחים ושקועים בענין הפרנסה ראשו ורובו (לא רק באופן ד"יגיע כפיך"[59]), וגם למעלה מהראש ("איבערן קאָפּ"), הרי לאידך גיסא, ישנה היכולת ליתן צדקה בריבוי ובהרחבה (אלא, שנתינת הצדקה צריכה להיות מתוך תנועה של ביטול כו', כנ"ל).

ולהעיר, שאף־על־פי שגם בלאו הכי פוסקת התורה ש"לא ידח ממנו נדח"[60], מכל־מקום, רצונם של רבותינו נשיאינו לפעול שיהיה זה בדרכי נועם, ומתוך הרחבה כו'. ולכן יש להוסיף ולהרבות בענין הצדקה, שעל־ידי־זה פועלים ש"תרום קרן ישראל", ועד להרמת קרן ישראל בנוגע לענין הגאולה.

* * *

יד. בסיום פרשתנו, על הפסוק "והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו", מפרש רש"י: "וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו". ובפסוק שלפני זה[61], "ודיבר אל בני ישראל", מפרש רש"י: "וראו קרני ההוד בפניו, וכשהוא מסתלק מהם" - אזי "והשיב משה את המסוה גו'".

ואינו מובן: מה מוסיף רש"י בפירושו על המפורש בקרא - "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה גו' ויצא ודיבר אל בני ישראל גו' וראו בני ישראל את פני משה גו' והשיב משה את המסוה גו' עד בואו לדבר אתו"?!

טו. ויובן בהקדים הביאור בפשטות הכתובים - דלכאורה אינו מובן:

א) הפסוק "וראו בני־ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו" - מיותר לגמרי לכאורה[62], שהרי כבר נאמר לפני זה[63] "וירא אהרן וכל בני־ישראל את משה והנה קרן עור פניו", ולכן "ויתן על פניו מסוה"[64], "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה"[61]; ומה ניתוסף בפסוק האחרון שעדיין לא נאמר לפני זה?!

לכאורה היה אפשר לומר שפרשה זו מדברת אודות זמנים שונים: בחלק הראשון מדובר אודות מאורע חד־פעמי שהיה ביום ירידת משה מהר סיני - "ויהי[65] ברדת משה .. מן ההר .. קרן עור פניו .. ויראו מגשת אליו ויקרא אליהם משה .. וידבר משה אליהם .. ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה"; ובחלק השני מדובר אודות סדר ההנהגה שנקבע למשך כל הזמן - "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה .. ודיבר אל בני ישראל .. וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה .. עד בואו לדבר אתו".

אבל באמת אי אפשר לומר כן, שהרי בפסוק "וידבר משה אליהם"[66] - בחלק הראשון - מפרש רש"י "ולשון הוה הוא כל הענין", היינו, ש"כל הענין" מדבר אודות סדר ההנהגה באופן קבוע (ולא שהחלק הראשון מדבר רק אודות ענין חד־פעמי שהיה ביום ירידת משה מהר סיני). ואם כן, נשאלת השאלה הנ"ל: מדוע נכפל הענין בפסוק האחרון?

ב) בנוגע לחלוקת הפסוקים - שהיא בדיוק, כמובן ממאמר רז"ל[67] "כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה" - אינו מובן: כיון שכאשר משה "יצא ודיבר אל בני ישראל את אשר יצווה"[61] "יצא בלא מסוה" (כפירוש רש"י[64]), היה מתאים לכאורה לסיים את הענין - "וראו בני ישראל את פני משה

---

56) ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב. וש"נ.
57) כתובות פד, ב. וש"נ.
58) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ס"ע 64. וש"נ.
59) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 212 הערה 208. וש"נ.
60) ע"פ שמואל־ב יד, יד. וראה תניא ספל"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.
61) שם, לד.
62) ראה גם אוה"ח כאן.
63) שם, ל.
64) שם, לג.

כי קרן גו'" - באותו פסוק, ולמה נאמר "ויצא ודיבר אל בני־ישראל את אשר יצווה" בפסוק בפני עצמו, "וראו בני־ישראל את פני משה כי קרן גו'" בפסוק בפני עצמו?

ג) לכאורה יש סתירה בכתוב: בתחילה נאמר "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה עד צאתו", שמשמעותו, שבצאתו היה המסוה על פניו; ומיד לאחרי זה נאמר "ויצא ודיבר אל בני ישראל .. וראו בני ישראל את פני משה כי קרן גו'", היינו, ש"בצאתו יצא בלא מסוה" (כפירוש רש"י[68])?!

טז. ויש לומר הביאור בזה:

הכרחו של רש"י לפרש ש"לשון הוה כל הענין" (ולא רק מהפסוק "ובבוא משה גו'") הוא מפשטות הכתובים:

בהמשך הכתוב נאמר[69] "ויצום את כל אשר דיבר ה' אתו בהר סיני", וכיון שברדתו מהר סיני לא לימד משה את כל עניני התורה, שהרי כמה וכמה ענינים נאמרו במשך כל הזמן שלאחרי זה, עכצ"ל, שלא מדובר כאן רק אודות זמן רדתו מהר סיני, אלא גם בנוגע לכל משך הזמן שלאחרי זה - "לשון הוה כל הענין", היינו, שכך היה הסדר במשך כל הזמן, ש"אחר שלמד לזקנים חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל"[70], וכפי שממשיך: "תנו רבנן כיצד סדר המשנה וכו'".

יז. וממשיך רש"י לבאר את סדר הדברים: "ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה"[64], ש"לכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל (שהרי רק כאשר "ויכל משה מדבר אתם" אזי "ויתן על פניו מסוה", אבל כשדיבר אתם היה בלא מסוה), ובשעה שהמקום נדבר עמו עד צאתו" (כהמשך הכתוב[61] "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה עד צאתו").

וממשיך רש"י, "ובצאתו - יצא בלא מסוה ודיבר אל בני ישראל וראו קרני ההוד בפניו":

אף־על־פי שמשמעות לשון הכתוב "יסיר את המסוה עד צאתו" היא שבצאתו יצא עם מסוה, מכל־מקום, מה שכתוב "ויצא (ותו"מי) ודיבר אל בני ישראל" ("וראו קרני ההוד בפניו" מבלי שיצטרך להסיר את המסוה), הרי זה באופן ש"בצאתו יצא בלא מסוה".

ועכצ"ל ש"עד צאתו" ו"ויצא" הם ב' אופני יציאה: (א) "עד צאתו" - לאהלו (ואז יצא עם מסוה), (ב) "ויצא (לא לאהלו, אלא תומ"י) ודיבר אל בני ישראל" (ואז יצא בלא מסוה), והיינו, שלאחרי שמשה שמע דיבורו של הקב"ה, הנה לפעמים היה מלמד לבני־ישראל תיכף ומיד, ואז היה יוצא בלא מסוה; ולפעמים היה חוזר תחילה לאהלו (ורק אחר־כך היה מלמד לבני־ישראל), ואז היה יוצא עם מסוה.

יח. וממשיך רש"י, "וכשהוא מסתלק מהם (אזי) והשיב משה את המסוה על פניו גו'":

כיון שהתיבות "וראו בני ישראל את פני משה כי קרן גו'" הם בפסוק בפני עצמו (ולא באותו פסוק שבו נאמר "ויצא ודיבר אל בני ישראל"), עכצ"ל, שפסוק זה בא ללמדנו, שגם לאחרי שהיה משה מדבר עם ישראל (וראו קרני ההוד בפניו בשעת הדיבור), הוסיפו "וראו בני־ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה", ונהנו מזיו פניו, כיון שלא השיב את המסוה מיד כשגמר לדבר עמהם, ורק "כשהוא מסתלק מהם" (לאחרי משך זמן ששהה עמהם לאחרי שסיים לדבר) אזי "והשיב משה את המסוה על פניו".

וההסברה בזה - דלכאורה, כיון שראו קרני ההוד בפניו בשעה שדיבר עמהם, מהו הצורך ומהי התועלת בכך שיראו את פניו עוד איזה משך זמן (קודם שיסתלק מהם) - כי, בשעה שדיבר עמהם הוצרכו להיות במעמד ומצב של מסירה ונתינה מוחלטת לשמיעת הדברים, ובמילא לא היו יכולים ליהנות מראיית פניו, ולכן היה צורך בזמן מיוחד - לאחרי גמר הדיבור עד שנסתלק מהם - שיהיה מוקדש כולו לראיית פניו[71].

---

65) שם, כט ואילך.
66) שם, לא.
67) תענית כז, ב. וש"נ.
68) ראה גם משכיל לדוד כאן.
69) שם, לב.
70) פרש"י עה"פ.
71) לשלימות הענין - ראה גם שיחת ש"פ ויקהל ס"ב (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 304 ואילך).

יט. ומסיים רש"י, "עד בואו לדבר אתו, וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו":

בפירוש "עד בואו לדבר אתו" - יש לומר בב' אופנים: (א) עד בואו אל הענין (על־דרך לשון חז"ל[72]: "כשבא לאותו מעשה") - אל הדיבור, שרק אז היה מסיר את המסוה, כדי שלא יהיה הפסק בינו ובין הדיבור, (ב) עד בואו כפשוטו, שהוא ענין שינוי המקום, שכבר אז היה מסיר את המסוה, עוד לפני שהגיע אל הדיבור עצמו.

וזהו שמפרש רש"י: "כשבא לדבר אתו", היינו, שכאשר רק בא (ממקום למקום) כדי לדבר אתו, עוד לפני שהגיע אל הדיבור, היה כבר מסיר את המסוה.

והיינו, שהסרת המסוה "בשעה שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום נדבר עמו" היתה באותו אופן - מדה כנגד מדה[73] - לא רק בעת הדיבור עצמו, אלא גם במשך זמן נוסף.

כ. ובדרך אגב - יש בענין זה לימוד בנוגע להלכה:

אמרו רז"ל[74]: "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר (מרירות מחמת אימה) כו'", והיינו, שבשעה שלומד מרבו צריך להיות מסור ונתון כל כולו לשמיעת תורת רבו, ולולי זאת אינו יכול להיות כלי קיבול כדבעי. וכיון שבשעת מעשה צריך להיות מונח לגמרי בתורת רבו, הרי מובן, שאי אפשר שבאותה שעה תהיה לו הנאה מדבר נוסף, אפילו לא מראיית פני רבו.

ולאידך גיסא, הרי ידוע[75] שראיית פני הרב מועילה להבנה והשגה כו', וכפי ש"אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי, דכתיב[76] והיו עיניך רואות את מוריך"[77].

אך על־פי המבואר לעיל מובן כיצד שני הענינים אינם סותרים זה את זה, כי, בשעת שמיעת דברי תורה מפי רבו אסור להיות שום ענין צדדי, אפילו הנאה מראיית פני הרב, אלא ביטול בתכלית לקבל דברי רבו, ורק בגמר הדיבור יכול - וצריך - להיות ראיית פני הרב; וכנ"ל גבי משה רבינו, שלאחרי גמר דיבורו לבני־ישראל, היה מקדיש זמן מסויים לשהות עמהם בלא מסוה, כדי שיוכלו לראות וליהנות מזיו פניו.

ונמצא, שעיקר הענין והתועלת שבראיית פני הרב היא (לא בשעת הלימוד, בהיותו מסור ונתון לשמיעת דברי הרב, ולכן אינו מקדיש שימת־לב מיוחדת לראיית פני הרב, אלא) תיכף לאחרי הלימוד דוקא.

כא. ועל־פי האמור שראיית קרני הוד פניו של משה היתה רק לאחרי גמר שמיעת דברי משה - יש לתרץ תמיהה נוספת:

איתא בגמרא[78]: "כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות", ואחד מהם - "בנשיא, דכתיב[79] ונתתה מהודך עליו". ואינו מובן: הרי מפורש בקרא שבני־ישראל ראו את פני משה?!

לכאורה אפשר לחלק בין ראיה להסתכלות, שהאיסור הוא רק על הסתכלות, מה־שאין־כן ראיה סתם. וכדמוכח מ"קשת", שזהו אחד מג' הדברים שהמסתכל בהם עיניו כהות[78], שהאיסור הוא רק להסתכל בקשת, באופן של עיון והתבוננות[80], מה־שאין־כן בנוגע לראיה סתם[81], הרי אדרבה: חכמים תיקנו ברכה מיוחדת על ראיית הקשת, אלא ש"אסור להסתכל בו ביותר"[82].

אבל, בפשטות הכתובים, ראיה והסתכלות הם ענין אחד, כדמוכח מפירוש רש"י על הפסוק[83] "ויראו את אלקי ישראל", "נסתכלו והציצו כו'", "ויחזו את האלקים"[84], "היו מסתכלין בו כו'".

---

72) מכילתא ר"פ יתרו. ועוד.
73) פרש"י נח ז, יא. יא, ז. ועוד.
74) שבת ל, ב (ובפרש"י). וש"נ.
75) ראה ירושלמי ביצה פ"ה ה"ב. הובא בלקו"ש חל"ד ע' 269. ועוד.
76) ישעי' ל, כ.
77) עירובין יג, ב.
78) חגיגה טז, א.
79) פינחס כז, כ.
80) ראה לקו"ש חל"ה ע' 80 הערה 32. וש"נ.
81) ראה גם עיון יעקב שם.
82) שו"ע או"ח סרכ"ט ס"א.
83) משפטים כד, יו"ד.
84) שם, יא.

[ולכאורה נקט כן גם להלכה בסידור אדמו"ר הזקן:

בסדר קידוש לבנה כותב רבינו הזקן: "ויביט בלבנה פעם אחת קודם הברכה, וכשיתחיל לברך לא יראה בה כלל".

ומקור הדברים הוא בדברי השל"ה[85], שמביא מדברי המקובלים[86] (אבל רבינו הזקן כותב זאת בסידורו השוה לכל נפש) ש"אסור להסתכל בלבנה". וטעם הדבר - בגלל השייכות של קידוש הלבנה לשכינה, כדאיתא בגמרא[87] "כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה". ועל־דרך איסור ההסתכלות בקשת, משום "דכתיב[88] כמראה הקשת .. הוא מראה דמות כבוד ה'"[78].

[ולהעיר, שגבי קשת הלשון בשולחן־ערוך[82] הוא ש"אסור להסתכל בו ביותר", ומשמע, שמותר להביט בה כל הזמן (ולא רק "פעם אחת"), ורק הסתכלות אסורה; ואילו בקידוש לבנה כותב אדמו"ר הזה ש"לא יראה בה כלל". ויש לבאר טעם הדבר - לפי שמצינו דיעה[89] גבי קידוש לבנה שתולה עיניו בה כל זמן אמירת סדר קידוש לבנה, וכן משמע מלשון המחבר בשולחן־ערוך[90]. ולכן גם גבי קשת כתב המחבר שלא "להסתכל בו ביותר", כי ראיה בעלמא לא רק מותר אלא שצריך לעשות כן (כמו בקידוש לבנה). אבל אדמו"ר הזקן פסק בסידורו שמספיק להביט פעם אחת קודם הברכה, ולכן כתב שאחרי שהביט פעם אחת "לא יראה בה כלל"].

ובנוגע לענייננו: אף־על־פי שלשון השל"ה הוא "אסור להסתכל בלבנה", מכל־מקום כתב רבינו הזקן ש"לא יראה בה כלל" (ומותר רק להביט בה פעם אחת, כי בלאו הכי אי אפשר לברך עליה), ומזה מוכח שראיה והסתכלות הם ענין אחד].

כב. ויש לומר הביאור בזה:

נתבאר לעיל (סעיף י"ז) שבני־ישראל למדו תורה ממשה רבינו באופן של מסירה ונתינה מוחלטת, עד כדי כך, שבשעת הלימוד לא היו יכולים אפילו ליהנות מזיו פניו (ובשביל זה היה צורך בזמן מיוחד לאחרי הלימוד).

ונמצא, שבשעת הלימוד נתבטלו בני־ישראל ממציאותם לגמרי ונתאחדו עם משה רבינו (ותורתו), כך, שכל המציאות שלהם היתה המציאות של משה רבינו.

ומובן, שבמעמד ומצב כזה אין איסור להסתכל על הנשיא, כיון שכל המציאות שלו אינה אלא מציאותו של הנשיא - חלק ממנו; והאיסור להסתכל בנשיא (וכן בכהנים[78]) הוא רק כאשר לא היתה הכנה לזה על־ידי לימוד תורתו באופן של ביטול המציאות לגמרי.

וההוראה מזה - שלימוד התורה צריך להיות באופן של מסירה ונתינה בתכלית הביטול, עד שהמציאות שלו נעשית מציאות תורנית, ועל־ידי־זה נעשים גם עניני הרשות שבחלקו בעולם באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"[91] ו"בכל דרכיך דעהו"[92], על־ידי העבודה דאתכפיא ואתהפכא כו'[93].

---

85) עג, א. עד, א.
86) בשם רבינו מאיר הלוי - בס' אוצר הכבוד לר"ה דף כא, הובא בס' שושן סודות.
87) סנהדרין מב, א.
88) יחזקאל א, כח.
89) לבוש ואלי' רבה רסתכ"ו.
90) או"ח סתכ"ו ס"ב. וראה כף החיים שם סקל"ד. וש"נ.
91) אבות פ"ב מי"ב.
92) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. שו"ע אדה"ז סקנ"ו ס"ב.
93) חסר הסיום (המו"ל).

בס"ד. משיחות לילות ג', ד', ה' ועש"ק ויום ש"ק פ' כי תשא, י"ד-י"ח אדר ראשון ה'תשנ"ב.

- תרגום מאידית -

א. בפרשת כי תשא מצינו דבר חידוש:

בפרשה זו מדובר אודות ענינים מן הקצה אל הקצה - הלוחות הראשונות[1], חטא העגל ושבירת הלוחות[2], תיקון וכפרה על החטא ע"י תפלת משה[3], ראיית משה כבודו של הקב"ה[4], י"ג מדות הרחמים[5], נתינת לוחות האחרונות[6], עד להסיום אודות "קרן עור פני משה"[7]. דאע"פ שענינים אלו הם מאורעות שאירעו בהמשך אחד, הרי נוסף לכך שיש להבין מדוע התורה (מלשון הוראה[8]) מספרת לנו באריכות אודות הענינים הבלתי רצויים (ובפרט דלכאורה: מאי דהוה הוה[9], ואפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב"[10]) ה"ה ענינים שונים לגמרי, מן הקצה אל הקצה, בריחוק הערך הכי גדול ביניהם:

הלוחות הראשונות הם ענין הכי נעלה שניתנו מלמעלה, "הלוחות מעשה אלקים והמכתב מכתב אלקים"[11], שבירת הלוחות (בגלל מעשה העגל) הוא ירידה שאין כמותה, י"ג מדות הרחמים וראיית משה בכבודו של ה' - ענין הכי נעלה, ולאחר מכן נתינת לוחות האחרונות - סוג לוחות אחר לגמרי ("פסל לך"[12], מעשה ידי משה), שבאו בגלל החטא ושבירת הלוחות הראשונות, וניתנו בזמן שונה [נתינת לוחות הראשונות בסוף ארבעים יום הראשונים, ונתינת לוחות האחרונות - בסוף ארבעים יום האחרונים, ביום הכפורים[13]], ואעפ"כ באים כאן כולם בפרשה אחת, בהמשך אחד. שמזה מובן שנוגע לידע שכולם הם חלק מהמשך ענינים אחד.

יתירה מזו:

בפרשתנו מדובר אודות הפרטים במעלת הלוחות הראשונות ("לוחות אבן כתובים באצבע אלקים"[14], "לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה גו' והלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות"[15], עד שגם בלוחות האחרונות מדגישים את מעלת הלוחות הראשונות - "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים גו'"[12], בכ"ף הדמיון, כי אינם מגיעים למעלת ה"ראשונים" שהם "מעשה אלקים").

ולכאורה: פרטי מעלת הלוחות הראשונות היו צריכים להכתב בסוף פ' משפטים, שם הוא מקום העיקרי המדבר אודות לוחות הראשונות ("עלה אלי ההרה גו' ואתנה לך את לחת האבן גו'"[16]). וכאן, בפרשתנו, הי' מספיק שיהי' כתוב בקיצור (כהקדמה למעשה העגל ושבירת הלוחות) "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות לוחות אבן"[14], ולאח"ז "וירא העם כי בושש משה גו'"[2].

איך מתאים שבמקום המדבר אודות (החטא שהביא ל)שבירת הלוחות הראשונות יוסיפו ענינים חדשים במעלת הלוחות הראשונות - ה"ז ע"ד לועג לרש[17] ח"ו?!

- אלא עכצ"ל, שכאן באים הלוחות הראשונות (לא כטפל והקדמה למעשה העגל ושבירת הלוחות, אלא) כחלק מכל הענין ודהמשך אחד - של הלוחות הראשונות, שבירת הלוחות ולוחות האחרונות.

---

1) לא, יח. לב, טו-טז.
2) לב, א ואילך.
3) שם, ל ואילך.
4) לג, יז ואילך.
5) לד, ה ואילך.
6) שם, א ואילך.
7) שם, כט ואילך.
8) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד. וראה זח"ג נג, ב.
9) ע"ד יומא ה, ב. ועוד.
10) ב"ב קכג, א. וראה פסחים ג, א.
11) פרשתנו לב, טז.
12) שם לד, א.
13) פרש"י שם, כט.
14) פרשתנו לא, יח.
15) שם לב, טו-טז.
16) משפטים כד, יב.
17) משלי יז, ה. ברכות יח, א. סוטה מג, ב.

אפילו לפי פירש"י[18], ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים הי', שהרי בי"ז תמוז נשתברו הלוחות וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן כו'" - הרי א) לכאורה אי"ז ביאור בנוגע להפרטים המסופרים כאן אודות הלוחות הראשונות, שמקומו הוא בס"פ משפטים, כנ"ל[19]. ב) ועיקר: ע"פ הידוע[20] שגם במקום שאומרים "אין מוקדם ומאוחר בתורה" ישנו טעם לסדר זה (כל דבר בתורה - גם סדר בתורה - הוא בתכלית הדיוק) - צריך להבין מדוע הענינים הנ"ל מסופרים כאן בפ' כי תשא[21].

נוסף לכך, מובא קרוב לסיום הפרשה עוד ענין שלכאורה אין לו שייכות כלל לכאן - הציווי על שלש רגלים[22]!

ב. השאלה מתחזקת עוד יותר מצד שם הפרשה - "כי תשא"[23]:

ידוע[24] ששם הפרשה מורה על תוכן כל הפרשה. ועפ"ז צריך ביאור בנוגע לפרשתנו: שם הפרשה ("כי תשא") קאי בפשטות רק על הציווי בתחלת הפרשה לתת מחצית השקל, ואין לו שייכות כלל לרוב הפרשה - כמדובר לעיל, שרוב הפרשה מדברת אודות ענינים אחרים לגמרי, שלכאורה אין להם כל שייכות להתחלת הפרשה!

יתירה מזו: מעשה העגל - שתופס חלק חשוב מהפרשה - ה"ה ירידה שאין כמותה, עי"ז "חזרה זוהמתן"[25] מחטא עץ הדעת[26] (לאחרי ש"פסקה זוהמתן" במ"ת[27]), עד שזהו ראש ושרש דכל החטאים, כמ"ש[28] "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם", "תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון העגל" - בדיוק להיפך מתוכן (שם הפרשה -) "כי תשא את ראש בני ישראל", הנשיאת ראש ועליית בנ"י[29]!

וכן בסוף הפרשה - בענין קרני ההוד - דרוש ביאור: מדוע נוספה במשה המעלה ד"קרן עור פניו" דוקא לאחר שקיבל את הלוחות האחרונות, ולא בקבלת לוחות הראשונות[30], "והלא[31] כבר נהנה מזיו השכינה בארבעים יום הראשונים כמו בארבעים יום השלישיים"[32]? ואדרבה: הגילוי אלקות בלוחות הראשונות (בהיותם "מעשה אלקים") ה"ה נעלה יותר מהלוחות האחרונות (שהיו מעשה ידי משה), נוסף לכך שנתינת לוחות הראשונות באה לאחר הגילוי הנעלה והקולות וברקים דמתן תורה (משא"כ הלוחות האחרונות ניתנו בחשאי)[33] - וא"כ, היתכן שדוקא בקבלת

---

18) פרשתנו לא, יח. וראה גם פרש"י שם ל, טז (בסופו). לג, יא - כדעת התנחומא תרומה ח.

19) וכן לפי' הרמב"ן (ר"פ ויקהל - כדעת הזהר ח"ב קצה, א) שהפרשיות נאמרו על הסדר (כי חטא העגל הי' לאחרי ציווי ה' למשה על עשיית המשכן, וקודם ציווי משה לישראל בפ' ויקהל) - צריך ביאור, מה נוגע לספר כאן הפרטים על מעלת לוחות ראשונות, כנ"ל בפנים.

20) ראה של"ה תב, ב.

21) ראה ראב"ע ריש פרשתנו: "ואחר כן הזכיר תפלת משה לפני רדתו מן ההר, והוצרך להזכיר מעשה העגל בתחלה לדעת למה התפלל כו'". היינו שזהו כאילו "מאמר המוסגר" כדי לדעת למה התפלל. אבל מכיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק, מובן, שהזכרת מעשה העגל בפרשתנו נוגע לתוכן והמשך הענינים.

22) פרשתנו לד, יח ואילך.

23) כן נקראת ברמב"ם בסדר תפלות כל השנה בסו"ס אהבה.

24) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. ועוד.

25) זהר ח"א נב, ב. ח"ב קצג, ב. וראה תניא ספל"ו.

26) שבת קמו, א.

27) שבת שם. זהר שם.

28) פרשתנו לב, לד ובפרש"י.

29) גם לפי פירוש חז"ל ש"תשא את ראש בנ"י" (ע"י נתינת מחצית השקל) באה לכפר על חטא העגל (ירושלמי שקלים פ"ב סוף ה"ג. תנחומא פרשתנו י-יא. ועוד).

30) ראה פרש"י פרשתנו לד, כט (משמו"ר פמ"ז, ו. תנחומא פרשתנו לז): "ויהי ברדת משה - כשהביא לוחות אחרונות ביוהכ"פ .. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד רבותינו אמרו מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר (פרשתנו לג, כב) ושכותי כפי". ובמפרשי רש"י (רא"ם. גו"א. דברי דוד) מבואר שקושיית רש"י היא: למה לא היו באמת קרני ההוד בלוחות הראשונות ("דלכאורה אנו אומרים שזכה לה ממעלת הלוחות ולמה יש מעלייתא באחרונות טפי מהראשונות" - דברי דוד שם). ועל זה פירש רש"י "מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר ושכותי כפי" (היינו ש"זה בא לו דוקא ע"י מעשה שהי' קודם אחרונות" (ולא ע"י הלוחות עצמן) - דברי דוד שם).

אבל: מפשטות לשון הכתוב "ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה גו' כי קרן עור פניו בדברו אתו" מובן, שיש לזה שייכות לענין דלוחות האחרונות דוקא (ולא ללוחות הראשונות). ובפרט ש"ושכותי כפי" הי' דוקא ע"י תפלת משה לאחרי שבירת לוחות הראשונות.

31) לשון הרא"ם שם.

32) ובפרט לפי פירוש שני בתנחומא שם (אבל פירוש זה לא הובא בפרש"י) "בשעה שהי' הקב"ה מלמדו תורה מניצוצות שיצאו מפי השכינה נטל קרני ההוד". ולכאורה, עיקר לימוד התורה (מפי השכינה) הי' לפני נתינת לוחות הראשונות בארבעים ימים הראשונים.

33) ראה תנחומא פרשתנו לא. פרש"י פרשתנו לד, ג.

לוחות האחרונות ניתווסף במשה "קרן עור פניו"?!

ג. הביאור בכל זה יובן בהקדים שבכל פרשה (מג"ן פרשיות[34]) בתורה יש ענין מיוחד ובפ"ע בה היא נחלקת משאר הפרשיות. כמובן גם מזה שקורין כל פרשה (מתחלתה ועד סופה[35]) רק פעם אחת בשנה.

ועד"ז בנוגע לפרשת כי תשא: יחד ע"ז שכי תשא היא פרשה בפ"ע, ה"ה פרשה נפלאה שיש בה חידוש (לגבי כל שאר הפרשיות) שהיא כוללת בתוכה את כל סדר ההשתלשלות, מתחלתו ועד סופו. החל כפי שהוא בתורה (שממנה הוא סדר השתלשלות העולמות[36]) - כל התורה כולה מהתחלת התורה עד לסיום התורה. ובמילא כוללת הפרשה את כל הענינים כולם.

- בכל ענין בתורה אפשר למצוא את כל הענינים, כמאחז"ל[37] "הפך בה והפך בה דכולא בה", די"ל שקאי לא רק על כללות התורה, אלא גם על כל ענין פרטי בתורה, ועאכו"כ פרשה שלימה - אבל ברוב הענינים ה"כולא בה" נמצא רק ברמז וכיו"ב וצריך למצוא ולגלות זאת (ע"י יגיעה "הפך בה והפך בה"); משא"כ בפרשת כי תשא החידוש הוא, שה"כולא בה" נמצא שם בגלוי, באופן דתורה שבכתב - בכתב בגלוי.

ד. והענין:

הקב"ה קבע שכל הענינים נחלקים בכללות לשלשה: ראש, תוך (אמצע) וסוף[38]. לכל לראש בא הראש והתחלת הכל - שכולל בתוכו (כוונת ותכלית) כל הדבר. לאחר מכן - בא הדבר עצמו, התוך והאמצע, שעל־ידו נעשה התכלית (כי "סוף מעשה במחשבה תחלה"[39]).

ובכללות ה"ז נחלק בג' הענינים של א) תורה - היסוד והתחלת כל הענינים, כדברי חז"ל[40] ש"תורה נקראת[41] ראשית דרכו", כי היא קדמה לעולם[42], וזהו התכלית והכוונה דכל הענינים, "בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית"[40]. ב) בריאת העולם (וסדר השתלשלות בכלל) והעבודה בבריאה כדי למלאות את תכליתה (בשביל התורה), ג) גמר ושלימות הכל - בגאולה האמיתית והשלימה, כשמתמלא "תכלית ושלימות בריאת עולם הזה שלכך נברא מתחלתו"[43].

ויש לומר, שג' ענינים אלו מרומזים בשלשת האותיות הראשונות א' ב' ג': כל התורה כלולה בעשרת הדברות[44] הכלולים בתיבה הראשונה "אנכי"[45] הנכללת ומתחילה באל"ף[46]. בריאת העולם - "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"[47] - מתחיל בבי"ת[48], כי ב"בי"ת נברא העולם", כמבואר בחז"ל[49]. וראש התיבה דגאולה - האות גימ"ל.

ובפרטיות יותר ישנם ג' ענינים אלו בסדר השתלשלות הבריאה עצמה: א) קודם כל - עלה ברצונו יתברך לברוא את העולם. ב) הבריאה בפועל. ג) שלימות הבריאה - בגאולה העתידה - ע"י "מעשינו ועבודתינו" להמשיך ולגלות אלקות בעולם[50]. ובלשון הקבלה והחסידות[51]: א) לכל לראש, אור אין סוף ממלא כל המציאות - אוא"ס

---

34) זח"א קד, ב. זח"ב רו, ב. תקו"ז תי"ג (כט, ריש ע"ב). סידור הרס"ג - קריאת התורה. ספר האורה לרש"י הל' ספר תורה סי' עג.

35) משא"כ חלקים מכמה סדרות קורין גם בזמנים אחרים בשנה (כמו הארבע פרשיות, קריאת מועדי השנה וכיו"ב).

36) ראה ב"ר בתחלתו. זח"ב קסא, א־ב.

37) אבות ספ"ה.

38) ראה גם שיחת ש"פ בהו"ב תש"נ ס"ד (התוועדויות תש"נ ח"ג ע' 206 ואילך).

39) פיוט "לכה דודי".

40) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. וראה תנחומא שם ה.

41) משלי ח, כב.

42) שבת פח, ב. ועוד.

43) תניא פל"ו.

44) ראה ירושלמי שקלים פ"ו ה"א. פרש"י משפטים כד, יב. תניא רפנ"ג. וראה תו"ש כרך טז מילואים ס"א. וש"נ.

45) כידוע שתיבת "אנכי" כוללת כל הפרטים שבדיבור אנכי (ראה פורת יוסף (כג, ד) בשם הבעש"ט), ש"אנכי ולא יהי' לך הם כללות כל התורה כולה" (תניא רפ"כ. וראה תו"ש שם. וש"נ), ויתירה מזו - שדיבור אנכי כולל גם הדיבור לא יהי' לך (ראה תורת מנחם - הדרנים על הרמב"ם וש"ס ס"ע מח ואילך).

46) ראה פנים יפות (לבעל ההפלאה) יתרו כ, ב.

47) ר"פ בראשית.

48) והטעם שהתחלת התורה ובריאת העולם אינה באות אל"ף (דאנכי), ראשון כל האותיות, ואל"ף דאנכי קדמה לעולם והוא תכלית הבריאה - ראה לקמן סעיף ו. והתיווך עם הביאורים בזה במדרשי חז"ל שבהערה הבאה והביאור ע"ד החסידות (אוה"ת בראשית תקסו, א. וראה לקו"ת ראה יט, ב. ועוד) - ראה שיחת ש"פ שלח תשמ"ז ס"ז ואילך.

49) ירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב. ב"ר פ"א, י. תנחומא (באָבער) יתרו טז. ועוד - הובאו בתורה שלימה ר"פ בראשית.

50) ראה תניא רפל"ז.

51) ראה ע"ח בתחלתו. המשך תרס"ו בתחלתו. ובכ"מ.

לפני הצמצום. ב) לאח"ז - צמצום האור כך שנשאר חלל ומקום פנוי. וכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי - שיהי' גילוי אלקות בעולם, עד שמגיעים אל ג) שלימות הגילוי, שממשיכים בתוך החלל ומקום פנוי - אוא"ס, עד לאוא"ס הבלי גבול שלפני הצמצום, עד שנעשה - דירה[52] לו יתברך - לו לעצמותו[53] - בתחתונים.

ה. ויש לומר שמכיון שכל הענינים נמשכים ע"י התורה (ה"דיפתראות ופינקסאות" של העולם, ואסתכל באורייתא וברא עלמא[36]) - לכן נחלקת התורה עצמה בהתאם לג' ענינים אלו:

א) התחלת התורה היא "בראשית" שזה כולל - לא רק התחלת הבריאה, אלא לכל לראש האל"ף (ראשית) של התורה שקדמה לעולם, שכן "בראשית" פירושו "בשביל התורה שנקראת ראשית" (כנ"ל). וכמודגש גם בבי"ת (ד"בראשית") עצמו, שבי"ת "מכריז" שהוא בא כשני לאחר האל"ף - האל"ף (אנכי) דתורה.

ב) "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" - בריאת העולם [ובפרטיות - ישנם בזה גופא ג' דרגות, כנ"ל], ולאח"ז המשך כל הפרשיות שבתורה, בם מדובר אודות המשך סיפור המאורעות בעולם והעבודה למלאות את הכוונה דבריאת העולם (בשביל התורה) - כמסופר ומצווה בארוכה בכל הפרשיות דחמשה חומשי תורה.

עד ג) סיום התורה, בה מדובר על כך שה' מראה למשה "עד היום האחרון"[54], עד להסיום ממש - "לכל האותות והמופתים גו' ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל"[55] - סיום ושלימות התורה, שקשורה לשלימות דהגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו (שמשה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון[56]), כשיהי' השלימות דגילוי אלקות ("האותות והמופתים") "לעיני כל ישראל", כמ"ש[57] "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

כמרומז גם בפרקי אבות: א) התחלת פרקי אבות היא "משה קיבל תורה מסיני" - כללות ענין התורה (כמאחז"ל[58] "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני"). ב) "ומסרה וכו' והעמידו תלמידים הרבה וכו'"[59], הסדר דמסורת התורה מדור לדור - אופן התגלות התורה בפרטיות (ע"י "תלמיד ותיק עתיד לחדש"). ג) סיום כל הפרקי אבות - "ה' ימלוך לעולם ועד"[60], שכולל כל המשך הזמן עד סוף כל הזמנים - הגאולה האמיתית והשלימה, כש"ה' ימלוך לעולם ועד", "לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו"[61] - שלימות מילוי הכוונה דקבלת התורה ומסירת ולימוד התורה במשך כל הדורות.

ויש לומר, שזהו אחד הטעמים לכך מדוע (מתן) תורה קשורה לענין ד"תליתאי" - כדברי חז"ל[62] "(בריך רחמנא דיהיב) אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי" (ור"נ גאון שם מבאר עוד ענינים של שלשה בקשר למתן תורה), כי היות שע"י (מתן) תורה מתמלא תכלית כל סדר השתלשלות - הנחלקת לשלשה (ראש תוך וסוף), לכן נחלקת התורה ל"תליתאי", א' ב' ג'[63].

ו. ויש לומר שג' ענינים אלו - נמצאים בגלוי בפרשתנו:

א) הלוחות הראשונות - שעליהם חקוק עשרת הדברות הראשונות[64] שנאמרו במתן תורה (החל מהאל"ף ד"אנכי"), הם האל"ף (ההתחלה ויסוד) דכל הענינים, כולל כל בריאת העולם, שנברא "בשביל התורה שנקראת ראשית".

---

52) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ועוד. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

53) ראה סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא הערה 32.

54) ספרי ורש"י ברכה לד, ב.

55) ס"פ ברכה (לד, יא־יב).

56) ראה שמו"ר פ"ב, ד. שם, ו. זח"א רנג, א. שער הפסוקים פ' ויחי. תו"א משפטים עה, ב.

57) מיכה ז, טו.

58) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.

59) אבות פ"א מ"א.

60) בשלח טו, יח.

61) פרש"י שם, יז.

62) שבת פח, א.

63) ראה פי' ר"נ גאון שם, "תורה שאותיותי' משולשות אלף בית גימל".

64) ראה שיחת ש"פ יתרו שנה זו הערה 10 (לעיל ע' 211). וש"נ.

ב) הירידה דחטא העגל שהביאה לשבירת הלוחות - רומזת על ענין הבי"ת, הירידה הכללית בעולם ("בראשית ברא גו'"), שנותנת מקום לענין החטא והשבירה כו', כידוע[65] שחטא העגל (שקשור לחטא הראשון, כנ"ל) בא כתוצאה מצמצום הראשון ושבירת הכלים ולאח"ז קטרוג ומיעוט הלבנה, ולאחרי ריבוי השתלשלות וצמצומים ופרסאות כו' - ה"ז נותן מקום לענין של חטא בפועל ר"ל.

והכוונה בזה היא, שע"י העבודה למטה, אפילו במצב של ירידה, ימלאו את כוונת הבריאה, "בשביל התורה" (כדלקמן).

ג) הלוחות האחרונות מבטאים את ענין הגימ"ל - העלי' שבאה ע"י הירידה ושבירת הלוחות:

מבואר בחז"ל[66] על "לעיני כל ישראל" (בסיום התורה) דקאי על שבירת הלוחות שמשה "נשאו[67] לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר[68] ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר[69] אשר שברת, יישר כחך ששברת". ולכאורה: מהו העילוי משבירת הלוחות עד שהקב"ה יאמר על כך "יישר כחך"?!

וי"ל הביאור בזה[70]: כשם שע"י חטא העגל ניתווסף בבנ"י המעלה דבעלי תשובה[71] [ובגלל זה הי' החטא, כדלקמן], שלמעלה מעבודת הצדיקים ("מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורין אינם עומדין"[72], עד שאין "יכולין לעמוד בו"[73]) - כך גם בנוגע לשבירת הלוחות (המסובב דחטא העגל), שהטעם (פנימי) על כך הוא בכדי שעי"ז יתווסף עילוי בתורה - הלוחות האחרונות שיש בהם מעלה לגבי הלוחות הראשונות, כדברי חז"ל[74] שהקב"ה אמר למשה רבינו (ע"ז שהצטער על שבירת הלוחות) "אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות .. כפלים[75] לתושי'". וכדברי הגמרא[76] "אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שנאמר[77] כי ברוב חכמה רוב כעס", "לפי שבעטו וחטאו נוסף להם רוב חכמה להטריחן יותר"[78].

וזהו גם העילוי בכך שהלוחות האחרונות היו מעשה ידי משה ("פסל לך"), לא "מעשה אלקים" כמו הלוחות הראשונות:

מעלת הלוחות הראשונות (האל"ף) הוא כפי שהתורה ניתנת מלמעלה וזה נותן כח לעבודה גם למטה (הבי"ת וגימ"ל), כפשטות הענין שאל"ף הוא ראש כל האותיות וזה מוליך לבי"ת וגימ"ל. אבל היות שאל"ף מצ"ע (הגילוי מלמעלה) הוא לא בערך ואינו חודר בגדרי התחתונים (הבי"ת ד"בראשית"), שייך בזה ענין השבירה כו', כי מצד הבריאה לא מוכנים לכך [ולכן התחלת התורה היא אכן בבי"ת ולא באל"ף, כי הכוונה היא שיומשך ויחדור בעולם, שההכנות לזה נפעלו ע"י העבודה בכ"ו הדורות עד מתן תורה[79]].

משא"כ ע"י לוחות האחרונות, שבאים ע"י עבודת האדם (תשובה), והלוחות עצמן הם מעשה ידי משה - מתמלאת תכלית וכוונת הבריאה, שיגלו בעולם איך שהוא "בשביל התורה". ולכן נפעל עי"ז העילוי בתורה דלוחות האחרונות - ואין בזה שבירה כלל, ואדרבה - מיתווסף בתורה "כפלים לתושי'", ובאופן שהתורה (הלוחות) נשארת בשלימות למטה באופן נצחי לעד ולעולמי עולמים[80].

עד - שזה מביא לשלימות ענין הגימ"ל - הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יתגלה

65) ראה ד"ה על כן יאמרו תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך). ד"ה באתי לגני תשל"א (סה"מ מלוקט ח"ה ע' קנה ואילך). וש"נ.
66) ספרי ורש"י ס"פ ברכה.
67) ל' רש"י שם.
68) עקב ט, יז.
69) פרשתנו לד, א. עקב י, ב.
70) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 240 ואילך.
71) ראה ע"ז ד, סע"ב - נעתק לקמן בפנים.
72) ברכות לד, ב.
73) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.
74) שמו"ר רפמ"ו.
75) איוב יא, ו.
76) נדרים כב, ב. וראה אוה"ת פרשתנו ע' ב'נז. המשך תרס"ו ע' פז ואילך. סה"מ תש"ו ע' 36 ואילך. ועוד.
77) קהלת א, יח.
78) פרש"י נדרים שם.
79) ראה שיחת ש"פ שלח תשמ"ז.
80) שהרי הארון (עם הלוחות ושברי לוחות שבתוכו) נגנז (יומא נב, ב. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד), ויתגלה לע"ל.

בשלימות[81] מעלת התשובה דבנ"י על חטא העגל[82] ומעלת הלוחות האחרונות[83] (שבאו ע"י שבירת לוחות הראשונות) - המעלה שבאה ע"י עבודת האדם למטה (ובפרט ע"י עבודת התשובה) למלאות תכלית הבריאה - "בשביל התורה".

נמצא שבפ' כי תשא נמצאים בגלוי כל ג' הענינים - האל"ף ("ראשית") דתורה, הבי"ת ד"בראשית ברא גו'", והגימ"ל - סיום התורה, "לעיני כל ישראל", "יישר כחך ששברת".

ז. וכל ג' ענינים אלו בפ' כי תשא באים בהמשך אחד. ולכאורה: כיצד אפשר להשוות את הלוחות הראשונות (שניתנו מלמעלה) לחטא ושבירת הלוחות שבאה בגלל חסרון למטה (דאע"פ שזה מביא לאח"ז לעלי' נעלית יותר, ה"ז בא ע"י חטא האדם)?

וי"ל הביאור בזה:

ג' הענינים ושלבים הנ"ל הם סדר שהקב"ה קבע, שכל הענינים יתחלקו לשלש - אל"ף, בי"ת וגימ"ל (ראש תוך וסוף): שלאחר ראשית הענין (אל"ף) יבוא אמצע הענין (בי"ת) שעל־ידו מתמלאת התכלית, ודוקא זה מביא לגמר ושלימות הענין (גימ"ל), כמדובר לעיל.

ויש לומר שדרגת הבי"ת היא לא רק בנוגע לכללות הבריאה (הצמצום), אלא גם בנוגע לתוצאות שבאים מזה, עד לענין החטא ושבירה כו' (שנעשה ע"י הצמצום כו', כנ"ל ס"ו),

כפי שחסידות[84] מבארת את מאחז"ל[85] עה"פ[86] "נורא עלילה על בני אדם", שחטא עה"ד בא עי"ז ש"עלילה נתלה בו" (באדם הראשון) - שזה ש"לפעמים גובר הרע דיצה"ר על האדם ויחטא" ה"ז משום ש"מלמעלה הסיתו עליו היצה"ר להביאו לחטא זה"[87].

שכן בנ"י מצד עצמם אינם שייכים כלל וכלל לענין החטא ח"ו[88], וכל הענין בא רק בגלל זה שהקב"ה בחסדו הגדול רצה להביא את בנ"י לעלי' הכי גדולה (למעלה ממצבם מצ"ע), לכן "עלילה נתלה בו" ונעשית ירידה לפי שעה (ע"ד מש"נ "ברגע קטן עזבתיך"[89]) ובחיצוניות (רק למראה עינים), בכדי להביא את העלי' שלא בערך, ולא רק עלי' לרגע קטן (כנגד "רגע קטן עזבתיך"), אלא עלי' נצחית שאין אחרי' הפסק כלל. כפי שיהי' בגאולה האמיתית והשלימה - שבאה ע"י הירידה הגדולה בגלות - גאולה נצחית שאין אחרי' גלות[90], ואדרבה - מיתווספים עוד עליות, עלי' אחר עלי' עד אין קץ, "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון"[91].

נוסף להכלל שכל ירידה היא צורך עלי', הרי בנוגע לבנ"י - הירידה עצמה לאמיתתה היא אינה ירידה, אלא הדרך לעלי' נעלית יותר שלא בערך.

ועד"ז בנוגע לחטא העגל (שבדוגמת חטא עה"ד) - כמפורש בגמרא[92], ש"לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה", "לא היו ישראל ראוין לאותו מעשה", אלא "גזירת המלך היתה כו' כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה"[93].

כמודגש גם בכך שהבי"ת (ד"בראשית") - שכולל את הירידה והחטא - מצד עצם ענינו מבטא שקודם לזה בא האל"ף (דאנכי), היינו שהבי"ת (הירידה בחיצוניות) היא באמת רק שלב שני שבא לאחר האל"ף ומוליך לגימ"ל (הגאולה).

---

81) ראה לקו"ש ח"ט ע' 241. ושם, שזהו הטעם שפרש"י "יישר כחך ששברת" דוקא בסיום פ' ברכה, כשהקב"ה מראה למשה רבינו "עד היום האחרון", כי אז תתגלה המעלה הבאה ע"י לוחות האחרונות.

82) ומכיון ש"ביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" לחטא העגל (כנ"ל בפנים), מובן ששלימות התשובה תהי' דוקא לע"ל כשיבטל החטא לגמרי.

83) ראה סה"מ עטר"ת ע' שנט ש"אמיתת הגילוי דלעתיד" הוא דוקא ע"י הבירורים בכח התורה של לוחות האחרונות. וראה ד"ה ויתן לך תרס"ו (ס"ע צב) [בנוגע להמעלה דתלמוד בבלי לגבי תלמוד ירושלמי, שהיא בדוגמת המעלה שבלוחות השניות לגבי לוחות האחרונות (שם ע' צג)] ש"עיקר הגילוי מזה יהי' לעתיד".

84) תו"ח תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך (יג, א ואילך). ובכ"מ (נסמן בלקו"ש חי"ח ע' 395 הערה 45).

85) תנחומא וישב ד.

86) תהלים סו, ה.

87) ל' התו"ח שם.

88) ובלשון הזהר (ח"ג יג, רע"ב. טז, א) "נפש כי תחטא - תווהא".

89) ישעי' נד, ז.

90) מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב. ועוד.

91) תהלים פד, ח.

92) ע"ז ד, סע"ב.

93) פרש"י שם.

ח. עפ"ז מובן שכל ג' הענינים בפרשה - לוחות הראשונות, לוחות האחרונות ואפילו חטא העגל ושבירת הלוחות שבינתיים - הם חלק מסדר ופרשה אחת "כי תשא", ויתירה מזו - ענין אחד ממש, שתוכנו - "כי תשא", הנשיאת ראש ועלי' דבנ"י [94]. אלא שהענין נחלק לג' שלבים ודרגות: אל"ף, בי"ת וגימ"ל, ג' ענינים ואופנים בביטוי נשיאת ראש בנ"י:

(אל"ף) לוחות הראשונות, שפעלו בפשטות עליית בנ"י במ"ת. (בי"ת) החטא ושבירת הלוחות ("יישר כחך ששברת"), שפעל את ענין התשובה ("פתחון פה לבעלי תשובה"), החל מהתשובה דבנ"י אז, כולל גם - הענין הכי נעלה דגילוי כבודו של הקב"ה למשה וגילוי י"ג מדות הרחמים ("סדר בקשת רחמים" [95]), וזה הביא לאח"ז (גימ"ל) - העלי' הכי גדולה דלוחות האחרונות, כולל - הגילוי הכי נעלה ד"קרן עור פני משה" (כדלקמן), עד לשלימות הגילוי שלהם בגאולה האמיתית והשלימה.

ועפ"ז יש לומר גם הטעם לכך שענין הלוחות וכו' מסופר כאן בפ' תשא - לאחר הציווי על מעשה המשכן (אע"פ ששבירת הלוחות היתה מקודם, כפרש"י הנ"ל) - כי, עשיית המשכן ("ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" [96]) היא הכוונה דכל סדר ההשתלשלות, למלאות את ה"נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים" [97], עי"ז שמגלים בעולם שתכליתו הוא "בשביל התורה ובשביל ישראל" [40], כפי שיהי' בשלימות בבית המקדש השלישי, "מקדש אד' כוננו ידיך" [98].

ומשום כך: לאחרי שהתורה מסיימת לספר אודות ציווי ה' למשה על מעשה המשכן (בפ' תרומה, תצוה ותחלת פ' תשא), לפני שמשה מוסר זאת לבנ"י (בפ' ויקהל) - מספרת התורה ג' שלבים כלליים שישנם במילוי הכוונה: אל"ף - הלוחות הראשונות, בי"ת - הירידה ושבירת הלוחות שענינה הוא - להביא עלי' נעלית יותר, ענין הגימ"ל - הלוחות האחרונות.

ט. ובכללות יותר יש לומר, שגם בכללות פ' כי תשא - מתחלתה עד סופה - מרומזים ג' ענינים אלו:

א) "כי תשא את ראש בני ישראל" (בתחלת הפרשה) קאי על ה"ראש" (אל"ף) דכל הענינים, שהם ישראל ותורה, שבשבילם נברא העולם, בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו [99] ראשית [40]. ועאכו"כ "ראש בני ישראל", וכפי שה"ראש" נמצא במצב ד"תשא".

[ובפרטיות נכללים בזה גופא ב' הענינים האחרים (שכן בראש ואל"ף נכלל גם הבי"ת וגימ"ל, האמצע וסוף): הירידה - "העובר על הפקודים" [100], והעלי' שבאה מזה - "לכפר על נפשותיכם" [101], ע"י "כופר [102] נפשו"] [103].

ב) המשך הפרשה - מעשה העגל ושבירת הלוחות, ענין הבי"ת.

ג) סיום הפרשה - לוחות האחרונות (ענין הגימ"ל), עד להסיום ממש - ירידת משה מן ההר עם הלוחות האחרונות עם המעלה ד"קרן עור פניו ויראו מגשת אליו" [104], שזהו ע"ד הענין (בסיום חמשה חומשי תורה) ד"לכל האותות והמופתים גו' ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל" [105] [נוסף על "אעשה נפלאות" המדובר לפנ"ז בפרשה [106]].

ועד"ז מרומזים ג' ענינים אלו בשלש רגלים (קרוב לסוף הפרשה): חג הפסח הוא הראשון לרגלים [107], וקשור ל"חודש האביב" [108] (ר"ת אל"ף

---

94) והרי "כי (תשא)" הוא גם לשון ודאי (ראה גיטין צ, א ובפרש"י שם).

95) פרש"י פרשתנו לג, יט.

96) תרומה כה, ח.

97) ראה במדב"ר פי"ג, ב: אימתי שרתה השכינה בארץ ביום שהוקם המשכן.

98) בשלח טו, יז.

99) ירמי' ב, ג.

100) פרשתנו ל, יג-יד. וקאי על חטא העגל כנ"ל הערה 29.

101) שם, טו.

102) שם, יב.

103) ועפ"ז תומתק עוד יותר השייכות דהג' ענינים (לוחות הראשונות, שבירת הלוחות ולוחות האחרונות) לשם הפרשה ("כי תשא") - כי בענין ה"ראש" (אל"ף) נכלל גם ענין הבי"ת (שבירת הלוחות) והגימ"ל (לוח"א).

104) פרשתנו לד, ל.

105) ראה ספורנו ס"פ ברכה: לעיני כל ישראל, כאמרו וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו.

106) פרשתנו לד, י.

107) ר"ה ד, א.

108) פרשתנו לד, יח.

ולאח"ז בא הבי"ת[109]), גילוי מלמעלה למטה[110] ("שהתבואה מתבכרת בבישולה" [111]). חג השבועות - השני לרגלים, וקשור ל"בכורי קציר חטים" [112] - עבודת האדם מלמטה למעלה[110] ו"חג האסיף תקופת השנה" [112] - "בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית", "שהוא בחזרת השנה" [113] - השלישי ברגלים, קשור להאסיפה ושלימות דכל העבודה, ששלימותה הוא בגאולה האמיתית והשלימה, כשיהי' אסיפת כל בנ"י (כמ"ש [114] "אסף אסיפם נאום ה'"), ושל כל ניצוצי קדושה שבכל העולם כולו.

י. ע"פ הנ"ל יובן ג"כ החידוש דקרני ההוד של משה שניתוספו ע"י לוחות האחרונות[115] [שזהו ע"ד העילוי דגימ"ל, שבא ע"י העבודה דבי"ת, חטא העגל ושבירת הלוחות]:

דוקא הלוחות האחרונות - שבאו ע"י הירידה למטה לפעול עבודת הבירורים (שזה נפעל ע"י הלוחות האחרונות) - פועלים את הגילוי ד"תעלומות חכמה כפלים לתושי'" [75] בתורה, בחי' פנימית ועצמית החכמה, למעלה מחכמה הגלוי' בלוחות הראשונות. שלכן ניתווסף עי"ז במשה רבינו (מקבל הלוחות האחרונות) "קרן עור פניו" (ע"ד "חכמת[116] אדם תאיר פניו" [117]) - שזהו אור עצמי שלמעלה מהתלבשות.

ולאידך: היות שהמעלה דלוחות האחרונות באה דוקא ע"י הירידה והתלבשות למטה בעולם (הבי"ת ד"בראשית"), "פסל לך" דאבנים בעולם (לא כמו הלוחות הראשונות שהם "מעשה אלקים"), עד שמהפכים גם את הענינים הבלתי רצויים - לכן ה"קרן עור פניו" פעל "ויירא מגשת אליו", ולכן "ויתן על פניו מסוה" [118], בכדי להסתיר[119] גילוי אלקות שבתורה מה"התלבשות בענין הבירורים" [120];

אבל הסתר המסוה הוא לא בנוגע לבנ"י מצד עצמם - שכן "פנים בפנים דיבר ה' עמכם" [121] (בלי הסתר כלל). ולכן, בשעה שמשה "דיבר אל בני ישראל את אשר יצוה" [122] הוא הסיר את המסוה "וראו בנ"י את פני משה כי קרן עור פני משה" [123]. ורק בשעה שלמשה ובנ"י יש שייכות לעניני העולם (בכדי לפעול שם את הבירור בדרך התלבשות) - אז "והשיב משה את המסוה" [124], בכדי שהעולם יוכל לקבל את הגילוי ולא להתבטל ממציאותו. כלומר, שגם המסוה כוונתו - לא העלם, אלא בכדי שהגילוי יוכל להתקבל בעולם.

וע"י עבודתו של יהודי בבירור וזיכוך העולם הוא פועל, שגם כפי שיהודי נמצא בעולם הוא יוכל לקבל את הגילוי ד"קרן עור פניו", כפי שיהי' בשלימות בגאולה האמיתית והשלימה (גימ"ל) - "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך" [125] בבנ"י גם כפי שנמצאים ומתעסקים עם העולם, עד שעד"ז יהי' גם בעולם עצמו - "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו" [126], "אבן מקיר תזעק" [127], הגילוי דכח הפועל בנפעל.

יא. מג' ענינים אלו בפ' תשא ישנו לימוד בעבודת האדם בכל הזמנים, כאמור לעיל, שבהיותה פרשה שקוראין אותה פעם אחת בשנה, ישנו מזה לימוד לכל השנה כולה, ועאכו"כ בעמדנו בשבת פ' תשא עצמו כשקוראין - וצריך לחיות עם[128] - כל הפרשה:

---

109) ראה זח"ב קפו, א.
110) ראה לקו"ש חי"ז ע' 148. וש"נ.
111) פרש"י פרשתנו שם.
112) פרשתנו שם, כב.
113) פרש"י שם.
114) ירמי' ח, יג.
115) בהבא לקמן - ראה אוה"ת פרשתנו ס"ע ב'עה. ע' ב'עז־עח. סה"מ תרס"ח ע' קלב. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קעז. עטר"ת ע' תכ. ועוד.
116) קהלת ח, א. וראה נדרים מט, ב.
117) אוה"ת שם.
118) פרשתנו שם, לג.
119) ביאור ופירוש ענין המסוה - ראה תורה שלימה כרך כ"א מילואים סימן ו. וע"ד הקבלה והחסידות - ראה שער הפסוקים וס' הליקוטים (להאריז"ל) סוף פרשתנו. אוה"ת פרשתנו ע' ב'פא. המשך תער"ב שם. תורת לוי יצחק ע' קצט. ועוד.
120) המשך תער"ב שם. וראה פירוש העקידה והאברבנאל סוף פרשתנו (נעתקו בתו"ש מילואים שם).
121) ואתחנן ה, ד.
122) פרשתנו שם, לד.
123) שם, לה.
124) שם.
125) ישעי' ל, כ. וראה תניא פל"ו.
126) שם מ, ה.
127) חבקוק ב, יא. וראה תענית יא, א. חגיגה טז, א.
128) כתורת אדמו"ר הזקן הידועה - "היום יום" ב' חשון. ובכ"מ.

ליהודי ניתן הכח לפעול את כל הענינים כולם - מתחלתם ועד סופם וכל מה שבינתיים, מ״אל״ף עד תי״ו״, ובכללות - כפי שנחלקים בשלשת האותיות הראשונות, אל״ף בי״ת גימ״ל.

החל כפי שכל ג׳ ענינים אלו נמצאים בעבודתו בכל יום ויום:

מיד כשניעור משנתו (כשנעשה ״ברי׳ חדשה״[129]) הוא אומר ״מודה אני לפניך כו׳ שהחזרת בי נשמתי״[130].

האל״ף - היסוד והתחלה - של עבודתו של יהודי הוא: הביטול וההודאה להקב״ה (האל״ף ד״אנכי״).

עד שכל מציאותו, האל״ף ד״אני״ - ״מודה .. לפניך״, שכן ה״אני״ של יהודי (גם כפי שנמצא למטה) הוא דבר אחד עם ה״אני״ ד״אנכי״ שלמעלה (ישראל וקוב״ה כולא חד[131]) - וכמרומז בצורת אות א׳: יו״ד (יהודי) למטה ויו״ד (הקב״ה) למעלה וקו המחברם[132]. וכידוע שפשיטות של יהודי היא דבר אחד עם פשיטות העצמות[133]. וענין הפשיטות בא לידי ביטוי בגלוי באמירת ״מודה אני״ (ענין ההודאה, למעלה מכל ענין השמות)[134]. שלכן מנהג ישראל שכל בנ״י - אפילו ילדים קטנים וקטני קטנים - אומרים ״מודה אני״.

יתירה מזו: אפילו תיבת ״מודה״ טפלה ובטלה אל (האל״ף של) ״אני״, שכן העיקר כאן (לכאורה) הוא תיבת ״אני״ - כי מיד כשניעור משנתו ישנו לכל לראש מציאותו של האדם (עם רמ״ח אברים ושס״ה גידים), ורק לאח״ז הוא (ה״אני״) עושה פעולה, החל מהאמירה והפעולה ד״מודה .. לפניך״. ואעפ״כ אומרים ״מודה אני״ ולא ״אני מודה״ - כי עד כדי כך ה״אני״ של יהודי קשור עם הקב״ה, שהגם שבזמן קודמת מציאות ה״אני״, אעפ״כ ה״אני״ תיכף במצב דהודאה לפניך.

ולאחרי זה באים ברכות השחר ותפלת שחרית, ומביהכנ״ס לביהמ״ד[135] - כללות האל״ף דעבודת היום.

לאח״ז בא הבי״ת בעבודתו היומית של יהודי - ״יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב״[136], הוא יוצא (מביהכנ״ס וביהמ״ד) לעולם (הבי״ת ד״בראשית ברא גו׳״) לעשות את העבודה במשך כל היום כולו, ״הנהג בהן מנהג דרך ארץ״[137], התלבשותו והתעסקותו בעניני העולם באופן דמשאו ומתנו באמונה[138].

לאח״ז, בסיום וחותם היום בא הגימ״ל - גמר ושלימות עבודת היום, כשעושה חשבון הנפש וסך־הכל דכל עניניו ומעשיו במשך היום, ובכללות - הוא עושה זאת בתפלת ערבית, עד לסיומה - ״אך צדיקים יודו לשמך גו׳״[139], הודאה לה׳ (כמו ״מודה אני״ בבוקר), אבל בתור גמר ושלימות העבודה, עד - קריאת שמע שעל המטה, ומוסר עצמו לגמרי להקב״ה - ״בידך אפקיד רוחי״[140].

ועד״ז ישנם ג׳ ענינים אלו בכללות עבודתו של יהודי במשך ימי חייו - לאריכות ימים ושנים טובות - תחלת העבודה, אמצע העבודה, עד סיום ושלימות העבודה. ועאכו״כ בדורנו זה - הדור האחרון בגלות והדור הראשון דהגאולה - לאחרי שישנו כבר הריבוי הכי גדול ד״מעשינו ועבודתינו״ דבנ״י במשך כל הדורות והשנים שלפני זה, וכעת סיימו גם את הבירורים האחרונים - הרי כעת ההדגשה בעיקר ולכל לראש על סיום ושלימות וגמר העבודה - להביא את הגימ״ל דגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש!

יב. והכח לכך שכל יהודי יכול לפעול את כל הענינים (מתחלתם ועד סופם) בא מהאל״ף הראשון - שה״אני״ של כל יהודי קשור ודבר אחד עם ״אנכי״ שלמעלה, עד שאפילו כפי שיהודי יורד למטה בעולם - הרי כל העולם נברא ״בשביל ישראל שנקראו ראשית״, הראש וראשית דכל הבריאה כולה.

---

129) שו״ע אדה״ז או״ח רס״ד. רס״ו.

130) ״סדר היום״ - הובא בעט״ז ריש שו״ע או״ח. שו״ע אדה״ז ס״א ס״ה (ובמהדו״ת שם ס״ו). סידור אדה״ז בתחלתו. וראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס״ט.

131) ראה זח״ג עג, א.

132) ראה ״היום יום״ ח׳ אדר א׳.

133) ראה כתר שם טוב הוספות סקנ״ד.

134) ראה קונטרס הנ״ל סי״א.

135) ראה סוף ברכות. ועוד.

136) תהלים קד, כג.

137) ברכות לה, ב.

138) ראה שבת לא, א.

139) תהלים קמ, יד.

140) שם לא, ו.

ויש לומר שהכח לגלות זאת בכל יהודי בא ממשה רבינו, ועד"ז אתפשטותא דמשה שבכל דור[141], ובדורנו זה - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שעל־ידו נפעלים כל הג' ענינים דלוחות הראשונות, שבירת הלוחות ולוחות האחרונות, יחד עם קרני ההוד.

ועאכו"כ כשנמצאים בשבת שקוראין את כל הפרשה ד"כי תשא את ראש בני ישראל" (תשא - משה רבינו) - שנוסף לכך שבנ"י הם ראש בכלל, נעשה גם - בכחו של משה רבינו - הנשיאת ראש דבנ"י, שזה נותן את הכח לאח"ז לפעול את תוכן המשך הפרשה - הענין דאל"ף (לוחות הראשונות), הענין דבי"ת - העבודה בעולם, עד אפילו במצב דתחתון שאין תחתון למטה ממנו, ולהפכו ולהעלותו להדרגא דלוחות האחרונות, עם הגילוי דקרני ההוד, שבכחו של כל יהודי לקבל, עד שע"י העבודה בעולם הוא פועל שגם בהיותו בעולם יוכל לקבל זאת.

יתירה מזו: נוסף לכך שכל יהודי מקבל את הגילוי דקרני ההוד, נפעל הענין דקרני ההוד ביהודי עצמו[142] - מצד בחי' משה שבקרבו:

אדמו"ר הזקן מבאר בתניא[143] במאחז"ל[144] עה"פ[145] "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך", "אטו יראה מילתא זוטרתא היא? אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא" - שמצד בחי' משה שבכל אחד "יראה מילתא זוטרתא" אצלו.

לפי"ז צריך להבין לאידך גיסא: איך מתאים לומר שאצל משה (ומשה שבכל א') ישנו ענין ד"זוטרתא" (קטנות)?

ויש לומר, שבמשה גופא ישנם כמה וכמה דרגות: רגלו של משה, גופו של משה, עד לראשו וכתרו של משה. ובנוגע ליראה תתאה[146], הקשור עם רגלו של משה (ע"ד "רגלי העם אשר אנכי בקרבו"[147]), נאמר הלשון "מילתא זוטרתא". אבל למעלה מזה ישנם במשה ענינים שהם בדרגת בינוני, עד בדרגת רבתי, דרגת הראש ולמעלה מזה - כתר שלמעלה מהראש, שזהו הענין דקרני ההוד של משה - דרגת הכתר[148], כתר מלכות, כידוע[149].

ועד"ז מובן ג"כ בנוגע לבחי' משה שבכל ישראל - שמצד זה יהודי כולל בתוכו כל הדרגות, מ"זוטרתא", "בינוני", עד "רבתי", עד - לענין הכתר (קרני ההוד). והחידוש בדבר הוא[150] - שענין הכתר (אמיתי) לא שייך בלעו"ז וניתן דוקא ליהודי (שכן הם "בני מלכים"[151] ויתירה מזו - "מלכים"[152]), שבכל הזמנים ובכל המצבים - אפילו בזמן ומצב הגלות - יש ליהודי את הכתר מלכות דקרני ההוד.

ובכחות הנפש - כתר קאי על כח הרצון עד למסירת נפש[153]. שהרצון לה' של יהודי נמצא בתוקף בכל הזמנים, שלכן הי' ויש תמיד לבנ"י הכח לעמוד בגלות - כי אפילו כשרצונו בעניני קדושה ותומ"צ לא ניכר - גם אז רצונו האמיתי הוא לקיים את רצון ה', כפס"ד הרמב"ם הידוע[154].

ולא מיבעי בתחלת זמן הגלות, כשעוד הי' הענין ד"ותותר בימי רבי"[155], ובמשך זמן המשיכו לקדש ע"פ הראי'[156], אלא גם לאחרי זה[157] - אפילו בעומק הגלות - מאיר בכל התוקף והגילוי הכתר דקרני ההוד בבנ"י.

---

141) זח"ג רעג, א. תקו"ז תס"ט. וראה תניא פמ"ד.

142) ראה איכ"ר פ"ב, ו: עשר קרנות הן כו' קרנו של משה דכתיב כי עור פניו כו', וכולן היו נתונות בראשן של ישראל וכיון שחטאו ניטלו מהן כו', וכשישראל עושין תשובה הקב"ה מחזירן למקומם.

143) רפמ"ב.

144) ברכות לג, ב.

145) עקב י, יב.

146) ראה תניא שם.

147) בהעלותך יא, כא.

148) ועפ"ז יש לבאר הקשר דתחלת הפרשה וסיומה (ד"נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן"): ע"י "תשא את ראש בני ישראל" (ע"י משה רבינו) נעשית ההתנשאות והעלי' לדרגת הכתר שלמעלה מן הראש. ושלימות גילוי זה הוא בקרני ההוד של משה (בסוף הפרשה), ומעין זה בבחי' משה שבכל א' מישראל.

149) ראה תנחומא ישן בהעלותך טו (תורה שלימה פרשתנו אות רלג). וראה פרש"י שבת פח, א (שקרני ההוד באו מכתרים שלקח משה). ובצפע"נ עה"ת כאן, שקרן עור פניו "הוה גדר מלוכה דאז נעשה מלך וכתר מלכות".

150) תו"א מגילת אסתר צא, סע"ב ואילך.

151) שבת סז, א.

152) תקו"ז בהקדמה (א, רע"ב).

153) ראה תו"א שם.

154) הל' גירושין ספ"ב.

155) רות ב, יד. שבת קיג, ב.

156) ראה רמב"ם הל' קדה"ח פ"ה ה"ג.

157) ולהעיר שב"ד סמוך אפשר לקדש ע"פ הראי' (גם לאחרי החורבן) (ראה רמב"ן בסהמ"צ מ"ע קנג. וראה מג"א שם בסופו). כמו שהי' כנראה בב"ד של הרי"ף (ראה בארוכה שיחות

וזה נמצא בגלוי יותר ב"מאן מלכי רבנן"[158], ה"שופטיך" ו"יועציך" בכל דור ודור, עד לדורנו זה, החל מכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כהכנה ל"ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה"[159], ובראשם - מלך המשיח, "וירם קרן משיחו"[160], והוא יחזיר "מלכות בית דוד ליושנה ולממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות וכו'"[161].

יג. ויהי רצון, שבעמדנו בחודש אדר־ראשון, המהוה הכנה לאדר שני - ו"מיסמך גאולה לגאולה"[162], גאולת פורים (באדר שני) לגאולת פסח בחודש ניסן, חודש הגאולה - שתיכף ומיד ממש תבוא הגאולה האמיתית והשלימה, ובדרך ממילא יהיו חודש אדר שני וחודש ניסן חדשי הגאולה, באופן ד"מיסמך גאולה לגאולה".

ובפרט עי"ז שמוסיפים בקיום הוראת חז"ל[163] "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ובפרט שנמצאים כבר כו"כ ימים לאחר הכניסה דחודש אדר ראשון, ולאחר פורים קטן, ושושן פורים קטן, המהוים הכנה לפורים גדול ושושן פורים גדול - באופן ד"זה הקטן גדול יהי'"[164], ולא רק "יהי'" לשון עתיד, אלא "הי'" לשון עבר והוה, עי"ז שחגגו את פורים קטן ושושן פורים קטן בשמחה גדולה, ומוסיף והולך ואור ושמחה מיום ליום באופן ד"מעלין בקודש"[165], שאז ה"גדול יהי'" דפורים גדול ושושן פורים גדול יהיו עוד יותר, גדול למעלה מגדול[166].

וע"י שמחה פורצים כל הגדרים[167], עד לעיקר - שמהרגע האחרון דהגלות נעשה הרגע הראשון דהגאולה, ועוד והוא העיקר - תיכף ומיד ממש.

ליל ער"ה סי"ט ואילך וש"פ בראשית (התוועדות ב') תשמ"ה סל"ח ואילך (התוועדויות תשד"מ ח"ד ע' 2683 ואילך. תשמ"ה ח"א ע' 466 ואילך)). וידועה שיטת הב"י בדברי הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ד הי"א) בנוגע לסמיכה בזמן הזה, ועד שהב"י קיבל סמיכה ממהר"י בי רב (ראה קונטרס הסמיכה שבסוף שו"ת מהרלב"ח. תו"ש חי"ב במילואים. וראה שיחת ש"פ בראשית הנ"ל), וז"ל הרמב"ם: "נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם, הרי אלו סמוכים, ויש להן לדון דיני קנסות ויש להן לסמוך לאחרים". ובפירוש המשניות (סנהדרין פ"א מ"ג) מבאר, שאם לא תאמר כן שאפשר לסמוך גם היום אי אפשר שתמצא ב"ד הגדול לעולם והקב"ה הבטיח שישובו שנאמר "ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה".

158) ראה גיטין סב, סע"א.

159) ישעי' א, כו. וראה בארוכה שיחת ש"פ שופטים תנש"א (התוועדויות תנש"א ח"ד ע' 190 ואילך).

160) שמואל־א ב, י.

161) רמב"ם הל' מלכים רפי"א.

162) מגילה ו, ב.

163) תענית כט, סע"א.

164) נוסח סדר המילה.

165) ברכות כח, א. וש"נ.

166) ויש לקשר מועדים אלו (פורים קטן ושושן פורים קטן) עם המבואר לעיל בפרשת השבוע (כידוע שבכל המועדים של השנה יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן - של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א)):

בימי הפורים "קיימו מה שקבלו כבר" במ"ת (אסתר ט, כז. שבת פח, א) ע"י המס"נ של היהודים בזמן ההוא (ראה קונטרס פורים קטן תשנ"ב (לעיל ע' 332). וש"נ), ע"ד המעלה של לוחות האחרונות לגבי לוחות הראשונות (והרי יום הכפורים, שהוא רק כ־פורים, הוא מ"ת של לוחות האחרונות (משנה תענית כו, ב ובפרש"י. גמרא שם ל, ב)). ובכח זה - מהפכים גם הענינים דלעו"ז (כמו חטא העגל), "ונהפוך הוא".

ועפ"ז מובן המאחז"ל (מגילה ז, ב) "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". ולכאורה - היתכן לומר בעניני קדושה שאא"פ להבחין בין "ארור המן" ו"ברוך מרדכי"?! ויש לומר הביאור בזה (ע"פ המבואר לעיל בפנים), שכל הכוונה ב"ארור המן" היא אך ורק כדי להביא עלי' נעלית יותר, למעלה מהעלי' בקדושה מצ"ע. וענין זה נעשה ע"י השמחה (לבסומי) בפורים, שמגלים הפנימיות ב"ארור המן" (מעלתו הכי נעלית), עד שמשום זה אא"פ להבחין בינו ובין "ברוך מרדכי" (ע"ד המדובר לעיל שכל הג' ענינים בפרשתנו (גם החטא והשבירה) תוכנם חד הוא - הענין ד"כי תשא את ראש בנ"י"). ולהוסיף, שהבירור של "ארור" (באות אל"ף) הוא למעלה יותר מענין של "ברוך" (הבי"ת של "בראשית"), המורה על הברכה שמצד טבע הקדושה.

ויש לומר שבשושן פורים ניתוסף חידוש נעלה יותר (לגבי פורים) - כמודגש בשמו שנקבע לדורות "שושן פורים" (ולא פורים דמוקפין וכיו"ב), ע"ש עיר הבירה של לעו"ז, אחשורוש מלך פרס [אף שלדינא ה"ז נוגע לכל עיירות מוקפות חומה מזמן יהושע בן נון, ולא רק עיר שושן. ובפרט ע"פ דברי הרמב"ם (הל' מגילה פ"א ה"ה) "ולמה תלו הדבר בימי יהושע כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותו הזמן .. ויחשבו כאלו הם כרכין המוקפין חומה אע"פ שהם עתה חרבין"] - כי בשושן פורים מודגש שגם הלעו"ז (שושן) הוא ענין של פורים (דקדושה), היינו לא רק הבירור של ק"נ, אלא גם של גקה"ט, ולא רק באופן שדוחים הרע, אלא שהרע עצמו נעשה טוב (ראה לקו"ש חט"ז ע' 413).

ובזה גופא - ניתוסף בשנה מעוברת, שיש בה פורים קטן ושושן פורים קטן, אשר "זה הקטן גדול יהי'", כמ"ש (עמוס ז, ב. וראה חולין ס, ב) "מי יקום יעקב כי קטן הוא", שע"י הביטול (תשובה) בדרגא בי"ת, נעשית העלי' וגדלות יתירה (ע"ד דלוחות האחרונות - ראה לקו"ש חכ"ו ע' 250) בפורים ושושן פורים גדול. [וכמודגש בלשון "יקום" - המורה על אתהפכא ממעמד ומצב בלתי רצוי].

167) ראה סה"מ תרנ"ז ע' רכג ואילך.

לקוטי־שיחות פרשת תשא כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

א.

"זה יתנו - כזה יתנו"

על הפסוק[1] "זה יתנו... מחצית השקל" אומרים חז"ל[2], ורש"י מצטט זאת בפירושו על התורה[3]: "אמר רבי מאיר: כמין מטבע של אש הוציא הקדוש־ברוך־הוא מתחת כסא כבודו והראהו למשה, ואמר לו: זה יתנו, כזה יתנו".

בדומה לכך אנו מוצאים עוד מספר דברים, שבהם הראה הקדוש־ברוך־הוא למשה דוגמא של הדבר שציוה עליו[4]: א) "נתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקדוש־ברוך־הוא מנורה של אש"[5], ב) "נתקשה משה על מולד הלבנה.. והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע ואמר לו: כזה ראה וקדש"[6]. ג) לגבי איסור שרצים — "וזה לכם הטמא"[7], ועוד[8].

וצריך להבין[9]: לגבי הדברים האחרים אפשר להבין מדוע צריך היה הקדוש־ברוך־הוא להראותם למשה[10], כי הם כוללים פרטים וציורים מסובכים: במנורה, למשל, היו גביעים כפתורים ופרחים, וכולם היו צריכים להיעשות "מקשה אחת", וכל פרט צריך היה להיות במקומו המיוחד, ובצורתו המיוחדת וכו'; וכן לגבי מולד הלבנה צריך היה לדעת בדיוק "באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש"[11], וצריך לדעת בוודאות שזוהי הלבנה[12], ולדעת לתאר את אופן עמידתה ברקיע — ככל הפרטים שהגמרא מזכירה בעת בדיקת העדים[13], וכן השרצים — שלא ידעו את מראה כולם[14].

ואילו ענין מחצית השקל[15] אינו כרוך בשום קושי כדי לדעת מהי משמעותו[16], וכבר מוצאים זאת אצל אליעזר עבד אברהם[17], ודי היה אם הקדוש־ברוך־הוא היה מצווה שיתנו מחצית השקל. ומדוע גם כאן הראה לו הקדוש־ברוך־הוא "מטבע של אש"?

בעלי ה"תוספות" מסבירים ב"מנחות"[18], מדוע אין הגמרא מונה שם בין הענינים שבהם נתקשה משה (מנורה, קידוש החודש ושרצים), את מחצית השקל: "דלא שייך התם נתקשה, אלא משום דלא הוה ידע[19] בשום ענין אם לא היה מראהו" (=שבענין מחצית השקל לא שייך לומר שמשה התקשה, אלא כלל לא היה יודע מהי הכוונה אם ה' לא היה מראה לו). ולכאורה, אין זה מובן כלל: מדוע לא היה משה יודע מהו שיעור מחצית השקל[20]? ואף אם הוא לא ידע, היה הקדוש־ברוך־הוא יכול לפרט לו בדיבור כמה צריך להיות[21] שיעורו ומשקלו[22]?

---

1) פרשתנו ל, יג.

2) ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא פרשתנו ט. נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג. פסיקתא דר"כ פ"ב (כי תשא). פסיקתא רבתי פט"ז (בסופו). — ראה תו"ש עה"פ — בכהנ"ל בשינוים קלים. ובפס"ר פ"י (בסופו): מטבע של אש קטן: ושם לפנ"ז: כמין מטבע של שערה של אש. אבל שם לא הובא בשם ר' מאיר. ובתיב"ע עה"פ: דין שיעורא איתחמי למשה בטוורא הי כדינרא דאשא והיכדין א"ל כדין יתנון.

3) אבל ליתא שם "מתחת כסא כבודו" (כבמדרש תהלים מזמור צא. פס"ר הנ"ל), ומוסיף "ומשקלה מחצית השקל". וראה לקמן בפנים.

4) מנחות כט, א. מכילתא בא יב, ב. ספרי בהעלותך ח, ד. שמו"ר פט"ו, כח. ועוד. וראה רא"ם וגו"א בפרש"י פרשתנו, ובפרש"י שמיני יא, ב. בהעלותך שם.

5) לשון רש"י תרומה כה, מ. ובגמ' שם בתנא דבי ר' ישמעאל "עד שהראה לו הקב"ה באצבעו" (ועד"ז במכילתא וספרי שם). וכ"ה בפרש"י בהעלותך שם. וראה רא"ם וגו"א תרומה ובהעלותך שם.

6) לשון רש"י בא שם.

7) שמיני יא, כט. וראה רש"י שם יא, ב.

8) במנחות (ומכילתא) שם "אף הלכות שחיטה". וראה תוד"ה שלשה שם. ובשמו"ר שם: ד' דברים .. הראהו שמן המשחה. משא"כ הנאמר לפנ"ז במנחות שם: "ארון של אש ושלחן של אש כו' ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם" — לא נתקשה בהם (ראה גו"א תרומה שם).

9) כמו שהקשה בגו"א בפרש"י פרשתנו. אלשיך עה"פ (קושיא הא'). זית רענן ליל"ש פרשתנו. אוה"ח עה"פ.

10) ראה גו"א שמיני שם. חדא"ג מנחות שם.

11) לשון רש"י בא שם. וראה רא"ם וגו"א שם.

12) ובפרט לפי' הראגוצובי (ראה צפע"נ עה"ת בא שם).

13) בפרש"י מנחות שם ד"ה ראש חודש: בשעת מולד לבנה אינה נראית כ"א מעט ואינה ניכרת כדאמרינן בר"ה כזה ראיתם אם כזה ראיתם.

14) בפרש"י שם: שרצים, לא הי' מכיר איזה טמא ואיזה טהור. הלכות שחיטה, לא הי' מבין מהיכן היא מוגרמת.

15) להעיר מרע"מ בזח"ב (קנז, סע"ב): ומכולא לא אתקשי לך למעבד אלא תלת מלין דרשימין באתוון דשמך מנורה שקלים החודש.

16) ראה דברי דוד (להט"ז) בפרש"י: דשם לא מנו אלא דברים שנתקשה משה להבינם כי יש הרבה פרטים בהם כו' אבל כאן לא הי' קושי במטבע של מחצית השקל.

17) ח"ש כד, כב ובפרש"י.

18) שם ד"ה שלשה.

19) ובשטמ"ק שם: ס"א איזה מטבע יביאו אם לא כו'.

20) וצ"ע בזית רענן שם (שלאחרי שמקשה "בשלמא מנורה לא הי' לו להבין אם לא הי' מראה לו אבל הכא מה הוצרך להראות לו הול"ל שיתנו מחצית השקל", מוסיף): והתוס' במנחות כתבו כיוצא בזה. ואולי צ"ל: והתוס' בחולין (הובא לקמן בפנים. וראה לקמן הערה 29).

21) ועד"ז יש להקשות בתי' (הא') שבגו"א בפרשתנו. וע"פ המבואר לקמן בפנים יש לבאר גם פירושו.

22) ראה משכיל לדוד בפרש"י, שהקשה על פי' התוס' (ולפי פירושו: למאן דדריש דהראהו מטבע של אש .. נתקשה כמו אינך דה"נ יש קושי

יתר־על־כן: אף אם נניח שאת השיעור המדוייק של מחצית השקל ניתן לדעת רק באמצעות דוגמא מוחשית – מדוע צריכה היתה להיות "מטבע של אש"? אדרבה – היה מדוייק יותר להראות לו את מחצית השקל[23] שצריך לתת ממש – מכסף, כשם שהקדוש־ברוך־הוא הראה לו לבנה ברקיע, ושרצים[24].

[העובדה שהקדוש־ברוך־הוא הראה למשה "מנורה של אש" מובנת, כי עד אז לא היתה כלל בעולם מציאות של מנורת זהב כזאת[25], אבל מחצית השקל היתה מטבע קיימת בעלת שיעור ומשקל גשמי[26]].

בנוסף לכך יש להבין: ה"תוספות" במסכת חולין[27] עונים לשאלה דלעיל, של ה"תוספות" במסכת "מנחות" תירוץ שונה: "הני (=אלו) אף־על־פי שהראהו, לא נתקשה בהן, אלא שתמה על הדבר: מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו[28], הראהו הקדוש־ברוך־הוא..." – ולכאורה שני תירוצי ה"תוספות" סותרים זה לזה: לפי התירוץ ב"מנחות", הרי במחצית השקל היה יותר מאשר "נתקשה משה", כי הוא כלל "לא הוה ידע בשום ענין אם לא היה מראהו". ולעומת זאת, לפי התירוץ ב"חולין" יוצא, שמשה "לא נתקשה בהן", וידע בדיוק את השיעור, גם אם הקדוש־ברוך־הוא לא היה מראה לו, אבל הקדוש־ברוך־הוא "הראהו" בגלל סיבה אחרת[29]?

ב.
מצות מחצית השקל - לפי הרמב"ם

כדי להבין זאת, יש להסביר תחילה את דברי הרמב"ם[30] לגבי מצות מחצית השקל: "הציווי שנצטוינו ליתן מחצית השקל בכל שנה, והוא אמרו יתעלה: ונתנו איש כופר נפשו, ואמר: זה יתנו"[31]. לכאורה: לשם מה מצטט הרמב"ם את שני הפסוקים ואינו מסתפק בפסוק "זה יתנו"[32]? במיוחד קשה הדבר, כיוון שהציווי על נתינת מחצית השקל כתוב דוקא בפסוק "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל"[33], ולעומת זאת, בפסוק "ונתנו איש כופר נפשו" אין מוזכרת עצם מצות נתינת מחצית השקל, אלא, שאם "תשא את ראש בני ישראל" הרי אז "ונתנו" – "כופר נפשו" כדי ש"לא יהיה בהם נגף בפקוד אותם".

ג.
המחלוקת בין רש"י לרמב"ם בענין הכפרה

ההסבר לכך הוא: במצות נתינת מחצית השקל ישנם שני דינים: א) הנתינה צריכה להיות חד פעמית,

---

בדקדוק המשקל). וי"ל כוונת התוס' (ובפרט ע"פ גירסת השטמ"ק) דכל מטבע הוא לא רק שיעור ומשקל, כ"א יש לו גם צורה וציור מסוים, וזה קשה להודיע כ"א הוצרך להראותו. ובפרט אם נאמר שעדיין לא הי' מטבע כזו* (ובפרש"י ח"ש שם היינו רק משקל. וכמובן דוחק הוא) (ולהעיר מרמב"ן פרשתנו ריש פסוק יג).

אבל עדיין אינו מובן, כי אין לומר שזה קשה להבין יותר מצורת המנורה והחודש כו' עד "דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין".

23) ראה חלקי אבנים בפרש"י.

24) ראה תי' הב' בגו"א. אלשיך ודברי דוד שם ע"ד הדרוש וכו'.

25) ואף שהקב"ה הי' יכול לעשות מנורת זהב להראותו, הרי המנורה שבמשכן צריכה שתיעשה ע"י משה (בנ"י) – ראה גו"א בפרש"י תרומה ובהעלותך שם. אבל ראה רא"ם שם – ולא עביד קוב"ה ניסא למגנא לברוא מנורת זהב ולבטלה אח"כ (שהרי אסור להשתמש בה לבד במשכן). ואולי גם י"ל דהאיסור לעשות מנורת בת ז' כו' (ר"ה כד, סע"א ואילך. וש"נ) חל גם על למעלה. משא"כ זה במחצית השקל.

ועוד ועיקר: בהמנורה נאמר "אשר אתה מראה בהר" (תרומה שם, ראה פרש"י שם. מנחות שם). משא"כ מחה"ש.

26) ובנוגע לגודל וצורת המטבע – נראה בפועל במטבעות דזמן הבית וכו' שלא היו מדייקין בזה.

27) מב, א ד"ה זאת.

28) ועד"ז הוא בשטמ"ק לתוס' מנחות שם: א"נ התם לא נתקשה רק בהא דדבר מועט יכפר על עון העגל.

29) כוונת התוס' בחולין בפשטות היא: הקב"ה עדיין לא אמר לו שיתנו מחצית השקל, ותמיהתו "מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו" היתה ע"ז שאמר לו הקב"ה "ונתנו איש כופר נפשו", [וכדמוכח במדרשים הנ"ל הערה 2, וכן ממ"ש במדרשים הנ"ל (פסיקתא דר"כ שם לפנ"ד, תנחומא פרשתנו יא (ובכ"מ)), שהיו סבורין שצריך ליתן ככר כסף כו']. ואולי מפרש כן הזית רענן גם בתוס' מנחות "דלא הוה ידע בשום ענין" מאמירת הקב"ה "ונתנו איש כופר נפשו" לחוד (וראה צאן קדשים לתוס' מנחות שם). אבל הא גופא צ"ע: למה הוצרך להראות לו מטבע של אש, ולא די באמירה שיתנו מחצית השקל.

30) בסהמ"צ מ"ע קעא.

31) כ"ה בהעתקת קאפח. ובסהמ"צ שלפנינו "ואמרו זה יתנו כל העובר על הפקודים מבן עשרים וגו'" עירוב ב' הפסוקים (יג־יד). ובהעתקת העליר ליתא "מבן עשרים וגו'".

32) משא"כ בכו"כ מקומות בסהמ"צ שמביא יותר מפסוק אחד כותב "וכבר נכפל זה הציווי" (וכיו"ב) ומביא הנאמר במק"א, משא"כ כאן. ואפי' אם רוצה להביא ב' הפסוקים הו"ל להביאו זה אחר זה ולא להפסיק "ואמר" (ואמרו). כאילו שזהו עוד ענין. וראה ברכות ומכות בסופן (ועוד) "מאי ואומר".

33) ורק כתוב זה הביא במנין המצוות שבריש ספר היד ובפיה"מ ריש שקלים. וראה תיו"ט שקלים פ"א מ"ד: "ולדברי הרב שכתב כו'".

---

*) ראה חלקי אבנים (להרב דוד לידא פירדא, שנת תג"ן. ניו יארק תשל"ג) בפרש"י, צפנ"נ הל' שקלים נסמן לקמן הערה 58 ועוד.

כפסק הרמב"ם[34] "ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת". ב) צריך לתת מטבע של "מחצית השקל כסף"[35] (וברור שלא "שווה כסף" בשווי של מחצית השקל[36]).

על פסקו של הרמב"ם שצריך לתת את מחצית השקל בפעם אחת, מסביר הגאון הרוגוצ'בי[37], שהסיבה לכך היא, שנתינת מחצית השקל היא כקרבן וכפרה – ובכפרה אין מועילה נתינה לחצאין, כפי שאומרת הגמרא[38] לגבי גזל הגר "החזירהו (לכהן) חצאין לא יצא, מאי טעמא? אשם קריא רחמנא" (=משום שהתורה כינתה כסף זה בשם אשם, שהוא קרבן וכפרה).

את הכפרה שבמחצית השקל אפשר לראות בשני אופנים: א) גדר הכפרה של מחצית השקל מתבטא בכך, שבכסף זה נקנים קרבנות הציבור במשך השנה, וקרבנות אלו הם לכפרה[39]; ב) שעצם נתינת מחצית השקל היא כפרה – כקרבן יחיד.

ויש לומר, שזוהי מחלוקת בין רש"י לרמב"ם: רש"י מסביר[40] "ועל אותה תרומה נאמר: לכפר על נפשותיכם, שהקרבנות לכפרה הם באים". כלומר, שבמחצית השקל נאמר "לכפר על נפשותיכם" – בלשון רבים, שזוהי כפרה על ציבור, כי באמצעות הכסף נקנים קרבנות הציבור, שהם כפרה[41].

ואילו הרמב"ם לומד זאת, כדלעיל, מן הפסוק "ונתנו איש כופר נפשו", שנאמר בלשון יחיד. כלומר, אין הכוונה לכפרה שבקרבנות הציבור, אלא שזהו כ"קרבן בפני עצמו"[42] – הנתינה עצמה היא כפרה[43].

ויש לומר, שזוהי הסיבה להבדל נוסף בין רש"י לרמב"ם: לדעת רש"י[44] צריך לכוון בעת נתינת מחצית השקל, שנתינתו היא לצורך קרבנות ציבור, ואילו מדברי הרמב"ם מובן שזהו ענין בפני עצמו, כפי שמוכח מכך שבפרק הראשון בהלכות שקלים הוא מדבר רק על מצות נתינת מחצית השקל ועל אופן קיומה, ואינו מזכיר כלל[45] ש"מצות־עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה", מפני שצריך להקריב קרבנות ציבור[46] מתרומה חדשה, וגם בפרק ד' הוא מתחיל ענין זה כענין חדש לגמרי[47]: "תרומת הלשכה מה יעשה בה, לוקחין ממנה תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות הציבור". כלומר, עצם נתינת מחצית השקל איננה בשביל קרבנות הציבור, אלא ככפרה בפני עצמה, והעובדה שבכסף זה נקנים קרבנות הציבור הוא ענין בפני עצמו[48].

ד.
שני הפסוקים - שני דינים

לפי זה מובן מדוע מצטט הרמב"ם בספר המצוות את שני הפסוקים הנ"ל – כי מכל אחד מהם נלמדת

---

34) ריש הל' שקלים.

35) לשון הרמב"ם שם. ובהלכה ה': מחה"ש זו מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן כו'. וראה שם ה"ו. ובפיה"מ להרמב"ם בכורות פ"ח מ"ח: מחצית השקל שהוא צריך להיות כסף צרוף עשוי מטבע* כמו שנתבאר בשקלים. ובפרש"י בכורות שם מט, ב במשנה "אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים". ובשו"ת הריב"ש סי' סו: וכן הי' לו לתת מחצית השקל במטבע כסף בעינו. אבל יש סוברין שאפשר ליתן גם פרוטות – ראה חינוך מצוה קה. ובמנ"ח שם סוסק"א. ועוד.

36) משנה בכורות שם.

37) צפע"נ השלמה ג, א ואילך. וראה צפע"נ לרמב"ם ריש הל' שקלים.

38) ב"ק קי, א וברש"י. "ושם דף מ' ע"א גבי כופר" (צפע"נ שם).

39) ראה שבועות בתחלתה.

40) פרשתנו ל, טו. ועד"ז בפרש"י מגילה כט, ב (ד"ה שלש). וראה חזקוני פסוק יב.

41) ראה גם תוספתא שקלים פ"א, ב. וצע"ק במ"ש בצפע"נ השלמה שם "ולכך מבואר בתוספתא ספ"א דשקלים דיש עליהם שם כפרה" בהמשך למש"כ "יש עליו שם קרבן בפ"ע". וראה צפע"נ הל' שקלים פ"א ה"ט.

42) לשון הצפע"נ בהשלמה שם.

43) ולכאורה כן משמע גם ממ"ש הרמב"ן ריש פרשתנו (פסוק יב) באמצע דבריו: ומ"מ אין אדם רשאי לפחות וליתן פחות מחצי סלע בין יחיד בין רבים, כי אין כופר הנפש פחות מכן כדכתיב זה יתנו גו'. אבל בסוף דבריו כתב: שכל הצריך כפרה שהגיע לכלל חיוב המצוות יביא מחצית השקל אחד לקרבנות. (וראה רא"ם שם בפרש"י). וראה שקלים פ"ב סה"ג. תנחומא פרשתנו יו"ד, ובכ"מ.

44) ד"ה לרבות (מנחות נב, א) הובא בצפע"נ השלמה שם.

45) ראה מגילה כט, ב. וש"נ. שקלים פ"א ה"א.

וראה ר"ן מגילה שם ד"ה מאי פרשת שקלים רב אמר. וראה ל' המאירי ריש שקלים (והמשנה הראשונה) "פירוש כבר ידעת כו'".

46) גם לא בה"ט שם שכ' "בא' באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו ויהי' עתיד ליתן כו'" (וגם אינו מוסיף למקדש. ראה ל' ר"ח מגילה שם). ובפיהמ"ש ריש מס' שקלים: ופירוש משמיעין מכריזין עליהם שיכינו בני אדם שקליהם כדי שתהי' תרומת הלשכה בזמנה כלומר בר"ח ניסן כו'.

47) אף שיש לומר שתפס לשון המשנה רפ"ד דשקלים.

48) עפ"ז (אם שקלים הוא מצוה בפ"ע או בשביל הקרבנות) יש לבאר לכאורה מחלוקת רב ושמואל (מגילה כט, ב) אם פרשת שקלים הוא "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי", או "כי תשא". ועיי"ש בקושית הגמרא: בשלמא למ"ד כי תשא כו'. וראה ר"ן שם.

אבל לפי תירוץ הגמרא שם טעמא מאי כדר' טבי (ראה פרש"י שם) וכן מהמשך הגמרא יש לדחות דאינו שייך לזה. וראה צפע"נ השלמה שם. ואכ"מ.

---

*) כ"ה בהעתקת קאפח. ולפנינו: כסף מזוקק מצויר מטבע.

משמעות אחרת של מצות נתינת מחצית השקל: מן הפסוק "ונתנו איש כופר נפשו" לומדים, שנתינת מחצית השקל היא כפרה כקרבן; ומן הפסוק "זה יתנו", לשון המראה על נתינה של דבר אחד, שאינו ניתן כסכום וצירוף של עשר גרה (נפרדים), ויש לתתם בפעם אחת, כמחצית שקל אחת, (כלשון הגאון הרוגוצ'בי[49]) – "שיעור העצמיי", ולא "שיעור מצטרף".

מכך נלמדים שני הדינים: אחד בקשר לנתינה שעל־ידי הגברא, ואחד בקשר ל"חפצא" של מחצית השקל: מן הפסוק "ונתנו איש כופר נפשו" לומדים[50] את ההלכה בקשר לגברא, שהוא צריך ליתנו בבת־אחת, ולא לחצאין[51], כדלעיל; ומן הפסוק "זה יתנו" לומדים את ההלכה לגבי ה"חפצא", הדבר הניתן, שהחובה היא לתת דוקא "זה" – את המציאות[52] של מחצית השקל ממש – מטבע של מחצית השקל[53], ולא כסף בשוויו או במשקלו.

[ויש לומר, שדברים אלו מודגשים בשני הבטויים שברמב"ם "נותנו: א) כולו כאחת ב) בפעם אחת"[54]].

ה.
מטבע של אש - מהות ולא כמות

לפי־זה יובן מדוע ההסבר ל"זה יתנו" הוא, "כמין מטבע של אש הוציא הקדוש־ברוך־הוא מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו – כזה יתנו", ומובנת הסיבה לכך שהקדוש־ברוך־הוא הראה לו דוקא מטבע של אש, כדלהלן:

ההבדל בין אש לבין יסודות אחרים של חומר הבריאה[55] הוא: סוגי חומר אחרים – רוח מים ועפר – נמדדים לפי כמותם, לפי הנפח שהם תופסים, או לפי ערכם ושוויים. "אש" אינה נמדדת לפי המקום שהיא תופסת ואיננה מוגבלת בשטח או בנפח – מהותה של ה"אש" היא יותר איכותית[56], ואף אש קטנה מתפשטת והולכת[57].

לפיכך, אילו היה הקדוש־ברוך־הוא מראה לו מחצית השקל מכסף, עדיין לא היה ברור מהי בדיוק המצוה ומה צריכין ישראל לתת: האם די בכך שמביאים את השווי של מחצית השקל, ואפשר להביא מה שרוצים, ובלבד ששווי הדבר יהיה כשווי מחצית השקל כסף, או שצריך לתת דוקא כסף במשקל מחצית השקל, או דוקא מטבע שמשקלה כמחצית השקל כסף.

לכן הראה לו הקדוש־ברוך־הוא "כמין מטבע של אש", ש"משקלה" הוא "מחצית השקל", כדי להדגיש שהמצוה איננה נתינת הכמות והשווי (אפילו בכסף) של מחצית השקל, אלא את המטבע של מחצית השקל בלבד[58].

---

49) צפע"נ הלכות תשובה פ"ב ה"ב. ומציין "עי' מש"כ פ"א מהל' שקלים". וראה בהנסמן בהערה 52.

50) בקרית ספר ריש הלכות שקלים: ואינו נותנו מעט אלא כולו כאחד בפעם אחד דכתיב לא ימעיט ממחצית השקל דאי למימר שיתן חצי שקל הוה סגי לכתוב יתן חצי שקל וקאמר לא ימעיט דרוצה לומר אפילו בנתינה לא ימעיט ממחצית שקל (וראה עד"ז נחל קדומים להחיד"א פרשתנו עה"פ).

אבל אף שהרמב"ם ריש הלכות שקלים הביא הכתוב "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט גו'" הרי הביאו ע"ד "אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ושואל מאחרים כו'". ולא מצינו שיביא הכתוב לעצם חיוב המצוה.

ועוד: לדעתו הרי"ז רק דין פרטי בנתינה דלא ימעיט, ומזה שהרמב"ם כתבו תיכף בהלכה א' משמע שזהו מעצם גדר המצוה. וי"ל דנפק"מ גם בפועל אם קיים המצוה אלא שחסר פרט זה, או שלא קיים המצוה כלל. וראה רי"ט אלגזי הלכות בכורות פ"ח אות פא בסופו. רי"פ פערלא לרס"ג מ"ע ז (צב, ג). עשה כ' (קמח, ג ואילך). ועוד.

51) ואף שזה נכלל כבר בהלימוד ד"זה יתנו", דמכיון שצריך ליתן מטבע כסף הרי בדרך ממילא אא"פ להיות נתינה לחצאין (ולהעיר שבמנין המצות וכן בפיה"מ שקלים הביא רק הכתוב זה יתנו, כנ"ל הערה 33), י"ל דממעט נתינת חתיכות מטבע זה עד שיצטרפו למטבע שלם. או – מכיון שהרמב"ם הביא גם הפסוק "ונתנו איש כופר נפשו" להודיע (גם) גדר מצות נתינת מחצית השקל דהגברא, שהוא כופר נפשו, הרי נמצא דכאשר נותנו בפעמים רבות חסר לא רק בקיום "זה יתנו" (דהחפצא), אלא גם בהקיום ד"יתנו איש כופר נפשו" – הנתינה דהגברא.

52) ראה צפע"נ מהד"ת ב, ג. ע, ג.

53) וזה שמצינו לדעת הרמב"ם (רפ"ג דהל' שקלים) דשנים נותנין שקל אחד על שניהם, הרי א) כתב "שנים שנתנו על שניהם חייבין בקלבון" ולא כ' "שנים נותנין שקל על שניהם"*. ב) ועיקר: י"ל ד(לדעת הרמב"ם) גם אז נחשב שכ"א נתן מטבע מחצית השקל, וזהו הטעם לחיוב נתינת "קלבון", דלפי שחייבין ליתן מטבע מחצית השקל כסף, לכן כשנותן שקל (על שניהם), בכדי שיקיים מצות נתינת מחצית השקל צריכין (השולחני או הגזבר המקבל) להחליף השקל על ב' חצאי שקלים וזה ניתן להקדש (שרק אז נחשב נתינתו לקיים המצוה ד"זה יתנו") וממילא חייבין ב"קלבון". וראה רמב"ם שם ה"ו.

54) וצע"ק אריכות לשון הרמב"ם שם בהשלילה "ואינו נותנו בפעמים רבות (ומוסיף) היום מעט ולמחר מעט", ואולי הם ב' ענינים ובסדר ד"זו ואצ"ל זו". ולכאורה כצ"ל (זו ואצ"ל זו) גם במש"כ "כולו כאחת בפעם אחת" אף אם נפרש (דלא כבפנים, אלא) שניהם בהנתינה דגברא. ולהעיר מהגירסא ברמב"ם (פרענקל) "פעם אחת". ואכ"מ.

55) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ד.

56) עד"ז יש להסביר גם בפי' הגו"א פרשתנו (בתי' הא') במה שהוצרך להראותו מטבע של אש דוקא. ואכ"מ.

57) להעיר מזית רענן ליל"ש שם.

58) להעיר מצפע"נ לרמב"ם שם ה"ג וה"ה: וזהו מה דאמרינן בירושלמי דשקלים כו' ר"ל שני דברים אחד דדוקא כזה ר"ל כמשקלו וגם מטבע ונ"מ דאם יפחת כו'. וראה מכתבי תורה מכתב פט.

---

*) להעיר משו"ת חמדת שלמה יו"ד סי' לב.

כלומר, המצוה איננה לתת כסף במשקל ובשווי של מחצית השקל, ואחד התנאים הוא גם שכסף זה יהיה בצורת מטבע, אלא זוהי כל מהות המצוה: "זה יתנו" נתינת מטבע זו – מחצית השקל.

דבר זה מתבטא דוקא ב"מטבע של אש", שאיננה דבר הניתן למדידה בערך ובשווי, אלא במציאותה הממשית.

ברור, שאי־אפשר לתת "מטבע של אש", ממש, והכוונה של "זה" היא לענין המיוחד המצוי במטבע של אש כפי שהוא נמצא במטבע של כסף.

ו.

שני תירוצי ה"תוספות" - שתי משמעויות

לפי־זה אפשר להבין כיצד שני התירוצים (שהובאו לעיל בסעי' א) אינם חולקים זה על זה, אלא מתאימים לשתי המשמעויות שבנתינת מחצית השקל, כפי שהוסבר: במסכת מנחות נאמר ב"תוספות" "משום דלא הוה ידע (איזה מטבע יביאו[59]) בשום ענין אם לא היה מראהו" –

אילו לא היה הקדוש־ברוך־הוא מראה לו מטבע של אש, לא היה משה יודע כלל (ולא זו בלבד שהיה מתקשה) מהו הדין שצריך להיות לגבי "זה יתנו", מהו התנאי שצריך להיות בחפצא של המטבע, כדלעיל.

במסכת חולין נאמר ב"תוספות", שתמיהתו של משה היתה על נתינת הגברא – "מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו", שהרי אין זה קרבן[60].

ז.

"כפרה" ו"כופר"

לפי־זה, שתמיהת משה נבעה מאי־ידיעתו שמחצית השקל הוא קרבן, יוצא, שהענין ש"הראהו מטבע של אש" לא היה רק כדי להסביר לו את משמעות המצוה מצד החפצא של מחצית השקל, אלא גם[61] כדי להסביר את נתינת הגברא (כפרה כקרבן).

ההסבר לזה הוא:

בכפרה כלולים שני ענינים: א) כפרה באמצעות קרבנות, "לכפר על נפשותיכם", ב) "כופר נפשו".

"כפרה" על־ידי הקרבנות היא, כמשמעות המושג כפרה – מחילה, שטומאת החטא נסלחת ונמחקת; ואילו "כופר נפשו" איננה הסרת החטא, אלא פדיון הנפש, נתינת תמורתה כביכול. בכך מוחלפת[62] הנפש, כביכול, ונעשית כמציאות חדשה.

שני ענינים אלו הם שני סוגים הקיימים בכלל בענין של היטהרות מטומאה כפשוטה[63].

טבילה במים מסירה את הטומאה; טבילה באש, וכדברי הגמרא[64] "עיקר טבילותא בנורא", אינה מסירה את הטומאה[65], אלא תוכנה כפעולת האש כפשוטה – "מחזירן לכבשן" – נוצרת מציאות חדשה לגמרי[66].

וזהו ההבדל בין הכפרה שבקרבנות לבין "כופר נפשו" שעל־ידי מחצית השקל: הקרבנות (באופן כללי) מכפרים על שגגות[67], ובודאי לא על כריתות ומיתות בית־דין[68]; ואילו נתינת מחצית השקל מטרתה, כבפעם הראשונה, לכפר על חטא העגל[69] שנוגע לעצם המציאות – חובת מיתה, ולפיכך צריך להיות "כופר נפשו" – צריכה להתהוות מציאות חדשה.

וגם את זאת גילה הקדוש־ברוך־הוא למשה באמצעות "מטבע של אש" שמשמעות הכפרה של מחצית השקל היא כטבילה באש – יצירת מציאות חדשה[70].

---

59) גירסת השיטה מקובצת שם כנ"ל הערה 19.

60) להעיר על חילוקי הסוגיות בהא דר"מ שהראה לו כמין מטבע של אש: בירושלמי שקלים הובא לענין החפצא דמחצית השקל (בחיוב קלבון), איזה מטבע צריך ליתן (ראה קרבן העדה שם ובמפרשים); במדרשים הנ"ל (הערה 2) – לענין הכפרה בהמשך לתמיהת משה מי יוכל ליתן כופר נפשו.

61) לדעת התוס'. משא"כ לדעת רש"י (בפירושו עה"ת), שס"ל שהוא כפשוטו "זה יתנו" להודיעו הדין בהחפצא דמחצית השקל. ולהעיר דעפ"י פי' הא' דרש"י כל המשך הפרשה מדבר רק במחה"ש בשביל מנין בנ"י אלא ש"מהמנין הזה נעשו האדנים". ואכ"מ.

62) ע"ד "בעליו יומת. אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו גו'" (משפטים כא, כט־ל).

63) להעיר מצפע"נ הל' תשובה שם: ב' ענינים להסיר הטומאה, ולטהרה, וב' ההסברות בזה. ואכ"מ.

64) סנהדרין לט, סע"א.

65) להעיר, דמים עצמם אפשר שיקבלו טומאה, משא"כ אש. וראה ברכות כב, א: מה אש כו'.

66) ראה זבחים צו, א. ובתוד"ה אלא שם. תוד"ה התורה (פסחים ל, ב). רא"ש שם (פ"ב ס"ז). טור או"ח סי' תנא ובב"י שם. שו"ע שם סוס"א, ואדה"ז ס"ט.

67) לא רק קרבנות היחיד חטאת ואשם כו' כ"א גם בקרבנות צבור – ראה שבועות בתחלתה. וראה סהמ"צ להצ"צ (דרך מצותיך) מצות עגלה ערופה (ובציונים לשם).

68) ורק שעיר המשתלח מכפר על כריתות ומיתות ב"ד (שבועות שם בסוף המשנה. רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ב).

69) ראה ירושלמי ותנחומא שבהערה 43. ובמדרשים הנ"ל הערה 2. ולגירסת השטמ"ק מפורש הוא בתוס' מנחות (כנ"ל הערה 28).

70) ועפ"ז יובן מש"כ בתוס' חולין שם "הראהו הקב"ה להבחין היטב

ח.
"מטבע של אש" בעלת משקל

אמנם, הקב"ה הראה למשה "מטבע של אש" כדי להדגיש שנתינת מחצית השקל איננה ענין של שווי ומשקל, אלא "זה יתנו", כפי שהוסבר לעיל, אך בכל זאת, רש"י אומר שה"מטבע של אש" היתה בעלת משקל[71] של מחצית השקל – "הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל",

ומן העובדה שהקדוש־ברוך־הוא עשה נס בתוך נס, שלא די שהראה "מטבע של אש", נעשה נס שמטבע של אש היתה בעל משקל ברור, שגם בפרט של "משקל" חידש הקדוש־ברוך־הוא דבר מה למשה, שאלולא היה מראה לו "מטבע של אש ומשקלה..." לא היה משה יודע פרט זה מעצמו.

במילים אחרות: בנתינת מחצית השקל, חשוב שמחצית השקל תהיה דומה דוקא ל"מטבע של אש" שהיא בעלת משקל, ולא די שתהא זו "מטבע של אש" בלבד.

ט.
השאלה על תמיהת משה, וההסבר

כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר, שמקורה של תמיהת משה "מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו", שבעקבותיה הראה לו הקדוש־ברוך־הוא מטבע של אש, הוא במדרש[72], ושם מוסבר שהציווי ("ונתנו.. כופר נפשו") הוא אחד משלשת הדברים ש"שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחוריו", וכך נאמר שם "בשעה[73] שאמר לו הקדוש־ברוך־הוא: צו את בני־ישראל את קרבני לחמי לאשי, אמר משה: מי יוכל להספיק לו קרבנות, אם אנו מקריבין לפניו כל חיתו שדי... אינו מספיק לו... אמר לו הקדוש־ברוך־הוא: איני מבקש לפי כחי אלא לפי כוחן כו'. בשעה שאמר לו הקדוש־ברוך־הוא ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, אמר משה: מי יוכל לעשות לו מקדש שישרה בתוכו הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך... אמר הקדוש־ברוך־הוא: איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן...".

וצריך להבין: הרי משה כבר שמע לפני־כן[74], לגבי המשכן, ש"איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן", ואם כך מדוע "נבהל" ותמה בשמעו את המילים "ונתנו איש כופר נפשו"?

לכאורה, אין לומר שתמיהתו של משה נבעה מכך שזהו "כופר נפשו" על חטא העגל, הנוגע לעצם המציאות, כדלעיל[75], כי גם לגבי זאת מוצאים, שהקדוש־ברוך־הוא ציוה להקריב פר בימי המילואים למען "לכפר[76] על מעשה העגל שהוא פר"[77].

ההסבר לכך הוא:

לגבי המשכן מובן: שכל מה שעשו ישראל היה "לפי כחן", כי הם השתתפו בזה לפי נדבת לבם, "כל איש אשר ידבנו לבו"[78], "כל נדיב לב יביאה"[79]; וכך גם בענין הקרבת הפר מובן הדבר, כי ההלכה לגבי קרבן היא, ש"יקריב אותו לרצונו"[80] – הדברים תלויים ברצון המנדב ובעל הקרבן, דבר המדגיש שזה "לפי כחן" – יש כאן "כחן של ישראל";

אבל במצות מחצית השקל מוכרח כל אחד להשתתף, בין אם הוא רוצה ובין אם לאו, ואף "כופין את מי שלא נתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפילו כסותו"[81] –

[אמנם גם בקרבנות יש דין של "כופין אותו", אבל באופן של "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"[82], כלומר, בעת הקרבת הקרבן חייב האדם לומר בדבורו "רוצה

ולהודיע לישראל", דלפי פשוטו אינו מובן: מה צריך "להבחין היטב ולהודיע לישראל"*? וע"פ הנ"ל יומתק, שהראהו הקב"ה להבחין היטב בגדר ותוכן הכפרה דמחצית השקל, שענינו (מטבע של) אש שנעשה מציאות חדשה.

ועדיין אינו מובן לכאורה: זה שענינו הוא "כופר נפשו" (ולא רק כפרה דקרבנות) הרי ידע גם לפנ"ז "אלא שתמה על הדבר מה יוכל ליתן כופר נפשו", והיינו איך זהו כופר נפשו ומה נתחדש לו בזה ש"הראהו מטבע של אש"? ויובן ע"פ המבואר לקמן בפנים.

71) להעיר גם מתיב"ע עה"פ (הובא לעיל הערה 2).

72) שם הערה 2.

73) לשון במדב"ר שם. ועד"ז (בשינויים קלים) בשאר מקומות הנ"ל.

74) שהרי הפרשה דמחה"ש דפ' כי תשא "ונתנו איש כופר נפשו" נאמרה לאחרי שנצטוו (בפ' תרומה) "ועשו לי מקדש גו'", וכדמוכח ממש"נ (פרשתנו ל, טז) "ולקחת את כסף הכפורים גו' ונתת אותו על עבודת אהל מועד גו'".

75) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 179 ואילך. וש"נ.

76) פרש"י תצוה כט, א.

77) להעיר מפרש"י חוקת יט, כב ד"ה פרה.

78) תרומה כה, ב.

79) ויקהל לה, ה. וכן הי' בפועל "כל נדיב לב הביאו גו'" (שם, כב), ועד – שהמלאכה היתה דים גו' והותר (שם לו, ז).

80) ויקרא א, ג. פרש"י שם מתו"כ. ר"ה ו, א. וש"נ.

81) רמב"ם הלכות שקלים שם ה"ט. וש"נ.

82) נסמן לעיל הערה 80.

*) ולפי הנ"ל דהראה הקב"ה מטבע של אש ענינו להראותו גדר החפצא דמחצית השקל מובן בפשטות "להבחין היטב" במטבע של אש, כנ"ל בארוכה.

אני״, ואף־על־פי שבחיצוניות זה דיבור כפוי, הרי לאמיתו של דבר מתאים דיבור זה לאמת, כי בפנימיות נפשו רוצה כל יהודי לקיים את רצון ה׳ (כמוסבר ברמב״ם[83]); ואילו בענין מחצית השקל איננו מוצאים שצריך לומר ״רוצה אני״, ואין כל הכרח שהנתינה תהיה מרצון, והנתינה היא פעולת יד חיצונית בלבד, שנפש היהודי אינה ניכרת בה],

ואם־כן, כיצד ייתכן שנתינה כזאת תהיה ״כופר נפשו״[84], בעוד אשר אין כאן בכלל ענין של ״כוחו״ – כחן של ישראל״!

לכן הראה הקב״ה למשה ״מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל״, שנלקחה, כדברי המדרש, ״מתחת כסא כבודו״ כפי שיוסבר להלן.

י.

הנתינה - גילוי של עצם הנשמה

ההסבר הפנימי לכך שבמחצית השקל אין את הדין של ״כופין אותו עד שיאמר רוצה אני״ (ובמיוחד קשה הדבר לפי האמור בסעי׳ ג׳ שנתינה זו היא כקרבן) הוא, שמחצית השקל ניתנה ככפרה על חטא העגל, שפגע בעיקר קיומם ומציאותם של ישראל, וניתק אותם גם מצד נפשם ופנימיותם ר״ל, ולא תועיל כאן נתינה באופן של ״כופין אותו עד שיאמר רוצה אני״.

לפיכך ״הראה לו מטבע של אש״ אשר ״הוציא הקב״ה מתחת כסא כבודו״: מצד פנימיות הנשמה כפי שהיא נמצאת בגוף לא היתה נתינה זו יכולה להיות לפי כחן של ישראל. דבר זה יכול להיעשות רק מצד עצם הנשמה, הנעלה מגילוי, כי עצמות הנשמה היא עצמות כל הכחות[85], כולל העשיה החיצונית.

זוהי המשמעות של ״הראה לו״ – הקב״ה גילה, בדרך שמלמעלה למטה, שגם ״מטבע של אש״ נלקחת ״מתחת כסא כבודו״ – את בחינת ה״אש״ שבנשמה, עצם הנשמה, כפי שהיא בשורשה למעלה, כדברי חז״ל[86] ״הנשמות גזורות מתחת כסא הכבוד״[87].

ואת זאת הוא גילה והוריד אל ״משקלה״ – הורדת עצם הנשמה אל כל כחות הנפש כאן למטה, ואפילו לתוך משקל וכו׳. כלומר, ״מטבע של אש״ – עצם הנשמה – איננה דבר נפרד מן הכחות המתבטאים בנתינה גשמית, אלא ה״מטבע של אש״ עצמה – ״משקלה מחצית השקל״.

לפיכך, גם כאשר הנתינה מתבצעת על־ידי היהודי ללא אמירתו ״רוצה אני״, נתינה גשמית וחומרית, ללא רצון ושמחה – כ״משקל״ השוקל ומושך כלפי מטה וצריך לטרוח לשם כך ואף יש הכרח בדבר, הרי גם אז האמת היא, שאצל יהודי, גם נתינה כזו קשורה ל״אש שבנשמה״, כי פנימיות כח העשיה והנתינה היא גילוי של ״תחת כסא כבודו״ – עצם נשמתו.

יא.

הקשר בין שני הענינים שבמחצית השקל

לפי כל האמור לעיל מובן הקשר בין שני הענינים הנ״ל הכלולים במחצית השקל – הענין של ״ונתנו איש כופר נפשו״ (שהנתינה היא קרבן) והענין של ״זה יתנו״ (שחייבת להיות דוקא מטבע כזו) שהרי שניהם מבטאים אותה נקודה, שנתינת מחצית השקל נובעת מ״אש״, מעצם הנשמה:

עצם הנשמה נעלית מ״התחלקות״. ומובן, שגם הנתינה שנובעת ממנה דומה לכך: צריך לתת בבת אחת – ללא חלוקה, ושיעורו של המטבע איננו כמותי (אין לתת את שוויו או את משקלו) אלא איכותי.

ולכן הכפרה של מחצית השקל היא באופן של ״אש״ יצירת מציאות חדשה לגמרי, כי כאשר מתגלה עצם הנשמה משתנים כל כחות הנפש[88] של האדם.

יב.

ה״זעזוע״ של משה מביא לידי גילוי ה״אש״ ב״משקל״

כל הענין של ״מטבע של אש הוציא הקב״ה... והראהו למשה״, התרחש רק לאחר[89] שמשה ״נבהל ונרתע לאחוריו״, כי דוקא כאשר המדרגה של ״משה״ – ה״חכמה״[90] שבקדושה – ״נבהלת״, ואינה יכולה להבין כיצד עשיה ופעולה חיצונית יכולה להיות כפרה, הרי זה מעורר ומביא לידי כך שהקב״ה יראה ויגלה למטה את הדרגה של ״אש״ שבנשמה עד לתוך הדרגה הנמוכה של ״משקל״, כלומר, גילוי עצם הנשמה בכוחותיה למטה עד למעשה המצוות של יהודי.

---

83) ספ״ב דהלכות גירושין.

84) וידוע השקו״ט במש״כ בתוספתא שקלים שם דממשכנין כיון דהוי כפרה, והרי חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם. וראה בארוכה צפע״נ לרמב״ם שקלים שם ה״ט, וש״נ.

85) ראה לקו״ש [המתורגם] ח״ח ע׳ 135, וש״נ.

86) רע״מ צו כט, רע״ב. נשא קכג, ב. ועוד.

87) ראה אלשיך עה״פ. ועוד.

88) ראה קונטרס העבודה פ״ה (ע׳ 32 ואילך).

89) ראה עד״ז לקו״ש [המתורגם] ח״ו ע׳ 40 ואילך.

90) לקו״ת מסעי פט, ד. צב, רע״א. ועוד.

וזוהי ההוראה הנלמדת לעבודתו של כל אחד ואחד: לפעמים אין היהודי מרגיש תענוג וחיות בלימוד התורה ובקיום המצוות, והוא עושה זאת כ"מצות אנשים מלומדה", כגוף בלי נשמה"[91], ולעתים נחשבים הדברים אצלו כטירחה וכעול, והוא צריך להכריח את עצמו לקיים את רצון ה', רק כעבד שאין לו ברירה –

עליו לדעת, שעצם מחשבתו על כך מתוך התבוננות והתעמקות לנפשו, על־ידי דרגת "משה" שבו – "חכמה שבנפש"[92], והזדעזעותו מכך שאין לו רצון וחיות בעבודת ה', יעוררו[93] את הענין של "הראהו מטבע של אש...", שהקדוש־ברוך־הוא יעזרהו, ויגלה את דרגת "משה" שבנפשו, את האש – עצם הנשמה – אל תוך הדרגה הנמוכה של "משקלה", ואל כחות הנפש עד למעשה, באופן גלוי.

יג.
לקרב כל יהודי לתורה ולמצוות

מצד שני נלמדת מכאן הוראה: כאשר יש יהודי, שבינתיים אינו מתנהג כפי שצריך להתנהג בן אברהם יצחק ויעקב, מוטלת החובה על כל יהודי לקרבו לתורה ולמצוות. אבל יש הטוענים: כיצד אפשר לומר ליהודי כזה שעליו להניח עכשיו תפילין, או לקרוא קריאת שמע וכדומה, כאשר אין הוא מבין כלל את משמעות הדברים, ואין לו שום רצון לבצעם, ומהי התועלת אם נכריחו להניח תפילין, אם הוא עושה זאת רק מפני שמתוך נימוס קשה לו לסרב, אבל מעשה המצוה עצמו איננו משמעותי כלל בעיניו?

לטענתם, צריך הסדר להיות שונה: בתחילה, לדבריהם, צריך להסביר לו צעד אחר צעד, יום אחר יום, ולשכנעו במדה כזאת עד אשר יבין בשכלו שצריך לקיים מצוות, ואז הוא יתחיל בעצמו לקיימן מתוך רצון ותענוג.

על כך אנו לומדים ממחצית השקל: כאשר יהודי מקיים מצוה, ואפילו באופן של "משקלה", ללא שום תענוג ורצון, ואפילו מתוך כפיה, מראה לו הקדוש־ברוך־הוא שלאמיתו של דבר עשיה זו היא מטבע של אש, ונובעת מן ה"אש" של עצם הנשמה, שהיא רצונו האמיתי.

ואדרבה – על־ידי שיהודי ישפיע על אחר לקיים את המצוה אפילו מתוך כפיה, מכיון שבאמיתית הרי־זה קשור עם "אש" שבנשמה, יביא הדבר לידי כך שה"מטבע של אש" תתגלה בגלוי בכל הדרגות, עד ל"משקלה", ולמעשה הגשמי, וזה יהיה רצונו ותענוגו בגלוי, ובסופו של דבר הוא יקיים את המצוה בכל ההתלהבות והחום של אש הנשמה.

ודבר זה יחיש את הקרבת הקרבנות (שהובאו[94] ממחצית השקל) בבית המקדש השלישי בירושלים עיר הקודש, אשר "באש אתה עתיד לבנותה[95]", "ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב[96]", במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ שקלים, פ' זכור
פ' פרה תשל"ג)

---

91) ראה תניא פל"ח.

92) ראה תניא פמ"ב.

93) ויתירה מזו י"ל: זה שהאדם הוא במדרי' נמוכה כזו שאינו מרגיש כו' ואינו רוצה לקיים רצון העליון, זה גופא בא מלמעלה בכדי* לעורר בחי' משה שבו, ועי"ז לבוא ל"הראה... מטבע של אש" – גילוי עצם הנשמה, במשקלה – במחדו"מ שלו.

94) דלכאורה קרבנות ציבור הראשונים דלעת"ל יהיו ע"י שיחידים ימסרום לציבור יפה יפה (ר"ה ז, סע"א ואילך. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז) עד שיגבו מחה"ש.

95) נוסח נחם – ירושלמי ברכות פ"ד ה"ג.

96) זכרי' ב, ט.

*) ובמכש"כ מענין החטאים כו', כידוע בענין נורא עלילה על בנ"א. ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 67 ואילך לקו"ש חי"ח ע' 395-6. וש"נ.

בראשית לז, ז - והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי

טו

ביאור כמה וכמה שאלות בפרשה, ומבאר החלום של יוסף "מאלמים אלומים בתוך השדה וגו'", שיוסף השפיע לאחיו הרזין וסודות התורה - שהוא הרזי תורה והכתונת פסים - שקיבל מאביו "ישראל" וכו', ועי"ז יתבררו הניצוצין שנפלו לבי"ע וכו'

מ"ש[1] ביוסף והשבטים והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה.

שפירוש מאלמים אלמים הוא מאסרין אסרן[2] כתרגומו, והיינו שהיו קושרין קשרים, כי פירוש אלם הוא קשר בחוזק.

(שזהו ג"כ מה שאלם הוא מלשון חוזק כמו בריא[3] אולם, היינו קשר בחוזק לבל יסור לעולם, וענין צרירת וקשר הדבר הוא להעלימו בל יתגלה לחוץ, היינו ג"כ מה שאלם הוא מלשון כמו[4] פלוני אלמוני).

והאלומות דהשבטים היו משתחווים ליוסף, שהאלומה דיוסף למעלה מאלומותיהם, ואלומותיהם דהשבטים הם מקבלים מהאלומה דיוסף.

ויש לומר:

שענין האלומות והקשרים דיוסף והשבטים, הוא שייך למ"ש מקודם, מקודם כתיב[5] אלה תולדות יעקב יוסף כו' ואח"כ כתיב וישראל אהב את יוסף כו' כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים.

והיינו, יעקב הוא תפארת[6], ותולדתו יוסף הוא[7] יסוד.

אח"כ כתיב וישראל אהב כו' ולא ויעקב, וישראל הוא בחי' עליונה מיעקב[8], והוא בחי' דעת[9] שלמעלה מתפארת[10].

---

1) בסימן הזה מבאר "עשר" שאלות בפרשה:

א) "אלה תולדות יעקב יוסף" - למה דוקא "יוסף" הוא תולדות יעקב. (ראה אבות דרבי נתן פ"ב, ה. ספר המאמרים תרנ"ד עמוד קז. ועוד)?

ב) מתחיל משֵם "יעקב" כמ"ש "אלה תולדות יעקב", ואח"כ כתוב שֵם "ישראל" כמ"ש "וישראל אהב את יוסף מכל בניו"?

ג) "כי בן זקנים הוא לו" - כתוב בבעל הטורים "זקנים בגי' רז, שמסר לו רזי תורה", מהו הדיוק רזי תורה דוקא?

ד) למה דוקא בענין ה"תולדה" כתוב שם "יעקב", ובשעת שאמר לו הרזי תורה "כי בן זקנים הוא לו" כתוב השם "ישראל"?

ה) מה ענין ה"כתנת פסים" שנתן יעקב ליוסף. למה דוקא "כתונת" - לבוש?

ו) במסכת שבת (י, ב) כתוב שהכתונת הי' שוה שני סלעים. למה דוקא "שני סלעים"?

ז) כשסיפר יוסף לאחיו החלומות, הנה מתחלה - בחלום האלומים - כתוב "ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו", ובחלום השני כתוב "ויחלום עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו"! מה הדיוק בחלום הראשון דכתוב "ויגד"?

ח) "והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה", מהו הדיוק "בתוך" השדה?

ט) בתיבת "אלמים" יש ג' פירושים: א) מלשון קשר כתרגומו, ב) מלשון "חוזק" כמו בריא אולם, ג) מלשון "העלם" מלשון פלוני אלמוני. מה הקשר והשייכות דהג' פירושים?

י) מהו הג' דברים בהאלומה דיוסף, א) שהי' שוה עם שאר השבטים "אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה", ב) "והנה קמה אלמתי", ג) "וגם נצבה"?

וע"ז מבאר (כבפנים).

2) "והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה" ובתרגום אונקלוס: וְהָא אֲנַחְנָא מְאַסְרִין אֶסָרָן בְּגוֹ חַקְלָא.

3) תהלים עג, ד.

4) שמואל-א כא, ג. רש"י ד"ה ואל.

5) בראשית לז, ב.

6) ראה השמטות לזוהר חלק ג' דף שב, א. עץ חיים שער תיקון הנוקבא (שער לד) פרק ב' כלל יט. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב. תורה אור פרשת נח יא, א. וראה הביאור לעיל סימן ד הערה 3.

7) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע - ראה ביאורי הזהר ויחי כט, ד ואילך. אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד רז. רטו. חלק ד עמוד קז ואילך. ע"ש".

8) בכללות החילוק בין ישראל ויעקב הוא: "ישראל" אותיות "לי-ראש" - השכל, ובפרטיות הוא בחי' דעת (ראה הערה 9), "יעקב" הוא בחי' מדות, ובפרטיות בחי' תפארת. ראה המשך תער"ב ד"ה ואשים דברי בפיך ח"א עמוד רס ואילך. וראה הערה 10.

9) "ישראל הוא מספר* בינ"ה דע"ת היינו יסוד אימא שבדעת, כי דעת ובינה קשורים זה בזה כמאמר (אבות ג, יז) אם אין דעת אין בינה אם אין בינה אין דעת, כי יסוד אימא מלובש בדעת, וישראל הוא שיר** אל גבורה וחסד, הוא התרין עטרין*** דחו"ג שבדעת" (לקוטי לוי יצחק כאן).

*) ישרא"ל בגי' 145, וכן בינ"ה (76) + דע"ת (474) = 145. ראה לקמן סימן נט.

**) ישראל הוא אותיות שיר-אל, שיר הו"ע גבורה ע"ד השיר של לויים בחי' השתוקקות ועלי' למעלה וכו', ושֵם "אל" הוא "חסד" כמ"ש (תהלים נב, ג) "חסד אל כל היום". ראה גם לקמן סימן צט הערה 81.

***) התרין עטרין: ראה לקמן הערה 81.

10) ומבואר בחסידות שדעת הוא (- החיות של המדות) פנימיות ד"תפארת" (ראה לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, א ואילך). וההשפעה בפועל בא על ידי מדת היסוד. נמצא בחינת "דעת" הוא השכל "החיות" של המדה (ישראל), "תפארת" המדה עצמה (יעקב), השפעת המדה הוא ע"י מדת ה"יסוד" (יוסף).

הנה מה שיוסף הוא בן זקנים בר חכים שמסר לו רזי תורה כי מספר זקנים הוא ר"ז כמ"ש בבעל הטורים[11] שם, והוא ההלכות דשם[12] ועבר שהם רזי תורה וכמ"ש ברשימה ע"פ וישראל אהב את יוסף כו' ע"ש, זהו מה שיוסף - יסוד, מקבל מבחי'[13] ישראל - דעת, שלמעלה מיעקב - תפארת וכו'.

וכתיב אח"כ ועשה לו כתנת פסים, שעשה ליוסף - יסוד, כתנת יקרה מיוחדת.

והלבוש בזה הוא הלבוש שנותן האב להבן כשמקדש את עצמו בשעת תשמיש כמ"ש בתניא פ"ב[14], הנה להזרעת יוסף הי' הקידוש ביותר שנמשך לו לבוש יקר מאד כתנת פסים, והלבוש הזה נמשך מחסד[15] וגבורה שבדעת כמ"ש בטעמי מצות להרח"ו ז"ל ובלקוטי תורה להאריז"ל[16] שהובאו בתניא שם, היינו מה שהלבוש נמשך מישראל בחי' דעת.

ומשקלו הי' ב' סלעים[17] מילת, ב' סלעים דוקא הוא התרין[18] עטרין דחסד וגבורה שבדעת.

הנה כתיב אח"כ ויחלם יוסף חלום[19] ויגד לאחיו, ענין ההגדה שהגדה רומז על סודות[20] ורזין דאורייתא, הוא מה שיוסף, בחי' יסוד, שקיבל הרזי תורה מישראל, דעת, הגיד לאחיו שהשפיע להם וכו'.

ומהו החלם, הוא שכולם מאלמים אלמים בתוך השדה. הנה ענין מאלמים אלמים הוא בירור ואסיפת הניצוצין שבבי"ע כמ"ש בתורה אור[21] פ' וישב על

---

11) וז"ל: בן זקונים הוא לו, סופי תיבות אמון, שמסר לו סתרי תורה שנא' בה (משלי ח, ל) ואהי' אצלו אמון ואהי' שעשועים. זקנים, שמסר לו רזי תורה ובגימטריא רז ע"ש (משלי יז, ו) עטרת זקנים בני בנים. עכ"ל.

12) ראה בראשית רבה פרשה פד, ח: וישראל אהב את יוסף ר' נחמי' אמר שכל הלכות שמסרו שֶם ועבר מסרן לו. ראה לעיל סימן יב. יג.

13) וזהו המשך הפסוק "וישראל אהב את יוסף כי בן זקונים הוא לו", שמסר לו רזי תורה ולכן נקט שֶם ישראל (לי ראש) השכל - דעת.

14) וז"ל: ומ"ש בזהר ובזהר חדש שהעיקר תלוי שיקדש עצמו בשעת תשמיש דווקא משא"כ בני עמי הארץ כו' היינו משום שאין לך נפש רוח ונשמה שאין לה לבוש מנפש דעצמות אביו ואמו וכל המצות שעושה הכל ע"י אותו הלבוש כו' ואפי' השפע שנותנים לו מן השמים הכל ע"י לבוש זה ואם יקדש את עצמו ימשיך לבוש קדוש לנשמת בנו ואפילו היא נשמה גדולה צריכה לקידוש אביו כו' אבל הנשמה עצמה הנה לפעמים נשמת אדם גבוה לאין קץ בא להיות בנו של אדם נבזה ושפל כו' כמ"ש האר"י ז"ל כל זה בליקוטי תורה פ' וירא ובטעמי מצות פ' בראשית. ע"ש.

ראה גם אור התורה וישב עמוד ערב וז"ל: ועוד יש לומר כתונת פסים דאיתא בתניא פרק ב בשם האריז"ל בלקוטי תורה וירא שהלבוש לנפש הוא על ידי שהמקדש את עצמו בשעת תשמיש ואם כן לבוש זה נמשך לפי ערך הכוונה. וזהו כי בן זקונים הוא ר"ל שהטפה נמשך שרשה מאו"א וכתר הנקרא זקנים. וע"כ הלבוש הוא כתונת פסים גבוה מאד כו', ועמ"ש מענין משי גבי לא ימוש עמוד הענן.

15) ראה תניא פרק ג. ד. שחסד הוא השורש דמצות עשה, וגבורה למצות לא תעשה. ע"ש גם פרק מא, ומבאר דהמדות חסד וגבורה בלב זה בחי' "יעקב", אבל הלבוש (ראה הערה 16) נמשך מבחי' חסד וגבורה שבדעת בחי' "ישראל".

16) וז"ל: מצות פרי' ורבי' נתבאר אצלינו בשער הגלגולים פרק א' לברר הרפ"ח ניצוצין שבתוך הקליפת נוגה ולהחזיר אל הקדושה, והנה האב ואם נותנים מצד רוחם בשעת הזיווג ב' כסוים לנשמות, א' מן האב, וא' מן האם, כי הנשמה שיהי' הולד הוא מחסד וגבורה דזו"ן עילאין והלבוש מאביו ואמו, ולבוש זה מסייעו לעשות מצות כי הוא אינו יכול לעשותם שהוא קטן ובפרט אם הוא מגולגל כי אין עונותיו מניחים לעשות מצות וצריך סעד לתומכו בזה הלבוש, וכן אם הנשמה חדשה היא ולא הורגלה להיות בעולם הזה באופן כי המסייעו אינו רק זה הלבוש ואפילו השפע שנותנין מן השמים הוא ע"י הלבוש, וזהו ענין שותפות האדם עם אשתו בולד. ובזה תבין כמה החמירה התורה אל האדם לקדש את עצמו בשעת תשמיש כנודע, שאם יקדש האדם את עצמו ימשיך בנשמה ההיא לבוש קדוש שע"י זה יזכה לעבוד את ה', ואע"פ שהיא נשמה גדולה צריכה אל קידוש אביו ואמו בשעת תשמיש להמציא לו לבוש מעולה ולא יהי' לבוש זה סיבה לחטא דוגמת יצר הרע, נמצא שאם יחטא הבן העונות נחשבים אל האב. ע"ש.

17) שבת י: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. רש"י: משקל שני סלעים, לאו דוקא נקט. מילת, צמר נקי בן יומו וכו'.

ולפי המבואר כאן בלקוטי לוי יצחק "משקל שני סלעים" הוא דוקא, רמז לחסד וגבורה וכו'.

(וראה גם לעיל סימן יג הערה 8, רמז ב' פעמים סלע).

18) התרין "עטרין" (כתרים) דחסד וגבורה שבדעת, ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד קסד בביאור הטעם שנק' "עטרין", וז"ל: "חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה דדעת נקראין עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרה היא בבחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן". עכ"ל.

19) מבאר בזה דיוק הפסוק, דכתוב בפסוק ה' "ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו", ובחלום שני פסוק ט' כתוב "ויספר אותו לאחיו". כי ענין "הגדה" הוא קשור עם הענין ד"מאלמים אלומים" כדלקמן.

20) ראה בזוהר ח"א דף רלד, ב וז"ל (בראשית מט, א): ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. מאי ואגידה, רזא דחכמתא היא (סוד דחכמה היא), בעא לגלאה סופא דכל עובדיהון דישראל (רצה לגלות את הקץ שהוא סוף כל מעשיהם של ישראל), ע"ש. וראה בלקוטי שיחות חלק י' פרשת ויחי (ב) סעיף ג, דהוא פנימיות וסתים דאורייתא ע"ש.

21) וז"ל: ...והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה, שזה הי' עבודת השבטים ראובן שמעון כו' שהיו מבררים הניצוצין שנפלו בבחי' פירוד בשבירת הכלים והיו מעלים אותם בבחי' מ"ן להתכלל במלכות דאצילות וכו'. עד"מ כמו שקושרים העמרים שמקבצין כמה שבולים רבים מאוד ומחברין אותן וקושרין אותן באגודה אחת וזהו נקרא אלמה כידוע, והרי מתחלה היו השבולים מפורדים זה מזה וע"י קשירה זו היו לאחדים, כמו"כ ממש הוא ענין הבירורים והעלאת הנצוצות הנ"ל כשמעלין אותן מטורי דפרודי להתכלל בבחי' מ"ן באחדות ה' שנמצא נעשו ונכללו בבחי' אחד ממש מה שהיו בתחלה בבחי' פירוד ורבוי וכו'. ע"ש כל הביאור.

פסוק זה ע״ש.

אך יובן שבאיזה דבר יכולים לברר ולאסוף את הניצוצין הוא ע״י תורה דוקא שבחכמה דתורה אתברירו[22], והוא בכח התורה שקיבל מישראל הרזי תורה ההלכות דשם ועבר, וצריך לקשור[23] את הרזי תורה שלא יסורו לעולם, שאז כמו״כ מה שבכחם קושר את הניצוצין הוא ג״כ קשר של קיימא שלא יפולו ויתפזרו עוד הפעם בבי״ע, (משא״כ אם התורה תשתכח ממנו ח״ו אז יתפזרו ג״כ הניצוצין ויפולו עוד הפעם לבי״ע).

והאלומה דיוסף שקמה וגם נצבה, הוא בסוד הקמת הברית[24].

קמה, הוא עלייתו לתפארת[25] – יסוד שבחזה.

וגם נצבה, הוא עלייתו לדעת[26], כנ״ל שיסוד מגיע לדעת.

ואלומה שפירושו קשר הוא מה שיוסף, יסוד, קשר את הרזי תורה שקיבל מישראל, דעת, בהכתנת פסים שלו האמור מקודם.

והאלומות דהשבטים הם בתוך השדה, שהשדה, קאי על מלכות[27] היינו שהם נקשרים ביסוד דנוקבא וזהו בתוך, בתוך דוקא, היינו בפנים דהשדה דהיינו ביסוד דנוקבא שהוא חלל שקוע בפנים כמובן.

והנה אל״ם מספרו ע״א[28], ונחלק לא׳ ל׳ מ׳, רמז שיש ע״א קשרים, והיינו קשר אחד הוא הקשר דהאלומה דיוסף בהכתנת פסים, וע׳ קשרים שהם אותיות ל״מ דאלם הוא הקשרים דהאלומות דהשבטים בתוך השדה דהיינו בהיסוד דמלכות, ומה שהם ע׳ קשרים הוא כי בפרט הם[29] ע׳ נפש יוצאי ירך יעקב (ויוסף הוא למעלה מהם כמ״ש אח״כ ויוסף הי׳ במצרים, וד״ל) שיצאו מהי״ב שבטים.

כמו שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים שהיו באלימה[30] הרומזים על הי״ב[31] שבטים והע׳ נפש, והי׳ זה באלימה, אילימה הוא ג״כ ע״ד אלומה וד״ל.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות–דברים סוף עמוד קמט ואילך. ״ראה לקוטי שיחות חלק י׳ עמוד 119 ואילך

וראה לקוטי שיחות חלק י עמוד 119–120.

22) ראה עץ חיים שער י״ח פ״ה. תורה אור פרשת יתרו ע, ב.

23) ראה לקוטי שיחות חלק כא עמוד 236 סעיף ו.

24) ראה בזה לקמן סימן כ.

25) שהוא בחי׳ ״יעקב״.

26) שהוא בחי׳ ״ישראל״.

27) מצינו בחז״ל ״שדה״ נמשלה לאשה – נקבה, וכמארז״ל (תענית ו, ב) ״מיטרא בעלה דארעא הוא״, וכן (סנהדרין עד, ב) ״אסתר קרקע עולם״, דכמו הארץ מקבל הגשם ועי״ז מצמיח, כן האשה מקבל מהזכר ועי״ז מוליד, ובלשון הקבלה והחסידות, בחי׳ ״מלכות״ נמשלה לשדה – שמקבלת מספירות העליונות, כדי לברר בירורי ניצוצות דעולמות בי״ע דאין מלך בלא עם מלשון עוממות (תניא – שער היחוד והאמונה פרק ז – עמוד פא, ב). ראה גם לקמן סימן טז.

28) מרמז דכל הנ״ל מרומז בשרש תיבת ״מאלמים״ דהוא לשון ״אלם״ כנ״ל, דהאות ״א״ מרמז ליוסף שהוא למעלה מן השבטים, והוא משפיע להם – בחי׳ יסוד, והאותיות ״לם״ בגי׳ שבעים הוא כנגד השבטים (בחי׳ מלכות) והוא ע״ד מ״ש בפסוק ״שבעים נפש״, ואח״כ כתוב ״ויוסף הי׳ במצרים״, דהוא נמנה בפני עצמו וד״ל.

ראה ביאור מספר פרטי ״ל-ם״ בפנים בלקוטי לוי יצחק בביאור הסיפור בזוהר ח״ב דף ק״צ ע״א ״אנא אצרור לה בתלתין או בארבעין קשרין״ ע״ש.

29) שמות א, ה. ״ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף הי׳ במצרים״. (ראה גם לקמן סימן קי).

30) שם טו, כז. ״ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו שם על המים״.

31) ראה אור התורה במדבר כרך ד׳ פרשת מסעי עמוד א׳שצג.

המשך ביאור למס׳ חולין ליום חמישי עמ׳ א

1 מעשיהם מקולקלים **נַמִּי** – גם יתיר רבי מאיר לשחוט אחרי
2 שחיטתם, **דְּהָא רַבִּי מֵאִיר חָיֵישׁ לְמִיעוּטָא** – שהרי רבי מאיר בכל
3 מקום סובר שיש לחוש למיעוט, **וְסָמוּךְ מִיעוּטָא לַחֲזָקָה** – תצרף את
4 מיעוט שחיטת החרש שוטה וקטן שהיא נבילה, לחזקה שבהמה זו
5 בחזקת איסור אבר מן החי היא, וכל זמן שלא נודע לך שנשחטה
6 כהלכה לא יצאה הבהמה מדי חזקה זו, **וְאִתְּרַע לֵיהּ רוּבָּא** – ונמצא
7 שהורע לך כוחו של הרוב שאמרת שרוב שחיטות החרש שוטה
8 וקטן נעשו כהלכה, ואם כן אותה בהמה שנשחטה על ידי החרש
9 שוטה וקטן דינה כנבילה ודאי, ויכול לשחוט את האם או ולדה
10 אחר שחיטתם.

11 וראיה לכך שלדעת רבי מאיר כשיש מיעוט בצירוף חזקה נוהגים
12 על פיהם, **דְּתָנַן** במשנה (טהרות פ״ג מ״ח), **תִּינוֹק** – קטן **שֶׁנִּמְצָא בְּצַד**
13 **הָעֵיסָה** שהיתה טהורה כשהניחוה שם, **וְחתיכת בָּצֵק** מן העיסה
14 **בְּיָדוֹ**, ואם כן ודאי נגע בעיסה, ואין ידוע אם התינוק טמא או טהור,
15 **רַבִּי מֵאִיר מְטַהֵר** את העיסה מחשש טומאה. **וַחֲכָמִים מְטַמְּאִין, מִפְּנֵי**
16 **שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל תִּינוֹק לְטַפֵּחַ** – למשמש בידיו בשרצים ונבילות
17 שבאשפה, וודאי טימא את העיסה. **וְאַמְּרִינָן מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר,**
18 משום **דְּקָסָבַר** רבי מאיר, **רוֹב תִּינוֹקוֹת מְטַפְּחִין וּמִיעוּט תינוקות אֵין**
19 **מְטַפְּחִין, וְעֵיסָה זוֹ בְּחֶזְקַת טָהֳרָה עוֹמֶדֶת,**

ל, כג – ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמן בושם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בושם חמשים ומאתים

א. ראוי שתעורר על מה שנאמר בשמן המשחה (ל, כג) ואתה קח לך ולא נסתפק לומר [ועשית] כמ"ש (שם פסוק יח) בכיור וכנו וברוב כלי המקדש, או (שם פסוק לד) קח לך כמ"ש בקטורת, אבל הוסיף לומר **ואתה** קח לך.

וזה בלא ספק מעיד על אמיתת מה שזכרו חז"ל שלא נעשה שמן המשחה כי אם פעם אחת שעשאו משה רבינו בידו ולא יעשה עוד בעתיד, אמרו במסכת הוריות (ד' י"א) ר' יהודה אומר אותו שמן המשחה שעשה משה במדבר כמה ניסין נעשו בו מתחלה ועד סוף וכו', ואותו שמן קיים לעתיד לבוא שנאמר (שם פסוק לא) **שמן משחת קדש יהי' זה לי לדורותיכם** זה בגמטריא תריסר הוי, ועוד אמרו שם משנגנז הארון נגנז עמו צלוחית שמן המשחה וצנצנת המן ומקלו של אהרן שקדי' ופרחי' וארגז ששלחו פלשתים דורון לאלקי ישראל.

ומה שחלק הראב"ע על זה, כבר השיב הרמב"ן והוכיח אמתת דעתם ז"ל מאשר לא אמר הכתוב שמן משחת קדש יהי' זה לאהרן ולבניו לדורותם כמ"ש בבגדים. אבל אמר **יהי' לי לדורותיכם**, מורה שיהי' השמן העשוי ההוא מתמיד למשוח בו לכל הדורות.

ונראה לי להוסיף על טענות הרמב"ן טענה אחרת לקיום דעת חז"ל והיא מה שנאמר כאן (שם פסוק לב) בשמן המשחה **ובמתכונתו לא תעשו כמוהו קדש הוא קדש יהי' לכם איש אשר יעשה כמוהו וגו'**. ואם בא הכתוב לצוות שיעשה שמן המשחה תמיד בזה התואר הי' ראוי שתאמר התורה שלא נעשה כמוהו לצורכנו כמו שאמרה בענין הקטורת (שם פסוק לז) והקטורת אשר תעשה במתכונתה לא תעשו לכם ולא אמר כן בשמן המשחה אלא שלא נעשהו כלל ואמר בהחלט איש אשר יעשה כמוהו רוצה לומר לא לה' ולא לכם כי היא אזהרה מוחלטת והוא לאות שכיוונה תורה שלא יעשה בהחלט שמן המשחה זולתו בשום דור מהדורות.

ועוד אני עושה על זה טענה שלישית והוא שאם היתה כוונת התורה שיעשו שמן המשחה פעמים אחרות לא הי' ראוי לכתוב כמות הסמים בלבד שלא יחס ההרכבה כמו שאמרה בקטורת (שם פסוק לד) בד בבד יהי' ולא ביארה המשקל שיקח מכל א' מהם לפי שפעמים יעשו יותר ופעמים פחות, אבל סדר ההרכבה ויחס הפשוטים הנכנסים בה וערכם יהי' שמור תמיד בכל עת שיעשה אותו וכבר זכר זה הרלב"ג. וכל זה מוכיח שקבלת חז"ל היא האמת שלא הי' שם שמן משחה אחר אלא אותו שעשה משה במדבר, ומפני זה תמצא שלא הי' כהן משוח בבית שני לפי שכבר הי' נגנז שמן המשחה שגנזו יאשיהו עם שאר הדברים הקדושים ולא הי' להם רשות לעשותו.

ומפני זה נאמר כאן למשה במצות שמן המשחה **ואתה קח לך** רוצה לומר אתה בעצמך תקח לך הדברים האלה ותעשה שמן המשחה לא יעשה אותו אדם אחר עוד כל ימי הארץ.

אברבנאל

ב. הרמב"ם בהלכות כלי מקדש (ריש פרק א) קחשיב מצות עשה לעשות שמן המשחה, ולכאורה קשה שהרי לפי הכלל שביאר הרמב"ם בספר המצות (שרש ג') אין לחשוב במנין המצות מה שלא נהג רק אז במדבר ולא לדורות, ע"ש שהשיג על הבה"ג, ומטעם זה לא קחשיב בחבורו כל המצות הללו, וא"כ איך קחשיב מ"ע דעשיית שמן המשחה כיון שזה לא נהג לדורות שהרי לא עשה שמן המשחה רק משה אז וזה קיים לדור דורות כדילפינן (הוריות ה:) מקרא דיהי' זה לי לדורות, וכן פסק גם הרמב"ם (שם).

וי"ל כיון דאיכא בכלל מ"ע זו ג"כ שישמור השמן המשחה ושלא יאבדו דזה הוא בכלל יהי' זה לי, לכן שפיר הוי מ"ע שנוהג לדורות ולכן בספר המצות (מ"ע ל"ה) באמת לא קחשיב מצות עשיי' רק המצות שיהי' לנו שמן המשחה ומייתי קרא דיהי' זה לי וזה ג"כ כוונתו בחבורו.

ומה דקחשיב הסמנים וכיצד נעשה משום דאיכא נפקותא לדורות לענין במתכונתו לא תעשה כמוהו.

ערוך לנר כריתות ה. ד"ה המפטם את השמן

ג. הי' לו לומר ראשי בשמים[1] כמו שנאמר בשיר השירים[2], אלא לדרוש, **בשמים ראש** זה נבוכדנצר, אנת הוא רישא דדהבא[3]. **מר דרור ת"ק** שמלך בכיפה[4]. **קנה**[5] בגי' אנטיוכס, על שם שקנה ישראל, שנאמר (יואל ד) מכרתם לבני היונים. **ר"נ** כנגד יון שלא מלכו אלא בירושלים שהוא בחצי העולם[6]. בקנמון וקדה נאמר **בשם** כנגד פרס ויון שלא החריבו הבית. **קדה ת"ק** כנגד אדום שפשטה מלכותו בכל העולם, **קדה** קרי ב' **דקה**, הנה קטן נתתיך בגוים[7] (עובדי').

ג' בפסוק אחד, מר וקנמון וקנה, כנגד בבל מדי יון שהי' זה אחר זה, קדה בפסוק שני ששקולה כשלשתן, והי' ריוח ביניהם[8] ומשך גלותן מכולם, כן כנגד להגן[9] ג' בין סמים לסמים[10] נטף ושחלת וחלבנה, והרביעי לבד ולבנה זכה.

פירוש הרוקח (מבעלי התוס')

1) הכוונה בפסוק ל, כג. ואתה קח לך בשמים ראש.

2) ד, טו: נרד וכרכם קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים.

3) פסוק: דניאל ב, לח.

4) מגילה י"א א', ור"ל והעולם מהלך ת"ק.

5) הכוונה עם הכולל.

6) יומא נ"ד ב'.

7) עיין תנחומא פרשת ויצא דראה יעקב בחלום הד' גליות, וכשראה גלות אדום נתירא, וא"ל הקב"ה דלעתיד לבוא אני מורידו.

8) בין השלוש הנ"ל לאדום. עיין ויקרא רבה פי"ג, ה.

9) ר"ל וכן כנגדן בקטרת.

10) פסוק לד.

◆ יום ראשון י"ב אדר א' ◆

ל (יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

יא ומליל ייָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(יב) כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם׃

יב אֲרֵי תְּקַבֵּל יָת חֵשְׁבַּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָנֵיהוֹן וְיִתְּנוּן גְּבַר פֻּרְקַן נַפְשֵׁה קֳדָם יְיָ כַּד תִּמְנֵי יָתְהוֹן וְלָא יְהֵי בְּהוֹן מוֹתָא כַּד תִּמְנֵי יָתְהוֹן׃

רש"י ◄ **כִּי תִשָּׂא.** לְשׁוֹן קַבָּלָה, כְּתַרְגּוּמוֹ, כְּשֶׁתַּחְפֹּץ לְקַבֵּל סְכוּם מִנְיָנָם לָדַעַת כַּמָּה הֵם, אַל תִּמְנֵם לַגֻּלְגֹּלֶת, אֶלָּא יִתְּנוּ כָּל אֶחָד מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְתִמְנֶה אֶת הַשְּׁקָלִים וְתֵדַע מִנְיָנָם. **וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף** • שֶׁהַמִּנְיָן שׁוֹלֵט בּוֹ עַיִן הָרָע, וְהַדֶּבֶר בָּא עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בִּימֵי דָוִד.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ ('לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 924)

עֲשִׂיַּת הָעֵגֶל הָיְתָה עֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא חֵטְא וְעָוֹן כְּלָלִי. חֵטְא כָּזֶה פּוֹגֵם בִּכְלָלוּת הַנְּשָׁמָה, וּכְמוֹ־כֵן הוּא פּוֹגֵם בַּ'נְשָׁמָה הַכְּלָלִית' שֶׁבַּדּוֹר. וּכְפִי שֶׁאָכַן הָיָה בְּחֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁגָּרַם יְרִידָה וּנְפִילָה מְסוּיֶמֶת גַּם בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (פירוש רש"י לקמן לב, ז) "לֶךְ רֵד - מִגְּדֻלָּתְךָ".

וְהִנֵּה, חֵטְא הָעֵגֶל גָּרַם לְעִנְיָן הַמִּיתָה (כִּי בִּשְׁעַת מַתַּן־תּוֹרָה זָכוּ יִשְׂרָאֵל לְמַצָּב שֶׁל "חֵירוּת מִמַּלְאַךְ הַמָּוֶת" (תיקוני־זהר תיקון נו); וְחֵטְא הָעֵגֶל עוֹרֵר מֵחָדָשׁ אֶת חֵטְא עֵץ־הַדַּעַת, שֶׁהֵבִיא מִיתָה לָעוֹלָם). נִמְצָא שֶׁחֵטְא זֶה גָּרַם לְעִנְיָן שֶׁל 'מִיתָה' גַּם בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ (הַ'נְּשָׁמָה הַכְּלָלִית'). מִכָּאן הַקֶּשֶׁר לָעִנְיָן שֶׁל הִסְתַּלְּקוּת צַדִּיקִים הַמִּדְבָּר לְעֵיל.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (אגרות קודש כרך כג, אגרת ח'תתקנב)

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה - כִּי שָׁאַל מֹשֶׁה: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בַּמֶּה תָּרוּם קֶרֶן יִשְׂרָאֵל (וּבִפְרָט - שֶׁהָיָה אַף זֶה־עַתָּה מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל). אָמַר לוֹ הַקָּבָ"ה: לֵאמֹר - לְדוֹרוֹת (כּוֹלֵל אֲפִילוּ בְּיוֹם פָּקְדִי (אֲשֶׁר אָז) וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם חַטָּאתָם בָּעֵגֶל) -

"כִּי תִשָּׂא" - אַתָּה דַּוְקָא - רֹאשָׁם שֶׁל יִשְׂרָאֵל (וְרַק מֹשֶׁה - לֹא הָיְתָה לוֹ כָּל שַׁיָּכוּת לְעִנְיַן הָעֵגֶל, שֶׁהֲרֵי הָיָה אָז בָּהָר עִם ה').

"תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ" - תּוּכַל "לָשֵׂאת אֶת רֹאשָׁם בְּהַגְבָּהָה", עַל־יְדֵי אֲשֶׁר - "תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ", תִּמְנֶה אוֹתָם לְגַלּוֹת חִבָּתָם לִפְנֵי הַמָּקוֹם. - וּלְכַפֵּר עַל הַחֵטְא הַמּוֹנֵעַ הֲרָמַת קַרְנָם (וּבִפְרָט - חֵטְא הָעֵגֶל) - "וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ" - צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְחֶטְאֲךָ בִּצְדָקָה פְּרוֹק.

וְכֵיוָן אֲשֶׁר כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם - הֲרֵי הוֹרָאָה בְּפָרָשָׁתֵנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינָה זוֹ, עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָרִים קַרְנוֹ, עַל־יְדֵי אֲשֶׁר יְגַלֶּה חִבָּתוֹ לִפְנֵי הַמָּקוֹם, בְּהִתְבּוֹנְנוֹ אֲשֶׁר אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתָּנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ כוּ' וּבָנוּ בָּחַרְתָּ - הוּא הַגּוּף הַחָמְרִי - וְקֵרַבְתָּנוּ כוּ', שֶׁאֲזַי מִמֵּילָא "כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים" יִתְעוֹרֵר גַּם הוּא לְדָבְקָה בּוֹ וּלְהַמְשִׁיךְ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה וּלְהַעֲלוֹת כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ לַה', שֶׁזֶּהוּ עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּבִפְרָט עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, שֶׁהִיא עִקַּר הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת וְעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה - בְּמִילּוּי הַצִּוּוּי לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן וְדִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַחְתּוֹנִים.

בעל הטורים

ל (יב) **כִּי תִשָּׂא.** סָמֵךְ "קַרְנוֹתָיו" (לעיל פסוק י) לְ"כִּי תִשָּׂא", רָמֵז לְמַה שֶׁאָמְרוּ (בבא בתרא י, ב): בַּמֶּה תָּרוּם קַרְנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּ"כִּי תִשָּׂא". וְסָמַךְ יוֹם הַכִּפּוּרִים (לעיל פסוק י) לְ"כֹּפֶר נַפְשׁוֹ", שֶׁבְּיוֹם הַכִּפּוּרִים צָרִיךְ לִיתֵּן כֹּפֶר נַפְשׁוֹ, כִּי אָז כָּל הָעָם נִמְנִין וְעוֹבְרִין לְפָנָיו. וּלְכָךְ נָהֲגוּ לִפְסוֹק צְדָקָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי. רָאשֵׁי תֵּיבוֹת עוֹלֶה כְּמִנְיַן **תר"ג**, שֶׁכָּךְ הָיוּ הָאֲלָפִים, שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים (שמות לח, כו). וְכֵן **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** עוֹלֶה **תר"ג.**

וְנָתְנוּ. אִם תִּקְרָאֶנָּה לְמַפְרֵעַ יִהְיֶה גַּם כֵּן **וְנָתְנוּ.** לוֹמַר לְךָ, מַה שֶּׁאָדָם נוֹתֵן לִצְדָקָה יַחֲזוֹר אֵלָיו, וְלֹא יֶחְסַר לוֹ בִּשְׁבִיל זֶה כְּלוּם.

ג' פְּעָמִים **פְּקוּדִים** בַּפָּסוּק, וְג' פְּעָמִים **מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל** בַּפָּרָשָׁה (פסוקים יג (תרי"ז), טו). ג' פְּעָמִים **כֹּפֶר נַפְשׁוֹ** (פסוקים יב, טו, טז). וְג' פְּעָמִים **לְכַפֵּר** (פסוקים טו, טז (תרי"ז). וְג' פְּעָמִים **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** (יב, טז (תרי"ז). לְכַפֵּר עַל ג' דְּבָרִים: עַל הַמִּלְחָמָה, וְרָעָב וְדֶבֶר. וְכֵן אָמַר גַּד הַחוֹזֶה לְדָוִד, כְּשֶׁמָּנָה אֶת יִשְׂרָאֵל, "**שָׁלֹשׁ** אָנֹכִי נוֹטֵל עָלֶיךָ" (שמואל ב' כד, יב). תורה יג

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחות שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החודש וערב ראש־חודש אדר־שני, ה'תשכ"ז)

לִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן: מַהוּ הָעִנְיָן דְּ"תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ" - הֲרֵי הָ'רֹאשׁ' הוּא הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה שֶׁבָּאָדָם?

וְיָדוּעַ הַבֵּאוּר בָּזֶה - עַל־פִּי שִׂיחַת כ"ק אַדְמוּ"ר (מְהוֹרַשַׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן (וְכֵן הוּא גַּם עַל־פִּי הַחוֹקְרִים), שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁל כָּל מַדְרֵגָה הִיא לְהַכְלֵל בַּמַּדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנָּה, וּלְדוּגְמָא:

תַּכְלִית הַדּוֹמֵם - שֶׁיְּכֻלַּל בַּצּוֹמֵחַ, וְתַכְלִית הַצּוֹמֵחַ - שֶׁיְּכֻלַּל בַּחַי, וְכֵן הָלְאָה, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לָאָדָם, מִין הַמְדַבֵּר, שֶׁמַּעֲלָתוֹ הִיא מַעֲלַת הַשֵּׂכֶל (נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית) - שֶׁתַּכְלִיתוֹ הִיא לְהִתְעַלּוֹת לְמַדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן דְּ"תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע"פ לקו"ש כרך טז עמ' 390 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת כְּתוֹצָאָה מִקֵּירוּב פְּנִימִי

וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה . . זֶה | יִתְּנוּ . . מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל

הֶרְאָה לוֹ כְּמִין מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ וּמִשְׁקָלָהּ מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְאָמַר לוֹ כָּזֶה יִתְּנוּ (ל, יב־יג. ובפירוש רש"י)

וְהִקְשׁוּ, בַּמֶּה נִתְקַשֶּׁה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם עַד שֶׁהָצְרַךְ הַקָּבָּ"ה לְהַרְאוֹת לוֹ מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ?

וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבָאֱמֶת תְּמִיהַת מֹשֶׁה הָיְתָה, שֶׁמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל הֲרֵי בָּאָה לִהְיוֹת כּוֹפֵר לָנֶפֶשׁ עַל חֵטְא הָעֵגֶל, דְּלִכְאוֹרָה בְּחֵטְא כָּזֶה שֶׁנִּכְרְתִים עַל־יְדֵי־זֶה לְגַמְרֵי רַחֲמָנָא־לִצְלָן מֵהַקָּבָּ"ה, וְאֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁחֵטְא כָּזֶה יְכוּפַּר עַל יְדֵי נְתִינַת מַטְבֵּעַ?

וְלָכֵן הֶרְאָה לוֹ הַקָּבָּ"ה מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ שֶׁמִּשְׁקָלָהּ מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, לְלַמֵּד שֶׁאַף שֶׁבְּחִיצוֹנִיּוּת נִרְאֶה שֶׁאֵין לָאָדָם כָּזֶה קֶשֶׁר עִם הַקָּבָּ"ה, אֲבָל בְּאֱמֶת יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ "אֵשׁ" ("אַ פַייערל") שֶׁהִיא עֶצֶם הַנְּשָׁמָה ("נְקֻדַּת הַיַּהֲדוּת") שֶׁקְּשׁוּרָה לַהקָּבָּ"ה בְּכָל מַצָּב שֶׁיִּהְיֶה, וַאֲפִילוּ חֵטְא שֶׁל עֲבוֹדָה־זָרָה לֹא מֵסִיר וּמְנַתֵּק קֶשֶׁר זֶה, וּמִצַּד זֶה יֵשׁ כַּפָּרָה גַּם עַל חֵטְא כָּזֶה. וְקֶשֶׁר זֶה נִמְצָא לֹא רַק בְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה, אֶלָּא "מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ" זוֹ הָיָה "מִשְׁקָלָהּ מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל", שֶׁלְּאֵשׁ זוֹ עָשָׂה הַקָּבָּ"ה מִשְׁקָל גַּשְׁמִי, דְּמִכֵּיוָן שֶׁגַּם פְּעוּלּוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם בָּאוֹת מֵעֶצֶם חִיּוּתוֹ - עֶצֶם הַנְּשָׁמָה - לָכֵן גַּם בִּנְתִינַת מַטְבֵּעַ גַּשְׁמִית, נִמְצָא הַ"מַּטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ" - הַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי עִם הַקָּבָּ"ה, וְלָכֵן מְכַפֶּרֶת הַנְּתִינָה עַל חֵטְאָיו.

(יג) **זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִּים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:**

יג דֵּין יִתְּנוּן כָּל דְּעָבַר עַל מִנְיָנָיָא פַּלְגוּת סִלְעָא בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עֶסְרִין מָעִין סִלְעָא פַּלְגוּת סִלְעָא אַפְּרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ **זֶה יִתְּנוּ•** (שמות רבה) הֶרְאָה לוֹ כְּמִין מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ וּמִשְׁקָלָהּ מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְאָמַר לוֹ: כָּזֶה יִתְּנוּ. **הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִּים•** דֶּרֶךְ הַמּוֹנִין מַעֲבִירִין אֶת הַנִּמְנִין זֶה אַחַר זֶה, וְכֵן (ויקרא כז): "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט", וְכֵן (ירמיה לג): "תַּעֲבַרְנָה הַצֹּאן עַל־יְדֵי מוֹנֶהָ". **מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ•** בְּמִשְׁקַל הַשֶּׁקֶל שֶׁקִּצַּבְתִּי לְךָ לִשְׁקֹל בּוֹ שִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ, כְּגוֹן שְׁקָלִים הָאֲמוּרִין בְּפָרָשַׁת עֲרָכִין וּשְׁדֵה אֲחֻזָּה. **עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל•** עַכְשָׁו פֵּרַשׁ לְךָ כַּמָּה הוּא. **גֵּרָה•** לְשׁוֹן מָעָה, וְכֵן (שמואל א ב): "בּוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לָאֲגוֹרַת כֶּסֶף וְכִכַּר־לָחֶם". **עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל•** שֶׁהַשֶּׁקֶל הַשָּׁלֵם אַרְבָּעָה זוּזִים, וְהַזּוּז מִתְּחִלָּתוֹ חֲמֵשׁ מָעוֹת, אֶלָּא בָּאוּ וְהוֹסִיפוּ עָלָיו שְׁתוּת, וְהֶעֱלוּהוּ לְשֵׁשׁ מָעָה כֶּסֶף, וּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַזֶּה שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ, יִתְּנוּ תְּרוּמָה לַה'.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ ('לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 529)

שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים שָׁמַע מֹשֶׁה מִן הַקָּבָּ"ה וְהִרְתִּיעַ לַאֲחוֹרָיו... כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר־נַפְשׁוֹ, אָמַר מֹשֶׁה: מִי יוּכַל לִיתֵּן כֹּפֶר־נַפְשׁוֹ?... נָטַל הַקָּבָּ"ה כְּמִין מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ מִתַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד וְהֶרְאָה לוֹ לְמֹשֶׁה: זֶה יִתְּנוּ, כָּזֶה יִתְּנוּ (במדבר רבה פרשה יב)

לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁהֶחֱלִיט לִלְמֹד אֶת מְלֶאכֶת הַצּוֹרְפוּת. הָלַךְ אֵצֶל צוֹרֵף, וְהָלָה לִמְּדוֹ אֶת כָּל הַמְּלָאכָה. אַךְ דָּבָר אֶחָד - הַמּוּבָן מֵאֵלָיו - לֹא אָמַר לוֹ: שֶׁיֵּשׁ לְהַצִּית תְּחִלָּה אֶת הָאֵשׁ מִתַּחַת לַכֶּסֶף אוֹ הַזָּהָב. הָלַךְ הַתַּלְמִיד וְעָשָׂה כְּפִי שֶׁלָּמַד, אַךְ אֶת הָאֵשׁ לֹא הִצִּית... מוּבָן שֶׁהַזָּהָב וְהַכֶּסֶף נוֹתְרוּ

בעל הטורים

(יג) **זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל.** בְּגִימַטְרִיָּא: **זֶה הָיָה כְּמִין מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ.** **זֶה יִתְּנוּ.** כְּמִנְיַן **ז"ה,** פֵּירוּשׁ: **י"ב** שְׁבָטִים יִתְּנוּ, דְּאִיכָּא לְמָאן דְּאָמַר (יְרוּשַׁלְמִי שֶׁקָּלִים פ"א ה"ג) שֵׁבֶט לֵוִי לֹא נִמְנוּ. **עֶשְׂרִים.** בְּגִימַטְרִיָּא: **עָשִׂיר וָדָל.** שֶׁהָיוּ כּוּלָּם שָׁוִים בָּזֶה. **שֶׁקֶל.** בְּגִימַטְרִיָּא: **נֶפֶשׁ.** שֶׁבָּא לְכַפֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ. תורה יד

כְּפִי שֶׁהֵם.
לְפִיכָךְ הֶרְאָה הַקָּבָּ"ה לְמֹשֶׁה מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, לְלַמְּדֵנוּ: נְתִינַת מַטְבֵּעַ בִּלְבַד אֵינָהּ יְכוֹלָה לְשַׁמֵּשׁ כֹּפֶר־נֶפֶשׁ; אַף כְּשֶׁנּוֹתְנִים מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, בְּחַיּוּת וְהִתְלַהֲבוּת הַבָּאוֹת מִ'עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ' שֶׁנִּמְשְׁלָה לְנֵר ("נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"), אֲזַי בְּכֹחַ הַמַּטְבֵּעַ לְכַפֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ ('לקוטי שיחות' כרך טז, עמוד 390)

הַדִּין בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל הוּא שֶׁ"כּוֹפִין אֶת מִי שֶׁלֹּא נָתַן, עַד שֶׁיִּתֵּן" (רַמְבַּ"ם הִלְכוֹת שְׁקָלִים פֶּרֶק א הלכה ט). וְעַל זֶה תָּמַהּ מֹשֶׁה, כֵּיצַד נְתִינָה כְּפוּיָה יְכוֹלָה לִהְיוֹת כֹּפֶר־נֶפֶשׁ?
לָכֵן הֶרְאָהוּ הַקָּבָּ"ה מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ שֶׁמִּשְׁקָלָהּ מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל. מִשְׁקָל - מַשְׁמָעוּתוֹ דָּבָר הַנִּמְשָׁךְ כְּלַפֵּי מַטָּה, וּכְדֵי לְהָרִימוֹ יֵשׁ צֹרֶךְ בְּמַאֲמָץ וַאֲפִילוּ בִּכְפִיָּה.
הוּא־הַדִּין בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹתְנִים: גַּם כַּאֲשֶׁר 'כָּבֵד' לָהֶם הַדָּבָר לַעֲשׂוֹתוֹ, וְהֵם עוֹשִׂים זֹאת מִתּוֹךְ כְּפִיָּה, לְלֹא כָּל רָצוֹן וְחַיּוּת, גַּם נְתִינָה שֶׁכָּזוֹ הִיא "מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ", מֵאַחַר שֶׁהִיא קְשׁוּרָה "תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד" - בְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל ה'תשנ"ב)

כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי נִמְצָא בִּפְנֵי־עַצְמוֹ, הֲרֵי הוּא רַק מַחֲצִית, וּבִכְדֵי לִהְיוֹת "שֶׁקֶל הַקּוֹדֶשׁ" - עָלָיו לְהִתְאַחֵד עִם יְהוּדִי שֵׁנִי, וְעַד לְהִתְאַחֵד עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ קִיּוּם הַמִּצְוָה דְ"וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ", שֶׁפֵּרוּשׁ "רֵעֲךָ" הוּא לֹא רַק יְהוּדִי שֶׁנִּמְצָא קָרוֹב אֵלָיו, אֶלָּא אֲפִילוּ יְהוּדִי שֶׁנִּמְצָא בְּקַצְוֵי תֵּבֵל. וְהַסִּבָּה לְזֶה הִיא כְּמוֹ שֶׁכּוֹתֵב אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן בַּתַּנְיָא, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא "חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל מַמָּשׁ", וַהֲרֵי "הָעֶצֶם כְּשֶׁאַתָּה תּוֹפֵס בְּמִקְצָתוֹ, אַתָּה תּוֹפֵס בְּכֻלּוֹ" - וְאִם־כֵּן הֲרֵי כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם מְצִיאוּת אַחַת. וַאֲפִילוּ בְּמִקְרֶה שֶׁיֵּשׁ לִשְׁלוֹל אֵצֶל חֲבֵרוֹ עִנְיָן בִּלְתִּי־רָצוּי - הֲרֵי הַצִּוּרָה הֵכִי יְעִילָה לִפְעֹל זֹאת הִיא עַל־יְדֵי שֶׁמַּשְׁפִּיעַ עָלָיו בְּדַרְכֵי נֹעַם וּבְדַרְכֵי שָׁלוֹם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע"פ לקו"ש כרך טז עמ' 390 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

שְׁנֵי גְּדָרִים בְּכַפָּרַת עֲוֹנוֹת – זֶה ו יִתְּנוּ

הָרְאָה לוֹ כְּמִין מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ . . וְאָמַר לוֹ כָּזֶה יִתְּנוּ
(ל, יג. ובפירוש רש"י)
וְצָרִיךְ בֵּאוּר, מַה רָמַז הַקָּבָּ"ה בְּזֶה שֶׁהֶרְאָה לוֹ הַמַּטְבֵּעַ בִּדְמוּת אֵשׁ דַּוְקָא?
וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל הֲרֵי בָּאָה לִהְיוֹת 'כּוֹפֶר נַפְשׁוֹ" לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.
וְהִנֵּה בְּטָהֳרַת חֵפֶץ מִטְּמְאָתוֹ מָצִינוּ ב' גְּדָרִים. א. טְבִילָה בַּמַּיִם, שֶׁהַמַּיִם רַק מְטַהֲרִים אֶת הַנִּטְבָּל מִטְּמְאָתוֹ. ב. טְבִילַת כְּלִי בְּאֵשׁ, שֶׁהָאֵשׁ לֹא רַק מְסִירָה טְמְאַת הַכְּלִי אֶלָּא מְשַׁנָּה אֶת הַכְּלִי לִמְצִיאוּת חֲדָשָׁה.
וּכְמוֹ כֵן בְּכַפָּרָה עַל חֵטְא, יֶשְׁנָם שְׁנֵי גְּדָרִים אֵלּוּ. א. כַּפָּרָה עַל יְדֵי קָרְבָּנוֹת 'לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם'. שֶׁמְּסִירָה טְמְאַת הַחֵטְא מֵעַל הָאָדָם. ב. 'כּוֹפֶר נַפְשׁוֹ' שֶׁלֹּא רַק שֶׁהוּסַר הַחֵטְא אֶלָּא הַנֶּפֶשׁ מִשְׁתַּנִּית.
וְלָכֵן הֶרְאָהוּ מַטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, לְרַמֵּז שֶׁכְּדֵי לְכַפֵּר עַל חֵטְא הָעֵגֶל, זְקוּקִים לְכַפָּרָה שֶׁתְּשַׁנֶּה אֶת מְצִיאוּת הַנֶּפֶשׁ, וְזֶה פָּעֲלוּ עַל יְדֵי מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל.

(יד) **כֹּ֣ל הָעֹבֵר֩ עַל־הַפְּקֻדִּ֨ים מִבֶּ֜ן עֶשְׂרִ֗ים שָׁנָה֙ וָמָ֔עְלָה יִתֵּ֖ן תְּרוּמַ֣ת יְהוָ֑ה:**

יד **כֹּל דְּעָבַר עַל מִנְיָנַיָּא מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא יִתֵּן אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ:**

רש"י ◄ **מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה** • לִמֶּדְךָ כָּאן שֶׁאֵין פָּחוּת מִבֶּן עֶשְׂרִים יוֹצֵא לַצָּבָא וְנִמְנֶה בִּכְלַל אֲנָשִׁים.

(טו) **הֶעָשִׁ֣יר לֹא־יַרְבֶּ֗ה וְהַדַּל֙ לֹא יַמְעִ֔יט מִמַּחֲצִ֖ית הַשֶּׁ֑קֶל לָתֵ֣ת אֶת־תְּרוּמַ֣ת יְהוָ֔ה לְכַפֵּ֖ר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶֽם:**

טו **דְּעַתִּיר לָא יַסְגֵּי וּדְמִסְכֵּן לָא יַזְעֵר מִפַּלְגוּת סְלְעָא לְמִתַּן יָת אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתֵיכוֹן:**

רש"י ◄ **לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם** • שֶׁלֹּא תִּנָּגְפוּ עַל־יְדֵי מִנְיָן. דָּבָר אַחֵר: לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם, לְפִי שֶׁרָמַז לָהֶם כָּאן שָׁלֹשׁ תְּרוּמוֹת, שֶׁנִּכְתַּב כָּאן תְּרוּמַת ה', שָׁלֹשׁ פְּעָמִים: אַחַת, תְּרוּמַת אֲדָנִים, שֶׁמְּנָאָן

בעל הטורים

(יד) **מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה.** סוֹפֵי תֵּיבוֹת: **הָמָן.** שֶׁבָּא לְהַכְרִיעַ שְׁקָלִים שֶׁל הָמָן. **מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה.** בְּגִימַטְרִיָּא: **מִבֶּן עֶשְׂרִים לְעוֹנְשִׁים.** **עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה.** רָאשֵׁי תֵּיבוֹת: **עֵשָׂו.** "וְאֶתֵּן אָדָם תַּחְתֶּיךָ" (יְשַׁעְיָה מג, ד). תורה טו

כְּשֶׁהִתְחִילוּ בִּנְדָבַת הַמִּשְׁכָּן, וְנָתְנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל וְעָלָה לִמְאַת הַכֶּסֶף, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לח): "וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מְאַת כִּכָּר", וּמֵהֶם נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף וְגוֹ'". וְהַשֵּׁנִית אַף הִיא עַל־יְדֵי מִנְיָן, שֶׁמְּנָאָן מִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הוּא הַמִּנְיָן הָאָמוּר בְּתְחִלַּת חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים (במדבר א): "בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית", וְנָתְנוּ כָּל אֶחָד מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְהֵן לִקְנוֹת מֵהֶן קָרְבְּנוֹת צִבּוּר שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהֵשִׁיבוּ בָּהֶם עֲנִיִּים וַעֲשִׁירִים, וְעַל אוֹתָהּ תְּרוּמָה נֶאֱמַר: "לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם", שֶׁהַקָּרְבָּנוֹת לְכַפָּרָה הֵם בָּאִים. וְהַשְּׁלִישִׁית, הִיא תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לח): "כָּל מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת" וְלֹא הָיְתָה יַד כֻּלָּם שָׁוָה בָּהּ, אֶלָּא אִישׁ אִישׁ מַה שֶּׁנְּדָבוֹ לִבּוֹ.

(טז) **וְלָקַחְתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ**

רש"י ◄ **וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד •** לָמַדְתָּ, שֶׁנִּצְטַוּוּ לִמְנוֹתָם בִּתְחִלַּת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אַחַר מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנַס בָּהֶם מַגֵּפָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לב): "וַיִּגֹּף ה' אֶת הָעָם", מָשָׁל לְצֹאן הַחֲבִיבָה עַל בְּעָלֶיהָ, שֶׁנָּפַל בָּהּ דֶּבֶר, וּמִשֶּׁפָּסַק, אָמַר לוֹ לְרוֹעֶה: בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, מְנֵה אֶת צֹאנִי, וְדַע כַּמָּה נוֹתְרוּ בָהֶם, לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא חֲבִיבָה עָלָיו. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַמִּנְיָן הַזֶּה הוּא הָאָמוּר בְּחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בּוֹ (במדבר א): "בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי", וְהַמִּשְׁכָּן הוּקַם בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן מ): "בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תָּקִים וְגוֹ'", וּמֵהַמִּנְיָן הַזֶּה נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, מִשְּׁקָלִים שֶׁלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לח): "וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת וְגוֹ'", הָא לָמַדְתָּ, שֶׁשְּׁתַּיִם הָיוּ: אַחַת בִּתְחִלַּת נִדְבָתָן אַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה בְּאִיָּר, מִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן. וְאִם תֹּאמַר: וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם הָיוּ יִשְׂרָאֵל שָׁוִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים, שֶׁהֲרֵי בְּכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה נֶאֱמַר כֵּן, וּבְחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים אַף בּוֹ נֶאֱמַר כֵּן (במדבר א): "וַיִּהְיוּ כָּל הַפְּקוּדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים". וַהֲלֹא בִּשְׁתֵּי שָׁנִים הָיוּ, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הָיוּ בִּשְׁעַת מִנְיָן הָרִאשׁוֹן בְּנֵי י"ט שָׁנָה שֶׁלֹּא נִמְנוּ, וּבַשְּׁנִיָּה נַעֲשׂוּ בְּנֵי עֶשְׂרִים? תְּשׁוּבָה לַדָּבָר, אֵצֶל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים - בְּשָׁנָה אַחַת נִמְנוּ, אֲבָל לְמִנְיָן יְצִיאַת מִצְרַיִם - הָיוּ שְׁתֵּי שָׁנִים, לְפִי שֶׁלִּיצִיאַת מִצְרַיִם מוֹנִין מִנִּיסָן, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמַסֶּכֶת 'רֹאשׁ הַשָّנָה', וְנִבְנָה הַמִּשְׁכָּן בָּרִאשׁוֹנָה, וְהוּקַם בַּשְּׁנִיָּה, שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה שָׁנָה בְּאֶחָד בְּנִיסָן. אֲבָל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים מְנוּיִין לְמִנְיָן שְׁנוֹת עוֹלָם הַמַּתְחִילִין מִתִּשְׁרֵי, נִמְצְאוּ שְׁנֵי הַמִּנְיָנִים בְּשָׁנָה אַחַת, הַמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן הָיָה בְּתִשְׁרֵי, לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁנִּתְרַצָּה הַמָּקוֹם לְיִשְׂרָאֵל לִסְלֹחַ לָהֶם, וְנִצְטַוּוּ עַל הַמִּשְׁכָּן, וְהַשֵּׁנִי בְּאֶחָד בְּאִיָּר. **עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד •** הֵן אֲדָנִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחות שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החודש וערב ראש־חודש אדר־שני, ה'תשכ"ז)

מִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי נְתִינַת "מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל" דַּוְקָא, וּבְאֹפֶן שֶׁ"הָעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט" - הֲרֵי זֶה תַּכְלִית הַמִּדִּידָה וְהַהַגְבָּלָה.

"לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם" - שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַמִּדִּידָה וְהַהַגְבָּלָה שֶׁבִּכְלָלוּת עִנְיַן הַתּוֹרָה־וּמִצְוֹת עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים (עַל־דֶּרֶךְ הָעִנְיָן דְּ"תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ", לְמַעְלָה מֵהַשֵּׁכֶל, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן הַ"מְסִירַת נֶפֶשׁ"), וְכִידּוּעַ בְּפֵרוּשׁ לְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל "תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים", שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה - הַמַּעֲשִׂים הֵם טוֹבִים וּמְאִירִים. הַיְנוּ, שֶׁגַּם בְּמַעֲשִׂים שֶׁהֵם בְּמִדִּידָה וּבְהַגְבָּלָה, נִמְשָׁךְ הָעִילּוּי שֶׁלְּמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְבָּלָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 327)

מָשָׁל לְצֹאן . . שֶׁנָּפַל בָּהּ דֶּבֶר (רש"י ל, טז) וְאִלּוּ בְּתַנְחוּמָא מוּבָא מָשָׁל לְצֹאן שֶׁ"נִכְנְסוּ **זְאֵבִים** וּבְקָעוּם". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בִּשְׁעַת חֵטְא הָעֵגֶל הָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הָרוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, בָּהָר, וּמוּבָן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ כָּל קֶשֶׁר לִתּוֹצְאוֹת הַחֵטְא, הַמַּגֵּפָה.

בעל הטורים

(טז) **הַכִּפֻּרִים.** ב' בַּמְּסוֹרָה. "וְלָקַחְתָּ אֶת כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים", "מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר" (לעיל ל, י). וְגַם זֶה רָמַז לִפְסוֹק צְדָקָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. **וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן.** מָלֵא יו"ד. "עַל שְׁתֵּי כְתֻפָּיו לְזִכָּרוֹן" (לעיל כח, יב) חָסֵר יו"ד. שֶׁלֹּא הָיוּ לְזִכָּרוֹן אֶלָּא בְּעוֹדוֹ עַל כְּתֵפָיו, אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ קַיָּמִין וְעוֹמְדִין לֹא הָיוּ לְזִכָּרוֹן. תורה יז

לָכֵן נָקַט מַכַּת דָּבֶר, שֶׁכֵּן הָרוֹעֶה אֵינוֹ אָשֵׁם בְּכָךְ (כִּי אֵין בְּיָדוֹ לִשְׁמֹר אֶת צֹאנוֹ מִמַּגֵּפָה); מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּמִקְרֶה שֶׁל הִתְנַפְּלוּת זְאֵבִים, גַּם הָרוֹעֶה אָשֵׁם (שֶׁהֲרֵי תַּפְקִידוֹ לִשְׁמֹר עַל הַצֹּאן מִפְּנֵיהֶם).

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(יח) וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם:

יח וְתַעְבֵּד כִּיּוֹרָא דִּנְחָשָׁא וּבְסִיסֵהּ נְחָשָׁא לְקִדּוּשׁ וְתִתֵּן יָתֵהּ בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מַדְבְּחָא וְתִתֵּן תַּמָּן מַיָּא:

רש"י◄ **כִּיּוֹר** • כְּמִין דּוּד גְּדוֹלָה, וְלָהּ דַּדִּים הַמְּרִיקִים בְּפִיהֶם מַיִם. **וְכַנּוֹ** • כְּתַרְגּוּמוֹ: וּבְסִיסֵהּ, מוֹשַׁב מְתֻקָּן לְכִיּוֹר. **לְרָחְצָה** • מוּסָב עַל הַכִּיּוֹר. **וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ** • מִזְבַּח הָעֹלָה, שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֶׁהוּא לִפְנֵי פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד, וְהָיָה הַכִּיּוֹר מָשׁוּךְ קְמְעָא וְעוֹמֵד כְּנֶגֶד אֲוִיר שֶׁבֵּין הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּשְׁכָּן, וְאֵינוֹ מַפְסִיק כְּלָל בֵּינְתַיִם, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן מ): "וְאֶת מִזְבַּח הָעוֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד", כְּלוֹמַר מִזְבֵּחַ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵין כִּיּוֹר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד, הָא כֵּיצַד? מָשׁוּךְ קְמְעָא כְּלַפֵּי הַדָּרוֹם, כָּךְ שְׁנוּיָה בִּ'זְבָחִים'.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

עִנְיַן הַכִּיּוֹר יוּבָן מֵהַדְּבָרִים שֶׁמֵּהֶם נַעֲשָׂה הַכִּיּוֹר (כִּי עִנְיַן הַכִּיּוֹר מִתְבַּטֵּא (דְּרִיקְט זִיךְ אוֹיס) גַּם בַּדְּבָרִים שֶׁמֵּהֶם נַעֲשָׂה), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר גו' נְחוֹשֶׁת בְּמַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת גו', וְכַמְּבוֹאָר בְּ'תּוֹרָה אוֹר' (וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת) מַה שֶּׁכָּתוּב 'מַרְאוֹת' לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי יֵשׁ ב' מַרְאוֹת, אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה וְאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה.

(יט) וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:

יט וִיקַדְּשׁוּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי מִנֵּהּ יָת יְדֵיהוֹן וְיָת רַגְלֵיהוֹן:

רש"י◄ **אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם** • בְּבַת אַחַת הָיָה מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וְכָךְ שָׁנִינוּ בִּ'זְבָחִים': כֵּיצַד קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם? מַנִּיחַ יָדוֹ הַיְמָנִית עַל גַּבֵּי רַגְלוֹ הַיְמָנִית, וְיָדוֹ הַשְּׂמֹאלִית עַל גַּבֵּי רַגְלוֹ הַשְּׂמֹאלִית, וּמִקַּדֵּשׁ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי 'לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 184 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מַדּוּעַ בִּזְמַנֵּנוּ רוֹחֲצִים גַּם אֶת הַפָּנִים?

בְּפָרָשָׁתֵנוּ מוּבָא הַצִּוּוּי עַל עֲשִׂיַּת הַכִּיּוֹר "וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר גו' וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם" (ל, יח־יט). וּמָצִינוּ בָּ'רִאשׁוֹנִים' (ראה שאלות־ותשובות הרשב"א חלק א סימן קצ"א, ועוד) שֶׁקִּשְׁרוּ אֶת קִדּוּשׁ הַכֹּהֲנִים יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם לִפְנֵי הָעֲבוֹדָה עִם הַחִיּוּב לִרְחֹץ גּוּפוֹ לִפְנֵי הַתְּפִלָּה.

וְהִנֵּה כָּתַב הָרַמְבַּ"ם (הלכות תפילה פרק ד הלכה ג) "שַׁחֲרִית רוֹחֵץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו וְאַחַר־כָּךְ יִתְפַּלֵּל". וְיֵשׁ לְעַיֵּן לְשִׁיטָתוֹ, מַה טַּעַם שֶׁבִּרְחִיצַת הַכֹּהֲנִים נִצְטַוּוּ לִרְחֹץ "אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם" בִּלְבַד, וְלִפְנֵי הַתְּפִלָּה יֵשׁ לִרְחֹץ גַּם אֶת הַפָּנִים.

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוּשׁ:

הַחִילּוּק בֵּין הַפָּנִים לְהַיָּדַיִם וְרַגְלַיִם הוּא, שֶׁבַּיָּדַיִם וְרַגְלַיִם שׁוֹכֵן כֹּחַ הָעֲשִׂיָּה שֶׁל הָאָדָם, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַפָּנִים הֵם מְקוֹם מִשְׁכַּן הַכֹּחוֹת הַנַּעֲלִים שֶׁבּוֹ, כֹּחַ הַשֵּׂכֶל, חוּשׁ הָרְאִיָּה וְהַשְּׁמִיעָה וְהַדִּבּוּר וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַחִלּוּק בֵּין קִדּוּשׁ הַכֹּהֲנִים לְהָרְחִיצָה לִפְנֵי הַתְּפִלָּה. דְּבִזְמַן הַבֵּית הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַצָּב נַעֲלֶה, וְכוֹחוֹתֵיהֶם הַנַּעֲלִים - שִׁכְלָם וּמִדּוֹתֵיהֶם הָיוּ תָּמִיד בִּלְתִּי לַה' לְבַדּוֹ, וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר אֶת הַ"פָּנִים" כִּי כּוֹחוֹת אֵלּוּ הָיוּ טְהוֹרִים מִמֵּילָא. וְרַק יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם שֶׁבָּהֶם הִתְעַסְּקוּ בְּעוּבְדִין דְּחוֹל וּבַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, הָיוּ נִצְרָכִים לְקִדּוּשׁ וְטָהֳרָה.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּזְמַנֵּנוּ, יֶשְׁנָם מַצָּבִים בָּהֶם הָאָדָם מַשְׁקִיעַ גַּם אֶת שִׁכְלוֹ וְלִבּוֹ בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, וְלָכֵן לִפְנֵי הַתְּפִלָּה עַל הָאָדָם לְטַהֵר לְנַקּוֹת וּלְקַדֵּשׁ גַּם אֶת "פָּנָיו" כַּהֲכָנָה לַתְּפִלָּה, לְמַעַן יוּכַל לַעֲמֹד לִפְנֵי קוֹנוֹ בִּקְדוּשָׁה וּבְטָהֳרָה.

בעל הטורים

(יח) **וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר.** סְמוּךְ כִּיּוֹר לְפָרָשַׁת שְׁקָלִים, לוֹמַר שֶׁהַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִים בִּשְׁבִיל פּוֹסְקֵי צְדָקָה וְאֵינָן נוֹתְנִין. **לְרָחְצָה.** ד' בַּמְּסוֹרָה (לְהַלָּן מ, ל דִּבְרֵי הַיָּמִים ב' ד, ו (תְּרֵי)). שֶׁכָּל כִּיּוֹר שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיק כְּדֵי שֶׁיִּרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ אַרְבָּעָה כֹּהֲנִים כְּאֶחָד אֵינוֹ כִּיּוֹר. תורה יט

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

"יְדֵיהֶם" הֵן הַמִּדּוֹת, "וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם" הוּא עִנְיָן בֵּירוּר הַמִּדּוֹת, "וְרַגְלֵיהֶם" הֵם הַלְּבוּשִׁים דְּמַחְשָׁבָה דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה, "וְרָחֲצוּ אֶת רַגְלֵיהֶם" הוּא עִנְיָן הֶסְרַת הַלְּבוּשִׁים הָרָעִים, כַּיָּדוּעַ בְּעִנְיָן הֶעֱלוּ אָבָק בְּרַגְלֵיהֶם, שֶׁרֶגֶל הוּא מַלְכוּת דְּקְלִיפָּה, וְהוּא עִנְיָן מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה דִּלְעוּמַת־זֶה. וּרְחִיצָה זוֹ הִיא מִמֵּי הַחָכְמָה שֶׁנָּתַן מֹשֶׁה בַּכִּיּוֹר שֶׁנַּעֲשָׂה מִמַּרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, וְהַיְנוּ, שֶׁגַּם לְבוּשֵׁי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וּבֵירוּר הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית צְרִיכִים רְחִיצָה בְּמֵי הַחָכְמָה כו'.

(כ) בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיהוָה:

כ בְּמֵיעַלְהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא יְקַדְּשׁוּן מַיָּא וְלָא יְמוּתוּן אוֹ בְּמִקְרָבְהוֹן לְמַדְבְּחָא לְשַׁמָּשָׁא לְאַסָּקָא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ **בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד •** (תורת כהנים, פרשת שמיני, זבחים יט): לְהַקְטִיר שַׁחֲרִית וּבֵין הָעַרְבַּיִם קְטֹרֶת, אוֹ לְהַזּוֹת מִדַּם פַּר כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ וּשְׂעִירֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים. **וְלֹא יָמֻתוּ •** הָא אִם לֹא יִרְחָצוּ, יָמוּתוּ. שֶׁבַּתּוֹרָה נֶאֱמְרוּ כְּלָלוֹת, וּמִכְּלַל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. **אֶל־הַמִּזְבֵּחַ •** הַחִיצוֹן, שֶׁאֵין כָּאן בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד, אֶלָּא בֶּחָצֵר.

(כא) וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חָק־עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרֹתָם: פ

כא וִיקַדְּשׁוּן יְדֵיהוֹן וְרַגְלֵיהוֹן וְלָא יְמוּתוּן וּתְהֵי לְהוֹן קְיָם עָלָם לֵהּ וְלִבְנוֹהִי לְדָרֵיהוֹן:

רש"י◄ **וְלֹא יָמֻתוּ •** לְחַיֵּב מִיתָה עַל הַמְשַׁמֵּשׁ בַּמִּזְבֵּחַ וְאֵינוֹ רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם, שֶׁמִּמִּיתָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא שָׁמַעְנוּ אֶלָּא עַל הַנִּכְנָס לַהֵיכָל.

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כב וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(כג) וְאַתָּה קַח־לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר־דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְּמָן־בֶּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם וּקְנֵה־בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם:

כג וְאַתְּ סַב לָךְ בּוּסְמִין רֵישָׁא מֵירָא דַכְיָא מַתְקַל חֲמֵשׁ מְאָה וְקִנְּמָן בֹּשֶׂם פַּלְגּוּתֵהּ מַתְקַל מָאתָן וְחַמְשִׁין וּקְנֵה בּוּסְמָא מַתְקַל מָאתָן וְחַמְשִׁין:

רש"י◄ **בְּשָׂמִים רֹאשׁ •** חֲשׁוּבִים. **וְקִנְּמָן־בֶּשֶׂם •** לְפִי שֶׁהַקִּנָּמוֹן קְלִפַּת עֵץ הוּא, יֵשׁ שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רֵיחַ טוֹב וְטַעַם, וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּעֵץ, לְכָךְ הֵצְרַךְ לוֹמַר "קִנְּמָן־בֶּשֶׂם", מִן הַטּוֹב. **מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם •** מַחֲצִית הֲבָאָתוֹ תִּהְא חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם, נִמְצָא כֻּלּוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּמוֹ שִׁעוּר מָר־דְּרוֹר. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר בּוֹ חֲצָאִין? גְּזֵרַת הַכָּתוּב הִיא לַהֲבִיאוֹ לַחֲצָאִין, לְהַרְבּוֹת בּוֹ שְׁתֵּי הַכְרָעוֹת, שֶׁאֵין שׁוֹקְלִין עַיִן בְּעַיִן, וְכָךְ שְׁנוּיָה בִּ'כְרִיתוֹת' (דף ה). **וּקְנֵה־בֹשֶׂם •** קָנֶה שֶׁל בֹּשֶׂם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ קָנִים שֶׁאֵינָן שֶׁל בֹּשֶׂם, הֵצְרַךְ לוֹמַר בֹּשֶׂם. **חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם •** סַךְ מִשְׁקַל כֻּלּוֹ.

(כד) וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הִין:

כד וּקְצִיעָתָא מַתְקַל חֲמֵשׁ מְאָה בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא וּמְשַׁח זֵיתָא מְלֵא הִינָא:

רש"י◄ **וְקִדָּה •** שֵׁם שֹׁרֶשׁ עֵשֶׂב, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים: קְצִיעָה. **הִין •** י"ב לוֹגִין. וְנֶחְלְקוּ בּוֹ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בּוֹ שָׁלְקוּ אֶת הָעִקָּרִין. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא לָסוּף אֶת הָעִקָּרִין אֵינוֹ סִפֵּק? אֶלָּא שְׁרָאוּם בְּמַיִם שֶׁלֹּא יִבְלְעוּ אֶת הַשֶּׁמֶן, וְאַחַר־כָּךְ הֵצִיף עֲלֵיהֶם הַשֶּׁמֶן עַד שֶׁקָּלַט הָרִיחַ, וְקִפְּחוּ לַשֶּׁמֶן מֵעַל הָעִקָּרִין.

(כה) וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֹקַח מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:

כה וְתַעְבֵּד יָתֵהּ מִשַׁח רְבוּת קוּדְשָׁא בֹּסֶם מְבַסָּם עוֹבַד בּוּסְמָנוּ מְשַׁח רְבוּת קוּדְשָׁא יְהֵא:

רש"י◄ **רֹקַח מִרְקַחַת** • 'רֹקַח', שֵׁם דָּבָר הוּא. וְהַטַּעַם מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְמַעְלָה, וַהֲרֵי הוּא כְּמוֹ רֶקַע, רֶגַע, וְאֵינוֹ כְּמוֹ (ישעיה נא): "רוֹגַע הַיָּם", וּכְמוֹ (שם מב): "רֹקַע הָאָרֶץ", שֶׁהַטַּעַם לְמַטָּה. וְכָל דָּבָר הַמְעֹרָב בַּחֲבֵרוֹ עַד שֶׁזֶּה קוֹפֵחַ מִזֶּה, אוֹ רֵיחַ אוֹ טַעַם, קָרוּי מִרְקַחַת. **רֹקַח מִרְקַחַת** • רֹקַח הֶעָשׂוּי עַל־יְדֵי אֻמָּנוּת וְתַעֲרוֹבוֹת. **מַעֲשֵׂה רֹקֵחַ** • שֵׁם הָאֻמָּן בַּדָּבָר.

(כו) **וּמָשַׁחְתָּ בוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת:**

כו וּתְרַבִּי בֵּהּ יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא:

רש"י◄ **וּמָשַׁחְתָּ בוֹ** • כָּל הַמִּשִׁיחוֹת כְּמִין כָּ"ף יְוָנִית, חוּץ מִשֶּׁל מְלָכִים, שֶׁהֵן כְּמִין גִּזֵּר.

(כז) **וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְּנֹרָה וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:**

כז וְיָת פַּתּוֹרָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת מְנָרְתָּא וְיָת מָנָהָא וְיָת מַדְבְּחָא דְּקְטֹרֶת בּוּסְמָיָא:

(כח) **וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:**

כח וְיָת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ:

(כט) **וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ:**

כט וּתְקַדֵּשׁ יָתְהוֹן וִיהוֹן קֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדַּשׁ:

רש"י◄ **וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם** • מְשִׁיחָה זוֹ מְקַדַּשְׁתָּם לִהְיוֹת קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וּמַה הִיא קְדֻשָּׁתָם? "כָּל הַנּוֹגֵעַ וְגוֹ'". כָּל הָרָאוּי לִכְלֵי שָׁרֵת, מְשֻׁנְכָּנָס לְתוֹכוֹ, קָדוֹשׁ קְדֻשַּׁת הַגּוּף לְהִפָּסֵל בְּיוֹצֵא, וְלִינָה וּטְבוּל־יוֹם וְאֵינוֹ נִפְדֶּה לָצֵאת לְחֻלִּין, אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָהֶם — אֵין מְקַדְּשִׁין. וּשְׁנוּיָה הִיא מִשְׁנָה שְׁלֵמָה אֵצֶל מִזְבֵּחַ, מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כט): "כָּל הַנּוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ", שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵּין רָאוּי בֵּין שֶׁאֵינוֹ רָאוּי? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כְּבָשִׂים", מַה כְּבָשִׂים רְאוּיִים, אַף כָּל רָאוּי. כָּל מְשִׁיחַת מִשְׁכָּן וְכֹהֲנִים וּמְלָכִים מְתֻרְגָּם לְשׁוֹן 'רִבּוּי', לְפִי שֶׁאֵין צֹרֶךְ מְשִׁיחָתָן אֶלָּא לְגֻדְלָה, "כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ" שֶׁזֶּה חִנּוּךְ גֻּדְלָתָן, וּשְׁאָר מְשִׁיחוֹת כְּגוֹן: רְקִיקִין מְשׁוּחִין, (עמוס ו) "וְרֵאשִׁית שְׁמָנִים יִמְשָׁחוּ", לָשׁוֹן אֲרַמִּית בָּהֶן כְּלָשׁוֹן עִבְרִית.

(ל) **וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשֹׁחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי:**

ל וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי תִּרְבִּי וּתְקַדֵּשׁ יָתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמָי:

(לא) **וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:**

לא וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמֵימַר מִשַּׁח רְבוּת קוּדְשָׁא יְהֵי דֵּין קֳדָמַי לְדָרֵיכוֹן:

רש"י◄ **לְדֹרֹתֵיכֶם** • (הוריות יא) מִכָּאן לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ לוֹמַר שֶׁכֵּלוֹ קַיָּם לָעָתִיד לָבֹא. **זֶה** • בְּגִימַטְרִיָּא תְּרֵיסַר לוֹגִין הֲווּ.

(לב) **עַל־בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:**

לב עַל בִּסְרָא דַּאֲנָשָׁא לָא יִתְנַסַּךְ וּבִדְמוּתֵהּ לָא תַעְבְּדוּן כְּוָתֵהּ קוּדְשָׁא הוּא קוּדְשָׁא יְהֵי לְכוֹן:

רש"י◄ **לֹא יִסָּךְ** • בִּשְׁנֵי יוּדִי"ן, לְשׁוֹן לֹא יִפָּעֵל, כְּמוֹ (דברים ו): 'לְמַעַן יִיטַב לָךְ'. **עַל־בְּשַׂר אָדָם לֹא** יִסָּךְ • מִן הַשֶּׁמֶן הַזֶּה עַצְמוֹ. **וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ** • (כריתות ה) בְּסִכּוּם סַמְמָנָיו, לֹא תַעֲשׂוּ אַחֵר

בעל הטורים

(לב) **קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם.** בְּגִימַטְרִיָּא: **לְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד.** תורה לג

כָּמוֹהוּ בְּמִשְׁקַל סַמְמָנִין הַלָּלוּ, לְפִי מִדַּת הִין שֶׁמֶן, אֲבָל אִם פְּחֵת אוֹ רִבָּה סַמְמָנִין לְפִי מִדַּת הִין שֶׁמֶן – מֵתָּר, וְאַף הֶעָשׂוּי בְּמַתְכֹּנְתּוֹ שֶׁל זֶה, אֵין הַסָּפֵּ מִמֶּנּוּ חַיָּב, אֶלָּא הָרוֹקְחוֹ. **וּבְמַתְכֹּנְתּוֹ** • לְשׁוֹן חֶשְׁבּוֹן, כְּמוֹ (לעיל ה): "מַתְכֹּנֶת הַלְּבֵנִים", וְכֵן "בְּמַתְכֹּנְתָּהּ" שֶׁל קְטֹרֶת.

(לג) **אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמָּיו: ס**

לג גְּבַר דִּי יְבַסֵּם דִּכְוָתֵהּ וְדִי יִתֵּן מִנֵּהּ עַל חִלּוֹנָי וְיִשְׁתֵּצִי מֵעַמֵּהּ:

רש"י◄ **וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ** • מֵאוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. **עַל זָר** • שֶׁאֵינוֹ צָרִךְ כְּהֻנָּה וּמַלְכוּת.

(לד) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה:**

לד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַב לָךְ בּוּסְמִין נְטוּפָא וְטוּפְרָא וְחֶלְבְּנְתָא בּוּסְמִין וּלְבוּנְתָא דָּכְיָתָא מַתְקַל בְּמַתְקַל יְהֵי:

רש"י◄ **נָטָף** • הוּא צָרִי, וְעַל שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שָׁרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף, קָרוּי נָטָף, וּבְלַעַ"ז גומ"י, וְהַצָּרִי קוֹרִין לוֹ טריאק"ה. **וּשְׁחֵלֶת** • שֹׁרֶשׁ בֹּשֶׂם חָלָק וּמַצְהִיר כַּצִּפֹּרֶן, וּבְלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה קָרוּי 'צִפֹּרֶן', וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אונְקְלוֹס: 'וְטוּפְרָא'. **וְחֶלְבְּנָה** • בֹּשֶׂם שֶׁרֵיחוֹ רַע וְקוֹרִין לוֹ גלבנ"א, וּמְנָאָהּ הַכָּתוּב בֵּין סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁלֹּא יֵקַל בְּעֵינֵינוּ לְצָרֵף עִמָּנוּ בַּאֲגֻדַּת תַּעֲנִיּוֹתֵינוּ וּתְפִלּוֹתֵינוּ אֶת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ נִמְנִין עִמָּנוּ. **סַמִּים** • אֲחֵרִים. **וּלְבֹנָה זַכָּה** • (כריתות ו) מִכָּאן לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ: אַחַד עָשָׂר סַמְמָנִין נֶאֱמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי: מִעוּט "סַמִּים", שְׁנַיִם. נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה שְׁלֹשָׁה, הֲרֵי חַמִּשָׁה. "סַמִּים", לְרַבּוֹת עוֹד כְּמוֹ אֵלּוּ, הֲרֵי עֶשֶׂר. וּלְבֹנָה, הֲרֵי אַחַד עָשָׂר, וְאֵלּוּ הֵן: הַצָּרִי וְהַצִּפֹּרֶן, הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה, מוֹר וּקְצִיעָה, שִׁבֹּלֶת־נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם, הֲרֵי שְׁמוֹנָה, שֶׁהַשִּׁבֹּלֶת וְנֵרְדְּ אֶחָד, שֶׁהַנֵּרְדְּ דּוֹמֶה לְשִׁבֹּלֶת. הַקּוֹשְׁט וְהַקִּלּוּפָה, וְהַקִּנָּמוֹן, הֲרֵי אַחַד עָשָׂר. בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה אֵינוֹ נִקְטָר, אֶלָּא בּוֹ שָׁפִין אֶת הַצִּפֹּרֶן לְלַבְּנָהּ, שֶׁתְּהֵא נָאָה. **בַּד בְּבַד יִהְיֶה** • אֵלּוּ הָאַרְבָּעָה הַנִּזְכָּרִים כָּאן יִהְיוּ שָׁוִין מִשְׁקָל בְּמִשְׁקָל, כְּמִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה כָּךְ מִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה, וְכֵן שָׁנִינוּ: הַצָּרִי וְהַצִּפֹּרֶן, הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה, מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. וּלְשׁוֹן 'בַּד' נִרְאֶה בְּעֵינַי שֶׁהוּא לְשׁוֹן יָחִיד, אֶחָד בְּאֶחָד יִהְיֶה, זֶה כְּמוֹ זֶה.

(לה) **וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ:**

לה וְתַעְבֵּד יָתַהּ קְטֹרֶת בּוּסְמִין בֹּסֶם עוֹבַד בּוּסְמָנוּ מְעָרַב דְּכִי קוּדְשָׁא:

רש"י◄ **מְמֻלָּח** • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'מְעָרַב', שֶׁיְּעָרֵב שְׁחִיקָתָן יָפֶה יָפֶה, זֶה עִם זֶה. וְאוֹמֵר אֲנִי, שֶׁדּוֹמֶה לוֹ (יונה א): "וַיִּירְאוּ הַמַּלָּחִים", (יחזקאל כז) "מַלָּחַיִךְ וְחֹבְלַיִךְ", עַל שֵׁם שֶׁמְּהַפְּכִין אֶת הַמַּיִם בְּמִשׁוֹטוֹת כְּשֶׁמַּנְהִיגִים אֶת הַסְּפִינָה, כְּאָדָם הַמְּהַפֵּךְ בְּכַף בֵּיצִים טְרוּפוֹת לְעָרְבָן עִם הַמַּיִם, וְכָל דָּבָר שֶׁהָאָדָם רוֹצֶה לְעָרֵב יָפֶה יָפֶה מְהַפְּכוֹ בְּאֶצְבַּע, אוֹ בְּבָזָךְ. **מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ** • מְמֻלָּח יִהְיֶה, וְטָהוֹר יִהְיֶה, וְקֹדֶשׁ יִהְיֶה.

(לו) **וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:**

לו וְתִשְׁחוֹק מִנַּהּ וְתַדִּיק וְתִתֵּן מִנַּהּ קֳדָם סַהֲדוּתָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי אֶזְדַּמַּן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין תְּהֵי לְכוֹן:

בעל הטורים

(לד) **קַח לְךָ סַמִּים.** סוֹפֵי תֵּיבוֹת: **חָכָם,** חַמְרָא וְרֵיחָנֵי פִּקְחִין.
זַכָּה. ג' בַּמְּסוֹרָה. "וּלְבֹנָה זַכָּה", "וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה" (וַיִּקְרָא כד, ז), "וּתְפִלָּתִי זַכָּה" (אִיּוֹב טז, יז). זֶה שֶׁאוֹמֵר הַכָּתוּב (תְּהִלִּים קמא, ב) "תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ", שֶׁהַתְּפִלָּה דּוֹמָה לִקְטוֹרֶת, כְּשֵׁם שֶׁזֶּה זַכָּה כָּךְ הַתְּפִלָּה צְרִיכָה שֶׁתִּהְיֶה זַכָּה. תורה לה

(לה) **רוֹקֵחַ.** ב' מְלֵאִים. "מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ", "זְבוּבֵי מָוֶת יַבְאִישׁ יַבִּיעַ שֶׁמֶן רוֹקֵחַ" (קֹהֶלֶת י, א). זֶהוּ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (בְּמִדְבַּר רַבָּה ד, יג) שֶׁהָיוּ מְרַגְּנִים אַחַר הַקְּטוֹרֶת לוֹמַר, 'בָּהּ מֵתוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא, בָּהּ מֵתוּ עֲדַת קֹרַח', שֶׁנֶּאֱמַר 'מָוֶת' גִּבֵּי רוֹקֵחַ דְּהַיְינוּ קְטוֹרֶת; וְאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, רְאוּ שֶׁאֵין הַקְּטוֹרֶת מֵמִית אֶלָּא אַדְּרַבָּה מְחַיֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר יז, יב) "וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם", דִּכְתִיב "מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ", אֶלָּא הַחֵטְא מֵמִית. תורה לו

רש"י◄ **וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה וְגוֹ'** • הִיא קְטֹרֶת שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם, שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהוּא בְּאֹהֶל מוֹעֵד. **אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה** • כָּל מוֹעֲדֵי דִּבּוּר שֶׁאֶקְבַּע לְךָ, אֲנִי קוֹבְעָם לְאוֹתוֹ מָקוֹם.

(לז) **וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכֻּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַיהוָה:**

לז וּקְטֹרֶת בּוּסְמִין דִּי תַעְבֵּד בִּדְמוּתָהּ לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן קוּדְשָׁא תְּהֵי לָךְ קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ **בְּמַתְכֻּנְתָּהּ** • בְּמִנְיָן סַמְמָנֶיהָ. **קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַה'** • שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂנָּה אֶלָּא לִשְׁמִי.

(לח) **אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמָּיו: ס**

לח גְּבַר דִּיַעְבֵּד דִּכְוָתַהּ לַאֲרָחָא בַּהּ וְיִשְׁתֵּצִי מֵעַמֵּהּ:

רש"י◄ **לְהָרִיחַ בָּהּ** • אֲבָל עוֹשֶׂה אַתָּה בְּמַתְכֻּנְתָּהּ מִשֶּׁלְּךָ, כְּדֵי לְמָסְרָהּ לַצִּבּוּר.

לא (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) **רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה:**

ב חֲזֵי דְּרַבֵּיתִי בְשׁוּם בְּצַלְאֵל בַּר אוּרִי בַּר חוּר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה:

רש"י◄ **קָרָאתִי בְשֵׁם** • לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתִּי, אֶת בְּצַלְאֵל.

(ג) **וָאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:**

ג וְאַשְׁלֵמִית עִמֵּהּ רוּחַ מִן קֳדָם יְיָ בְּחָכְמְתָא וּבְסוּכְלְתָנוּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עִבִידָא:

רש"י◄ **בְּחָכְמָה** • מַה שֶּׁאָדָם שׁוֹמֵעַ דְּבָרִים מֵאֲחֵרִים וְלָמֵד. **וּבִתְבוּנָה** • מֵבִין דָּבָר מִלִּבּוֹ, מִתּוֹךְ דְּבָרִים שֶׁלָּמַד. **וּבְדַעַת** • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(ד) **לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:**

ד לְאַלָּפָא אוּמַנְוָן לְמֶעְבַּד בְּדַהֲבָא וּבְכַסְפָּא וּבְנְחָשָׁא:

רש"י◄ **לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת** • אֲרִיגַת מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב.

(ה) **וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה:**

ה וּבְאָמָנוּת אֶבֶן טָבָא לְאַשְׁלָמָא וּבְנַגָּרוּת אָעָא לְמֶעְבַּד בְּכָל עִבִידָא:

רש"י◄ **וּבַחֲרֹשֶׁת** • לְשׁוֹן אֻמָּנוּת, כְּמוֹ (ישעיה מ): "חָרָשׁ חָכָם", וְאוּנְקְלוֹס פֵּרַשׁ וְשִׁנָּה בְּפִרוּשָׁן, שֶׁאֻמַּן אֲבָנִים קָרוּי אָמָן, וְחָרָשׁ עֵץ קָרוּי נַגָּר. **לְמַלֹּאת** • לְהוֹשִׁיבָהּ בַּמִּשְׁבֶּצֶת שֶׁלָּהּ בְּמִלּוּאָהּ לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁבְּצֶת לְמִדַּת מוֹשַׁב הָאֶבֶן וְעָבְיָהּ.

(ו) **וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אִתּוֹ אֵת אָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חֲכַם־לֵב נָתַתִּי חָכְמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ:**

ו וַאֲנָא הָא יְהָבִית עִמֵּהּ יָת אָהֳלִיאָב בַּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן וּבְלִבָּא כָּל חַכִּימֵי לִבָּא יְהָבִית חָכְמְתָא וְיַעְבְּדוּן יָת כָּל דִּי פַקַּדְתָּךְ:

בעל הטורים

(לז) **וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה.** יו"א שֶׁבַּקְּטֹרֶת. תורה לח **תֵּיבוֹת** בַּפָּסוּק כְּנֶגֶד יו"א **סַמִּים לֹא** שֶׁבִּשְׁשָׁה יָמִים יֵשׁ לַחְשׁוֹב וְלַעֲשׂוֹת, (ד) **לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת.** חָסֵר וְיו"ו. וְלֹא בַּשְּׁבִיעִי. תורה ה

רש"י◄ **וּבְלֵב כָּל־חֲכַם־לֵב** וְגוֹ' • וְעוֹד שְׁאָר חַכְמֵי לֵב שֶׁבָּכֶם וְכָל אֲשֶׁר נָתַתִּי בּוֹ חָכְמָה, "וְעָשׂוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ".

(ז) אֵת׀ אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֹן לָעֵדֻת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:

ז יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת אֲרוֹנָא לְסַהֲדוּתָא וְיָת כַּפֻּרְתָּא די עֲלוֹהִי וְיָת כָּל מָנֵי מַשְׁכְּנָא:

רש"י◄ **וְאֶת הָאָרֹן לָעֵדֻת** • לְצֹרֶךְ לוּחוֹת הָעֵדוּת.

(ח) וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:

ח וְיָת פָּתוֹרָא וְיָת מָנוֹהִי וְיָת מְנָרְתָּא דָכְיָתָא וְיָת כָּל מָנָהָא וְיָת מַדְבְּחָא דְקְטוֹרֶת בּוּסְמָיָא:

רש"י◄ **הַטְּהֹרָה** • עַל שֵׁם זָהָב טָהוֹר (מנחות כט).

(ט) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:

ט וְיָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ:

(י) וְאֵת בִּגְדֵי הַשָּׂרֶד וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

י וְיָת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא וְיָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא:

רש"י◄ **וְאֵת בִּגְדֵי הַשָּׂרֶד** • אוֹמֵר אֲנִי לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁבִּבְגְדֵי כְהֻנָּה מְדַבֵּר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר אֶצְלָם: "וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן", אֶלָּא אֵלּוּ בִּגְדֵי הַשָּׂרֶד, הֵם בִּגְדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת מַסָּעוֹת (במדבר ד): "וְנָתְנוּ עָלָיו בֶּגֶד תְּכֵלֶת", "וְנָתְנוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן", "וְנָתְנוּ עֲלֵיהֶם בֶּגֶד תּוֹלַעַת שָׁנִי". וְנִרְאִין דְּבָרַי, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לט): "וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִגְדֵי שָׂרֶד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ", וְלֹא הֵזְכַּר שֵׁשׁ עִמָּהֶם. וְאִם בְּבִגְדֵי כְהֻנָּה מְדַבֵּר, לֹא מָצִינוּ בְּאֶחָד מֵהֶם אַרְגָּמָן אוֹ תּוֹלַעַת שָׁנִי בְּלֹא שֵׁשׁ. **בִּגְדֵי הַשָּׂרֶד** • יֵשׁ מְפָרְשִׁים לְשׁוֹן עֲבוֹדָה וְשֵׁרוּת, כְּתַרְגּוּמוֹ 'לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא', וְאֵין לוֹ דִּמְיוֹן בַּמִּקְרָא. וַאֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרַמִּי כַּתַּרְגּוּם שֶׁל "קְלָעִים" וְתַרְגּוּם שֶׁל "מִכְבָּר", שֶׁהָיוּ אֲרוּגִים בְּמַחַט, עֲשׂוּיִים נְקָבִים נְקָבִים, לצידי"ן בְּלַע"ז.

(יא) וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לַקֹּדֶשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: פ

יא וְיָת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוּסְמָיָא לְקוּדְשָׁא כְּכֹל די פַּקֵּדְתָּךְ יַעְבְּדוּן:

רש"י◄ **וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לַקֹּדֶשׁ** • לְצֹרֶךְ הַקְּטֹרֶת הַהֵיכָל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ.

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

יב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימָר:

(יג) וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:

יג וְאַתְּ מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר בְּרַם יָת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא די לִי תִּטְרוּן אֲרֵי אַת הִיא בֵּין מֵימְרִי וּבֵינֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן לְמִדַּע אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן:

רש"י◄ **וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** • וְאַתָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהִפְקַדְתִּיךָ לְצַוּוֹתָם עַל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, אַל יִקַּל בְּעֵינֶיךָ לִדְחוֹת אֶת הַשַּׁבָּת מִפְּנֵי אוֹתָהּ מְלָאכָה. **אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ** • אַף־עַל־פִּי שֶׁתִּהְיוּ רְדוּפִין

וּזְרִיזִין בִּזְרִיזוּת הַמְּלָאכָה, שַׁבָּת אַל תִּדָּחֶה מִפָּנֶיהָ. כָּל "אַכּ"ין וְ"רַקּ"ין מִעוּטִין, לְמַעֵט שַׁבָּת מִמְּלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. **כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם** • אוֹת גְּדוֹלָה הִיא בֵּינֵינוּ, שֶׁבָּחַרְתִּי בָּכֶם בְּהַנְחִילִי לָכֶם אֶת יוֹם מְנוּחָתִי לִמְנוּחָה. **לָדַעַת** • הָאֱמוּת בָּהּ, "כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם".

(יד) **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְּלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל־הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ:**

יד וְתִטְּרוּן יָת שַׁבְּתָא אֲרֵי קוּדְשָׁא הִיא לְכוֹן מְחַלְלַנַּהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל אֲרֵי כָּל דְּיַעְבֵּד בַּהּ עֲבִידָא וְיִשְׁתֵּצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמַּהּ:

רש"י◄ **מוֹת יוּמָת** • אִם יֵשׁ עֵדִים וְהַתְרָאָה. **וְנִכְרְתָה** • בְּלֹא הַתְרָאָה. **מְחַלְּלֶיהָ** • הַנּוֹהֵג בָּהּ חוֹל בְּקִדֻּשָּׁתָהּ.

(טו) **שֵׁשֶׁת יָמִים יֵעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:**

טו שִׁתָּא יוֹמִין יִתְעֲבֵד עֲבִידָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שַׁבָּתָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ כָּל דְּיַעְבֵּד עֲבִידָתָא בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל:

רש"י◄ **שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן** • מְנוּחַת מַרְגּוֹעַ, וְלֹא מְנוּחַת עֲרָאי: (**שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן** • לְכָךְ כְּפָלוֹ הַכָּתוּב, לוֹמַר שֶׁאָסוּר בְּכָל מְלָאכָה, אֲפִלּוּ אֹכֶל נֶפֶשׁ. וְכֵן יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: (ויקרא כג): "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם", אָסוּר בְּכָל מְלָאכָה. אֲבָל יוֹם־טוֹב לֹא נֶאֱמַר בּוֹ כִּי־אִם: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן" (שם), אֲסוּרִים בְּכָל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה, וּמֻתָּרִים בִּמְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ). **קֹדֶשׁ לַה'** • שְׁמִירַת קְדֻשָּׁתָהּ לִשְׁמִי וּבְמִצְוָתִי.

(טז) **וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:**

טז וְיִטְּרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת שַׁבְּתָא לְמֶעְבַּד יָת שַׁבְּתָא לְדָרֵיהוֹן קְיָם עָלָם:

(יז) **בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִוא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ: ס**

יז בֵּין מֵימְרִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַת הִיא לְעָלָם אֲרֵי שִׁתָּא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת וְנָח:

רש"י◄ **וַיִּנָּפַשׁ** • כְּתַרְגּוּמוֹ 'וְנָח', וְכָל לְשׁוֹן 'נוֹפֶשׁ' הוּא לְשׁוֹן 'נֶפֶשׁ', שֶׁמֵּשִׁיב נַפְשׁוֹ וּנְשִׁימָתוֹ בְּהַרְגִּיעוֹ מִטֹּרַח הַמְּלָאכָה, וּמִי שֶׁכָּתוּב בּוֹ (ישעיה מ): "לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגָע" וְכָל פָּעֳלוֹ בְּמַאֲמָר, הִכְתִּיב מְנוּחָה לְעַצְמוֹ? לְשַׁבֵּר הָאֹזֶן מַה שֶּׁהִיא יְכֹלָה לִשְׁמֹעַ.

בעל הטורים

(יג) **אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ.** 'אַךְ' – מִיעוּט. לְמַעֵט פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ וְקָרְבָּנוֹת צִבּוּר, וְעַד רִדְתָּהּ (דברים כ, כ) אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁכָּל אֵלּוּ דּוֹחִין שַׁבָּת. סָמֵךְ פָּרָשַׁת שַׁבָּת לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, דְּיָלְפִינַן מְלֶאכֶת שַׁבָּת מִמְּלֶאכֶת מִשְׁכָּן. תורה יד (יד) **אֶת הַשַּׁבָּת.** ד' בַּמְּסוֹרָה. ג' בְּהַאי עִנְיָנָא (הִכָּא, וּתְרֵי בְּפָסוּק טז), וְחַד בְּעֶזְרָא (נְחֶמְיָה יג, יח) "לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת". וְהַיְינוּ כִּדְאִיתָא בְּבָרָק קַמָּא דְּסַנְהֶדְרִין (כא, ב), רְאוּיָה הָיָה שֶׁתִּנָּתֵן תּוֹרָה עַל יְדֵי עֶזְרָא אֶלָּא שֶׁקִּדְּמוֹ מֹשֶׁה, דְּיָלְפִינַן "אֶת הַשַּׁבָּת" דְּהָתָם מֵהָכָא. תורה טו (טז) **אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת.** רָאשֵׁי תֵּיבוֹת: **אֹהֶל**, דְּיָלְפִינַן מְלֶאכֶת שַׁבָּת מֵאֹהֶל מוֹעֵד. תורה יז (יז־יח) **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא.** רָאשֵׁי תֵּיבוֹת: **בִּיאָה.** שֶׁבִּיאָתוֹ שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. **אוֹת הִיא לְעוֹלָם כִּי.** רָאשֵׁי תֵּיבוֹת: **אָהֳלָךְ**, עַל שֵׁם "וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ" (איוב ה, כד), דְּדָרְשִׁינַן מִינֵּיהּ (שבת לד, א) הַדְלָקַת נֵר בְּלֵיל שַׁבָּת. **וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ.** סוֹפֵי תֵּיבוֹת: **שִׁתַּיִם.** שֶׁשְּׁתַּיִם נְפָשׁוֹת יֵשׁ לְאָדָם בְּשַׁבָּת, וְעַל כֵּן פֵּ"א דְּ"וַיִּנָּפַשׁ" כְּפוּלָה, מִשּׁוּם ב' נְפָשׁוֹת. **וַיִּנָּפַשׁ.** בְּגִימַטְרִיָּא: **אֵלּוּ שֶׁבַּגֵּיהִנֹּם.** שֶׁאַף אוֹר שֶׁל גֵּיהִנֹּם שׁוֹבֵת בְּשַׁבָּת. **הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ.** בְּגִימַטְרִיָּא: **דְּכִיוָן שֶׁהוּא שְׁבַת אָבְדָה נַפְשׁ. שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ. וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה.** מְלַמֵּד שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה בְּשַׁבָּת.

◆ יום שני י"ג אדר א' ◆

(יח) וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת לֻחֹת אֶבֶן כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:

יח וִיהַב לְמֹשֶׁה כַּד שֵׁיצִי לְמַלָּלָא עִמֵּהּ בְּטוּרָא דְּסִינַי תְּרֵין לוּחֵי סַהֲדוּתָא לוּחֵי אַבְנָא כְּתִיבִין בְּאֶצְבְּעָא דַיְיָ:

רש"י ◄ **וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה וְגוֹ'** • אֵין מֵקֶדֶם וּמֵאֲחַר בַּתּוֹרָה, מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל קוֹדֶם לְצִוּוּי מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים הָיָה, שֶׁהֲרֵי בְּי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וּלְמָחֳרַת הִתְחִילוּ בִּנְדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהוּקַם בְּאֶחָד בְּנִיסָן. (צָרִיךְ עִיּוּן טוּבָא, דִּלְמָא הַכֹּל כַּסֵּדֶר, וְצִוּוּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה הָיָה בְּאַרְבָּעִים יָמִים הָרִאשׁוֹנִים, טֶרֶם עֲשׂוֹתָם הָעֵגֶל, וְקֹדֶם רִדְתּוֹ מֵהָהָר עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, וּמֹשֶׁה לֹא הִגִּיד לְיִשְׂרָאֵל צִוּוּי הַמִּשְׁכָּן עַד לְמָחֳרַת יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְרֻצִּים לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכֵן הוּא בְּהֶדְיָא בְּ'זֹהַר' "וַיַּקְהֵל". אֲשֶׁר עַל כֵּן, בְּצִוּוּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּתִיב: "מֵאֵת כָּל אִישׁ", דְּהַיְנוּ גַּם עֵרֶב־רַב, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אִישׁ אִישׁ", מְלַמֵּד וְכוּ'. וּמֹשֶׁה בַּצִּוּוּי אָמַר לְיִשְׂרָאֵל "קְחוּ מֵאִתְּכֶם" דַּיְקָא, וְלֹא מֵעֵרֶב־רַב, לְפִי שֶׁהֵם גֶּרְמוּ בִּנְזָקִין, וְקַל לְהָבִין). **כְּכַלֹּתוֹ** • כְּכַלּוֹתוֹ כְּתִיב חָסֵר, שֶׁנִּמְסְרָה לוֹ תּוֹרָה בְּמַתָּנָה כְּכַלָּה לְחָתָן, שֶׁלֹּא הָיָה יָכֹל לִלְמֹד כֻּלָּהּ בִּזְמַן מוּעָט כָּזֶה. דָּבָר אַחֵר: מַה כַּלָּה מִתְקַשֶּׁטֶת בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה קִשּׁוּטִין, הֵן הָאֲמוּרִים בְּסֵפֶר יְשַׁעְיָה, אַף תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה סְפָרִים. **לְדַבֵּר אִתּוֹ** • הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים שֶׁבְּ"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים". **לְדַבֵּר אִתּוֹ** • מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְחוֹזְרִין וְשׁוֹנִין אֶת הַהֲלָכָה שְׁנֵיהֶם יַחַד. **לֻחֹת** • "לֻחַת" כְּתִיב, שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 50)

לֻחֹת כְּתִיב, שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת (רש"י לא, יח) בַּפָּסוּק "וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחוֹת הָאֶבֶן" (משפטים כד, יב) כְּתִיב גַּם כֵּן "לֻחוֹת" חָסֵר, אַךְ שָׁם לֹא הִתְעַכֵּב רַשִׁ"י עַל כָּךְ. וְיֵשׁ לְבָאֵר, שֶׁכָּאן הִקְשָׁה לְרַשִׁ"י: הַכָּתוּב הֵרֵי מַדְגִּישׁ אֶת מַעֲלַת הַלּוּחוֹת ("כְּתוּבִים **בְּאֶצְבַּע אֱלֹקִים**"), וּמַדּוּעַ יֵשׁ כְּתִיב חָסֵר, שֶׁמַּשְׁמָעוּתוֹ חִסָּרוֹן? וּמִתֶּרֶץ, שֶׁבָּא לְלַמְּדֵנוּ **שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת**, דָּבָר הַמּוֹכִיחַ שֶׁהֵם "**מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים**", כִּי לְאָדָם אִי־אֶפְשָׁר לְדַיֵּק כָּל־כָּךְ בְּצִמְצוּם.

לב (א) וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקָּהֵל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם ׀ עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה ׀ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ:

א וַחֲזָא עַמָּא אֲרֵי אוֹחַר מֹשֶׁה לְמֵחַת מִן טוּרָא וְאִתְכְּנֵשׁ עַמָּא עַל אַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לֵהּ קוּם עֲבֵד לָנָא דַּחֲלָן דִּיהָכּוּן קֳדָמָנָא אֲרֵי דֵּין מֹשֶׁה גַּבְרָא דִּי אַסְקָנָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לָא יְדַעְנָא מָה הֲוָה לֵהּ:

רש"י ◄ **כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה** • כְּתַרְגּוּמוֹ, לְשׁוֹן אִחוּר, וְכֵן: "בֹּשֵׁשׁ רִכְבּוֹ" (שופטים ה), "וַיָּחִילוּ עַד בּוֹשׁ" (שם ג), כִּי כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לָהָר, אָמַר לָהֶם: לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם אֲנִי בָּא, בְּתוֹךְ שֵׁשׁ שָׁעוֹת. כִּסְבוּרִים הֵם שֶׁאוֹתוֹ יוֹם שֶׁעָלָה מִן הַמִּנְיָן הוּא, וְהוּא אָמַר לָהֶם שְׁלִימִים, אַרְבָּעִים יוֹם וְלֵילוֹ עִמּוֹ, וְיוֹם עֲלִיָּתוֹ אֵין לֵילוֹ עִמּוֹ, שֶׁהֲרֵי בְּז' בְּסִיוָן עָלָה, נִמְצָא יוֹם אַרְבָּעִים בְּי"ז בְּתַמּוּז, בְּט"ז בָּא הַשָּׂטָן וְעִרְבֵּב אֶת הָעוֹלָם וְהֶרְאָה "מַדּוּעַ בֹּשֵׁשׁ רִכְבּוֹ לָבֹא" (שופטים ה, כח). מַה הָתָם מֵת, אַף הָכָא הָיוּ סוֹבְרִים שֶׁמֵּת, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (שבת פט, א) שֶׁהֶרְאָה לָהֶם דְּמוּת מִטָּתוֹ בָּרְקִיעַ. **כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ.** בְּגִימַטְרִיָּא: **שֶׁהֶרְאָה לָהֶם הַשָּׂטָן מִטָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ.** תורה ב

בעל הטורים

וַיִּנָּפֵשׁ. וַי נֶפֶשׁ. וְסָמוּךְ לֵיהּ פָּרָשַׁת הָעֵגֶל, שׁנִּתְחַיְּבוּ מִיתָה וְנֶאֱבְדָה נַפְשָׁם. **וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה.** בְּגִימַטְרִיָּא: **זֶה הַתַּלְמוּד.**

כְּכַלֹּתוֹ. כְּתִיב חָסֵר. מַה כַּלָּה מְקוּשֶׁטֶת בְּכ"ד קִישׁוּטִין הַמְנוּיִין בְּיֵשַׁעְיָה (ג, יח־כג), אַף תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ לִהְיוֹת מְקוּשָׁט בְּכ"ד סְפָרִים.

שְׁנֵי לֻחֹת. כְּנֶגֶד שָׁמַיִם וָאָרֶץ, חָתָן וְכַלָּה, שְׁתֵּי תּוֹרוֹת, וּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת.

לֻחֹת. עַל שֵׁם שֶׁיּוּגְעִים בַּלֶּחִי.

לֻחֹת. בְּא"ת בְּ"ש **כַּסָּא.** מְלַמֵּד שֶׁנִּלְקְחוּ מִכִּסֵּא הַכָּבוֹד. תורה א

לב (א) **כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה.** חָסֵר וְי"ו. לוֹמַר שֶׁבָּאוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת: **בֹּשֵׁשׁ.** ב' בַּמְּסוֹרָה. "כִּי בֹּשֵׁשׁ מֹשֶׁה", בְּגִימַטְרִיָּא: **שֶׁהֶרְאָה לָהֶם הַשָּׂטָן מִטָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ.** תורה ב

דְּמוּת חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה וְעַרְבּוּבִיָּא, לוֹמַר: וַדַּאי מֵת מֹשֶׁה, לְכָךְ בָּא עַרְבּוּבִיָּא לָעוֹלָם. אָמַר לָהֶם: מֵת מֹשֶׁה, שֶׁכְּבָר בָּאוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְלֹא בָּא וְכוּ', כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (דף פט). וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁלֹּא טָעוּ אֶלָּא בְּיוֹם הַמְּעֻנָּן, בֵּין קֹדֶם חֲצוֹת בֵּין לְאַחַר חֲצוֹת, שֶׁהֲרֵי לֹא יָרַד מֹשֶׁה עַד יוֹם הַמְּחָרָת, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיַּשְׁכִּימוּ מִמָּחֳרָת וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת". **אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ • אֱלָהוּת הַרְבֵּה אִוּוּ לָהֶם. כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ • כְּמִין דְּמוּת מֹשֶׁה הֶרְאָה לָהֶם הַשָּׂטָן שֶׁנּוֹשְׂאִים אוֹתוֹ בַּאֲוִיר רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • וְהָיָה מוֹרֶה לָנוּ הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה בָּהּ. עַתָּה, צְרִיכִין אָנוּ לֶאֱלָהוּת אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ.**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (התוועדויות תשנ"ב כרך ב' עמוד 341)

...כְּפִי שֶׁחֲסִידוּת מְבָאֶרֶת אֶת מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל הַפָּסוּק "נוֹרָא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אָדָם", שֶׁחֵטְא עֵץ־הַדַּעַת בָּא עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁ"עֲלִילָה נִתְלָה בּוֹ" (בָּאָדָם הָרִאשׁוֹן) - שֶׁזֶּה שֶׁ"לִפְעָמִים גּוֹבֵר הָרַע דְּיֵצֶר־הָרַע עַל הָאָדָם וַיֶּחְטָא" הֲרֵי זֶה מִשּׁוּם שֶׁ"מִלְּמַעְלָה הֶסִיתוּ עָלָיו הַיֵּצֶר־הָרַע לְהָבִיאוֹ לְחֵטְא זֶה".

שֶׁכֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצַּד־עַצְמָם אֵינָם שַׁיָּכִים כְּלָל וּכְלָל לְעִנְיַן הַחֵטְא חַס־וְשָׁלוֹם, וְכָל הָעִנְיָן בָּא רַק בִּגְלַל זֶה שֶׁהַקָּבָּ"ה בְּחַסְדּוֹ הַגָּדוֹל רָצָה לְהָבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲלִיָּה הֵכִי גְּדוֹלָה (לְמַעְלָה מִמַּצָּבָם מִצַּד־עַצְמָם), לָכֵן "עֲלִילָה נִתְלָה בּוֹ" וְנַעֲשִׂית יְרִידָה לְפִי שָׁעָה (עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁנֶּאֱמַר "בְּרֶגַע קָטֹן עֲזַבְתִּיךְ") וּבְחִיצוֹנִיּוּת (רַק לְמַרְאֵה עֵינַיִם), בִּכְדֵי לְהָבִיא אֶת הָעֲלִיָּה שֶׁלֹּא בְּעֶרְךָ, וְלֹא רַק עֲלִיָּה לְרֶגַע קָטָן (כְּנֶגֶד "רֶגַע קָטֹן עֲזַבְתִּיךְ"), אֶלָּא עֲלִיָּה נִצְחִית שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ גָּלוּת, וְאַדְרַבָּה - מִתְוַסְּפוֹת עוֹד עֲלִיּוֹת, עֲלִיָּה אַחַר עֲלִיָּה עַד אֵין קֵץ, "יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל יֵרָאֶה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן".

נוֹסָף לַכְּלָל שֶׁכָּל יְרִידָה הִיא צֹרֶךְ עֲלִיָּה, הֲרֵי בְּנוֹגֵעַ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל - הַיְרִידָה עַצְמָהּ לַאֲמִיתָּתָהּ אֵינָהּ יְרִידָה, אֶלָּא הַדֶּרֶךְ לַעֲלִיָּה נַעֲלִית יוֹתֵר שֶׁלֹּא בְּעֶרְךָ.

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְחֵטְא הָעֵגֶל (שֶׁבְּדֶגְמַת חֵטְא עֵץ־הַדַּעַת) - כַּמְּפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא, שֶׁ"לֹא עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֵגֶל אֶלָּא לִיתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה", "לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִין לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה", אֶלָּא "גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ הָיְתָה כוּ' כְּדֵי לִיתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה".

(ב) **וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָّהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי:**

ב **וַאֲמַר לְהוֹן אַהֲרֹן פְּרִיקוּ קָדְשֵׁי דְּדַהֲבָא דִּי בְּאוּדְנֵי נְשֵׁיכוֹן בְּנֵיכוֹן וּבְנָתֵיכוֹן וְאַיְתִיוּ לְוָתִי:**

רש"י◄ **בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם •** אָמַר אַהֲרֹן בְּלִבּוֹ: 'הַנָּשִׁים וְהַיְלָדִים חָסִים בְּתַכְשִׁיטֵיהֶן הֵן, שֶׁמָּא יִתְעַכֵּב הַדָּבָר וּבְתוֹךְ כָּךְ יָבֹא מֹשֶׁה', וְהֵם לֹא הִמְתִּינוּ וּפָרְקוּ מֵעַל עַצְמָן. **פָּרְקוּ •** לְשׁוֹן צִוּוּי, מִגְּזֵרַת 'פְּרֹק' לְיָחִיד, כְּמוֹ 'פָּרְכוּ' מִגְּזֵרַת 'פָּרֵךְ'.

(ג) **וַיִּתְפָּרְקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָّהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:**

ג **וְאִתְפְּרִיקוּ כָּל עַמָּא יָת קָדְשֵׁי דְּדַהֲבָא דִּי בְּאוּדְנֵיהוֹן וְאַיְתִיוּ לְאַהֲרֹן:**

רש"י◄ **וַיִּתְפָּרְקוּ •** לְשׁוֹן פְּרִיקַת מַשָּׂא. כְּשֶׁנְּטָלוּם מֵאָזְנֵיהֶם, נִמְצְאוּ הֵם מְפֹרָקִים מִנִּזְמֵיהֶם, דישקריי"ר בְּלַעַ"ז. **אֶת נִזְמֵי •** כְּמוֹ מִנִּזְמֵי, כְּמוֹ (לעיל ט): "כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר", מִן הָעִיר.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם כרך טז, עמ' 66)

אִיתָא בְּכִתְבֵי הָאַרִיז"ל, שֶׁהַדּוֹר עַתָּה, הֵינוּ דָּרָא דְּעִקְבְתָא דְּמִשִׁיחָא, הוּא גִּלְגּוּל שֶׁל דּוֹר הַמִּדְבָּר:

בְּדוֹר הַמִּדְבָּר הָיָה חֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר "וַיִּתְפָּרְקוּ... אֶת נִזְמֵי הַזָّהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם" - הָאֲנָשִׁים דַּוְקָא, וְלֹא הַנָּשִׁים, שֶׁלֹּא רָצוּ לָתֵת עֲבוּר הָעֵגֶל; וּלְעוּמַת זֹאת, בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן נֶאֱמַר "וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָّשִׁים", "עִם הַנָّשִׁים וּסְמוּכִין אֲלֵיהֶם". הֵינוּ, שֶׁהַנָّשִׁים קָדְמוּ.

וְעַל זֶה אִיתָא בְּ'פִּרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר' שֶׁ"נָתַן לָהֶן הַקָּבָּ"ה שְׂכָרָן... שֶׁהֵן מְשַׁמְּרוֹת רָאשֵׁי־חֳדָשִׁים יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים", שֶׁזֶּהוּ מַה שֶׁכָּתוּב בַּ'יְרוּשַׁלְמִי' מַסֶּכֶת פְּסָחִים "נָשֵׁי דְּנִהְיוּגֵי דְּלֹא לְמֶיעְבַּד עֲבִידְתָּא... יוֹמָא דְּיַרְחָא, מִנְהָג" (מִנְהָג טוֹב הוּא), שֶׁצְּרִיכִים לְקַיְּמוֹ.

וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁבְּדָרָא דְּעִקְבְתָא דְּמִשִׁיחָא תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נִשְׁמָעִים לְנָשׁוֹתֵיהֶם - שֶׁבָּזֶה מִתְבַּטֵּאת הָעוּבְדָּה שֶׁהַנָּשִׁים שֶׁבְּדוֹר הַמִּדְבָּר (שֶׁהַגִּלְגּוּל שֶׁלּוֹ הוּא בְּדָרָא דְּעִקְבְתָא דְּמִשִׁיחָא) הִתְנַהֲגוּ כִּדְבָעֵי, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאֲנָשִׁים.

וַהֲרֵי כָּל עִנְיְנֵי הַתּוֹרָה הֵם (לֹא סִפּוּר דְּבָרִים, אֶלָּא) "תּוֹרָה" - מִלְּשׁוֹן הוֹרָאָה:

יֶשְׁנָן נָשִׁים שֶׁסִּבּוּרוֹת שֶׁהָעִנְיָנִים צְרִיכִים לְהִתְנַהֵל עַל־יְדֵי הַבְּעָלִים, וְהַבְּעָלִים צְרִיכִים לְהַשִּׂיג פַּרְנָסָה, וְכָל שְׁאָר הָעִנְיָנִים הֵם טְפֵלִים, וּבִלְבַד שֶׁהַבַּעַל יָבִיא הַבַּיְתָה כָּךְ־וְכָךְ דּוֹלָרִים שֶׁיּוּכְלוּ לְנַהֵל אֶת הוֹצָאוֹת הַבַּיִת.

וְעַל כָּךְ הַהוֹרָאָה מֵהָאָמוּר לְעֵיל - שֶׁהַנָּשִׁים צְרִיכוֹת לָדַעַת שֶׁדּוֹרֵנוּ זֶה הוּא גִּלְגּוּל שֶׁל דּוֹר הַמִּדְבָּר. וְלָכֵן, עִנְיָנָן הוּא לִבְנוֹת מִשְׁכָּן. דְּהַיְנוּ, שֶׁהָאִשָּׁה (וְכָן הַבַּת אוֹ הָאָחוֹת) צְרִיכָה לַעֲשׂוֹת מֵהַבַּיִת - מִשְׁכָּן, וְלֹא לְהָנִיחַ שֶׁתִּהְיֶה נְתִינַת־מָקוֹם עֲבוּר "עֵגֶל הַזָּהָב".

כְּלוֹמַר: אֲפִילוּ אִם נִרְגֶּשֶׁת אֵיזוֹ נְטִיָּה שֶׁבִּשְׁבִיל כֶּסֶף צְרִיכִים לְוַתֵּר עַל עִנְיָן שֶׁל יַהֲדוּת - צְרִיכָה הָאִשָּׁה לַעֲמוֹד בְּתֹקֶף וְלִצְעֹק: כֵּיוָן שֶׁהַבַּיִת צָרִיךְ לִהְיוֹת מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לַהקָּבָּ"ה, שֶׁיּוּכַל לוֹמַר עָלָיו "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם", כְּלוֹמַר, בְּבַיִת זֶה אֶתְגַּלֶּה עִם הַקְּדוּשָׁה וְהָאוֹר שֶׁלִּי - אִי־אֶפְשָׁר לְוַתֵּר עַל עִנְיָנִים שֶׁל יַהֲדוּת!

אֶלָּא מַאי, הַשְּׁאֵלָה הִיא מַה יִּהְיֶה עִם "עֵגֶל הַזָּהָב", כֶּסֶף וּפַרְנָסָה וְכָל הָעִנְיָנִים - וּבְכֵן: הַתַּכְלִית שֶׁל הַכֶּסֶף הִיא עֲבוּר הוֹצָאוֹת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּלְבוּשִׁים; וְאִילוּ כַּאֲשֶׁר נוֹסְפִים דּוֹלָרִים בְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינָהּ רְצוּיָה - אֲזַי מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם עֲבוּר רוֹפְאִים, רַחֲמָנָא־לִיצְלָן, וַעֲבוּר "מִסִּים" ("טֶעקְסָעס"), וַעֲבוּר שְׁאָר עִנְיָנִים שֶׁל עָגְמַת־נֶפֶשׁ. אֲשֶׁר מוּטָב הָיָה שֶׁלֹּא לְהַרְוִיחַ דּוֹלָרִים אֵלּוּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה עָגְמַת־הַנֶּפֶשׁ, אֶלָּא הַקָּבָּ"ה יִתֵּן אֶת כָּל הַהִצְטָרְכוּת בְּאוֹפֶן שֶׁיִּחְיוּ חַיִּים שְׁקֵטִים וּבְרִיאִים.

וּכְשֵׁם שֶׁבַּיָּמִים הָהֵם פָּעֲלוּ הַנָּשִׁים ("זַיי האָבן אוֹיסְגֶעפִירְט") שֶׁעֵגֶל הַזָּהָב שְׂרָפוּהוּ וּטְחָנוּהוּ וְנַעֲשָׂה לְאֵפֶר וְעָשָׁן, וְאִילוּ הַמִּשְׁכָּן נִבְנָה (בְּעֶזְרָתָן שֶׁל הַנָּשִׁים שֶׁהֵן הָיוּ הָרְאשׁוֹנוֹת לִסַּיֵּעַ בִּבְנִיַּת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ) בְּאוֹפֶן שֶׁקַּרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן (אַף שֶׁנַּעֲשׂוּ מֵאוֹתִיּוֹת ק' ר' וְשׁ' שֶׁ"אִתְחֲזִיאוּ עַל סִטְרָא בִּישָׁא") עוֹמְדִים וְקַיְּמִים לְעוֹלָם, עַד לָעָתִיד־לָבוֹא (כִּדְאִיתָא בְּמִדְרָשֵׁי חֲכָמֵינוּ זַ"ל),

כְּמוֹ־כֵן בְּדָרָא דְּעִקְבְּתָא דְּמִשִּׁיחָא שֶׁהוּא הַגִּלְגּוּל שֶׁל הַדּוֹר הַהוּא, בְּיָדָן שֶׁל הַנָּשִׁים לִמְנוֹעַ אֶת עִנְיַן "עֵגֶל הַזָּהָב", הַיְנוּ הַהִשְׁתַּחֲוָאָה לַכֶּסֶף תּוֹךְ כְּדֵי וּתוּר עַל עִנְיְנֵי יַהֲדוּת. וְאַדְרַבָּה, לְנַצֵּל אֶת הַכֶּסֶף שֶׁמִּשִּׁיגִים, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִבְּתֵּיהֶן מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה,

וְאָז לֹא חָסֵר מְאוּמָה בְּכָל הַמִּצְטָרֵךְ, הַבַּעַל בָּרִיא, הָאִשָּׁה בְּרִיאָה וְהַיְלָדִים בְּרִיאִים, וּמִתּוֹךְ בְּרִיאוּת וְשִׂמְחָה מְגַדְּלִים אֶת הַיְלָדִים לְתוֹרָה לְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְהֵם נַעֲשִׂים "צִבְאוֹת ה'" - כְּמוֹ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהַנָּשִׁים הֶעֱמִידוּ דּוֹר שֶׁהִכִּירוּ אֶת הַקָּבָּ"ה בִּקְרִיעַת יַם־סוּף וְאָמְרוּ "זֶה אֵ־לִי וְאַנְוֵהוּ".

וְכָאָמוּר, בְּיָדָן שֶׁל הַנָּשִׁים שֶׁכָּל אַחַת תַּעֲשֶׂה מִבֵּיתָהּ מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לַהקָּבָּ"ה, שֶׁאָז יִהְיֶה הַבַּיִת בָּרִיא, חַי וְשָׂמֵחַ, וְיִהְיֶה בּוֹ אֲלֻקוּת בְּגָלוּי, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכּוּ - יַחַד עִם בַּעֲלֵיהֶן וְיַלְדֵיהֶן - לֵילֵךְ בְּקָרוֹב לִקְרַאת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

(ד) **וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מַסֵּכָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:**

ד **וּנְסִיב מִידֵיהוֹן וְצַר יָתֵהּ בְּזִיפָא וְעָבְדֵהּ עֵגֶל מַתְּכָא וַאֲמָרוּ אִלֵּין דַּחֲלָתָךְ יִשְׂרָאֵל דִּי אַסְּקוּךָ מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:**

רש"י ◄ **וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט • יֵשׁ לְתַרְגְּמוֹ בִּשְׁנֵי פָּנִים, הָאֶחָד: 'וְיָצַר' לְשׁוֹן קְשִׁירָה, 'בַּחֶרֶט' - לְשׁוֹן סוּדָר, כְּמוֹ** (ישעיה ג): **"וְהַמִּטְפָּחוֹת וְהָחֲרִיטִים"**, (מלכים ב ה): **"וַיָּצַר כִּכְּרַיִם כֶּסֶף בִּשְׁנֵי חֲרִטִים", וְהַשֵּׁנִי: 'וַיָּצַר', לְשׁוֹן צוּרָה. בַּחֶרֶט — כְּלֵי אֻמָּנוּת הַצּוֹרְפִין שֶׁחוֹרְצִין וְחוֹרְטִין בּוֹ צוּרוֹת בְּזָהָב, כְּעֵט סוֹפֵר הַחוֹרֵט אוֹתִיּוֹת בְּלוּחוֹת וּפִנְקְסִין, כְּמוֹ** (ישעיה ח): **"וּכְתֹב עָלָיו בְּחֶרֶט אֱנוֹשׁ", וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אונְקְלוֹס: 'וְצַר יָתֵהּ בְּזִיפָא', לְשׁוֹן זִיוּף, הוּא כְּלֵי אֻמָּנוּת שֶׁחוֹרְצִין בּוֹ בְּזָהָב אוֹתִיּוֹת וּשְׁקֵדִים, שֶׁקּוֹרִין בְּלַעַ"ז** ניי"ל (גראבשטיכל), **וּמְזַיְּפִין עַל־יָדוֹ חוֹתָמוֹת. עֵגֶל מַסֵּכָה • כֵּיוָן שֶׁהִשְׁלִיכוֹ לָאוּר בַּכּוּר, בָּאוּ מְכַשְּׁפֵי עֵרֶב־רַב שֶׁעָלוּ עִמָּהֶם מִמִּצְרַיִם וַעֲשָׂאוּהוּ בְּכִשָּׁפִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, מִיכָה הָיָה שָׁם שֶׁיָּצָא מִתּוֹךְ דִּמּוּסֵי בִּנְיָן שֶׁנִּתְמַעֵךְ בּוֹ בְּמִצְרַיִם, וְהָיָה בְּיָדוֹ שֵׁם וְטָס שֶׁכָּתַב בּוֹ מֹשֶׁה: "עֲלֵה שׁוֹר! עֲלֵה שׁוֹר!" לְהַעֲלוֹת אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף מִתּוֹךְ נִילוּס, וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹךְ הַכּוּר וְיָצָא הָעֵגֶל** (סנהדרין קא)**. מַסֵּכָה • לְשׁוֹן מַתֶּכֶת. דָּבָר אַחֵר: קכ"ה קַנְטָרִין זָהָב הָיוּ בּוֹ, כְּגִימַטְרִיָּא שֶׁל מַסֵּכָה. אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ • וְלֹא נֶאֱמַר 'אֱלֹהֵינוּ', מִכָּאן שֶׁעֵרֶב־רַב שֶׁעָלוּ מִמִּצְרַיִם, הֵם שֶׁנִּקְהֲלוּ עַל אַהֲרֹן וְהֵם שֶׁעֲשָׂאוּהוּ, וְאַחַר־כָּךְ הִטְעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו.**

(ה) **וַיַּרְא אַהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמַר חַג לַיהוָה מָחָר:**

ה **וַחֲזָא אַהֲרֹן וּבְנָא מַדְבְּחָא קֳדָמוֹהִי וּקְרָא אַהֲרֹן וַאֲמַר חַגָּא קֳדָם יְיָ מְחָר:**

בעל הטורים

(ד) **אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ.** שֶׁאִוּוּ לֶאֱלוֹהוּת הַרְבֵּה. תורה ה

(ה) **מִזְבֵּחַ לְפָנָיו.** בְּגִימַטְרִיָּא: **זֶהוּ חור**, דְּדָרְשִׁינַן (סנהדרין ז, א) מִזְּבוּחַ לְפָנָיו. תורה ו

רש"י◄ **וַיַּרְא אַהֲרֹן** • שֶׁהָיָה בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו): "בְּתַבְנִית שׁוֹר אוֹכֵל עֵשֶׂב", וְרָאָה שֶׁהִצְלִיחַ מַעֲשֵׂה שָׂטָן, וְלֹא הָיָה לוֹ פֶּה לִדְחוֹתָם לְגַמְרֵי. **וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ** • לִדְחוֹתָם. **וַיֹּאמַר חַג לַה' מָחָר** • וְלֹא הַיּוֹם, שֶׁמָּא יָבֹא מֹשֶׁה קֹדֶם שֶׁיַּעַבְדוּהוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּ'וַיִּקְרָא רַבָּה': דְּבָרִים הַרְבֵּה רָאָה אַהֲרֹן, רָאָה חוּר בֶּן אֲחוֹתוֹ שֶׁהָיָה מוֹכִיחָם וַהֲרָגוּהוּ, וְזֶהוּ "וַיִּבֶן" (לשון בינה) מִזְבֵּחַ לְפָנָיו", וַיִּבֶן מִזְּבוּחַ לְפָנָיו. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, מוּטָב שֶׁיִּתָּלֶה בִּי הַסִּרְחוֹן וְלֹא בָּהֶם. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, אִם הֵם בּוֹנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מֵבִיא צְרוֹר וְזֶה מֵבִיא אֶבֶן, וְנִמְצֵאת מְלַאכְתָּן עֲשׂוּיָה בְּבַת אַחַת. מִתּוֹךְ שֶׁאֲנִי בּוֹנֶה אוֹתוֹ וּמִתְעַצֵּל בִּמְלַאכְתִּי, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מֹשֶׁה בָּא. **חַג לַה'** • בְּלִבּוֹ הָיָה לַשָּׁמַיִם, בָּטוּחַ הָיָה שֶׁיָּבֹא מֹשֶׁה וְיַעַבְדוּ אֶת הַמָּקוֹם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע"פ לקו"ש כרך ו עמ' 176 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

הֵיתֵר אַהֲרֹן לְשַׁמֵּשׁ בַּמִּשְׁכָּן

וַיַּרְא אַהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו

וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ – לִדְחוֹתָם (לב, ה. ובפירוש רש"י)

וְקָשֶׁה, הֲרֵי כֹּהֵן שֶׁשִּׁמֵּשׁ לַעֲבוֹדָה־זָרָה לֹא יְשַׁמֵּשׁ בַּמִּקְדָּשׁ (מנחות קט, ב), וְאִם כֵּן אַף שֶׁכַּוָּנַת אַהֲרֹן הָיְתָה לִדְחוֹתָם, אַךְ בְּפוֹעֵל הֲרֵי שִׁמֵּשׁ לַעֲבוֹדָה־זָרָה, וְאֵיךְ הֻתַּר לְאַהֲרֹן לְשַׁמֵּשׁ בַּמִּשְׁכָּן?

וְיֵשׁ לוֹמַר: עַל הַפָּסוּק (בפרשת תצוה) "וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ אֶת אַהֲרֹן אָחִיךָ וגו' לְכַהֲנוֹ לִי" מְפָרֵשׁ רַשִּׁ"י: לְאַחַר שֶׁתִּגְמֹר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. דְּהַיְנוּ שֶׁרַק לְאַחַר גְּמַר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הוּחַל עַל אַהֲרֹן וּבָנָיו דִּין "כֹּהֵן".

וְעַל־פִּי־זֶה, בִּשְׁעַת בְּנִיַּת הַמִּזְבֵּחַ (וַעֲשִׂיַּת הָעֵגֶל) לֹא הָיָה אַהֲרֹן כֹּהֵן. וְדַוְקָא כֹּהֵן שֶׁשִּׁמֵּשׁ לַעֲבוֹדָה־זָרָה לֹא יְשַׁמֵּשׁ בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל אִם הוּא לֹא הָיָה כֹּהֵן בְּשָׁעָה שֶׁשִּׁמֵּשׁ לַעֲבוֹדָה־זָרָה, אֵינוֹ נִפְסָל בְּכָךְ.

(ו) וַיַּשְׁכִּימוּ מִמָּחֳרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיַּגְּשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׁתוֹ וַיָּקֻמוּ לְצַחֵק: פ

ו וְאַקְדִּימוּ בְּיוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי וְאַסִּיקוּ עֲלָוָן וְקָרִיבוּ נִכְסִין וְאַסְחַר עַמָּא לְמֵיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וְקָמוּ לְחַיָּכָא:

רש"י◄ **וַיַּשְׁכִּימוּ** • הַשָּׂטָן זֵרְזָם, כְּדֵי שֶׁיֵּחָטְאוּ. **לְצַחֵק** • יֵשׁ בַּמַּשְׁמָע הַזֶּה גִּלּוּי עֲרָיוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לט): "לְצַחֶק בִּי", וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ב): "יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וִישַׂחֲקוּ לְפָנֵינוּ", אַף כָּאן נֶהֱרַג חוּר.

(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֶךְ־רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

ז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֵזֶל חוּת אֲרֵי חַבִּיל עַמָּךְ דִּי אַסֶּקְתָּא מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:

רש"י◄ **וַיְדַבֵּר** • לְשׁוֹן קֹשִׁי הוּא, כְּמוֹ (בראשית מב): "וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת". **לֶךְ־רֵד** • (ברכות לב) רֵד מִגְּדֻלָּתְךָ, לֹא נָתַתִּי לְךָ גְּדֻלָּה אֶלָּא בִּשְׁבִילָם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, נִתְנַדָּה מֹשֶׁה מִפִּי בֵּית־דִּין שֶׁל מַעְלָה. **שִׁחֵת עַמְּךָ** • "שִׁחֵת הָעָם" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "עַמְּךָ", עֵרֶב־רַב שֶׁקִּבַּלְתָּ מֵעַצְמְךָ וְגִיַּרְתָּם וְלֹא נִמְלַכְתָּ בִּי, וְאָמַרְתָּ: טוֹב שֶׁיִּדְבְּקוּ גֵּרִים בַּשְּׁכִינָה, הֵם שִׁחֲתוּ וְהִשְׁחִיתוּ.

(ח) סָרוּ מַהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מַסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

ח סָטוּ בִּפְרִיעַ מִן אוֹרְחָא דִּי פַקֶּדְתִּנּוּן עֲבָדוּ לְהוֹן עֵגֶל מַתְּכָא וּסְגִידוּ לֵהּ וְדַבְּחוּ לֵהּ וַאֲמָרוּ אִלֵּין דַּחַלְתָּךְ יִשְׂרָאֵל דִּי אַסְקוּךְ מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רָאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף הוּא:

ט וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה גְּלֵי קֳדָמַי עַמָּא הָדֵין וְהָא עַמָּא קְשֵׁי קְדַל הוּא:

רש"י◄ **קְשֵׁה־עֹרֶף** • מַחֲזִירִין קְשִׁי עָרְפָּם לְנֶגֶד מוֹכִיחֵיהֶם וּמְמָאֲנִים לִשְׁמֹעַ.

בעל הטורים

(ו) **וַיַּעֲלוּ עֹלוֹת.** בְּגִימַטְרִיָּא: **בְּכוֹרוֹת**. שֶׁהַבְּכוֹרוֹת הֶעֱלוּ עוֹלוֹת לְפָנָיו. תורה ז

(י) וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וְיִחַר־אַפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל:

רש"י◄ הַנִּיחָה לִי • עֲדַיִן לֹא שָׁמַעְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עֲלֵיהֶם, וְהוּא אוֹמֵר: "הַנִּיחָה לִי"? אֶלָּא כָּאן פָּתַח לוֹ פֶּתַח וְהוֹדִיעוֹ שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בּוֹ, שֶׁאִם יִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם לֹא יְכַלֵּם (שמות רבה).

י וּכְעַן הַנַּח בָּעוּתָךְ מִן קֳדָמַי וְיִתְקַף רוּגְזִי בְּהוֹן וְאֵישֵׁיצִנּוּן וְאֶעְבֵּד יָתָךְ לְעַם סַגִּי:

(יא) וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:

רש"י◄ לָמָּה ה' וְגוֹ' • כְּלוּם מִתְקַנֵּא אֶלָּא חָכָם בְּחָכָם, גִּבּוֹר בְּגִבּוֹר.

יא וְצַלִּי מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ אֱלָהֵהּ וַאֲמַר לְמָא יְיָ יִתְקַף רוּגְזָךְ בְּעַמָּךְ דִּי אַפֵּקְתָּא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּחֵיל רַב וּבִידָא תַּקִּיפָא:

(יב) לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לַהֲרֹג אֹתָם בֶּהָרִים וּלְכַלֹּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ:

רש"י◄ וְהִנָּחֵם • הִתְעַשֵּׁת מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת לְהֵיטִיב לָהֶם. עַל־הָרָעָה • אֲשֶׁר חָשַׁבְתָּ לָהֶם.

יב לְמָא יֵימְרוּן מִצְרָאֵי לְמֵימַר בְּבִישְׁתָּא אַפֶּקְתִּנּוּן לְקַטָּלָא יָתְהוֹן בֵּינֵי טוּרַיָּא וּלְשֵׁיצָיוּתְהוֹן מֵעַל אַפֵּי אַרְעָא תּוּב מִתְּקוֹף רוּגְזָךְ וְאָתִיב מִן בִּישְׁתָּא דְּמַלֵּלְתָּא לְמֶעְבַּד לְעַמָּךְ:

(יג) זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם:

רש"י◄ זְכֹר לְאַבְרָהָם • (שמות רבה): אִם עָבְרוּ עַל עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, אַבְרָהָם אֲבִיהֶם נִתְנָסָה בְּעֶשֶׂר נִסְיוֹנוֹת וַעֲדַיִן לֹא קִבֵּל שְׂכָרוֹ. תְּנֵהוּ לוֹ, וְיֵצְאוּ עֶשֶׂר בְּעֶשֶׂר. לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל • (שמות רבה) אִם לִשְׂרֵפָה הֵם, זְכֹר לְאַבְרָהָם שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ לְהִשָּׂרֵף עָלֶיךָ בְּאוּר כַּשְׂדִּים. אִם לַהֲרֵגָה, זְכֹר לְיִצְחָק שֶׁפָּשַׁט צַוָּארוֹ לַעֲקֵדָה. אִם לְגָלוּת, זְכֹר לְיַעֲקֹב שֶׁגָּלָה לְחָרָן. וְאִם אֵינָן נִצּוֹלִין בִּזְכוּתָן, מָה אַתָּה אוֹמֵר לִי "וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל"? וְאִם כִּסֵּא שֶׁל שָׁלֹשׁ רַגְלַיִם אֵינוֹ עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בִּשְׁעַת כַּעַסְךָ, קַל־וָחֹמֶר לְכִסֵּא שֶׁל רֶגֶל אֶחָד (ברכות לב). אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ • לֹא נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בִּדְבָר שֶׁהוּא כָּלֶה, לֹא בַּשָּׁמַיִם וְלֹא בָּאָרֶץ, לֹא בֶּהָרִים וְלֹא בִּגְבָעוֹת, אֶלָּא בְּךָ, שֶׁאַתָּה קַיָּם וּשְׁבוּעָתְךָ קַיֶּמֶת לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב טז): "בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם ה'", וּלְיִצְחָק נֶאֱמַר (שם כו ג): "וַהֲקִימֹתִי אֶת־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ", וּלְיַעֲקֹב נֶאֱמַר (שם לה יא): "אֲנִי אֵל שַׁדַּי פְּרֵה וּרְבֵה", נִשְׁבַּע לוֹ בְּ"אֵל שַׁדַּי".

יג אִדְכַּר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדָּיךָ דִּי קַיֵּמְתָּא לְהוֹן בְּמֵימְרָךְ וּמַלֵּלְתָּא עִמְּהוֹן אַסְגֵּי יָת בְּנֵיכוֹן כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָּא וְכָל אַרְעָא הָדָא דִּי אֲמָרִית אֶתֵּן לִבְנֵיכוֹן וְיִרְחְסוּן לַעֲלָם:

בעל הטורים

(י) **הַנִּיחָה.** ב' בַּמְּסוֹרָה. "הַנִּיחָה לִי", "הַנִּיחָה אוֹתִי וַהֲמִשֵּׁנִי אֶת הָעַמּוּדִים" (שופטים טז, כו). לוֹמַר לְךָ שֶׁהָרַג בָּהֶם בְּמוֹתוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהֵמִית בְּחַיָּיו (שם שם, ל). וְזֶהוּ "הַנִּיחָה לִי וְיִחַר אַפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם", שֶׁכִּילָּם וְהֵמִית כָּל שָׂרֵיהֶם. **וַאֲכַלֵּם.** ב' בַּמְּסוֹרָה. "וְיִחַר אַפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם", וְאִידָךְ: "וָאֲכַלֵּם וָאֶמְחָצֵם" (שמואל ב' כב, לט). זֶהוּ שֶׁדָּרְשׁוּ (סנהדרין קב, א) שֶׁאֵין פּוּרְעָנוּת שֶׁאֵין בָּהּ פֵּרָעוֹן מִמַּעֲשֵׂה הָעֵגֶל. **וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ.** מָלֵא וָי"ו. שֶׁיֵּצְאוּ מִמְּךָ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף. תורה יא

(יא) **וַיְחַל.** ד' בַּמְּסוֹרָה. הָכָא "וַיְחַל מֹשֶׁה", וְאִידָךְ: "וַיְחַל יְהוֹאָחָז" (מלכים ב' יג, ד), "וַיְחַל אֶת פְּנֵי ה'" (יִרְמְיָה כו, יט), "וַיְחַל אִישׁ הָאֱלֹהִים" (מלכים א' יג, ו) בְּעִנְיַן יָרְבָעָם. וְהַיְינוּ כִּדְאִיתָא בִּבְרָכוֹת בְּסוֹף 'תְּפִלַּת הַשַּׁחַר' (ל, ב) כַּמָּה יִשְׁהֶה בֵּין תְּפִלָּה לִתְפִלָּה, כְּדֵי שֶׁתִּתְחוֹלֵל דַּעְתּוֹ עָלָיו; וְנָפְקָא לֵיהּ מִ"וַיְחַל". וּמִמָּקוֹם שֶׁיָּנַן בַּיְרוּשַׁלְמִי (בְּרָכוֹת פ"ד ה"ז) שֶׁהוּא ד' אַמּוֹת, כְּנֶגֶד ד' פְּעָמִים 'וַיְחַל'. תורה יב

(יג) **זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ.** כָּאן הִקְדִּים הָאָבוֹת לַ'עֲבָדֶיךָ', וּכְתִיב הָתָם (דְּבָרִים ט, כז) "זְכֹר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם" וגו', הִקְדִּים 'עֲבָדֶיךָ' לָאָבוֹת.

(יד) וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ׃ פ

יד וְתַב יְיָ מִן בִּישְׁתָּא דִּי מַלִּיל לְמֶעְבַּד לְעַמֵּהּ׃

(טו) וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לֻחֹת כְּתֻבִים מִשְּׁנֵי עֵבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתֻבִים׃

טו וְאִתְפְּנִי וּנְחַת מֹשֶׁה מִן טוּרָא וּתְרֵין לוּחֵי סַהֲדוּתָא בִּידֵהּ לוּחֵי כְּתִיבִין מִתְּרֵין עִבְרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אִנּוּן כְּתִיבִין׃

רש"י◄ **מִשְּׁנֵי עֵבְרֵיהֶם** • הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִקְרָאוֹת, וּמַעֲשֵׂה נִסִּים הָיָה (שבת קד)◆.

(טז) וְהַלֻּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתַּב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל־הַלֻּחֹת׃

טז וְלוּחַיָּא עוֹבָדָא דַיְיָ אִנּוּן וּכְתָבָא כְּתָבָא דַיְיָ הוּא מְפָרַשׁ עַל לוּחַיָּא׃

רש"י◄ **מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה** • כְּמַשְׁמָעוֹ, הוּא בִּכְבוֹדוֹ עֲשָׂאָן. דָּבָר אַחֵר: כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'כָּל עֲסָקָיו שֶׁל פְּלוֹנִי בִּמְלָאכָה פְּלוֹנִית', כָּךְ כָּל שַׁעֲשׂוּעָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בַּתּוֹרָה. **חָרוּת** • לְשׁוֹן חֵרֶת וְחֶרֶט - אֶחָד הוּא, שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן חִקּוּק, אנטליי"ר בְּלַעַ"ז (איינשניידען)◆.

(יז) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בְּרֵעֹה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה׃

יז וּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ יָת קַל עַמָּא כַּד מְיַבְּבִין וַאֲמַר לְמֹשֶׁה קַל קְרָבָא בְּמַשְׁרְיָתָא׃

רש"י◄ **בְּרֵעֹה** • בַּהֲרִיעוֹ, שֶׁהָיוּ מְרִיעִים, וּשְׂמֵחִים וְצוֹחֲקִים◆.

(יח) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עַנּוֹת אָנֹכִי שֹׁמֵעַ׃

יח וַאֲמַר לָא קַל גִּבָּרִין דְּנַצְּחִין בִּקְרָבָא וְאַף לָא קַל חַלָּשִׁין דְּמִתַּבְּרִין קַל דְּמִחַיְּכִין אֲנָא שָׁמֵעַ׃

רש"י◄ **אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה** • אֵין קוֹל הַזֶּה נִרְאֶה קוֹל עֲנִיַּת גִּבּוֹרִים הַצּוֹעֲקִים נִצָּחוֹן, וְלֹא קוֹל חַלָּשִׁים שֶׁצּוֹעֲקִים יַי, אוֹ נִיסָּה. **קוֹל עַנּוֹת** • קוֹל חֵרוּפִין וְגִדּוּפִין הַמְעַנִּין אֶת נֶפֶשׁ שׁוֹמְעָן כְּשֶׁנֶּאֱמָרִין לוֹ◆.

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת־הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָו אֶת־הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר׃

יט וַהֲוָה כַּד קָרִיב לְמַשְׁרְיָתָא וַחֲזָא יָת עֶגְלָא וְחִנְגִּין וּתְקִיף רוּגְזָא דְּמֹשֶׁה וּרְמָא מִידּוֹהִי יָת לוּחַיָּא וְתַבַּר יָתְהוֹן בְּשִׁפּוֹלֵי טוּרָא׃

רש"י◄ **וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָיו וְגוֹ'** • (שבת פז) 'אָמַר: מַה פֶּסַח שֶׁהוּא אֶחָד מִן הַמִּצְוֹת, אָמְרָה תּוֹרָה: "כָּל־בֶּן־נֵכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ", הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כָּאן וְכָל יִשְׂרָאֵל מוּמָרִים, וְאֶתְּנֶנָּה לָהֶם?. **תַּחַת הָהָר** • לְרַגְלֵי הָהָר◆.

בעל הטורים

לוֹמַר, כִּי הָיוּ עֲבָדָיו מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף. כַּיּוֹצֵא בּוֹ "דָּוִד עַבְדִּי" (מְלָכִים א', יא, יג), "וְעַבְדִּי דָוִד" (יְחֶזְקֵאל לד, כד). תורה יד

(יז) **בְּרֵעֹה.** כְּתִיב בְּהֵ"א, בִּשְׁבִיל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁעָשׂוּ: **אָכְלוּ וְשָׁתוּ** (פסוק ו), **וַיָּקָמוּ לְצַחֵק** (שם), **וַיִּשְׁתַּחֲווּ** (פסוק ח), **וַיִּזְבְּחוּ** (שם), **וּמְחֹלֹת** (פסוק יט): תורה יח

(יח) קוֹל **עַנּוֹת אָנֹכִי שׁוֹמֵעַ.** בְּגִימַטְרִיָּא: **שֶׁנֶּהֱרַג חוּר וְעָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה.**

עַנּוֹת. ב' בַּמְּסוֹרָה. "קוֹל עַנּוֹת", "יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ" (יְשַׁעְיָה נח, ה). שֶׁזֶּה הָ'עַנּוֹת' לֹא נִתְכַּפֵּר לָהֶם. תורה יט

(יט) **וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָו.** חָסֵר יוֹ"ד. שֶׁכִּפְּרוּ בְּיוֹ"ד הַדִּבְּרוֹת. וְי' פְּעָמִים 'פֶּסֶל' בַּתּוֹרָה (שְׁמוֹת כ, ד; דְּבָרִים ד, טז כג כה. שָׁם ה, ח. שָׁם כז, טו. וַיִּקְרָא כו, א (וּפֶסֶל). דְּבָרִים ז, כה (וּפְסִילֵי). שָׁם יב, ג (וּפְסִילֵי). שָׁם ז, ה (וּפְסִילֵיהֶם). וְי' פְּעָמִים תּוֹעֵבַת ה' בְּמִשְׁלֵי (ג, לב; יא, א ב; יב, כב; טו, ח כו; טז, ה; יז, טו; כ, י כג). תורה כ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע"פ לקו"ש כרך כו עמ' 248 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

לוחות וְשִׁבְרֵי לוחות בְּלִימוּד הַתּוֹרָה

וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: (לב, יט)

לוחות וְשִׁבְרֵי לוחות מונָחִין בָּאָרוֹן (בבא־בתרא יד, ב. מנחות צט, סוף עמוד א)

יֵשׁ לְבָאֵר זֶה בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ: בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה צְרִיכִים לִהְיוֹת שְׁנֵי דְּבָרִים הֲפָכִיִּים – לוחות וְשִׁבְרֵי לוחות.

מִצַּד אֶחָד, עַל הָאָדָם לִהְיוֹת בִּבְחִינַת "לוחות". דִּכְמוֹ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת שֶׁעַל הַלוחות הָיוּ חֲקוּקוֹת עַל הָאֲבָנִים, וְאִי־אֶפְשָׁר הָיָה לְהַפְרִיד בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ־כֵן עַל הָאָדָם לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ הוּא אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, עַד שֶׁשִּׂכְלוֹ וְהַתּוֹרָה יִהְיוּ לַאֲחָדִים מַמָּשׁ, דְּכְשֶׁמַּאֲמִין לְבַד בְּמַה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, עֲדַיִן אֵינוֹ יוֹצֵא בְּזֶה יְדֵי־חוֹבַת תַּלְמוּד תּוֹרָה, וְרַק כְּשֶׁמֵּבִין בְּשִׂכְלוֹ אֶת הַתּוֹרָה, הֲרֵי הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

אַךְ מַאִיָּדְךָ, בְּאוֹתוֹ "אָרוֹן" בּוֹ מונָחִים הַלוחות, הָיוּ גַּם "שִׁבְרֵי לוחות", דְּבִשְׁבִיל לִמּוּד הַתּוֹרָה, עַל שִׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם "לְהַשְׁבֵּר".

כִּי מִכֵּיוָן שֶׁחָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה גְּבוֹהָה לְאֵין שִׁעוּר מִשִּׂכְלָ הָאָדָם, וּרְחוֹקָה מִמֶּנּוּ בְּתַכְלִית, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁהַשֵּׂכֶל יָבִין וְיַשִּׂיג אֲמִתִּית חָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה.

וְרַק עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם הוּא בִּבְחִינַת "שִׁבְרֵי לוחות", וּמִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי לְחָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה, אֲזַי מְסַיֵּעַ לוֹ הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּתְעַלֶּה שִׂכְלוֹ לִבְחִינָה גְּבוֹהָה בְּיוֹתֵר, וְיִהְיֶה מְסֻגָּל לְהַשִּׂיג אֲמִיתָּתָהּ שֶׁל תּוֹרָה. וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בִּתְפִלַּת אֱלֹקַי נְצֹר "וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה" וְרַק לְאַחֲרֵי־זֶה יָכֹל לִהְיוֹת "פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ".

(כ) **וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחַן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֶר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיַּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

כ וּנְסִיב יָת עִגְלָא די עֲבָדוּ וְאוֹקֵד בְּנוּרָא וְשַׁף עַד דַּהֲוָה דַקִּיק וּזְרָא עַל אַפֵּי מַיָּא וְאַשְׁקֵי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ **וַיִּזֶר** • לְשׁוֹן נִפּוּץ, וְכֵן: (איוב יא) "יִזֹּרֶה עַל נָוֵהוּ גָּפְרִית", וְכֵן (משלי א): "כִּי חִנָּם מְזֹרָה הָרָשֶׁת", שֶׁזּוֹרִין בָּהּ דָּגָן וְקִטְנִיּוֹת. **וַיַּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** • (יומא סז) נִתְבַּזֵּן לְבָדָקָם כְּסוֹטוֹת. שָׁלֹשׁ מִיתוֹת נִדּוֹנוּ שָׁם, אִם יֵשׁ עֵדִים וְהַתְרָאָה - בְּסַיִף, כְּמִשְׁפַּט אַנְשֵׁי עִיר הַנִּדַּחַת שֶׁהֵן מְרֻבִּים. עֵדִים בְּלֹא הַתְרָאָה - בְּמַגֵּפָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּגֹּף ה' אֶת הָעָם". לֹא עֵדִים וְלֹא הַתְרָאָה - בְּהִדְרוֹקָן, שֶׁבְּדָקוּם הַמַּיִם וְצָבוּ בִּטְנֵיהֶם.

(כא) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מֶה־עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה כִּי־הֵבֵאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה:**

כא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מָה עֲבַד לָךְ עַמָּא הָדֵין אֲרֵי אַיְתֵיתָא עֲלוֹהִי חוֹבָא רַבָּא:

רש"י◄ **מֶה־עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה** • כַּמָּה יִסּוּרִים סָבַלְתָּ שֶׁיִּסְּרוּךָ, עַד שֶׁלֹּא תָּבִיא עֲלֵיהֶם חֵטְא זֶה.

(כב) **וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אַל־יִחַר אַף אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בְרָע הוּא:**

כב וַאֲמַר אַהֲרֹן לָא יִתְקַף רוּגְזָא דְרִבּוֹנִי אַתְּ יְדַעְתְּ יָת עַמָּא אֲרֵי בְּכִישׁ הוּא:

רש"י◄ **כִּי בְרָע הוּא** • בְּדֶרֶךְ רַע הֵם הוֹלְכִין תָּמִיד וּבְנִסְיוֹנוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם.

(כג) **וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה׀ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ:**

כג וַאֲמָרוּ לִי עֲבִיד לָנָא דַּחֲלַן די יְהָכָן קֳדָמָנָא אֲרֵי דֵּין מֹשֶׁה גַּבְרָא די אַסְּקָנָא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לָא יְדַעְנָא מַה הֲוָה לֵהּ:

בעל הטורים

(כב) **כִּי בְרָע.** אוֹתִיּוֹת **עֵרֶב.** שֶׁעֵרֶב רַב גָּרְמוּ לָהֶם לַעֲשׂוֹתוֹ. תורה כג

(כד) וָאֹמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וָאַשְׁלִכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה׃

כד וַאֲמָרִית לְהוֹן לְמָן דַּהֲבָא פְּרִיקוּ וִיהָבוּ לִי וּרְמִיתֵהּ בְּנוּרָא וּנְפַק עֶגְלָא הָדֵין׃

רש"י◄ **וָאֹמַר לָהֶם** • דָּבָר אֶחָד: 'לְמִי זָהָב' לְבַד, וְהֵם מִהֲרוּ וְהִתְפָּרְקוּ וַיִּתְּנוּ לִי. **וָאַשְׁלִכֵהוּ בָאֵשׁ** • וְלֹא יָדַעְתִּי שֶׁיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה, וְיָצָא.

(כה) וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרֻעַ הוּא כִּי־פְרָעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם׃

כה וַחֲזָא מֹשֶׁה יָת עַמָּא אֲרֵי בְטִיל הוּא אֲרֵי בָטִילְנוּן אַהֲרֹן לַאֲסָבוּתְהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדָרֵיהוֹן׃

רש"י◄ **פָרֻעַ** • מְגֻלֶּה, נִתְגַּלָּה שִׁמְצוֹ וּקְלוֹנוֹ, כְּמוֹ (במדבר ה): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה". **לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם** • לִהְיוֹת לָהֶם הַדָּבָר הַזֶּה לִגְנוּת בְּפִי כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם.

(כו) וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלָי וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי׃

כו וְקָם מֹשֶׁה בִּתְרַע מַשְׁרִיתָא וַאֲמַר מָן דַּחֲלָיָא דַיְיָ יֵיתוּן לְוָתִי וְאִתְכַּנְּשׁוּ לְוָתֵהּ כָּל בְּנֵי לֵוִי׃

רש"י◄ **מִי לַה' אֵלָי** • יָבֹא אֵלַי. **כָּל בְּנֵי לֵוִי** • (יומא סו) מִכָּאן שֶׁכָּל הַשֵּׁבֶט כָּשֵׁר.

(כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ עַל־יְרֵכוֹ עִבְרוּ וָשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לָשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קְרֹבוֹ׃

כז וַאֲמַר לְהוֹן כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל שַׁוּוּ גְּבַר חַרְבֵּהּ עַל יַרְכֵּהּ עִבְרוּ וְתוּבוּ מִתְּרַע לִתְרַע בְּמַשְׁרִיתָא וּקְטוּלוּ גְּבַר יָת אָחוּהִי וּגְבַר יָת חַבְרֵהּ וֶאֱנַשׁ יָת קָרִיבֵהּ׃

רש"י◄ **כֹּה אָמַר וְגוֹ'** • וְהֵיכָן אָמַר? (לעיל כב): "זֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם", כָּךְ שְׁנוּיָה בַּ'מְּכִילְתָּא'. **אָחִיו** • מֵאִמּוֹ, וְהוּא יִשְׂרָאֵל.

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ׃

כח וַעֲבָדוּ בְּנֵי לֵוִי כְּפִתְגָּמָא דְמֹשֶׁה וּנְפַל מִן עַמָּא בְּיוֹמָא הַהוּא כִּתְלָתָא אַלְפִין גַּבְרָא׃

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלְּאוּ יָדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וְלָתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה׃

כט וַאֲמַר מֹשֶׁה קָרִיבוּ יְדְכוֹן קָרְבָּנָא יוֹמָא דֵין קֳדָם יְיָ אֲרֵי גְּבַר בִּבְרֵהּ וּבְאָחוּהִי וּלְאַיְתָאָה עֲלֵיכוֹן יוֹמָא דֵין בִּרְכָן׃

רש"י◄ **מִלְּאוּ יָדְכֶם** • אַתֶּם הַהוֹרְגִים אוֹתָם, בְּדָבָר זֶה תִּתְחַנְּכוּ לִהְיוֹת כֹּהֲנִים לַמָּקוֹם (זבחים קטו). **כִּי אִישׁ** • מִכֶּם יְמַלֵּא יָדוֹ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו.

(ל) וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל־יְהוָה אוּלַי אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטַּאתְכֶם׃

ל וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא אַתּוּן חַבְתּוּן חוֹבָא רַבָּא וּכְעַן אֶסַּק קֳדָם יְיָ מָאִים אֲכַפֵּר עַל חוֹבֵיכוֹן׃

בעל הטורים

(כה) **פָרֻעַ.** ב' בַּמְּסוֹרָה. "כִּי פָרֻעַ הוּא", "וּרְאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ" (וַיִּקְרָא יג, מה). מַה מְּצוֹרָע מְטַמֵּא, אַף עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים מְטַמְּאָה. תורה כו

(ל) **אֲכַפְּרָה.** ב' בַּמְּסוֹרָה. "אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטַּאתְכֶם", "אֲכַפְּרָה פָנָיו בַּמִּנְחָה"

רש"י◄ **אֲכַפֶּרָה בְּעַד חַטַּאתְכֶם** • אָשִׁים כֹּפֶר וְקִנּוּחַ וּסְתִימָה לְנֶגֶד חַטַּאתְכֶם, לְהַבְדִּיל בֵּינֵיכֶם וּבֵין הַחֵטְא.

(לא) וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חֵטְא גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב׃

לא וְתַב מֹשֶׁה לְקֳדָם יְיָ וַאֲמַר בְּבָעוּ חַב עַמָּא הָדֵין חוֹבָא רַבָּא וַעֲבָדוּ לְהוֹן דַּחֲלַן דִּדְהָב׃

רש"י◄ **אֱלֹהֵי זָהָב** • (ברכות לב; יומא פו): 'אַתָּה הוּא שֶׁגָּרַמְתָּ לָהֶם, שֶׁהִשְׁפַּעְתָּ לָהֶם זָהָב וְכָל חֶפְצָם, מַה יַּעֲשׂוּ שֶׁלֹּא יֶחֱטְאוּ? מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה מַאֲכִיל וּמַשְׁקֶה אֶת בָּנוֹ וּמְקַשְּׁטוֹ וְתוֹלֶה לוֹ כִּיס בְּצַוָּארוֹ, וּמַעֲמִידוֹ בְּפֶתַח בֵּית זוֹנוֹת. מַה יַּעֲשֶׂה הַבֵּן שֶׁלֹּא יֶחֱטָא'?.

(לב) וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ׃

לב וּכְעַן אִם שַׁבְקַת לְחוֹבֵיהוֹן וְאִם לָא מְחֵנִי כְּעַן מִסִּפְרָךְ דִּי כְתַבְתָּא׃

רש"י◄ **וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם** • הֲרֵי טוֹב: 'אִינִי אוֹמֵר לְךָ מְחֵנִי! וְאִם אַיִן, מְחֵנִי'! וְזֶה מִקְרָא קָצָר, וְכֵן הַרְבֵּה. **מִסִּפְרְךָ** • (ברכות לב): מִכָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עָלַי שֶׁלֹּא הָיִיתִי כְּדַאי לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים.

(לג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי׃

לג וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מָן דִּי חַב קֳדָמַי אֶמְחִנֵּהּ מִסִּפְרִי׃

(לד) וְעַתָּה לֵךְ נְחֵה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֵךְ לְפָנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם׃

לד וּכְעַן אֲזַיִל דַּבַּר יָת עַמָּא לַאֲתַר דִּי מַלֵּלִית לָךְ הָא מַלְאָכִי יְהַךְ קֳדָמָךְ וּבְיוֹם אַסְעָרוּתִי וְאַסְעַר עֲלֵיהוֹן חוֹבֵיהוֹן׃

רש"י◄ **אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ** • יֵשׁ כָּאן 'לָךְ' אֵצֶל דִּבּוּר בִּמְקוֹם 'אֵלֶיךָ', וְכֵן (מלכים א ב): "לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדֹנָיָהוּ". **הִנֵּה מַלְאָכִי** • וְלֹא אֲנִי. **וּבְיוֹם פָּקְדִי וְגוֹ'** • עַתָּה שָׁמַעְתִּי אֵלֶיךָ מִלְּכַלּוֹתָם יַחַד, וְתָמִיד תָּמִיד, כְּשֶׁאֶפְקֹד עֲלֵיהֶם עֲוֹנוֹתֵיהֶם, "וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם" מְעַט מִן הָעָוֹן הַזֶּה עִם שְׁאָר הָעֲוֹנוֹת. וְאֵין פֵּרְעָנוּת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין בָּהּ קְצָת מִפֵּרְעוֹן עָוֹן הָעֵגֶל.

(לה) וַיִּגֹּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן׃ ס

לה וּמְחָא יְיָ יָת עַמָּא עַל דִּי אִשְׁתַּעְבָּדוּ לְעֶגְלָא דִּי עֲבַד אַהֲרֹן׃

רש"י◄ **וַיִּגֹּף ה' אֶת הָעָם** • מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם לְעֵדִים בְּלֹא הַתְרָאָה.

בעל הטורים

(בְּרֵאשִׁית לב, כא). זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ (בְּרָכוֹת ו, ב) לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה. "אֲכַפֶּרָה בְּעַד חַטַּאתְכֶם" לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיכֶם. מָתַי? – "אֲכַפֶּרָה פָנָיו בַּמִּנְחָה". תורה לא

(לד) **הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֵךְ לְפָנֶיךָ. מַלְאָכִי** בְּגִימַטְרִיָּא **מֵאָה וְאֶחָד. יֵלֵךְ** עוֹלֶה כְּמִנְיַן **הֲלָכָה**. רָמֵז לְמַה שֶׁאָמְרוּ (חֲגִיגָה ט, ב) אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְשׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה וְאֶחָד, שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ יֵלֵךְ הַהֲלָכָה לְפָנָיו. גַּם **הִנֵּה** עוֹלֶה כְּמִנְיַן **הֲלָכָה**. גַּם "יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת **פִּיהוּ**" (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ב) עוֹלֶה מֵאָה וְאֶחָד.

הִנֵּה מַלְאָכִי. אוֹתִיּוֹת **מִיכָאֵל**, שֶׁהוּא מַלְאָכִי הַמְיוּחָד לִי. תורה לה

לג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה אַתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֲזֵיל סַק מִכָּא אַתְּ וְעַמָּא דְּאַסֵּקְתָּא מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם לְאַרְעָא דִּי קַיֵּימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמֵימַר לִבְנָיךְ אֶתְּנִנַּהּ:

רש"י◄ לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה • אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבֹהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת, לְכָךְ נֶאֱמַר: "עֲלֵה!". דָּבָר אַחֵר: כְּלַפֵּי שֶׁאָמַר לוֹ בְּשְׁעַת הַכַּעַס: "לֵךְ־רֵד!" אָמַר לוֹ בְּשְׁעַת רָצוֹן: "לֵךְ עֲלֵה!". אַתָּה וְהָעָם • כָּאן לֹא אָמַר: 'וְעַמְּךָ'.

(ב) וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרַשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:

ב וְאֶשְׁלַח קֳדָמָךְ מַלְאָכָא וְאֵתְרַךְ יָת כְּנַעֲנָאֵי אֱמוֹרָאֵי וְחִתָּאֵי וּפְרִזָּאֵי חִוָּאֵי וִיבוּסָאֵי:

רש"י◄ וְגֵרַשְׁתִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְגוֹ' • שִׁשָּׁה אֻמּוֹת הֵן, וְהַגִּרְגָּשִׁי עָמַד וּפָנָה מִפְּנֵיהֶם מֵאֵלָיו.

(ג) אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף אָתָּה פֶּן־אֲכַלְּךָ בַּדָּרֶךְ:

ג לְאַרְעָא עַבְדָא חֲלָב וּדְבָשׁ אֲרֵי לָא אֶסַּלֵּק שְׁכִנְתִּי מִבֵּינָךְ אֲרֵי עַם קְשֵׁי קְדַל אַתְּ דִּילְמָא אֲשֵׁיצְנָךְ בְּאָרְחָא:

רש"י◄ אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ • אֲנִי אוֹמֵר לְךָ לְהַעֲלוֹתָם. כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ • לְכָךְ אֲנִי אוֹמֵר לְךָ: "וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ". כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף אַתָּה • וּכְשֶׁשְּׁכִינָתִי בְּקִרְבְּכֶם וְאַתֶּם מַמְרִים בִּי, מַרְבֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם זַעַם. אֲכַלְּךָ • לְשׁוֹן כִּלָּיוֹן.

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה וַיִּתְאַבָּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֶדְיוֹ עָלָיו:

ד וּשְׁמַע עַמָּא יָת פִּתְגָּמָא בִּישָׁא הָדֵין וְאִתְאַבָּלוּ וְלָא שַׁוִּיוּ גְּבַר תִּקּוּן זִינֵהּ עֲלוֹהִי:

רש"י◄ הַדָּבָר הָרָע • שֶׁאֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה וּמְהַלֶּכֶת עִמָּם. אִישׁ עֶדְיוֹ • (שבת פח) כְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם בְּחוֹרֵב כְּשֶׁאָמְרוּ: 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע'.

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף רֶגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיְךָ מֵעָלֶיךָ וְאֵדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:

ה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתּוּן עַם קְשֵׁי קְדַל שָׁעָה חֲדָא אֲסַלֵּק שְׁכִנְתִּי מִבֵּינָךְ וְאֵשֵׁצְנָךְ וּכְעַן אַעְדֵי תִּקּוּן זִינָךְ מִנָּךְ גְּלֵי קֳדָמַי מָה אַעְבֵּד לָךְ:

רש"י◄ רֶגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךָ • אִם אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְאַתֶּם מַמְרִים בִּי בְּקַשְׁיוּת עָרְפְּכֶם, אֶזְעַם עֲלֵיכֶם רֶגַע אֶחָד, שֶׁהוּא שִׁעוּר זַעְמִי, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו): "חֲבִי כִּמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם", וַאֲכַלֶּה

בעל הטורים

לג (א) הֶעֱלִיתָ. ג' בַּמָּסוֹרָה. "אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", "וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי הֶעֱלִיתָ בְכֹחֲךָ" (במדבר יד, יג), "הֶעֱלִיתָ מִן שְׁאוֹל נַפְשִׁי" (תהלים ל, ד). מִלְּמֵד שֶׁשָּׁקוּל שִׁעְבּוּד מִלְּכֻיּוֹת כְּנֶגֶד גֵּיהִנֹּם. וְזֶהוּ "הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", "הֶעֱלִיתָ מִן שְׁאוֹל נַפְשִׁי". תורה ב

(ד) עֶדְיוֹ. ג' בַּמָּסוֹרָה. "וְלֹא שָׁתוּ אִישׁ עֶדְיוֹ עָלָיו", "וּצְבִי עֶדְיוֹ לְגָאוֹן שָׂמָהוּ" (יחזקאל ז, כ), "בְּמֶתֶג וָרֶסֶן עֶדְיוֹ לִבְלוֹם" (תהלים לב, ט). בִּשְׁבִיל שֶׁנִּתְגָּאוּ בִּצְבִי עֶדְיָם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (ברכות לב, א) בִּשְׁבִיל רוֹב זָהָב וָכֶסֶף שֶׁנָּתַתִּי לָהֶם עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל זָהָב, עַל כֵּן "וְלֹא שָׁתוּ אִישׁ עֶדְיוֹ", וְנִסְתְּמָה פִּיהֶם שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם פִּתְחוֹן פֶּה, כְּמוֹ מֶתֶג וָרֶסֶן שֶׁבּוֹלֵם עֶדְיוֹ שֶׁל סוּס. תורה ה

(ה) הוֹרֵד. ג' בַּמָּסוֹרָה. "הוֹרֵד עֶדְיְךָ", "בְּאַף עַמִּים הוֹרֵד אֱלֹהִים" (תהלים נו, ח), "הוֹרֵד אוֹתָם אֶל הַמַּיִם" (שופטים ז, ד) בִּגִדְעוֹן. עַל שֶׁאָמַר לוֹ "הוֹרֵד עֶדְיְךָ",

אֶתְכֶם. לִפִּיכָךְ, טוֹב לָכֶם שֶׁאֶשְׁלַח מַלְאָךְ. וְעַתָּה • פֵּרְעָנוּת זוֹ תִּלְקוּ מִיָּד, שֶׁתּוֹרִידוּ עֲדָיְכֶם מֵעֲלֵיכֶם.

וְאִדְּעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ • בִּפְקֻדַּת שְׁאָר הֶעָוֹן, אֲנִי יוֹדֵעַ מַה שֶּׁבְּלִבִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ.

(ו) וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב:

רש"י◄ אֶת־עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב • אֶת הָעֲדִי שֶׁהָיָה בְּיָדָם מֵהַר חוֹרֵב.

ו וְאַעְדִּיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת תִּקּוּן זִינֵיהוֹן מִטּוּרָא דְּחוֹרֵב:

(ז) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת־הָאֹהֶל וְנָטָה־לּוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־מְבַקֵּשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

רש"י◄ וּמֹשֶׁה • מֵאוֹתוֹ עָוֹן וָהָלְאָה. יִקַּח אֶת־הָאֹהֶל • לְשׁוֹן הֹוֶה הוּא, לוֹקֵחַ אָהֳלוֹ וְנוֹטֵהוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. אָמַר: מְנַדֶּה לָרַב, מְנַדֶּה לַתַּלְמִיד. הַרְחֵק • אַלְפַּיִם אַמָּה, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ג): "אַךְ רָחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינוֹ כְּאַלְפַּיִם אַמָּה בַּמִּדָּה". וְקָרָא לוֹ • וְהָיָה קוֹרֵא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד, הוּא בֵּית וַעַד לִמְבַקְּשֵׁי תוֹרָה. כָּל־מְבַקֵּשׁ ה' • מִכָּאן לִמְבַקֵּשׁ פְּנֵי זָקֵן, כִּמְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה. יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • כְּמוֹ יוֹצֵא. דָּבָר אַחֵר: "וְהָיָה כָּל־מְבַקֵּשׁ ה'", אֲפִלּוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹאֲלִים מְקוֹם שְׁכִינָה, חַבְרֵיהֶם אוֹמְרִים לָהֶם: הֲרֵי הוּא בְּאָהֳלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

ז וּמֹשֶׁה נְסִיב יָת מַשְׁכְּנָא וּפַרְסֵהּ לֵהּ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן מַשְׁרִיתָא וְקָרֵי לֵהּ מַשְׁכַּן בֵּית אוּלְפָנָא וִיהֵי כָּל דְּתָבַע אוּלְפָּן מִן קֳדָם יְיָ נְפַק לְמַשְׁכַּן בֵּית אוּלְפָנָא מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא:

(ח) וְהָיָה כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה:

רש"י◄ וְהָיָה • לְשׁוֹן הֹוֶה. כְּצֵאת מֹשֶׁה • מִן הַמַּחֲנֶה, לָלֶכֶת אֶל הָאֹהֶל. יָקוּמוּ כָּל־הָעָם • עוֹמְדִים מִפָּנָיו וְאֵין יוֹשְׁבִין עַד שֶׁנִּתְכַּסֶּה מֵהֶם. וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה • לִשְׁבַח: אַשְׁרֵי יְלוּד אִשָּׁה שֶׁכָּךְ מֵבְטָח, שֶׁהַשְּׁכִינָה תִּכָּנֵס אַחֲרָיו לְפֶתַח אָהֳלוֹ.

ח וַהֲוָה כַּד נְפַק מֹשֶׁה לְמַשְׁכְּנָא קַיְמִין כָּל עַמָּא וּמִתְעַתְּדִין גְּבַר בִּתְרַע מַשְׁכְּנָא וּמִסְתַּכְּלִין אֲחוֹרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלֵל לְמַשְׁכְּנָא:

(ט) וְהָיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד עַמּוּד הֶעָנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה:

רש"י◄ וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה • כְּמוֹ 'וּמְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה'. תַּרְגּוּמוֹ: 'וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה', שֶׁהוּא כְּבוֹד שְׁכִינָה, כְּמוֹ (במדבר ז): "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו", וְאֵינוֹ קוֹרֵא 'מְדַבֵּר' (בִּשְׁוָא) אֵלָיו. כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא 'מִדַּבֵּר' (בְּחִירִיק), פִּתְרוּנוֹ: הַקּוֹל 'מִדַּבֵּר' בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ וְהַהֶדְיוֹט שׁוֹמֵעַ מֵאֵלָיו, וּכְשֶׁהוּא קוֹרֵא 'מְדַבֵּר' מַשְׁמַע שֶׁהַמֶּלֶךְ מְדַבֵּר עִם הַהֶדְיוֹט.

ט וַהֲוָה כַּד עָלֵל מֹשֶׁה לְמַשְׁכְּנָא נָחִית עַמּוּדָא דַּעֲנָנָא וְקָאֵם בִּתְרַע מַשְׁכְּנָא וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:

(י) וְרָאָה כָל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הֶעָנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ:

רש"י◄ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ • לַשְּׁכִינָה.

י וַחֲזָן כָּל עַמָּא יָת עַמּוּדָא דַּעֲנָנָא קָאֵם בִּתְרַע מַשְׁכְּנָא וְקַיְמִין כָּל עַמָּא וְסָגְדִין גְּבַר בִּתְרַע מַשְׁכְּנֵהּ:

בעל הטורים

הָיָה מֹשֶׁה יָרֵא מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה, כִּדְכְתִיב "בְּאַף עַמִּים הוֹרֵד". וּכְמוֹ דְּהָכָא הָיָה עֲבוֹדָה זָרָה, הָתָם נַמִּי "הוֹרֵד אוֹתָם אֶל הַמַּיִם" לְהַפְרִיד עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁכָּל הַכּוֹרֵעַ עַל בִּרְכָּיו לִשְׁתּוֹת סִימָן שֶׁעָבַד עֲבוֹדָה זָרָה, וְהִצִּיגָם לְבַדָּם. תורה ו

(ז) **וְהָיָה כָּל מְבַקֵּשׁ ה' יֵצֵא.** מִכָּאן שֶׁצְּרִיךְ אָדָם לִגְלוֹת כְּדֵי שֶׁיִּלְמוֹד תּוֹרָה. תורה ח

(יא) וְדִבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

יא וּמִתְמַלֵּל יְיָ עִם מֹשֶׁה מַמְלַל עִם מַמְלַל כְּמָא דִּמְמַלֵּל גְּבַר עִם חַבְרֵהּ וְתָאֵב לְמַשְׁרִיתָא וּמְשׁוּמְשָׁנֵהּ יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן עוּלֵימָא לָא עֲדֵי מִגּוֹ מַשְׁכְּנָא:

רש"י◄ **וְדִבֶּר ה' אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים** • וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה. **וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה** • לְאַחַר שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ, הָיָה מֹשֶׁה שָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמְלַמֵּד לַזְּקֵנִים מַה שֶּׁלָּמַד. וְהַדָּבָר הַזֶּה נָהַג מֹשֶׁה מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים עַד שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי בְּי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת (תענית כח), וּבְי"ח שָׂרַף אֶת הָעֵגֶל וְדָן אֶת הַחוֹטְאִים, וּבְי"ט עָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל לב): "וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגוֹ'", וְעָשָׂה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ט): "וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי ה' וְגוֹ'", וּבְרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֱלוּל נֶאֱמַר לוֹ: "וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר אֶל הַר סִינַי" לְקַבֵּל לוּחוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת, וְעָשָׂה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם י): "וְאָנֹכִי עָמַדְתִּי בָּהָר כַּיָּמִים הָרִאשֹׁנִים וְגוֹ'", מָה הָרִאשׁוֹנִים בְּרָצוֹן, אַף הָאַחֲרוֹנִים בְּרָצוֹן. אֲמֹר מֵעַתָּה, אֶמְצָעִיִּים הָיוּ בְּכַעַס. בִּי' בְּתִשְׁרֵי נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׂמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם, וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: "סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ" וּמָסַר לוֹ לוּחוֹת אַחֲרוֹנוֹת, וְיָרַד וְהִתְחִיל לְצַוּוֹתוֹ עַל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וַעֲשָׂאוּהוּ עַד אֶחָד בְּנִיסָן, וּמִשֶּׁהוּקַם לֹא נִדְבַּר עִמּוֹ עוֹד אֶלָּא מֵאֹהֶל מוֹעֵד. **וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה** • תַּרְגּוּמוֹ: 'וְתָב לְמַשְׁרִיתָא', לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן הֹוֶה, וְכֵן כָּל הָעִנְיָן. "וְרָאָה כָל הָעָם", וַחֲזָן. "וְנִצְּבוּ", וְקָיְימִין. "וְהִבִּיטוּ", וּמִסְתַּכְּלִין. "וְהִשְׁתַּחֲווּ", וְסָגְדִין. וּמִדְּרָשׁוֹ: "וְדִבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה", שֶׁיָּשׁוּב אֶל הַמַּחֲנֶה. אָמַר לוֹ: 'אֲנִי בְּכַעַס וְאַתָּה בְּכַעַס, אֵם־כֵּן מִי יְקָרְבֵם'?.

◆ יום שלישי י"ד אדר א' ◆

(יב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אַתָּה אֹמֵר אֵלַי הַעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתַּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינָי:

יב וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ חֲזִי דְּאַתְּ אָמַר לִי אַסֵּיק יָת עַמָּא הָדֵין וְאַתְּ לָא הוֹדַעְתַּנִי יָת דִּי תְּשַׁלַּח עִמִּי וְאַתְּ אֲמַרְתְּ רַבִּיתָךְ בְּשׁוּם וְאַף אַשְׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קֳדָמָי:

רש"י◄ **רְאֵה אַתָּה אֹמֵר אֵלַי** • רְאֵה, תֵּן עֵינֶיךָ וְלִבְּךָ עַל דְּבָרֶיךָ: "אַתָּה אוֹמֵר אֵלַי וְגוֹ' וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתַּנִי וְגוֹ'". וַאֲשֶׁר אָמַרְתָּ לִי (לעיל כג): "הִנֵּה אָנֹכִי שׁוֹלֵחַ מַלְאָךְ", אֵין זוֹ הוֹדָעָה, שֶׁאֵין אֲנִי חָפֵץ בָּהּ. **וְאַתָּה אָמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְשֵׁם** • הִכַּרְתִּיךָ מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם בְּשֵׁם חֲשִׁיבוּת, שֶׁהֲרֵי אָמַרְתָּ לִי (לעיל יט): "הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן וְגוֹ' וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם".

(יג) וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכֶךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה:

יג וּכְעַן אִם כְּעַן אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ הוֹדַעְנִי כְּעַן יָת אוֹרַח טוּבָךְ וְאֵדַע רַחֲמָךְ בְּדִיל דְּאַשְׁכַּח רַחֲמִין קֳדָמָךְ וּגְלֵי קֳדָמָךְ אֲרֵי עַמָּךְ עַמָּא הָדֵין:

רש"י◄ **וְעַתָּה** • אִם אֱמֶת שֶׁמָּצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, "הוֹדִיעֵנִי־נָא אֶת דְּרָכֶךָ", מַה שֶּׁכָּר אַתָּה נוֹתֵן לְמוֹצְאֵי חֵן בְּעֵינֶיךָ?. **וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ** • וְאֵדַע בְּזוֹ מִדַּת תַּגְמוּלְךָ, מַה הִיא מְצִיאַת חֵן שֶׁמָּצָאתִי בְּעֵינֶיךָ. וּפִתְרוֹן "לְמַעַן אֶמְצָא חֵן", לְמַעַן אַכִּיר כַּמָּה שְׂכַר מְצִיאַת הַחֵן. **וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה** • שֶׁלֹּא תֹּאמַר "וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל" וְאֶת אֵלֶּה תַּעֲזֹב, רְאֵה כִּי עַמְּךָ הֵם מִקֶּדֶם, וְאִם בָּהֶם תִּמְאַס, אֵינִי סוֹמֵךְ עַל הַיּוֹצְאִים מֵחֶלְצֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ, וְאֶת תַּשְׁלוּם הַשָּׂכָר שֶׁלִּי בָּעָם הַזֶּה תּוֹדִיעֵנִי. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּהוּ בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (דף ז), וַאֲנִי לְיַשֵּׁב הַמִּקְרָאוֹת עַל אָפְּנֵיהֶם וְעַל סִדְרָם בָּאתִי.

בעל הטורים

(יא) **יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ.** בְּגִימַטְרִיָּא: **שֶׁהוּא מַסְבִּיר לוֹ פָּנִים.** תורה יב

(יד) וַיֹּאמֶר פָּנַי יֵלֵכוּ וְהַנִּחֹתִי לָךְ׃

יד וַאֲמַר שְׁכִינְתִּי תְּהַךְ וְאָנִיחַ לָךְ׃

רש"י◄ וַיֹּאמַר פָּנַי יֵלֵכוּ • כְּתַרְגּוּמוֹ, לֹא אֶשְׁלַח עוֹד מַלְאָךְ, אֲנִי בְּעַצְמִי אֵלֵךְ, כְּמוֹ: (שמואל ב יז) "וּפָנֶיךָ הוֹלְכִים בַּקְּרָב".

(טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אַל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה׃

טו וַאֲמַר קֳדָמוֹהִי אִם לֵית שְׁכִינְתָּךְ מְהַלְּכָא בֵּינָנָא לָא תַּסְקִינָנָא מִכָּא׃

רש"י◄ וַיֹּאמֶר אֵלָיו • בְּזוֹ אֲנִי חָפֵץ, כִּי עַל־יְדֵי מַלְאָךְ אַל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה.

(טז) וּבַמֶּה ׀ יִוָּדַע אֵפוֹא כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ פ

טז וּבַמֶּה יִתְיַדַּע הָכָא אֲרֵי אַשְׁכַּחְתִּי רַחֲמִין קֳדָמָךְ אֲנָא וְעַמָּךְ הֲלָא בְּמֵהַךְ שְׁכִינְתָּךְ עִמָּנָא וְיִתְעַבְּדַן לָנָא פְּרִישָׁן לִי וּלְעַמָּךְ מְשַׁנֵּי מִכָּל עַמָּא דִּי עַל אַפֵּי אַרְעָא׃

רש"י◄ וּבַמֶּה יִוָּדַע אֵפוֹא • יִוָּדַע מְצִיאַת הַחֵן, "הֲלֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ", וְעוֹד דָּבָר אַחֵר אֲנִי שׁוֹאֵל מִמְּךָ, שֶׁלֹּא תַּשְׁרֶה שְׁכִינָתְךָ עוֹד עַל אֻמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים. וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ • וְנִהְיֶה מֻבְדָּלִים בַּדָּבָר הַזֶּה מִכָּל הָעָם, כְּמוֹ (לעיל ט): "וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'".

◆ יום רביעי ט"ו אדר א' ◆

(יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי וָאֵדָעְךָ בְּשֵׁם׃

יז וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אַף יָת פִּתְגָּמָא הָדֵין דִּי מַלֵּלְתָּא אֶעְבֵּד אֲרֵי אַשְׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קֳדָמַי וְרַבִּיתָךְ בְּשׁוּם׃

רש"י◄ גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה • שֶׁלֹּא תִּשְׁרֶה שְׁכִינָתִי עוֹד עַל עוֹבְדֵי אֱלִילִים, אֶעֱשֶׂה. וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע עַל־יְדֵי שְׁרִיַּת שְׁכִינָה, אֶלָּא: "נוֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם", כְּגוֹן (איוב ד): "וְאֵלַי דָּבָר יֻגְנַב", שׁוֹמְעִין עַל־יְדֵי שָׁלִיחַ.

(יח) וַיֹּאמֶר הַרְאֵנִי נָא אֶת־כְּבֹדֶךָ׃

יח וַאֲמַר אַחֲזֵינִי כְּעַן יָת יְקָרָךְ׃

רש"י◄ וַיֹּאמַר הַרְאֵנִי נָא וְגוֹ' • רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהָיָה עֵת רָצוֹן וּדְבָרָיו מְקֻבָּלִים, וְהוֹסִיף לִשְׁאֹל לְהַרְאוֹתוֹ מַרְאִית כְּבוֹדוֹ.

(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל־טוּבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם׃

יט וַאֲמַר אֲנָא אַעְבַּר כָּל טוּבִי עַל אַפָּיךְ וְאֶקְרֵי בִּשְׁמָא דַיְיָ קֳדָמָךְ וְאֵחוֹן לְמָן דְּאֵחוֹן וְאֶרַחֵם עַל מָן דְּאֶרַחֵם׃

רש"י◄ וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל־טוּבִי • הִגִּיעָה שָׁעָה שֶׁתִּרְאֶה בִּכְבוֹדִי מַה שֶּׁאַרְשֶׁה אוֹתְךָ לִרְאוֹת, לְפִי שֶׁאֲנִי רוֹצֶה וְצָרִיךְ לְלַמֶּדְךָ סֵדֶר תְּפִלָּה, שֶׁכְּשֶׁנִּצְרַכְתָּ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, הִזְכַּרְתָּ לִי זְכוּת אָבוֹת, כְּסָבוּר אַתָּה שֶׁאִם תַּמָּה זְכוּת אָבוֹת, אֵין עוֹד תִּקְוָה? אֲנִי אַעֲבִיר כָּל מִדַּת טוּבִי לְפָנֶיךָ עַל הַצּוּר וְאַתָּה צָפוּן בַּמְּעָרָה. וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ • לְלַמֶּדְךָ סֵדֶר בַּקָּשׁוֹת רַחֲמִים, אַף אִם תִּכְלֶה זְכוּת אָבוֹת (ראש השנה יז), וּכְסֵדֶר

בעל הטורים

(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ. בְּגִימַטְרִיָּא: שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִתְעַטֵּף בְּשִׁלִּיחַ צִבּוּר. תורה כ

זֶה שֶׁאַתָּה רוֹאֶה אוֹתִי מְעֻטָּף וְקוֹרֵא י"ג מִדּוֹת, הֲרֵי מְלַמֵּד אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַל־יְדֵי שֶׁיַּזְכִּירוּ לְפָנַי 'רַחוּם וְחַנּוּן', יִהְיוּ נַעֲנִין, כִּי רַחֲמֵי לֹא כָּלִים. **וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן** • אוֹתָן פְּעָמִים שֶׁאֶרְצֶה לָחוֹן.

וְרִחַמְתִּי • עַת שֶׁאֶחְפֹּץ לְרַחֵם. עַד כָּאן לֹא הִבְטִיחוֹ אֶלָּא עִתִּים אֶעֱנֶה וְעִתִּים לֹא אֶעֱנֶה, אֲבָל בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה אָמַר לוֹ: "הִנֵּה אָנֹכִי כּוֹרֵת בְּרִית", הִבְטִיחוֹ שֶׁאֵינָן חוֹזְרוֹת רֵיקָם (ראש השנה שם).

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנָי כִּי לֹא־יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי׃

כ וַאֲמַר לָא תִּיכוּל לְמֶחֱזֵי יָת אַפַּי שֶׁכִּנְתִּי אֲרֵי לָא יֶחֱזִינַנִי אֱנָשָׁא וְיִתְקַיָּם׃

רש"י◄ **וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל וְגוֹ'** • אַף כְּשֶׁאַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ, אֵינִי נוֹתֵן לְךָ רְשׁוּת לִרְאוֹת אֶת פָּנַי.

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר׃

כא וַאֲמַר יְיָ הָא אֲתַר מַתְקַן קֳדָמַי וְתִתְעַתַּד עַל טְנָרָא׃

רש"י◄ **הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי** • בָּהָר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמְּךָ, תָּמִיד יֵשׁ מָקוֹם, מוּכָן לִי לְצָרְכְּךָ, שֶׁאַטְמִינְךָ שָׁם שֶׁלֹּא תּוּזַק, וּמִשָּׁם תִּרְאֶה מַה שֶּׁתִּרְאֶה, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ.

וּמִדְּרָשׁוֹ, עַל מָקוֹם שֶׁהַשְּׁכִינָה שָׁם מְדַבֵּר, וְאוֹמֵר: הַמָּקוֹם אִתִּי, וְאֵינוֹ אוֹמֵר אֲנִי בַּמָּקוֹם, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין עוֹלָמוֹ מְקוֹמוֹ.

(כב) וְהָיָה כְּבֹדִי עֹבֵר וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד־עָבְרִי׃

כב וִיהֵי בְּמֵעְבַּר יְקָרִי וְאֶשַׁוִּינָךְ בִּמְעָרַת טְנָרָא וְאָגֵין בְּמֵימְרִי עֲלָךְ עַד דְּאֶעְבַּר׃

רש"י◄ **בַּעֲבֹר כְּבֹדִי** • כְּשֶׁאֶעֱבֹר לְפָנֶיךָ. **בְּנִקְרַת הַצּוּר** • כְּמוֹ (במדבר טז): "הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר", (משלי ל): "יִקְּרוּהָ עוֹרְבֵי נַחַל", (ישעיה לז): "אֲנִי קַרְתִּי וְשָׁתִיתִי מַיִם", גִּזְרָה אַחַת לָהֶם. נִקְרַת הַצּוּר, כְּרֵיתַת הַצּוּר. **וְשַׂכֹּתִי כַפִּי** • (תורת כהנים, פרשת ויקרא): מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַמְּחַבְּלִים לְחַבֵּל, וְתַרְגּוּמוֹ: 'וְאָגֵין בְּמֵימְרִי', כִּנּוּי הוּא לְדֶרֶךְ כָּבוֹד שֶׁל מַעְלָה, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְסוֹכֵךְ עָלָיו בְּכַף מַמָּשׁ.

(כג) וַהֲסִרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ׃ פ

כג וְאַעְדֵּי יָת דִּבְרַת יְקָרִי וְתֶחֱזֵי יָת דְּבַתְרַי וְדִקְדָמַי לָא יִתְחַזּוּן׃

רש"י◄ **וַהֲסִרֹתִי אֶת־כַּפִּי** • וְאַעְדֵּי יַת דִּבְרַת יְקָרִי, כְּשֶׁתִּסְתַּלֵּק הַנְהָגַת כְּבוֹדִי מִכְּנֶגֶד פָּנֶיךָ לָלֶכֶת מִשָּׁם וּלְהַלָּן. **וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֹרָי** • הֶרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך כא עמ' 232)

הֶרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין (רש"י לג, כג) לְרַשִׁ"י הֶקְשֶׁה: מֵאַחַר שֶׁהַקָּבָּ"ה הָיָה 'מְעֻטָּף בְּטַלִּית' כִּבְיָכוֹל (רש"י פסוק יט), כֵּיצַד רָאָה מֹשֶׁה אֶת כְּבוֹד הַשְּׁכִינָה ("וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי")? וַהֲרֵי כְּשֶׁאָדָם לוֹבֵשׁ טַלִּית - מְכַסֶּה הַטַּלִּית אֶת אֲחוֹרָיו. וּמְתָרֵץ, שֶׁהַקָּבָּ"ה הָיָה 'מְעֻטָּף בְּטַלִּית' וְגַם 'מְעֻטָּף בִּתְפִילִין', וּלְאַחַר שֶׁקָּרָא י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים הֵסִיר חֵלֶק מֵה'טַּלִּית' וְהֶרְאָה לְמֹשֶׁה אֶת 'קֶשֶׁר הַתְּפִילִין' שֶׁבְּ'אֲחוֹרֵי רֹאשׁוֹ'.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע"פ לקו"ש כרך כא עמ' 232 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

כַּפְּרַת הַחֵטְא עַל־יְדֵי "קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִילִין"

וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֹרָי

הֶרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין (לג, כג. ובפירוש רש"י)

מָצִינוּ שֶׁבְּעֵת שֶׁלִּמֵּד הַקָּבָּ"ה לְמֹשֶׁה "סֵדֶר בַּקָּשַׁת רַחֲמִים" וּקְרִיאַת י"ג מִדּוֹת, הֶרְאָה לוֹ הַקָּבָּ"ה אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא "מְעֻטָּף" בְּטַלִּית (רש"י שם, יט דבור־המתחיל ויאמר), וּמְעֻטָּר בִּתְפִלִּין – "הֶרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין".

וְיֵשׁ לְעַיֵּן מַהִי הַשַּׁיָּכוּת בֵּין טַלִּית וּתְפִלִּין, לְבַקָּשַׁת סְלִיחָה וּמְחִילָה וּקְרִיאַת י"ג מִדּוֹת?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה, דְּהִנֵּה יֵשׁ לִתְמֹהַּ אֵיךְ שַׁיָּךְ שֶׁהָאָדָם יַעֲבֹר עַל מִצְוֹתָיו שֶׁל הַקָּבָּ"ה, וַהֲרֵי יִשְׂרָאֵל הֵם "מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים" (שבת צז, א), וּמַאֲמִין הוּא בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵימָה שֶׁהַקָּבָּ"ה "מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית", וְאִם־כֵּן בְּיָדְעוֹ שֶׁבְּרֶגַע זֶה חַיָּיו תְּלוּיִים בַּהקָּבָּ"ה, הַבּוֹרֵא אוֹתוֹ וּמְחַדְּשוֹ "בְּכָל יוֹם תָּמִיד", אֵיךְ שַׁיָּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ רֶגַע לַעֲבֹר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ?

אֶלָּא, שֶׁבְּרֶגַע הַהוּא שֶׁעוֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ "שׁוֹכֵחַ" הוּא

עַל אֱמוּנָתוֹ בַּהקָבָּ"ה. וְאִם הָיָה "זוֹכֵר" אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּלִבּוֹ פְּנִימָה, לֹא הָיָה שַׁיָּךְ לַעֲבֹר חַס־וְשָׁלוֹם עַל רְצוֹן הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ.

וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם רוֹצֶה לַעֲקוֹר וּלְכַפֵּר עַל הַחֵטְא, וְאוֹמֵר י"ג מִדּוֹת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵהַקָּבָּ"ה, צָרִיךְ לִהְיוֹת עָטוּף בְּטַלִּית וּתְפִלִּין, כִּי שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ תּוֹכְנָם עִנְיָן הַ"זְּכִירָה". דְּמִצְוַת צִיצִית הִיא "וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'" (שלח טו, לט), וְגַם מִצְוַת תְּפִלִּין הִיא "וְהָיָה גוֹ' לְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ" (בא יג, ט).

◆ יום חמישי ט"ז אדר א' ◆

לד (א) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּסָל־לְךָ שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלֻּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:**

א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה פְּסָל לָךְ תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא כְּקַדְמָאֵי וְאֶכְתּוֹב עַל לוּחַיָּא יָת פִּתְגָּמַיָּא דִּי הֲווֹ עַל לוּחַיָּא קַדְמָאֵי דִּי תְּבַרְתָּא:

רש"י◄ **פְּסָל־לְךָ •** הֶרְאָהוּ מַחְצַב סְנַפִּירִינוֹן מִתּוֹךְ אָהֳלוֹ, וְאָמַר לוֹ: הַפְּסֹלֶת יִהְיֶה שֶׁלְּךָ, וּמִשָּׁם נִתְעַשֵּׁר מֹשֶׁה הַרְבֵּה. **פְּסָל־לְךָ •** אַתָּה שָׁבַרְתָּ הָרִאשׁוֹנוֹת, אַתָּה פְּסָל לְךָ אֲחֵרוֹת. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְהִנִּיחַ אֲרוּסָתוֹ עִם הַשִּׁפְחוֹת. מִתּוֹךְ קִלְקוּל הַשִּׁפְחוֹת יָצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע, עָמַד שׁוֹשְׁבִינָהּ וְקָרַע כְּתֻבָּתָהּ. אָמַר: "אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ לְהָרְגָהּ, אֹמַר לוֹ 'עֲדַיִן אֵינָהּ אִשְׁתְּךָ'". בָּדַק הַמֶּלֶךְ וּמָצָא שֶׁלֹּא הָיָה הַקִּלְקוּל אֶלָּא מִן הַשִּׁפְחוֹת, נִתְרַצָּה לָהּ. אָמַר לוֹ שׁוֹשְׁבִינָהּ: "כְּתֹב לָהּ כְּתֻבָּה אַחֶרֶת, שֶׁנִּקְרְעָה הָרִאשׁוֹנָה", אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: "אַתָּה קָרַעְתָּ אוֹתָהּ, אַתָּה קְנֵה לְךָ נְיָר אַחֵר, וַאֲנִי אֶכְתֹּב לָהּ בִּכְתַב יָדִי". כָּךְ, הַמֶּלֶךְ, זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. הַשִּׁפְחוֹת, אֵלּוּ עֵרֶב־רַב. וְהַשּׁוֹשְׁבִין, זֶה מֹשֶׁה. אֲרוּסָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. לְכָךְ נֶאֱמַר: "פְּסָל לְךָ".◆

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (היום יום, יז תמוז)

חִלּוּק [=הַבְדֵּל שֶׁבֵּין] לוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת וְלוּחוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת: בַּלֻּחוֹת עַצְמָן - הָרִאשׁוֹנוֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים, הַשְּׁנִיּוֹת פְּסָל־לְךָ. הַמִּכְתָּב - חָרוּת עַל הַלֻּחוֹת, שֶׁכִּדְרָשַׁת רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (עֵרוּבִין נד, א) הוּא רַק בַּלֻּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת. בְּמַעֲלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - בַּלֻּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת צַדִּיקִים, כְּשֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי פָּסְקָה זְהֲמָתָן, בַּשְּׁנִיּוֹת בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה. בְּמַעֲלַת מֹשֶׁה - בְּמַתַּן־תּוֹרָה נִתַּן לְמֹשֶׁה אֶלֶף אוֹרוֹת בְּמַתָּנָה, וּבְחֵטְא הָעֵגֶל נִטְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא חָזְרוּ בַּלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת (רַק בְּשַׁבָּת נוֹתְנִים לוֹ, כִּדְאִיתָא [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב] בִּ'פְּרִי עֵץ חַיִּים'). מַעֲלַת לוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת שֶׁנִּתְּנוּ גַּם־כֵּן הֲלָכוֹת מִדְּרָשׁ אַגָּדוֹת כוּ', כִּכְפָלַיִם לְתוּשִׁיָּה כִּדְאִיתָא [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב] בִּ'שְׁמוֹת רַבָּה' מ"ו [בְּמִדְרָשׁ 'שְׁמוֹת רַבָּה' תְּחִלַּת פָּרָשָׁה מו], וְקִירוּן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך לד עמ' 219)

עָמַד שׁוֹשְׁבִינָהּ וְקָרַע כְּתֻבָּתָהּ (רש"י לד, א) וּלְעִיל (לב, יט) הֵבִיא טַעַם אַחֵר: "הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כָּאן, וְיִשְׂרָאֵל מוּמָרִים, וְאֶתְּנֶנָּה לָהֶם". וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה מֹשֶׁה נִצְטַוָּה לִמְסֹר אֶת הַלּוּחוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁלֹּא קִיֵּם אֶת הַצִּוּוּי וְלֹא נָתַן אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא שֶׁבַּר אוֹתָם. לָכֵן הֵבִיא רַשֵּׁ"י שְׁנֵי טְעָמִים: הַטַּעַם הָרִאשׁוֹן מַסְבִּיר אֶת **אִי־נְתִינַת** הַלּוּחוֹת, וְהַטַּעַם הַשֵּׁנִי מַסְבִּיר אֶת **שְׁבִירָתָם**.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע"פ לקו"ש כרך כו עמ' 248 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

יִשַּׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ

וְכָתַבְתִּי עַל־הַלֻּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: (לד, א)

אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ – אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: יִשַּׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ (שבת פז, א)

בְּ'פָּנִים יָפוֹת' כָּאן הִקְשָׁה, מַדּוּעַ אָמַר הַקָּבָּ"ה לְמֹשֶׁה "יִשַּׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ" רַק לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם הַשְּׁנִיִּים, וְלֹא שִׁבְּחוֹ מִיָּד כְּשֶׁשִּׁבַּר אֶת הַלּוּחוֹת?

וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב עַל־פִּי דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ (שמות־רבה פרשה מו, א) "אָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה, אַל תִּצְטַעֵר בַּלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ אֶלָּא עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת לְבַד, וּבַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיִּים אֲנִי נוֹתֵן לְךָ שֶׁיְּהֵא בָּהֶם הֲלָכוֹת מִדְּרָשׁ וְאַגָּדוֹת כוּ' כִּכְפָלַיִם לְתוּשִׁיָּה".

וְנִמְצָא, דְּהַשֶּׁבַח בִּשְׁבִירַת הַלּוּחוֹת לֹא הָיָה עַל מַעֲשֵׂה הַשְּׁבִירָה עַצְמוֹ, כִּי־אִם שֶׁעַל־יְדֵי הַשְּׁבִירָה זָכוּ יִשְׂרָאֵל לַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת שֶׁהָיוּ בָּהֶם "הֲלָכוֹת מִדְּרָשׁ וְאַגָּדוֹת".

וְלָכֵן אָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה "יִשַּׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ" רַק כְּשֶׁצִּוָּה לוֹ עַל לוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, כִּי רַק כְּשֶׁמַּעֲשֵׂה הַשְּׁבִירָה הֵבִיא לִנְתִינַת הַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, נִתְבָּרֵר שֶׁגַּם הַשְּׁבִירָה הָיְתָה מַעֲשֶׂה טוֹב.

(ב) וֶהְיֵה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר אֶל־הַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר׃

ב וֶהֱוֵי זַמִּין לְצַפְּרָא וְתִסַּק בְּצַפְּרָא לְטוּרָא דְסִינַי וְתִתְעַתַּד קֳדָמַי עַל רֵישׁ טוּרָא׃

רש"י◄ נָכוֹן • מְזֻמָּן.

(ג) וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אַל־יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל־יִרְעוּ אֶל־מוּל הָהָר הַהוּא׃

ג וֶאֱנָשׁ לָא יִסַּק עִמָּךְ וְאַף אֱנָשׁ לָא יִתְחֲזֵי בְּכָל טוּרָא אַף עֲנָא וְתוֹרָא לָא יִרְעוּן לְקֳבֵל טוּרָא הַהוּא׃

רש"י◄ וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ • הָרֹאשׁוֹנוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁהָיוּ בִּתְשׁוּאוֹת וְקוֹלוֹת וּקְהָלוֹת, שָׁלְטָה בָּהֶן עַיִן רָעָה. אֵין לְךָ יָפֶה מִן הַצְּנִיעוּת.

(ד) וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים׃

ד וּפְסַל תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא כְּקַדְמָאֵי וְאַקְדֵּם מֹשֶׁה בְּצַפְּרָא וּסְלֵק לְטוּרָא דְסִינַי כְּמָא דְפַקֵּד יְיָ יָתֵהּ וּנְסֵב בִּידֵהּ תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא׃

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה׃

ה וְאִתְגְּלִי יְיָ בַּעֲנָנָא וְאִתְעַתַּד עִמֵּהּ תַּמָּן וּקְרָא בִּשְׁמָא דַיְיָ׃

רש"י◄ וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה' • מְתַרְגְּמִינָן: 'וּקְרָא בִּשְׁמָא דַה'".

(ו) וַיַּעֲבֹר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת׃

ו וְאַעְבַּר יְיָ שְׁכִנְתֵּהּ עַל אַפּוֹהִי וּקְרָא יְיָ יְיָ אֱלָהָא רַחֲמָנָא וְחַנָּנָא מַרְחִיק רְגַז וּמַסְגֵּי לְמֶעְבַּד טַבְוָן וּקְשׁוֹט׃

רש"י◄ ה' ה' • (ראש־השנה יז): מִדַּת רַחֲמִים הִיא, אַחַת קֹדֶם שֶׁיֶּחֱטָא, וְאַחַת לְאַחַר שֶׁיֶּחֱטָא וְיָשׁוּב. אֵל • אַף זוֹ מִדַּת רַחֲמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים כב): "אֵלִי, אֵלִי, לָמָה עֲזַבְתָּנִי". וְאֵין לוֹמַר לְמִדַּת הַדִּין 'לָמָה עֲזַבְתָּנִי', כָּךְ מָצָאתִי בַּ'מְכִילְתָּא'. אֶרֶךְ אַפַּיִם • (סנהדרין קיא):

מַאֲרִיךְ אַפּוֹ וְאֵינוֹ מְמַהֵר לְהִפָּרַע, שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה. וְרַב־חֶסֶד • לַצְּרִיכִים חֶסֶד, שֶׁאֵין לָהֶם זְכֻיּוֹת כָּל־כָּךְ (ראש־השנה יז). וֶאֱמֶת • לְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 172)

אַחַת קֹדֶם שֶׁיֶּחֱטָא, וְאַחַת לְאַחַר שֶׁיֶּחֱטָא וְיָשׁוּב (רש"י לד, ו) יְדוּעָה הַקַּשְׁיָא, מַה צָּרִיךְ אָדָם רַחֲמִים קֹדֶם שֶׁחָטָא. וְיֵשׁ לוֹמַר: **קֹדֶם שֶׁיֶּחֱטָא** – שֵׁם הֶוְיָ' עוֹזֵר לָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ וְלֹא לְהִכָּשֵׁל בַּחֵטְא מִלְּכַתְּחִלָּה. **לְאַחַר שֶׁיֶּחֱטָא וְיָשׁוּב** – גַּם אִם הָאָדָם עָבַר עֲבֵרָה, עוֹזֵר לוֹ שֵׁם הֶוְיָ' (בְּדַרְגָּה נַעֲלֵית יוֹתֵר) לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה.

(ז) נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד ׀ עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים׃

ז נָטַר טִיבוּ לְאַלְפֵי דָרִין שָׁבֵק לַעֲוָיָן וְלִמְרוּד וּלְחוֹבִין סָלַח לִדְתַיְבִין לְאוֹרַיְתֵהּ וְלִדְלָא תַיְבִין לָא מְזַכֵּי מַסְעַר חוֹבֵי אֲבָהָן עַל בְּנִין וְעַל בְּנֵי בְנִין מָרְדִין עַל דַּר תְּלִיתָי וְעַל דַּר רְבִיעָי׃

בעל הטורים

לד (ג) **וְגַם אִישׁ.** ב' בַּמְּסוֹרָה. "וְגַם אִישׁ אַל יֵרָא", "וְגַם אִישׁ הָיָה מִתְנַבֵּא" (יִרְמְיָה כו, כ). לוֹמַר, אֲפִילוּ אִם יִהְיֶה נָבִיא, לֹא יִסְמוֹךְ עַל נְבִיאוּתוֹ לֵעָבוֹר עַל הַצִּוּוּי. תורה ד

רש"י◄ **נֹצֵר חֶסֶד** • שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְפָנָיו. **לָאֲלָפִים** • לִשְׁנֵי אֲלָפִים דּוֹרוֹת. **עֲוֹנוֹת** • אֵלּוּ הַזְּדוֹנוֹת. פְּשָׁעִים, אֵלּוּ הַמְּרָדִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה לְהַכְעִיס. **וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה** • לְפִי פְּשׁוּטוֹ, מַשְׁמַע שֶׁאֵינוֹ מְוַתֵּר עַל הֶעָוֹן לְגַמְרֵי, אֶלָּא נִפְרָע מִמֶּנּוּ מְעַט מְעַט. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ: מְנַקֶּה הוּא לַשָּׁבִים, וְלֹא יְנַקֶּה לְשֶׁאֵינָן שָׁבִים (יומא פו). **פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים** • כְּשֶׁאוֹחֲזִים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם, שֶׁכְּבָר פֵּרֵשׁ בְּמִקְרָא אַחֵר, "לְשׂוֹנְאָי". **וְעַל רִבֵּעִים** • דּוֹר רְבִיעִי. נִמְצֵאת מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה עַל מִדַּת פֻּרְעָנוּת אַחַת לַחֲמֵשׁ מֵאוֹת, שֶׁבְּמִדָּה טוֹבָה הוּא אוֹמֵר: "נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים".

(ח) וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ:

ח וְאוֹחִי מֹשֶׁה וּכְרַע עַל אַרְעָא וּסְגִיד:

רש"י◄ **וַיְמַהֵר מֹשֶׁה** • כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה שְׁכִינָה עוֹבֶרֶת וְשָׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה, מִיָּד: "וַיִּשְׁתָּחוּ".

(ט) וַיֹּאמֶר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יֵלֶךְ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:

ט וַאֲמַר אִם כְּעַן אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ יְיָ תְּהַךְ כְּעַן שְׁכִינְתָּא דַיְיָ בֵּינָנָא אֲרֵי עַם קְשֵׁי קְדָל הוּא וְתִשְׁבּוֹק לְחוֹבָנָא וְלַחֲטָאנָא וְתַחְסְנָנָא:

רש"י◄ **יֵלֶךְ־נָא** ה' **בְּקִרְבֵּנוּ** • כְּמוֹ שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ, מֵאַחַר שֶׁאַתָּה נוֹשֵׂא עָוֹן, וְאִם "עַם קְשֵׁה־עֹרֶף הוּא" וַיַּמְרוּ בְּךָ, וְאָמַרְתָּ עַל זֹאת: "פֶּן אֲכַלֶּךָּ בַּדֶּרֶךְ", אַתָּה תִּסְלַח לַעֲוֹנֵינוּ וְגוֹ', יֵשׁ 'כִּי' בִּמְקוֹם 'אִם'. **וּנְחַלְתָּנוּ** • וְתִתְּנֵנוּ לְךָ לְנַחֲלָה (סְפָרִים אֲחֵרִים: שֶׁתִּתֵּן לָנוּ נַחֲלָה) מְיֻחֶדֶת, זוֹ הִיא בַּקָּשַׁת: "וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ", שֶׁלֹּא תַשְׁרֶה שְׁכִינָתְךָ עַל הָאֻמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים.

◆ יום שישי י"ז אדר א' ◆

(י) וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל־עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה נִפְלָאֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרְאוּ בְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל־הָעָם אֲשֶׁר־אַתָּה בְקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

י וַאֲמַר הָא אֲנָא גְּזַר קְיָם קֳדָם כָּל עַמָּךְ אֶעְבֵּד פְּרִישָׁן דִּי לָא אִתְבְּרִיאוּ בְּכָל אַרְעָא וּבְכָל עַמְמַיָּא וְיֶחֱזֵי כָל עַמָּא דִּי אַתְּ בֵּינֵיהוֹן יָת עוֹבָדָא דַיְיָ אֲרֵי דָחֵל הוּא דִּי אֲנָא עָבֵד עִמָּךְ:

רש"י◄ **כֹּרֵת בְּרִית** • עַל זֹאת. **אֶעֱשֶׂה נִפְלָאֹת** • לְשׁוֹן וְנִפְלִינוּ, שֶׁתִּהְיוּ מֻבְדָּלִים בְּזוֹ מִכָּל הָאֻמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, שֶׁלֹּא תִּשְׁרֶה שְׁכִינָתִי עֲלֵיהֶם.

(יא) שְׁמָר־לְךָ אֶת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:

יא טַר לָךְ יָת דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין הָא אֲנָא מְתָרֵךְ מִן קֳדָמָךְ יָת אֱמוֹרָאֵי וּכְנַעֲנָאֵי וְחִתָּאֵי וּפְרִזָּאֵי וְחִוָּאֵי וְיבוּסָאֵי:

רש"י◄ **אֶת הָאֱמֹרִי וְגוֹ'** • שִׁשָּׁה אֻמּוֹת יֵשׁ כָּאן, כִּי הַגִּרְגָּשִׁי עָמַד וּפָנָה מִפְּנֵיהֶם:

(יב) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ:

יב אִסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא תִּגְזַר קְיָם לְיָתֵב אַרְעָא דִּי אַתְּ עָלֵל עֲלַהּ דִּילְמָא יְהֵי לְתַקְלָא בֵּינָךְ:

בעל הטורים

(יב) **פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ.** 'לְיוֹשֵׁב' מָלֵא וָי"ו, דְּשִׁשָּׁה הָיוּ שֶׁמִּזְהִיר עֲלֵיהֶם, שֶׁגִּרְגָּשִׁי עָמַד וּפָנָה. תורה יג

(יג) כִּי אֶת־מִזְבְּחֹתָם תִּתֹּצוּן וְאֶת־מַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּן וְאֶת־אֲשֵׁרָיו תִּכְרֹתוּן:

יג אֲרֵי יָת אַגּוֹרֵיהוֹן תִּתְרְעוּן וְיָת קָמַתְהוֹן תְּתַבְּרוּן וְיָת אֲשֵׁרֵיהוֹן תִּתְקַצְּצוּן:

רש"י◄ אֲשֵׁרָיו • (עבודה זרה מד) הוּא אִילָן שֶׁעוֹבְדִים אוֹתוֹ.

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יְהוָה קַנָּא שְׁמוֹ אֵל קַנָּא הוּא:

יד אֲרֵי לָא תִּסְגּוּד לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא אֲרֵי יְיָ קַנָּא שְׁמֵהּ אֵל קַנָּא הוּא:

רש"י◄ קַנָּא שְׁמוֹ • מְקַנֵּא לְהִפָּרַע וְאֵינוֹ מְוַתֵּר, וְזֶהוּ כָּל לְשׁוֹן קִנְאָה, אוֹחֵז בְּנִצָּחוֹנוֹ וּפוֹרֵעַ מֵעוֹזְבָיו.

(טו) פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ:

טו דִּילְמָא תִּגְזַר קְיָם לְיָתֵב אַרְעָא וְיִטְעוּן בָּתַר טַעֲוָתְהוֹן וְיִדְבְּחוּן לְטַעֲוָתְהוֹן וְיִקְרוּן לָךְ וְתֵיכוּל מִדִּבְחֵיהוֹן:

רש"י◄ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ • כְּסָבוּר אַתָּה שֶׁאֵין עֹנֶשׁ בַּאֲכִילָתוֹ, וַאֲנִי מַעֲלֶה עָלֶיךָ כְּמוֹדֶה בַּעֲבוֹדָתוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ אַתָּה בָּא וְלוֹקֵחַ מִבְּנוֹתָיו לְבָנֶיךָ (שם ה):

(טז) וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

טז וְתִסַּב מִבְּנָתְהוֹן לִבְנָיךָ וְיִטְעַיַּן בְּנָתְהוֹן בָּתַר טַעֲוָתְהוֹן וְיִטְעַיַּן יָת בְּנָךְ בָּתַר טַעֲוָתְהוֹן:

(יז) אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:

יז דַּחֲלַן דְּמַתְּכָא לָא תַעְבֵּד לָךְ:

(יח) אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם:

יח יָת חַגָּא דְּפַטִּירַיָּא תִּטַּר שִׁבְעָא יוֹמִין תֵּיכוּל פַּטִּירָא כְּמָא די פַּקֵּדְתָּךְ לִזְמַן יַרְחָא דְּאַבִּיבָא אֲרֵי בְּיַרְחָא דְּאַבִּיבָא נְפַקְתָּא מִמִּצְרָיִם:

רש"י◄ חֹדֶשׁ הָאָבִיב • חֹדֶשׁ הַבְּכוּר, שֶׁהַתְּבוּאָה מִתְבַּכֶּרֶת בְּבִשּׁוּלָהּ.

(יט) כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנְךָ תִּזָּכָר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה:

יט כָּל פָּתַח וַלְדָּא דִּילִי וְכָל בְּעִירָךְ דִּכְרִין תַּקְדֵּשׁ בְּכוֹר תּוֹר וְאִימָר:

רש"י◄ כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי • בָּאָדָם. וְכָל־מִקְנְךָ תִּזָּכָר וְגוֹ' • וְכָל מִקְנְךָ אֲשֶׁר תִּזָּכָר בְּפֶטֶר שׁוֹר וָשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטֹר זָכָר אֶת רַחְמָהּ. פֶּטֶר • לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן (משלי יז): "פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן". תְּי"ו שֶׁל תִּזָּכָר, לְשׁוֹן נְקֵבָה הִיא, מוּסָב עַל הַיּוֹלֶדֶת.

בעל הטורים

(טז־יח) **וְהִזְנוּ אֶת בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן. אֱלֹהֵי מַסֵּכָה.** רֶמֶז שֶׁיַּעֲשׂוּ כְּמִין זַכְרוּת מִפְּלֶצֶת לַעֲבוֹדַת גִּלּוּלִים. וְגַם עָשׂוּ כְּמִין זַכְרוּת לְצַלְמֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כִּדְכְתִיב (יְחֶזְקֵאל טז, יז) "וַתַּעֲשִׂי לָךְ צַלְמֵי זָכָר וַתִּזְנִי בָם". סָמַךְ אֶת **חַג הַמַּצּוֹת** לֶ"אֱלֹהֵי מַסֵּכָה", לוֹמַר שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה כְּחָמֵץ בְּפֶסַח. תורה יט

(כ) **וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם:**

כ וּבּוּכְרָא דַּחֲמָרָא תִּפְרוֹק בְּאִימְרָא וְאִם לָא תִּפְרוֹק וְתַנְקְפֵהּ כָּל בּוּכְרָא דִּבְנָיךְ תִּפְרוֹק וְלָא יִתְחַזּוּן קֳדָמַי רֵיקָנִין:

רש"י◄ **וּפֶטֶר חֲמוֹר** • וְלֹא שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה. **תִּפְדֶּה בְשֶׂה** • נוֹתֵן שֶׂה לַכֹּהֵן וְהוּא חֻלִּין בְּיַד כֹּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מֵתָר בַּעֲבוֹדָה לַבְּעָלִים. **וַעֲרַפְתּוֹ** • עוֹרְפוֹ בְּקוּפִיץ. הוּא הִפְסִיד מְמוֹן כֹּהֵן, לְפִיכָךְ יֵפָסֵד מָמוֹנוֹ. **כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה** • חֲמִשָּׁה סְלָעִים פִּדְיוֹנוֹ קָצוּב, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח): "וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". **וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם** • לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ הוּא וְאֵינוֹ מוּסָב עַל הַבְּכוֹר, שֶׁאֵין בְּמִצְוַת בְּכוֹר רְאִיַּת פָּנִים, אֶלָּא אַזְהָרָה אַחֶרֶת הִיא, וּכְשֶׁתַּעֲלוּ לָרֶגֶל לְרָאוֹת, לֹא־יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם, מִצְוָה עֲלֵיכֶם לְהָבִיא עֹלַת רְאִיַּת פָּנִים. וּלְפִי מִדְרַשׁ בָּרַיְתָא, מִקְרָא יָתֵר הוּא וּמֵפְנֶה לִ'גְזֵרָה שָׁוָה', לְלַמֵּד עַל הַעֲנָקָתוֹ שֶׁל עֶבֶד עִבְרִי, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה סְלָעִים מִכָּל מִין וָמִין כְּפִדְיוֹן בְּכוֹר. בְּמַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין (דף יז).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תנש"א כרך א עמ' 376)

וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה (לד, כ) **חֲמוֹר** – אֶת הַחֲמִרִיּוּת, **תִּפְדֶּה בְשֶׂה** - בְּ"צֹאן שֶׁל מִצְוָה" (כִּלְשׁוֹן רַשִּׁ"י בְּפָרָשַׁת בֹּא (יב, ו) לְגַבֵּי הַצִּוּוּי "וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ **שֶׂה** לְבֵית אָבוֹת": "מִשְּׁכוּ יְדֵיכֶם מֵעֲבוֹדָה־זָרָה וּקְחוּ לָכֶם צֹאן שֶׁל מִצְוָה").

(כא) **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת:**

כא שִׁתָּא יוֹמִין תִּפְלָח וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תְּנוּחַ בִּזְרוֹעָא וּבַחֲצָדָא תְּנוּחַ:

רש"י◄ **בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת** • לָמָּה נִזְכַּר חָרִישׁ וְקָצִיר? יֵשׁ מְרַבּוֹתֵינוּ אוֹמְרִים עַל חָרִישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית הַנִּכְנָס לִשְׁבִיעִית, וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁמּוֹסִיפִין מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ (ראש־השנה ט), וְכָךְ מַשְׁמָעוֹ: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת", וַעֲבוֹדַת שֵׁשֶׁת הַיָּמִים שֶׁהִתַּרְתִּי לְךָ, יֵשׁ שָׁנָה שֶׁהֶחָרִישׁ וְהַקָּצִיר אָסוּר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חָרִישׁ וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר (ויקרא כה): "שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְגוֹ'". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּשַׁבָּת, וְחָרִישׁ וְקָצִיר שֶׁהֻזְכַּר בּוֹ, לוֹמַר לְךָ, מֶה חָרִישׁ - רְשׁוּת, אַף קָצִיר - רְשׁוּת, יָצָא קָצִיר הָעֹמֶר שֶׁהוּא מִצְוָה וְדוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת.

(כב) **וְחַג שָׁבֻעֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים וְחַג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה:**

כב וְחַגָּא דְּשָׁבוּעַיָּא תַּעְבֵּד לָךְ בִּכּוּרֵי חֲצַד חִטִּין וְחַגָּא דִּכְנָשָׁא בְּמִפְקָא דְּשַׁתָּא:

רש"י◄ **בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים** • שֶׁאַתָּה מֵבִיא בּוֹ 'שְׁתֵּי הַלֶּחֶם' מִן הַחִטִּים (ראש השנה כא). **בִּכּוּרֵי** • שֶׁהִיא מִנְחָה רִאשׁוֹנָה הַבָּאָה מִן הֶחָדָשׁ שֶׁל חִטִּים לַמִּקְדָּשׁ, כִּי מִנְחַת הָעֹמֶר הַבָּאָה בְּפֶסַח, מִן הַשְּׂעוֹרִים הִיא. **וְחַג הָאָסִיף** • בִּזְמַן שֶׁאַתָּה אוֹסֵף תְּבוּאָתְךָ מִן הַשָּׂדֶה לַבַּיִת. 'אֲסִיפָה' זוֹ לְשׁוֹן הַכְנָסָה לַבַּיִת, כְּמוֹ (דברים כב): "וַאֲסַפְתּוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ". **תְּקוּפַת הַשָּׁנָה** • שֶׁהִיא בַּחֲזָרַת הַשָּׁנָה, בִּתְחִלַּת הַשָּׁנָה הַבָּאָה. **תְּקוּפַת** • לְשׁוֹן מְסִבָּה וְהַקָּפָה.

(כג) **שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי הָאָדֹן יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:**

כג תְּלַת זִמְנִין בְּשַׁתָּא יִתְחַזּוּן כָּל דְּכוּרָיִךְ קֳדָם רִבּוֹן עָלְמָא יְיָ אֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ **כָּל־זְכוּרְךָ** • כָּל הַזְּכָרִים שֶׁבְּךָ. הַרְבֵּה מִצְוֹת בַּתּוֹרָה נֶאֱמְרוּ וְנִכְפְּלוּ, וְיֵשׁ מֵהֶם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וְאַרְבַּע, לְחַיֵּב וְלַעֲנֹשׁ עַל מִנְיָן לָאוִין שֶׁבָּהֶם, וְעַל מִנְיָן 'עֲשֵׂה' שֶׁבָּהֶם.

בעל הטורים

(כ) **וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם.** וּסְמִיךְ לֵיהּ **שֵׁשֶׁת יָמִים**, לוֹמַר דְּאֵין נְדָרִים וּנְדָבוֹת קְרֵבִים בְּיוֹם טוֹב. תורה כא

(כד) כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלֶךָ וְלֹא־יַחְמֹד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:

כד אֲרֵי אֲתָרֵךְ עַמְמִין מִן קֳדָמָךְ וְאַפְּתֵי יָת תְּחוּמָךְ וְלָא יַחְמֵד אֱנָשׁ יָת אַרְעָךְ בְּמִסְקָךְ לְאִתְחַזָּאָה קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ תְּלַת זִמְנִין בְּשַׁתָּא:

רש"י◄ אוֹרִישׁ • כְּתַרְגּוּמוֹ: אֲתָרֵיךְ, וְכֵן (דברים ב): "הָחֵל רָשׁ", וְכֵן (במדבר לב): "יוֹרֵשׁ אֶת הָאֱמֹרִי", לְשׁוֹן גֵּרוּשִׁין. וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלֶךָ • וְאַתָּה רָחוֹק מִבֵּית הַבְּחִירָה וְאֵינְךָ יָכוֹל לֵרָאוֹת לְפָנַי תָּמִיד, לְכָךְ אֲנִי קוֹבֵעַ לְךָ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים הַלָּלוּ.

(כה) לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח:

כה לָא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דַּם פִּסְחִי וְלָא יִבְתּוּן לְצַפְרָא בַּר מִמַּדְבְּחָא תַּרְבִּי נִכְסַת חַגָּא דְּפִסְחָא:

רש"י◄ לֹא־תִשְׁחַט וְגוֹ' • לֹא תִשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח וַעֲדַיִן חָמֵץ קַיָּם, אַזְהָרָה לַשּׁוֹחֵט, אוֹ לַזּוֹרֵק אוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה (פסחים סג). וְלֹא־יָלִין • כְּתַרְגּוּמוֹ. אֵין לִינָה מוֹעֶלֶת בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵין לִינָה אֶלָּא בְּעַמּוּד הַשַּׁחַר. זֶבַח חַג הַפָּסַח • אֲמוּרָיו, וּמֵכָאן אַתָּה לָמֵד לְכָל הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים.

(כו) רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: פ

כו רֵישׁ בִּכּוּרֵי אַרְעָךְ תַּיְתֵי לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ אֱלָהָךְ לָא תֵיכְלוּן בְּשַׁר בַּחֲלָב:

רש"י◄ רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ • מִשְּׁבְעַת הַמִּינִין הָאֲמוּרִים בִּשְׁבַח אַרְצְךָ (דברים ח): "אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְגֶפֶן וְגוֹ'". וּדְבָשׁ, הוּא דְּבַשׁ תְּמָרִים. לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי • אַזְהָרָה לְבָשָׂר בֶּחָלָב, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים כָּתוּב בַּתּוֹרָה: אֶחָד לַאֲכִילָה, וְאֶחָד לַהֲנָאָה וְאֶחָד לְאִסּוּר בִּשּׁוּל (חולין קטו). גְּדִי • כָּל וָלָד רַךְ בְּמַשְׁמַע, וְאַף עֵגֶל וְכֶבֶשׂ, מִמַּה שֶּׁהֵצְרַךְ לְפָרֵשׁ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת "גְּדִי עִזִּים" לָמַדְתָּ, שֶׁ"גְּדִי" סְתָם, כָּל יוֹנְקִים בְּמַשְׁמַע. בַּחֲלֵב אִמּוֹ • פְּרָט לְעוֹף, שֶׁאֵין לוֹ חָלָב, שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחת ש"פ תשא תשכ"ח)

אֶת הַ"אַזְהָרָה לְבָשָׂר בְּחָלָב" שֶׁבִּפְרָשָׁתֵנוּ, מְבִיעָה הַתּוֹרָה בַּמִּלִּים "לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ". אָמְנָם, בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט בָּאָה הַמִּלָּה "אִמּוֹ": לְמַעַט בְּשַׂר עוֹף, אַף כְּשֶׁיּוֹדְעִים שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים שֶׁבַּתּוֹרָה מְדֻיָּקִים לַחֲלוּטִין, הֶכְרְחִי לוֹמַר, שֶׁבִּפְנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים "**גְּדִי** בַּחֲלֵב **אִמּוֹ**" הוּא הַשָּׂרָשׁ וְהַגּוֹרֵם **לְכָל** בָּשָׂר בְּחָלָב, שֶׁהוּא מִפְּנֵי הָאַכְזָרִיּוּת.

הַדָּבָר מַדְגִּישׁ יוֹתֵר עַד כַּמָּה עָלֵינוּ לְהִשָּׁמֵר מִפְּנֵי אַכְזָרִיּוּת וּמִפְּנֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים. וּמִכָּךְ נִתָּן לִלְמֹד עַד כַּמָּה גְּדוֹלָה צְרִיכָה לִהְיוֹת הַזְּהִירוּת לְגַבֵּי צַעֲרוֹ שֶׁל אָדָם, וְעַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה לְגַבֵּי צַעֲרוֹ שֶׁל יְהוּדִי, שֶׁהֲרֵי רוֹאִים, שֶׁמִּפְּנֵי אַכְזָרִיּוּת כְּלָשֶׁהִי שֶׁבַּאֲכִילַת "גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ" וּבַהֲנָאָתוֹ, אָסְרָה הַתּוֹרָה לֹא רַק "גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ" בִּלְבַד, אֶלָּא אַף כָּל בָּשָׂר בְּחָלָב, וְלֹא רַק בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה, אֶלָּא אַף בְּבִשּׁוּל - כְּדֵי לְהַרְחִיקָנוּ מִמַּעֲשִׂים הָעֲלוּלִים לַהֲבִיאֵנוּ לִידֵי אַכְזָרִיּוּת רַחֲמָנָא־לִצְלָן.

מִצַּד שֵׁנִי, לוֹמְדִים מִכָּךְ עַד כַּמָּה יְקָרָה אַהֲבַת הַבְּרִיּוֹת בִּכְלָל, וְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל - "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם" - עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה.

◆ שבת קודש י"ח אדר א' ◆

(כז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתָב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:

כז וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתַב לָךְ יָת פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין אֲרֵי עַל מֵימַר פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין גְּזַרִית עִמָּךְ קְיָם וְעִם יִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • וְלֹא אַתָּה רַשַּׁאי לִכְתֹּב תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה.

בעל הטורים

(כה) חָמֵץ דַּם זִבְחִי. בְּגִימַטְרִיָּא: מֵחֲצִי הַיּוֹם. תורה כו

(כז) כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית. אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁבְּעַל פֶּה. עַל כֵּן בְּקֹהֶלֶת (יב, י) "וְכָתוּב' יֹשֶׁר' דִּבְרֵי' אֱמֶת'" סוֹפֵי תֵּיבוֹת: בְּרִית, וּסְמִיךְ לֵיהּ

(כח) וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכָל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלֻּחֹת אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:

כח וַהֲוָה תַּמָּן קֳדָם יְיָ אַרְבְּעִין יְמָמִין וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן לַחְמָא לָא אֲכַל וּמַיָּא לָא שְׁתֵי וּכְתַב עַל לוּחַיָּא יָת פִּתְגָּמֵי קְיָמָא עַשְׂרָא פִּתְגָּמִין:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 178)

וַיְהִי שָׁם . . אַרְבָּעִים יוֹם . . לֶחֶם לֹא אָכָל (לד, כח) כָּתַב הַמַּהַרְשָׁ"א (יומא עה, ב) שֶׁהַכַּוָּנָה לְאַרְבָּעִים יוֹם הָאֶמְצָעִים, שֶׁהָיוּ בְּכַעַס, "וְהִתְעַנָּה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל עַל חֵטְא הָעֵגֶל".

וְצָרִיךְ עִיּוּן גָּדוֹל, שֶׁהֲרֵי פְּסוּקֵנוּ מְדַבֵּר בְּאַרְבָּעִים יוֹם הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁהָיוּ בְּרָצוֹן.

(כט) וַיְהִי בְּרֶדֶת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:

כט וַהֲוָה כַּד נְחַת מֹשֶׁה מִטּוּרָא דְסִינַי וּתְרֵין לוּחֵי סַהֲדוּתָא בִּידָא דְמֹשֶׁה בְּמֵחֱתֵהּ מִן טוּרָא וּמֹשֶׁה לָא יְדַע אֲרֵי סְגִי זִיו יְקָרָא דְאַפּוֹהִי בְּמַלָּלוּתֵהּ עִמֵּהּ:

רש"י ◄ **וַיְהִי בְּרֶדֶת מֹשֶׁה** • כְּשֶׁהֵבִיא לוּחוֹת אַחֲרוֹנוֹת, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. **כִּי קָרַן** • לְשׁוֹן קַרְנַיִם, שֶׁהָאוֹר מַבְהִיק וּבוֹלֵט כְּמִין קֶרֶן. וּמֵהֵיכָן זָכָה מֹשֶׁה לְקַרְנֵי הַהוֹד? רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: מִן הַמְּעָרָה, שֶׁנָּתַן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָדוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל לג): "וְשַׂכֹּתִי כַפִּי".

(ל) וַיַּרְא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו:

ל וַחֲזָא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִיו יְקָרָא דְאַפּוֹהִי וּדְחִילוּ מִלְּאִתְקָרְבָא לְוָתֵהּ:

רש"י ◄ **וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו** • בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גְּדוֹלָה כֹּחָהּ שֶׁל עֲבֵרָה, שֶׁעַד שֶׁלֹּא פָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּעֲבֵרָה, מַהוּ אוֹמֵר (לעיל כד): "וּמַרְאֵה כְּבוֹד ה' כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְלֹא יְרֵאִים וְלֹא מִזְדַּעְזְעִים. וּמִשֶּׁעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, אַף מִקַּרְנֵי הוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ מַרְתִּיעִים וּמִזְדַּעְזְעִים.

(לא) וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשִׂאִים בָּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:

לא וּקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וְתָבוּ לְוָתֵהּ אַהֲרֹן וְכָל רַבְרְבַיָּא בִּכְנִשְׁתָּא וּמַלֵּל מֹשֶׁה עִמְּהוֹן:

רש"י ◄ **הַנְּשִׂאִים בָּעֵדָה** • כְּמוֹ נְשִׂיאֵי הָעֵדָה. **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם** • שְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וּלְשׁוֹן הֹוֶה הוּא כָּל הָעִנְיָן הַזֶּה.

(לב) וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְּשׁוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְצַוֵּם אֵת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהַר סִינָי:

לב וּבָתַר כֵּן אִתְקְרִיבוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפַקֵּדְנוּן יָת כָּל דִּי מַלֵּל יְיָ עִמֵּהּ בְּטוּרָא דְסִינָי:

רש"י ◄ **וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְּשׁוּ** • אַחַר שֶׁלִּמֵּד לַזְּקֵנִים, חוֹזֵר וּמְלַמֵּד הַפָּרָשָׁה אוֹ הַהֲלָכָה לְיִשְׂרָאֵל: 'תָּנוּ רַבָּנָן: כֵּיצַד סֵדֶר הַמִּשְׁנָה? מֹשֶׁה הָיָה לוֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנַס אַהֲרֹן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פִּרְקוֹ, נִסְתַּלֵּק אַהֲרֹן וְיָשַׁב לוֹ לִשְׂמֹאל מֹשֶׁה. נִכְנְסוּ בָנָיו, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פִּרְקָם, נִסְתַּלְּקוּ הֵם, יָשַׁב אֶלְעָזָר לִימִין מֹשֶׁה וְאִיתָמָר לִשְׂמֹאל אַהֲרֹן. נִכְנְסוּ זְקֵנִים, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פִּרְקָם, נִסְתַּלְּקוּ זְקֵנִים, יָשְׁבוּ לִצְדָדִין. נִכְנְסוּ כָּל הָעָם, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פִּרְקָם. נִמְצָא, בְּיַד כָּל הָעָם אֶחָד, בְּיַד הַזְּקֵנִים שְׁנַיִם, בְּיַד בְּנֵי אַהֲרֹן שְׁלֹשָׁה, בְּיַד אַהֲרֹן אַרְבָּעָה וְכוּ'", כִּדְאִיתָא בְּ'עֵרוּבִין' (נד).

בעל הטורים

(שם יב, יא) "דִּבְרֵי חֲכָמִים".
פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית. סוֹפֵי תֵּיבוֹת בְּגִימַטְרִיָּא: **הַתַּלְמוּד.**
כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. וּסְמִיךְ לֵיהּ **וַיְהִי שָׁם עִם ה' אַרְבָּעִים יוֹם.** לוֹמַר שֶׁבִּשְׁבִיל דְּבָרִים שֶׁבְּעַל פֶּה שָׁהָה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם. תורה כח
(כט) **כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו.** זָכָה לְקִירוּן פָּנִים מִ"וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ" (לְעֵיל לג, כב). וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִכְּתִיבַת הַלּוּחוֹת זָכָה לְקִירוּן. "קַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ" (חֲבַקּוּק ג, ד) רָאשֵׁי תֵּיבוֹת: **מִלּוּחַ.** תורה ל

(לג) וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסְוֶה׃

לג וְשֵׁיצֵי מֹשֶׁה מִלְּמַלָּלָא עִמְּהוֹן וִיהַב עַל אַפּוֹהִי בֵּית אַפֵּי׃

רש"י◄ וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסְוֶה • כְּתַרְגּוּמוֹ: בֵּית אַפֵּי, לָשׁוֹן אֲרַמִּי הוּא בַּגְּמָרָא (כתובות סב): 'סְוִי לִבָּא', וְעוֹד בִּ'כְתֻבּוֹת': 'הֲוָה קָא מַסְוֶה לְאַפֵּהּ', לְשׁוֹן הַבָּטָה, הָיָה מִסְתַּכֵּל בָּהּ. אַף כָּאן, מַסְוֶה, בֶּגֶד הַנִּתָּן כְּנֶגֶד הַפַּרְצוּף וּבֵית הָעֵינַיִם, וְלִכְבוֹד קַרְנֵי הַהוֹד, שֶׁלֹּא יָזוּנוּ הַכֹּל מֵהֶם, הָיָה נוֹתֵן הַמַּסְוֶה כְּנֶגְדָּן וְנוֹטְלוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִם יִשְׂרָאֵל וּבְשָׁעָה שֶׁהַמָּקוֹם נִדְבָּר עִמּוֹ עַד צֵאתוֹ, וּבְצֵאתוֹ יָצָא בְּלֹא מַסְוֶה.

(לד) וּבְבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמַּסְוֶה עַד־צֵאתוֹ וְיָצָא וְדִבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצֻוֶּה׃

לד וְכַד עָלֵל מֹשֶׁה לָקֳדָם יְיָ לְמַלָּלָא עִמֵּהּ אַעְדִּי יָת בֵּית אַפּוֹהִי עַד מִפְּקֵהּ וְנָפֵק וּמְמַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּי מִתְפַּקֵּד׃

רש"י◄ וְדִבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְרָאוּ קַרְנֵי הַהוֹד בְּפָנָיו, וּכְשֶׁהוּא מִסְתַּלֵּק מֵהֶם.

(לה) וְרָאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וְהֵשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמַּסְוֶה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ׃ ססס

לה וַחֲזָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת אַפֵּי מֹשֶׁה אֲרֵי סְגֵי זִיו יְקָרָא דְּאַפֵּי מֹשֶׁה וַאֲתֵב מֹשֶׁה יָת בֵּית אַפֵּי עַל אַפּוֹהִי עַד דְּעָלֵל לְמַלָּלָא עִמֵּהּ׃

רש"י◄ וְהֵשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמַּסְוֶה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ • וּכְשֶׁבָּא לְדַבֵּר אִתּוֹ, נוֹטְלוֹ מֵעַל פָּנָיו׃

קל"ט פסוקים, חננא"ל סימן. חסלת פרשת כי תשא

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלד - רלו

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

אוכל בשר תדיר שהרי צריך ליגע ולטרוח עבורה, כך גם כשיש לאדם בעלי חיים מזומנים לא יאכל תדיר בשר שמא יהיה עני.

אחר שלמדנו שצריך למעט באכילת בשר, מבארת הגמרא את ההנהגה הראויה בזה: **תָּנוּ רַבָּנַן** בברייתא, נאמר בתורה (דברים יב כ) 'כִּי יַרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְאָמַרְתָּ אֹכְלָה בָשָׂר כִּי תְאַוֶּה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ תֹּאכַל בָּשָׂר', **לְמֹדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא לְתֵאָבוֹן** – אלא כשהוא תאב לבשר.

שואלת הברייתא: **יָכוֹל** הייתי לומר שיִקַּח [–שיקנה] **אָדָם** התאב לבשר בשר **מִן הַשּׁוּק וְיֹאכַל.** משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם יב כא) 'וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ', כלומר, רק אם יש לך בעדרך בשר לאכול תזבח, אבל אל תקנה מן השוק.

שואלת הברייתא: **יָכוֹל** שאפילו אם אין לו בעדרו אלא שור אחד או כבש אחד, **יִזְבַּח** את **כָּל בְּקָרוֹ וְיֹאכַל,** או את **כָּל צֹאנוֹ וְיֹאכַל.** משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'מִבְּקָרְךָ', ויש לדרוש **וְלֹא כָּל בְּקָרְךָ** – שלא יזבח את כל בקרו, 'מִצֹּאנְךָ' **וְלֹא כָּל צֹאנְךָ.**

מסיימת הברייתא: **מִכָּאן** – מכך שלימדה תורה דרך ארץ שאדם יסתפק במועט, **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָנָה** – מאה זוז, והוא ממון מועט לפרנסה, **יִקַּח לְפַסּוֹ** [–לקדרתו] משקל **לִיטְרָא** יָרָק, אבל בשר לא יאכל. ומי שיש לו **עֲשָׂרָה מָנָה, יִקַּח לְפַסּוֹ לִיטְרָא דָּגִים.** ומי שיש לו **חֲמִשִּׁים מָנָה, יִקַּח לְפַסּוֹ לִיטְרָא בָּשָׂר.** ואם יש לו **מֵאָה מָנָה, יִשְׁפְּתוּ לוֹ קִדְרָה בְּכָל יוֹם** – יבשלו לו קדרה של בשר כל יום.

מבררת הגמרא: **וְאֵינָךְ** – ואלו האחרים שאין להם מאה מנה אלא עשרה מנה או חמשים מנה שעליהם נאמר שאוכלים ליטרא דגים או ליטרא בשר, **אֵימַת** – מתי הם אוכלים את אותה ליטרא אם לא בכל יום. משיבה הגמרא: **מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת** – רק לכבוד שבת.

אָמַר רַב, צְרִיכִין אָנוּ לָחוּשׁ לְדִבְרֵי זָקֵן, הוא רבי אלעזר בן עזריה, ולא לאכול בשר ודגים אלא להסתפק במזונות קלים. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אַבָּא** – רב שאמר שצריך לחוש לדברי זקן, אמר כך משום **דִּמְמִשְׁפַּחַת בְּרִיאִים הֲוָה** – היה אדם בריא, **אֲבָל כְּגוֹן אָנוּ** שאין אנו בריאים, **מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּרוּטָה בְּתוֹךְ כִּיסוֹ יְרִיצָנָּה לַחֲנָוֹנִי,** ויקנה דגים ובשר ולא יסגף את עצמו בעינויים, שאם יסגף את עצמו סופו שיצטרך לבריות יותר מחמת חליו. **אָמַר רַב נַחְמָן, כְּגוֹן אָנוּ** שאין אנו בריאים כבדורו של רבי יוחנן, גם אם אין הפרוטה מצויה בכיסינו, **לוּיִן וְאוֹכְלִין** – עלינו ללוות כדי לאכול.

הגמרא מבארת עוד בענין הדרך הראויה לאדם לנהוג בהוצאותיו: נאמר (משלי כז כו–כז) 'כְּבָשִׂים לְלֻבּוּשֶׁךָ וּמְחִיר שָׂדֶה עַתּוּדִים, וְדֵי חֲלֵב עִזִּים לְלַחְמְךָ לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ', כך הוא פירוש הכתוב: 'כְּבָשִׂים לְלֻבּוּשֶׁךָ', כלומר, קנה לך צאן ומתוך כך **מִגֵּו כְּבָשִׂים יְהֵא מַלְבּוּשֶׁךָ** – מגיזת הכבשים יהיה לך מלבוש, 'וּמְחִיר שָׂדֶה עַתּוּדִים' – והתמורה של שדה היא צאן, מכאן **שֶׁלְּעוֹלָם יִמְכּוֹר אָדָם שָׂדֶה וְיִקַּח עַתּוּדִים,** כדי שיהיה לו מהם חלב לפרנסה וגיזה ללבוש, **וְאַל יִמְכּוֹר אָדָם עַתּוּדִים וְיִקַּח שָׂדֶה.** 'וְדֵי חֲלֵב עִזִּים' – די לך בחלב עיזיך, כלומר, **דַּיּוֹ לְאָדָם שֶׁיִּתְפַּרְנֵס מֵחֲלֵב גְּדָיִים וּטְלָאִים שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתוֹ,** ולא ישחטם ויאכלם. 'לְלַחְמְךָ לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ' – מחלבם תכלכל אותך ואת ביתך, מכאן **שֶׁלַּחְמְךָ קוֹדֵם לְלֶחֶם** של **בֵּיתֶךָ.** 'וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ', **אָמַר מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, תֵּן חַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ** – למד דרך חיים לבני ביתך להסתפק במזונות קלים, **מִיכָּן לְמֹדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יְלַמֵּד** [–ירגיל] **אָדָם אֶת בְּנוֹ לִבְשָׂר וְיַיִן.**

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ב אדר א' מפרק סו עד סוף פרק סח	**יום רביעי - ט"ו אדר א'** פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שני - י"ג אדר א' מפרק סט עד סוף פרק עא	**יום חמישי - ט"ז אדר א'** מפרק עט עד סוף פרק פב
יום שלישי - י"ד אדר א' פרק כ, פרק עב עד סוף פרק עו	**יום שישי - י"ז אדר א'** מפרק פג עד סוף פרק פז
שבת קודש - י"ח אדר א' פרק כ מפרק פח עד סוף פרק פט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ב אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לו, וא"כ הוא... עד עמ' 72, ספי"ג].

להלן, עושה רבנו הזקן חשבונו של ה"בינוני", כיצד יגיע ללב נשבר – מעובדה זו עצמה, **שהאדם** שבו הוא מ"סטרא אחרא": **וְאִם כֵּן** – אם ה"אדם" שבו הוא מהנפש של "סטרא אחרא", **הוּא רָחוֹק מֵה' בְּתַכְלִית הָרִחוּק, שֶׁהֲרֵי כֹּחַ הַמִּתְאַוֶּה שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית יָכוֹל גַּם־כֵּן לְהִתְאַוּוֹת לְדְבָרִים הָאֲסוּרִים שֶׁהֵם נֶגֶד רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, אַף שֶׁאֵינוֹ מִתְאַוֶּה לַעֲשׂוֹתָם בְּפֹעַל מַמָּשׁ חַס־וְשָׁלוֹם, רַק שֶׁאֵינָם מְאוּסִים אֶצְלוֹ בֶּאֱמֶת, כְּבַצַּדִּיקִים,** – בצדיקים מאוסים באמת הדברים שהם נגד רצונו של הקב"ה, ואילו ב"בינוני" אין הם מאוסים ויתכן שגם יתאוה להם, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל [פֶּרֶק יב].** – שה"בינוני" לאחרי תפילתו, כשאהבת ה' איננה בהתגלות בלבו, יתכן שיתאוה לכל הדברים הגשמיים שבעולם הזה, גם בהיתר וגם באיסור. אלא, כפי שמוסבר שם, התאוה לדבר של איסור אינה גדולה כל כך שירצה לממשה בפועל, הוא נכשל רק בהרהורי עבירה. **וְכָזֶה** – בהתאוותו לדברים שהם נגד רצונו של הקב"ה, **הוּא גָּרוּעַ וּמְשֻׁקָּץ וּמִתְעָב יוֹתֵר מִבַּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,** – בפרק כ"ד, שבעלי החיים הטמאים אינם עושים דבר שהוא נגד רצונו של הקב"ה, ואילו האדם שעושה דבר כזה, הוא גרוע מהם, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[9]: "וְאָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְגוֹ'"** – וכשאדם נמשל לתולעת, הרי הוא ממילא גרוע מתולעת, שאין לה בחירה לשנות את עצמה מכפי שבראו אותה. על כל פנים, כל האמור מהווה חשבון נפש, להביא את ה"בינוני" לשבירת עצמו. ברם, יש הרי זמנים בהם אין ל"בינוני" קשר לתאוות, כמו בשעת התפילה, כשהאהבה להקב"ה היא בהתגלות בלבו, כפי שהוסבר בפרק י"ב – ועל כך אומר רבנו הזקן: [**וְגַם כְּשֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת בּוֹ נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה לַה' בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה - אֵינָהּ בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ לְגַמְרֵי, מֵאַחַר שֶׁחוֹלֶפֶת וְעוֹבֶרֶת אַחַר הַתְּפִלָּה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל סוֹף פֶּרֶק יג].** – "אמת" היא רק כשהיא נשארת לתמיד, ועל כך נאמר: "שפת אמת תכון לעד"[10]. ואילו, אם היא מתקיימת לזמן קצוב בלבד – אין זו האמת האמיתית לגמרי. אף שבאותו פרק הוסבר, שב"בינוני", מאחר שביכולתו לעורר בתוכו תמיד את האהבה לה' מחדש – גם זה נקרא "שפת אמת תכון לעד", הרי זו רק האמת לאמיתו "שלהם" (של הבינונים), אבל אין זו האמת האמיתית לגמרי. כשעל ה"בינוני" להגיע ל"לב נשבר", עליו לעשות את חשבון נפשו, שאכן אין זו האמת האמיתית לגמרי, מאחר שאהבתו לה' חולפת ועוברת אחרי התפילה.

ליקוטי אמרים

וא"כ הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק שהרי כח המתאוה שבנפשו הבהמית יכול ג"כ להתאוות לדברי' האסורים שהם נגד רצונו ית' אף שאינו מתאוה לעשותם בפועל ממש ח"ו רק שאינם מאוסים אצלו באמת כבצדיקים כמש"ל [פ' יב]. ובזה הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר מבעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים כנ"ל וכמ"ש ואנכי תולעת ולא איש וגו' [וגם כשמתגברת בו נפשו האלהית לעורר האהבה לה' בשעת התפלה אינה באמת לאמיתו לגמרי מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה כנ"ל ספי"ג]

יום שני י"ג אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 72, ובפרט כשיזכור... עד עמ' 72, נגדי תמיד.

וּבִפְרָט כְּשֶׁיִּזְכֹּר טֻמְאַת נַפְשׁוֹ בְּחַטַּאת נְעוּרִים, וְהַפְּגָם שֶׁעָשָׂה בָּעֶלְיוֹנִים, – שם **שורש** נפשו, ואף **שכיום** אין הוא שייך לאותם חטאים, אלה התרחשו אצלו לפני שנעשה "בינוני" – אומר על כך רבנו הזקן: **וְשָׁם** – בעולמות העליונים, **הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, וּכְאִלּוּ פָּגַם וְנִטְמָא הַיּוֹם חַס־וְשָׁלוֹם מַמָּשׁ. וְאַף שֶׁכְּבָר עָשָׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה,** – על חטאיו, ותשובה הרי מסירה את הפגם, **הֲרֵי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה בַּלֵּב,** – שהחרטה העמוקה בלב על העבירה – מסירה את הפגם, **וְהַלֵּב יֵשׁ בּוֹ בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת רַבּוֹת,** – כפי הידוע[11] על מה שנאמר[12]: "ממעמקים קראתיך" – שבלב האדם ישנו עומק לפנים מן העומק, **וְהַכֹּל** – תלוי **לְפִי מַה שֶּׁהוּא אָדָם,** – בשעה שאדם נמצא במדריגה עליונה יותר – נדרשת ממנו תשובה גדולה יותר וחרטה עמוקה יותר בלבו, **וּלְפִי הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם,** – שבזמן מסויים ובמקום

ליקוטי אמרים

ובפרט כשיזכור טומאת נפשו בחטאת נעורים והפגם שעשה בעליוני' ושם הוא למעלה מהזמן וכאלו פגם ונטמא היום ח"ו ממש ואף שכבר עשה תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן והמקום כידוע ליודעים ולכן עכשיו בשעה זו שרואה

---

9. תהלים כב, ז. **10.** משלי יב, יט. **11.** לקוטי תורה דברים מה, ד. **12.** תהלים קל, א.

מסויים אפשר שתידרש ממנו תשובה עמוקה יותר מאשר במקום ובזמן אחר, למשל: אם **באותו** זמן **ובאותו** מקום קיימים לפניו פחות נסיונות בענין מסויים – נדרש אז ממנו שהתשובה על אותו ענין תהיה גדולה יותר מאשר במקום ובזמן שעליו להיאבק יותר באותם נסיונות, **כַּיָּדוּעַ לַיּוֹדְעִים.** – לכן, יתכן שהתשובה שעשה **אי פעם**, לא יהיה די בה למצב בו הוא נמצא **כיום**, והיום נדרשת ממנו תשובה גדולה יותר; **וְלָכֵן עַכְשָׁו בְּשָׁעָה זוֹ, שֶׁרוֹאֶה בְּעַצְמוֹ "דְּלָא סָלִיק בֵּיהּ נְהוֹרָא דְּנִשְׁמָתָא",** – שאור הנשמה אינו "נתפס" בו, **מִכְּלָל** – מכאן, **שֶׁהַיּוֹם לֹא נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתוֹ, וַעֲוֹנוֹתָיו מַכְבִּידִים,** – בינו לבין אביו שבשמים, ואינם מאפשרים לאור הנשמה להאיר בו, **אוֹ שֶׁרוֹצִים לְהַעֲלוֹתוֹ לִתְשׁוּבָה עֲלָאָה יוֹתֵר,** – לתשובה עליונה יותר, **מֵעֲמֻקָּא דְּלִבָּא יוֹתֵר.** – מעומק עמוק יותר שבלב, מאשר התשובה הקודמת. כלומר: לא שהיום אין תשובתו מקובלת, אדרבה, מלמעלה רוצים **לקרב** אותו ולהביאו לדרגה עליונה יותר של תשובה, ולכן מערימים לפניו סיבות והפרעות בעבודת ה', כדי לעורר בו כוחות עמוקים יותר ולהביאו לתשובה עליונה יותר. וְלָכֵן אָמַר דָּוִד[13]: **"וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד"[14].**

ליקוטי אמרים

בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכלל שהיום לא נתקבלה תשובתו ועונותיו מבדילים או שרוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דלבא יותר ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד.

יום שלישי י"ד אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 72, וגם מי שהוא נקי... עד עמ' לז, בדבור ומעשה.

וְגַם מִי שֶׁהוּא נָקִי מֵחַטֹּאת נְעוּרִים הַחֲמוּרִים – הרי כדי להגיע ל"לב נשבר", **יָשִׂים אֶל לִבּוֹ לְקַיֵּם מַאֲמַר זֹהַר הַקָּדוֹשׁ[15], לִהְיוֹת מִ"מָּאֲרֵי דְּחֶשְׁבְּנָא",** – מבעלי החשבון, כמו שבעל עסק עורך חשבון רווחיו והפסדיו, שחשבון זה נוגע לו ביותר; לא כמו שכיר, שהדבר אינו נוגע לו כל כך, **דְּהַיְנוּ לַעֲשׂוֹת חֶשְׁבּוֹן עִם נַפְשׁוֹ, מִכָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַדִּבּוּרִים וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁחָלְפוּ וְעָבְרוּ מִיּוֹם הֱיוֹתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אִם הָיוּ כֻּלָּם מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, אוֹ מִצַּד הַטֻּמְאָה רַחֲמָנָא־לִצְלָן,** – **דְּהַיְנוּ** – צד הטומאה אין משמעו עבירות דוקא, אלא **כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַדִּבּוּרִים וְהַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא לַה' הָמָה וְלִרְצוֹנוֹ וְלַעֲבוֹדָתוֹ,** – שכן, גם אם אין הם ענינים של עבירה, עצם העובדה שאין מחשבות, דיבורים ומעשים אלה לשם ענינים של קדושה – הרי הם מצד הטומאה. שֶׁזֶּהוּ **פֵּרוּשׁ לְשׁוֹן "סִטְרָא אָחֳרָא",** כְּנִזְכָּר **לְעֵיל [בְּפֶרֶק ו].** – שמשמעות הביטוי "סטרא אחרא" היא – צד אחר, לא צד הקדושה: אם המחשבות שהוא חושב, הדיבורים שהוא מדבר והמעשים שהוא עושה, אין בהם ענין של קדושה – הרי הם צד הטומאה והקליפה, (גם אם אינם עבירות ממש). **וּמוֹדַעַת זֹאת,** – וידוע הדבר, **כִּי כָּל עֵת שֶׁהָאָדָם מְחַשֵּׁב** – חושב, **מַחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת - נַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה בְּעֵת זוֹ לְהֵיכָלוֹת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמֵּהֶן מְשַׁפְּעוֹת מַחֲשָׁבוֹת הַלָּלוּ.** – כשאדם חושב מחשבות שיש להן זיקה לאהבת ה', הוא מקבל אז השפעה מ"היכל האהבה" שלמעלה; כשהוא חושב מחשבות שיש להן שייכות ליראת ה', הוא מקבל אז השפעה מ"היכל היראה" שלמעלה, וכך הלאה; **וְכֵן לְהֵפֶךְ** – כשהוא חושב מחשבות **שלא** מן הקדושה, **נַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה טְמֵאָה בְּעֵת זוֹ לְהֵיכָלוֹת הַטֻּמְאָה, שֶׁמֵּהֶן מְשַׁפְּעוֹת** – ומקבלות חיות, **כָּל מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, וְכֵן בְּדִבּוּר וּמַעֲשֶׂה.** – שבשעה שהוא מדבר או עושה מעשים של קדושה, הוא נעשה "מרכבה" ומקבל השפעה וחיות מהיכלות הקדושה. כך גם להיפך, כשהוא מדבר או עושה מעשים של "סטרא אחרא", הוא נעשה "מרכבה" להיכלות הטומאה. כבר הוסבר

ליקוטי אמרים

וגם מי שהוא נקי מחטאות נעורים החמורים ישים אל לבו לקיים מאמר זה"ק להיות ממארי דחושבנא דהיינו לעשו' חשבון עם נפשו מכל המחשבות והדיבורים והמעשים שחלפו ועברו מיום היותו עד היום הזה אם היו כולם מצד הקדושה או מצד הטומאה ר"ל דהיינו כל המחשבות והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו שזהו פי' לשון ס"א כנ"ל [בפ"ו] ומודעת זאת כי כל עת שהאדם מחשב מחשבות קדושות נעשה מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה שמהן מושפעות מחשבות הללו וכן להפך נעשה מרכבה טמאה בעת זו להיכלות הטומאה שמהן מושפעות כל מחשבות רעות וכן בדבור ומעשה.

---

13. תהלים נא, ה. **14.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "והנה לכאורה זהו פלא - שאין דבר (עוון) המבדיל, ובכ"ז לא יהא סליק נהורא דנשמתא בהגוף. ולכן מכריח זה מהכתוב ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד, גם לאחר שאמר ולבי חלל - שאין לו יצה"ר רע ועון - מדרי' צדיק, כדלעיל פ"א - וא"כ מדוע צריך תמיד להיות אצלו בזכרון ולעמוד לנגדו מה שהוא חטא פעם? ומוכרח לומר שזהו בשביל עלי' במדרי' הטוב עצמו, תשו"ע יותר כו'". **15.** ראה זח"ג קעח, א.

בפרקים הקודמים[16], שהמושג "מרכבה" משמעו, כמו מרכבה שנתונה כל כולה לרצונו של הרוכב עליה, כך גם כשרוצים לומר על מישהו שהוא מסור כולו ובטל לקדושה – אומרים שהוא "מרכבה" לקדושה. וכך גם בצד ההפכי. על כל פנים, הרי, גם כשאינו מוצא עבירות בעצמו, הוא בכל זאת יכול להגיע ל"לב נשבר", על־ידי שיעשה חשבון נפשו מכל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו, שבסיכומו ימצא שלא כולם היו מצד הקדושה. ואם הם לא היו מצד הקדושה – הרי שהם היו מצד ה"סטרא אחרא". הרי – שהוא היה אז "מרכבה" לטומאה ול"סטרא אחרא".

יום רביעי ט"ו אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לז, עוד ישים אל לבו... עד עמ' לח, כמ"ש בזה"ק:

עוֹד יָשִׂים אֶל לִבּוֹ, – כדי להגיע ל"לב נשבר", **רֹב חֲלוֹמוֹתָיו** – שכן, יותר ממה שאדם יכול ללמוד על מצבו האמיתי מהזמן שהוא ער – הוא יכול ללמוד אותו מחלומותיו בשעת השינה, **שֶׁהֶם הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ**[17], – וכל כך למה? **מִשּׁוּם שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה,** – בשעת השינה, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[18]**:** "**מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה', נְקִי כַפַּיִם וְגוֹ'**", – ואילו, מי שאינו נקי כפים וכו', אין נפשו עולה למעלה בשעת השינה. מי שנפשו עולה למעלה בשעת השינה – חלומותיו נעלים יותר; מגלים לו והוא רואה ענינים שלמעלה, היינו עניני תורה וקדושה. ואילו חלומותיו **הוא** הם הבל ורעות רוח. **וְ"אִינוּן סִטְרִין בִּישִׁין אִתְּיָן וּמִתְדַּבְּקָן בֵּיהּ** – ואותם צדדי הרע באים ומתדבקים בו, **וּמוֹדְעִין לֵיהּ בְּחֶלְמָא מִלִּין דְּעָלְמָא וְכוּ'**, – ומודיעים לו בחלום דברי חולין וכדומה, **וּלְזִמְנִין דְּחַיְכָן בֵּיהּ וְאַחֲזִיאוּ לֵיהּ מִלֵּי שֶׁקֶר** – ולפעמים הם צוחקים ממנו ומראים לו דברי שקר, **וְצַעֲרִין לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ כּוּ'"**, – ומצערים אותו בחלום, וכפי שמסיים שם ב"זוהר", אפשרי הדבר שגם יטמאו אותו רחמנא ־ליצלן, אלא שכאן הרי מדובר אודות "בינוני", שבו לא שייך דבר זה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר וַיִּקְרָא [דף כה עמוד א וְעַמוּד ב], עַיֵּן שָׁם בַּאֲרִיכוּת.** – הרי שמחלומותיו הוא יכול ללמוד על מצבו האמיתי, ועל־ידי־זה – יבוא ל"לב נשבר" – אף שאין ביכלתו למצוא בעצמו עבירות חמורות – גם לא בעבר. ועליו להגיע ל"לב נשבר", כדי לשבור את רוח ה"סטרא אחרא" שבו, המגביהה עצמה לעומת אור הקדושה של נפשו האלקית, ואינה נותנת לאור הנשמה להאיר בגופו.

ליקוטי אמרים

עוד ישים אל לבו רוב חלומותיו שהם הבל ורעות רוח משום שאין נפשו עולה למעלה וכמ"ש מי יעלה בהר ה' נקי כפים וגו' ואינון סטרין בישין אתיין ומתדבקן ביה ומודעין ליה בחלמא מילין דעלמא וכו' ולזמנין דחייכן ביה ואחזיאו ליה מילי שקר וצערין ליה בחלמיה כו' כמ"ש בזהר ויקרא [ד' כ"ה ע"א וע"ב] ע"ש באריכות. והנה כל מה שיאריך בעניינים אלו במחשבתו וגם בעיונו בספרים להיות לבו נשבר בקרבו ונבזה בעיניו נמאס ככתוב בתכלית המיאום ולמאס חייו ממש הרי בזה ממאס ומבזה הס"א ומשפילה לעפר ומורידה מגדולתה וגסות רוחה וגבהותה שמגביה את עצמה על אור קדושת נפש האלהית להחשיך אורה. וגם ירעים עליה בקול רעש ורוגז להשפילה כמאמר רז"ל לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר שנאמר רגזו וגו' דהיינו לרגוז על נפש הבהמית שהיא יצרו הרע בקול רעש ורוגז במחשבתו לומר לו אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו' ככל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל באמת עד מתי

וְהִנֵּה, כָּל מַה שֶּׁיַּאֲרִיךְ בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וְגַם בְּעִיּוּנוֹ בַּסְּפָרִים, – הדנים בענינים הגורמים "לב נשבר", **לִהְיוֹת לִבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ, וְ"נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס" כַּכָּתוּב**[3]**, בְּתַכְלִית הַמִּאוּם, וּלְמָאֵס חַיָּיו מַמָּשׁ** – שחייו נמאסים עליו בחשבו על מצבו הרוחני, **הֲרֵי בָּזֶה מִמְּאֵס וּמְבַזֶּה הַסִּטְרָא־אָחֳרָא וּמַשְׁפִּילָהּ לֶעָפָר, וּמוֹרִידָהּ מִגְּדֻלָּתָהּ וְגַסּוּת רוּחָהּ וְגַבְהוּתָהּ, שֶׁמַּגְבִּיהַּ אֶת עַצְמָהּ עַל אוֹר קְדֻשַּׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְהַחֲשִׁיךְ אוֹרָהּ.** – של הנפש האלקית. שכן כאמור, ב"בינוני", האדם שבו, הוא הנפש הבהמית שמן הקליפה; ועל־ידי שלבו נשבר בקרבו, נשברת ה"סטרא אחרא". ברם, עד כאן דובר על השפלת ה"סטרא אחרא" באמצעות "חשבונות", על־ידי שהוא ישבור את **עצמו** ויגיע ל"לב נשבר". להלן יוסבר אופן עבודה של השפלת ה"סטרא אחרא", על־ידי שירעים על נפשו הבהמית ויצרו הרע, מבלי להיכנס לחשבונות על מעמדו ומצבו. **וְגַם יַרְעִים עָלֶיהָ** – על ה"סטרא אחרא", **בְּקוֹל רַעַשׁ וָרֹגֶז לְהַשְׁפִּילָהּ, כְּמַאֲמַר רַז"ל**[19]**: "לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר**[20]**: רִגְזוּ וְגוֹ'"**, – ואל תחטאו. **דְּהַיְנוּ לְרַגֵּז עַל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהִיא יִצְרוֹ הָרַע, בְּקוֹל רַעַשׁ וְרֹגֶז בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, לוֹמַר לוֹ:** – ליצר הרע: **אַתָּה רַע וְרָשָׁע וּמְשֻׁקָּץ וּמְתֹעָב וּמְנֻוָּל וְכוּ', כְּכָל הַשֵּׁמוֹת שֶׁקְּרָאוּ לוֹ** – ליצר הרע[21], **חֲכָמֵינוּ זַ"ל, בֶּאֱמֶת** – שהאמת היא אכן כך, כמו כל השמות שקראו חכמינו ז"ל ליצר הרע. **כ"ק רבינו** עומד על המלה "באמת" ושואל: "לפ"ז צ"ע מאי קמ"ל"? ואומר: "כנראה הפי' שהתיבות **ככל... ז"ל** הם מאמר המוסגר. לומר לו אתה הרע באמת ורשע באמת כו' ודלא

---

16. ראה לעיל פרק כג. **17.** ראה לעיל פרק ו. **18.** תהלים כד, ג־ד. **19.** ברכות ה, א. **20.** תהלים ד, ה. **21.** ראה קידושין ל, א.

(בבשרשו) הזונה בסוף הפרק – וזה **מוכרח** להצלחת הביטושן".
עַד מָתַי תַּסְתִּיר לִפְנֵי[22] **אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין,** – הממלא את כל העולמות, אין הוא מתכוון כאן לבחינת "ממלא כל עלמין", כמו במקומות אחרים, אלא – אור אין־סוף הנמצא בכל העולמות, **הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה בְּשָׁוֶה, גַּם בְּמָקוֹם זֶה שֶׁאֲנִי עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁהָיָה אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְבַדּוֹ קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[23]**: "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי",** – שאין בו, כביכול, שום שינוי מלפני בריאת העולם ועד לאחרי בריאת העולם, **כִּי הוּא** – אור אין־סוף, **לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְכוּ'**, – הרי שלא שייך בו שינוי הנובע מהזמן, מלפני הבריאה ללאחרי הבריאה, **וְאַתָּה** – היצר הרע, **מְנֻוָּל וְכוּ' מַכְחִישׁ הָאֱמֶת הַנִּרְאֶה לְעֵינַיִם, דְּכֻלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ בְּאֱמֶת,** – שהכל לגבי הקב"ה – כאפס ממש באמת, **בְּבְחִינַת רְאִיָּה חוּשִׁיִּת.** – דבר שיכולים לראות אותו במוחש, שבמחשבות האמורות, של רעש ורוגז על הנפש הבהמית והיצר הרע, יצליח להשפילה מגבהותה כנגד אור הקדושה של הנפש האלקית, וייקלט בו אור הנשמה. **וְהִנֵּה, עַל־יְדֵי־זֶה** – שיגיע לשפלות ול"לב נשבר" – שבזה, ישבור את רוח ה"סטרא אחרא", **יוֹעִיל לְנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, לְהָאִיר עֵינֶיהָ בֶּאֱמֶת,** – לראות, **יְחוּד אוֹר אֵין־סוֹף** – ההתאחדות של אור אין־סוף שהוא יחיד ומיוחד, אחרי הבריאה כמו לפני הבריאה – תראה זאת הנפש האלקית, **בְּרְאִיָּה חוּשִׁיִּת,** – כאילו ראה זאת בעיניו ממש, **וְלֹא בְּחִינַת שְׁמִיעָה וַהֲבָנָה לְבַדָּהּ,** – כלומר: ענין האחדות, מה שאור אין־סוף יחיד ומיוחד, יהיה מקובל עליו באותה מדת אמת, כאילו ראה זאת ממש בעיניו, ולא מתוך הבנת שכלו בלבד, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁזֶּהוּ שֹׁרֶשׁ כָּל הָעֲבוֹדָה.** – שכן, ההבנה משפיעה על הרצון והתשוקה לאלקות בלבד, ואילו ההכרה באלקות בצורה של ראיה חושיית – משפיעה להתבטלות ולהתמסרות שהן למעלה מרצון ותשוקה. **וְהַטַּעַם,** – מדוע השפלות ושברון לב, מסייעים להסיר את טמטום הלב, ולהביא לידי כך שיגיע לראיה חושית באלקות, **לְפִי שֶׁבֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מַמָּשׁוּת כְּלָל בַּסִּטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁלָּכֵן נִמְשָׁלָה** – ה"סטרא אחרא", **לְחֹשֶׁךְ, שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם מַמָּשׁוּת כְּלָל, וּמִמֵּילָא נִדְחֶה** – החושך, **מִפְּנֵי הָאוֹר,** – כשמכניסים אור במקום מסויים – נדחה החושך ממילא, מבלי להזדקק למלחמה, כי מציאות החושך אין בה ממשות כלל – ומשמכניסים את האור, נדחה החושך ממילא, **וְכָךְ** – גם, **הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, אַף שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חִיּוּת הַרְבֵּה, לְהַחֲיוֹת כָּל בַּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים וְנַפְשׁוֹת אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וְגַם נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל כַּנִּזְכָּר לְעֵיל**[24] – שכל הדברים מקבלים חיותם מה"סטרא אחרא" – הרי, אף שיש ל"סטרא אחרא" הרבה חיות להחיות את כל הדברים, **מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי כָּל חַיּוּתָהּ אֵינָהּ מִצַּד עַצְמָהּ חַס־וְשָׁלוֹם, אֶלָּא מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה** – שכן, קדושה מחיה את הכל, וגם ה"סטרא אחרא" מקבלת חיותה מן הקדושה, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל**[25]**, וְלָכֵן הִיא** – ה"סטרא אחרא", **בְּטֵלָה לְגַמְרֵי מִפְּנֵי הַקְּדֻשָּׁה, בְּבִטּוּל הַחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי הָאוֹר הַנִּשְׁמִי.** – שכן, מאחר שכל חיותה נובעת מן הקדושה, היא ממילא בטלה לקדושה, ואין בה שום ממשות כלל. **רַק שֶׁלְּגַבֵּי קְדֻשַּׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבָּאָדָם, נָתַן לָהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רְשׁוּת וּיְכֹלֶת לְהַגְבִּיהַּ עַצְמָהּ בְּנֶגְדָּהּ,** – כנגד קדושת הנפש האלקית, וזאת – **כְּדֵי שֶׁהָאָדָם יִתְעוֹרֵר לְהִתְנַבֵּר עָלֶיהָ,** – על ה"סטרא אחרא", **לְהַשְׁפִּילָהּ עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת וּנְמִיכַת רוּחוֹ, וְ"נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס".** – שעל־ידי־כך הוא משפיל וממאס את ה"סטרא אחרא". **וּבְאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא** – על־ידי ההתעוררות למטה, שהאדם מתעורר להשפיל את ה"סטרא אחרא", **אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא,** – מתהווה התעוררות גם למעלה להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא", **לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר**[26]**: "מִשָּׁם אוֹרִידְךָ, נְאֻם ה'",** – את ה"סטרא אחרא"

ליקוטי אמרים

תסתיר לפני אור א"ס ב"ה הממלא כל עלמין היה הוה ויהיה בשוה גם במקום זה שאני עליו כמו שהיה אור א"ס ב"ה לבדו קודם שנברא העולם בלי שום שינוי כמ"ש אני ה' לא שניתי כי הוא למעלה מהזמן וכו' ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת הנראה לעינים דכולא קמיה כלא ממש באמת בבחי' ראייה חושיית. והנה על ידי זה יועיל לנפשו האלהית להאיר עיניה באמת יחוד אור אין סוף בראייה חושיית ולא בחי' שמיעה והבנה לבדה כמ"ש במ"א שזהו שרש כל העבודה והטעם לפי שבאמת אין שום ממשות כלל בס"א שלכן נמשלה לחשך שאין בו שום ממשות כלל וממילא נדחה מפני האור וכך הס"א אף שיש בה חיות הרבה להחיות כל בעלי חיים הטמאים ונפשות אומות עכו"ם וגם נפש הבהמית שבישראל כנ"ל מ"מ הרי כל חיותה אינה מצד עצמה ח"ו אלא מצד הקדושה כנ"ל ולכן היא בטלה לגמרי מפני הקדושה כביטול החשך מפני האור הגשמי רק שלגבי קדושת נפש האלהית שבאדם נתן לה הקב"ה רשות ויכולת להגביה עצמה כנגדה כדי שהאדם יתעורר להתגבר עליה להשפילה ע"י שפלות ונמיכת רוחו ונבזה בעיניו נמאס ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא לקיים מ"ש משם אורידך נאם ה' דהיינו שמסירה מממשלתה

---

22. לפני - ל' בחיריק, פ' בשבא, נ' בצירי - כך אמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע במאמר "שופטים ושוטרים" בשנת תרצ"ט. **23.** מלאכי ג, ו. **24.** פרק ו - ז. **25.** פרק ו ופרק כב. **26.** עובדי' א, ד.

המנסה להגביה את עצמה ולהסתיר על אלקות וקדושה; דְּהַיְנוּ שֶׁמִּסִּירָהּ מִמֶּמְשַׁלְתָּהּ וִיכָלְתָּהּ, וּמְסַלֵּק מִמֶּנָּה הַכֹּחַ וּרְשׁוּת שֶׁנִּתַּן לָהּ לְהַגְבִּיהַּ עַצְמָהּ נֶגֶד אוֹר קְדֹשֶׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וְאֲזַי – כשנוטלים מה"סטרא אחרא" את הכוח ואת הרשות להתנגד לקדושה, מִמֵּילָא – היא, בְּטֵלָה וְנִדְחֵית כְּבִטּוּל הַחֹשֶׁךְ – ממילא, מִפְּנֵי אוֹר הַנִּשְׁמִי. – הרי, שעל־ידי שהוא משפיל את עצמו ושובר את לבו – ניטל ממילא הכוח מה"סטרא אחרא" להסתיר ולהפריע לנפש האלקית בעבודתה את ה'. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ דָּבָר זֶה מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה גַּבֵּי מְרַגְּלִים, שֶׁמִּתְחִלָּה אָמְרוּ: "כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ"[27] - "אַל תִּקְרֵי מִמֶּנּוּ כוּ'", – חכמינו ז"ל אומרים[28], שהמרגלים התכוונו לא רק "ממנו" – מאתנו, אלא "ממנו" – בגוף שלישי, מהקב"ה כביכול, שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ בִּיכֹלֶת ה', – להכניסם לארץ ישראל, וְאַחַר־כָּךְ חָזְרוּ וְאָמְרוּ: "הִנֶּנּוּ וְעָלֹנוּ וְגו'"[29]; – לארץ ישראל, כמו שאמר הקב"ה – וּמֵאַיִן חָזְרָה וּבָאָה לָהֶם הָאֱמוּנָה בִּיכֹלֶת ה'? – לומר שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבתחילה לא האמינו שזה בר ביצוע, הֲרֵי לֹא הֶרְאָה לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו ־הַשָּׁלוֹם שׁוּם אוֹת וּמוֹפֵת עַל זֶה בֵּינְתַּיִם, – שיביאו אותם לאמונה ביכולת ה', רַק שֶׁאָמַר לָהֶם[30] אֵיךְ שֶׁקִּצַּף ה' עֲלֵיהֶם וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לַהֲבִיאָם אֶל הָאָרֶץ; וּמַה הוֹעִיל זֶה לָהֶם, אִם לֹא הָיוּ מַאֲמִינִים בִּיכֹלֶת ה' חַס־וְשָׁלוֹם לִכְבֹשׁ ל"א מְלָכִים[31], – שמשלו אז בארץ ישראל, וּמִפְּנֵי זֶה לֹא רָצוּ כְּלָל לִכָּנֵס לָאָרֶץ? אֶלָּא וַדַּאי, מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל עַצְמָן הֵם "מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים", – הם עצמם מאמינים תמיד בהקב"ה, בהיותם בנים לאבות מאמינים; וגם באותה שעה שאמרו "כי חזק הוא ממנו" – האמינו – מצד נשמותיהם – בהקב"ה וביכלתו להביאם לארץ ישראל, רַק שֶׁהַסִּטְרָא־אָחֳרָא – שמן הנפש הבהמית, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּפָם הִגְבִּיהַּ עַצְמָהּ עַל אוֹר קְדֻשַּׁת נַפְשָׁם הָאֱלֹהִית בְּנַסּוּת רוּחָהּ וְגַבְהוּתָהּ, בְּחֻצְפָּה בְּלִי טַעַם וָדַעַת, – שהביא אותם לומר "כי חזק הוא ממנו". וְלָכֵן מִיָּד שֶׁקִּצַּף ה' עֲלֵיהֶם, וְהִרְעִים בְּקוֹל רַעַשׁ וְרֹגֶז: – באמרו[32]: "עַד מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת וְגו'", "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִּגְרֵיכֶם וְגו'", "אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי, אִם לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת וְגו'", – שכל אלה, הרי הם דברים קשים וחמורים, וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ דְּבָרִים קָשִׁים אֵלּוּ נִכְנַע וְנִשְׁבַּר לִבָּם בְּקִרְבָּם[33], כִּדְכְתִיב: "וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד", וּמִמֵּילָא נָפְלָא הַסִּטְרָא־אָחֳרָא מִמֶּמְשַׁלְתָּהּ וְגַבְהוּתָהּ וְנַסּוּת רוּחָהּ, וְיִשְׂרָאֵל עַצְמָן – מצד נשמתם, הֵם – הרי, מַאֲמִינִים. – הם האמינו לכתחילה ביכולת ה', ולכן אמרו שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבינתיים לא אירעו שום אות ומופת שישפיעו עליהם להאמין בכך; היה נדרש רק להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא" – ואמונתם נתגלתה, וכך הדבר בכל אדם: כשאור הנשמה אינו מאיר בגופו – הרי זה מפני גבהותה וגאוותה של ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה כנגד הנפש האלקית. ועל־ידי שהוא שובר את לבו – הוא שובר את ה"סטרא אחרא", ואור הנשמה מאיר בו. וּמִזֶּה יָכוֹל לִלְמֹד כָּל אָדָם שֶׁנּוֹפְלִים לוֹ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ סְפֵקוֹת עַל אֱמוּנָה, כִּי הֵם דִּבְרֵי רוּחַ הַסִּטְרָא־אָחֳרָא לְבַדָּהּ, – ה"סטרא אחרא" היא זו שמעוררת בו מחשבות של ספיקות באמונה, הַמַּגְבִּיהַּ עַצְמָהּ עַל נַפְשׁוֹ, – האלקית, אֲבָל יִשְׂרָאֵל עַצְמָן – מצד נשמתם, הֵם "מַאֲמִינִים כוּ'". – בני מאמינים, ואין בהם שום ספיקות באמונה. וְגַם הַסִּטְרָא־אָחֳרָא עַצְמָהּ – שורש הנפש הבהמית, אֵין לָהּ סְפֵקוֹת כְּלָל בֶּאֱמוּנָה, – כפי שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאינן מלובשות בגוף, אינן כופרות בהקב"ה, רַק שֶׁנִּתַּן לָהּ – ל"סטרא אחרא", רְשׁוּת לְבַלְבֵּל

ליקוטי אמרים

ויכלתה ומסלק ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה עצמה נגד אור קדושת נפש האלהית ואזי ממילא בטילה ונדחית כביטול החשך מפני אור הגשמי. וכמו שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים שמתחלה אמרו כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו כו' שלא האמינו ביכולת ה' ואח"כ חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו' ומאין חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי לא הראה להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים רק שאמ' להם איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו מאמינים ביכולת ה' ח"ו לכבוש ל"א מלכי' ומפני זה לא רצו כלל ליכנס לארץ אלא ודאי מפני שישראל עצמן הם מאמינים בני מאמינים רק שהס"א המלובשת בגופם הגביה עצמה על אור קדושת נפשם האלהית בגסות רוחה וגבהות' בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש ורוגז עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם כדכתיב ויתאבלו העם מאד וממילא נפלה הס"א מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה וישראל עצמן הם מאמינים ומזה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו במחשבתו ספיקות על אמונה כי הם דברי רוח הס"א לבדה המגביה עצמה על נפשו אבל ישראל עצמן הם מאמינים כו' וגם הס"א עצמה אין לה ספיקות כלל באמונה רק שניתן לה רשות לבלבל האדם בדברי

---

27. במדבר יג, לא. **28.** סוטה לה, א. מנחות נג, ב. ערכין טו, א. **29.** במדבר יד, מ. **30.** שם פסוק לא. **31.** מפורטים ביהושע יב.
32. במדבר יד, פסוקים כז, כט, לה. **33.** שם פסוק לט.

ליקוטי אמרים

שקר ומרמה להרבות שכרו כפיתויי הזונה לבן המלך בשקר ומרמה ברשות המלך כמ"ש בזה"ק:

הָאָדָם בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר וּמִרְמָה, – כדי, **לְהַרְבּוֹת שְׂכָרוֹ,** – ועל־ידי שהאדם לא יתן לבלבל את דעתו ולהוליכו שולל – יקבל יותר שכר, **כְּפִתּוּיֵי הַזּוֹנָה לְבֶן הַמֶּלֶךְ בְּשֶׁקֶר וּמִרְמָה בִּרְשׁוּת הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ**[34]**:** – משל למלך השוכר זונה שתנסה לפתות את בנו ולהטותו מהדרך הישרה, אבל כוונתו של המלך בכך, היא: כדי לגלות את חכמתו של בן המלך, שאינו נותן להוליכו שולל. הזונה עצמה גם כן אינה רוצה באמת, שבן המלך ישמע לדבריה, כי היא הרי רוצה למלא את רצון המלך. כך גם בנמשל: ה"סטרא אחרא" עצמה אינה רוצה שהאדם ישמע בקולה ויעשה את ה"רע". אין זה, אלא שזה התפקיד שהוטל עליה, לנסות לפתות את האדם, כדי שיקבל יותר שכר כשלא ישמע בקולה. אלא שדבר זה הוא בדרגת ה"סטרא אחרא" המשמשת כ"**שורש**" לנפש הבהמית וליצר הרע – היא, אין בה שום ספיקות באמונה ואיננה רוצה שהאדם ייכשל על־ידה. ואילו כשהנפש הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף – הרי זה "רע" אמיתי, שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה. במשל הרי זה, כשהזונה אותה שכר המלך, ממנה במקומה זונה שניה לתפקיד זה, והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד שהאחרונה מאבדת לחלוטין את כוונת המלך האמיתית, והיא מתכוונת באמת להכשיל ולפתות את בן המלך. על־כל־פנים, כל הספיקות באמונה אינן נובעות מהיהודי עצמו, ובני ישראל מצד נשמתם – הם כולם מאמינים בני מאמינים. בקשר לאמור בפרקנו זה, שה"אדם" בצדיקים הוא הנפש האלקית, וכל חיותם, גם של גופם, היא מהנפש האלקית – מעניין להוסיף, שמהתענוג הרוחני באלקות אפשר שתתוסף שמנונית בגוף האדם. מובא על כך[35] שמעניית "אמן יהא שמי' רבא" נהיה גופו של הצדיק רבי נחום מצ'רנובל – שמן. ענייה זו הסבה לו כל כך הרבה תענוג וחיות, שגופו הגשמי נהיה שמן מכך.

יום חמישי ט"ז אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לח, פרק ל. עוד זאת... עד עמ' 76, כו' כמ"ש במ"א.

ליקוטי אמרים

פרק ל עוד זאת ישים אל לבו לקיים מאמר רז"ל והוי שפל רוח בפני כל האדם. והוי באמת לאמיתו בפני כל האדם ממש אפי' בפני קל שבקלים. והיינו ע"פ מארז"ל אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו. כי מקומו גורם לו לחטוא להיות

פֶּרֶק ל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה"בינוני" סובל מטמטום הלב, ואף שבמוחו הוא מהרהר בגדולתו של הקב"ה, אין זה משפיע על לבו, למשול בחומריותו וגסותו – הרי העצה לכך היא: להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעל־ידי־זה ישבור את חומריות הקליפה של נפשו הבהמית, ויוריד אותה מגבהותה שהיא רוצה להגביה את עצמה כנגד אור הקדושה של נפשו האלקית. רבנו הזקן גם הסביר בפרק האמור – באלו ענינים עליו להתעמק, כדי להגיע ל"לב נשבר".

עוֹד זֹאת יָשִׂים אֶל לִבּוֹ, לְקַיֵּם מַאֲמַר רַז"ל[1]**: "וֶהֱוֵי שְׁפַל רוּחַ בִּפְנֵי כָּל הָאָדָם", "וֶהֱוֵי"** – לשון המשנה "והוי" מורה שהכוונה היא שיהיה **כָּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ,** – שכן, לכאורה הדברים טעונים הסבר: חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו להיות "שפל רוח" – ושפלות איננה ענווה. ענווה משמעה: שהוא יודע מעלת ומדריגת עצמו, אלא שהוא סובר, שהוא קבל אותן במתנה, שמלמעלה נתנו לו כוחות והזדמנויות מיוחדות, שיוכל להגיע לאותה מדריגה; ואילו ניתנו כוחות אלה למישהו אחר – היה הלז מנצל אותם יותר טוב ממנו. מאידך, שפלות משמעה: שמחזיק את עצמו נחות ממש מהשני, ומוצא בתוך עצמו, שהוא **גרוע** ממנו – כיצד, איפוא, אפשר לומר למי שלומד תורה ומקיים מצוות, שיחזיק את עצמו בדרגה נחותה מכל אדם, גם מ"קל שבקלים", שאינו לומד תורה ואינו מקיים מצוות?! לכן, יש מפרשים, שאין הכוונה שאכן יראה את עצמו נחות מהשני, אלא **שיתנהג** בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם. ברם, לשון חכמינו ז"ל "והוי", כלומר **שתהיה**, ולא "התנהג" – מורה, שאכן יחזיק את עצמו באמת למטה במדריגה, ובפני מי? – **"בִּפְנֵי כָּל הָאָדָם"** – **מַמָּשׁ, אֲפִלּוּ בִּפְנֵי קַל שֶׁבַּקַּלִּים.** – כיצד, באמת, אפשר לו למי שלומד תורה ומקיים מצוות, להחזיק את עצמו פחות מה"קל שבקלים"? – מוכיח רבנו הזקן שגם מי שמקיים כל המצוות, ואינו עובר על שום עבירה, אפשר שיהיו בו דברים שבגללם עליו להחזיק את עצמו נחות במדריגה: ישנם דברים שלגבם נדרש ממנו ללחום כנגד היצר הרע. ואף שהמלחמה שנדרשת ממנו, פחותה בחומרתה מהמלחמה הנדרשת מה"קל שבקלים" ללחום כנגד היצר הרע **שלו** – בכל זאת אין הוא יכול לעמוד נגד יצרו הרע; וכשאין **הוא** יכול לעמוד במלחמתו **הוא**, הרי זה – כפי שיסביר להלן – גרוע בהרבה ממה שה"קל שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה **שלו**. על־ידי חשבון זה יהיה בידו באמת, להחזיק את עצמו למטה גם מה"קל שבקלים". **וְהָיְנוּ עַל־פִּי מַאֲמַר רַז"ל**[2]**: "אַל תָּדִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ",** – אל תשפוט ואל תפסוק עד שלא תעמיד את עצמך במקום ובמצב שחבירך נמצא בהם. "מקום" יש בו שני פירושים:

---

34. ח"ב קסג, א. ראה גם לעיל סוף פרק ט. **35.** היום יום, טו תמוז. **1.** אבות פרק ד משנה י. **2.** אבות פרק ב משנה ד.

המקום והסביבה הגשמית, והמקום הרוחני – מצבו הרוחני של האדם ואיזה יצר הרע נמצא בו: לאחד יש יצר הרע חזק ומחומם, ולשני – יצר הרע לא כל כך חזק שאינו בוער כל כך אחרי תאוות. וכך אומר רבנו הזקן להלן: **כִּי מְקוֹמוֹ** – הגשמי וסביבתו, **גּוֹרֵם לוֹ לַחֲטֹא, לִהְיוֹת פַּרְנָסָתוֹ לֵילֵךְ בַּשּׁוּק כָּל הַיּוֹם, וְלִהְיוֹת** – באותה שעה שאינו מסתובב בשוק, **מְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, וְעֵינָיו רוֹאוֹת כָּל הַתַּאֲוֹת, וְהָעַיִן רוֹאָה וְהַלֵּב חוֹמֵד,** – כלומר, מקומו הגשמי יש בו משום סיבה לחטוא. וגם מקומו הרוחני, מצב יצרו הרע, הוא – **וְיִצְרוֹ בּוֹעֵר כְּתַנּוּר בּוֹעֲרָה מֵאוֹפֶה,** – כתנור בוער של אופה[3], אצלו בוער התנור בצורה חזקה יותר ולעתים קרובות יותר מאשר אצל בעל־הבית סתם, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהוֹשֵׁעַ[3]: "הוּא בּוֹעֵר כְּאֵשׁ לֶהָבָה וְגוֹ'",** – הרי שגם מקומו הרוחני, מצבו של יצרו הרע, הוא כזה שגורם ומביא לחטא. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מִי שֶׁהוֹלֵךְ בַּשּׁוּק מְעַט, וְרֹב הַיּוֹם יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ.** – שאינו מיושבי קרנות, וממילא אינו רואה את התאוות לנגד עיניו, ואין לו אותם נסיונות שיש למי שמתהלך כל היום בשוק; **וְגַם אִם הוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם בַּשּׁוּק** – בעל עסק שמזדמן לו להיות כל היום ברחוב, ומבחינת מקומו הגשמי הוא דומה ל"קל שבקלים", **יָכוֹל לִהְיוֹת** – שבמקומו הרוחני, במצב יצרו הרע, אינו דומה לו, **שֶׁאֵינוֹ מְחֻמָּם כָּל־כָּךְ בְּטִבְעוֹ,** – וגם כשעליו להיות כל היום ברחוב, אין לו אותם נסיונות שיש לאלה שיצרם הרע בוער בקרבם. **כִּי אֵין הַיֵּצֶר שָׁוֶה בְּכָל נֶפֶשׁ, יֵשׁ שֶׁיִּצְרוֹ כוֹ',** – יש שיצרו הרע בוער, ויש שאינו כך, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר[4].** – וכפי הידוע, פירושו של הבעל־שם־טוב על המשנה[5] "איזהו גבור? – הכובש את יצרו". שהוא גובר על יצרו הרע באותם דברים שהוא לוחם במדה החזקה ביותר. כי, ביחס לדברים אחרים, יתכן שאין לו לגביהם יצר הרע כלל, ואין משום גבורה באי־היענותו לעצמו באותם דברים. **כאן מעיר הרבי:** שבמה שיאמר להלן, בא רבנו הזקן לתרץ קושיא: "ולכאורה אם הנ"ל נכון – למה נק' קל שבקלים?" – אם אכן נכונים הדברים, שהאדם נכשל בגלל המקום שהוא נמצא בו והנסיבות בגשמיות וברוחניות, המעמידות בפניו נסיונות קשים – מדוע, איפוא, קוראים לו "קל שבקלים"? ורבנו הזקן מפרש את הדברים להלן, שאף שהמלחמה כבדה יותר למי שגם מבחינת מקומו הגשמי והרוחני הוא עלול לחטוא – בכל זאת, אין לו שום התנצלות על שאינו גובר על יצרו הרע. שכן, הפחד מהקב"ה היה צריך למנוע ממנו לחטוא, למרות הנסיונות שעליו לעמוד בהם.

ליקוטי אמרים

פרנסתו לילך בשוק כל היום ולהיות מיושבי קרנות ועיניו רואות כל התאוות והעין רואה והלב חומד ויצרו בוער כתנור בוערה מאופה כמ"ש בהושע הוא בוער כאש להבה וגו'. משא"כ מי שהולך בשוק מעט ורוב היום יושב בביתו וגם אם הולך כל היום בשוק יכול להיות שאינו מחומם כ"כ בטבעו כי אין היצר שוה בכל נפש יש שיצרו כו' כמ"ש במ"א.

יום שישי י"ז אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 76, והנה באמת גם מי... עד עמ' 76, הלב בתולדתו.

וכך אומר רבנו הזקן: **וְהִנֵּה, בֶּאֱמֶת גַּם מִי שֶׁהוּא מְחֻמָּם מְאֹד בְּטִבְעוֹ, וּפַרְנָסָתוֹ הִיא לִהְיוֹת מְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת כָּל הַיּוֹם** – גם הוא, **אֵין לוֹ שׁוּם הִתְנַצְּלוּת עַל חֲטָאָיו, וּמִקְרֵי** – ונקרא, **"רָשָׁע גָּמוּר" עַל אֲשֶׁר אֵין פַּחַד אֱלֹהִים לְנֶגֶד עֵינָיו,** – שכן, מבלי הבט על מקומו וסביבתו ועל יצרו הרע הבוער – היה הפחד מהקב"ה עוזר לו לעמוד בפני כל הקשיים; **כִּי הָיָה לוֹ לְהִתְאַפֵּק וְלִמְשֹׁל עַל רוּחַ תַּאֲוָתוֹ שֶׁבְּלִבּוֹ, מִפְּנֵי פַּחַד ה' הָרוֹאֶה כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[6] כִּי הַמּוֹחַ שַׁלִּיט עַל הַלֵּב בְּתוֹלַדְתּוֹ.** – האדם נולד בטבע, שיש בכוח המוח לשלוט ולמשול בתאוות הלב. אילו היה לאדם הפחד הראוי מפני ה' – הרי למרות הנסיבות הגורמות לחטא – היה יכול להימנע מעשיית עבירות.

ליקוטי אמרים

והנה באמת גם מי שהוא מחומם מאד בטבעו ופרנסתו היא להיות מיושבי קרנות כל היום אין לו שום התנצלות על חטאיו ומיקרי רשע גמור על אשר אין פחד אלהי' לנגד עיניו. כי היה לו להתאפק ולמשול על רוח תאוותו שבלבו מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו כמש"ל כי המוח שליט על הלב בתולדתו.

---

3. ראה הושע ז, ד. ז, ו. 4. ראה לקוטי תורה ויקרא ב, ד. 5. אבות פרק ד משנה א. 6. פרק יב.

יום שבת קודש י"ח אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 76, והנה באמת שהיא... עד עמ' 76, לקמן באריכות.

וְהִנֵּה, בְּאֱמֶת שֶׁהִיא מִלְחָמָה גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה, לִשְׁבּוֹר הַיֵּצֶר הַבּוֹעֵר כְּאֵשׁ לֶהָבָה מִפְּנֵי פַּחַד ה', – ויש בכך קשיים חמורים, וּכְמוֹ נִסָּיוֹן מַמָּשׁ. וְהִלְכָּךְ, – ולכן, צָרִיךְ כָּל אָדָם, לְפִי מַה שֶּׁהוּא מְקוֹמוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ בַּעֲבוֹדַת ה', לִשְׁקֹל וְלִבְחֹן בְּעַצְמוֹ אִם הוּא עוֹבֵד ה' בְּעֵרֶךְ וּבְחִינַת מִלְחָמָה עֲצוּמָה כָּזוֹ וְנִסָּיוֹן כָּזֶה, – כשנדרשת ממנו מלחמה כזו, ועליו לעמוד בפני נסיון כזה, שמלחמה כזו יכולה להיות נדרשת מכל אחד (גם מיושב אוהל ובעל יצר־הרע "צונן") ולעתים קרובות, בִּבְחִינַת "וַעֲשֵׂה טוֹב"[7]. – במצוות ובענינים הקשורים בעשיית טוב, כְּגוֹן, בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה, – שהיא יום יומית, שצורת תפילתו תהיה, לְשַׁפֵּךְ נַפְשׁוֹ לִפְנֵי ה' בְּכָל כֹּחוֹ מַמָּשׁ – בכל כוח כוונתו, עַד מְצוּי הַנֶּפֶשׁ[8], – שכל כוחות נפשו יהיו נתונים בעבודת התפילה[9], ועל סוג תפילה כזה, נדרש מאבק קשה עם היצר הרע, וּלְהִלָּחֵם עִם גּוּפוֹ וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁבּוֹ הַמּוֹנְעִים – ומפריעים, הַכַּוָּנָה – ועליו להיאבק בְּמִלְחָמָה עֲצוּמָה, וּלְבַטְּשָׁם וּלְכַתְּתָם כְּעָפָר קֹדֶם הַתְּפִלָּה שַׁחֲרִית וְעַרְבִית מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם, – שזוהי המלחמה שלפני התפילה – להכין את הגוף ואת הנפש הבהמית שלא יפריעו לתפילה בכוונה. וְגַם בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, לְיַגֵּעַ עַצְמוֹ בִּיגִיעַת נֶפֶשׁ – שלא יהיה קשה לו לאמץ את מחשבתו להתעמק ולהרהר בגדולת ה', כל הזמן הדרוש, וְיִגִּיעַת בָּשָׂר, – להסיר את המניעות הנובעות מן הגוף, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן[10] בַּאֲרִיכוּת. – כיצד צריכות להיות יגיעת הנפש ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כזו בעבודת התפילה,

ליקוטי אמרים

והנה באמת שהיא מלחמה גדולה ועצומ' לשבור היצר הבוער כאש להבה מפני פחד ה' וכמו נסיון ממש. והלכך צריך כל אדם לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה' לשקול ולבחון בעצמו אם הוא עובד ה' בערך ובחי' מלחמה עצומה כזו ונסיון כזה בבחי' ועשה טוב כגון בעבודת התפלה בכוונה לשפוך נפשו לפני ה' בכל כחו ממש עד מיצוי הנפש ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו המונעים הכוונה במלחמה עצומה ולבטשם ולכתתם כעפר קודם התפלה שחרית וערבית מדי יום ביום וגם בשעת התפלה לייגע עצמו ביגיעת נפש ויגיעת בשר כמ"ש לקמן באריכות.

---

7. תהלים לד, טו. **8.** ספרי על דברים ו, ה. **9.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה צ"ל בכאו"א ויום יום ידרשון כמשנ"ת אגה"ק ס"א". **10.** בפרק מ"ב.

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

מֵת לְמוֹכֵר'. ולפי מה שתירץ רב הונא קשה וְהָא מָשַׁךְ הלוקח וזכה בבשר, ואם כן אם מת שלו מת, ומדוע יחזיר את המעות.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, לְעוֹלָם באופן שֶׁלֹּא מָשַׁךְ הלוקח, וּכְגוֹן שֶׁזְּכָה לוֹ בבשר השור שווי דינר עַל יְדֵי אַחֵר – שמסר את השור לאדם אחר שיזכה ללוקח בשר בשווי דינר בלא ידיעת הלוקח, בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ, דְּזָכוּת הוּא לוֹ כיון שצריך בשר בהם, זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וקנה את החלק שזיכה לו, וחייב לשחוט את הבהמה בשביל הדינר שיש לו בה. אבל בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, דְּחוֹב הוּא לוֹ להוציא הוצאות לקנות בשר, אֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו ולא יכול להעשות שליח לחבירו בלא ידיעתו, וממילא לא קנה במה שזיכה לו בבשר השור.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ שכולם צריכים בשר הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דִּבְרֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה שמעות קונות, וקנה בדינר ששילם. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּבַר תּוֹרָה – דין תורה מָעוֹת קוֹנוֹת, וּמַה טַּעַם אָמְרוּ חכמים שרק מְשִׁיכָה קוֹנָה, גְּזֵירָה שֶׁמָּא לאחר שישלם יניחו בבית המוכר, וכשתיפול דליקה יֹאמַר לוֹ המוכר נִשְׂרְפוּ חִטֶּיךָ בָּעֲלִיָּה ולא ימסור את נפשו להצילם, שהם ברשות הלוקח ולא יפסיד בשריפתם. לכך תיקנו שמעות לא קונות ויפסיד בשריפתם ולכך יטרח להצילם. והקונה בשר בדינר, בארבע פרקים שהעמידו חכמים דבריהם שמעות קונות, קנה בשווי ששילם, ויכול לחייבו לשחוט את השור.

משנה

המשנה מבארת מהו יום באיסור אותו ואת בנו: יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּאִיסּוּר שחיטת אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ באותו היום, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, וכששחט האם בלילה אסור לשחוט בנה בלילה וביום למחרת, אלא בלילה שלמחרת.

אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא, נֶאֱמַר בתורה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית (בראשית א ה), 'וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד', וְנֶאֱמַר בְּאִיסּוּר אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ (ויקרא כב כח), 'וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה, אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד', להקיש מַה יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה שכתבה התורה קודם 'ויהי ערב' ואחר כך 'ויהי בוקר', אַף יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה.

גמרא

הברייתא מבארת כוונת רבי שמעון: תָּנוּ רַבָּנַן, אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא, שמקישים שהיום הולך אחר הלילה אף שבכל התורה כך, לְפִי שֶׁכָּל הָעִנְיָן כּוּלּוֹ של פרשת אותו ואת בנו בתורה, אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּקָדָשִׁים, שבפסוק הקודם לאותו ואת בנו כתבה התורה 'יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לה'', וּבְקָדָשִׁים הַלַּיְלָה הוֹלֵךְ אַחַר הַיּוֹם כמו שמוכח בפסוק שכתבה התורה לגבי אכילת קדשים (ויקרא ז טו) 'בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לא יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר', יָכוֹל אַף זֶה – אותו ואת בנו כֵּן כיון שסמוך לו, דורש רבי שמעון בן זומא, נֶאֱמַר כָּאן באותו ואת בנו יוֹם אֶחָד, וְנֶאֱמַר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית יוֹם אֶחָד, מַה יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, אַף יוֹם [אֶחָד] הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה.

יום ראשון

יום רביעי — יב אדר א — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש״י.
תהלים: סו־סח.
תניא: וא״כ הוא . . . 72 ספי״ג.

כְּתִיב: ״מַתָּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ, וְלִפְנֵי גְדוֹלִים יַנְחֶנּוּ״. יֵשׁ לְךָ אֲנָשִׁים שֶׁהֵם גְּדוֹלֵי הַשֵּׁם בְּחָכְמָתָם אוֹ בְּעָשְׁרָם, אֲבָל מַתָּן אָדָם, כְּשֶׁהָאָדָם נוֹתֵן אֶת הָאָדָם שֶׁלּוֹ בְּאֵיזֶה הִתְעַסְּקוּת בְּהַחְזָקַת הַדָּת, הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבַד כִּי יַרְחִיב לוֹ, אֶלָּא עוֹד זֹאת כִּי לִפְנֵי גְדוֹלִים יַנְחֶנּוּ.

יום שני

יום חמישי — יג אדר א — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש״י.
תהלים: סט־עא.
תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן.

אאמו״ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אָדער חזר׳ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד׳ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״בַּ] אָמַר: בָּרוּר לִי, שֶׁכַּאֲשֶׁר יְהוּדִי חֲסִידִי יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְלוֹמֵד אוֹ חוֹזֵר חֲסִידוּת בָּרַבִּים, הֲרֵי זוֹ שִׂמְחָה אֵצֶל זְקָנַי, וְשִׂמְחָתָם מַסְפֶּקֶת עֲבוּרוֹ, לְבָנָיו וּבְנֵי בָנָיו – רֹב טוּב בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת.

יום שלישי

יום ששי — יד אדר א, פורים קטן — ה׳תש״ג

אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן.

שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש״י.
תהלים: עב־עו.
תניא: וגם מי . . . לז ומעשה.

אאזמו״ר סיפר לאאמו״ר: די מאמרים וואָס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה, האט דער טאַטע (הצ״צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.

אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהֲרַ״שׁ] סִפֵּר לַאֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״בַּ]: הַמַּאֲמָרִים שֶׁנִּדְפְּסוּ בְּ״לִקּוּטֵי תּוֹרָה״, אַבָּא (הַ״צֶּמַח צֶדֶק״) בְּרָרָם מִתּוֹךְ אַלְפַּיִם מַאֲמָרִים.

יום רביעי

שבת — טו אדר א, שו"פ קטן — ה'תש"ג

אֵין אוֹמְרִים אָב הָרַחֲמִים וְצִדְקָתְךָ.

שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: עז־עח.
תניא: עוד ישים . . . כמ"ש בזה"ק.

רוֹשְׁמִים עַל הַלֶּחֶם קֹדֶם בְּרַכַּת הַמּוֹצִיא, אֲבָל נִזְהָרִים שֶׁלֹּא לַחֲתֹךְ.
גַּם בְּקִדּוּשׁ עַל הַפַּת אוֹמְרִין סַבְרִי מָרָנָן.

אויף לעתיד לבוא שטעהט: אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אָבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואָס דער דומם וועט אָנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאָנען, אויב מען האָט גייענדיג ניט געטראַכט אָדער גערעדט דברי תורה, פאר וואָס האָט מען אויף איהם געטראָטען.

די ערד וואָס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויזענטער יאָהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דאָרט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו – זאָגט זי: דו ביזט דאָך אויך ווי א בהמה.

אוֹדוֹת "לֶעָתִיד לָבֹא" כָּתוּב: "אֶבֶן מִקִּיר תִּזְעָק וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה". כָּעֵת מַחֲרִישׁ הַדּוֹמֵם. דּוֹרְכִים עָלָיו – וְהוּא שׁוֹתֵק. אַךְ יָבֹא זְמַן בַּגִּלּוּי שֶׁלֶּעָתִיד, שֶׁהַדּוֹמֵם יַתְחִיל לְדַבֵּר, לְסַפֵּר, וְיִתְבַּע: אִם תּוֹךְ כְּדֵי הֲלִיכָה לֹא הִרְהֲרוּ אוֹ שׂוֹחֲחוּ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, מַדּוּעַ דָּרְכוּ עָלָיו?!

הָאֲדָמָה עָלֶיהָ דּוֹרְכִים, מִמְּתִינָה אַלְפֵי שָׁנִים, מֵאָז שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, וּבֵינְתַּיִם דּוֹרְכִים עָלֶיהָ כַּמָּה בְּרוּאִים, בַּעֲלֵי חַיִּים כו' עַד שֶׁיִּצְעַד שָׁם יְהוּדִי, שְׁנֵי יְהוּדִים, וִישׂוֹחֲחוּ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה. וּבְאִם לָאו – אוֹמֶרֶת הִיא: אַתָּה הֲרֵי גַּם כְּמוֹ בְּהֵמָה!

יום חמישי

יום ראשון — טז אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עט־פב.
תניא: פרק ל. עוד . . . 76 כמ"ש במ"א.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן אָמַר: בִּתְרוּמַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת. וְלֹא הָיָה דָּבָר הַמַּבְרִיק זוּלַת מַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, שֶׁמֵּהֶן נַעֲשׂוּ הַכִּיּוֹר וְכַנּוֹ. הַכִּיּוֹר וְכַנּוֹ הֵם הַבָּאִים [בַּתּוֹרָה] בָּאַחֲרוֹנָה בְּכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, וְתַשְׁמִישׁוֹ הוּא בְּרֹאשׁ [=הַתְּחָלַת] כָּל עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן, כִּי נָעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן.

יום שישי

יום שני — יז אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, שני עם פירש"י.
תהלים: פג־פז.
תניא: והנה באמת . . . 76 בתולדתו.

א סך יאָהרען נאָך פאַר פעטערבורג (המאסר שם בשנת תקנ"ט), איז דער אלטער רבי אמאָל ארויס צום עולם און האָט געזאָגט: אין גן עדן דערהערט מען די טייערקייט פון עולם הזה. לא מיבעי מלאכי השרת, אפילו נאצלים הראשונים וואָלטען אלץ אוועקגעגעבען פאר א אמן יהא שמי' רבא פון א אידען, אז ער זאָגט בכל כחו כפירושו בכל כוונתו, היינו אז ער איז אינגאַנצען אין דעם.

היום יום . . .

דאָס איז געווען דער גאנצער מאמר, און ער האָט געפּועלט אזא התלהבות והתלהטות בא די הערער, אַז א גאנץ יאָהר האָט מען געזאָגט איש"ר מיט א ברען.

שְׁנַיִם רַבּוֹת לִפְנֵי פֶּעטֶרְבּוּרְג (שֶׁם הָיָה הַמַּאֲסָר בִּשְׁנַת תקנ"ט) יָצָא פַּעַם רַבֵּנוּ הַזָּקֵן אֶל הַקָּהָל וְאָמַר: בְּגַן־עֵדֶן חָשִׁים בִּיקָרוֹ שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה; לֹא רַק מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת, (אֶלָּא) גַּם נֶאֱצָלִים הָרִאשׁוֹנִים – הָיוּ מְוַתְּרִים עַל הַכֹּל בַּעֲבוּר "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא" שֶׁל יְהוּדִי שֶׁאוֹמֵר בְּכָל כֹּחוֹ, כְּפֵרוּשׁוֹ, בְּכָל כַּוָּנָתוֹ – כְּלוֹמַר שֶׁכֻּלּוֹ מֻנָּח בָּזֶה.

זֶה הָיָה כָּל הַמַּאֲמָר. וְהוּא פָּעַל אֵצֶל שׁוֹמְעָיו הִתְלַהֲבוּת וְהִתְלַהֲטוּת כָּזוֹ, שֶׁכָּל הַשָּׁנָה אָמְרוּ "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא" בְּלַהַט.

שבת קודש יום שלישי יח אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פח־פט.
תניא: והנה באמת . . . 76 באריכות.

בְּבִרְכָה מְעֵין שָׁלֹשׁ, אִם שָׁתָה יַיִן וְאָכַל פֵּרוֹת מִז' הַמִּינִים, חוֹתֵם: וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְעַל הַפֵּרוֹת, בָּרוּךְ אַתָּה ה' עַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְהַפֵּרוֹת (וְלֹא "וְעַל" הַפֵּרוֹת).

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

שהאוכלו לוקה ארבעים, ויש בבהמה שני גידים בשני ירכותיה, ואם **אָכַל מִזֶּה** – מגיד של ירך אחד **כַּזַּיִת, וּמִזֶּה** – מהגיד השני **כַּזַּיִת,** הרי הוא **סוֹפֵג שְׁמוֹנִים,** שהם שתי מלקויות. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וְאוֹמֵר, אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים,** לפי שרבי יהודה סובר (להלן צ:) שאיסור גיד הנשה הוא רק בגיד של ירך אחד.

כדי להביא ראיה לדעתו של סומכוס, מבררת הגמרא את פירוש המשנה: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן מחייב תנא קמא שתי מלקויות. **אִילֵימָא** שאכל את שתי הגידים **בְּזֶה אַחַר זֶה וּבִשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת** – שהתרו בו על כל אכילת כזית בפני עצמה. **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה** שמחייב אחת, והרי לדעת רבי יהודה (להלן צ:) ספק הוא אם אסרה תורה את הגיד של ירך ימין או של שמאל. ואם התרו בו על כל גיד בפני עצמו, **הַתְּרָאַת סָפֵק הִיא,** שאי אפשר להתרות בו בודאות שאם יאכל גיד זה יעבור איסור ויתחייב מלקות, שהרי אין ידוע איזהו גיד הנשה שאסרה תורה, **וְשַׁמְּעִינָן לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר הַתְּרָאַת סָפֵק לֹא שְׁמָהּ הַתְּרָאָה,** ואין לוקים עליה, ואם כן כשאכל בזה אחר זה אין לו ללקות כלל.

ומנין שלרבי יהודה התראת ספק אינה התראה: **דְּתַנְיָא** בברייתא, לגבי אדם שיש ספק אם הוא בנו של ראשון או בנו של שני, **הִכָּה אֶת זֶה** – את אחד מאבותיו המסופקים, **וְחָזַר וְהִכָּה אֶת זֶה** – השני, והתרו בו לפני כל הכאה שיתכן שהמוכה הוא אביו וחייב מיתה על הכאתו. או **שִׁקְלֵל אֶת זֶה וְחָזַר וְקִלֵּל אֶת זֶה,** והתרו בו לפני כל קללה. **אוֹ שֶׁהִכָּה** את **שְׁנֵיהֶם בְּכַת אַחַת** – שביד אחת הכה את אחד מהם וביד השניה את השני. **אוֹ שֶׁקִּלֵּל** את **שְׁנֵיהֶם בְּכַת אַחַת,** והתרו בו קודם ההכאה והקללה, שאם יכה או יקלל את שניהם ודאי הוא שיעבור איסור, ויתחייב מיתה. בכל אופנים אלו, **חַיָּיב** מיתה, כיון שאביו הוא אחד מהשנים שהכה או קלל. **רַבִּי יְהוּדָה** מחלק **וְאוֹמֵר,** אם הכה או קלל את שניהם **בְּכַת אַחַת, חַיָּיב** מיתה, שהתראת ודאי היא, לפי שהתרו בו קודם לכן שאם יכה או יקלל את שניהם יתחייב בודאי מיתה. אבל אם הכם או קללם **בְּזֶה אַחַר זֶה,** הרי הוא **פָּטוּר** ממיתה, לפי שההתראה שהתרו בו על כל מעשה ומעשה, התראת ספק היא, כיון שאין ידוע אם זה הוא אביו או לא, והתראת ספק אינה התראה. ומכאן מוכח שלרבי יהודה התראת ספק אינה התראה.

הגמרא חוזרת לביאור המשנה בגיד הנשה: כיון שלרבי יהודה התראת ספק אינה התראה, אם כן כשאכל את שני הגידים משני הירכיים בזה אחר זה, לרבי יהודה פטור. ואילו במשנה נאמר שרבי יהודה מחייב מלקות אחת, **אֶלָּא פְּשִׁיטָא** שכוונת המשנה כשאכלם **בְּכַת אַחַת וּבְהַתְרָאָה אַחַת,** ולכך מחייב רבי יהודה מלקות, שהתראת ודאי היא, שהתרו בו שאם יאכל את שני הגידים יתחייב מלקות, שאחד מהם הוא ודאי הגיד שאסרה התורה.

אחר שנתבאר פירוש המשנה שאכלם בבת אחת והתרו בו התראה אחת, הגמרא חוזרת להוכיח ממנה את דעתו של סומכוס. מבררת הגמרא: **וּמַאן תַּנָּא קַמָּא** שחלק על רבי יהודה ואמר שלוקה שתי מלקויות על שני הגידים. **אִילֵימָא רַבָּנַן דְּפַלִּיגִי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוּס,** שלא חייבו בשוחט את הבת אחר ששחט את אמה ואת בת בתה אלא אחת. והרי **הַשְׁתָּא** – מעתה יש להקשות, **וּמָה הָתָם** – במשנתינו דְּחיובם בא על ידי גופין מוּחְלָקִין, שהם האם ובת הבת, ובכל זאת **פָּטְרֵי** [–פוטרים] **רַבָּנַן** משני חיובי מלקות, ואינם מחייבים אלא מלקות אחת, **הָכָא** בגיד הנשה, ששני האיסורים אינם מגופים חלוקים, אלא מבהמה אחת, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן,** שלא יחייבו אלא אחת, ומדוע תנא קמא חייב שתים. **אֶלָּא לָאו** – אלא ודאי שתנא קמא כשיטת **סוּמְכוּס הִיא** שחייב במשנתינו שתי מלקות. ואם כן מוכח ממשנה זו, שסומכוס מחייב שתים כשעבר איסור פעמיים בבת אחת אף כשאין גופים מוחלקים, וכדברי רב יוסף.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח ממשנה זו לדעתו של סומכוס. לפי **שֶׁלְּעוֹלָם** יש לפרש שמדובר באכל את הגידים **בְּזֶה אַחַר זֶה,** וכיון שכן יש לפרש משנה זו אף כשיטת **רַבָּנַן** שחלקו על סומכוס לגבי אותו ואת בנו, וחייבו במשנתינו אחת, ובכל זאת כאן מתחייב שתים כיון שעשה זאת בזה אחר זה ובשתי התראות. אלא שהקשינו על פירוש זה, איך רבי יהודה מחייב אחת, והרי התראת ספק היא והיה לו לפטור. ויש לתרץ, **שֶׁהַאי תַּנָּא סָבַר לָהּ כְּאִידָךְ תַּנָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר הַתְּרָאַת סָפֵק שְׁמָהּ הַתְּרָאָה.** ולכך הוא מחייב אחת, כיון שאחד משתי הגידים שאכל אסרתו תורה, והתרו בו עליה בהתראת ספק, שאף היא נחשבת התראה.

והיכן מצאנו תנא בדעת רבי יהודה שהתראת ספק היא התראה: **דְּתַנְיָא** בברייתא לגבי קרבן פסח, נאמר בתורה (שמות יב י) **'וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ',**

איזו מליקה מטהרת מידי נבילה? יום ראשון י"ב אדר א' ה'תשע"ט

הלכות פסולי המוקדשין פרק ז, הלכה א: כָּל הַפְּסוּלִין לֶעָבוֹדָה שֶׁמָּלְקוּ, מְלִיקָתָן פְּסוּלָה; וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹתוֹ הָעוֹף פָּסוּל, אֵינוֹ כְּנִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר לְטַמְּאָה. וְכֵן אִם מָלַק בַּלַּיְלָה... אֵינָם כִּנְבֵלָה.

נבילת עוף טהור מטמאה את אוכלה בכניסתה ל'בית הבליעה', וקרבנות העוף הטעונים מליקה, המליקה מוציאתן מידי טומאת נבילה. ושנינו (זבחים סח, א) שגם אם המליקה אינה כהלכה (שנעשתה על ידי כהן פסול לעבודה או בלילה) והקרבן פסול, הרי היא מטהרת מידי נבילה.

והגמרא (שם סט, א) מבארת זאת:

נבילת עוף מטמאה ב'בית הבליעה' רק אם במיתת העוף לא ניתר איסור שהיה עליה בחיים, אבל מליקה מתירה את האיסור שהיה בעוף קודם (הקרבה על המזבח ואכילת כהנים), ולכן אינה מטמאה טומאת נבילה. ולא רק מליקה כהלכה המתירה את הקרבת העוף על המזבח (לאחר שבהיותו חי לא היה ראוי להקרבה) אלא גם מליקה פסולה מטהרת מידי נבילה כי המליקה מתירה לענין ש'אם עלה למזבח לא ירד' בדיעבד, בעוד שבהיות העוף חי, אינו ראוי להקרבה אפילו בדיעבד, ו'אם עלה למזבח - ירד'.

וכתבו התוספות (שם סח, א ד"ה מלק, בביאור הראשון) שהלכה זו היא לדעת רבי שמעון (שם פד, א) שמליקה בלילה מתירה בדיעבד להקריב את קרבן העוף אם עלה למזבח, אך לדעת רבי יהודה מליקה בלילה פוסלת את ההקרבה גם בדיעבד ואם עלו למזבח ירדו, ואם מלק בלילה יטמא העוף ב'בית הבליעה'.

ולפי זה, העירו אחרונים (תוס' יו"ט זבחים פ"ז מ"ה. קרן אורה שם סט, א. ועוד):

הרמב"ם (לעיל פ"ג ה"ו) פסק כדעת רבי יהודה שבהמת קדשים שנשחטה בלילה 'אם עלתה - תרד', ואיך כתב כאן שאם מלק בלילה אינו כנבילה ואינו מטמא בבית הבליעה?

ותירצו (ע"פ דברי התוספות שם, בתירוצם השני): לדעת רבי יהודה, רק בבהמה קרבן שנשחט בלילה אי אפשר להקריבו גם בדיעבד, אבל בעוף גם אם נמלק בלילה - לא ירד מהמזבח אם העלוהו בדיעבד. ולכן, זו מליקה המתירה את האיסור (שבחייו אם עלה למזבח - ירד) ואינה מטמאת ב'בית הבליעה'.

קן שפרח ממנה גוזל יום שני י"ג אדר א' ה'תשע"ט

הלכות פסולי המוקדשין פרק ט, הלכה א: קֵן סְתוּמָה שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה גּוֹזָל לְאָוִיר, אוֹ שֶׁפָּרַח לְבֵין הָעוֹפוֹת שֶׁיָּמוּתוּ כֻּלָּן, אוֹ שֶׁמֵּת גּוֹזָל אֶחָד - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי.

'קן סתומה' – ששני העופות שבה הוקדשו באופן סתמי, בלי לפרש איזה מהם לחטאת ואיזה לעולה. ואם אחד מהם נעלם ואין אפשרות להקריבו, ניתן להקריב את השני בצירוף עוף אחר.

ולמעשה דין זה נוהג גם ב'קן מפורשת', היינו כאשר התפרש איזה מהעופות לחטאת ואיזה לעולה, אלא שבאופן זה ברור שאפשר להקריב את האחד ללא חברו, כי מלכתחילה אינם תלויים זה בזה והחידוש הוא שאפילו ב'קן סתומה' ששני העופות תלויים זה בזה (כי הקרבת האחד לחטאת קובעת את דינו של השני כעולה ולהיפך), אם אבד אחד מהם ניתן להקריב את השני.

ונקטו שלוש דוגמאות בהן לא ניתן להקריב את אחד העופות, כי בכל אחת מהן יש חידוש נוסף:

במקרה הראשון, "פרח גוזל לאויר", גוזל זה עדיין לא נדחה לגמרי מהקרבה, כי אפשר שישוב או יילכד על ידי אדם שיביא אותו כקרבן, ולכן גם חברו לא נדחה.

יתירה מכך במקרה השני, "פרח לבין העופות שימותו כולם" (היינו שהתערב בקבוצת עופות שדינם למיתה ואסור להקריבם) שבכך הוא נפסל להקרבה, ואף־על־פי־כן אפשר להקריב את חברו.

אך גם במקרה השני עדיין יש סיכוי שיצליחו לזהות את העוף הפורח, ולכן אין כאן דיחוי גמור. ועל כך התחדש במקרה השלישי שאפילו אם "מת גוזל אחד" ושוב אין כל אפשרות שיקרב, ניתן להקריב את חברו (קנים כג, א, רא"ש ומפרש שם).

ויש מפרשים כי במקרה הראשון יש חידוש גדול יותר מאשר באחרים כי יש לחשוש שמא מישהו ילכוד את העוף שפרח ויקריבהו בתור חטאת וממילא זה שכנגדו נעשה עולה (או להיפך) וכיון שאין אנו יודעים מכך נקריבהו שלא כדינו. ומכל־מקום אין צריך לחשוש לכך ואפשר להקריב את הגוזל הנותר (רא"ש שם בשם הרז"ה).

דין הנסכים כשנפסל הקרבן יום שלישי י"ד אדר א' ה'תשע"ט

הלכות פסולי המוקדשין פרק יב, הלכה ו: נְסָכִים שֶׁקֻּדְּשׁוּ בִּכְלֵי שָׁרֵת, וְנִפְסַל הַזֶּבַח - אִם נִפְסַל בַּשְּׁחִיטָה, לֹא קֻדְּשׁוּ הַנְּסָכִים לְקָרֵב; נִפְסַל מִקַּבָּלָה וָאֵילַךְ, קֻדְּשׁוּ הַנְּסָכִים לְקָרֵב; שֶׁאֵין הַנְּסָכִים מִתְקַדְּשִׁין לְקָרֵב אֶלָּא בִּשְׁחִיטַת הַזֶּבַח.

ומבאר ה'כסף משנה':

נסכים הבאים עם הקרבן מתקדשים קדושת הגוף על ידי נתינתם בכלי שרת רק עם שחיטת הקרבן (מנחות עט, א). והדברים אמורים לענין 'פסול לינה', היינו שהנסכים נפסלים מחמת לינת לילה (כקרבן הנפסל ב'לינה') רק לאחר שנתקדשו בכלי שרת ונשחט הקרבן. ולכן "אם נפסל בשחיטה לא קדשו

הנסכים" ואינם נפסלים ב'לינה'. וכתב ש"כך פירש רש"י בלשון אחר" (רש"י כת"י). וכן כתבו התוספות (שם ד"ה אין) בשם רש"י.

ותמה ה'תוספות יום טוב' (שם פ"ז מ"ד):

שנינו (מעילה פ"ב מ"ט): כל המנחות והנסכים "כיון שקדש בכלי חייבין עליו משום נותר". וכן פסק הרמב"ם (הל' מעה"ק פ"ב הי"ב) שאם קדשו הנסכים בכלי שרת, הרי הם נפסלים בלינה. ואם כן, איך יתכן שלדעת הרמב"ם נתינת הנסכים בכלי שרת אינה מקדשתם, ונפסלים ב'לינה' רק לאחר שחיטת הזבח?

ומבאר:

לדעת הרמב"ם אכן חלה קדושת הגוף על הנסכים כבר בנתינתם בכלי שרת (ונפסלים ב'לינה'). ודבריו "שאין הנסכים מתקדשים ליקרב אלא בשחיטת הזבח" אמורים לענין לשנות את הנסכים לקרבן אחר (כי הקרבן שלשמו הופרשו - נפסל), כי כל זמן שלא נשחט הזבח לא נתקדשו הנסכים עבור הזבח שהופרשו לשמו ואפשר להקריבם לזבח אחר, אך אם נשחט הזבח, אי אפשר להקריבם לזבח אחר (בקרבן יחיד, אך בקרבן ציבור אפשר להקריבם לזבח אחר, כמבואר בהמשך ההלכה).

וכן כתב ב'לקוטי הלכות' (מנחות שם, זבח תודה ד"ה מאי לאו) והוסיף שכן הוא דיוק לשון הרמב"ם כאן "אם נפסל בשחיטה - לא קדשו הנסכים ליקרב", היינו ש"יכול להקריבם עם זבח אחר שהיה כבר זבוח באותה שעה", כי "על ידי קדושת הכלי לבד יכול עדיין לשנותם לזבח אחר", אבל לענין פסול לינה - נתקדשו הנסכים.

'מחשבת שינוי השם' בקרבנות ציבור — יום רביעי ט"ו אדר א' ה'תשע"ט

הלכות פסולי המוקדשין פרק טו, הלכה א: כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, בֵּין בְּקָרְבְּנוֹת יָחִיד בֵּין בְּקָרְבְּנוֹת צִבּוּר - כְּשֵׁרִים, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה.

מקור הדברים הוא בגמרא (זבחים ד, ב) "שינוי קודש ישנו בציבור כביחיד", היינו שקרבן ציבור שהוקרב לשם קרבן אחר לא עלה לשם חובה, כמו בקרבן יחיד.

ותמהו האחרונים (רעק"א, פנים מאירות חק נתן, ריש זבחים): אם כן, מה פשר דברי הרמב"ם בפירוש המשניות (זבחים פ"א מ"א) שמחשבת שינוי השם אינה פוסלת בקרבנות ציבור?

ובגלל סתירה זו רצה ה'פנים מאירות' לומר שהרמב"ם "חזר בחיבורו מפירושו שפירש במתניתין", אך ה'חק נתן' מבאר:

יש שני סוגים ב'מחשבת שינוי השם': בשחט עולת מוסף לשם חטאת הציבור, וודאי יסבור הרמב"ם שלא עלתה לשם חובה שהרי שני קרבנות אלו אינם קרבים מאותו סוג - חטאת הציבור באה מהשעירים, ועולת מוסף באה מן הצאן. וזהו שכתב הרמב"ם כאן שגם קרבנות ציבור לא עלו לשם חובה אם נשחטו במחשבת שינוי השם, אבל בהמה שהוקדשה לעולת תמיד ושחטוה לעולת מוסף או אם הוקדשה למוסף ושחטוה לקרבן תמיד, כיון ששניהם קרבים מאותו סוג - עלתה לשם חובה. ובזה חלוק דינם מקרבנות יחיד, שאם התחייב להביא עולה ושלמים והפריש לעולה אך שחט לשם שלמים לא עלתה לו לא משום עולה ולא משום שלמים.

ביאור נוסף:

לכתחילה אסור לשחוט במחשבת שינוי השם בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות ציבור ("שינוי קודש ישנו בציבור כביחיד"), אך בדיעבד דיניהם שונים: קרבנות ציבור - עלו לשם חובה, ואילו קרבנות יחיד שיש להם בעלים ידועים אף שכשרים, לא עלו לשם חובה (כמו שחילק הרמב"ם בפירוש המשניות). וזה גם דיוק לשון הרמב"ם כאן "שלא עלו לבעלים לשם חובה", שכוונתו לקרבנות יחיד, כי קרבנות ציבור אין להם בעלים.

קרבן שנהפך לתועבה — יום חמישי ט"ז אדר א' ה'תשע"ט

הלכות פסולי המוקדשין פרק יח, הלכה ג: כָּל קָרְבָּן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ שֶׁהוּא פָּסוּל . . כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כַּזַּיִת כְּמֵזִיד, לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה".

האיסור לחשוב מחשבת פסול בעת הקרבת הקרבן נלמד מהפסוק "לא יחשב" (לעיל ה"א), אך בפסוק זה לא התפרש שעל־ידי־זה הוא נאסר באכילה, ואת זאת למדים מהפסוק "לא תאכל כל תועבה", היינו שכל דבר שנעשתה בו עבירה הוא תועבה ואסור לאוכלו.

ובדומה לכך לגבי איסור בשר בחלב: בפסוק נאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו", אך לא התפרש שאם התבשל נאסר באכילה, ואיסור האכילה נלמד (לפי אחת הדעות – חולין קיד, ב) מהפסוק "לא תאכל כל תועבה" - מאחר ונעשתה עבירה בבישול הבשר עם החלב, הרי הוא נהפך לתועבה ונאסר באכילה.

אמנם, לגבי איסור אכילת בשר הקרבן לאחר זמנו, 'נותר', כותב הרמב"ם (להלן ה"י) שהוא נלמד מהפסוק "לא יאכל כי קודש הם" ומשמע שאינו בכלל הפסוק "לא תאכל כל תועבה".

ובטעם הדבר יש שביארו, כי רק כאשר נעשתה פעולת (או מחשבת) איסור בדבר, הרי הוא נאסר מהכתוב לא תאכל כל תועבה, אבל 'נותר' שלא נעשתה בו פעולת איסור אלא נשאר מעצמו והאיסור הוא שהאדם לא הקריב אותו, אין הוא בגדר 'תועבה' (מנחת חינוך מצוה תסט, מהר"ם שיק מצוה רטז).

אך יש שכתבו שאפילו באיסור הנעשה מאליו נהפך הדבר לתועבה. והראיה, שבבשר בחלב אף אם נפל הבשר מאליו לתוך החלב והתבשל עמו, הרי הוא נאסר למרות שלא נעשתה בו פעולת איסור (שבעים פנים לתורה, טז).

ויש שביארו כי רק כאשר הקרבן עצמו נפסל הוא נחשב כ'תועבה', אך 'נותר' שאינו פסול בעצם הקרבן אלא רק בחלק הבשר שנותר, אינו בכלל תועבה (אור שמח).

עבודת יום הכפורים בכהן גדול נשוי — יום שישי י"ז אדר א' ה'תשע"ט

הלכות עבודת יום הכפורים פרק א, הלכה ב: עֲבוֹדַת כָּל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּחֲמוֹת אֵלּוּ הַקְּרֵבִין בְּיוֹם זֶה... וְכֵן שְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל יוֹם זֶה... הַכֹּל בְּכֹהֵן גָּדוֹל נָשׂוּי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ", בֵּיתוֹ זוֹ אִשְׁתּוֹ.

לכאורה צריך להבין:

מדוע קבעה התורה שכל עבודות יום הכפורים צריכות להיעשות בכהן גדול נשוי דווקא, ובפרט שקודם לעבודות אלו "מפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו" [קודם ליום הכפורים] (להלן ה"ב)?

ויש לבאר:

שעיר של יום הכיפורים מכפר על כל ישראל (רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ב) והוידוי שהכהן הגדול מתוודה הוא בשליחות כל ישראל. מצד שני, אין השעיר מכפר על כל עבירות שבתורה, אלא אם עשה תשובה (שם). כלומר, כפרת השעיר על הציבור כולו הנעשית על ידי הכהן הגדול שהוא שלוחם של כל ישראל, אינה מועילה ליחיד אלא אם כן עשה תשובה.

וטעם הדבר הוא כי עם היות שהשעיר שייך לכל הציבור כולו וכל יחיד ויחיד נכלל בציבור, עם זאת הכפרה צריכה לחול על כל יחיד בפני עצמו (בתנאי שעשה תשובה).

ועל פי הדגשה זו – שכפרת השעיר צריכה לחול על היחיד בפני עצמו – מובן מדוע הביא הכהן הגדול פר נוסף לכפרת עצמו (לקמן פ"ד ה"ד) ואינו נכלל בכפרת הכלל, כי נוסף להיותו איש הציבור כשלוחם ובא־כוחם של כל ישראל יש לו גם מציאות פרטית, ולכן עליו להביא פר נוסף לכפרת עצמו.

וזו גם הסיבה לכך שהכהן הגדול צריך להיות נשוי וכולל את 'ביתו' ('זו אשתו') בכפרת עצמו, כי בכך משתמע שאת הפר שמביא לכפרת עצמו איננו מביא כנציג הציבור אלא כאיש פרטי.

(לקוטי שיחות לב עמ' 110)

מה עשה הכהן לאחר ההזאה על הפרוכת? — שבת קודש י"ח אדר א' ה'תשע"ט

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד, הלכה ב: וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל דַּם הַפָּר מֵעַל הַכַּן, וּמַזֶּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֹכֶת... וּמַנִּיחַ דַּם הַפָּר, וְנוֹטֵל דַּם הַשָּׂעִיר, וּמַזֶּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֹכֶת... וְאַחַר כָּךְ מְעָרֶה דַּם הַפָּר לְתוֹךְ דַּם הַשָּׂעִיר, וּמַחֲזִיר הַכֹּל לַמִּזְרָק שֶׁהָיָה בּוֹ דַּם הַפָּר - כְּדֵי שֶׁיִּתְעָרְבוּ יָפֶה יָפֶה.

בצאת הכהן הגדול מקודש הקדשים ביום הכיפורים, היה מניח את דם השעיר (שעלה עליו הגורל לה') על הכן שבהיכל כדי ליטול את דם הפר להזות על הפרוכת. ומבאר ה'מגן אברהם' (או"ח סי' קמז סקי"א, וראה במחצית השקל שם) שהיה צריך להניח את דם השעיר כדי לפנות את יד ימינו ליטול את דם הפר שלא יצטרך לקחתו בשמאלו, כי כל עבודות המקדש הן ביד ימין (ואחר כך הניח גם את דם הפר כדי ליטול את דם השעיר בימין).

ומה שכתב הרמב"ם "ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר כדי שיתערבו יפה יפה", כדי להזות מדם התערובת על מזבח הזהב, נלמד מהנאמר במשנה (יומא נג, ב) "עירה דם הפר לתוך דם השעיר ונתן את המלא בריקן".

ותמה ה'לחם משנה' (הל פסוה"מ פ"א הכ"א):

בתחילה פירשה הגמרא (שם נח, א) את דברי המשנה "ונתן את המלא בריקן", היינו שהכהן הגדול הושיב את המזרק המלא בדמים המעורבים לתוך המזרק הריק (שקודם עירה ממנו את דם הפר), ולפי זה מנסה הגמרא להוכיח מכאן ש'מין במינו אינו חוצץ', כי אף שאינו 'לוקח' בידו את המזרק עם הדם, כי המזרק הריק חוצץ בין ידו למזרק המלא – אין כאן חציצה, כי שני המזרקים הם מאותו מין.

ודוחה הגמרא ומפרשת: "ונתן את המלא בריקן". כלומר, לאחר שעירה את דם הפר לתוך דם השעיר חוזר ומערה את הדמים לתוך המזרק הריק (ולא מניח את המזרק המלא בתוך המזרק הריק), ואם כן אין להוכיח ש'מין במינו אינו חוצץ'.

ואם כן, הרמב"ם שפסק (הל' פסומ"ק שם) ש'מין במינו אינו חוצץ' יכל לפרש את ההלכה שבמשנה כפי שסברה הגמרא בתחילה, שלאחר עירוי דם הפר לדם השעיר הכניס הכהן הגדול את המזרק המלא לתוך המזרק הריק, ולא כפי שכתב כאן "ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר"!

ומבאר ה'לחם משנה':

מסקנת הגמרא לא נאמרה רק כדי לדחות את ההוכחה (ש'מין במינו אינו חוצץ') אלא גם לגלות איזו פעולה נעשתה לאחר עירוי דם הפר לדם השעיר - שעירה את שני הדמים בחזרה למזרק, "כדי לערבן יפה יפה".

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

המזון גילה את דעתו שאין רצונו לאכול ולשתות עוד וגמר את סעודתו, והברכה הראשונה שבירך לצורך שתיית היין בסעודה לא מועילה עוד למה שרוצה לשתות מכאן ולהבא משום שאין שתיית היין שישתה מצטרפת לסעודה שאכל, ואף אתם אסור לכם לשתות אם לא תברכו על היין. וממעשה זה של תלמידי רב יש ללמוד, **דְּהָכָא נַמִּי** בדין כיסוי הדם, לאחר ששחט החיה וכיסה דמה ובא לשחוט העוף, **כֵּיוָן דְּאִיטַּפַּל לֵיהּ לְכִסּוּי** – כיון שהתחיל לעסוק במצות הכיסוי, הפסיק את עיסוקו בשחיטה, **וְאִיחַיַּיב לֵיהּ לְבִרְכָה** – וחייב לברך מחדש על שחיטת העוף, ושלא כדברי רבי חנינא שכששוחט חיה ועוף די בברכה אחת בתחילה אפילו לרבי יהודה שמפסיק ביניהם בכיסוי דם החיה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – י"ב־י"ח אדר א' תשע"ט

יום ראשון י"ב אדר א' ה'תשע"ט

הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר המפריש מעות לחטאתו ומת או אבדו והקריב חטאת תחתיהן.

1 **א. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וָמֵת - יֵלְכוּ הַמָּעוֹת**
2 **לְיָם הַמֶּלַח[2]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ,**
3 **וְהִקְרִיב חַטָּאת תַּחְתֵּיהֶן, וְנִמְצְאוּ הַמָּעוֹת אַחַר כַּפָּרָה**
4 **- יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח[3].**

2) דינם כחטאת שמתו בעליה, וכדי שלא ייכשלו בהם בני אדם משליכים אותם לים המלח. 3) כחטאת שכיפרו בעליה.

5 **ב. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת**
6 **אֲחֵרוֹת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן חַטָּאת**
7 **עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת - יָבִיא מֵאֵלּוּ וָאֵלּוּ**
8 **לְחַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה[4].**

4) לעולות ציבור.

9 **ג. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ חַטָּאת**
10 **תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבָהּ עַד שֶׁנִּמְצְאוּ**
11 **הַמָּעוֹת, וַהֲרֵי הַחַטָּאת בַּעֲלַת מוּם - תִּמָּכֵר, וְיָבִיא**
12 **מֵאֵלּוּ וָאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה.**

13 **ד. הִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת**
14 **תַּחְתֶּיהָ, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶם עַד שֶׁנִּמְצָאת**
15 **חַטָּאתוֹ, וַהֲרֵי הִיא בַּעֲלַת מוּם - תִּמָּכֵר, וְיָבִיא**
16 **מֵאֵלּוּ וָאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה.**

17 **ה. הִפְרִישׁ[5] שְׁנֵי צִבּוּרֵי מָעוֹת לְאַחֲרָיוּת - מִתְכַּפֵּר**
18 **בְּאֶחָד מֵהֶם, וְהַשֵּׁנִי יִפֹּל לִנְדָבָה[6].**

5) אבל אסור לקחת קצת מציבור זה וקצת מזה, בניגוד לדינים שבהלכות ב־ד שנאמר בהם "יביא מאלו ומאלו". 6) כמו בהפריש שתי חטאות לאחריות, למעלה פרק ד הלכה ה.

19 **ו. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ אוֹ דְּמֵי חַטָּאתוֹ, וּכְסָבוּר שֶׁהוּא**
20 **חַיָּב וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב - הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין[7] וְלֹא**
21 **נִתְקַדְּשׁוּ. הִפְרִישׁ שְׁתַּיִם אוֹ דְּמֵי שְׁתַּיִם, וּכְסָבוּר**
22 **שֶׁהוּא חַיָּב שְׁתַּיִם וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת -**
23 **יָבִיא אַחַת, וְהַשְּׁאָר[8] יִפְּלוּ לִנְדָבָה[9].**

7) שזה הקדש טעות ועל מנת כן לא הקדישו. 8) בהפריש דמים המובן כפשוטו, ובהפריש בהמות הכוונה שירעו עד שיפול בהן מום וימכרן ויקנו חטאת אחת ושאר הכסף יפול לנדבה. 9) מפני שחלה עליהם קדושה.

24 **ז. הַלּוֹקֵחַ מָעוֹת בְּיָדוֹ[10] אוֹ שֶׁהָיָה מְלַקֵּט[11] וְאָמַר:**
25 **אֵלּוּ אָבִיא מֵהֶם חַטָּאתִי - הַמּוֹתָר חֻלִּין[12]. וְכֵן יֵרָאֶה**
26 **לִי, שֶׁהַדָּבָר קַל וָחֹמֶר בִּשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת[13] שֶׁהַמּוֹתָר**
27 **חֻלִּין.**

10) לקח בידו בבת אחת כמה מטבעות. 11) מצרף פרוטה לפרוטה עד שנתלקט סכום גדול. 12) אם קנה בהם בהמה לחטאת ונשאר מותר, הרי הוא חולין, מפני שאמר, אביא מהם חטאתי, לא הקדיש כולם אלא כדי מחירו של הקרבן. וכל זה כשאמר "אביא מהם", אבל כשאמר "אלו לחטאת", - המותר נדבה, מפני שהקדיש כולן. 13) חטאת באה לכפרה על חטא, ואולי התכוון לתת יותר מחובתו, מפני שלבו נוקפו, מה שאין כן בקרבנות נדבה ולפיכך קל וחומר הוא שהמותר חולין.

28 **ח. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְמִנְחַת חוֹטֵא וְהֵבִיא מֵהֶם**
29 **מִנְחָתוֹ[14], אוֹ שֶׁהִפְרִישׁ מִנְחַת חוֹטֵא וְהוֹתִירָה[15] -**
30 **הַמּוֹתָר יָבִיא מִנְחַת נְדָבָה[16]. אֲבָל מוֹתַר עֲשִׂירִית**
31 **הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהִיא הַחֲבִתִּין[17] - יִרְקַב.**
32 **וְכֵן מוֹתַר לַחְמֵי תוֹדָה וּמוֹתַר לַחְמוֹ שֶׁל נָזִיר -**
33 **יִרְקְבוּ[18]. וּמוֹתַר דְּמֵי נְסָכָיו - יִפְּלוּ לִנְדָבָה[19]. כְּבָר**
34 **בֵּאַרְנוּ בִּשְׁקָלִים, שֶׁמּוֹתַר הַשְּׁקָלִים - חֻלִּין.**

14) ונשאר חלק מהכסף. 15) הביא קמח יותר ממה שהיה צריך להביא. 16) ככל מותר חטאת שקרב נדבה. במשנה שקלים פרק ז הלכה ד שנינו: זה מדרש דרש יהוידע הכהן וכו' כל הבא משום חטאת ושום אשמה, יקח בהם עולות. מלשונו של רבינו משמע שהחוטא מקריב את המותר כמנחת נדבה, אבל בגמרא שם אמרו שזה כמותר החטאת והרי שנינו שם, שמותר חטאת הוא לקיץ המזבח לעולות ציבור. 17) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשירית האיפה סולת והיא נקראת מנחת חביתין. 18) והטעם, מפני שלא מצאנו לחם קרב בפני עצמו, אלא כתוספת לקרבן, ואין לצרף מותר זה לקרבנו של נזיר אחר, כי הנזיר האחר חייב להביא לחמי נזיר משלו, כמפורש בתורה ואינו יכול להוסיף עליהם. ומזה הטעם גם לחמי תודה ירקבו, כי אין להם תקנה. 19) נסכים קדשי קדשים הם ודינם כמותר חטאת ואשם.

35 **ט. מוֹתַר קִנֵּי זָבִים[20], קִנֵּי זָבוֹת, קִנֵּי יוֹלְדוֹת,**
36 **חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת - מוֹתְרֵיהֶם יִפְּלוּ לִנְדָבָה[21]**
37 **וְיִקְרְבוּ עוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. מוֹתַר עוֹלָה[22] -**
38 **לְעוֹלָה. מוֹתַר שְׁלָמִים - לִשְׁלָמִים. מוֹתַר מִנְחָה**
39 **- לְמִנְחָה. מוֹתַר פֶּסַח - לִשְׁלָמִים[23]. מוֹתַר**
40 **נְזִירִים[24] - לִנְזִירִים. מוֹתַר נָזִיר - לְאוֹתוֹ נָזִיר[25].**
41 **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמּוֹתַר חַטָּאת לִנְדָבָה?**

בְּחַטָּאת קְבוּעָה[26]; אֲבָל מִי שֶׁהוּא חַיָּב בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד[27] שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטַּאת בְּהֵמָה וְהֶעֱנִי[28] - מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶם עוֹף וּמְחַלְּלָן[29] עַל הָעוֹף וְיֵהָנֶה מֵהֶם[30]. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ דְּמֵי הָעוֹף וְהֶעֱנִי[31] - מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶם עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וִיחַלֵּל הַמָּעוֹת עָלֶיהָ וְיֵהָנֶה בָּהֶם.

20) זב סופר שבעה ימים נקיים מראיית זיבה ואחר כך הוא חייב להביא קרבן שתי תורים או שני בני יונה (ויקרא טו, יד) ובלשון התלמוד זוג עופות זה נקרא קן. 21) לנדבות ציבור. 22) שהפריש מעות לעולת נדבה וקנה מהם בהמה ונשארו מעות, יקנה בהן עוד עולה וגם השנייה היא נדבת יחיד בניגוד למותר חטאת ואשם שנופל לנדבת ציבור. 23) בירושלמי שם למדו דין זה מהכתוב "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים" (שם ג, ו) דבר שאינו בא אלא מן הצאן - שלמים. ומה הוא שאינו בא אלא מן הצאן ולא מן הבקר? זה פסח. 24) אם גבו כספים לקנות קרבנות בשביל כמה נזירים ואחרי שקנו נשארו מעות, יקנו בהן קרבנות בשביל נזירים אחרים. 25) הכסף היה מיוחד לאותו נזיר ולפיכך אין לקנות בו קרבן נזיר אחר, אלא הוא מביא במותר זה קרבן נדבה. במשנה כתוב בפירוש: "מותר נזיר - לנדבה". 26) בין עני בין עשיר מביא אותו קרבן. רוב החטאות קבועות הן. 27) עשיר מביא חטאת בהמה ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם הוא עני מדוכא מביא עשירית האיפה סולת למנחה. בלשון התלמוד: "דלי דלות". העובר על שבועה או טמא שנכנס למקדש או אכל קודש חייב קרבן עולה ויורד (שלוש דרגות: בהמה, עופות, סולת. ויקרא ה). ויולדת (שתי דרגות: כבש, עופות. שם יב, ז־ח). 28) ירד מנכסיו. 29) מעביר קדושתן על העופות והן יוצאות לחולין. 30) כמכסף חולין. 31) דלי דלות.

י. הִפְרִישׁ בְּהֵמָה וְנָפַל בָּהּ מוּם - תִּמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ עוֹף. אֲבָל אִם הִפְרִישׁ עוֹף וְנִפְסַל - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה; שֶׁאֵין לָעוֹף פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[32].

32) אבל מעות שהפריש לקנות בהן עוף יש להן חילול כמו שנתבאר בהלכה ט.

יא. כָּל חַיָּבֵי קִנִּין[33] שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהִפְרִישׁוּ מָעוֹת לְקִנֵּיהֶן, רָצָה לְהָבִיא בְּכָל הַמָּעוֹת חַטַּאת הָעוֹף לְבַדָּהּ - יָבִיא[34], רָצָה לְהָבִיא בָּהֶן עוֹלַת הָעוֹף לְבַדָּהּ - יָבִיא. אֲפִלּוּ אָמַר: אֵלּוּ דְּמֵי חַטָּאתִי וְאֵלּוּ דְּמֵי עוֹלָתִי - יֵשׁ לוֹ[35] לְעָרֵב הַמָּעוֹת וְלִקַּח בָּהֶן כְּאֶחָד חַטָּאתוֹ וְעוֹלָתוֹ, אוֹ לִקַּח בַּכֹּל חַטָּאת אוֹ עוֹלָה; שֶׁאֵין הַקִּנִּין מִתְפָּרְשׁוֹת[36] אֶלָּא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים[37] אוֹ בַּעֲשִׂיַּת כֹּהֵן[38].

33) סתם קן פירושו שני עופות. אחד לחטאת ואחד לעולה. 34) ויקנה עוף אחר לעולה. 35) מותר לו. 36) נקבעות איזהו לחטאת ואיזהו לעולה. 37) כשהבעלים קנו בפירוש עוף זה לחטאת ועוף זה לעולה, אבל אם קנה זוג סתם ואחר כך אמר זה יהיה חטאת וזה עולה, מותר לו לשנות. 38) הכהן רשאי להקריב איזה שירצה לחטאת או לעולה, אם הבעלים לא קבעו בשעת לקיחה ואף על פי שקבעו בין לקיחה להקרבה.

יב. לְפִיכָךְ[39], אִם הִפְרִישׁ מָעוֹת לְקִנִּין סְתָם וָמֵת - יִפְּלוּ כָּל אוֹתָן הַמָּעוֹת הַסְּתוּמִין לִנְדָבָה[40], שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן רְאוּיִין לָבוֹא עוֹלָה.

39) מפני שהוא רשאי לקנות בכל הדמים עולה. 40) ואין דינם כדמי חטאת שמתו הבעלים שצריך להשליכם לים המלח.

יג. מִי שֶׁהָיָה מְחַיָּב חַטָּאת וְאָמַר: הֲרֵי עָלַי עוֹלָה[41], וְהִפְרִישׁ מָעוֹת וְאָמַר: אֵלּוּ לְחוֹבָתִי[42], רָצָה לְהָבִיא בָּהֶן חַטַּאת בְּהֵמָה - יָבִיא, עוֹלַת בְּהֵמָה - יָבִיא. מֵת וְהִנִּיחַ הַמָּעוֹת - יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח[43].

41) ומוטלת עליו חובה להביא עולה. 42) ולא פירש אם לחטאת או לעולה והרי שתיהן חובה עליו. 43) ולמה לא יפלו לנדבה כמו בהלכה יב? אין שני הדברים דומים זה לזה. בהלכה יב אפילו אם הבעלים אומרים אלו לחטאת ואלו לעולה רשאים הם לעשות כולן לעולה ולפיכך "כולן ראויים לבוא לעולה", מה שאין כן בהלכה זו שמסופקים אנו אם התכוון לחטאת או לעולה ומפני הספק ילכו לים המלח, וכל זה כשמת ולא גילה דעתו למה התכוון, אבל כשהוא מביא מדמים אלו חטאת או עולה הרי הוא מגלה את כוונתו באמירתו "לחובתי" (לחם משנה).

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר כל הזבחים שנתערב בהן אחת מהחטאות או אחד מאיסורי מזבח.

א. כָּל הַזְּבָחִים[2] שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן אַחַת מֵחַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת אוֹ שׁוֹר הַנִּסְקָל, אֲפִלּוּ אֶחָד בְּרִבּוֹא - כֻּלָּן יָמוּתוּ, לְפִי שֶׁבַּעֲלֵי חַיִּים חֲשׁוּבִין הֵן וְאֵינָם בְּטֵלִין. וְאִם הִקְרִיב - הֲרֵצָה, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[3].

2) משנה זבחים ע: 3) בגמרא שם עג: אמרו שלפי השיטה שבעלי חיים אינם נדחים, אם הקריב את התערובת הורצה, אע"פ שנדחו מהקרבה, ורבינו לשיטתו למעלה בפרק ד הלכה כד שבעלי חיים אינם נדחים.

ב. נִתְעָרֵב בָּהֶן אֶחָד מֵאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[4] - יִרְעוּ כֻּלָּם עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן[5] מֵאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁל קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרֵב[6].

4) שם. בהלכה הקודמת המדובר כשנתערבה בהמת קדשים בבהמות שדינן מיתה, ובהלכה זו אנו עוסקים בתערובת באיסורי מזבח. פירוש, בהמות שאסור להקריבן למזבח, כגון שור שהמית אדם או שרבע אשה על־פי עד אחד או על־פי הבעלים, שאינו נסקל אלא על־פי שני עדים כשרים, או בהמה טריפה וכדומה. 5) שמא בהמת קדשים היתה היפה ביותר. 6) אם היתה עולה – מקריב עולה, ואם

שלמים – שלמים. וכיצד הוא עושה? לוקח מדמי המכירה סכום שווה למחיר הבהמה השמנה ביותר, ואומר: בהמת הקדשים שנתערבה, בכל מקום שהיא תהא מחוללת על כסף זה, וקדושת הקרבן עוברת בזה על הכסף. נתבאר כבר כמה פעמים, שקרבן תמים אין לו פדיון, ולפיכך ירעו עד שיפול בהם מום.

1 **ג. נִתְעָרְבוּ[7] קָדָשִׁים בְּחֻלִּין תְּמִימִים - יִמָּכְרוּ הַחֻלִּין**
2 **שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין[8] וְיִקְרְבוּ כֻּלָּן. כֵּיצַד?**
3 **אַרְבַּע בְּהֵמוֹת שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאַרְבַּע בְּהֵמוֹת חֻלִּין**
4 **תְּמִימִים - יִמָּכְרוּ הָאַרְבַּע שֶׁל חֻלִּין[9] לְמִי שֶׁהוּא צָרִיךְ**
5 **לְהָבִיא שְׁלָמִים וְיִקְרְבוּ הַכֹּל שְׁלָמִים. וְכֵן בְּעוֹלָה אוֹ**
6 **בְּאָשָׁם. וְהַדָּמִים חֻלִּין לְכָל דָּבָר, שֶׁהֲרֵי דְּמֵי חֻלִּין הֵן.**

7) שם. 8) מין הזבח שנתערב, אם שלמים – שלמים, ואם עולה – עולה. 9) יאמר לקונה בפירוש, שהוא מוכר לו את ארבע הבהמות שהן חולין. תקנה זו היא יותר יעילה מזו שבהלכה ב.

7 **ד. נִתְעָרֵב[10] שׁוֹר הֶקְדֵּשׁ בְּשִׁעֻרִים שֶׁל חֹל - גָּדוֹל**
8 **שֶׁבְּכֻלָּן הֶקְדֵּשׁ[11], יִמָּכְרוּ[12] הַשְּׁאָר לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין.**
9 **נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים[13] מִין בְּמִינוֹ[14] - זֶה יִקְרַב**
10 **לְשֵׁם בְּעָלָיו[15], וְזֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעָלָיו, אַף עַל פִּי**
11 **שֶׁאֵין כָּל אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר קָרְבָּנוֹ. כַּמָּה דְּבָרִים**
12 **אֲמוּרִים? בְּקָרְבְּנוֹת נָשִׁים, שֶׁאֵין בָּהֶם סְמִיכָה[16]; אֲבָל**
13 **קָרְבְּנוֹת אֲנָשִׁים, הוֹאִיל וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִסְמֹךְ עַל**
14 **רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ עַד שֶׁיִּתֵּן הָאֶחָד**
15 **חֶלְקוֹ לַחֲבֵרוֹ[17], אוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל מוּם בַּכֹּל, וְיִמָּכְרוּ,**
16 **וְיָבִיאוּ כָּל אֶחָד בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מֵאוֹתוֹ הַמִּין.**

10) תוספתא מנחות פי"ג הלכה ב. 11) כלומר, יקריב את הגדול שבהם לאותו מין קרבן, אם עולה – עולה, ואם שלמים – שלמים. והמדובר כשכל השוורים הם של המקדיש, ולפיכך הוא יכול להקריב את הגדול, אבל כשנתערב בשוורים של אחרים אין המקדיש יכול להקריב את הגדול, שמא אין זה שור שלו, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ובתוספתא מנחות שם כתוב בפירוש: שנתערב "בשוריו". וראה גמרא מנחות קח: 12) והדמים שיקבל בעד השוורים הם חולין. ואפילו אם אחד מהנמכרים הוא הקדש, אין קדושתו עוברת על הדמים, כי קרבן שאין בו מום אינו מתחלל (ראה רש"י שם). 13) משנה זבחים עא: 14) עולה בעולה או שלמים בשלמים, והם של שני בני אדם. 15) לשם מי שהוא בעליו. 16) ראה למעלה פרק ד הלכה יד, בפנים ובהערות. 17) המדובר בקדשים קלים שהם ממון בעלים, אבל קדשי קדשים אינם ממונו ואינו יכול ליתנם במתנה (אולם יש לתמוה, שהרי רבינו פסק בפרק ד מהלכות מעילה הלכה ח, ש"המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום". ראה הגהות ר' עקיבא איגר במשנה שם).

17 **ה. נִתְעָרְבוּ מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ[18], כְּגוֹן עוֹלָה**
18 **בִּשְׁלָמִים - לֹא יִקְרְבוּ אֲפִלּוּ כַּחֲמוּרָה שֶׁבָּהֶן[19],**
19 **שֶׁאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל.**

18) שם עה: 19) להקריב שניהם עולה. במשנה שם המדובר באשם ושלמים ששניהם נאכלים, אלא שזה נאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולפנים מן הקלעים בעזרה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם ולכל אדם מישראל. ונחלקו בזה ר' שמעון ורבנן. ר' שמעון אומר: "ישחטו בצפון (כדין אשם) ויאכלו כחמור שבהם", וחכמים חולקים ואומרים "אין מביאים קדשים לבית הפסול", פירוש אין לגרום לקדשים פסול על ידי צמצום זמן אכילתם, כי שמא לא יספיקו לאכול את כל הבשר, והנשאר ייפסל בנותר. אבל רבינו מדבר כאן בעולה ושלמים, ובמקרה זה אין אנו צריכים כלל לנימוק שאין מביאים קדשים לבית הפסול, שהרי רבינו בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ד פסק שהמעלה בשר קדשים קלים למזבח – לוקה, ואם כן אי־אפשר להקריבם כחמור שבהם. ונראה שרבינו נקט כאן "עולה ושלמים" לדוגמה, לבאר את המונח "מין בשאינו מינו", שלא תטעה לפרש כגון שור וכבש, אבל ההלכה עצמה כוללת כל סוגי תערובות של מין בשאינו מינו, ובהלכות הבאות מפורטים דיני כל סוג תערובת בפני עצמו.

20 **ו. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מְמַעֲטִין בִּזְמַן אֲכִילָתָן, כָּךְ אֵין**
21 **מְמַעֲטִין בְּאוֹכְלֵיהֶן[20] וְלֹא בִּמְקוֹם אֲכִילָתָן[21]. אֶלָּא**
22 **כֵּיצַד יַעֲשֶׂה?[22] יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם,**
23 **וְיִמָּכֵר כָּל אֶחָד מֵהֶן לְבַדּוֹ[23], וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה**
24 **שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין הָאַחֵר,**
25 **וַיַּפְסִיד הַמּוֹתָר[24] מִבֵּיתוֹ.**

20) כגון בכור ומעשר בהמה, ששניהם נאכלים לשני ימים ולילה, אלא שהמעשר מותר לכל אדם מישראל, ובכור נאכל רק לכהנים. 21) לא מצאנו דבר שיהיה בו צמצום במקום ולא יהיה בו גם צמצום או באוכליו או בזמן אכילתו, ולפיכך לא נתבאר למה הביא רבינו דין זה בכלל. 22) זה נמשך גם להלכה הקודמת. 23) שאם ימכור שניהם יחד, לא ידע כמה מחיר היפה שבהם. 24) ההפרש, שבין דמי יפה ובין דמי גרועה.

26 **ז. אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִקְרִיב עוֹלָה שֶׁחַיָּב בָּהּ אוֹ**
27 **שְׁלָמִים שֶׁהָיָה חַיָּב לְהַקְרִיבָן[25] - הֲרֵי זֶה מַקְרִיב[26]**
28 **מִדְּמֵי הַתַּעֲרֹבֶת עוֹלָה אַחֶרֶת וּשְׁלָמִים אֲחֵרִים.**

25) כדי שלא יאחר קיום נדרו. 26) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ב.

29 **ח. חַטָּאת[27] שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּשְׁלָמִים - יִרְעוּ הַכֹּל עַד**
30 **שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים,**
31 **וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן חַטָּאת. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב חַטָּאת**
32 **אַחֶרֶת עַל חַטָּאת שֶׁהִפְרִישָׁהּ לוֹ - כֻּלָּן יָמוּתוּ[28].**

27) תוספתא שם. 28) כדין חטאת שאבדה וכיפרו בעליה לפני שנמצאה (למעלה פרק ד ה"א). וסובר רבינו, שנתערבה - דינה כאבודה. ראה כסף־משנה ולחם־משנה.

33 **ט. וְכֵן[29] אִם נִתְעָרְבוּ מָעוֹת חַטָּאת בְּמָעוֹת אָשָׁם -**
34 **לוֹקֵחַ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, וּמְחַלֵּל דְּמֵי חַטָּאת בְּכָל מָקוֹם**

1 שֶׁהוּא עַל חַטָּאת, וּדְמֵי אָשָׁם עַל אָשָׁם. וְאִם כְּבָר
2 קָרְבָה חַטָּאתוֹ[30] - יוֹלִיךְ כָּל הַמָּעוֹת לְיָם הַמֶּלַח[31].
3 וְאִם כְּבָר קָרְבָה אֲשָׁמוֹ[32] - יִפְּלוּ הַכֹּל לִנְדָבָה[33].

29) תוספתא שם. 30) לפני שחילל הכסף, והרי כאן דמי חטאת שכיפרו בעליה לפני שנמצאה האבודה מעורבים בדמי אשם. 31) כמו בפרק ב הלכה א. 32) והחטאת לא קרבה. 33) פירוש, כל מה שישאר אחרי שיקנה בהמה יפה ויקריבנה לחטאת – יפול לנדבה כדין מותר אשם.

4 י. תּוֹדָה[34] שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּתְמוּרָתָהּ[35] - שְׁתֵּיהֶן תִּקְרַבְנָה,
5 וְיָנִיף הַלֶּחֶם עִמָּהֶן[36]. וְכָךְ[37] אִם נִתְעָרְבָה תּוֹדָה בִּשְׁאָר
6 זְבָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁקָּרְבָה תּוֹדָתוֹ - יִרְעוּ הַכֹּל עַד
7 שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה תּוֹדָה אַחֶרֶת,
8 וּבִדְמֵי הַיָּפֶה זֶבַח אַחֵר.

34) שם. 35) אם אמר על בהמת חולין הרי זו תמורת תודה זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): "ואם המר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 36) עם התודה מביאים ארבעים חלות (לחמי תודה) ומניפין אותן בעזרה ביחד עם התודה, ואם נתערבה התודה בתמורתה מניפים הלחם עם שתיהן (ראה לקמן פרק יב הלכה ח, והלכה יג). 37) זה נמשך להלכות י"ז. תוספתא שם הלכה ג. סתם רבינו ולא פירש אם תודה שניה זו טעונה לחם או לא, וכן בתוספתא אין רמז ללחם. ראה ראב"ד וכסף־משנה כאן.

9 יא. נִתְעָרְבָה בְּאֵיל נָזִיר[38] - שְׁתֵּיהֶם תִּקְרַבְנָה[39],
10 וְיָנִיף הַלֶּחֶם[40] עִמָּהֶן.

38) שם. נזיר מביא איל לשלמים. 39) ואע"פ שהזרוע נאכל כקדשי קדשים וממעט באוכליו, מפני שלא חששו לחלק קטן כזה (כסף־משנה). 40) ראה הערה לה.

11 יב. בְּכוֹר[41] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח - שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד
12 שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם[42], וְיֵאָכְלוּ כִּבְכוֹר[43]. וְלָמָּה לֹא
13 יִקְרְבוּ? לְפִי שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל לְכָל אָדָם עַד חֲצוֹת,
14 וְהַבְּכוֹר לִשְׁנֵי יָמִים, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לַכֹּהֲנִים;
15 וְאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוֹל, וְאֵין מְמַעֲטִין
16 בַּאֲכִילָתָן.

41) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ד, פסחים צח: 42) רבינו השמיט כאן דברי רבא (פסחים שם.) הנוגעים לתקנתו של הפסח שצריך פדיון, היינו שמביא בהמה ומחלל עליה את הפסח ומקריבה שלמים, כדין מותר פסח. 43) כחומרת בכור שאסור לשוחטו באטליז הקבוע, ושחיטת בהמות חולין, וגם אין מוכרים את בשרו באיטליז ואין שוקלים אותו במשקלות אלא באומד, אבל באכילה עצמה אין בבכור בעל מום כל חומרה (ראה רש"י שם, וכסף־משנה כאן).

17 יג. וְכֵן מַעֲשֵׂר[44] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח, כְּשֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם
18 יֵאָכְלוּ כְּמַעֲשֵׂר. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרְבוּ - יֵאָכְלוּ
19 בְּמוּמָן[45].

44) תוספתא זבחים שם. גם כאן צריך לחלל את הפסח על בהמה אחרת ויקריבנה שלמים (לחם־משנה). 45) בלי כל תיקון, שהרי אין כל הבדל בין דיני בכור לדיני מעשר בעלי מומים.

20 יד. וְכֵן שְׁאָר קָדָשִׁים[46] שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּבְכוֹר וּבְמַעֲשֵׂר -
21 יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם, וְיֵאָכְלוּ כִּבְכוֹר שֶׁנָּפַל בּוֹ
22 מוּם אוֹ כְּמַעֲשֵׂר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם.

46) משנה זבחים עא:

23 טו. אָשָׁם[47] שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁלָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין
24 מַקְרִיבִין מִשְׁנֵיהֶן אֶלָּא הָאֵמוּרִין אֲבָל הַבָּשָׂר נֶאֱכָל -
25 לֹא יִקְרְבוּ[48], אֶלָּא יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא
26 בִּדְמֵי הַיָּפֶה אָשָׁם, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שְׁלָמִים, וְהַמּוֹתָר
27 יַפְסִיד מִבֵּיתוֹ. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - שְׁנֵיהֶן
28 יִפְּלוּ לִנְדָבָה[49].

47) משנה שם עה: 48) מפני שאשם נאכל ליום ולילה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, ו"אין מביאים קדשים לבית הפסול" (למעלה הלכה ה). 49) עולות ציבור, כדין מותר אשם (ראה למעלה הלכה ח בדין חטאת).

29 טז. כָּל הַקָּדָשִׁים[50] אֲפִלּוּ שֶׁנִּתְעָרְבוּ מִין בְּמִינוֹ, חוּץ
30 מִן הַחַטָּאת עִם הָאָשָׁם; שֶׁאֵין הָאָשָׁם אֶלָּא מִזִּכְרֵי
31 כְּבָשִׂים, וְאֵין לְךָ חַטָּאת מִן הַכְּבָשִׂים אֶלָּא נְקֵבָה.

50) משנה שם עא:

32 יז. וְכָל אֵלּוּ הַמִּתְעָרְבִין[51] בַּחַיִּים, אִם הִקְרִיב -
33 הֲרֵצָה, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[52].

51) גמרא שם עג: 52) ראה למעלה הלכה א, ובהערות שם.

34 יח. בְּהֵמָה[53] שֶׁנִּמְצֵאת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד מִגְדַּל עֵדֶר[54],
35 וּכְמִדָּתָהּ[55] לְכָל רוּחַ: אִם נְקֵבָה בַּת שְׁנָתָהּ הִיא -
36 כּוֹנְסָהּ לְכִפָּה עַד שֶׁתָּמוּת, שֶׁמָּא חַטָּאת הִיא[56]. הָיְתָה
37 בַּת שְׁתַּיִם[57] - יְבִיאֶנָּה שְׁלָמִים[58], וְיָבִיא עִמָּהּ לֶחֶם[59],
38 שֶׁמָּא תּוֹדָה הִיא[60]. מָצָא זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים - אֵין לוֹ
39 תַּקָּנָה, שֶׁמָּא אָשָׁם הוּא[61] וַעֲדַיִן לֹא כִּפְּרוּ בְּעָלָיו[62].
40 מָצָא זָכָר בֶּן שָׁנָה[63] - מַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם,
41 וּמֵבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת תַּחְתָּיו, וּמַתְּנֶה וְאוֹמֵר: אִם עוֹלָה
42 הָיָה - זֶה עוֹלָה תַּחְתָּיו, וְאִם שְׁלָמִים הָיָה - זֶה
43 שְׁלָמִים תַּחְתָּיו; וּמַקְרִיב הָאֶחָד עוֹלָה, וּנְסָכָיו[64] מִשֶּׁל
44 צִבּוּר[65], וְהָאַחֵר שְׁלָמִים עִם הַלֶּחֶם, שֶׁמָּא תּוֹדָה הָיָה.
45 וּמַה יֵּעָשֶׂה בָּזֶה הַנִּמְצָא? יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ. שֶׁאֲפִלּוּ הָיָה
46 בְּכוֹר אוֹ מַעֲשֵׂר[66] - בְּמוּמוֹ הוּא נֶאֱכָל; וְאִם פֶּסַח
47 אַחַר זְמַנּוֹ הוּא - הֲרֵי זֶה שְׁלָמִים[67]; וּבִזְמַנּוֹ - הַכֹּל
48 נִזְהָרִין בּוֹ[68]. וְאִם תֹּאמַר: שֶׁמָּא אֲשַׁם נָזִיר אוֹ אֲשַׁם
49 מְצֹרָע[69] הוּא - אֵינָן מְצוּיִין תָּמִיד, לְפִיכָךְ לֹא חָשׁוּ
50 לָהֶן.

53) משנה שקלים פרק ז, ד. ופירושו של ר' יוחנן קידושין

נה: 54) שם עיר קרובה לירושלים. 55) כמרחק זה. בהמות הנמצאות שם, רובן זבחי קרבנות הם. 56) ואין לה תקנה. דברי אביי שם. 57) ופסולה לחטאת ולעולה, ואין אנו חוששים שמא נאבדה לפני זמן רב כשהיתה בת שנה. 58) "שלמים" הוא שם כולל לשלמים ותודה. 59) ראה למעלה הלכה י, והערה לה. 60) מלשונו של רבינו משמע שמקריב רק אותה הבהמה, ואף־על־פי שתודה נאכלת ליום ולילה, ושלמים לשני ימים ולילה, ואין מביאים קדשים לבית הפסול (ראה הלכה יב), כאן מותר להקריב מפני שזה כדיעבד, שהרי אין תקנה אחרת לאותו קרבן (הר המוריה). אולם בגמרא שם נאמר בפירוש שמביא גם בהמה אחרת (ראה לחם־משנה). 61) קרבן אשם הוא בן שתים. 62) שאם כיפרו יש לו תקנה ברעייה עד שיומם, ודמיו נופלים לנדבה (למעלה פרק ד הלכה יד). 63) והרי הוא ספק עולה ספק שלמים. 64) שמן ויין שמביאים עם הקרבנות. 65) שהרי אין על מי להטיל חובת הבאתם, משנה שקלים שם. 66) שאין להם פדיון. 67) גם בדין זה אנו צריכים להסברו של "הר המוריה" שהבאנו בהערה נט, שהרי פסח אחר זמנו נאכל ליום ולילה, ושלמים אחרים נאכלים לשני ימים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול. 68) משגיחים עליו שלא יאבד. 69) שניהם באים בני שנה.

יט. נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים אַחֵר שֶׁנִּשְׁחֲטוּ[70] - יֵאָכְלוּ כְּחָמוּר שֶׁבָּהֶן. נִתְעָרְבוּ בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[71] אוֹ בְּחֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה - תְּעֻבַּר צוּרָתָן[72] וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.

70) משנה זבחים עה: ותוספתא שם פרק ח, ד. 71) תוספתא שם. 72) ילינו אותן, כדי שיפסלו בלינה. שאסור לשרוף קדשים שלא נפסלו.

כ. אֵיבְרֵי חַטָּאת[73] שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאֵיבְרֵי עוֹלָה[74] - מַנִּיחִין הַכֹּל עַד שֶׁיִּפָּסְדוּ וּתְעֻבַּר צוּרָתָן, וְשׂוֹרְפִין אוֹתָן[75] בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׂוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[76].

73) משנה שם עז. 74) שטעונים הקטרה על המזבח, אבל איברי חטאת נאכלים לכהנים ואסור להקטירם. 75) כדעת רבנן שם. ואין להם ביטול, מפני שאיברים חשובים הם ואינם בטלים בתערובת. 76) בתוך העזרה. ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ז הלכה ג.

כא. אֵבֶר[77] שֶׁל בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֵיבְרֵי קָדָשִׁים, אֲפִלּוּ אֵבֶר בְּאֶלֶף אֵיבָרִים - יֵצְאוּ הַכֹּל לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. וַאֲפִלּוּ קָרְבוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת - הֲרֵי זֶה יִשָּׂרֵף בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׂוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

77) משנה שם עז:

כב. חֲתִיכוֹת[78] קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּחֲתִיכוֹת קָדָשִׁים קַלִּים, אוֹ הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנֶאֱכָלִין לִשְׁנֵי יָמִים - יֵאָכְלוּ כְּחָמוּר שֶׁבָּהֶן.

78) משנה שם עה:

כג. חֲתִיכָה[79] שֶׁל חַטָּאת טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חַטָּאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּטְמָא שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר - הֲרֵי זֶה תַּעֲלֶה[80], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּתְרוּמוֹת[81].

79) ברייתא יבמות פא: 80) מתבטלת, ומותר לאכול את התערובת. המדובר בחתיכות קטנות שאינן ראויות לכבד בהן אורחים. בגמרא שם מעמיד ריש לקיש את הברייתא כשנימוחה שאין בה כל חשיבות, אבל ר' יוחנן שהלכה כמותו מעמידה בחתיכות קטנות, שלא כל אדם מחשיב אותן. ראה תוספות שם ד"ה ר' יוחנן וד"ה דברי. וראה למעלה הלכה כ. 81) בהלכות תרומות פרק יד הלכה יד.

כד. אֲבָל[82] חֲתִיכָה שֶׁל חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֻלִּין, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֻלִּין - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יַעֲלוּ, אֶלָּא יֵאָכֵל הַכֹּל לַכֹּהֲנִים[83] כְּכָל הַמְּדֻמָּעוֹת[84].

82) שם. 83) זהו הנימוק למה אינה מתבטלת, מפני שאפשר להאכיל הכל לכהנים, מה־שאין־כן בהלכה הקודמת. 84) תערובת של קודש וחולין.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבאר כל הפסולין לעבודה שמלקו, והמולק בלילה, וכל שהיה פסולו בקודש.

א. כָּל הַפְּסוּלִין[2] לָעֲבוֹדָה שֶׁמָּלְקוּ[3] - מְלִיקָתָן פְּסוּלָה[4]. וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹתוֹ הָעוֹף פָּסוּל - אֵינוֹ כְּנִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר לְטַמְּאָה[5]. וְכֵן אִם מָלַק בַּלַּיְלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט[6] חֻלִּין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ[7] - אֵינָם כַּנְּבֵלָה.

2) משנה, זבחים סח, א. 3) קרבנות העוף אינם נשחטים בסכין, אלא הכהן מולקם מן העורף בציפרנו, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו". 4) שמליקה טעונה כהן כשר, שנאמר (שם): "והקריבו הכהן וגו' ומלק". 5) האוכל נבילת עוף טהור – טמא. אבל כשמלק פסול קדשים, אע"פ שהקרבן נפסל, מועילה המליקה להוציא מטומאת נבילה. 6) עופות. 7) והוא־הדין לשחט קדשים בפנים, ברייתא שם סט, א.

ב. מָלַק תּוֹרִים[8] שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן[9] וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּם, וְשֶׁיָּבֵשׁ גַּפָּהּ[10] וְשֶׁנִּסְמֵית עֵינָהּ[11] וְשֶׁנִּקְטְעָה רַגְלָהּ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁהָיָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ[12] - פְּסוּלָהּ וְאֵינָהּ נְבֵלָה; לֹא הָיְתָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר.

8) משנה, שם. 9) תורים כשרים גדולים בלבד משיזהיבו נוצותיהם, ובני יונה באים רק כשהם קטנים, כל זמן שעוקרים נוצה גדולה ומתמלא מקומה דם (הל' איסורי מזבח פ"ב ה"ג). 10) כנפה. 11) שנחטטה העין, אבל

אם איבדה ראייתה והיא שלימה, כשרה להקרבה. מומים אינם פוסלים בעוף אלא נטילת אבר, ויבש אבר - דינו כניטל האבר. "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף (פירוש, עולת בהמה צריכה להיות תמימה ובאה רק מן הזכרים, אבל לא עולת העוף), יכול יבש גפה, נקטעה רגלה ונחטטה עינה? תלמוד־לומר "מן העוף" ולא כל העוף" (ברייתא קידושין כד, ב ובכמה מקומות).
12) שנפסל אחרי שהביאו לעזרה (רש"י שם. ו'תוספות' ד"ה אמר, מפרשים שנפסלו אחרי שחיטה).

1 **ג. לְפִיכָךְ, הַמּוֹלֵק[13] וְנִמְצֵאת טְרֵפָה[14], אוֹ שֶׁמָּלַק**
2 **בְּסַכִּין, אוֹ שֶׁמָּלַק חֵלִין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ -**
3 **הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה[15] לְכָל דָּבָר; שֶׁאֵין הַמְּלִיקָה מַתֶּרֶת**
4 **וּמְטַהֶרֶת אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא כָּשֵׁר לַמִּזְבֵּחַ.**

13) משנה, שם סט, ב. 14) טריפות פוסלת את העוף למזבח (שם פ"ג ה"א). 15) משנה, שם סח, א.

5 **ד. אֲבָל הַנִּרְבָּע[16], וְהַמִּקְצֶה[17] וְהַנֶּעֱבָד[18], וְהָאֶתְנָן[19]**
6 **וְהַמְּחִיר[20], וְהַטְּמְטוּם וְהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס, שֶׁנִּמְלְקוּ - הֲרֵי**
7 **אֵלּוּ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר, וּמְטַמְּאִין בְּגָדִים בְּבֵית**
8 **הַבְּלִיעָה; שֶׁאֵין הַקְּדֵשָׁה חָלָה עֲלֵיהֶן, וַהֲרֵי אֵין**
9 **פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.**

16) שם פה, ב. 17) שהופרש להקריבו לעבודה־זרה. 18) כאליל. 19) אתנן זונה. 20) מחיר כלב, היינו שמכר כלב וקיבל במחירו בהמה כשרה. כתוב בתורה (דברים כג, יט): "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך".

10 **ה. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת[21], שֶׁחַטַּאת הָעוֹף**
11 **נַעֲשֵׂית לְמַטָּה[22], וְעוֹלַת הָעוֹף לְמַעְלָה[23]. חַטַּאת**
12 **הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַזָּיָתָהּ**
13 **כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת[24] בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה[25], בֵּין**
14 **שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם עוֹלָה בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת.**

21) פ"ו ה"כ, ופ"ז ה"ו. 22) מזים את דמה בחציו התחתון של המזבח. קו אדום היה חוגר את המזבח באמצעו, ונקרא "חוט הסיקרה" ומבדיל בין מקום הדמים הניתנים למעלה ומקום הניתנים למטה. 23) להיפך מקרבנות בהמה, שהחטאת מעשיה למעלה והעולה למטה. 24) הזה את הדם ומיצה את הנשאר בצוואר. 25) מיצוי בלי הזיה. או שהבדיל את הראש מן הגוף, ובחטאת נאמר בפירוש (ויקרא ה, ט): "ומלק... ולא יבדיל".

15 **ו. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַטָּה, אֲפִלּוּ מָלַק סִימָן**
16 **אֶחָד לְמַטָּה וְסִימָן אֶחָד לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין**
17 **שֶׁמְּלָקוֹ כְּמְלִיקַת עוֹלָה[26] בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה**
18 **חַטָּאת, בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם**
19 **עוֹלָה.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שחטאת העוף נעשית למטה, ועולת העוף למעלה. חטאת העוף שעשאה למעלה פסולה... וכן עולת העוף שעשאה למטה... פסולה".

ומשמעו בעבודת האדם, ידוע החילוק שבין חטאת לעולה, שחטאת באה לכפר, ועולה היא דורון, על־דרך "פרקליט שנכנס, ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, "כאדם שסרח במלך וריצהו על־ידי פרקליטין, וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו".
וזהו הפירוש הפנימי במה ש"חטאת נעשית למטה, ועולת העוף למעלה", שאפילו אחרי הכפרה שכבר עשה תשובה והביא קרבן לבית־המקדש וכבר הקריבוהו על גבי המזבח, בכל זאת "נעשית למטה" והוא בבחינת 'תשובה תתאה' עד שיביא עולה כדי לרצות, ואז יתעלה למעלה. עניין זה מתבטא גם במה שכתב הרמב"ם ש"בעלי־תשובה דרכן להיות שפלים וענווים ביותר", ולכן "חטא גמור הוא לומר לבעל־תשובה זכור מעשיך הראשונים, והוא בכלל האיסור של "ולא תונו איש את אחיו".

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן נג)

26) שהבדיל הראש מן הגוף.

20 **ז. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁמְּלָקָהּ לְמַטָּה[27] כִּמְלִיקַת עוֹלָה**
21 **לְשֵׁם חַטָּאת, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ**
22 **כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם עוֹלָה - פְּסוּלָה[28].**

27) כמצוותה. 28) שינוי השם פוסל בעוף כמו בחטאת בהמה. ראה לקמן פט"ו ה"א.

23 **ח. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת**
24 **לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת -**
25 **פְּסוּלָה[29]. כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם חַטָּאת - כְּשֵׁרָה[30],**
26 **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא עָלְתָה לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה[31].**

29) אע"פ שעשאה במקומה, כיוון ששינה מעשיה — פסולה.
30) כעולת בהמה שעשאה שלא לשמה. 31) חייבים להביא עולה אחרת.

27 **ט. כָּל אֵלּוּ הָעוֹפוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ מִפְּנֵי מְקוֹם עֲשִׂיָּתָן אוֹ**
28 **מִפְּנֵי שִׁנּוּי מַעֲשֵׂיהֶן אוֹ שִׁנּוּי שְׁמָם - אֵינָן כְּנִבְלַת**
29 **הָעוֹף[32] לְטֻמְאָה. וְכֵן חַטַּאת הָעוֹף אוֹ עוֹלַת הָעוֹף**
30 **שֶׁנִּתְפַּגְּלָה[33] אוֹ נִטְמְאָה אוֹ נַעֲשֵׂית נוֹתָר - אֵינָהּ**
31 **מְטַמְּאָה[34] בְּבֵית הַבְּלִיעָה[35] כְּנִבְלַת הָעוֹף. שֶׁכָּל אֵלּוּ**
32 **פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.**

32) משנה, זבחים סו, ב. 33) דיני פיגול מבוארים לקמן פרק יג. 34) ברייתא, שם סט, א. 35) נבלת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה אלא כשאוכלים אותה ובשעה שהיא נוגעת בבית הבליעה.

33 **י. חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק - נַעֲשֵׂית כְּמִצְוָתָהּ,**
34 **וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת[36], אֶלָּא תִּשָּׂרֵף כְּכָל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.**
35 **וְכֵיצַד תָּבוֹא עַל הַסָּפֵק? כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה הָאִשָּׁה סְפֵק**
36 **זָבָה אוֹ סְפֵק יוֹלֶדֶת[37] וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאֵין לָנוּ**
37 **חַטַּאת בְּהֵמָה עַל סָפֵק; שֶׁאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא**

אִם לֹא חָטָא - יָבִיא אָשָׁם תָּלוּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׁגָגוֹת[38].

36) נזיר כט, א. 37) שאינן נטהרות לגמרי עד שמביאות קרבנותיהן, לפיכך התירו להן להביא קרבנות מספק, אבל חוטא שהוא חייב להביא חטאת העוף, אינו מביא על ספק חטא (הל' שגגות פי"א ה"ב). 38) פ"ח ה"א.

יא. חַטַּאת הָעוֹף[39] הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק וְנוֹדַע לָהּ שֶׁהִיא חַיֶּבֶת בָּהּ וַדַּאי: אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - תֵּעָשֶׂה וַדָּאִית וְתֵאָכֵל[40]; וְאִם אַחַר שֶׁנִּמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - הֲרֵי זֶה גּוֹמֵר הַדָּזַיִת דָּמָהּ וְתַמְצִיתוֹ[41] וְתִשָּׂרֵף[42], כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק תֵּאָכֵל, שֶׁהֲרֵי בַּתְּחִלָּה עַל סָפֵק בָּאָה[43].

39) משנה, כריתות כב, ב. וגמרא שם כו, ב. 40) משנה, שם. 41) מיצוי מותר הדם שבצוואר. 42) שם כו, ב. מחלוקת רב ורבי יוחנן, ופסק כרבי יוחנן. 43) וקל לטעות.

יב. נוֹדַע לָהּ שֶׁאֵינָהּ חַיֶּבֶת בָּהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְלְקָה - הֲרֵי זוֹ תִּקָּבֵר[44].

44) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם כו, ב - מפרשים שמן התורה מותרת בהנאה, שהרי חולין הוא, מאחר שלא הוזה הדם ולא כיפרה ספיקה, ורבנן אסרוה. ראה למעלה פ"ד ה"כ בדין אשם תלוי.

יום שני י"ג אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יבאר חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף מפורשות או סתומות.

א. חַטַּאת הָעוֹף[2] שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּעוֹלַת הָעוֹף[3], אוֹ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּחַטַּאת הָעוֹף, אֲפִלּוּ אַחַת בְּרִבּוּא - כֻּלָּן יָמוּתוּ[4]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ מְפֹרָשׁוֹת בִּשְׁעַת לְקִיחַת הַבְּעָלִים זוֹ חַטָּאת וְזוֹ עוֹלָה; אֲבָל אִם הֵבִיא עוֹפוֹת לְחוֹבָתוֹ, מֵהֶן חַטָּאת וּמֵהֶן עוֹלָה, וְלֹא פֵּרֵשׁ אֶלָּא כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְנִתְעָרְבָה חַטָּאת אוֹ עוֹלָה בְּחוֹבָה[5] זוֹ הַסְּתוּמָה - יֵשׁ לָהֶן דִּינִים אֲחֵרִים[6].

2) נקדים פירושם של מונחים אחדים הנזכרים כמה פעמים בשלושת הפרקים הבאים: א) "קן" - משמעותו שתי תורים או שני בני יונה שהופרשו להקריבם על המזבח. ב) "חובה" או "קן חובה" - קן, אחד חטאת ואחד עולה שאדם מחוייב להביא. ג) "קן סתומה" - קן חובה, שבשעת לקיחתו, לא קבעו הבעלים איזה עוף לחטאת ואיזה לעולה. ד) "קן נדבה" - אדם שהתנדב להקריב "קן" מביא שני עופות כאמור, ושניהם עולות. ה) "פרידה" - עוף אחד. 3) אפילו אחת בריבוא. 4) מפני שחטאת נעשית בחציו התחתון של המזבח ועולה בעליון, ואם שינה פסול. 5) קן שלם, היינו זוג, אחד לחטאת ואחד לעולה. 6) מפני שהרשות ביד הבעלים להקריב איזה מהם שירצה לחטאת או לעולה.

ב. וְכֵיצַד דִּינֵיהֶן? אִם נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּחוֹבָה[7] זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן חַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה בִּלְבַד[8]; אֲבָל מִנְיַן הָעוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה עִם הַחַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין[9], שֶׁהֲרֵי נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּעוֹלוֹת.

7) כגון קן של זב, זבה, יולדת ענייה או של חוטא עני שנכנס למקדש או אכל קודש בטומאה, או שעבר על שבועה, שמביא קן במקום כבשה. 8) לדוגמא: אם הביא שני קינים שהם ארבעה עופות יכול להקריב מהם שתי חטאות, שהרי רשאי הוא להקריב למטה שתי חטאות מתוך שני הקינים איזה מהם שירצה ואין כאן כל חשש של תערובת עולה, אבל שלוש חטאות אסור לו להקריב, כי שמא כל שלושת העופות שהקריב הם מן קיני החובה ואין בהם רק שתי חטאות. 9) אחרי שהקריב שתי חטאות נשארו בתערובת שתי עולות וחטאת אחת וכל עוף הוא ספק חטאת שנתערבה, ספק עולה. והוא הדין אם נתערבה עולה בשני קיני חובה, מקריב שתי עולות, ושלושת עופות שנשארו - פסולים.

ג. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּחַטָּאת[10] - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר[11], וְחֶצְיָהּ פָּסוּל. וְיֵרֶאֶה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַטָּן, כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת.

10) לשון המשנה שם. ופירשום הראב"ד והרא"ש, שמספר העופות שבקיני החובה היה פי שניים ממספר החטאות שנתערבו, כגון שנתערבו שתי חטאות בשני קינים סתומים. והמדובר כשהקריב הכהן חציים למעלה וחציים למטה בהתאם לסיומה של המשנה הקודמת. ודינם: חצי כשר וחצי פסול, פירוש שלושה עופות כשרים ושלושה פסולים, כי אנו חוששים שמא הקריב למעלה שתי החטאות שנתערבו ועוף אחד מהסתומות ונפסלו שתי החטאות ורק העוף השלישי הוא עולה וכשר, ולמטה הוקרבו שתי חטאות מקיני חובה ועולה השנייה ואם כן השתיים כשרות והעולה פסולה. 11) כשנתערב מספר זוגי של חטאות ועשה חצי התערובת למעלה וחצי למטה כשר חצי התערובת, אבל אם נתערב מספר בלתי זוגי, כגון חטאת אחת, אין אפשרות מציאותית לחלק את כל התערובת לחצאים, אלא את מניין החובה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "חצי החובה כשר" שזה שייך בכל תערובת שהיא.

ד. וְכֵן אִם נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחוֹבָה זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה; אֲבָל מִנְיַן הַחַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה עִם הָעוֹלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין, שֶׁהֲרֵי נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחַטָּאת. בֵּין שֶׁהָיְתָה הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה מְרֻבָּה עַל הָעוֹלוֹת שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ, בֵּין שֶׁהָיוּ הָעוֹלוֹת מְרֻבִּין עַל הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּעוֹלוֹת - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר,

וְחֵצְיָהּ פָּסוּל. וְיֵרֶאה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה, כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה.

ה. חוֹבָה סְתוּמָה וְחוֹבָה אַחֶרֶת סְתוּמָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן מִשֵּׁם אֶחָד, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי זָבִים, אוֹ מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי יוֹלְדוֹת, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶם לְאָדָם אֶחָד בֵּין שֶׁהָיוּ לִשְׁנַיִם: אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת[12] - מֶחֱצָה כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה פָּסוּל[13]. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ הַכֹּל לְמַטָּה, אוֹ עָשָׂה חֵצְיָן לְמַעְלָה וְחֵצְיָן לְמַטָּה - לְעוֹלָם מֶחֱצָה כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה פָּסוּל. מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חֵצְיָן עוֹלָה וְחֵצְיָן חַטָּאת, וְהַחַטָּאת לְמַטָּה וְהָעוֹלָה לְמַעְלָה. אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה - חֵצְיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן עוֹלוֹת, וְאִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַטָּה - חֵצְיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן חַטָּאוֹת. עָשָׂה חֵצְיָן לְמַטָּה וְחֵצְיָן לְמַעְלָה - חֲצִי הַחֵצִי שֶׁנַּעֲשָׂה לְמַעְלָה כָּשֵׁר מִפְּנֵי הַתַּעֲרֹבֶת[14] וְהוּא עוֹלוֹת, וַחֲצִי הַחֵצִי שֶׁל מַטָּה כָּשֵׁר וְהוּא חַטָּאוֹת.

12) מספר הקנים של האחת כמספר הקנים של השנייה. 13) במשנה שם: אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו, ושתיים לזו, שלוש לזו ושלוש לזו - מחצה כשר ומחצה פסול. ורבינו ממשיך ומבאר כאן טעמו של דין זה. 14) פירוש, מפני שמעורבים קרבנותיהם של שני בני אדם. ויש לחשוש, שמא הקריבו למעלה כל העופות של רחל ונפסלו חציים, היינו החטאות ולמטה היו כולם של לאה ונפסלו העולות.

ו. הָיוּ שְׁתֵּי הַחוֹבוֹת הַסְּתוּמוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ גְּדוֹלָה מִזּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה אַחַת אַרְבַּע עוֹפוֹת וְהַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ: אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ עָשָׂה הַכֹּל לְמַטָּה - מֶחֱצָה פָּסוּל וּמֶחֱצָה כָּשֵׁר, וּמִטַּעַם שֶׁבֵּאַרְנוּ. עָשָׂה חֵצְיָן לְמַטָּה וְחֵצְיָן לְמַעְלָה: אִם אַחַר שֶׁשָּׁאַל עָשָׂה כֵּן - הַמּוּעָט כָּשֵׁר, וְאִם מִדַּעְתּוֹ עָשָׂה - הַמְרֻבֶּה כָּשֵׁר.

ז. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁעָשָׂה הַכֹּהֵן מִדַּעְתּוֹ חֵצְיָן לְמַעְלָה וְחֵצְיָן לְמַטָּה, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשֵּׁל אֶחָד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה - הֲרֵי זֶה הַמְרֻבֶּה כָּשֵׁר; הוֹאִיל וְדָבָר יָדוּעַ שֶׁמִּקְצָת קָרְבְּנוֹתָיו לְמַעְלָה וּמִקְצָתָם לְמַטָּה, יִהְיוּ כָּל קָרְבְּנוֹתָיו[15] כְּשֵׁרִים.

15) כלומר, מניין של כל קרבנותיו.

ח. שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ קִנֵּיהֶן בְּעֵרוּב, אוֹ שֶׁנָּתְנוּ דְּמֵי קִנֵּיהֶן לַכֹּהֵן - לְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה הַכֹּהֵן יַקְרִיב חַטָּאת, וּלְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה יַקְרִיב עוֹלָה; שֶׁאֵין הַקִּנִּין מִתְפָּרְשִׁין אֶלָּא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים אוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַכֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ט. הָיוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן חַטָּאוֹת וְעוֹלוֹת, עָשָׂה שְׁתֵּיהֶן[16] לְמַעְלָה אוֹ שְׁתֵּיהֶן לְמַטָּה - מֶחֱצָה כָּשֵׁר[17] וּמֶחֱצָה פָּסוּל. עָשָׂה חֵצְיָן לְמַעְלָה וְחֵצְיָן לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִם הַחַטָּאוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה אוֹ הָעוֹלוֹת - הֲרֵי הַכֹּל פָּסוּל; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הָעוֹלוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה וְהַחַטָּאוֹת לְמַעְלָה.

16) כלומר, כולן. 17) מפני שמין אחד - החטאות או העולות - נעשה כולו כמצוותו.

י. הָיוּ לְפָנָיו שְׁלֹשָׁה צִבּוּרֵי עוֹפוֹת, אֶחָד חַטָּאוֹת וְאֶחָד עוֹלוֹת וְהָאֶחָד סָתוּם, חֶצְיוֹ עוֹלוֹת וְחֶצְיוֹ חַטָּאוֹת וְלֹא פֵּרֵשׁ: אִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה - מֶחֱצָה כָּשֵׁר[18] וּמֶחֱצָה פָּסוּל.

18) שהרי מחצית העופות נעשו במקומם.

יא. עָשָׂה חֵצְיָן לְמַעְלָה וְחֵצְיָן לְמַטָּה[19] - אֵין הַכָּשֵׁר אֶלָּא הַסָּתוּם בִּלְבַד[20] שֶׁעָשָׂה חֶצְיוֹ לְמַעְלָה וְחֶצְיוֹ לְמַטָּה. וְהוּא מִתְחַלֵּק בֵּין הַבְּעָלִים[21] וְעוֹלֶה לִשְׁנֵיהֶן[22], שֶׁהֲרֵי הַכֹּהֵן אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאֵי זֶה מֵהֶן פֵּרֵשׁ וּלְאֵי זֶה מֵהֶן הָיָה הַסָּתוּם. וּשְׁנֵי הַצִּבּוּרִין הַמְפֹרָשִׁין פְּסוּלִין; שֶׁהֲרֵי לֹא יָדַע אֵי זֶה עָשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה עָשָׂה לְמַטָּה, וְשֶׁמָּא הָעוֹלָה נַעֲשֵׂית לְמַטָּה וְהַחַטָּאת לְמַעְלָה.

19) פירוש, הקריב ציבור אחד למעלה וציבור אחד למטה והציבור השלישי הסתום עשה חציו למעלה וחציו למטה. 20) שהרי חציו נעשה למעלה וחציו למטה כהלכתו, אבל המפורשים כולם פסולים, שמא עשה החטאות למעלה והעולות למטה. 21) המדובר, כשהקנים היו של שני בני אדם שהביאו סתומות והכהן הפריש חלק מהן. 22) מחציתו לזה ומחציתו לזה וישלימו את השאר.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) יבאר קן סתומה שפרח ממנה גוזל לבין העופות או לבין הקרבנות.

א. קֵן סְתוּמָה[2] שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה גּוֹזָל לָאֲוִיר, אוֹ שֶׁפָּרַח לְבֵין הָעוֹפוֹת שֶׁיָּמוּתוּ כֻּלָּן[3], אוֹ שֶׁמֵּת גּוֹזָל אֶחָד - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי[4].

2) משנה קנים פרק ב, א. ראה ההגדרות בתחילת הפרק הקודם. 3) שדינם כך, כדוגמאות המובאות למעלה בפרק ח. 4) נקט "סתומה" לרבותא, שאפילו בקן סתומה, שקיים קשר בין שני הגוזלות, וכל אחד מהן היה ראוי בין לחטאת ובין לעולה, אין אנו אומרים שהנשאר הוא חציו חטאת וחציו עולה (אם לא פרח, והבעלים או הכהן קובעים איזה חטאת ואיזה עולה, עובר חלק החטאת מזה לזה, וכן חלק העולה) ואין לו תקנה, מכל־שכן בקן מפורשת, שפסק הקשר בין שני הגוזלות, דבוודאי שיכול ליקח זוג לנשאר (תפארת ישראל יכין ג).

ב. פָּרַח[5] לְבֵין הַקְּרֻבוֹת[6] - פָּסוּל וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ[7]; שֶׁהַגּוֹזָל[8] הַפּוֹרֵחַ מִקֵּן סְתוּמָה לְבֵין הַקְּרֻבוֹת - פָּסוּל וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ. כֵּיצַד? פָּרַח גּוֹזָל מִן הַסָּתוּם לַעֲשָׂרָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת: אִם עָשָׂה חֲמִשָּׁה לְמַטָּה

וְשִׁשָּׁה לְמַעְלָה - הֲרֵי חָמֵשׁ עוֹלוֹת כְּשֵׁרוֹת[9] מֵהַשִּׁשָּׁה שֶׁל מַעְלָה[10], וְאַרְבַּע חַטָּאוֹת כְּשֵׁרוֹת מֵהַחֲמִשָּׁה עוֹפוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְמַטָּה; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַגּוֹזָל הַפּוֹרֵחַ הוּא אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה שֶׁל מַטָּה[11]. וְכֵן אִם עָשָׂה מֵהֶם שִׁשָּׁה לְמַטָּה וַחֲמִשָּׁה לְמַעְלָה - נִמְצָא הַכָּשֵׁר חָמֵשׁ חַטָּאוֹת וְאַרְבַּע עוֹלוֹת; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַגּוֹזָל מֵחֲמִשָּׁה שֶׁל מַעְלָה. נִמְצָא הַכָּשֵׁר מֵהָעֲשָׂרָה תִּשְׁעָה. הֲרֵי פָּסַל אֶחָד[12].

5) שם. 6) קנים סתומות של בעלים אחרים, שעומדות להקרבה. 7) שני גוזלות שבתערובת פסולים. 8) לשון המשנה. הסגנון מורה על נתינת טעם לדין האמור, אולם למעשה אין כאן כל נימוק אלא חזרה מילולית על הדין (ראה תפארת ישראל שמרגיש בזה). 9) שהרי נעשו למעלה כמצוותם. 10) בין אם זה שפרח הוא בין אלה שקרבו למעלה ובין אם כל הששה הם של בעלת התערובת, יש כאן חמש עולות כשרות. 11) והוקרבו רק ארבע חטאות משל בעלת התערובת, הרי תשעה גוזלות כשרים ושנים פסולים. 12) "והפורח בעצמו גם כן פסול". לשון רבינו בפירושו למשנה. ראה תפארת ישראל על המשנה שם יכין ובועז ב, וברטנורא ד"ה פרח, שהסבירו שבתערובת נפסל אחד – הפורח או אחר במקומו, והשני חבירו של הפורח, שהרי אי־אפשר להקריבו לא לחטאת ולא לעולה, שמא הוקרב הפורח לאותו קרבן. ולפירושם מקריבים עשרה, אולם רבינו כאן מפרש שהקריבו כולם, ושנים מהם פסולים. ולא פירש דינו של הגוזל הנשאר.

ג. אַרְבָּעָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת שְׁנִיּוֹת סְתוּמוֹת, פָּרַח אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לַשְּׁנִיּוֹת - פָּסַל אֶחָד מִן הַשְּׁנִיּוֹת[13]. אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ חָזַר אֶחָד[14] מִן הַשְּׁנִיּוֹת וּפָרַח לָרִאשׁוֹנוֹת - פָּסַל אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת[15]. וְנִמְצָא הַכָּשֵׁר מִן הָרִאשׁוֹנוֹת שְׁתַּיִם בִּלְבַד[16].

13) כל בבא זו, לא בשביל עצמה נאמרה, שהרי דינה כתוב כבר בסיפא של ההלכה הקודמת, אלא היא כעין הקדמה לדין השני. 14) כל מקום שנאמר בדינים אלה "חזר", אין הכוונה שחזר אותו עוף שפרח, שהרי במקרה זה אין כל בעיה והכל כמו שהיה לפני שפרח. אלא מתכוון לומר, שפרח אחד מן התערובת אל הקנים הראשונות, ואפשר שחזר אותו גוזל עצמו או אחר במקומו (רבינו בפירושו למשנה כאן). 15) ומובן שגם החוזר פסול כמו בפריחה הראשונה. במשנה שם אמרו: פרח מזו לזו, פוסל אחד בהליכתו. חזר, פוסל אחד בחזירתו. ובשני המקרים, גם הפורח עצמו או אחר במקומו – נפסל. 16) וכן מן השניות, יכול להקריב אחד לחטאת ואחד לעולה בלבד, שאם יקריב שתי חטאות יש לחשוש שמא אותו שחזר לראשונות היה משל השניות, ויקריבו אותו שם לחטאת, וביחד תהיינה שלוש חטאות משתי הקנים, והרי לא היו בשניות יותר משתי חטאות.

ד. חָזַר[17] אֶחָד וּפָרַח מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לַשְּׁנִיּוֹת, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם[18] - אֵינוֹ מוֹסִיף לְהַפְסִיד[19] יָתֵר עַל זֶה; שֶׁאֲפִלּוּ הֵן מְעֹרָבוֹת כֻּלָּן זוֹ בָּזוֹ - מֶחֱצָה כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה פָּסוּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[20].

17) פירוש, אחר שחזר אחד מהתערובת, והשלים את הקנים הראשונות, חזר אחד מן הראשונות ופרח לשניות. 18) פרח אחד מראשונות לשניות ובחזרה כמה וכמה פעמים. 19) אינו מפסיד יותר משנים כאן ושנים כאן, שהרי אפילו אם נתערבו כולם, מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שמסיים רבינו כאן. 20) למעלה פרק ח הלכה ה.

ה. צִבּוּר אֶחָד[21] יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וּבַשֵּׁנִי אַרְבָּעָה, וּבַשְּׁלִישִׁי שִׁשָּׁה, וּבָרְבִיעִי שְׁמוֹנָה, וּבַחֲמִישִׁי עֲשָׂרָה, וּבַשִּׁשִּׁי שְׁנֵים עָשָׂר, וּבַשְּׁבִיעִי אַרְבָּעָה עָשָׂר, וּפָרַח גּוֹזָל מִן הָרִאשׁוֹנָה לַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מִן הַשְּׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית, וּמִשְּׁלִישִׁית לִרְבִיעִית, וּמֵרְבִיעִית לַחֲמִישִׁית, וּמֵחֲמִישִׁית לְשִׁשִּׁית, וּמִשִּׁשִּׁית לִשְׁבִיעִית, וְחָזַר אֶחָד וּפָרַח מִצִּבּוּר לְצִבּוּר עַד שֶׁחָזַר לָרִאשׁוֹנָה שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה רִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ[22]. הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה אֵין לָהֶם כְּלוּם[23], וְהַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וְהָרְבִיעִית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שִׁשָּׁה, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ שְׁמוֹנָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר[24]. חָזַר אֶחָד וּפָרַח פַּעַם שְׁנִיָּה[25] מִזּוֹ לָזוֹ, וְחָזַר אֶחָד וּפָרַח מִן הָאַחֲרוֹנָה לְשֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה עַד שֶׁחָזַר לָרִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ. הַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית אֵין לָהֶם כְּלוּם[26], וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת כְּשֵׁרִים, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ עֲשָׂרָה[27]. פָּרַח פַּעַם שְׁלִישִׁית[28] גּוֹזָל מִזּוֹ לָזוֹ, וְחָזַר פַּעַם רְבִיעִית[29] מִזּוֹ לָזוֹ - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ, וְהַחֲמִישִׁית וְהַשִּׁשִּׁית נִפְסְלוּ כֻּלָּן, וְהַשְּׁבִיעִית נִשְׁאֲרוּ לָהּ שְׁמוֹנָה עוֹפוֹת כְּשֵׁרִין. כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁבַע לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה - יִהְיוּ שְׁמוֹנָה מֵהֶן כְּשֵׁרִין, וְהַשִּׁשָּׁה פְּסוּלִין[30] מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת גּוֹזָלוֹת אֵלּוּ שֶׁפָּרְחוּ בַּהֲלִיכָה וּבַחֲזָרָה.

21) משנה שם ג. 22) כלמעלה בהלכה ג. נמצא, שכל פריחה מפסידה קן שלם, הן בהליכה והן בחזרה. 23) הראשונה נפסלת כשפרח ממנה בפעם הראשונה, כמו שביארנו למעלה, והשניה כשפרח ממנה עוף אחד לשלישית חוששים, שמא זה שפרח משלה הוא ונשארו אצלה רק שלשה עופות משלה, ולפיכך אפשר להקריב רק אחד חטאת ואחד עולה, שאם תקריב שתי חטאות יוקבע העוף שפרח לשלישית לעולה ושמא יקריבוהו שם חטאת, ותהיינה שלוש חטאות מעופותיה של בעלת שתים, ומתוך כך יצא שאסור יהיה להקריב מהשלישית אף חטאת אחת רק עולות ויהיה הפסד יותר גדול, וכאשר חזר ופרח אחד מהשניה לראשונה חוששים שמא משלה פרח ונשארו רק שנים, ואם תקריב אפילו חטאת אחת בלבד שמא הקריבו לחטאות שני העופות שלה שפרחו, ואם כן יקריבו שלש חטאות משלה

במקום שתים שהיא חייבת, וכן הדבר אם תוקרב עולה. ולפי אותו החשבון, יוצאים כל הדינים שבהלכה זו (המפרש על המשנה שם מתפלא, אם השניה אין לה כלום, למה מקריבה השלישית רק שנים, הרי אין כל חשש ששני עופות משלה יוקרבו לחטאות או לעולות, מכיון שזה שפרח לשניה לא יוקרב כלל. ועוד הקשה: אם הראשונה אין לה כלום, למה השניה אין לה כלום? הרי העוף שפרח ממנה לראשונה לא יוקרב. ותירץ בדוחק, שמפני שנקבע הכלל שפוסל בחזירתו, גזרו גם במקום שאין שם החששות שנאמרו. וראה רבינו בפירושו למשנה זו. ולא ירדתי לסוף דעתו). 24) השביעית מפסידה פחות מאלו שלפניה, מפני שממנה פרח עוף אחד בלבד – לששית, ואילו מהאחרות פרחו שנים, אחד לאלו שלאחריה ואחד שלפניה. 25) פירוש, פרח אחד מן השלישית, שאם פרח אחד מהראשונה או השניה שאין להם כלום, הרי הוא עומד למיתה ונפסלו כולם מפני תערובת של חטאות המתות (תפארת ישראל. וראה פירוש הרא"ש בסוף פרק ב מקינים, בענין אם דין חטאות המתות נוהג בעוף). 26) כל אחת מפסידה ארבעה עופות, כמו בפריחה וחזרה הראשונה וכפי אותו החשבון. 27) מפסידה רק שניים, כפי שביארנו בדין פריחה ראשונה. 28) החשבונות והדינים שלמעלה, מסבירים גם בבא זו. 29) כלומר, החזרה השלישית. רבינו שינה כאן את סדר מנין הפריחות, וקבע חזרה מספר בפני עצמו, שלא כדרך המניינים הקודמים. 30) שמא יש בתערובת שלשה עופות מקנים אחרות, ואפשר שכולם למעלה או כולם למטה, ולפיכך אנו פוסלים שלושה מכאן ושלושה מכאן, ונשארו ארבע חטאות וארבע עולות כשרות שעלו לבעליהן לשם חובה.

1 **ו. קֵן סְתוּמָה[31] וְקֵן מְפֹרֶשֶׁת, פָּרַח מִן הַסְּתוּמָה**
2 **לַמְּפֹרֶשֶׁת - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי[32]. חָזַר[33] אוֹ שֶׁפָּרַח[34] אֶחָד**
3 **מִן הַמְּפֹרֶשֶׁת לַסְּתוּמָה, וְלֹא יָדַע זֶה שֶׁפָּרַח אִם הָיָה**
4 **עוֹלָה אוֹ חַטָּאת - יְמוּתוּ כָּל הָעוֹפוֹת שֶׁבַּסְּתוּמָה;**
5 **שֶׁאִם נִתְעָרְבָה בָּהֶן עוֹלָה - כָּל הַחַטָּאוֹת שֶׁבָּהּ**
6 **פְּסוּלוֹת[35], וְאִם חַטָּאת נִתְעָרְבָה - כָּל הָעוֹלוֹת שֶׁבָּהּ**
7 **פְּסוּלוֹת, לְפִיכָךְ יְמוּתוּ כֻּלָּן[36].**

31) משנה שם ד. 32) ויקבע איזה לחטאת ואיזה לעולה. והמדובר כשנתערבו כל השלושה ואינו יודע איזו חטאת ואיזו עולה. שאם לא נתערבו, אלא העוף שפרח לכאן נתערב עם החטאת או עם העולה, יכול בעל הזוג הראשון לקחת חזרה עוף אחד ולהקריבו לאותו קרבן שנתערב עמו. ואותם השלושה כולם פסולים וימותו, כדין חטאת שנתערבה בעולה (ברטנורא ותפארת ישראל). 33) אחד מן השלושה. ראה למעלה הלכה ג. 34) פירוש, שלא פרח כלום מן הסתומה, אלא מן המפורשת פרח לתוכה. במשנה כתוב: או שפרח מן המפורשת "ראשון". 35) מפני שאי־אפשר להקריב אפילו אחד מהתערובת למטה, שמא היא העולה. 36) שהרי אין אנו יודעים אם חטאת נתערבה ונפסלו העולות, או עולה נתערבה ונפסלו החטאות.

8 **ז. חַטָּאת מִכָּאן[37] וְעוֹלָה מִכָּאן וּסְתוּמָה בָּאֶמְצַע,**
9 **פָּרַח מִן הָאֶמְצַע לַצְּדָדִין אֵילַךְ אֶחָד וְאֵילַךְ אֶחָד -**
10 **לֹא הִפְסִיד כְּלוּם, אֶלָּא יֹאמַר: זֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל**
11 **הַחַטָּאוֹת חַטָּאת, וְזֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל הָעוֹלוֹת עוֹלָה.**
12 **חָזַר אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ וּפָרַח אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן**
13 **לָאֶמְצַע[38] - הַשְּׁנַיִם הָאֶמְצָעִיִּים יָמוּתוּ, שֶׁהֲרֵי הֵן**
14 **חַטָּאת וְעוֹלָה מְעֹרָבִין; וְהַצְּדָדִין - אֵלּוּ[39] יִקְרְבוּ**
15 **חַטָּאת וְאֵלּוּ יִקְרְבוּ עוֹלָה כְּשֶׁהָיוּ[40]. פָּרַח מִן**
16 **הָאֶמְצָעִית[41] לַצְּדָדִין[42] - כֻּלָּן יָמוּתוּ, שֶׁמָּא עוֹלָה**
17 **נִתְעָרְבָה בַּחַטָּאוֹת וְחַטָּאת בָּעוֹלוֹת.**

37) משנה שם ה. 38) ואינו יודע אם חזרו אותם שפרחו לשם, או אלה שהיו שם בתחילה. 39) ההלכה מתחילה אמנם בלשון יחיד: "חטאת", אבל גם כשהיו הרבה חטאות הדין כך. 40) בצדדים אין חשש תערובת של חטאת ועולה, שאפילו אם המפורשת פרחה ונשארה הסתומה, אפשר להקריבה בין חטאת ובין עולה. 41) אחר שפרחו לתוכה, אחד מכאן ואחד מכאן. 42) אחד לצד זה ואחד לצד זה. במשנה שלפנינו הגירסא: "חזר או שפרח מן האמצע לצדדין", אולם רבינו גורס: "חזר ופרח".

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) יבאר האשה שאמרה הרי עולה קן כשאלד זכר וילדה זכר, ודין פירשה לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי.

18 **א. הָאִשָּׁה[2] שֶׁאָמְרָה: הֲרֵי עָלַי קֵן כְּשֶׁאֵלֵד זָכָר, יָלְדָה**
19 **זָכָר - מְבִיאָה אַרְבָּעָה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ, וְהֵן**
20 **עוֹלָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[3], וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ מִשּׁוּם לֵדָה[4],**
21 **וְהֵן אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַכֹּהֵן**
22 **צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁלֹשׁ פְּרִידִין[5] לְמַעְלָה[6] וּפְרִידָה אַחַת**
23 **לְמַטָּה[7]. טָעָה[8] וְעָשָׂה שְׁתַּיִם לְמַעְלָה וּשְׁתַּיִם לְמַטָּה**
24 **וְלֹא נִמְלַךְ[9] - צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד פְּרִידָה אַחַת[10]**
25 **וְיַקְרִיבֶנָּה לְמַעְלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵבִיאָה**
26 **הָאַרְבָּעָה מִמִּין אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ כֻּלָּן תּוֹרִין אוֹ בְּנֵי**
27 **יוֹנָה[11]; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי תּוֹרִין עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה,**
28 **וְעָשָׂה שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה[12] - צְרִיכָה לְהָבִיא**
29 **עוֹד תּוֹר וּבֶן יוֹנָה וְיַעֲשֶׂה שְׁתֵּיהֶן לְמַעְלָה כְּדֵי לָצֵאת**
30 **יְדֵי חוֹבָתָהּ; שֶׁאִם עָשָׂה בַּתְּחִלָּה שְׁתֵּי הַתּוֹרִין**
31 **לְמַטָּה[13] - צְרִיכָה תּוֹר לְמַעְלָה לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ[14],**
32 **וְאִם עָשָׂה שְׁנֵי בְּנֵי הַיּוֹנָה לְמַטָּה - צְרִיכָה בֶּן יוֹנָה**
33 **לְמַעְלָה[15] לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ. שֶׁאֵין אָדָם מֵבִיא חוֹבָתוֹ**
34 **גּוֹזָל אֶחָד תּוֹר וְאֶחָד[16] בֶּן יוֹנָה, אֶלָּא אוֹ שְׁנֵיהֶן תּוֹרִין**
35 **אוֹ שְׁנֵיהֶן בְּנֵי יוֹנָה[17].**

2) קנים פ"ג מ"ו. רבינו מבאר כאן הדינים בהתאם לפירושו למשנה זו. אולם לרש"י (זבחים סז:) שיטה אחרת בזה. 3) לא מצאתי בשום מקום ב'משנה תורה' במפורש שקיני נדר ונדבה הם כולם עולות. אמנם כתב כן בפירוש בהקדמתו לסדר קדשים ובכמה מקומות בפירושו על המשנה, אבל כשרבינו אומר סתם: "כמו שביארנו" מתכוון הוא לספרו הגדול, ולפיכך יש להניח שכוונתו למה שכתב למעלה בפ"א הי"א, שאין עוף בא שלמים (כולל תודה), וחטאת ואשם אינם באים אלא על חטא, יוצא מזה שכולן

עולות. 4) מדובר ביולדת עניה, אבל עשירה מביאה כבש לעולה ועוף לחטאת (ויקרא יב, ו, ח). 5) שלושה עופות. 6) כדין עולה. 7) חטאת חובה. 8) הכהן. 9) לא שאל את האשה איזו חטאת ואיזו עולה, ואם כן הוא קובע (למעלה פ"ז ה"ח). 10) השתים שלמעלה כשרות והן עולות, ולמטה אחת – והיא חטאת – כשרה, והשניה פסולה ועליה להביא עולה שלישית. 11) יולדת עניה, מביאה שתי תורים או שני בני יונה. 12) פירוש, שעשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה, ואינו יודע איזה מין למטה ואיזה למעלה (ראה ראב"ד, לא השיג אלא פירש דברי רבינו, וכן פירש רבינו עצמו בפירושו למשנה). 13) ואם כן הקריבה תור לחטאת, ומחויבת להביא תור לעולה ולא בן יונה, כמו שמסיים רבינו בהלכה זו. 14) קרבנות הלידה. 15) כמו שביארנו בתורים. 16) בדפוס רומא ר"מ: "גוזל אחד תור ואחד בן יונה", וגירסה זו נכונה. 17) ולפיכך צריכה להביא תור ובני יונה. במשנה שם, פ"ב מ"ה, שנינו סתם: "אין מביאין תורין נגד בני יונה ובני יונה נגד תורין". ורבינו הוסיף וכתב: "שאין אדם מביא חובתו", לומר לך שרק קן חובה צריכה להיות ממין אחד, אבל נדבה מותר להביא משני מינים. והטעם, מפני שדין זה למדו ב'תורת כהנים' (תזריע פ"ד) מן הכתוב "את האחד חטאת ואת האחד עולה" (ויקרא ה, ז) ומן הכתוב (שם יב, כ): "אחד לעולה ואחד לחטאת", ושניהם נאמרו בקיני חובה.

1 **ב. פֵּרְשָׁה נִדְרָהּ[18] וְאָמְרָה לַכֹּהֵן: אֵלּוּ לִנְדָרִי וְאֵלּוּ**
2 **לְחוֹבָתִי[19], וַעֲשָׂאָם הַכֹּהֵן שְׁתַּיִם לְמַעְלָה וּשְׁתַּיִם**
3 **לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אֵי זֶה מֵהֶן עָשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה**
4 **מֵהֶן עָשָׂה לְמַטָּה - צְרִיכָה לְהָבִיא שְׁלֹשָׁה עוֹפוֹת:**
5 **שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ[20] וְאֶחָד לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ. וְיֵעָשׂוּ הַשְּׁנַיִם**
6 **לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי פֵּרְשָׁה נִדְרָהּ, וְשֶׁמָּא שְׁנַיִם שֶׁל נִדְרָהּ**
7 **נַעֲשׂוּ לְמַטָּה, שֶׁהֵם פְּסוּלוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?**
8 **בְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה שֶׁפֵּרְשָׁה נִדְרָהּ בִּשְׁנַיִם מֵהֶן מִמִּין**
9 **אֶחָד[21]; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִין[22] - תָּבִיא אַרְבָּעָה**
10 **אֲחֵרִים: שְׁנַיִם מִמִּין שֶׁפֵּרְשָׁה בּוֹ נִדְרָהּ יֵעָשׂוּ**
11 **לְנִדְרָהּ[23], וּשְׁנַיִם מֵאֵי זֶה מִין שֶׁתִּרְצֶה יִהְיוּ לְחוֹבָתָהּ,**
12 **וְיֵעָשׂוּ אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה.**

18) קנים פ"ג מ"ו. גם הלכה זו מתבארת בהתאם לפירוש רבינו למשנה זו. 19) ונתערבו ביד הכהן. 20) שלוש עופות נפסלו, כדין עולה שנתערבה בקן סתומה (למעלה פ"ח ה"ד), שאין כשר אלא מנין העולות שבקיני החובה (ראה שם ההערות), ואם כן עליה להביא שתי עולות לנדרה, וגם חטאת לחובתה, שהרי החטאת שהביאה נפסלה גם כן. 21) פירוש, כל הארבעה היו ממין אחד, ושנים מהם פירשה שהם לנדרה. 22) ואשה קבעה מין אחד לנדרה, והכהן אינו זוכר מה עשה למעלה ומה למטה. 23) דוגמה: האשה נדרה שתי תורים ושתיהן עולות (ראה ה"א), ושמא עשה הכהן שתי התורים למטה ונפסלו, כדין עולה שעשאה למטה, ואם־כן עליה להביא שתים אחרות, ובמקרה זה לא הקריבה האשה את חטאת החובה שלה, שהרי החטאת שהביאה נעשתה למעלה ונפסלה.

13 **ג. קָבְעָה נִדְרָהּ[24] וְאָמְרָה: אִם אֵלֶּד זָכָר - הֲרֵי**
14 **עָלַי שְׁתֵּי תּוֹרִים[25], וְיָלְדָה וְהֵבִיאָה אַרְבָּעָה**
15 **עוֹפוֹת[26], שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ, וְעָשָׂה[27]**
16 **שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אֵי זֶה**
17 **נַעֲשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה נַעֲשָׂה לְמַטָּה[28], וְגַם הִיא**
18 **שָׁכְחָה וְלֹא יָדְעָה בְּאֵי זֶה מִין קָבְעָה נִדְרָהּ אִם**
19 **בְּתוֹרִים אוֹ בִּבְנֵי הַיּוֹנָה[29] - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה לְהָבִיא**
20 **שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ[30], וְיֵעָשׂוּ**
21 **אַרְבַּעְתָּן לְמַעְלָה, וְתָבִיא גּוֹזָל אֶחָד[31] לְהַשְׁלִים**
22 **חוֹבָתָהּ, וְיֵעָשֶׂה לְמַעְלָה[32]; (שֶׁכְּבָר עָשָׂה שְׁנַיִם**
23 **לְמַטָּה, שֶׁהֵם חַטָּאת). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?**
24 **כְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה תְּחִלָּה[33] מִמִּין אֶחָד; אֲבָל אִם**
25 **הָיוּ שְׁנֵי מִינִין[34] - צְרִיכָה לְהָבִיא שִׁשָּׁה עוֹפוֹת:**
26 **שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ[35], וְתָבִיא**
27 **לְחוֹבָתָהּ שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה[36], וְיֵעָשֶׂה**
28 **אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. וְכֵן אִם נְתָנָתַם לַכֹּהֵן**
29 **וְשָׁכְחָה מַה נָּתְנָה לוֹ[37], וְהָלַךְ הַכֹּהֵן וְעָשָׂה וְאֵינוֹ**
30 **יוֹדֵעַ הֵיכָן עָשָׂה, אִם הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ הַכֹּל לְמַטָּה**
31 **אוֹ מֶחֱצָה לְמַעְלָה וּמֶחֱצָה לְמַטָּה - הֲרֵי זוֹ תָּבִיא**
32 **שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ[38], וְתָבִיא**
33 **שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְחוֹבָתָהּ[39].**

24) שם. פירוש, כשנדרה קבעה את המין, ואמרה הרי עלי להביא מין פלוני, ואם הביאה מין שני לא יצאה ידי חובתה. 25) לדוגמה נקט "תורים". שהרי מדובר בשכחה איזה מין קבעה. 26) ממין אחד, ופירשה איזו מהם לנדרה ואיזו לחובתה (כסף־משנה, וראה 'תוספות יום־טוב'). 27) הכהן. 28) כלומר, שאינו יודע אם עשה למעלה את העופות שקבעה האשה לנדרה. 29) כלומר, יודעת היא איזה מין נתנה לכהן להקריבו לנדרה, אבל אינה יודעת אם זה הוא המין שקבעה בשעה שנדרה (כסף־משנה). 30) יש כאן שני ספקות לחומרא: א. שמא העופות שנתנה אינם מאותו המין שנדרה, וספק זה מחייב אותה להביא עוד שני עופות ממין השני, כגון אם הראשונים היו תורים תביא שני בני יונה לנדרה ולא יותר, כי שני תורים מארבעת הראשונים עלו לחובת לידתה. ספק ב. שמא עשה הכהן למטה את שני העופות שפירשה לנדרה שדינם למעלה, במקרה זה נפסלו שניהם. ואם כן לא הקריבה כלום לתשלום נדרה, ומפני שאינה יודעת מה נדרה – תורים או בני יונה – צריכה להביא קן מזה וקן מזה, היינו ארבעה עופות וכולם למעלה, שהרי כולם עולות. 31) מאיזה מין שתרצה, נוסף על הארבעה. וגוזל זה יוקרב חטאת ללידתה, שמא השנים שהוקרבו למטה היו אלה שפירשה לנדרה לעולות. 32) צ"ל: למטה. ולמחוק התיבות המוקפות (כסף־משנה). 33) שני הקינים הראשונים. 34) והכהן אינו זוכר איזה מין עשה למעלה ואיזה למטה. 35) כמו במין אחד. 36) כשהביאה שני מינים, אין אנו יודעים מאיזה מין היתה עולת הלידה, ומפני שהחטאת והעולה צריכות להיות ממין אחד (ראה למעלה ה"א), אינה יכולה להשלים את החטאת

אלא צריכה להביא זוג שני אחד לחטאת ואחד לעולה. 37) יודעת מה קבעה לנדרה, אבל אינה יודעת אם נתנה לכהן אותו המין שנדרה. 38) שהרי לא ידוע אם שילמה את נדרה. 39) שמא עשה למטה את העופות שפירשה לנדרה ונפסלו, ולא הקריבה חטאת כלל. ומפני שאין אנו יודעים מאיזה מין היתה העולה שעלתה לחובתה, מחויבת להביא עולה ממין אחד מאיזה שתרצה (הכסף־משנה מעיר, שדין האחרון הזה אינו נמצא במשנה, כי מה שנאמר שם "נתנתם לכהן וכו'" מתפרש למטה בה"ד).

ד. קָבְעָה חוֹבָתָהּ[40] וְקָבְעָה נִדְרָהּ וְשָׁכְחָה בַּמֶּה קָבְעָה[41], וְאֶפְשָׁר שֶׁחוֹבָתָהּ כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה וּפְרִידָה אַחַת תּוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה לְחַטָּאת; לְפִיכָךְ תָּבִיא שִׁשָּׁה פְּרִידִין[42]: אַרְבָּעָה לְנִדְרָהּ וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ[43], וְעוֹד תָּבִיא חַטָּאת אֶחָד בֶּן יוֹנָה אוֹ תּוֹר עִם כֶּבֶשׂ[44]. נִמְצֵאת שֶׁהֵבִיאָה שִׁבְעָה עוֹפוֹת [וָכֶבֶשׂ].

40) קבעה איזה סוג של קרבנות תביא ללידתה, קרבנות עשירה או עניה (ראה למעלה הערה כג), אבל לא קבעה מאיזה מין עופות תביא ללידתה (כסף־משנה. וראה פירוש רבינו למשנה זו). 41) ללידתה ולנדרה, וגם שכחה מה נתנה לכהן, והכהן אינו זוכר אם עשה הכל למעלה או הכל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה. 42) עופות. 43) כמו בדין שבהלכה הקודמת. 44) שמא קבעה קרבנות עשירה, ומחויבת להביא חטאת העוף ביחד עם הכבש לעולה אע"פ שהקריבה כבר עולת עוף ביחד עם חטאת עוף (ההלכות שבפרק זה מיוסדות על פירוש רבינו למשניות קנים. אמנם במשנה עצמה שם לא הוזכר כבש, אלא: "ושתים לחובתה וחטאת אחת". אבל רבינו הוסיף כבש, מפני שקשה היה לו למה היא חייבת להביא עוד חטאת אחת, אחרי שהקריבה שני עופות אחד לחטאת ואחד לעולה. וכדי לסלק קושיה זו, פירש שאולי קבעה ללידתה קרבנות עשירה, ועליה להביא גם כבש, ועמו חטאת העוף — כסף־משנה).

ה. וְכָל הַחַטָּאוֹת הָאֵלּוּ אֵינָן נֶאֱכָלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סָפֵק[45].

45) משנה, סוף תמורה: חטאת העוף הבא על הספק — תשרף.

יום ג' י"ד אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

1) יבאר כל המנחות שקמצן אחד מהפסולים לעבודה, ואם לקט הלבונה.

א. כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁקִּמְצָן אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה - הֲרֵי הֵם פְּסוּלוֹת. וְכֵן אִם לִקֵּט הַלְּבוֹנָה - פָּסַל[2], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָמַץ.

2) אחרי הקטרת הקומץ מלקט הכהן את כל הלבונה שעל המנחה ומקטירה.

ב. קָמַץ הַכָּשֵׁר וְנָתַן לַפָּסוּל, קָמַץ בִּימִינוֹ וְנָתַן לִשְׂמֹאלוֹ, וְאַחַר כָּךְ נְתָנוֹ לַכֵּלִי; קָמַץ מִכְּלִי קֹדֶשׁ וְנָתַן לִכְלִי חֹל - פָּסַל.

ג. קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צְרוֹר אוֹ גַּרְגִּיר מֶלַח אוֹ קֹרֶט לְבוֹנָה - פָּסוּל[3].

3) מפני שהקומץ חסר מקום הצרור או הגרגיר, וקומץ חסר - פסול.

ד. קָמַץ עַד שֶׁהוּא בַּחוּץ[4] וְנִכְנַס לִפְנִים - יַחֲזֹר וְיִקְמֹץ בִּפְנִים וְכָשֵׁר.

4) חוץ לעזרה.

ה. נִתְפַּזֵּר הַקֹּמֶץ עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה - יַחֲזֹר וְיַאַסְפֶנּוּ[5].

5) והמדובר, כשנתפזר אחר שנתקדש בכלי שרת, אבל אם נתפזר לפני שנתקדש - נפסל, כמו דם שנשפך על הרצפה לפני שנתקבל בכלי.

ו. הָיְתָה הַמִּנְחָה שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁהָיָה קֶמְצָהּ שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁהֶעֱלָהוּ לַמִּזְבֵּחַ שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁבִּלְּלָהּ בְּשַׁמְנָהּ חוּץ לָעֲזָרָה[6] - פְּסוּלָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּלִילָתָהּ בִּפְנִים.

6) ואף על פי שבלילה כשרה בזר - פסולה בחוץ.

ז. כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁיָּצַק עֲלֵיהֶן הַשֶּׁמֶן פָּסוּל לָעֲבוֹדָה, כְּגוֹן הַזָּר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁבִּלְּלָן אוֹ פִּתָּתָם[7] אוֹ מְלָחָן - כְּשֵׁרוֹת. הִגִּישָׁן אוֹ הֶנִיפָן[8] - חוֹזֵר הַכֹּהֵן וּמַגִּישׁ אוֹ מֵנִיף; וְאִם לֹא הִגִּישׁ וְלֹא הֵנִיף הַכֹּהֵן - כְּשֵׁרוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן וְקָמַץ - מִקְּמִיצָה וְאֵילַךְ מִצְוַת כְּהֻנָּה; לִמֵּד עַל יְצִיקָה וּבְלִילָה שֶׁכְּשֵׁרָה בְּזָר.

7) במנחה על המחבת כתוב בתורה (ויקרא ב, ו): "פתות אותה פתים" ובגמרא שם עה. למדו מכאן לכל המנחות. 8) המנחות יש מהן טעונות הגשה למזבח והנפה, ויש טעונות הגשה ולא תנופה.

ח. מִנְחָה שֶׁנָּפַל לְתוֹכָהּ שֶׁמֶן מִנְחָה אַחֶרֶת אוֹ שֶׁמֶן חֵלִין כָּל שֶׁהוּא - נִפְסְלָה. חִסֵּר שַׁמְנָהּ - פְּסוּלָה; חִסַּר לְבוֹנָתָהּ[9] - כְּשֵׁרָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ עָלֶיהָ שְׁנֵי קָרְטֵי לְבוֹנָה, אֲבָל קֹרֶט אֶחָד - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת כָּל לְבוֹנָתָהּ.

9) שנינו (שם קו:) "האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ" ורבינו (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה ז) פוסק, שגם הלבונה הבאה עם המנחה שיעורה קומץ. ומלמדנו כאן ששיעור זה הוא לכתחילה אבל בדיעבד אם חיסר כשרה.

ט. רִבָּה שַׁמְנָהּ[10] וּלְבוֹנָתָהּ: עַד שְׁנֵי לֶגִין[11] לְכָל עִשָּׂרוֹן וּשְׁנֵי קֶמְצֵי לְבוֹנָה לְכָל מִנְחָה - כְּשֵׁרָה[12]; שְׁנֵי לֶגִין אוֹ שְׁנֵי קֶמְצִין אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה - פְּסוּלָה.

10) מצוותה לוג שמן לכל עשרון סולת. 11) כגון שהפריש שני לוגין למנחה זו, אבל אם נפל לתוכה שמן של חולין או של מנחה אחרת אפילו כל שהוא פסול. 12) בריבה שמנה כתב רבינו "שני לוגין לכל עשרון" ואילו כאן כתב "לכל מנחה" ומשמע שאפילו מנחה גדולה בת כמה עשרונות טעונה קומץ אחד לבונה בלבד, אולם בפירושו על המשנה כתב: "והוא שיתן משני קמצים (כך צריך להיות) של לבונה ומעלה בעשרון".

1 **י. מִנְחַת חוֹטֵא[13] שֶׁנָּתַן עָלֶיהָ שֶׁמֶן אוֹ עַל הַקֹּמֶץ**
2 **שֶׁלָּהּ - נִפְסְלָה. נָתַן עָלֶיהָ לְבוֹנָה - יְלַקֶּטְנָה. הָיְתָה**
3 **שְׁחוּקָה[14] - חֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה מִסָּפֵק, שֶׁחֲרֵי אִי אֶפְשָׁר**
4 **לְלַקֵּט.**

13) נאמר בה (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה". 14) ואי אפשר ללוקטה, אבל אינה מעורבת בסולת.

5 **יא. נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ אַחַר שֶׁקָּמַץ - אֵינוֹ לוֹקֶה[15]**
6 **וְלֹא פְּסָלָהּ, שֶׁחֲרֵי הַקֹּמֶץ כָּשֵׁר.**

15) משום "לא ישים עליה שמן".

7 **יב. נָתַן מַשֶּׁהוּ שֶׁמֶן[16] עַל גַּבֵּי כְּזַיִת מִן הַמִּנְחָה -**
8 **פְּסָלָהּ מִסָּפֵק. אֲבָל אִם נָתַן הַשֶּׁמֶן עַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת**
9 **- לֹא פְּסָלָהּ[17]. וְאֵינוֹ פּוֹסֵל הַלְּבוֹנָה[18] עַד שֶׁיִּתֵּן כְּזַיִת**
10 **לְבוֹנָה[19].**

16) של חולין או של מנחה אחרת. 17) משום שנאמר (שם): "לא ישים עליה" ועליה משמע שיעור חשוב. 18) פירוש, הלבונה אינה פוסלת. 19) בלבונה נאמר (שם): "לא יתן" ונתינה בכזית, מה שאין כן בשמן שנאמר בו "לא ישים".

11 **יג. אֲפִלּוּ נָתַן הַלְּבוֹנָה עַל כָּל שֶׁהוּא מִן הַמִּנְחָה -**
12 **פָּסַל[20] עַד שֶׁיְּלַקֵּט.**

20) והטעם, מפני שבלבונה נאמר עוד פעם "עליה" שמשמעותה שיעור חשוב, וכלל בידינו: אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט.

13 **יד. גִּבְּלָהּ בְּמַיִם וְקָמַץ - כְּשֵׁרָה; לֹא נֶאֱמַר**
14 **חֲרֵבָה[21] אֶלָּא מִשֶּׁמֶן.**

21) "וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה" (ויקרא ז, ו) וחריבה היינו מנחת חוטא.

15 **טו. מִנְחָה שֶׁקָּמְצָהּ פַּעֲמַיִם - כְּשֵׁרָה. אֲפִלּוּ**
16 **פְּעָמִים רַבּוֹת. וְהוּא שֶׁיַּקְטִיר כְּזַיִת בְּבַת אַחַת,**
17 **שֶׁאֵין הַקְּטָרָה פְּחוּתָה מִכְּזַיִת.**

18 **טז. הִקְרִיב הַקֹּמֶץ בְּלֹא מֶלַח - פְּסוּלָה; שֶׁהַמֶּלַח**
19 **מְעַכֵּב בְּמִנְחָה, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ. מִנְחָה שֶׁחָסְרָה קֹדֶם**
20 **קְמִיצָה - יָבִיא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וִימַלְּאֶנָּה; שֶׁהַקְּמִיצָה הִיא**
21 **הַקּוֹבַעַת[22], לֹא נְתִינָתָהּ[23] בִּכְלִי שָׁרֵת.**

22) בשעת הקמיצה צריכה להיות שלימה. 23) לפני הקמיצה.

22 **יז. הִתְנַדֵּב קֹמֶץ לְבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ[24], אִם חָסֵר כָּל**
23 **שֶׁהוּא - פָּסוּל. וְכֵן שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁעִם הַלֶּחֶם[25],**
24 **אִם חָסֵר אֶחָד מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלִין[26], עַד שֶׁיִּהְיוּ**
25 **שְׁנֵי קְמָצִין מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף.**

24) לא עם מנחת סולת. 25) בלחם הפנים כתוב בתורה (ויקרא כד, ז): "ונתת על המערכת לבונה זכה". בזיכים - כלים שנותנים בהם את הלבונה. 26) ואף על פי שאינה באה לבדה אלא עם הלחם.

26 **יח. הִפְרִישׁ שְׁנֵי קְמָצִין[27] לְמִנְחָה אַחַת, וְאָבַד אֶחָד**
27 **מֵהֶן: קֹדֶם קְמִיצָה - לֹא הֵקְבַּע[28]; לְאַחַר קְמִיצָה -**
28 **הֵקְבַּע וּפְסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁרַבָּה לְבוֹנָתָהּ. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ**
29 **אַרְבָּעָה קְמָצִים לִשְׁנֵי בְּזִיכֵי לֶחֶם[29], וְאָבְדוּ שְׁנַיִם**
30 **מֵהֶם: קֹדֶם סִלּוּק הַבְּזִיכִים[30] - לֹא הֵקְבְּעוּ וּכְשֵׁרִים;**
31 **לְאַחַר סִלּוּק הַבְּזִיכִין - הֵקְבְּעוּ וּפְסוּלִין מִפְּנֵי**
32 **הָרְבּוּי[31].**

27) לבונה. 28) לא נקבעה השתייכותם למנחה ולפיכך כשרה, שבשעת קביעתה היה רק קומץ אחד. 29) מצוותה - קומץ לכל מערכת, היינו שני קמצים לשתי המערכות של לחם הפנים. 30) בכל שבת מסדרים את הלחם על השולחן שבהיכל ונותנים עליו את הלבונה ולשבת הבאה מסלקים את הבזיכים ומקטירים את הלבונה ואחר כן מחלקים את הלחם לכהנים. 31) שריבה לבונתם.

33 **יט. קֹמֶץ מִנְחָה שֶׁנִּטְמָא וְהִקְטִירוֹ - הַצִּיץ מְרַצֶּה,**
34 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָשָׂא אַהֲרֹן. יָצָא הַקֹּמֶץ[32] חוּץ לָעֲזָרָה**
35 **וְהִכְנִיסוֹ וְהִקְטִירוֹ - אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה. שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה**
36 **עַל הַטָּמֵא, וְאֵינוֹ מְרַצֶּה עַל הַיּוֹצֵא.**

32) ונפסל ביוצא.

37 **כ. קָמַץ אֶת הַמִּנְחָה וְאַחַר כָּךְ נִטְמְאוּ שְׁיָרֶיהָ כֻּלָּן אוֹ**
38 **נִשְׂרְפוּ אוֹ יָצְאוּ חוּץ לָעֲזָרָה אוֹ אָבְדוּ - לֹא יַקְטִיר**
39 **הַקֹּמֶץ, וְאִם הִקְטִיר - הֻרְצָה. נִשְׁאַר מְעַט מִן**
40 **הַשִּׁירַיִם בְּכַשְׁרוּתָן - יַקְטִיר הַקֹּמֶץ, וְאוֹתָן הַשִּׁירַיִם**
41 **שֶׁנִּשְׁאֲרוּ אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה[33].**

33) ולמדו דין זה מהכתוב (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו" ולא הנותרת מן הנותרת.

42 **כא. הָיְתָה מְחִיצָה מִלְּמַטָּה בִּכְלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עִשָּׂרוֹן**
43 **שֶׁל מִנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעֹרָב מִלְּמַעְלָה - לֹא**
44 **יִקְמֹץ, וְאִם קָמַץ - פְּסוּלָה.**

45 **כב. הָיָה הַכְּלִי חָלוּק בִּמְחִיצָה מִלְּמַעְלָה וּמְעֹרָב**
46 **מִלְּמַטָּה - קוֹמֵץ מִמֶּנּוּ[34].**

34) ערבית תרנגולים דינה ככלי אחד. ומפרש רבינו שעריבת תרנגולים חלוקה במחיצה למעלה והמחיצה אינה מגיעה לשולי הכלי.

כג. חָלַק הָעִשָּׂרוֹן בִּכְלִי אֶחָד, וְאֵין חֲלָקָיו נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, וְאֵין בֵּינֵיהֶן מְחִיצָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם מְצָרֵף הַכְּלִי לִקְמִיצָה אוֹ אֵינוֹ מְצָרֵף. לְפִיכָךְ לֹא יִקְמֹץ, וְאִם קָמַץ - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֲרָצָה, וְלֹא יֵאָכְלוּ הַשִּׁירַיִם.

כד. קָמַץ וְנָתַן הַקֹּמֶץ לְמַעְלָה עַל הַשֻּׁלְחָן כְּנֶגֶד גֹּבַהּ מַעֲרֶכֶת לֶחֶם הַפָּנִים - קִדְּשׁוֹ הַשֻּׁלְחָן[35] לְהִפָּסֵל[36], אֲבָל אֵינוֹ מְקַדְּשׁוֹ לִקָּרֵב. וְאֵינוֹ קָרֵב עַד שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ בִּכְלִי[37] שֶׁרֵת הָרָאוּי לְקֹמֶץ.

35) כשם שאויר השולחן מקדש את לחם הפנים כך הוא מקדש את הקומץ באותו הגובה היינו חמישה עשר טפחים לר' יהודה שם צו. 36) בלינה וביוצא. לפני קידושו בכלי שרת אינו נפסל בלינה וביוצא. 37) רש"י בפירושו השני שם פז: מפרש, שהקומץ נפסל לגמרי ואין להקריבו אפילו אם יקדשוהו אחר כן בכלי שרת, ורבינו סובר כפירושו הראשון, שקידוש השולחן אינו מספיק כדי להקריב את הקומץ וטעון קידוש נוסף בכלי שרת.

כה. הִדְבִּיק הַקֹּמֶץ לְדֹפֶן הַכְּלִי וְקָמַץ[38], אוֹ שֶׁהָפַךְ הַכְּלִי עַל יָדוֹ וְקָמַץ מִתּוֹכוֹ וּפִיו לְמַטָּה - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֲרָצָה.

38) מן הסולת שעל יד דופן הכלי ממש, כך מפרש רבינו את האיבעיא. אבל רש"י שם מפרש שהמדובר שאחרי הקמיצה הדביק את הקומץ לדופן כלי שרת כדי לקדשו ולא הניחו בתוך הכלי על שוליו.

כו. עִשָּׂרוֹן שֶׁחִלְּקוֹ וְאָבַד אֶחָד מֵחֲלָקָיו, וְהִפְרִישׁ חֵלֶק אַחֵר תַּחְתָּיו וְנִמְצָא הָאָבוּד, וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן מֻנָּחִין בִּכְלִי אֶחָד וְאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה[39]: נִטְמָא זֶה שֶׁאָבַד - הֲרֵי הוּא מִצְטָרֵף עִם חֵלֶק רִאשׁוֹן וְנִפְסְלוּ[40], וְזֶה שֶׁהִפְרִישׁ אֵינוֹ מִצְטָרֵף[41] אֶלָּא יַשְׁלִים עָלָיו[42]. נִטְמָא הַמֻּפְרָשׁ - מֻפְרָשׁ וְרִאשׁוֹן מִצְטָרְפִין[43] וְנִפְסְלוּ, וְזֶה שֶׁנִּמְצָא אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהֶן[44]. נִטְמָא הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן - הֲרֵי הָאָבוּד וְהַמֻּפְרָשׁ תַּחְתָּיו מִצְטָרְפִין[45].

39) ושנינו במסכת חגיגה כ: "כלי (שרת) מצרף מה שבתוכו" (לעניין טומאה) ואפילו אין נוגעים זה בזה. 40) שהרי לפני שאבד היו שניהם מצורפים למנחה אחת. 41) שהרי שני אלה לא עמדו מעולם להצטרף יחד ולפיכך אין הכלי מצרפם להיפסל. 42) כדין מנחה שחסרה בהלכה טז. 43) מפני שהצטרפו למנחה אחת לפני שנמצא החלק האבוד. 44) כי מעולם לא עמד להצטרף עם המופרש. 45) מפני ששניהם היו מצורפים לראשון.

כז. וְכֵן לְעִנְיַן קְמִיצָה: קָמַץ מִן הַנִּמְצָא - שְׁיָרָיו עִם הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן[46] נֶאֱכָלִין, וְהַמֻּפְרָשׁ אֵינוֹ נֶאֱכָל. קָמַץ מִן הַמֻּפְרָשׁ - שְׁיָרָיו נֶאֱכָלִין[47], וְהַנִּמְצָא אֵינוֹ נֶאֱכָל. קָמַץ מִן הָרִאשׁוֹן - שְׁנֵיהֶן[48] אֵין נֶאֱכָלִין; לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶן שְׁיָרִים יְתֵרִים[49], שֶׁהֲרֵי הֵן עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם, וְדוֹמִין לְמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה. וְהֵיאַךְ קָרֵב הַקֹּמֶץ הַזֶּה, וַהֲרֵי לְפָנָיו עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה? מִפְּנֵי שֶׁהַקְּמִיצָה תְּלוּיָה בְּדַעַת הַכֹּהֵן, וּבָעֵת שֶׁקּוֹמֵץ אֵין דַּעְתּוֹ אֶלָּא עַל הָעִשָּׂרוֹן בִּלְבַד[50], וַהֲרֵי הַחֲלָקִים אֵינָן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה.

46) כולו, שהקומץ של הנמצא עשה אותו שיריים. 47) וכן כל החלק הראשון. 48) האבוד והמופרש; אבל שיירי הראשון נאכלים. 49) הקומץ שייך לכל שלושת החלקים, היינו עשרון ומחצה ואינו יכול להתיר אלא עשרון אחד. ואף על פי כן נאכלים השיריים של חלק הראשון. 50) היינו חצי העשרון שממנו קמץ ואחד משני חצאי העשרונים האחרים ומפני שאין אנו יודעים איזה הצטרף - שניהם אסורים.

כח. קֹמֶץ מִנְחָה שֶׁנִּתְעָרֵב בְּקֹמֶץ מִנְחָה אַחֶרֶת - מַקְטִיר שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת וְהֵן כְּשֵׁרוֹת. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב הַקֹּמֶץ בְּמִנְחַת כֹּהֲנִים[51] אוֹ בְּמִנְחַת הַנְּסָכִים אוֹ בַּחֲבִתֵּי כֹּהֵן גָּדוֹל[52] - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת וְיַקְטִיר הַכֹּל כְּאֶחָד, שֶׁהַכֹּל לָאִשִּׁים[53].

51) שכולה כליל. 52) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשרון סולת, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה כליל. 53) מוקטר על האש. ואין האחת מבטלת את השנייה, מפני ש"עולים (דברים העולים למזבח להקרבה) אין מבטלים זה את זה" (שם כב:), מה שאין כן שאר מנחות שהשיריים נאכלים ואסור להקטירם.

כט. שְׁתֵּי מִנְחוֹת שֶׁלֹּא נִקְמְצוּ שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ בָּזוֹ: אִם יָכוֹל לִקְמֹץ מִזּוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ[54] וּמִזּוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ - כְּשֵׁרוֹת, וְאִם לָאו - פְּסוּלוֹת.

54) ולא יתערב בקומץ קמח מהמנחה השנייה.

ל. קֹמֶץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה - לֹא יַקְטִיר[55]; וְאִם הִקְטִיר הַכֹּל - זוֹ שֶׁנִּקְמְצָה עָלְתָה לַבְּעָלִים[56], וְזוֹ שֶׁלֹּא נִקְמְצָה לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים.

55) שאסור להקטיר את המנחה שלא נקמצה. 56) יצאו ידי חובתם.

לא. נִתְעָרֵב קֻמְצָהּ בִּשְׁיָרֶיהָ, אוֹ שֶׁנִּתְעָרְבוּ שְׁיָרֶיהָ בִּשְׁיָרֵי חֲבֵרְתָּהּ - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - עָלְתָה לַבְּעָלִים[57].

57) ולמה אין השיריים מבטלים את הקומץ? בגמרא שם (כג:) למדו בגזירה שווה שיריים מקמצים, כשם שקמצים אינם מבטלים זה את זה כך גם שיריים אינן מבטלים את הקומץ.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

1) יבאר שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנופה שהוסיף או חסר במדתם.

א. שְׁתֵּי[2] הַלֶּחֶם[3] וְלֶחֶם הַפָּנִים[4] וְעֹמֶר הַתְּנוּפָה[5] שֶׁהוֹסִיף בְּמִדָּתָן אוֹ חִסֵּר כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלוֹת.

2) תוספתא מנחות פרק ח הלכה א. 3) שמקריבים בחג השבועות, מצוותם עשרון לכל לחם. 4) שמסדרים בכל שבת, מצוותם שני עשרונים לכל לחם. 5) שמקריבים בששה עשר בניסן, מצוותו עשרון אחד. בתוספתא לא נזכר עומר התנופה, והוא נכלל בכל המנחות שנאמר שם דינן. וראה ברייתא מנחות עו:

1 **ב. חַלּוֹת[6] תּוֹדָה[7] וּרְקִיקֵי נָזִיר[8] שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא**
2 **נִזְרַק דַּם הַזֶּבַח - פְּסוּלִין; מִשֶּׁנִּזְרַק דַּם הַזֶּבַח -**
3 **כְּשֵׁרִין.**

6) תוספתא שם פרק ד הלכה ה. 7) המביא בהמה לקרבן תודה, מביא עמה ארבעים חלות. 8) נזיר אחרי מלאת ימי נזרו חייב להקריב שלוש בהמות, ומביא עמהן עשר חלות ועשרה רקיקים (משנה שם עח.). ומה בין חלות לרקיקים? חלות נילושות בשמן ובמים פושרים, ורקיקים נילושים במים פושרים בלבד, ואחרי אפייתם מושחים אותם בשמן (הלכות מעשה הקרבנות פרק יג הלכה ח).

4 **ג. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[9] שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק דָּמָן שֶׁל**
5 **כְּבָשִׂים[10] - פְּסוּלִין; מִשֶּׁנִּזְרַק דָּמָן - כְּשֵׁרִים.**

9) שם עו: 10) בחג השבועות מקריבים שני כבשים שלמי ציבור, ועמהם שתי הלחם. ראה הלכה א.

6 **ד. וְכֵן[11] שְׁנֵי סִדָּרִים[12] שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא הֶקְטִירוּ**
7 **הַבְּזִיכִין[13] - פְּסוּלִין; מִשֶּׁהֶקְטִירוּ - כְּשֵׁרִים.**

11) תוספתא שם. 12) שתי מערכות של לחם הפנים. 13) ראה למעלה פרק יא הלכה יז.

8 **ה. אֲבָל[14] הַנְּסָכִים[15] שֶׁחָסְרוּ, בֵּין מִשֶּׁקָּרַב הַזֶּבַח בֵּין**
9 **עַד שֶׁלֹּא קָרַב - כְּשֵׁרִים, וְיָבִיא נְסָכִים אֲחֵרִים**
10 **לְמַלֹּאתָן.**

14) תוספתא שם. 15) הבאים עם הקרבנות.

11 **ו. נְסָכִים[16] שֶׁקָּדְשׁוּ בִּכְלִי שָׁרֵת וְנִפְסַל הַזֶּבַח: אִם**
12 **נִפְסַל בַּשְּׁחִיטָה - לֹא קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לִקָּרֵב[17]; נִפְסַל**
13 **מִקַּבָּלָה וְאֵילַךְ[18] - קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לִקָּרֵב[19]; שֶׁאֵין**
14 **הַנְּסָכִים מִתְקַדְּשִׁים לִקָּרֵב אֶלָּא בִּשְׁחִיטַת הַזֶּבַח. וּמַה**
15 **יַּעֲשֶׂה בָּהֶן?[20] אִם הָיָה שָׁם זֶבַח אַחֵר זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ**
16 **שָׁעָה[21] - יִקְרְבוּ עִמּוֹ; וְאִם לֹא הָיָה שָׁם זֶבַח אַחֵר**
17 **זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה - נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁנִּפְסְלוּ בְּלִינָה**
18 **וְיִשָּׂרְפוּ[22]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבַּן צִבּוּר, מִפְּנֵי**
19 **שֶׁלֵּב בֵּית דִּין מַתְּנָה עֲלֵיהֶן[23]; אֲבָל בְּקָרְבַּן יָחִיד -**
20 **הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ עִם זֶבַח אַחֵר[24], וְאַף עַל פִּי**
21 **שֶׁהוּא זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, אֶלָּא מַנִּיחָן עַד שֶׁיִּפְסְלוּ**
22 **בְּלִינָה[25] וְיִשָּׂרְפוּ.**

16) משנה שם עט. וברייתא שם מז. 17) אבל קדשו להיפסל בלינה. 18) פירוש, הקבלה היתה פסולה. כסף־משנה. 19) שהשחיטה מקדשת את הנסכים ליקרב, כדעת רבי בברייתא שם. ובזה מסולקת השגתו של הראב"ד (ראה כסף־משנה). 20) הלא אי־אפשר לנסכם על המזבח בלי קרבן? 21) ואין עמו נסכים. 22) שם עט: נעשו כמו שנפסלו בלינה. ואעפ"כ צריך להלינם ואחר־כך ישרפם, מפני שמן התורה הם כשרים (ראה הערה כב), וגם אין פסולם בגופם אלא מחמת דבר אחר. וראה בסוף הלכה זו בדין קרבן יחיד, כשיש זבח זבוח. 23) בית־הדין דואג לכל המכשולות האפשריים, ומַתְּנָה שאם ייפסל הזבח, יקרבו הנסכים עם זבח אחר, ומן הדין מותר להקריבם אפילו עם זבח שלא היה זבוח באותה שעה, וחכמים גזרו ואסרו (שם). 24) שבקרבן יחיד אין לומר לב בית־דין מַתְּנָה. ראה תוספות שם טו: ד"ה אפשר. 25) בלשון התלמוד: "עיבור צורה". שנינו בתוספתא פסחים פרק ו הלכה ו, ובגמרא שם לד: "זה הכלל, אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה". ובדין שלפנינו, אין הפסול בגוף הנסכים, ולפיכך טעונים עיבור צורה.

23 **ז. וְכָל הַזְּבָחִים[26] שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - יִקְרְבוּ**
24 **נִסְכֵּיהֶם.**

26) שם צא. למדו דין זה מכלל ופרט וכלל.

25 **ח. וְלַד תּוֹדָה[27] וּתְמוּרָתָהּ, וְהַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה**
26 **וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ: אִם הֶבִיאָן לְאַחַר שֶׁכִּפֵּר[28]**
27 **בְּתוֹדָה רִאשׁוֹנָה - אֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם; וְאִם עֲדַיִן לֹא**
28 **כִּפֵּר בָּהּ, וַהֲרֵי הִיא וַחֲלִיפָתָהּ אוֹ הִיא וּוְלָדָהּ אוֹ הִיא**
29 **וּתְמוּרָתָהּ עוֹמֶדֶת - הֲרֵי שְׁנֵיהֶן צְרִיכִין לֶחֶם[29]. בַּמֶּה**
30 **דְּבָרִים אֲמוּרִים?[30] בְּנוֹדֶר תּוֹדָה[31]; אֲבָל תּוֹדַת נְדָבָה[32]**
31 **- חֲלִיפָתָהּ וּתְמוּרָתָהּ טְעוּנִין לֶחֶם[33], וּוְלָדָהּ אֵינוֹ**
32 **טָעוּן לֶחֶם, בֵּין לִפְנֵי כַּפָּרָה בֵּין לְאַחַר כַּפָּרָה[34].**

27) משנה וגמרא שם עט: 28) כלומר, אחר שקרבה ראשונה. 29) כלומר, יקריב איזו מהן שירצה והלחם עמה, אבל השניה אינו טעונה לחם. כן שנינו בפירוש בברייתא שם. 30) ששניהם טענים לחם. 31) שאמר הרי עלי להביא תודה ונתחייב באחריותה (אם נאבדה או מתה, חייב להביא אחרת), ולפיכך יכול לצאת ידי חובתו גם בולד הבהמה שהפריש, שהרי "אדם מתכפר בשבח הקדש" (ר' יוחנן שם פ.). ומובן שמקריב עמו את הלחם, כשהוא מקריבו ראשון. 32) שאמר הרי זו תודה, ואינו חייב באחריותה. 33) כל אחת כדינה: חליפתה – בין לפני כפרה בין לאחר כפרה, מפני שהוא כ"מרבה בתודות" (לשון הגמרא שם) פירוש, השניה אינה כלל חליפתה של הראשונה, שהרי הבעלים אינם חייבים להביא אחרת במקום האבודה, ואם הביאו הרי זו תודת נדבה חדשה, ולפיכך טעונה לחם אפילו לאחר כפרה. אבל בתמורת תודה, אין טעם לחלק בין נודר לנודב, וכשם שתמורת תודה חובה אינה טעונה לחם לאחר כפרה, כך גם תמורת תודת נדבה. וכן פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה יג, ראה שם. 34) פיסקה אחרונה זו נמשכת לדין ולד תודה בלבד. ובגמרא (שם פ.) נתבאר למה אינו טעון לחם כשהקריבו ראשון, מפני שהולד הוא מותר תודה, וכל מותר תודה אינו טעון לחם. פירושנו זה מסלק תמיהתו של הרש"ש

בהגהותיו למנחות שם על רבינו, שסותר דברי עצמו בהלכה יג, ונתבלטו בזה החזון־איש ואחרונים אחרים.

ט. הִפְרִישׁ[35] תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְנִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנוֹת וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן עוֹמְדוֹת: נִתְכַּפֵּר בָּרִאשׁוֹנָה - שֶׁנִּיָּה אֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם[36], שְׁלִישִׁית טְעוּנָה לֶחֶם[37]; נִתְכַּפֵּר בַּשְּׁלִישִׁית - שְׁנִיָּה אֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם, רִאשׁוֹנָה טְעוּנָה לֶחֶם; נִתְכַּפֵּר בָּאֶמְצָעִית - שְׁתֵּיהֶן אֵינָן טְעוּנוֹת לֶחֶם[38].

35) שם: 36) שהרי היא חליפתה של הראשונה. 37) מפני שאינה חליפתה של הראשונה, אלא של השניה והיא לא הוקרבה. 38) לפי שלשתיהן קשר ישיר עם האמצעית.

י. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת[39] לְתוֹדָתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן תּוֹדָה עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת - יָבִיא מֵאֵלּוּ וּמֵאֵלּוּ תּוֹדָה בְּלַחְמָהּ, וְהַשְּׁאָר יָבִיא בָּהֶן תּוֹדָה וְאֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם[40], אֲבָל טְעוּנָה נְסָכִים[41]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתֶּיהָ וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאַת - יָבִיא בַּמָּעוֹת תּוֹדָה בְּלֹא לֶחֶם[42]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְתוֹדָתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ תּוֹדָה תַּחְתֵּיהֶן וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ הַמָּעוֹת - יָבִיא מִן הַמָּעוֹת תּוֹדָה וְלַחְמָהּ[43], וְזוֹ הַתּוֹדָה הָאַחֲרוֹנָה תִּקְרַב בְּלֹא לֶחֶם.

39) תוספתא שם פרק ח הלכה יא. 40) שדינה כמותר תודה. 41) ככל תודה. 42) פירוש, בראשונה יקריב את האבודה עם הלחם, ואחריה בלי לחם, את השניה שקנה במעות שהפריש. 43) כלומר, מקריבים בתחילה את התודה שקנה בדמים שהופרשו קודם שהפריש את הבהמה לתודה. ואין בדינים אלה סתרה להאמור למעלה בהלכה ח, שיכול להקריב איזו מהן שירצה, כי יש לחלק בין בהמות למעות.

יא. הָאוֹמֵר[44]: הֲרֵי זוֹ תּוֹדָה וַהֲרֵי זֶה לַחְמָהּ, אָבַד הַלֶּחֶם - מֵבִיא לֶחֶם אַחֵר, אָבְדָה הַתּוֹדָה - אֵינוֹ מֵבִיא תּוֹדָה אַחֶרֶת. מִפְּנֵי שֶׁהַלֶּחֶם בָּא בִּגְלַל הַתּוֹדָה[45], וְאֵין הַתּוֹדָה בָּאָה בִּגְלַל הַלֶּחֶם.

44) שם פ. מימרא של רבא. 45) ולפיכך, אע"פ שאמר "הרי זו", חייב להביא לחם אחר כשהתודה קיימת.

יב. הִפְרִישׁ[46] מָעוֹת לְתוֹדָתוֹ וְנוֹתְרוּ - מֵבִיא בָּהֶן לֶחֶם; הִפְרִישׁ לַלֶּחֶם וְהוֹתִיר - אֵינוֹ מֵבִיא בָּהֶן תּוֹדָה.

46) מימרא של רבא שם. והטעם, מפני שלחם נקרא תודה, שנאמר (שם): "והקריב על זבח התודה חלות מצות", אבל תודה אינה קרויה לחם.

יג. הָאוֹמֵר[47]: הֲרֵי זוֹ תּוֹדָה, וְנִתְעָרְבָה בִּתְמוּרָתָהּ, וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא - הֲרֵי זוֹ הַנִּשְׁאֶרֶת אֵין לָהּ תַּקָּנָה; שֶׁאִם יָבִיא עִמָּהּ לֶחֶם - שֶׁמָּא הַתְּמוּרָה הִיא[48], וְאִם הֵבִיאָהּ בְּלֹא לֶחֶם - שֶׁמָּא הַתּוֹדָה הִיא. לְפִיכָךְ לֹא תִּקְרַב זוֹ לְעוֹלָם, אֶלָּא תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם[49].

47) שם. תני ר' חייא. 48) ותמורה אינה צריכה לחם. ואע"פ שאמרנו למעלה בהלכה ח שתמורה לפני כפרה טעונה לחם, וכאן לפני כפרה אנו עומדים, דעת רבינו שבאומר "הרי זו" ומתה, דינה כלאחר כפרה, מפני שאינו חייב להביא אחרת במקומה. 49) ותימכר ויפריש מעות לתודה אחרת, ויקח מדמים אלה ואלה בהמה לתודה ולחמה, ומותר הדמים יהיו למותר תודה, ואינה צריכה לחם, כמו שכתב בהלכה י באבודה, באומר הרי עלי (ראה השגת הראב"ד וכסף־משנה, ותשובות חכם־צבי סי' כד).

יד. תּוֹדָה שֶׁנִּפְרְסָה חַלָּה מֵחַלּוֹתֶיהָ - כֻּלָּן פְּסוּלוֹת[50]. יָצָאת הַחַלָּה אוֹ נִטְמְאָה - שְׁאָר הַחַלּוֹת כְּשֵׁרוֹת[51]. נִפְרַס לַחְמָהּ אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה הַתּוֹדָה - מֵבִיא לֶחֶם אַחֵר וְשׁוֹחֵט[52]; וְאִם אַחַר שֶׁנִּשְׁחַט נִפְרַס אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא - הַדָּם יִזָּרֵק, וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל, וְהַלֶּחֶם כֻּלּוֹ פָּסוּל[53], וִידֵי נִדְרוֹ לֹא יָצָא[54]. נִזְרַק הַדָּם וְאַחַר כָּךְ נִפְרַס מִקְצָת הַלֶּחֶם אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא - תּוֹרֵם[55] מִן הַשָּׁלֵם עַל הַפָּרוּס, וּמִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, וּמִמַּה שֶּׁבִּפְנִים עַל שֶׁבַּחוּץ.

50) שם יב: והמדובר כשנפרסה בין שחיטת התודה ובין זריקת הדם. 51) רבא שם לומד מהברייתא, שיצאה אחת מהן לא נפסלו הנשארות, ומכל־שכן נטמאה, שהרי הכל מודים שהציץ מרצה על הטומאה. 52) המדובר, כשנפרסו, יצאו ונטמאו כולן, אבל אם מקצתן נפרסו או נטמאו ישלים. בברייתא שם מו. אנו שונים, אם יצא לפני שחיטה מכניסו, מפני שלפני שחיטה לא נפסל ביוצא. ולפלא, שרבינו כתב כאן "מביא לחם אחר", ומשמע שגם ב"יצאו" הדין כן. 53) ברייתא שם. רבינו משווה כאן דין נטמא ויצא, לדין נפרס. וזה מנוגד לדבריו בתחילת ההלכה. ובדוחק אפשר לפרש, שכאן המדובר כשנטמאו או יצאו כולן (ראה השגת הראב"ד וכסף־משנה). 54) וצריך להביא תודה אחרת ולחמה. בברייתא שם נאמר בנטמא "וידי נדרו יצא, שהציץ מרצה על הטמא". וכנראה שגירסת אחרת היתה לרבינו. 55) ארבעה מיני לחם באים עם התודה, עשרה עשרה מכל מין, והכהן מרים אחד מכל מין ומניפם, ונאכלים לכהנים (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב, יז־יח). וארבע חלות אלו נקראות "מורם מתודה".

טו. תּוֹדָה[56] שֶׁנִּשְׁחֲטָה עַל שְׁמוֹנִים חַלּוֹת - לֹא קָדְשׁוּ[57] אַרְבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים. וְאִם אָמַר: יִקְדְּשׁוּ אַרְבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים - מוֹשֵׁךְ אַרְבָּעִים[58] מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים וּמֵרִים מֵהֶם אַחַת מִכָּל קָרְבָּן[59], וְהָאַרְבָּעִים הַשְּׁנִיּוֹת יִפְּדוּ[60] וְיֵצְאוּ לְחֻלִּין[61].

56) שם מח. וע: מחלוקת חזקיה ור' יוחנן. 57) כר' יוחנן שם. 58) כר' זירא שם, שבזה גם ר' יוחנן מודה, שקדשו ארבעים מתוך שמונים. והמחלוקת היא, כשהביא שמונים

עם התודה ולא אמר כלום. 59) מכל מין מארבעת מיני הלחם. ראה למעלה הי"ד. 60) בגמרא שם מח: משמע שבכגון זה הנשארים צריכים פדיון (ויש לשאול, הלא שם המדובר בשתי הלחם שבאים מכספי הקדש, אבל כאן בקרבן יחיד, אם לא קדשו הארבעים הנשארים למה צריכים פדיון? והרי רבינו כתב בפ"ט ממעשה הקרבנות הכ"ד: "ומעשה הלחם של שניהם (נזיר ותודה) חוץ לעזרה". יוצא מזה, שלא נתקדשו בכלי והם חולין גמורים. ואפשר שהמדובר כאן כשהקדיש את כולם בפה, שאמר הרי אלו ללחמי תודה, אלא שבשעת שחיטת התודה אמר יקדשו ארבעים מתוך השמונים). 61) לא פירש רבינו מה יעשה בדמים (ראה למעלה הי"ג).

1 **טז. הַשּׁוֹחֵט[62] אֶת הַתּוֹדָה וְהָיָה לַחְמָהּ חוּץ לְחוֹמַת**
2 **בֵּית פַּגִּי[63] - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם; אֲבָל אִם הָיָה חוּץ**
3 **לָעֲזָרָה - קָדַשׁ הַלֶּחֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לִפְנִים[64].**

62) משנה וגמרא שם עח: 63) חומת הר הבית (רבינו בפירושו על המשנה, וכן פירש רש"י שם. וראה רש"י בבא מציעא צ.). 64) בעזרה. כר' יוחנן שם.

4 **יז. שְׁחָטָהּ[65] עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ פְּנֵי הַלֶּחֶם בַּתַּנּוּר,**
5 **וַאֲפִלּוּ קָרְמוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאַחַת מֵהֶן - לֹא קָדַשׁ**
6 **הַלֶּחֶם[66].**

65) משנה שם. 66) בגמרא שם משמע, שאם לא נאפה כראוי הרי הוא כפרוס, ולמדנו למעלה בהלכה י"ד שאם נפרס אחד כולם פסולים.

7 **יח. שְׁחָטָהּ[67] וְנִפְסְלָה בִּשְׁחִיטָתָהּ בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן[68] אוֹ**
8 **בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם[69] - קָדַשׁ הַלֶּחֶם[70]. נִמְצֵאת בַּעֲלַת**
9 **מוּם[71] אוֹ טְרֵפָה אוֹ שֶׁשְּׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ[72] - לֹא**
10 **קָדַשׁ הַלֶּחֶם. וְכֵן הַדִּין בְּאֵיל נָזִיר[73] עִם הַלֶּחֶם שֶׁלּוֹ.**

67) משנה וגמרא שם. 68) חשב לאכלה אחרי יום ולילה. 69) לאכול את המורם חוץ לעזרה או לזרוק את הדם בחוץ (ראה פי"ג ה"א). 70) מפני שהפסול בא עם השחיטה ולא לפניה. 71) כחכמים שם. טריפה ובעלת מום פסולין לפני השחיטה. "זה הכלל, כל שפיסולו קודם שחיטה, לא קדש הלחם. פיסולו אחר שחיטה, קדש הלחם". ברייתא שם. 72) אלא לשם קרבן אחר, ואע"פ שפיסולו אחר שחיטה, לא קדש הלחם. בתורת כהנים (פרשת צו פרק יא) דרשו מהכתוב (ויקרא ז, יב) "על זבח התודה", מלמד שאין הלחם מתקדש עד שתהא זביחתה לשם תודה. 73) משנה שם. וכפי פירושו של רב פפא שם עט. והטעם, מפני שכל הזבחים שמביאים עמהם לחם לומדים מתודה, ובמשנה שם כתוב: וכן שני כבשי עצרת וכו'. ורבינו כאן השמיט דין זה, ולא נתברר למה.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר המחשבות שפוסלות הקרבנות, ובאי זו עבודה מעבודותיה המחשבה פוסלת.

11 **א. שָׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת הֵן שֶׁפּוֹסְלִין אֶת הַקָּרְבָּנוֹת, וְאֵלּוּ**
12 **הֵן: מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם[2], וּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם,**
13 **וּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן. מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם כֵּיצַד? זֶה**
14 **הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה עוֹלָה**
15 **וְיַחְשֹׁב שֶׁהוּא שְׁלָמִים[3], אוֹ יִשְׁחָטֶנּוּ לְשֵׁם עוֹלָה**
16 **וּשְׁלָמִים, אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים וּלְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט**
17 **הַזֶּבַח שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלָיו - זוֹ הִיא מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי**
18 **הַשֵּׁם. מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט אֶת**
19 **הַזֶּבַח לִשְׁמוֹ עַל מְנָת לִזְרֹק דָּמוֹ אוֹ לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ**
20 **דָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטָרָה חוּץ לָעֲזָרָה, אוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ**
21 **דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה חוּץ לִמְקוֹם אֲכִילָתוֹ - זוֹ הִיא**
22 **מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם. וּזְבָחִים שֶׁחָשַׁב בָּהֶן מַחֲשָׁבָה זוֹ -**
23 **הֵם הַנִּקְרָאִים זְבָחִים שֶׁשְּׁחָטָן חוּץ לִמְקוֹמָן. מַחֲשֶׁבֶת**
24 **הַזְּמַן כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט אֶת הַזֶּבַח לִשְׁמוֹ עַל מְנָת**
25 **לִזְרֹק דָּמוֹ מֵאַחַר שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה, שֶׁאֵינוֹ זְמַן**
26 **זְרִיקָתוֹ, אוֹ לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטִיר**
27 **לְמָחָר מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁאֵינוֹ זְמַן**
28 **הַקְטָרָתוֹ, אוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה לְאַחַר**
29 **זְמַן הָרָאוּי לַאֲכִילָתוֹ - זוֹ הִיא מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן.**
30 **וּזְבָחִים שֶׁחָשַׁב בָּהֶן מַחֲשָׁבָה זוֹ - הֵם הַנִּקְרָאִים**
31 **זְבָחִים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ חוּץ לִזְמַנָּן, וְהֵם הַנִּקְרָאִים פִּגּוּל**
32 **בְּכָל מָקוֹם, וְזֶהוּ פִּגּוּל הָאָמוּר בַּתּוֹרָה[4].**

2) משנה, זבחים ב, א. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת (שהם פסולים ממש). 3) ואע"פ ששנינו שעולה שנשחטה שלא לשמה כשרה, כולל אותה רבינו כאן במחשבות הפוסלות, מפני שלא עלתה לשם חובה וחייב להביא אחרת. 4) ויקרא ז, יח: "פיגול יהיה" (ראה ה"ב).

33 **ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה[5]: וְאִם**
34 **הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו - אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא**
35 **בִּמְחַשֵּׁב[6] בִּשְׁעַת הַקְרָבָה שֶׁיֵּאָכֵל מִמֶּנּוּ בַּשְּׁלִישִׁי.**
36 **וְהוּא הַדִּין לְכָל קָרְבָּן שֶׁחָשַׁב עָלָיו בִּשְׁעַת מַעֲשָׂיו**
37 **שֶׁיֵּאָכֵל מִמֶּנּוּ לְאַחַר זְמַן הָרָאוּי לַאֲכִילַת אוֹתוֹ קָרְבָּן.**
38 **וְכֵן אִם חָשַׁב לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ בַּמִּזְבֵּחַ דָּבָר הָרָאוּי**
39 **לְהַקְטָרָה [לְאַחַר זְמַן הָרָאוּי לְהַקְטָרָה]. כָּךְ לָמְדוּ**
40 **מִפִּי הַשְּׁמוּעָה: אֶחָד אֲכִילַת אָדָם וְאֶחָד אֲכִילַת**
41 **מִזְבֵּחַ[7], אִם חִשֵּׁב עֲלֵיהֶן אַחַר זְמַנָּן - הֲרֵי הַקָּרְבָּן**
42 **פִּגּוּל.**

5) שם. 6) שם כט. 7) שם כח. התורה כתבה: "ואם האכל יאכל", שתי אכילות משמע.

43 **ג. אֲבָל קָרְבָּן שֶׁלֹּא נִפְסְדָה מַחֲשַׁבְתּוֹ, אֶלָּא נִזְרַק דָּמוֹ**
44 **עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּהִלְכָתוֹ וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ**
45 **- אוֹתוֹ הַנִּשְׁאָר נִקְרָא נוֹתָר, וְאָסוּר לְאָכְלוֹ, וְהַקָּרְבָּן**
46 **כְּבָר נִרְצָה וְכִפֵּר. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בַּדָּם: וַאֲנִי נְתַתִּיו**
47 **לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ**
48 **כְּהִלְכָתוֹ נִתְכַּפְּרוּ הַבְּעָלִים וְנִרְצָה הַקָּרְבָּן. לְפִיכָךְ אֵין**
49 **מִתְפַּגֵּל אֶלָּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין בֵּין לָאָדָם בֵּין**
50 **לַמִּזְבֵּחַ[8], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[9]. אֶחָד זֶבַח שֶׁחָשַׁב בּוֹ אַחַת**

מִשָּׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, אוֹ שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת קַבָּלַת הַדָּם, אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בְּעֵת זְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

8) משנה, שם מג, א. 9) לקמן פי"ח ה"ז, עיי"ש. 10) משנה, זבחים יג, א. "שהזבח נפסל בארבעה דברים וכו'".

ד. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁבְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת[10] הַזֶּבַח נִפְסָל בְּמַחֲשָׁבָה: בִּשְׁחִיטָה, וּבְקַבָּלָה, וּבְהוֹלָכָה הַדָּם, וּבִזְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

ה. וְהָעוֹף - בִּשְׁנֵי דְּבָרִים[11]: בִּמְלִיקָה, וּבְמִצּוּי הַדָּם[12].

11) משנה, שם סד, ב. וס"ה, א. 12) רבינו סובר שמחשבה פוסלת במיצוי הדם בין בעולת העוף ובין בחטאת העוף, ואע"פ שחטאת העוף טעונה הזאה, וזה בהתאם לדעתו בפ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ז, שמיצוי בחטאת העוף מעכב, ולפיכך הוא גמר ההזאה, וכן במשנה שם שנינו בחטאת העוף "מיצה דמה שלא לשמה – פסול".

ו. וְהַמְּנָחוֹת הַנִּקְמָצוֹת - בְּאַרְבָּעָה[13]: בְּקֶמִיצָה[14], וּבִנְתִינַת הַקֹּמֶץ בִּכְלִי שָׁרֵת[15], וּבְהוֹלָכַת הַקֹּמֶץ לַמִּזְבֵּחַ, וּבִזְרִיקָתוֹ עַל הָאֵשׁ.

13) משנה, מנחות יב, א. 14) דומה לשחיטה בזבח, השחיטה מפרידה בין חלק מזבח (הדם) לבשר, וגם הקומץ כן (רש"י זבחים יג:). 15) דומה לקבלת הדם.

ז. אֲבָל אִם חָשַׁב בִּדְבָרִים אֲחֵרִים חוּץ מֵאֵלּוּ[16], כְּגוֹן שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת הֶפְשֵׁט אוֹ בִּשְׁעַת נִתּוּחַ אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכַת אִמּוּרִין לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בִּשְׁעַת בְּלִילַת הַמִּנְחָה[17] אוֹ בִּשְׁעַת הַגָּשָׁתָהּ[18], וְכַיּוֹצֵא בִדְבָרִים אֵלּוּ - אֵין אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת כְּלוּם. בֵּין שֶׁהָיְתָה מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, בֵּין מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, בֵּין מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן.

16) ב'תורת כהנים' פרשת צו פי"ב ה"ד - למדו, שאין המחשבה פוסלת אלא בדברים המעכבים את הכפרה, וכל אלו אינם מעכבים. 17) לפני הקמיצה, ואין מחשבה פוסלת לפני קמיצה כמו בזבח לפני השחיטה (ראה 'תוספות' זבחים יג, ב - ד"ה זה הכלל). 18) ראה ההערה הקודמת.

ח. וְכֵן הַמְחַשֵּׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ אוֹ בְּכֻלָּן מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת חוּץ מִשָּׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ - אֵין אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה מַפְסֶדֶת כְּלוּם. כֵּיצַד? הַמְחַשֵּׁב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְקַבָּלָה וְהוֹלָכָה וּזְרִיקָה לְהַנִּיחַ דַּם הַזֶּבַח אוֹ אֵמּוּרָיו לְמָחָר אוֹ לְהוֹצִיאָן חוּץ לָעַזָּרָה[19], אוֹ שֶׁחָשַׁב לִזְרֹק הַדָּם עַל הַכֶּבֶשׁ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד, אוֹ לִתֵּן אֶת הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה לְמַטָּה וְאֶת הַנִּתָּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה, אוֹ לִתֵּן דָּמִים הַנִּתָּנִין בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי אוֹ אֶת הַנִּתָּנִין בַּפְּנִימִי לַחִיצוֹן, אוֹ לְהַכְנִיס דַּם הַחַטָּאת לִפְנִים, אוֹ שֶׁחָשַׁב שֶׁיֹּאכְלוּ הַזֶּבַח טְמֵאִים אוֹ שְׁאָר הַפְּסוּלִין לַאֲכִילָה, אוֹ שֶׁיַּקְרִיבוּם טְמֵאִים אוֹ שְׁאָר הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה, אוֹ לְעָרֵב דַּם הַזֶּבַח בְּדַם הַפְּסוּלִין, אוֹ שֶׁחָשַׁב לִשְׁבֹּר עַצְמוֹת הַפֶּסַח וְלֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ נָא, אוֹ שֶׁחָשַׁב לִשְׂרֹף חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת חוּץ לִזְמַנָּן אוֹ חוּץ לִמְקוֹמָן - בְּכָל אֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הַזֶּבַח כָּשֵׁר[20]. וְכֵן אִם חָשַׁב בִּשְׁעַת קְמִיצַת הַמִּנְחָה וּבִשְׁעַת נְתִינָתוֹ לַכְּלִי וּבִשְׁעַת הוֹלָכָתוֹ וּבִשְׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הָאֵשׁ לְהַנִּיחַ קֹמֶצָהּ אוֹ לְבוֹנָתָהּ לְמָחָר אוֹ לְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה.

19) כחכמים במשנה, זבחים לה, ב - בניגוד לדעת רבי יהודה, הפוסל בשלושה אלה. 20) כל הדינים שנמנו כאן חוץ מדיני חטאת הנשרפת, נשנו שם לה, ב. ולו, א - בלי מחלוקת. דיני חטאת הנשרפת, שנינו בברייתא שם לה, א.

ט. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[21], שֶׁהוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָּרֶגֶל - אֵינָהּ הוֹלָכָה, לְפִיכָךְ אֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ. וְהַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ - הֲרֵי זוֹ הוֹלָכָה, וְהַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ. כֵּיצַד? קִבֵּל הַדָּם וְהוּא עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ וּפָשַׁט יָדוֹ לְזָרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ[22], וְחָשַׁב בְּעֵת שֶׁפָּשַׁט יָדוֹ בַּדָּם - אֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ; אֲבָל אִם קִבֵּל הַדָּם בִּפְנִים וְלֹא הָלַךְ בּוֹ לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא הָלַךְ בּוֹ וְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ[23], וְחָשַׁב בִּשְׁעַת הִלּוּכוֹ לַחוּץ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְכַיּוֹצֵא בָּהּ - הֲרֵי זוֹ פּוֹסֶלֶת[24].

21) למעלה פ"א הכ"ג. 22) זוהי הולכה שלא ברגל. 23) זבחים טו, ב - לא מחוץ לעזרה אלא ריחוק מן המזבח (רש"י שם). 24) מחלוקת תנא־קמא ורבי אלעזר שם יג, א. ופסק כתנא־קמא. (כסף־משנה. לפי גירסתנו בסוגיה שם טו, ב - משמע שהמחשבה פוסלת רק בשעת החזרתו למזבח אחרי שהרחיקו, אבל בהולכה המרחיקה מן המזבח לא, וכן דעת רש"י שם. ואולי גירסה אחרת היתה לעיני רבינו. ראה ברטנורא בפירושו על המשנה, שם).

יום ד' ט"ו אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר אם המחשבה הולכת אחר העובד או אחר הבעל, אין המחשבה מועלת אלא בהראוי לעבודה ובדבר הראוי לה.

א. אֵין הַמַּחֲשָׁבָה הוֹלֶכֶת אֶלָּא אַחַר הָעוֹבֵד, אֲבָל מַחֲשֶׁבֶת בַּעַל הַקָּרְבָּן אֵינָהּ מוֹעֶלֶת כְּלוּם[2]. אֲפִלּוּ שָׁמַעְנוּ הַבְּעָלִים שֶׁפִּגְּלוּ, וְהָיְתָה מַחֲשֶׁבֶת הָעוֹבֵד נְכוֹנָה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

2) ובמדרש רבה (ויקרא כב, ז)"תני ר' ישמעאל אף על פי שהבעלים יושבים ומחשבים כל היום אין הכל הולך אלא אחר השוחט".

ב. וְאֵין הַמַּחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא מִמִּי שֶׁהוּא רָאוּי לָעֲבוֹדָה, וּבְדָבָר הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה, וּבְמָקוֹם רָאוּי לָעֲבוֹדָה. מִמִּי שֶׁהוּא רָאוּי כֵּיצַד? אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה שֶׁקִּבֵּל הַדָּם אוֹ הוֹלִיךְ אוֹ זָרַק, וְחָשַׁב בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה מַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם אוֹ מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - לֹא פָּסַל בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָעֲבוֹדָה. וְאוֹתוֹ הַדָּם שֶׁקִּבֵּל אוֹ שֶׁזָּרַק מִקְצָתוֹ - יִשְׁפֹּךְ לָאַמָּה[3]. וְאִם נִשְׁאַר דַּם הַנֶּפֶשׁ - יַחֲזֹר הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה וִיקַבֵּל בְּמַחֲשָׁבָה נְכוֹנָה. אֲבָל אִם חָשַׁב הַפָּסוּל בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה - פָּסַל בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ; שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֵׁרָה בִּפְסוּלִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. יֵשׁ קָרְבָּנוֹת, שֶׁאִם נַעֲשׂוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - כְּשֵׁרִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. לְפִיכָךְ, אִם קִבֵּל הַדָּם כֹּהֵן זֶה שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָעֲבוֹדָה אוֹ הוֹלִיכוֹ אוֹ זָרְקוֹ - פָּסַל הַזֶּבַח, כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהוּ לִשְׁמוֹ שֶׁהוּא פָּסוּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ דַּם הַנֶּפֶשׁ, וְחָזַר הַכָּשֵׁר וְקִבֵּל וְזָרַק - כְּבָר נִפְסַל הַזֶּבַח[4]. וְלֹא מִפְּנֵי מַחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם פָּסַל אוֹתוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא פָּסוּל לָעֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה.. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה פסל במחשבתו, שהשחיטה כשרה בפסולין כו'".

ומקורו בגמרא זבחים (רפ"ג) "כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה... ובלבד שלא יהיו טמאים נוגעין בבשר כו'", ומכל־מקום "אם עבר ושחט, הזבח כשר". ודנו מפרשי הש"ס היאך יתכן בכלל שיהיה טמא שוחט את הזבח ששחיטתו על ירך המזבח, ואפילו אם נאמר שמדובר בטמא־שרץ שמותר ליכנס בחיל, הרי עזרת נשים ארוכה קל"ה אמה, ואיך יתכן שתהיה הסכין ארוכה כל כך, אלא שחייבים לומר שנטמא בעזרה, וקודם שהוציאוהו משם הספיק לשחוט, ומכיון שמדובר בטמא־שרץ שאינו נעשה אב הטומאה לטמא כלים, הרי אין גם קבלת טומאה על־ידי הסכין.

מכאן רואים גודל מעלתו של יהודי, שבאיזה מצב שיהיה, אפילו אם נטמא וצריכים להוציאו מהעזרה, יכול לשחוט אפילו קדשי קדשים, כולל "פר כהן־גדול של יום הכיפורים", וכל זה לא מפני שהשחיטה אינה עבודה חשובה, אדרבא היא העיקר כפי שנתבאר בהלכות שלפנ"ז "אין הנסכים מתקדשים ליקרב אלא בשחיטת הזבח", אלא רק בגלל מעלתו של השוחט.

זוהי גם כוונתו של שמואל בן חנה שאמר את ההלכה "שחיטה כשרה בזר" להדגיש את מעלתו של יהודי, שאף שאינו כהן, יכול לעסוק בעבודת השחיטה שהיא עבודה עיקרית.

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן נו)

3) למרזב שברצפת העזרה והדם יוצא לחוץ. ולמה לא יזרוק כשר מן הדם שנשאר אחר זריקת הפסול, שהרי פסול אינו עושה שיריים? דעת רבינו שרק הדם שנשאר בצוואר הבהמה אינו שיריים אבל הדם שנשאר במזרק - שיריים הוא. וראה למעלה פרק א הלכה כז, שבזריקה שלא כהלכתה גם הדם שבמזרק כשר. ואולי כאן הזריקה היא כהלכתה, מפני שהמחשבה אינה מועילה. 4) הכוונה לטמא שעושה שיריים, אבל בשאר פסולים יחזור הכשר ויקבל.

ג. בְּדָבָר הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה כֵּיצַד? מִנְחַת הָעֹמֶר שֶׁקְּמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ - הֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁנַּעֲשֵׂית לִשְׁמָהּ וּשְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִן הַשְּׂעוֹרִים, וְאֵין הַשְּׂעוֹרִים דָּבָר הָרָאוּי לִשְׁאָר קָרְבָּנוֹת[5]. וְכֵן הַמְחַשֵּׁב בְּמִנְחַת קְנָאוֹת[6] וְהַלְּבוֹנָה עָלֶיהָ קֹדֶם שֶׁיְּלַקֵּט הַלְּבוֹנָה - אֵין מַחֲשַׁבְתּוֹ מוֹעֶלֶת, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ דָּבָר הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה[7]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[8].

5) שכל המנחות האחרות באות מן החטים. רבינו גורס בגמרא שם "דחידוש הוא" פירוש, מנחה זו דינה יוצא מן הכלל, שבאה מן השעורים, ואף על פי שמנחת סוטה באה גם מן השעורים, אינה דומה למנחת העומר שבאה גריסים גסים אבל מנחת סוטה היא קמח (רש"י), והראב"ד גורס "דחדש היא" פירוש באה מן התבואה החדשה, אבל שאר המנחות אסור להביאן מתבואה חדשה עד הקרבת שתי הלחם בשבועות. 6) מנחת סוטה שקינא לה בעלה, ואמרה תורה (במדבר ה, טו) ולא יתן עליה לבונה. במנחות ד. למדו מן המקרא שאם עשאה שלא לשמה פסולה כחטאת. 7) מפני שיש עליה לבונה. 8) כגון חיסר שמנה, ריבה שמנה ופסולים אחרים שנמנו למעלה בפרק יא.

ד. בְּמָקוֹם הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה כֵּיצַד? מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם[9] וְחָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת זְמַן אוֹ מַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם - לֹא פָּסַל הַזֶּבַח בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין הַמָּקוֹם עַתָּה רָאוּי לָעֲבוֹדָה[10]. קָמַץ אֶת הַמִּנְחָה בַּחוּץ[11] וְחָשַׁב בִּשְׁעַת קְמִיצָה מַחֲשֶׁבֶת זְמַן אוֹ מַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם - אֵין מַחֲשָׁבָה זוֹ כְּלוּם.

9) בזבחים נט. למדו מהכתוב (שמות כ): "וזבחת עליו" כשהוא שלם ולא כשהוא חסר (וראה למעלה פרק ג הלכה כ"ב). 10) ואף על פי שיהיה ראוי לעבודה אחרי שיתקנוהו. 11) חוץ לעזרה.

ה. אֵלּוּ דְבָרִים[12] שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה מִן הַקָּרְבָּנוֹת וּרְאוּיִין לְהַקְטָרָה: הַדָּם[13] וְהָאֵמוּרִין וּבְשַׂר הָעוֹלָה, וְהַקֹּמֶץ וְהַלְּבוֹנָה מִן הַמְּנָחוֹת הַנִּקְמָצוֹת.

12) הלכות ה־ז משמשות הקדמה להלכות הבאות אחריהן. 13) אף על פי שאין מקטירים את הדם אלא זורקים אותו, כלל אותו רבינו בין הראויים להקטרה מפני שהוא אכילת מזבח.

ו. וְאֵלּוּ רְאוּיִין לַאֲכִילָה וְאֵינָן רְאוּיִין לְהַקְטָרָה: הַבָּשָׂר הַנֶּאֱכָל מִכָּל הַזְּבָחִים, בֵּין הַנֶּאֱכָל לַכֹּהֲנִים[14]

1 בֵּין הַנֶּאֱכָל לְכָל אָדָם, וּשְׁיָרֵי הַמִּנְחוֹת, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם
2 וְלֶחֶם הַפָּנִים.

14) בשר חטאות ואשמות וחזה ושוק של קדשים קלים.

3 ז. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לֹא לַאֲכִילָה וְלֹא
4 לְהַקְטָרָה: בְּשַׂר חַטָּאת הַנִּשְׂרֶפֶת[15], וְהָעוֹר שֶׁל בְּהֵמָה
5 כֻּלּוֹ, חוּץ מֵעוֹר הָאַלְיָה[16] שֶׁהוּא [רָאוּי] לַאֲכִילָה.
6 אֲבָל הַמַּרְאָה, וְהוּא הַקְּרוּם הַדַּק הַדָּבֵק בָּעוֹר וּמַבְדִּיל
7 בֵּינוֹ וּבֵין הַבָּשָׂר - אֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה. וְכֵן הָעֲצָמוֹת
8 וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, וְהַנּוֹצָה שֶׁל עוֹף
9 וְהַצִּפָּרְנַיִם וְהַחַרְטוֹם שֶׁלּוֹ, וְרָאשֵׁי אֲגַפַּיִם וְרֹאשׁ
10 הַזָּנָב. אֲפִלּוּ מְקוֹמוֹת הָרַכִּים מִכָּל אֵלּוּ הַדְּבוּקִים
11 בַּבָּשָׂר, שֶׁאִלּוּ יַחְתְּכוּ מִן הַחַי יִבָּצְבֵּץ הַדָּם וְיֵצֵא,
12 הוֹאִיל וְאֵינָן חֲשׁוּבִין - נִקְרָאִים דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי
13 לַאֲכִילָה לְעִנְיַן הַקְּרָבָנוֹת. וְכֵן הַמָּרָק וְהַתַּבְלִין,
14 וְהַשְּׁלִיל[17] וְהַשִּׁלְיָא[18] וּבֵיצַת הָעוֹף, וְהַבָּשָׂר שֶׁפּוֹלַטַּתּוּ
15 הַסַּכִּין בִּשְׁעַת הֶפְשֵׁט וְיִשָּׁאֵר מֵדָּבָק בָּעוֹר, וְהוּא
16 הַנִּקְרָא אֲלָל - כָּל אֵלּוּ אֵינָן חֲשׁוּבִין לְעִנְיַן מַחֲשֶׁבֶת
17 הַקָּרְבָּנוֹת, וַהֲרֵי הֵן כְּדָבָר שֶׁאֵין רָאוּי לַאֲכִילָה.

15) כולה במקום המיוחד לכך בעזרה אחר הקטרת אימוריה למזבח. 16) במשנה קכב. "העור שתחת האלייה". 17) עובר שנמצא במעי הבהמה השחוטה ורוב האנשים אינם אוכלים אותו. 18) העור שהעובר מונח בו ויוצא אחר הלידה.

18 ח. וּמְחַשְּׁבִין עַל דָּבָר הָעוֹמֵד לְאִבּוּד אוֹ עַל דָּבָר
19 הָעוֹמֵד לִשְׂרֵפָה[19]. הַמְחַשֵּׁב בְּאַחַת מֵאוֹתָן אַרְבַּע
20 הָעֲבוֹדוֹת אוֹ בְּכֻלָּן לֶאֱכֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לַאֲכִילָה
21 אוֹ לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטָרָה, בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת
22 הַמָּקוֹם בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הַזֶּבַח כָּשֵׁר. כֵּיצַד?
23 חִשֵּׁב לִשְׁתּוֹת מִדַּם הַזֶּבַח אוֹ לֶאֱכֹל מֵאֵמוּרָיו אוֹ מִן
24 הַקֶּמֶץ וּמִן הַלְּבוֹנָה בַּחוּץ אוֹ לְמָחָר, אוֹ שֶׁחִשֵּׁב
25 לְהַקְטִיר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח אוֹ מִשְּׁיָרֵי הַמִּנְחָה בַּחוּץ אוֹ
26 לְמָחָר - הֲרֵי הַזֶּבַח כָּשֵׁר. וְכֵן אִם חָשַׁב לֶאֱכֹל אוֹ
27 לְהַקְטִיר מִן הָעוֹר וּמִן הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין וְהַמָּרָק אוֹ
28 הָאַלָּל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת
29 מָקוֹם - הַזֶּבַח כָּשֵׁר. וְכֵן אִם חָשַׁב לֶאֱכֹל מִפָּרִים
30 וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִין בַּחוּץ אוֹ לְמָחָר - הֲרֵי הֵן
31 כְּשֵׁרִים[20]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

19) אין הכוונה לדבר שמצוה לשורפו, אלא לדבר שסופו להישרף או ליאבד, ובשעה שמחשב עליו הוא עודנו קיים. 20) "חישב באכילת פרים ובשריפתם לא עשה ולא כלום". כאן אנו עומדים בדיני מחשבת אכילה בדברים שאינם ראויים לאכילה ולכן מקומו של דין זה כאן, אבל חישב בשריפתם, שזו היא מצוותם, אין מקומו כאן אלא בפרק יג.

32 ט. חָשַׁב שֶׁיֹּאכְלוּ הַטְּמֵאִים אוֹ הַפְּסוּלִין מִדָּבָר הָרָאוּי
33 לַאֲכִילָה אוֹ שֶׁיַּקְטִירוּ הַטְּמֵאִים אוֹ הַפְּסוּלִין מִדָּבָר
34 הָרָאוּי לְהַקְטָרָה חוּץ לִזְמַן אֲכִילָה וְהַקְטָרָה - הַזֶּבַח
35 פִּגּוּל[21], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[22]. חוּץ לְמָקוֹם אֲכִילָה וְהַקְטָרָה
36 - הֲרֵי זֶה פָּסוּל[23] וְאֵינוֹ פִּגּוּל.

21) והאוכלו חייב כרת, והטעם, מפני שאכילת טמאים ופסולים נקראת אכילה, ולפיכך המחשבה באכילתם פוסלת. 22) בהלכה א, שמחשבת חוץ לזמנו היא פיגול. 23) ואין חייבים כרת על אכילתו.

37 י. אֵין אֲכִילָה פְּחוּתָה מִכַּזַּיִת, וְלֹא הַקְטָרָה פְּחוּתָה
38 מִכַּזַּיִת. לְפִיכָךְ, הַמְחַשֵּׁב לֶאֱכֹל מִדָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה
39 פָּחוֹת מִכַּזַּיִת אוֹ שֶׁחָשַׁב לְהַקְטִיר מִדָּבָר הָרָאוּי
40 לְהַקְטָרָה פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן בֵּין
41 בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם - הַזֶּבַח כָּשֵׁר. חִשֵּׁב לֶאֱכֹל כַּחֲצִי זַיִת
42 בַּחוּץ וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ, אוֹ שֶׁחָשַׁב לֶאֱכֹל
43 כַּחֲצִי זַיִת אַחַר זְמַן אֲכִילָה וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת אַחַר
44 זְמַן הַקְטָרָה - הַזֶּבַח כָּשֵׁר; שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה
45 מִצְטָרְפִין. וְאִם הוֹצִיאוֹ בִּלְשׁוֹן אֲכִילָה וְאָמַר:
46 שֶׁיֹּאכַל כַּחֲצִי זַיִת וְתֹאכַל הָאֵשׁ חֲצִי זַיִת - הֲרֵי אֵלּוּ
47 מִצְטָרְפִין; לְשׁוֹן אֲכִילָה אֶחָד הוּא. חִשֵּׁב לֶאֱכֹל אוֹ
48 לְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, וְחָזַר וְחָשַׁב עַל חֲצִי זַיִת אַחֵר
49 בְּאוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. חָשַׁב לֶאֱכֹל
50 כַּחֲצִי זַיִת וְשֶׁתֹּאכַל בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה כַּחֲצִי זַיִת, בֵּין
51 בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן - הֲרֵי אֵלּוּ
52 מִצְטָרְפִין; שֶׁשֵּׁם אֲכִילָה אֶחָד הוּא[24]. חָשַׁב עַל כְּזַיִת
53 שֶׁיֹּאכְלוּהוּ שְׁנַיִם - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. חָשַׁב לֶאֱכֹל
54 כְּזַיִת בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס[25] - הֲרֵי זֶה מִצְטָרֵף.
55 חָשַׁב בִּשְׁעַת זְבִיחָה לֶאֱכֹל כַּחֲצִי זַיִת וּבִשְׁעַת זְרִיקָה
56 לֶאֱכֹל כַּחֲצִי זַיִת - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין, בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת
57 הַמָּקוֹם בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן. וְכֵן אִם חָשַׁב עַל כְּזַיִת[26]
58 בִּשְׁעַת קַבָּלָה וְעַל כְּזַיִת בִּשְׁעַת הוֹלָכָה; שֶׁאַרְבַּע
59 הָעֲבוֹדוֹת מִצְטָרְפוֹת וַהֲרֵי הֵן כַּעֲבוֹדָה אַחַת. חָשַׁב
60 לְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת מִן הַקֹּמֶץ וְכַחֲצִי זַיִת מִן הַלְּבוֹנָה
61 - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין; שֶׁהַלְּבוֹנָה עִם הַקֹּמֶץ לַמִּנְחָה
62 כְּאֵמוּרִין לַזֶּבַח. לְפִיכָךְ, אִם חָשַׁב לְהַקְטִיר כְּזַיִת מִן
63 הַלְּבוֹנָה חוּץ לִזְמַנּוֹ - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.
64 אֶחָד הַמְחַשֵּׁב לִזְרֹק דַּם הַזֶּבַח כֻּלּוֹ בַּחוּץ אוֹ לְמָחָר,
65 אוֹ שֶׁחָשַׁב לִזְרֹק מִקְצָת דָּמוֹ בַּחוּץ אוֹ לְמָחָר - כֵּיוָן
66 שֶׁחָשַׁב עַל כְּדֵי הַזָּיָה מִן הַדָּם פָּסַל[27].

24) מפני שאכילת כלבים נקראת אכילה, שנאמר (מלכים־ב ט, י): ואת איזבל יאכלו הכלבים. 25) זמן אכילת שלוש ביצים. 26) צריך להיות: "כחצי זית" (כסף משנה). 27) כלומר, בחוץ כדינו - פסול, ולמחר כדינו - פיגול.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

67 א. כָּל הַזְּבָחִים[2] שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, בֵּין
68 בְּקָרְבְּנוֹת יָחִיד בֵּין בְּקָרְבְּנוֹת צִבּוּר[3] - כְּשֵׁרִים, אֶלָּא

שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה[4]; חוּץ מִן הַחַטָּאת
וְהַפֶּסַח, שֶׁאִם נַעֲשׂוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - פְּסוּלִין[5].
וְאֶחָד הַמְשַׁנֶּה שֵׁם הַזֶּבַח בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה אוֹ בִּשְׁעַת
קַבָּלָה אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכָה אוֹ בִּזְרִיקָה[6], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[7].
כֵּיצַד לֹא עָלוּ לְשֵׁם חוֹבָה? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט עוֹלָה לְשֵׁם
שְׁלָמִים - לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים לֹא מִשּׁוּם עוֹלָה שֶׁהֵם
חַיָּבִין בָּהּ וְלֹא מִשּׁוּם שְׁלָמִים, אֶלָּא חַיָּבִין לְהָבִיא
זֶבַח אַחֵר. וְכֵן אִם שָׁחַט עוֹלַת רְאוּבֵן לְשֵׁם שִׁמְעוֹן[8]
- לֹא עָלְתָה לֹא לִרְאוּבֵן וְלֹא לְשִׁמְעוֹן. בַּמֶּה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָקַר שֵׁם הַזֶּבַח בְּזָדוֹן; אֲבָל אִם טָעָה[9]
וְדִמָּה שֶׁזּוֹ הָעוֹלָה שְׁלָמִים הִיא, וְעָשָׂה כָּל עֲבוֹדוֹתֶיהָ
לְשֵׁם שְׁלָמִים - עָלְתָה לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה. וְכֵן
הַחַטָּאת וְהַפֶּסַח שֶׁעֲשָׂאָן בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם
בְּטָעוּת - כְּשֵׁרִים. שֶׁעֲקִירָה בְּטָעוּת - אֵינָהּ עֲקִירָה.
וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף[10] שֶׁמְּלָקָהּ אוֹ שֶׁמִּצָּה דָמָהּ בְּמַחֲשֶׁבֶת
שִׁנּוּי הַשֵּׁם - כְּשֵׁרָה, וְלֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים. וְחַטַּאת
הָעוֹף - פְּסוּלָה[11].

2) משנה זבחים ב. 3) שם ד. שינוי קודש (שינוי השם) ישנו בציבור (רבינו בפירושו על המשנה שם כתב, ששינוי השם בקרבנות ציבור עלו לשם חובה, כנראה חזר בו כאן, מפני שזה מנוגד לכמה מקומות בגמרא. ראה תוספות ר' עקיבא איגר שם. וצ"ע). 4) לקמן מפרש. 5) משנה שם. ובגמרא שם ז: דרשו דין זה מן המקרא, ראה הלכה ג. 6) משנה שם יג. 7) למעלה פרק יג הלכה ד. 8) זה נקרא "שינוי בעלים" ופוסל בשחיטה, קבלה והולכה על־מנת לזרוק דמו לשם אחר או בחישב בשעת זריקה שזורק לשם אחר, אבל שחיטה קבלה והולכה לשם אחר כשרים ועלו לשם חובה (שם ד. ופסחים ס:), ראה משנה־למלך כאן. 9) מנחות מט. פסק כרבא (הכסף־משנה גורס "רבא") וגם סתמא דגמרא פסחים עב: עומדת בשיטה זו. 10) משנה זבחים סד: אע"פ שהיא נעשית למעלה כחטאת בהמה. 11) שם.

ב. וְכֵן[12] כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם
- כְּשֵׁרוֹת, וְלֹא עָלוּ לַבְּעָלִים; חוּץ מִמִּנְחַת חוֹטֵא
וּמִנְחַת קְנָאוֹת[13], שֶׁאִם חָשַׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת[14]
שֶׁלָּהֶן מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - פְּסוּלוֹת. שִׁנּוּי הַשֵּׁם
בְּמִנְחָה כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקָּמַץ מִנְחַת נְדָבָה לְשֵׁם מִנְחַת
חוֹטֵא, אוֹ מַרְחֶשֶׁת[15] לְשֵׁם מַחֲבַת, אוֹ מַחֲבַת לְשֵׁם
מַרְחֶשֶׁת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

12) מנחות ב. 13) מנחת סוטה, שתי אלו דינן כחטאת, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה. 14) קמיצה, נתינה בכלי שרת, הולכה, הקטרה על המזבח (משנה שם יב. וראה למעלה פרק יג הלכה ו). 15) פרטי דיני מרחשת ומחבת, נתבארו בפרק יג מהלכות מעשה הקרבנות.

ג. אָסוּר לְחַשֵּׁב בְּקָדָשִׁים מַחֲשָׁבָה שֶׁאֵינָהּ נְכוֹנָה,
כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[16]. לְפִיכָךְ, זֶבַח שֶׁשָּׁחַטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ
אוֹ מִנְחָה שֶׁקְּמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין
בִּשְׁגָגָה - חַיָּב לְהַשְׁלִים שְׁאָר עֲבוֹדוֹת לִשְׁמָן. אֲפִלּוּ
שָׁחַט וְקִבֵּל וְהוֹלִיךְ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - חַיָּב לִזְרֹק
בְּמַחֲשָׁבָה נְכוֹנָה[17]. וּמִפְּנֵי מָה נִשְׁתַּנָּה דִּין הַחַטָּאת
וְהַפֶּסַח מִכָּל הַזְּבָחִים, וְדִין מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת
קְנָאוֹת מִכָּל הַמִּנְחוֹת? מִפְּנֵי שֶׁעִיֵּן עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב[18].
הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּחַטָּאת: וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת -
שֶׁתִּהְיֶה שְׁחִיטָה לְשֵׁם חַטָּאת. וְכֵן שְׁאָר עֲבוֹדוֹתֶיהָ
לִשְׁמָהּ. וְנֶאֱמַר: עַל חַטָּאתוֹ - שֶׁתַּעֲשֶׂה לְשֵׁם אוֹתוֹ
הַחֵטְא. וְנֶאֱמַר: וְכִפֶּר עָלָיו - שֶׁתִּהְיֶה לְשֵׁם בְּעָלֶיהָ.
וְנֶאֱמַר בְּפֶסַח: וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיְ אֱלֹהֶיךָ - שֶׁתִּהְיֶה כָּל
עֲשִׂיָּתוֹ לְשֵׁם פֶּסַח. וְנֶאֱמַר: וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא
לַיְ - שֶׁתִּהְיֶה זְבִיחָתוֹ לְשֵׁם פֶּסַח. הָא אִם שִׁנָּה שְׁמוֹ
אוֹ שֵׁם בְּעָלָיו - פָּסוּל. וּבְמִנְחַת חוֹטֵא הוּא אוֹמֵר:
מִנְחָה הִיא, וּבְמִנְחַת סוֹטָה נֶאֱמַר: כִּי מִנְחַת קְנָאֹת
הִיא - שֶׁיִּהְיוּ כָּל מַעֲשֵׂיהֶן לִשְׁמָן[19].

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה... לפיכך זבח ששחטו שלא לשמו... בין בזדון בין בשגגה, חייב להשלים שאר העבודות לשמן..".

כלומר, אע"פ שהקרבן נפסל כבר בעבודה הראשונה "חייב להשלים שאר העבודות לשמן", ואפילו אם עשה שלוש עבודות במחשבת שינוי השם "חייב לזרוק במחשבה נכונה", כי ישנו חיוב על כל עבודה ועבודה שתהיה לשמה. ויש לחקור בזה, מה יהיה הדין בחטאת (שקודמת לעולה) ששחטה שלא לשמה ונפסלה, האם גם אז קודמין כל עבודותיה לעולה או שכיון שנפסלה אפשר לאחר שאר עבודותיה לאחרי העולה. ולהעיר שחקירה זו שייכת רק לחטאת שקדמה לעולה מצד דין נוסף, משא"כ בקדימה המוכרחת מצד עצם חיוב הקרבן, כמו קדימת העומר לכבש הבא עמו, שתי הלחם לשני הכבשים, פשוט שאם נפסל בשחיטה נשאר סדר ההקרבה כדינו. ומסתבר שכן הדין בקדימת החטאת לעולה, ויש לעיין בדבר.

עניין הקרבנות ישנו גם בנפש האדם, וההוראה מהלכה זו היא שגם אם פרט מסויים היה שלא כדבעי, ולא עוד אלא שנכשל בכמה וכמה עניינים עד שרוב העבודות נעשו שלא כדבעי, מכל־מקום העניין שבא אחר־כך - חייב להיות "במחשבה נכונה".

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן נז)

16) לקמן פרק יח הלכה א, ראה שם הערות. 17) מימרא של רבא שם ז: 18) הזהיר עליהם ביותר. 19) שם ז. ומנחות ד.

ד. חַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָהּ לְשֵׁם זֶבַח אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָהּ
לְשֵׁם עוֹלָה אוֹ לְשֵׁם אָשָׁם אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים -
פְּסוּלָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל אִם שְׁחָטָהּ לְשֵׁם חֵלִין -
הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה[20], וְלֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים[21].

20) זבחים מו: 21) כפירושו של אביי שם.

ה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁהַקֳּדָשִׁים מְחַלְּלִין קָדָשִׁים, וְאֵין הַחֻלִּין מְחַלְּלִין קָדָשִׁים[22].

22) שם למדו זה מהכתוב. ורבינו סובר שהדין הוא הלכה למה מסיני, והסמיכוהו על הכתוב. ראה הקדמת רבינו לפירושו על המשנה חלק א מחלקי הדינים.

ו. שְׁחָטָהּ לְשֵׁם חֵטְא אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁבָּאָה עַל אֲכִילַת חֵלֶב וּשְׁחָטָהּ עַל אֲכִילַת דָּם - פְּסוּלָה[23].

23) כרב אחא בריה דרבא, שם ט:

ז. שְׁחָטָהּ לְשֵׁם אָדָם אַחֵר שֶׁהוּא מְחֻיָּב חַטָּאת, אֲפִלּוּ חַטָּאת שֶׁאֵינָהּ קְבוּעָה[24] - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה[25].

24) כגון אם נכנס טמא למקדש שמביא קרבן עולה ויורד. היינו, עשיר - מביא בהמה. ועני - שני עופות, ועני מדוכא – סולת. 25) בעיא של רבא שם שלא נפשטה.

ח. אֲבָל אִם שְׁחָטָהּ לְשֵׁם אֶחָד שֶׁהוּא מְחֻיָּב עוֹלָה - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה[26], וְלֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים[27]. וְכִפֵּר עָלָיו - וְלֹא עַל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְחֻיָּב חַטָּאת כְּמוֹתוֹ[28].

26) מימרא של רבא שם ג: ויש גורסים "רב". 27) רבינו מדמה זה לדין לשם חולין שבהלכה ד. דעת רבינו, שכל אלו המחשבות שיש בהן שינוי מהששה דברים שנשנו במשנה שם, אפילו אלו שאינן פוסלות את החטאת, לא עלתה לשם חובה. וכן יש לדייק מדברי אביי שם. 28) פירוש, שינוי בעלים למדנו מהכתוב "וכפר עליו" ולא על חבירו. ומשמעות חבירו, שהוא מחוייב חטאת כמותו, אבל אם שחט לשם אדם שאינו מחוייב חטאת - לא נפסלה.

ט. שְׁחָטָהּ לְשֵׁם מֵת - כְּשֵׁרָה[29], וְלֹא עָלְתָה[30] לַבְּעָלִים; שֶׁאֵין כַּפָּרָה לַמֵּתִים. שְׁחָטָהּ לְשֵׁם מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב קָרְבָּן כְּלָל, לֹא חַטָּאת וְלֹא עוֹלָה וְלֹא שְׁאָר קָרְבָּנוֹת - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה, שֶׁמָּא מְחֻיָּב הוּא[31] וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ.

29) שם ט: 30) כמו בהלכה ד' וח'. 31) מימרא של רבא שם "שאין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה", וחטאת מכפרת קצת (בלשון הגמרא: מקופיא) על עשה. ומובן שגם רבינו מתכוון לעשה. ואעפ"כ כששחטה על מי שמחוייב עולה, כשרה (ראה הלכה הקודמת), מפני שהעולה שהפריש תכפר על כל מצוות־עשה שעבר.

י. שְׁחָטָהּ לִשְׁמָהּ וְחִשֵּׁב בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה לִזְרֹק דָּמָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. לְפִי שֶׁמְּחַשְּׁבִין מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה, וְזֹאת הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה - כְּאִלּוּ חָשַׁבָהּ בִּשְׁעַת זְרִיקָה, וּלְפִיכָךְ פְּסוּלָה[32].

32) מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם ט: והלכה כר' יוחנן. ודין זה נאמר בעל־מנת לזרוק בלבד, אבל על־מנת לקבל או על־מנת להוליך – כשר, שהרי דין זה למדנו מפיגול או משינוי בעלים, ובשניהם רק מחשבת זריקה או מחשבת הקטרה פוסלות (ראה מל"מ).

יא. הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, בֵּין שֶׁשִּׁנָּה שְׁמוֹ לְשֵׁם זֶבַח אַחֵר[33] בֵּין שֶׁשִּׁנָּהוּ לְשֵׁם חֻלִּין - פָּסוּל[34]; שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַה'. כַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁשְּׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ, שֶׁהוּא יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן. אֲפִלּוּ שְׁחָטוֹ בְּשַׁחֲרִית[35] בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - פָּסוּל. אֲבָל אִם שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ בְּמַחֲשָׁבָה שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - כָּשֵׁר; שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלָיו[36] - נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ בְּעָלִים[37] בִּזְמַנּוֹ וּפָסוּל.

33) שם יג: 34) לא מצאתי מקור לדין זה. ואדרבה, המשנה כוללת חטאת ופסח יחד, ומשמע שדינם שווה. ובחטאת פסק רבינו עצמו (למעלה הלכה ד) לשם חולין כשרה (בכסף־משנה מנמק דין זה מפני שנאמר בו "לה'", משמע שצריך לזבוח לשם ה' ולא לשם חולין). 35) פסק כבן־בתירה שם יא: נגד דעת ר' יהושע, מפני שבגמרא יש שקלא־וטריא בדברי בן בתירה. 36) שלא בזמנו. 37) נקט לשון הגמרא (פסחים סא.). והפירוש, כשחט שלא לשם בעלים (ראה למעלה הלכה א הערה ז).

יב. פֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ לִשְׁמוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר קֹדֶם חֲצוֹת - פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵינוֹ זְמַנּוֹ[38]. עָבְרָה שְׁנָתוֹ[39] וּשְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לְשֵׁם פֶּסַח, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט שְׁאָר זְבָחִים לְשֵׁם פֶּסַח, אֲפִלּוּ שְׁחָטָן אַחַר חֲצוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים[40], וְלֹא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה.

38) ר' יוחנן שם יב. בדעת בן־בתירה. 39) ופסולה לקרבן פסח. 40) כר' יהושע שם יא.

יג. תּוֹדָה[41] שֶׁשְּׁחָטָהּ לְשֵׁם שְׁלָמִים - עָלְתָה לַבְּעָלִים; וּשְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם תּוֹדָה - לֹא עָלוּ לַבְּעָלִים. לְפִי שֶׁהַתּוֹדָה נִקְרֵאת שְׁלָמִים[42], וּשְׁלָמִים לֹא נִקְרְאוּ תּוֹדָה.

41) זבחים ד. 42) שנאמר (ויקרא ז, טו): "זבח תודת שלמיו", משמע שהתודה היא שלמים, שם.

יד. עוֹלָה שֶׁשְּׁחָטָהּ עַל מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב קָרְבָּן כְּלָל - לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים, שֶׁהֲרֵי שְׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלֶיהָ. וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה שֶׁשְּׁחָטָהּ לִשְׁמוֹ אֵינוֹ מְחֻיָּב כְּלוּם בְּעִנְיָנוֹ, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה חַיָּב כַּפָּרָה לַשָּׁמַיִם; שֶׁאֵין לְךָ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא עָבַר מֵעוֹלָם עַל מִצְוַת עֲשֵׂה[43].

43) ראה הלכה ט, הערה ל.

טו. עוֹלָה הַבָּאָה לְאַחַר מִיתָה[44] שֶׁעֲשָׂאָהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלֶיהָ - עָלְתָה לַבְּעָלִים[45] לְשֵׁם חוֹבָה[46], שֶׁאֵין בְּעָלִים לְאַחַר מִיתָה.

44) שמתו בעליה והיורשים מקריבים אותה. 45) שם ז: 46) ואין היורש מחוייב להביא אחרת, אפילו כשהמוריש אמר "הרי עלי עולה".

טז. שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת[47] שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם אֵילִים - לֹא עָלוּ לַצִּבּוּר[48] לְשֵׁם חוֹבָה[49]. וְאִם דִּמָּה שֶׁהֵן אֵילִים וּשְׁחָטָן לְשֵׁם אֵילִים - עָלוּ לָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲקִירָה בְּטָעוּת[50].

47) מנחות מט. 48) בגמרא שם: "בעלים", והכוונה לציבור, שהם בעליהם של כל הקרבנות הציבור. 49) כדין כל זבח שנשחט במחשבה בלתי נכונה. וחייבים להביא שני כבשים אחרים. 50) ראה הלכה א.

יז. אֵשֵׁם מְצֹרָע[51] שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא נָתַן מִדָּמוֹ עַל גַּבֵּי בְּהוֹנוֹת[52] - טָעוּן נְסָכִים[53]; שֶׁאִם יִקְרַב בְּלֹא נְסָכִים - נִמְצָא כְּמַקְרִיב נְדָבָה[54], וְאֵין הָאָשָׁם בָּא נְדָבָה.

51) שם ה. ברייתא. 52) מצורע שנתרפא מביא אשם, והכהן נותן מדמו על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית. ובשני המקרים הללו לא נפסל הקרבן, אבל לא יצא ידי־חובתו וצריך להביא אשם אחר. 53) ככל אשם מצורע. 54) כלומר, כמקריב אשם נדבה, ואין אשם טעון נסכים אלא אשם מצורע בלבד.

יח. כֶּבֶשׂ הַבָּא עִם הָעֹמֶר[55] שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - לֹא יָבִיא מִנְחַת נְסָכִים שֶׁלּוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים, אֶלָּא עִשָּׂרוֹן אֶחָד כִּשְׁאָר הַנְּדָבוֹת[56]; שֶׁהֲרֵי לֹא עָלָה לְשֵׁם חוֹבָתוֹ. וְכֵן תָּמִיד שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - לֹא יַעֲלֶה עִמּוֹ שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים[57] כִּשְׁאָר הַתְּמִידִים; שֶׁהֲרֵי לֹא עָלָה לְחוֹבַת הַתָּמִיד, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּכָל הַנְּדָבוֹת.

55) בששה עשר בניסן, כל נסכי כבש עשרון אחד הוא, חוץ ממנחת העומר, שהיא טעונה שני עשרונים. 56) ואין זה דומה לאשם מצורע בהלכה הקודמת, מפני שכבש זה הוא עולה, ועולה באה נדבה ומנחתה עשרון אחד, פסק כרבא שם פט: (ראה תוספות שם ד"ה שאם, שגרסו "רבא") נגד אביי. 57) אע"פ שהבעירו בבוקר מערכת עצים על המזבח, מביאים ביחד עם קרבן התמיד שני גזרי עצים, ומוסיפים אותם על המערכה (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין ה"ב).

יט. שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת[58] שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָן בֵּין לִפְנֵי זְמַנָּן בֵּין לְאַחַר זְמַנָּן - הַדָּם יִזָּרֵק[59] וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל[60], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלוּ לַצִּבּוּר לְשֵׁם חוֹבָה. וְאִם הָיְתָה שַׁבָּת - לֹא יִזְרֹק[61], וְאִם זָרַק - הֲרָצָה לְהַקְטִיר אֲמוּרִין לָעֶרֶב.

58) שלמי ציבור שמקריבים בחג השבועות. 59) ברייתא שם מח. 60) רבינו לא גילה דעתו אם מותר לאכול את הבשר ביום, ואע"פ שלא הקטירו עדיין את האימורים, שהרי אסור להקטירם ביום־טוב ככל קרבנות נדבה (ראה פרק א מהלכות חגיגה הלכה ח. ובתוספות ביצה כ: ד"ה מאי, מצדדים להתיר אכילתם ביום, מפני שאסור להקטיר האימורים הרי זה כאילו נאבדו שמותר לאכול את הבשר. וראה תוספות נזיר כח: ד"ה כבשי, וצל"ח ביצה שם שהאריך בזה). 61) חכמים לא גזרו על שבות זריקה ביום־טוב, אבל בשבת גזרו על שבות זו.

כ. וְכֵן שַׁלְמֵי נָזִיר[62] שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים - הֲרֵי הֵן נֶאֱכָלִין[63] לְיוֹם וָלַיְלָה[64], וְאֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם. וְכֵן אֲשַׁם נָזִיר וַאֲשַׁם מְצֹרָע שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים - הֲרֵי הֵן נֶאֱכָלִים.

62) נזיר כד: "תני לוי, שאר שלמי נזיר ששחטן שלא כמצוותן, כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לא לחם ולא זרוע". ומפרש רבינו "שלא כמצוותן" שלא לשמם (רש"י שם פירש אחרת, ובמנחות מח: הביא שני הפירושים). 63) מנחות מח. תני לוי. אע"ג שלדעת רב (שם ד:) פסולים, פסק כלוי, מפני שדעת רב הופרכה (שם ה). 64) כדין שלמי נזיר ולא כשלמים אחרים, שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת, וחישב על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא.

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[2], שֶׁהַמְחַשֵּׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - הַקָּרְבָּן פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל; וְאִם חִשֵּׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הַקָּרְבָּן פִּגּוּל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא עֵרֵב עִם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת; אֲבָל אִם[3] עֵרֵב מַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם, אוֹ מַחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם בְּפֶסַח וּבְחַטָּאת[4], עִם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הַקָּרְבָּן פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל. כֵּיצַד? שָׁחַט וְקִבֵּל וְהוֹלִיךְ וְזָרַק, וּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ[5] מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, אוֹ שֶׁהָיְתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּאַחַת מֵאַרְבַּעְתָּן מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וּבִשְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת הָיְתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ נְכוֹנָה אוֹ לֹא הָיְתָה שָׁם מַחֲשָׁבָה כְּלָל בִּשְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל. אֲבָל אִם שָׁחַט בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְקִבֵּל אוֹ הוֹלִיךְ אוֹ זָרַק בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, אוֹ שֶׁשָּׁחַט בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם וְקִבֵּל אוֹ הוֹלִיךְ אוֹ זָרַק בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ פִּגּוּל, אֶלָּא פָּסוּל בִּלְבַד. וְכֵן הַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָן בְּמַחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם[6] וְקִבֵּל וְהוֹלִיךְ וְזָרַק בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָן בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְקִבֵּל אוֹ הוֹלִיךְ אוֹ זָרַק בְּמַחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם - אֵין זֶה פִּגּוּל, אֶלָּא פָּסוּל. וְהוּא הַדִּין בְּעוֹפוֹת[7] וּבַמְּנָחוֹת[8]. אֵין שֵׁם פִּגּוּל אֶלָּא קָרְבָּן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְלֹא עֵרֵב עִמָּהּ מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, וְלֹא עֵרֵב עִמָּהּ מַחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם בַּקָּרְבָּנוֹת שֶׁנִּפְסָלִין בְּמַחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם[9].

2) למעלה פי"ג ה"א. ראה שם, פירוש המונחים הנזכרים כאן. 3) משנה, זבחים כט, ב. 4) ששינוי השם פסול בהם. 5) בכולן. 6) שם. 7) שם סד, ב. 8) משנה, מנחות יב, א. 9) אבל בקדשים ששינוי השם אינו פוסל

בהם, אין מחשבת שינוי השם מוציאה מידי פיגול, ואע"פ שאינם עולים לשם חובה. ראה למעלה פט"ו ה"א.

ב. הַמְחַשֵּׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת אוֹ בְּכֻלָּם לֶאֱכֹל כְּזַיִת מִדָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה בַּחוּץ וּכְזַיִת לְמָחָר, אוֹ כְּזַיִת לְמָחָר וּכְזַיִת בַּחוּץ[10], אוֹ כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ וְכַחֲצִי זַיִת לְמָחָר, אוֹ כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר וְכַחֲצִי זַיִת בַּחוּץ - הֲרֵי הַקָּרְבָּן פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל[11]. וְכֵן אִם עֵרֵב הַמַּחֲשָׁבָה בַּהַקְטָרָה[12] - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל[13].

10) כלומר, בין אם הקדים מחשבת הזמן למחשבת המקום, ובין להיפך. 11) זבחים כט, ב – כחכמים, בניגוד לדעת רבי יהודה האומר שאם קדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום – הרי זה פיגול. 12) שחט על־מנת להקטיר כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו או הקדים מחשבת המקום. 13) שדין אכילת מזבח כדין אכילת אדם. (רבינו לא פירש מה הדין אם חישב לאכול כזית חוץ לזמנו ולהקטיר כזית חוץ למקומו. אפשר לצדד ולומר שמפני ששנינו "שאין אכילה והקטרה מצטרפים" (ראה למעלה פי"ד ה"י) אין מחשבת ההקטרה פוגמת כלל במחשבת האכילה, ולפיכך הקרבן פיגול. בתוספתא זבחים פ"ב ה"ב נאמר בפירוש לפי גירסת הגר"א שאינו פיגול).

ג. חִשֵּׁב לֶאֱכֹל אוֹ לְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם וְלֶאֱכֹל אוֹ לְהַקְטִיר כְּזַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל. בֵּין שֶׁהִקְדִּים מַחֲשֶׁבֶת כְּזַיִת בֵּין שֶׁאֵחֵר אוֹתָהּ. שֶׁאֵין חֲצִי זַיִת חָשׁוּב אֵצֶל כְּזַיִת.

ד. חִשֵּׁב[14] עַל חֲצִי זַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְעַל חֲצִי זַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, וְחָזַר וְחָשַׁב עַל חֲצִי זַיִת אַחֵר בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן[15] - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל. וְכֵן אִם חָשַׁב עַל חֲצִי זַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, וְחָזַר וְחָשַׁב עַל כְּזַיִת[16] חֶצְיוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְחֶצְיוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל.

14) ראה ההלכה הסמוכה. 15) שם לא, א. כרבא האומר "ויקץ כישן הפיגול". כלומר, אע"פ שמחשבת המקום הפסיקה בין שתי מחשבות הזמן – הן מצטרפות לפגל. 16) הדין הקודם מדבר כשיחשב על כל חצי זית בפני עצמו. וכאן משמיענו רבותא, שאפילו אם כלל בדיבור אחד את מחשבת הזמן והמקום, מצטרף כחצי הזית של הזמן עם כחצי זית של הזמן הראשון והקרבן נתפגל, מימרא של רב אשי, שם.

ה. חָשַׁב עַל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין לְמַטָּה לִתֵּן אוֹתָם לְמַעְלָה, אוֹ עַל הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה לִתְּתָם לְמַטָּה, וְכַיּוֹצֵא בְּמַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵינָן פּוֹסְלִין כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[17], וְעֵרֵב עִמָּהֶן[18] מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל[19]. וְאִם חָשַׁב עִמָּהֶן מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם לְבַדָּהּ[20] - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל.

17) למעלה פי"ג ה"ח. 18) פירוש, בעבודה אחרת חישב מחשבת זמן. 19) שם כז, א - ברייתא. 20) פירוש, בלי מחשבת הזמן. קשה להבין מה בא להשמיענו. בדוחק אפשר לפרש, שלא תטעה לחשוב, שמחשבות בלתי נכונות אלו אמנם אינן מוציאות מידי פיגול החמור, אבל מוציאות מידי פסול הקל. ורצוי למחוק את המילה "לבדה".

ו. חָשַׁב[21] עַל הַדָּם הַנִּתָּן לְמַעְלָה לִתְּתוֹ לְמָחָר לְמַטָּה, אוֹ עַל הַדָּם הַנִּתָּן לְמַטָּה לִתְּתוֹ לְמָחָר לְמַעְלָה, אוֹ שֶׁחָשַׁב עַל הַדָּם הַנִّתָּן בִּפְנִים בַּהֵיכָל לִתְּתוֹ לְמָחָר בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אוֹ שֶׁחָשַׁב עַל הַדָּם הַנִּתָּן בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לִתְּתוֹ לְמָחָר בִּפְנִים בַּהֵיכָל - אֵינוֹ פִּגּוּל. אַף עַל פִּי שֶׁחָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, הוֹאִיל וְשִׁנָּה מְקוֹם נְתִינַת הַדָּם בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל. וּמֵאַחַר שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ[22], שֶׁהַדָּם שֶׁנִּתַּן שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ - כְּאִלּוּ נִתַּן בִּמְקוֹמוֹ, לָמָּה לֹא יִהְיֶה זֶה פִּגּוּל בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ שֶׁחָשַׁב לִתֵּן הַדָּם שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ לְמָחָר? מִפְּנֵי שֶׁהַדָּם הַנִּתָּן שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַזֶּבַח כָּשֵׁר, אֵינוֹ מַתִּיר הַבָּשָׂר בַּאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[23]; וְכָל זְרִיקָה[24] שֶׁאֵינָהּ מַתֶּרֶת הַבָּשָׂר בַּאֲכִילָה, אִם חָשַׁב לִתְּנָהּ חוּץ לִזְמַנּוֹ - לֹא פִּגֵּל. לְפִיכָךְ[25], אִם חָזַר וְחָשַׁב בִּזְבַח זֶה מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל.

21) שם. אין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, מפני שכאן מחשבת הזמן עצמה מעורבת עם מחשבת פסול אחרת, ולכן אינה מפלגת אלא פוסלת (ראה כסף־משנה). 22) פ"ב ה"י. 23) שם. 24) זבחים כז, א - מימרא של מר זוטרא. 25) פיסקה זו היא סיום תשובת רבינו על השאלה שלמעלה: "למה לא יהיה זה פיגול?".

ז. חָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת זְמַן בִּשְׁעַת קְמִיצָה אֲבָל לֹא בִּשְׁעַת לִקּוּט הַלְּבוֹנָה, אוֹ שֶׁחָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בִּשְׁעַת לִקּוּט הַלְּבוֹנָה[26] אֲבָל לֹא בִּשְׁעַת קְמִיצָה - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פִּגּוּל[27]; עַד שֶׁיַּחְשֹׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּכָל הַמַּתִּיר[28], שֶׁהוּא הַקֹּמֶץ עִם הַלְּבוֹנָה, בִּשְׁעַת קְמִיצַת הַקֹּמֶץ וְלִקּוּט הַלְּבוֹנָה, אוֹ בִּשְׁעַת נְתִינַת שְׁנֵיהֶן בַּכְּלִי, אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכָתָן, אוֹ בִּשְׁעַת זְרִיקָתָן[29].

26) אחרי שקמץ הכהן מן הסולת, מניח את הקומץ בכלי שרת ומלקט את כל הלבונה שעל המנחה, ומניחה על הקומץ ומקטירם ביחד (פי"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב), ושניהם – הקומץ והלבונה – נקראים מתיר אחד. 27) כחכמים במשנה, מנחות טז, א. האומרים אין פיגול בחצי מתיר. 28) ואע"פ שחישב בחצי המתיר הראשון – בקומץ – ובילקוט הלבונה שתק, אין אנו אומרים שליקט על דעת מחשבת הראשונה. כשמואל לדעת החכמים. ואע"ג שהלכה כרב באיסורין, פסק רבינו נגד דעתו משום שהופרכה שם, ראה משנה־למלך. 29) טעות סופר, וצ"ל "הקטרתם" (כסף־משנה).

ח. חָשַׁב בִּשְׁעַת הַקְטָרַת הַקֹּמֶץ שֶׁיַּקְטִיר הַלְּבוֹנָה לְמָחָר - אֵינָהּ פִּגּוּל, שֶׁאֵין הַקְטָרָה מְפַגֶּלֶת הַקְטָרָה[30]. וְכֵן אִם הִקְטִיר הַלְּבוֹנָה לְבַדָּהּ אוֹ הַקֹּמֶץ

לְבַדּוֹ וְהוּא מְחַשֵּׁב לֶאֱכֹל שְׁיָרִים לְמָחָר - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פִּגּוּל[31], שֶׁאֵין מְפַגְּלִין בַּחֲצִי מַתִּיר. אֲבָל אִם הִקְטִיר אֶת הַקֹּמֶץ לְבַדּוֹ וְחָשַׁב שֶׁיַּקְטִיר לְבוֹנָה לְמָחָר, וְאַחַר כָּךְ הִקְטִיר הַלְּבוֹנָה וְחָשַׁב שֶׁיֹּאכַל הַשְּׁיָרִים לְמָחָר - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל, שֶׁהֲרֵי פָּשְׁטָה מַחֲשֶׁבֶת זְמַן בְּכָל הַמִּנְחָה[32].

30) אלא אם חישב בעבודה אחרת להקטיר חוץ לזמנו, כרב חסדא בשם רב, שם יז, א. נגד דעת "חריפי דפומבדיתא". 31) שם, רב המנונא בשם רבי חנינא. 32) ואע"פ שכל מחשבה בפני עצמה אינה מפלגת, שהרי הראשונה היא הקטרה, ואינה מפלגת הקטרה (ראה בתחילת ההלכה), והשניה היא מחשבה בחצי מתיר – שתיהן יחד מפלגות. (צ"ע מה בין דין זה לחישב לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית, שאמרנו למעלה (פי"ד ה"י), שהזבח כשר, מפני שאין אכילה והקטרה מצטרפים. ואולי, יש הבדל בין חצי שיעור לחצי מתיר. וראיה לדבר, שהרי שם הזבח כשר, ובחצי מתיר הזבח פסול).

ט. הִקְטִיר כְּדֵי שֶׁמְּשׁוּם[33] מִן הַקֹּמֶץ עִם הַלְּבוֹנָה וְהוּא מְחַשֵּׁב שֶׁיֹּאכַל כְּדֵי שֶׁמְּשׁוּם מִן הַשְּׁיָרִים לְמָחָר, עַד שֶׁהִשְׁלִים[34] כָּל הַקֹּמֶץ עִם הַלְּבוֹנָה בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פִּגּוּל; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָה בְּכָךְ מְעַט מְעַט - אֵין דֶּרֶךְ הַקְטָרָה בְּכָךְ[35], אֶלָּא הֲרֵי זוֹ כְּמִנְחָה שֶׁלֹּא הֻקְטַר קֶמְצָהּ.

33) גרעין קטן. 34) פירוש, שהקטיר כדי שומשום אחרי כדי שומשום באותה המחשבה עד שגמר את כל הקומץ והלבונה. 35) מחלוקת אמוראים שם טז, ב. אחד אומר כשר, ואחד אומר פסול, ואחד אומר פיגול. ופסק רבינו "פסול", מפני שדעת האומר פיגול נדחתה מפני דעת השניים, וכן דעת האומר "כשר" נדחתה מפני דעת השניים שסוברים שהמנחה אינה כשירה (כסף־משנה).

י. מִנְחַת חוֹטֵא אוֹ מִנְחַת קְנָאוֹת[36] שֶׁהָיָה עָלֶיהָ לְבוֹנָה[37] וְחָשַׁב בָּהּ מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קֹדֶם שֶׁיְּלַקֵּט הַלְּבוֹנָה - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פִּגּוּל. וְאִם אַחַר שֶׁלִּקֵּט הַלְּבוֹנָה[38] חָשַׁב עָלֶיהָ מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל[39].

36) שאינן טעונות לבונה (ראה למעלה פי"ד ה"ג, והערות שם). 37) ופסולות כל זמן שאינו מסלק את הלבונה (ראה למעלה פי"א ה"י). 38) וחזרה להכשירה (שם). 39) שהרי קרב המתיר כמצוותו.

יא. שְׁיָרִים שֶׁחָסְרוּ[40] בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטָרָה, וְהִקְטִיר הַקֹּמֶץ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִקְבְּעוּ לְפִגּוּל וַהֲרֵי הֵן פִּגּוּל, אוֹ לֹא נִקְבְּעוּ וְאֵינוֹ פִּגּוּל.

40) בעיא שלא נפשטה (מנחות יב.). (אמנם שם ע"ב חזר בו רבא מדבריו, ונראה כאילו רצה לומר, שאפילו לרבי עקיבא אין ההקטרה מועילה לקובעו בפיגול. אבל רבינו סובר, שחזר בו רק ממה שפשט לפני־זה שלרבי עקיבא קובעת ההקטרה לפיגול, ואמר שאין ראיה לזה מדברי רבי עקיבא, ובכן נשארה הבעיה בתיקו, 'הר המוריה').

יום ה' ט"ז אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁבִיעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, והשנית במחשבה בלתי נכונה.

א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנָּתַן מֵהֶם מַתָּנָה רִאשׁוֹנָה בְּמַחֲשָׁבָה נְכוֹנָה, וְנָתַן מִמַּתָּנָה שְׁנִיָּה וְאֵילַךְ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם אוֹ מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה כִּפֵּר וְהֻרְצָה הַקָּרְבָּן[2]. וְאִם נָתַן אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְהִשְׁלִים הַמַּתָּנוֹת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל[3]; שֶׁמַּתָּנָה רִאשׁוֹנָה הִיא הָעִקָּר[4]. אֲבָל כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, הוֹאִיל וְכֻלָּן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, אִם נָתַן אַחַת מֵהֶן שֶׁלֹּא כְּתִקָּנָה אֶלָּא הִפְסִיד בָּהּ הַמַּחֲשָׁבָה, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן כָּל הַשְּׁאָר כְּתִקָּנָן - הַזֶּבַח פָּסוּל[5].

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הדמים הניתנין על המזבח החיצון שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה ראשונה... הרי זה כיפר... אבל כל הדמים הניתנים על המזבח הפנימי..."יכולן מעכבין זה את זה.. אם נתן אחת מהן שלא כתקנה... הזבח פסול".

ההוראה בעבודת ה' מהלכה זו: המזבח החיצון והפנימי בעבודת האדם הם העניינים החיצוניים והפנימיים, היינו קיום המצוות ולימוד התורה. קיום המצוות קשור עם דברים גשמיים שבעוה"ז, כמו למשל מצות צדקה שעם היותה קשורה ל"החיית נפש העני", מכל־מקום מדובר על ממון גשמי.

בשני המזבחות ישנו עניין של מתן דמים, היינו חיות והתלהבות שבלב, כי גם עניינים של פנימיות הלב וגם עניינים הקשורים לחיצוניות הלב צריכים להעשות בחיות ובהתלהבות. אלא שבעניינים החיצוניים, היינו קיום המצוות "מתנה ראשונה היא העיקר", כלומר הגישה הכללית צריכה להיות מחשבה נכונה לקיום רצון ה', שזהו תוכנן של מצוות "אשר קדשנו במצותיו וצוונו", ובזה צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב עניין אחר בזה, אבל אחר שפעל זאת במחשבה הראשונה גם אם יתערב עניין בלתי רצוי, אין ביכולתו לפסול את העבודה, כי העניין הלא רצוי אינו מפנימיותו של יהודי כי־אם מדבר חיצוני שאינו קשור בו, או מ"הגוי אשר בקרבך". אבל בענייני פנימיות הלב צריכה להיות זהירות יתירה, ו"כולן מעכבין זה את זה", כי בעבודה של פנימיות הלב צריכה

להיות זהירות על כל פרט ופרט, וככל שהעניין נעלה יותר כך פוגם בו עניין פעוט יותר, על־דרך תלמיד־חכם שנמצא רבב על בגדו, משא"כ אצל מי אינו תלמיד־חכם שאינו כלום.

כך גם בלימוד התורה צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב בו עניין בלתי רצוי, שלא יבוא ח"ו לידי מצב ש"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה", כי בעניינים של "תורת אמת" שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה "אפילו נתן אחת מהן שלא כתיקנה, הזבח פסול".

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן נח)

2) ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. 3) ואף על פי שאמרנו למעלה בפרק טז הלכה א שאם עירב מחשבת המקום עם מחשבת הזמן פסול ואינו פיגול. 4) ולפיכך מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפיגול שהרי קרב המתיר כמצוותו. 5) כאן אין המדובר במחשבת הזמן שדיניה מבוארים בהלכה הסמוכה.

1 **ב. חָשַׁב בָּרִאשׁוֹנָה מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְשָׁתַק בַּשְּׁאָר[6], אוֹ**
2 **שֶׁנָּתַן כֻּלָּן כְּתִקְּנָן חוּץ מִן הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנָּתַן בְּמַחֲשֶׁבֶת**
3 **הַזְּמַן[7] - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל, עַד שֶׁיַּזֶּה[8]**
4 **בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן; שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן בְּמַתָּנָה אַחַת הֵן[9].**

6) משמיענו רבינו, שאין אנו אומרים: "על דעת מחשבה הראשונה הוא עושה". 7) אין אנו אומרים שהמתנה האחרונה היא הקובעת. 8) כולן. 9) ואין מפגלים בחצי מתיר.

5 **ג. טְבִילַת אֶצְבַּע בְּדַם הַחַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת[10] מְפַגֶּלֶת.**
6 **כֵּיצַד? חָשַׁב בִּשְׁעַת טְבִילַת אֶצְבַּע בַּדָּם מַחֲשֶׁבֶת**
7 **הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה כְּמְחַשֵּׁב בִּשְׁעַת הַזָּיָה.**

10) דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח הפנימי שבהיכל וטובל אצבעו לפני כל הזייה בדם שבמזרק ככתוב בתורה (ויקרא ד, ו): וטבל הכהן את אצבעו.

8 **ד. הָיָה עוֹמֵד בָּעֲזָרָה וְחָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בַּחַטָּאוֹת**
9 **הַנַּעֲשׂוֹת בִּפְנִים בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים - אֵינוֹ פִּגּוּל.**
10 **חָשַׁב בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל.**

11 **ה. כֵּיצַד? הָיָה עוֹמֵד בָּעֲזָרָה[11] וְאָמַר: הֲרֵינִי שׁוֹחֵט**
12 **לְהַזּוֹת דָּמוֹ לְמָחָר - אֵינוֹ פִּגּוּל; שֶׁהַהַזָּיָה לִפְנִים**
13 **בַּהֵיכָל.**

11) לגבי היכל חוץ היא.

14 **ו. הָיָה עוֹמֵד בַּהֵיכָל וְאָמַר: הֲרֵי אֲנִי מַזֶּה**
15 **לִשְׁפֹּךְ שִׁירַיִם[12] לְמָחָר - אֵינוֹ פִּגּוּל; שֶׁהֲרֵי חָשַׁב**
16 **בִּפְנִים בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ. אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד**
17 **בָּעֲזָרָה וְשָׁחַט וְהוּא מְחַשֵּׁב לִשְׁפֹּךְ שִׁירַיִם לְמָחָר**
18 **אוֹ לְהַקְטִיר אֲמוּרִין[13] לְמָחָר - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל;**
19 **שֶׁהֲרֵי חָשַׁב בַּחוּץ בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ.**

12) שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח החיצון, אף על פי ששפיכת שיריים אינה מעכבת - מפגלים בה מפני שהיא אכילת מזבח. 13) אימוריהן מקטירים גם כן על מזבח החיצון.

20 **ז. הַתּוֹדָה מְפַגֶּלֶת אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת**
21 **הַתּוֹדָה. כֵּיצַד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה וְהוּא מְחַשֵּׁב**
22 **שֶׁיֹּאכַל מִבְּשָׂרָהּ אוֹ יִזְרֹק דָּמָהּ אוֹ שֶׁיַּקְטִיר אֲמוּרֶיהָ**
23 **לְמָחָר - הַזֶּבַח עִם הַלֶּחֶם פִּגּוּל. אֲבָל אִם חָשַׁב לֶאֱכֹל**
24 **מִן הַלֶּחֶם לְמָחָר - הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ פִּגּוּל, וְזֶבַח הַתּוֹדָה**
25 **אֵינוֹ פִּגּוּל[14].**

14) והטעם נאמר בגמרא שם: לחם גלל תודה ואין תודה גלל לחם. פירוש, הלחם הוא טפל לתודה ולכן אם נתפגלה התודה נתפגל גם הלחם, אבל לא להיפך.

26 **ח. וְכֵן הַדִּין בִּשְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת עִם שְׁתֵּי לֶחֶם הַבָּאוֹת**
27 **עִמָּהֶן: שֶׁאִם חָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת זְמַן בַּכְּבָשִׂים - נִתְפַּגְּלוּ**
28 **שְׁתֵּי הַלֶּחֶם; חָשַׁב שֶׁיֹּאכַל מִשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם לְמָחָר -**
29 **שְׁתֵּי הַלֶּחֶם פִּגּוּל, וְהַכְּבָשִׂים אֵינָן פִּגּוּל. חָשַׁב בְּאַחַת**
30 **מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת לֶאֱכֹל כְּזַיִת מִבְּשַׂר הַזֶּבַח עִם**
31 **הַלֶּחֶם[15] לְמָחָר - הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ פִּגּוּל, וְהַתּוֹדָה אוֹ**
32 **הַכְּבָשִׂים אֵינָן פִּגּוּל.**

15) פירוש, כחצי זית בשר וכחצי זית לחם (כסף משנה).

33 **ט. הַמַּקְטִיר שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁעִם לֶחֶם הַפָּנִים**
34 **וְחָשַׁב בִּשְׁעַת הַקְטָרָתָן שֶׁיֹּאכַל לֶחֶם הַפָּנִים**
35 **לְמָחָר - הֲרֵי הַלֶּחֶם פִּגּוּל[16].**

16) זה פשוט, שהרי הקטרת הבזיכין מתירה את הלחם לאכילה.

36 **י. הַשּׁוֹחֵט שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת וְחָשַׁב לֶאֱכֹל אַחַת מִשְּׁתֵּי**
37 **הַחַלּוֹת לְמָחָר - שְׁתֵּיהֶם פִּגּוּל.**

38 **יא. הִקְטִיר שְׁנֵי הַבְּזִיכִים וְהוּא מְחַשֵּׁב לֶאֱכֹל אֶחָד**
39 **מִשְּׁנֵי הַסִּדָּרִים[17] לְמָחָר - שְׁנֵי הַסִּדָּרִים פִּגּוּל.**

17) לחם הפנים נערך על השולחן בשתי מערכות או שני סדרים, ששה לחמים בכל סדר. מובן שגם אם חישב על לחם אחד, שני הסדרים פיגול.

40 **יב. וְכֵן אִם חִשֵּׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּאַחַת מֵחַלּוֹת**
41 **הַתּוֹדָה אוֹ בְּאַחַת מֵחַלּוֹת מִנְחַת מַאֲפֵה הַתַּנּוּר**
42 **- הֲרֵי כָּל הַחַלּוֹת פִּגּוּל.**

43 **יג. אֲבָל אִם נִטְמְאַת אַחַת מִשְּׁתֵּי הַחַלּוֹת אוֹ אֶחָד**
44 **מִשְּׁנֵי הַסִּדָּרִים אוֹ אַחַת מֵחַלּוֹת הַתּוֹדָה, בֵּין לִפְנֵי**
45 **זְרִיקָה בֵּין לְאַחַר זְרִיקָה - אוֹתָהּ הַחַלָּה וְאוֹתוֹ הַסִּדֶּר**
46 **אָסוּר, וְהַטָּהוֹר בְּטָהֳרָתוֹ יֵאָכֵל.**

47 **יד. חָשַׁב בַּעֲבוֹדַת אֶחָד מִשְּׁנֵי הַכְּבָשִׂים שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת**
48 **מִשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם לְמָחָר, וְכֵן אִם חָשַׁב בְּהַקְטָרַת אֶחָד**

מִשְּׁנֵי הַבְּזִיכִין שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מִלֶּחֶם הַפָּנִים לְמָחָר - הֲרֵי הַלֶּחֶם פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל; עַד שֶׁיַּחְשֹׁב בְּכָל הַמַּתִּיר, שֶׁהוּא עֲבוֹדַת שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים[18] וְהַקְטָרַת שְׁנֵי הַבְּזִיכִין[19].

18) לפי שאין הלחם ניתר באכילה אלא בהקרבת שניהם. 19) ולפני הקטרת שניהם אסור לאכול את לחם הפנים.

טו. שָׁחַט אֶחָד וְחָשַׁב לֶאֱכֹל חֲצִי זַיִת מֵחַלָּה זוֹ לְמָחָר, וְשָׁחַט הַשֵּׁנִי וְחָשַׁב לֶאֱכֹל חֲצִי זַיִת מֵחַלָּה שְׁנִיָּה לְמָחָר - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְפִגּוּל[20]. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין עִם שְׁנֵי הַסִּדָּרִים.

20) שהרי חשב בכל המתיר. ואין זה דומה להקטיר שומשום שפסק למעלה בפרק טז הלכה ט, שאינו פיגול אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה בכך, אבל כאן אנו עוסקים בחישב בשעת שחיטה.

טז. חָשַׁב בְּאֶחָד מִשְּׁנֵי הַכְּבָשִׂים מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, וְעָשָׂה הַשֵּׁנִי בְּמַחֲשָׁבָה נְכוֹנָה - זֶה שֶׁעֲשָׂאָהוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן פִּגּוּל[21], וְהַשֵּׁנִי כָּשֵׁר[22].

21) הלחם מתקדש בשחיטת שני הכבשים ולפיכך שחיטת כבש אחד אינה מפגלת את הלחם, אבל הכבש עצמו מתפגל, שהרי הכבש השני אינו מתיר שלו. 22) ואין זה דומה לדינים שבהלכות יא־יב, מפני שכל כבש הוא קרבן בפני עצמו והשני אינו מתיר שלו.

יז. שָׁחַט אֶחָד מֵהֶן וְחָשַׁב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָתוֹ שֶׁיֹּאכַל מִבְּשַׂר הַשֵּׁנִי לְמָחָר - שְׁנֵיהֶן כְּשֵׁרִים; שֶׁאֵין מְחַשְּׁבִין מִזֶּה עַל זֶה[23].

23) "אין מתיר מפגל את המתיר" (שם יג:).

יח. שְׁנֵי כְּבָשִׂי עֲצֶרֶת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַלֶּחֶם אֶלָּא בַּשְּׁחִיטָה[24]. כֵּיצַד? שְׁחָטָם וְזָרַק דָּמָם בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - לֹא קִדֵּשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָן לִשְׁמָן וְזָרַק דָּמָם שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - הַלֶּחֶם קָדוֹשׁ וְאֵינוֹ קָדוֹשׁ[25]. שְׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אַף עַל פִּי שֶׁזָּרַק לִשְׁמָן - לֹא קִדַּשׁ הַלֶּחֶם.

24) כרבי נגד דעת ר' אלעזר בר' שמעון, כלל הוא בידינו: "הלכה כרבי מחבירו". 25) לשון הברייתא שם ולא פירש רבינו מה זה "קדוש ואינו קדוש". ובגמרא שם חולקים בזה אביי ורבא ומובן שרבינו פוסק כרבא שאמר: "אינו ניתר לכהנים", פירוש, אסור באכילה.

יט. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁיָּצְאוּ בֵּין שְׁחִיטָה לִזְרִיקָה, וְזָרַק דַּם הַכְּבָשִׂים בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - נִתְפַּגְּלוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בַּחוּץ; שֶׁהַזְּרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא[26] אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הוּא בַּחוּץ.

26) כר' עקיבא שם בברייתא, שזריקת הדם קובעת בפיגול גם את הלחם אף על פי שאינו מגוף הזבח. ורק לחומרא פוסק רבינו שהלחם כגוף הזבח. אבל לקולא לא, ולפיכך כשזרק שלא לשמו הלחם אסור באכילה אף על פי שבשר הכבש מותר באכילה.

כ. כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת שֶׁשְּׁחָטָן לִשְׁמָן וְאָבַד הַלֶּחֶם: אִם זָרַק דָּמָן לִשְׁמָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין[27]; זָרַק דָּמָן בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן אַחַר שֶׁאָבַד הַלֶּחֶם - הֲרֵי אֵלּוּ סָפֵק אִם הֵתִּרוּ[28] בַּאֲכִילָה[29] אוֹ לֹא הֵתִּרוּ[30].

27) שהלחם מעכב את הכבשים. 28) הכבשים. 29) כשלמים שנזרק דמם שלא לשמם ואבידת הלחם אינה אוסרת אותם, מפני שאין דינם ככבשי עצרת הטעונים לחם. 30) מכיוון שהוקבעה זיקתם ללחם נפסלו על ידי אבידת הלחם, ואין מחשבת שלא לשמם מוציאה אותם מזיקתם.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר[1]

1) יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, האוכל מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או פיגול או קדשים שהוטל בהם מום.

א. כָּל הַמְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבָה שֶׁאֵינָהּ נְכוֹנָה בְּקָדָשִׁים - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: לֹא יֵחָשֵׁב[2].

2) כרבי ינאי, זבחים כט:

ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁבִּכְלַל דִּין זֶה שֶׁלֹּא יַפְסִיד הַקָּדָשִׁים בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמַטִּיל מוּם בְּקָדָשִׁים. וְאַף עַל פִּי כֵּן אֵינוֹ לוֹקֶה[3], שֶׁאֵין הַמַּחֲשָׁבָה מַעֲשֶׂה[4].

3) אע"פ שהמטיל מום בקדשים – לוקה (פרק א מהלכות איסורי מזבח הלכה ז). 4) וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו (פי"ח מה' סנהדרין ה"ב).

ג. כָּל קָרְבָּן שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהוּא פָּסוּל, בֵּין שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשָׁבָה בֵּין בְּמַעֲשֶׂה בֵּין שֶׁאֵרַע בּוֹ דָּבָר שֶׁפְּסָלוֹ, כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת בְּמֵזִיד - לוֹקֶה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה[5];

5) כדעת אחרים בספרי פרשת ראה פיסקה צט. ראה בהערות בהלכות ד־ה.

ד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[6], שֶׁאֵין הַכָּתוּב מַזְהִיר אֶלָּא[7] עַל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

6) בספרי שם, למדו זאת מגזירה־שוה, ורבינו מגדיר כל גזירה־שוה "מפי השמועה", מפני שאין אדם דן גזירה־שוה אלא אם למדה מפי רבו. 7) רבינו מדגיש, שכתוב זה אינו כולל איסורים אחרים אלא פסולי המוקדשים בלבד, כדי שלא יוקשה לך הלא אין לוקין על לאו שבכללות (הל' סנהדרין שם). וכל פסולי המוקדשים ענין אחד הם, ולכן אין זה לאו שבכללות. ראה החינוך הוצאת מוסד הרב קוק, מצוה תעח.

ה. וְכֵן קָדָשִׁים שֶׁהוּטַל בָּהֶם מוּם[8], הָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזַיִת - לוֹקֶה[9]. הֲרֵי הֵם בִּכְלַל כָּל תּוֹעֵבָה[10], עַד

שֶׁיִּוָּלֵד לָהֶם מוּם אַחֵר וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן[11], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[12]. וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ מִסָּפֵק - אֵין לוֹקִין עָלָיו.

8) בידי אדם מישראל. 9) אם אכל לפני פדיונם (ראה לקמן בהערה הבאה). 10) בספרי שם שנינו: "ר' אליעזר אומר, מנין לצורם אוזן בכור ואוכל ממנו, שעובר בלא־תעשה? ת"ל (דברים יד, ג): לא תאכל כל תועבה. אחרים אומרים: בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, נאמר כאן תועבה, ונאמר להלן (שם יז, א) לא תזבח... אשר יהיה בו מום כי תועבת וגו', מה תועבה האמורה להלן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, אף תועבה האמורה כאן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר". וסובר רבינו, שלדעת "אחרים" נכלל בלאו זה מטיל מום בקדשים אחרים, אבל אינו כולל צורם אוזן בכור, ואינו אסור באכילה מן התורה אלא משום קנס מדרבנן. וקיבל רבינו דעת "אחרים" בדין בכור, מפני שכל הסוגיא בבכורות לד: עומדת בשיטה זו, ולפיכך פסק בפרק ב מהלכות בכורות הלכה ז, שהמטיל מום בבכור אסור לאוכלו על מום זה משום קנס, כלומר מדרבנן, ובפסולי המוקדשים פסק כאן – לוקה. ומה בין בכור לפסולי המוקדשים? בכור בעל מום אינו צריך פדיון ופקעה קדושתו, והרי בחולין אין המום תועבה, ולפיכך מותר מן התורה וחכמים קנסוהו, אבל קדשים אחרים שהוממו לא פקעה קדושתם לגמרי וצריכים פדיון, ולפיכך גם אחרי הטלת המום ממשיכים להיות תועבה עד שייפדו, ויצאו לחולין. ולאחר פדיונם מותרים מן התורה, ומובן מאליו שגם בפסולי המוקדשים קנסוהו רבנן, כמו בצורם אוזן בכור, שלא ייפדו במום זה עד שיוממו מאליהם שנית, כמו שמסיים רבינו כאן (ודברי רבינו אלה מוכיחים נכונות ההסבר שלנו, שאם לא כן למה מותרים באכילה אחרי שנפל בהם מום אחר, וכי איסור "לא תאכל כל תועבה" להיכן הלך?). ראה רש"י על התורה פסוק זה, ור' אליהו מזרחי שם, ומשנה־למלך פ"ד מהלכות בכורות ה"א ד"ה ודע, וד"ה הכלל. וראה זית רענן על ילקוט שמעוני סימן תתצא שכתב בדעת אחרים שהמדובר לפני פדיונם. ונראה שהתכוון למטיל מום בקדשים, כדעת רבינו כאן וכפי שביארנו. 11) בכור כדינו בלי פדיון, ושאר הקדשים כדינם אחר שייפדו. מן התורה מותר לפדותם אפילו על המום שהטיל, אבל משום קנס אסור. ומפני שכאן מדבר על היתר אכילה, מצריך מום אחר. וכולל כאן בכור ושאר קדשים, שבזה דינם שווה. 12) בהלכות בכורות פרק ב הלכה ז (יש להניח, שרבינו כתב הלכה זו אחרי כתבו הלכות בכורות).

ו. כָּל קָרְבָּן שֶׁנִּתְפַּגֵּל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת בְּמֵזִיד - חַיָּב כָּרֵת[13]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא[14]. וְאִם אָכַל מִמֶּנּוּ בִּשְׁגָגָה - מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה[15].

13) משנה כריתות ב. 14) בתורת כהנים פרשת צו פרק יג, למדו גזירה־שוה מנותר, שנאמר בו (ויקרא י, ח): "ואוכליו עוונו ישא", ונאמר בו "ונכרתה הנפש ההיא". 15) בין עני ובין עשיר מביא קרבן בהמה.

ז. אֵין חַיָּבִין[16] כָּרֵת אֶלָּא עַל אֲכִילַת דְּבָרִים שֶׁהֵתִּירוּ[17], בֵּין לָאָדָם בֵּין לַמִּזְבֵּחַ; אֲבָל אִם אָכַל מִן הַמַּתִּיר עַצְמוֹ[18] - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת, אֶלָּא לוֹקֶה כְּאוֹכֵל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין שֶׁאֵין בָּהֶם פִּגּוּל. כֵּיצַד? מִנְחָה שֶׁנִּתְפַּגְּלָה, הָאוֹכֵל כְּזַיִת מִשְּׁיָרֶיהָ בְּמֵזִיד - חַיָּב כָּרֵת; אֲבָל אִם אָכַל מִן הַקֹּמֶץ שֶׁלָּהּ אוֹ מִן הַלְּבוֹנָה - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת, לְפִי שֶׁהֵן הֵן הַמַּתִּירִים אֶת הַשְּׁיָרִים לָאָדָם. וְכֵן זֶבַח שֶׁנִּתְפַּגֵּל, הָאוֹכֵל כְּזַיִת מִבְּשָׂרוֹ אוֹ מֵאֵמוּרָיו אוֹ מִבְּשַׂר הָעוֹלָה - חַיָּב כָּרֵת; אֲבָל אִם אָכַל כְּזַיִת מִן הַדָּם - אֵינוֹ חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל. שֶׁהַדָּם מַתִּיר אֶת הָאֵמוּרִין לִקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ, וְהָאֵמוּרִין מַתִּירִין אֶת הַבָּשָׂר לָאָדָם. וְדַם הָעוֹלָה מַתִּיר בְּשָׂרָהּ לַמִּזְבֵּחַ. וְדַם חַטַּאת הָעוֹף מַתִּיר בְּשָׂרָהּ לַכֹּהֲנִים. וְדַם עוֹלַת הָעוֹף מַתִּיר בְּשָׂרָהּ לַמִּזְבֵּחַ. וְדַם חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת מַתִּיר אֵמוּרֵיהֶם לַמִּזְבֵּחַ, לְפִיכָךְ חַיָּבִין עַל אֲמוּרֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל. הַקֹּמֶץ וְהַלְּבוֹנָה מַתִּירִין הַשְּׁיָרִים לַכֹּהֲנִים. שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת מַתִּירִין שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[19] לַכֹּהֲנִים. וְכֵן שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה מַתִּירִין לֶחֶם הַפָּנִים לַכֹּהֲנִים. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם מַתִּירִין, כְּגוֹן בְּשַׂר חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת[20] וּמִנְחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת - אֵינָן מִתְפַּגְּלִין לְעוֹלָם.

16) משנה זבחים מב: ומג. 17) על־ידי עבודה בגוף אחר. 18) שלא הותר ע"י מתיר אחר, ולפיכך אימורים יש בהם משום פיגול (ראה שם לה:), אע"פ שהם מתירים את הבשר לאכילה, מפני שיש לדם מתיר, שהדם מתיר את האימורים להקטרה, כמו שכתב רבינו כאן (ראה תוספות שם ד"ה והלבונה, שכתבו, שאימורים אינם חשובים כמתיר, מפני שאם אבדו או נטמאו הבשר מותר באכילה, אבל מלשונו של רבינו כאן לא משמע כדבריהם, ראה רש"י שם מב: ד"ה הקומץ). 19) ולפיכך הלחם מתפגל, אבל גם הכבשים מתפגלים, כמו שכתב למעלה בפרק יז הלכה טז, שהרי דמו מתיר אימוריהם להקטרה, ואימורים מתירים בשרם לאכילה. 20) מבואר בהלכה ח.

ח. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל לְעוֹלָם: הַקֹּמֶץ וְהַלְּבוֹנָה וְהַקְּטֹרֶת וְהַדָּם וְהַיַּיִן, בֵּין יַיִן הַבָּא עִם הַנְּסָכִים[21] בֵּין יַיִן הַבָּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ[22]. וּמִנְחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת כֻּלָּן, שֶׁהֲרֵי אֵין לָהֶם קֹמֶץ לְהַתִּירָן, כְּגוֹן מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת נְסָכִים. וּבְשַׂר חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת. וְלֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצֹרָע. וְאִם תֹּאמַר: וַהֲלוֹא דַּם הָאָשָׁם מַתִּירוֹ? אֵינוֹ תָּלוּי בּוֹ, שֶׁהֲרֵי אָדָם מֵבִיא אֲשָׁמוֹ הַיּוֹם וְלֹג אַחַר כַּמָּה יָמִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ[23].

21) עם הקרבן ומנחתו שנקראת מנחת נסכים, כחכמים במשנה שם. ואע"פ שהקרבן מתירו אינו מתפגל. מפני שיכול להביא את הנסכים לאחר זמן, אינם תלויים בקרבן. 22) מתנדבים יין, משנה מנחות קד: 23) פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב. והרי זה דומה למנחת נסכים.

ט. אָסוּר לְהוֹתִיר מִבְּשַׂר הַקֳּדָשִׁים לְאַחַר זְמַן

אֲכִילָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר בְּקָרְבַּן תּוֹדָה: לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר, וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַקָּדָשִׁים כֻּלָּם[24]. וְהַמּוֹתִיר אֵינוֹ לוֹקֶה, שֶׁהֲרֵי נִתְּקוֹ הַכָּתוּב לַעֲשֵׂה[25], שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ.

24) בתורת כהנים פרשת צו פי"ב מרבה כל הקרבנות, אמנם בתו"כ שם מדובר על פיגול, אבל גם להותיר למדים מכאן, שהרי איסורו נכתב באותה פרשה. 25) פסחים פד. טעמו של ר' יהודה שם הוסבר שלוקין על לאו שאין בו מעשה. ותמוה למה הוצרך רבינו לנימוק זה, הלא לדעתו אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (כסף־משנה).

י. הָאוֹכֵל כְּזַיִת מִבְּשַׂר קָדָשִׁים שֶׁנּוֹתַר: בְּמֵזִיד - חַיָּב כָּרֵת, בְּשׁוֹגֵג - מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי אֶת קֹדֶשׁ ה' חִלֵּל וְנִכְרְתָה. וּמֵאֵימָתַי יִתְחַיֵּב כָּרֵת עַל אֲכִילַת הַנּוֹתָר? אִם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים הֵם[26] - חַיָּב עֲלֵיהֶן מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר[27]; וְאִם קָדָשִׁים קַלִּים הֵם[28] - חַיָּב עֲלֵיהֶן מִשְּׁקִיעַת הַחַמָּה שֶׁל יוֹם שֵׁנִי[29], שֶׁהוּא תְּחִלַּת הַלַּיְלָה שֶׁל יוֹם שְׁלִישִׁי. וְהֵיכָן הִזְהִיר הַכָּתוּב עַל הַפִּגּוּל וְעַל הַנּוֹתָר? בַּמְּלוּאִים[30]. שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר שָׁם: לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם[31] - לְהַזְהִיר עַל כֹּל שֶׁפְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ[32] שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

26) שנאכלים ליום ולילה. 27) אע"פ שנאכלים רק עד חצות הלילה, אינם נעשים נותר עד שיעלה עמוד השחר, תוספתא זבחים פרק ו הלכה ז. 28) הנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, חוץ מתודה ואיל נזיר שנאכלים ליום ולילה, ודינם לענין זה כקדשי קדשים. 29) תוספתא שם ור' יוחנן זבחים נו: 30) קרבנות שקרבו כשנכנסו אהרן ובניו לעבודה במשכן. 31) כנראה הכוונה לַכָּתוּב השני "לא יאכל כי קודש הוא". "הם" נאמר בזר, ולא בפסולי קודש. 32) פסחים כד.

יא. וְהַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר מִצְּטָרְפִין[33] זֶה עִם זֶה לִכְזַיִת. וְכָל הַפִּגּוּלִים וְהַנּוֹתָרִין מִצְּטָרְפִין[34].

33) במשנה מעילה יז: שנינו הפיגול והנותר אין מצטרפים מפני שהן שני שמות. ובגמרא שם אמר שמואל שהמשנה מדברת בטומאת ידים, אבל לאיסור אכילה מצטרפים. פירוש, אם אכל כחצי זית מזה וכחצי זית מזה בשוגג חייב חטאת, ובמזיד והתרו בו חייב מלקות. 34) משנה שם טו: ושם הגירסא: "כל הפיגולים וכל הנותרים מצטרפים זה עם זה", ואפשר לפרש שפיגולים בפני עצמם ונותרות בפני עצמם, כגון פיגול מזבח וממנחה או מעולה ושלמים, וכן נותרות משני מינים. אבל פיגול ונותר שהם משני מינים אין מצטרפים, מפני שהם חלוקים גם במין וגם בשם האיסור. ולכן דייק רבינו וכתב: "וכל הפיגולים והנותרים מצטרפים" והשמיט ה"וכל" השני, להשמיע שגם אלה מצטרפים (ראה הר המוריה, כנראה לא הרגיש בשינוי לשון זה).

יב. אָסוּר לְטַמֵּא אֶת הַקָּדָשִׁים אוֹ לְסַבֵּב לָהֶם טֻמְאָה, שֶׁהֲרֵי פּוֹסְלָן. וְהַמְטַמֵּא אֶת הַקָּדָשִׁים - אֵינוֹ לוֹקֶה[35].

אֲבָל אָדָם טָהוֹר שֶׁאָכַל כְּזַיִת מִקָּדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁאִם אָכַל כְּזַיִת מִלְּבוֹנַת הַמִּנְחָה שֶׁנִּטְמְאָה אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בַּכְּלִי - לוֹקֶה[36]. אֶחָד קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה[37] אוֹ לְאַחַר כַּפָּרָה. בֵּין שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה[38] אוֹ בְּוֹלַד הַטֻּמְאָה שֶׁל דִּבְרֵי תּוֹרָה. אֲבָל אִם נִטְמְאוּ בְּטֻמְאוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם - אֵינוֹ לוֹקֶה עַל אֲכִילָתָן, אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[39]. וְאֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא הָאוֹכֵל אַחַר זְרִיקַת דָּמִים; אֲבָל אִם אָכַל קֹדֶם זְרִיקָה - אֵינוֹ לוֹקֶה[40] מִשּׁוּם אוֹכֵל קֹדֶשׁ טָמֵא[41], אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

35) כר' יוחנן זבחים לג: 36) שם לד. 37) לפני זריקה, וזרקו את הדם ואחר־כך אכל הטהור את הבשר. גמרא במנחות כה: בשר שנטמא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים, מפני מה חייבים עליו? מפני שהציץ מרצה. 38) כגון אדם שנגע במת. בהקדמתו לטהרות, מונה רבינו אחד עשר אבות. והנוגע באב הטומאה, בין אדם וכלים ובין אוכלין, נעשה ולד הטומאה או ראשון לטומאה, ואוכל הנוגע בראשון נעשה שני. 39) כעובר על איסורי דרבנן אחרים. 40) כר' יוחנן שם לד. ולמד דין זה מגזירה־שוה. 41) הוסיף רבינו ארבע מלים אלו, להשמיענו שעל איסור קודש טמא אינו לוקה, אבל לוקה משום אוכל קודש לפני זריקה, כמו שכתב בפי"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שהאוכל בשר קדשים לפני זריקה לוקה, משום שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך (משנה־למלך כאן).

יג. כָּל אָדָם שֶׁנִּטְמָא טֻמְאָה שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ כָּרֵת עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ[42] וְאָכַל כְּזַיִת מִן הַקָּדָשִׁים, בֵּין בְּקֹדֶשׁ טָהוֹר בֵּין בְּקֹדֶשׁ טָמֵא[43]: בְּמֵזִיד - הֲרֵי זֶה נִתְחַיֵּב כָּרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיְ וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה; וְאִם אָכַל בִּשְׁגָגָה - מֵבִיא קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד[44]. וּמִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטֻמְאַת הַגּוּף?[45] שֶׁנֶּאֱמַר: וְנֶפֶשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ בִּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיְ וְנִכְרְתָה. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ. וְהֵיכָן הִזְהִיר עַל עָוֹן זֶה? בְּיוֹלֶדֶת. שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהּ: בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע[46].

42) שם לג: למדו אזהרה לאוכל קודש בטומאה בגזירה־שוה מביאת מקדש, ולפיכך תלה רבינו הדין שלפנינו בדין ביאת מקדש (כסף־משנה). 43) משנה שם קו. ופסק כתנא־קמא. 44) דין מפורש בתורה (ויקרא ה), עשיר מביא בהמה, עני – שני תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא – סולת. 45) שגוף האדם נטמא ולא בטומאת בשר הקודש, שהרי אפשר לפרש שהמלה "עליו" נמשכת אל "מִזֶּבַח". 46) המשך הלימוד בתחילת ההלכה הבאה. רבינו מקבל כאן לימודו של ריש לקיש שם לג: נגד דעתו של ר' יוחנן שלמד זה בגזירה־שוה. והטעם, מפני ששנינו בברייתא כריש לקיש.

יד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה לְטָמֵא שֶׁלֹּא יֹאכַל קֹדֶשׁ קֹדֶם שֶׁיִּטְבֹּל. וְהָאוֹכֵל קֹדֶשׁ אַחַר שֶׁטָּבַל קֹדֶם שֶׁיַּעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ[47] קֹדֶם שֶׁיָּבִיא כַּפָּרָתוֹ[48] - לוֹקֶה וְאֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת[49]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְטִמְּאָתוֹ עָלָיו - עַד שֶׁתִּהְיֶה כָּל טֻמְאָתוֹ עָלָיו.

47) שתשקע החמה לגמרי, כלומר, אחרי צאת הכוכבים. טמא שטבל נקרא "טבול יום" עד צאת הכוכבים, ואסור להכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים. 48) זב וזבה, יולדת ומצורע חייבים להביא קרבנות, ולפני הקרבת קרבנותיהם נקראים מחוסרי כיפורים, ואע"פ שטבלו הם מוזהרים על כניסה למקדש ואכילת קודש. 49) ולמעלה בפרק ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ט, פסק רבינו שגם על ביאת מקדש אין מחוסר כיפורים חייב כרת, ונראה שגם ב'טבול יום' דעתו כך. ותמהו עליו מברייתא מפורשת במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה, בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת". והדרשה "כל טומאתו עליו" לא נמצא מקורה, ראה כסף־משנה שם ביישוב דברי רבינו אלה.

טו. הָיָה טָמֵא בְּטֻמְאוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם[50] - אֵינוֹ לוֹקֶה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת, אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[51].

50) כמו בטומאת בשר, למעלה בהלכה יב. 51) זה נמשך אל הבבא הראשונה של הלכה הקודמת, המדברת בטמא שאכל קודש לפני טבילה. אבל אחרי שטבל, שנינו במסכת פרה פי"א, משנה ה "כל הטעון ביאת מים (כלומר, טבילה) מדברי סופרים וכו' לאחר ביאתו מותר בכולם", ראה פירוש רבינו שם (וראה בפרק ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א שמחלק בין טומאות שעיקרן מדברי סופרים, ובין טומאות שעיקרן מן התורה).

טז. אֵינוֹ חַיָּב[52] כָּרֵת עַל קֹדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין עַד שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁקָּרְבוּ מַתִּירָיו; אֲבָל אִם אָכַל אֶת הַבָּשָׂר קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם - אֵינוֹ לוֹקֶה[53] מִשּׁוּם טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַקֹּדֶשׁ. זֶה הַכְּלָל[54]: כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין - אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל אוֹ מִשּׁוּם נוֹתָר אוֹ מִשּׁוּם טָמֵא עַד שֶׁיִּקְרְבוּ מַתִּירָיו כְּהִלְכָתָן; וְכֹל שֶׁאֵין לוֹ מַתִּירִין - כֵּיוָן שֶׁקָּדַשׁ בִּכְלֵי חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה. אֲפִלּוּ נִטְמָא הַבָּשָׂר קֹדֶם שֶׁיִּטָּמֵא הָאוֹכֵל[55], הוֹאִיל וְקָרְבוּ הַמַּתִּירִין וְאַחַר כָּךְ אָכַל - חַיָּב כָּרֵת. וְכֵן אִם אָכַל מִבְּשַׂר חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת[56] וְהוּא טָמֵא אַחַר שֶׁנִּזְרַק דָּמָם - הֲרֵי זֶה חַיָּב כָּרֵת.

52) משנה מעילה י. 53) כר' יוחנן זבחים לד. (ראה למעלה הי"ב). 54) משנה מעילה י. 55) למעלה בהלכה יג למדנו, שטמא שאכל בשר קודש טמא חייב כרת, וכאן משמיענו רבינו שאפילו נטמא בשר תחילה ואחר־כך נטמא האדם חייב כרת, ואע"פ שאין איסור חל על איסור, כאן איסור טומאת הגוף חל על איסור טומאת בשר, מפני שאיסור טומאת הגוף כולל דברים שלא נאמרו לפני כן על אדם זה, זבחים קח. 56) משנה מעילה ט.

יז. כְּבָר נִתְבָּאֵר לְךָ[57], שֶׁאַף דְּבָרִים שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל - חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם נוֹתָר וְטָמֵא. כֵּיצַד? דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם מַתִּירִין - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, וְחַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם נוֹתָר וְטָמֵא. וְכֵן הַמַּתִּירִין עַצְמָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם נוֹתָר[58] וְטָמֵא. חוּץ מִן הַדָּם[59], שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלָיו לְעוֹלָם אֶלָּא מִשּׁוּם דָּבָר אֶחָד בִּלְבַד.

57) למעלה בהלכה ז כתב רבינו, שאין חייבים על פיגול אלא על דבר שיש לו מתירין, ובהלכה הקודמת כתב: "וכל שאין לו מתירין, כיון שקדש בכלי חייבים עליו משום טומאה". והוא־הדין לנותר, כמו שמסיים כאן רבינו. 58) הכוונה לדברים הנאכלים, אבל שאינם נאכלים - פסק בסוף הפרק שפטורים. 59) במשנה שם מה:

יח. טָמֵא שֶׁאָכַל אִמּוּרִין - חַיָּב כָּרֵת[60].

60) ברייתא שם לו:

יט. אָכַל[61] פֶּסַח שֶׁלֹּא נִצְלָה, וְלַחְמֵי תוֹדָה שֶׁלֹּא הוּרְמָה חַלָּתָן[62] - הֲרֵי זֶה חַיָּב כָּרֵת מִשּׁוּם טֻמְאַת הַגּוּף, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְמַה שֶּׁהֵן[63]. אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְחַיֵּב אָדָם עַל אֲכִילָה אַחַת מִשּׁוּם פִּגּוּל וּמִשּׁוּם נוֹתָר[64]; שֶׁהַפִּגּוּל הוּא הַקָּרְבָּן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, וְאֵינוֹ עוֹלֶה לְשֵׁם קָרְבָּן וְלֹא נִרְצָה כְּלָל, וְהַנּוֹתָר הוּא הַנִּשְׁאָר מִקָּרְבָּן שֶׁקָּרַב כְּמִצְוָתוֹ לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ.

61) אדם טמא (מדברי הכסף־משנה כאן יש ללמוד שגרס "אבל", ומתוך כך טרח לפרש פירוש דחוק. וגירסתנו נכונה). 62) המקריב תודה מביא עמה ארבעה מיני לחם, עשר מכל מין. ומרים חלה אחת מכל מין ונותנה לכהן, והשאר נאכלים לבעלים. ולפני ההרמה כולם אסורים באכילה. 63) מכיון שקרבו המתירין, ורק מעשה צדדי אחר מעכב על היתר אכילה, רב דימי בר חיננא ורבא שם. ראה כסף־משנה. 64) "פיגול ונותר, בחדא בהמה לא משכחת לה" (כריתות יד.) ובמסקנה שם אמרו, שרק בכזית אחד אי־אפשר הדבר, אבל בשני כזיתים ישנה אפשרות, ולכן כותב רבינו כאן: "על אכילה אחת".

כ. הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר וְהַטָּמֵא שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה וַאֲכָלָן - חַיָּב. אַף עַל פִּי שֶׁרִבָּה מִין עַל חֲבֵרוֹ - אֵינוֹ מְבַטְּלוֹ, שֶׁאֵין הָאִסּוּרִין מְבַטְּלִין זֶה אֶת זֶה[65].

65) כר' אלעזר (זבחים עט.) נגד דעת ריש לקיש, מפני שר' יוחנן (ירושלמי חלה פרק א הלכה א) סובר כר' אלעזר – באיסורין.

כא. וּפִגּוּל אוֹ נוֹתָר אוֹ טָמֵא שֶׁהֶעֱלָן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - מִשֶּׁמָּשְׁלָה הָאוּר בְּרֶבֶן פְּקַע אִסּוּרָן מֵהֶן[66]. וְהָאֵמוּרִין מִצְטָרְפִין עִם הַבָּשָׂר לִכְזַיִת, בֵּין בְּעוֹלָה בֵּין בִּשְׁאָר קָדָשִׁים[67], לְחַיֵּב עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל אוֹ נוֹתָר אוֹ טָמֵא.

66) ר' יוחנן שם מג: 67) שם קט. ראה למעלה הלכה יא בהערות.

כב. זֶבַח שֶׁנִּתְפַּגֵּל[68] אוֹ שֶׁנּוֹתַר לְאַחַר זְמַנּוֹ, וְאָכַל מִמֶּנּוּ מִן הָעוֹר אוֹ מִן הַמָּרָק אוֹ מִן הַתַּבְלִין אוֹ מִן הָאֲוָלִל[69] אוֹ מִן הַמֵּרָאָה[70], מִן הַגִּידִים וּמִן הַקְּרָנַיִם וּמִן הַטְּלָפַיִם, מִן הַצִּפָּרְנַיִם מִן הַחַרְטוֹם וּמִן הַנּוֹצָה וּמִבֵּיצֵי הָעוֹף - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת. וְכֵן טֻמְאַת הַגּוּף שֶׁאָכַל דְּבָרִים אֵלּוּ מִקֶּרְבָּן כָּשֵׁר - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת. אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

68) משנה שם לה. 69) ראה למעלה פי"ד ה"ז. 70) שלא כר' אלעזר שם בגמרא, אבל בשליל ושליה פסק כמותו בהלכה הסמוכה.

כג. אָכַל מִן הַשְּׁלִיל אוֹ מִן הַשִּׁלְיָא[71] - חַיָּב[72] מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא, כְּאוֹכֵל מִשְּׁאָר בְּשַׂר הַזֶּבַח.

71) ראה למעלה שם. 72) כלומר, אם פיגל בבשר נתפגל גם השליל. אבל אם פיגל בשליל עצמו, פסק רבינו (למעלה שם) שלא נתפגל. ראה ראב"ד כאן.

כד. קָדְשֵׁי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא[73]. וְכֵן דַּם הַקֳּדָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן הַלְּבוֹנָה וְהַקְּטֹרֶת וְהָעֵצִים - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת לֹא מִשּׁוּם פִּגּוּל וְלֹא מִשּׁוּם נוֹתָר[74] וְלֹא מִשּׁוּם טֻמְאַת הַגּוּף[75].

73) שנינו (שם מה.) קדשי גויים אין חייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא, והשוחטם בחוץ – פטור, דברי ר' שמעון, ור' יוסי מחייב. ורבינו מחלק את המשנה לשתי בבות: א. פיגול נותר וטמא, סתם רבי כר' שמעון שאין חייבים עליהם. ב. השוחטם בחוץ, כאן מביא רבי מחלוקת ר' יוסי ור' שמעון. ופסק רבינו כאן כסתם משנה, אע"פ שבכל מקום הלכה כר' יוסי נגד ר' שמעון, ובתוספתא זבחים פ"ה חולק ר' יוסי על ר' שמעון גם בפיגול ונותר וטמא, מפני שסתם משנה כשיטתו (כסף־משנה), ובשחטם בחוץ פסק (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יט הלכה טז) כר' יוסי (ראה 'תוספות יום טוב' שם. וראה רבינו בפירושו על המשנה שכתב "והלכה כר' יוסי". ואולי התכוון לשחטם בחוץ בלבד, או שחזר בו כאן). 74) כר' שמעון בתוספתא שם, ה"ב. לא נתבאר למה פסק כר' שמעון ולא כחכמים. 75) במשנה שם מה: נחלקו ר' שמעון וחכמים בטמא. ר"ש אומר פטור וחכמים מחייבים. ובגמרא שם נאמרו שלוש שיטות באותה המחלוקת: א. מחלוקת בטומאת עצמם, אבל בטומאת הגוף דברי הכל אינו לוקה. ב, מחלוקת בטומאת הגוף, אבל בטומאת עצמם דברי הכל לוקה. ג, בשתיהן מחלוקת. ופסק רבינו בטומאת הגוף אינו לוקה, מפני שלשיטה זו זה דברי הכל, וגם לפי שיטה ב' וג' דעת ר' שמעון כן. ובטומאת עצמם פסק שלוקה (ראה למעלה הי"ב), מפני שלכל שלוש השיטות כן היא דעת חכמים (ראה כסף־משנה, ואולי התכוון לביאורנו זה).

פֶּרֶק תְּשִׁעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר שמצות־עשה לשרוף קדשים שנטמאו והנותר וכל שפיסולו מספק.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׂרֹף כָּל הַקֳּדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף. וְכֵן הַנּוֹתָר - מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׂרֹפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף. וּבִכְלַל הַנּוֹתָר הַפִּגּוּל וְכָל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין, הַכֹּל נִשְׂרָפִין[2].

2) תוספתא תמורה פ"ד ה"ד, גמרא פסחים כד, א.

ב. קָרְבָּן שֶׁנִּתְפַּגֵּל אוֹ נִפְסַל - יִשָּׂרֵף בַּמִּקְדָּשׁ מִיָּד[3]. וְכֹל שֶׁפִּסּוּלוֹ מִסָּפֵק[4] - תְּעֻבַּר צוּרָתוֹ[5] וְאַחַר כָּךְ יִשָּׂרֵף בַּמִּקְדָּשׁ[6].

3) תוספתא פסחים פ"ו ה"ו: אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם או בבעלים – תעובר צורתו ויצא לבית השריפה, פסחים לד, ב. 4) מדובר בפסול שבגוף הקרבן. אבל אם הפסול הוא בבעלים, אפילו פסול ודאי, טעון עיבוד צורה. 5) ילינו אותו, כדי שייפסל פסול ודאי. 6) בשלושה מקומות, קדשים נשרפים: בעזרה, בהר הבית, בבית הדשן שמחוץ לירושלים (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג־ד), לפיכך דייק רבינו וכתב "במקדש" היינו בעזרה.

ג. פָּרִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים[7] - יֵשׁ בָּהֶם סָפֵק, אִם הִלִּינָה וְהִיצִיאָה קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַנָּם לָצֵאת[8] פּוֹסֶלֶת בְּשָׂרָם כְּאִמּוּרֵיהֶן[9], אוֹ אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת בְּשָׂרָן. לְפִיכָךְ פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהַחְמִיר[10] וְיִשָּׂרְפוּ בָּעֲזָרָה. וְכֵן אִם יָצָא חֲצִי הַבְּהֵמָה[11] בְּרֹב הָאֵבֶר[12] - אִם מַחֲזִיקִין אוֹתָן כְּיוֹצֵא, הוֹאִיל וְיָצָא רֹב הָאֵבֶר; אוֹ עֲדַיִן אֵינָן יוֹצְאִין, שֶׁהֲרֵי לֹא יָצָא רֹב הַבְּהֵמָה. לְפִיכָךְ נִפְסְלוּ מִסָּפֵק וְיִשָּׂרְפוּ בָּעֲזָרָה. וְכֵן אִם נִשָּׁאוּם חֲמִשָּׁה[13] לְהוֹצִיאָן, וְיָצְאוּ שְׁלֹשָׁה וְנִשְׁאֲרוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיאוּ הַשְּׁלֹשָׁה חֲצִי הַבְּהֵמָה - הֲרֵי אֵלּוּ נִפְסְלוּ מִסָּפֵק וְיִשָּׂרְפוּ בָּעֲזָרָה. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵין אֵלּוּ צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁתְּעֻבַּר צוּרָתָן[14], הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לִשְׂרֵפָה[15] לְעוֹלָם אֲפִלּוּ לֹא נִפְסְלוּ.

7) שאימוריהם נקטרים, והבשר מצוותו בשריפה בבית הדשן מחוץ לירושלים, ואם נפל בו פסול לפני שהוציאוהו מחוץ לעזרה שורפים אותו בעזרה. 8) לפני זריקת הדם. 9) אין כל ספק בדבר שהאימורים נפסלים ביוצא ובלינה כאימורי קרבנות אחרים, אבל בבשרם שאל רבי ירמיה (זבחים קד:) אם הוא נפסל, ודינו כפסולי המוקדשים ונשרף בעזרה (שם, תני לוי) או יישרף בבית הדשן חוץ לירושלים כמצוות הכשרים. והאיבעיא לא נפשטה. 10) (בגמרא שם, משמע שהאיבעיא היא לפי דעת ריש לקיש (שם פט:) בלבד, הפוסל בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקת הדם, אבל לרבי יוחנן שמכשיר מפני שסופו של הבשר לצאת (בשר קדשים קלים נאכל בכל ירושלים אחר זריקת הדם) – ברור

שגם בשר קרבנות הנשרפים אינו נפסל, שהרי סופו לצאת. ולפיכך תמהו הר"י קורקוס וה'כסף משנה' על רבינו, שפסק (למעלה פ"א הל"ב) כרבי יוחנן, ולמה פסק כאן להחמיר מספק? (ראה כסף־משנה כאן, ולחם־משנה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג). ותירץ הר"י קורקוס, שגם בקדשים קלים הבשר אסור באכילה (ראה הערות למעלה פ"א הל"ב)). 11) בעיא שלא נפשטה, שם. 12) בחצי הבהמה שיצא נמצא רוב מאבר אחד, ואם תצרף לו את מיעוטו שנשאר בפנים יהיה רובה של הבהמה בחוץ. 13) כהנים, גם זו בעיא שלא נפשטה, שם קה, א. 14) כשאר ספק פסול. 15) וכל הבעיה נוגעת רק למקום שריפתה, לפיכך אין בזה משום ביזוי קדשים, מה־שאין־כן בספק פסולי קדשים אחרים, שהספק הוא אם הם טעונים שריפה.

1 **ד. בָּשָׂר הַנִּמְצָא בָּעֲזָרָה[16]: אֵיבָרִים[17] - עוֹלוֹת,**
2 **וַחֲתִיכוֹת - חַטָּאוֹת[18]. וְהַנִּמְצָא בִּירוּשָׁלַיִם - שְׁלָמִים.**
3 **וְהַכֹּל תְּעֻבַּר צוּרָתָן וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שֶׁמָּא נוֹתָר**
4 **הוּא. אִם כֵּן, מַה הוֹעִיל שֶׁתְּהֶיה חֶזְקָתוֹ עוֹלָה אוֹ**
5 **חַטָּאת אוֹ שְׁלָמִים? לְמִי שֶׁעָבַר וְאָכַל[19]. אֵין שׂוֹרְפִין**
6 **אֶת הַנּוֹתָר אֶלָּא בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ**
7 **יִשָּׂרֵף.**

16) משנה, שקלים פ"ז. 17) שלמים (ל' צרויה). 18) אין לחשוש שמא הן עולות, ואע"פ שמותר לחתוך איברי עולת יחיד (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ו הי"ט) לא נהגו הכהנים לחתכם, מפני שכולם כליל (רבינו בפירוש המשנה, שם). 19) אם עולה היא – חייב קרבן מעילה, אבל האוכל בשר חטאת אינו מביא קרבן מעילה מפני שהוא מותר באכילה לכהנים (הל' מעילה פ"א ה"ה).

8 **ה. אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁלָמִים אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה מִתְּחִלַּת**
9 **לֵיל שְׁלִישִׁי - אֵין שׂוֹרְפִין אוֹתָן אֶלָּא בַּיּוֹם[20]. בֵּין**
10 **בִּזְמַנּוֹ[21] בֵּין שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ[22]. וְכֵן הַפִּגּוּל אֵינוֹ נִשְׂרָף**
11 **אֶלָּא בַּיּוֹם[23]. וְאֵין שְׂרֵפַת טָמֵא וְנוֹתָר וּפִגּוּל דּוֹחֶה**
12 **אֶת יוֹם טוֹב[24], וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אֶת הַשַּׁבָּת. וּמֵתַּר**
13 **לִשְׂרֹף טָמֵא וְנוֹתָר וּפִגּוּל כְּאֶחָד[25].**

20) זבחים נו, ב. 21) ביום השלישי בבוקר. 22) אם לא שרפו בזמנו (במכילתא פ' בא פ"ו אנו שונים, שפסח נשרף אור ליום ששה עשר – היינו במוצאי יום־טוב – ואם חל בשבת נשרף אור לשבעה עשר, אבל בגמרא שלנו שבת כד, ב - תני דבי חזקיה "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו"... ליתן לו בוקר שני לשריפתו. פירוש, אין שורפים אותו בליל ששה עשר אלא ביומו). 23) "באש ישרף, בנה אב לכל הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום", 'תורת כהנים' פ' צו פי"ב. 24) שבת כג, ב. 25) פסחים טו, ב - כבית הלל, ואף־על־פי שאסור לטמא קדשים בידיים, והטעם, מפני שנותר ופיגול יש בהם טומאת עצמם ומטמאים את הידים מדרבנן.

14 **ו. בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא בִּפְנִים - שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ**
15 **בִּפְנִים, וְאִם נִטְמָא בַּחוּץ - שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ בַּחוּץ. בֵּין**
16 **שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה[26] בֵּין שֶׁנִּטְמָא בִּוְלַד הַטֻּמְאָה[27].**
17 **וּמִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים[28] לֹא נִמְנְעוּ מִלִּשְׂרֹף אֶת הַבָּשָׂר**
18 **שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה, שֶׁהֲרֵי הוּא רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה,**
19 **עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בִּוְלַד הַטֻּמְאָה[29], שֶׁהֲרֵי הוּא**
20 **שְׁלִישִׁי[30], אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין לוֹ טֻמְאָה עַל**
21 **טֻמְאָתוֹ, שֶׁהַשְּׁלִישִׁי שֶׁנָּגַע בָּרִאשׁוֹן - יַחֲזֹר שֵׁנִי, כְּמוֹ**
22 **שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ. וְלֹא עוֹד[31], אֶלָּא אֲפִלּוּ שֶׁמֶּן**
23 **שֶׁנִּפְסַל בִּטְבוּל יוֹם[32], שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי - מֵתָּר לְהַדְלִיקוֹ**
24 **בְּנֵר שֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁנָּגַע בָּהּ טְמֵא מֵת, שֶׁהַנֵּר אַב**
25 **הַטֻּמְאָה[33]. אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַשֶּׁמֶן נַעֲשָׂה רִאשׁוֹן[34]**
26 **כְּשֶׁיִּגַּע בַּנֵּר, הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם שׁוּם טֻמְאָה - אֵין**
27 **מַקְפִּידִין עַל תּוֹסַפְתָּהּ. וְאֵין נִזְהָרִין אֶלָּא מִן הַטָּהוֹר**
28 **שֶׁלֹּא יִפָּסֵל.**

26) ראה למעלה פי"ח הי"ב. 27) במס' שקלים פ"ח מ"ו־ז, נאמרו ארבע דעות בזה, ורבינו פוסק כרבי עקיבא. 28) משנה, פסחים יד, א. 29) לשון המשנה, ובגמרא שם אמרו שמדובר בולד ולד. 30) בשר שנטמא בולד הטומאה הוא שני ולא שלישי, ואם יגע בבשר שנטמא באב הטומאה שהוא ראשון לא תתווסף לו טומאה. ולפיכך תיקן ה'כסף משנה' וגורס "בולד ולד" (בכמה הוצאות נפלה טעות ב'כסף משנה', וצ"ל כמו שכתבנו). 31) במשנה שם, ב - הוסיף רבי עקיבא. 32) טמא שטבל וטרם החשיך היום. ביבמות עה, א - למדו שטבול יום פוסל את התרומה והקודש בנגיעתו מן התורה. אוכל שנטמא ומטמא אחרים נקרא טמא, אולם אוכל שהוא עצמו נטמא בשלב הנמוך ביותר ואינו מטמא בנגיעתו אפילו אוכלין ומשקין – נקרא פסול. 33) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" שחרב הוא בחלל עצמו, פירוש מקבלת דרגת טומאה של הדבר שנגעה בו, ולאו דוקא חרב אלא כל כלי מתכת דינו כך. 34) ויש כאן תוספת שתי דרגות, מה־שאין־כן בבבא ראשונה המדברת בתוספת דרגה אחת.

29 **ז. נוֹתָר שֶׁל קָדָשִׁים קַלִּים[35] - שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּעָלָיו**
30 **בְּבָתֵּיהֶן[36].**

35) שנאכלים בכל ירושלים. 36) משנה, שם פא, ב.

31 **ח. מִי שֶׁיָּצָא מִירוּשָׁלַיִם וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בְּשַׂר**
32 **קֹדֶשׁ[37]: אִם עָבַר הַצּוֹפִין[38] - שׂוֹרְפוֹ בִּמְקוֹמוֹ[39]; וְאִם**
33 **לָאוּ - אִם יֵשׁ בּוֹ כְּזַיִת[40] אוֹ יָתֵר, חוֹזֵר וְשׂוֹרְפוֹ**
34 **בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם הוּא אוֹרֵחַ שֶׁאֵין לוֹ בַּיִת[41] - שׂוֹרְפוֹ**
35 **לִפְנֵי הַבִּירָה[42] מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה[43].**

37) משנה, שם מט, א. 38) שם מקום, שממנו אפשר לראות עוד את בית המקדש, וממנו והלאה אין רואים אותו. 39) לא הטריחוהו לחזור. 40) כרבנן, שם. 41) בירושלים. 42) בית המקדש כולו כולל הר הבית נקרא "בירה". 43) עצים המוכנים להבעירם על המזבח, מפני שקשה לו לאורח להביא עצים משלו אל הבירה, לא חייבוהו חכמים, ובית־דין מתנה על כך בשעת הקדשת העצים, שמותר יהיה לשרוף בהם בשר קודש שנפסל (ראה 'תוספות' שם פא: ד"ה נטמא).

ט. כָּל עַצְמוֹת הַקָּדָשִׁים[44] שֶׁאֵין בָּהֶן מֹחַ[45] - אֵינָן טְעוּנִין שְׂרֵפָה[46], חוּץ מֵעַצְמוֹת הַפֶּסַח[47]. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[48], שֶׁהַקָּרְבָּן שֶׁנִּפְסַל אַחַר שֶׁהִפְשַׁט - הָעוֹר לַכֹּהֲנִים[49], אוֹ לִבְעָלָיו בְּקָדָשִׁים קַלִּים[50]; אֲבָל אִם נִפְסַל קֹדֶם הֶפְשֵׁט - הֲרֵי הָעוֹר כַּבָּשָׂר וְיִשָּׂרֵף הַכֹּל[51]. וְכֵן זֶבַח שֶׁהֻפְשַׁט וְנִמְצָא טְרֵפָה, אוֹ שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, הוֹאִיל וְלֹא נִרְצָה הַזֶּבַח - יִשָּׂרֵף הָעוֹר[52]. בֵּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים בֵּין בְּקָדָשִׁים קַלִּים. אֲבָל אִם נַעֲשָׂה בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם[53], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלָה לַבְּעָלִים, הוֹאִיל וְנִרְצָה - הֲרֵי הָעוֹר לַכֹּהֲנִים אוֹ לִבְעָלָיו, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[54]. וְזֶבַח שֶׁהֻפְשַׁט קֹדֶם זְרִיקָה[55] - אֵינוֹ פּוֹסֵל[56].

44) ברייתא, שם פג, א. 45) פירוש, שהיה בהן מוח ושברו את העצמות וחילצו את המוח, שאם לא היה בהן מוח מעולם גם עצמות הפסח אינן טעונות שריפה (גמרא, שם). 46) ואע"פ שעצמות ששימשו את הנותר טעונות שריפה, כאן אנו אומרים, שהבעלים שברו את העצמות וחילצו את המוח, לפני שנעשה נותר. 47) שנאמר בתורה (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו", אין להניח שעברו על איסור תורה ושברו את העצמות לפני שהמוח נעשה נותר, אלא ודאי אחרי שנפסל נשברו, כרבי שמעון שם שדורש: ועצם לא תשברו בו – בכשר ולא בפסול (כלומר, בפסול מותר לשבור), ולפיכך העצמות טעונות שריפה שהרי שימשו נותר. כך מפרש שם רב נחמן בר יצחק את הברייתא (ראה ב'משנה למלך' קושיא חמורה על רבינו, שהרי פסק בפ"י מהל' קרבן פסח ה"ו שאסור לשבור עצמות פסח פסול. ותירץ שאנו מניחים, שהפסח נפסל לפני זריקת הדם, ובזה סובר רבינו שם כרבי יעקב שמותר לשבור את העצמות). 48) בהל' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ה. 49) בקדשי קדשים. 50) כמו עורות קרבנות כשרים (שם, הי"ט). 51) משנה, זבחים קג, ב - כחכמים (ראה כסף־משנה ולחם־משנה בהל' בכורות פ"ג ה"י). 52) משנה, שם: "כל שלא זכה המזבח בבשרה, לא זכו כהנים בעזרה" וכל אלה – טריפה, מחשבת הזמן ומחשבת המקום – אין מקטירים אימוריהם על המזבח. 53) במשנה, שם. 54) למעלה בהלכה זו. 55) ואחר־כך נפסל הזבח. 56) את העור, ואם נזרק הדם הותר העור לכהנים או לבעלים, כרבי שם קד, א. ואע"פ שאין מפשיטין לפני זריקת הדם (הל' מעשה הקרבנות פ"ה הי"ח), מדובר כאן כשעבר והפשיט.

י. אֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִים: בָּשָׂר קֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא[57] אוֹ נוֹתַר אוֹ נִפְסַל, וְכֵן הַמִּנְחָה שֶׁנִּטְמֵאת[58] אוֹ נִפְסְלָה אוֹ נוֹתְרָה. וְאָשָׁם תָּלוּי[59] שֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא קֹדֶם שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ[60]. וְחַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק[61]. וּשְׂעַר נָזִיר[62] טָהוֹר[63]. וְהָעֶרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם. וְדָבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִשָּׂרֵף, כְּגוֹן מַשְׁקִין שֶׁל עָרְלָה וְשֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם - הֲרֵי אֵלּוּ יִקָּבְרוּ[64].

57) משנה, תמורה לג, ב. 58) משנה, סוטה כב, ב - במנחת סוטה, והוא הדין בשאר המנחות. 59) הבא על ספק חטא, שם. 60) עיקר הכפרה היא בזריקת הדם, ואם נודע לו לפני הזריקה שלא חטא, הרי אינו צריך כפרה כלל, ולכן נפסל האשם, אבל אם נזרק הדם לפני שנודע לו, הרי כיפר על הספק כמצוותו. 61) שם, אסור לאכלה וטעונה שריפה. 62) דיני נזיר מפורשים בספר הפלאה, הל' נזירות. 63) אחרי מלאת ימי נזרו מגלח בבית המקדש בעזרת נשים, ואת השער נותנים על האש שבה מתבשל איל השלמים שלו (במדבר ו, יח). 64) שם.

יא. וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְבָּרִים: קָדָשִׁים שֶׁמֵּתוּ[65], בֵּין קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ בֵּין קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת[66]. וְקָדָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ נֵפֶל[67]. הִפִּילוּ שִׁלְיָא[68] - תִּקָּבֵר. וְשׁוֹר הַנִּסְקָל. וְעֶגְלָה עֲרוּפָה. וְצִפֳּרֵי מְצֹרָע. וּשְׂעַר נָזִיר טָמֵא[69]. וּפֶטֶר חֲמוֹר[70]. וּבָשָׂר בְּחָלָב. וְחֵלֶב שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה.

65) משנה, שם לב, א. 66) בעלי חיים שהוקדשו לצרכי בית המקדש, אבל לא להקרבה על המזבח. 67) שם לג, ב. 68) שם. 69) נזיר שנטמא במת בתוך תקופת נזירותו, מביא קרבנות ומגלח ומתחיל למנות מחדש את ימי הנזירות, ולא ציוותה התורה לשרוף את השער. 70) בכור חמור שלא נפדה בשה ונערף.

יב. הָאוֹרֵג[71] מִלֹּא הַסִּיט[72] מִשְׂעַר נָזִיר וּמִפֶּטֶר חֲמוֹר בְּשַׁק - יִדָּלֵק[73].

71) משנה, ערלה פ"ג. 72) בפירושו על המשנה שם, וכן בשבת פי"ג כותב רבינו, שהסיט הוא חצי הזרת (זרת = חצי אמה), אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז כתב, שהסיט הוא המרחק שבין אגודל לאצבע כשני שלישי הזרת, וכן פירש רש"י בתמורה לד, א. ובשבת קה, ב - כותב רש"י ששיעורו כמרחק אצבע מאמה, וצ"ע. 73) ואע"פ שפטר חמור ייקבר (ראה הי"א), היינו השיער כמו שהוא, אבל ארגו בשק אין לקברו, שמא ימצא אותו אדם ולא ידע שהוא אסור בהנאה וישתמש בו. כך פירשו בגמרא שם. ראה 'כסף משנה' פ"ג מהל' בכורות הי"ג.

יג. כָּל הַנִּקְבָּרִין[74] - אֶפְרָם אָסוּר. וְכָל הַנִּשְׂרָפִין[75] שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - אֶפְרָן מֻתָּר, חוּץ מִדֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ[76] הַחִיצוֹן וְהַפְּנִימִי וְדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה.

74) שם לד, א. 75) בגמרא, שם. 76) שם דרשו את הכתוב (ויקרא כה, ג): "ושמו אצל המזבח", ושמו - בנחת, ושמו – כולו, ושמו - שלא יפזר, משמע שאסור בהנאה. פסוק זה נאמר במזבח החיצון, וממנו לומדים דישון מזבח הפנימי והמנורה (כסף־משנה). ונראה שרבינו התכוון לתרומת הדשן, היינו מה שמרים הכהן בכל בוקר במחתה של כסף ונותן על רצפת העזרה, אבל שאר הדשן אינו אסור בהנאה, שהרי "ושמו" כתוב בתרומת הדשן, וכן דעת הראב"ד כאן. ולא בא לחלוק על רבינו אלא לפרש דבריו.

יד. כָּל הַנִּשְׂרָפִין[77] לֹא יִקָּבְרוּ[78], וְכֵן כָּל הַנִּקְבָּרִים לֹא

יִשָּׂרְפוּ; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַחְמִיר בִּשְׂרֵפָתָן - הֲרֵי הֵקֵל בְּאֶפְרָן, שֶׁאֵפֶר הַנִּקְבָּרִים אָסוּר.

77) משנה, שם. 78) שמצוותם בשריפה.

טו. הָיָה מַקְרִיב[79] עִמּוֹ בִּזְבָחִים וְאָמַר לוֹ: נִתְפַּגְּלוּ[80], עוֹשֶׂה עִמּוֹ בִּטְהָרוֹת וְאָמַר לוֹ: נִטְמְאוּ - נֶאֱמָן[81]. לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ[82]. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: זְבָחִים שֶׁהִקְרַבְתִּי לְךָ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם[83] נִתְפַּגְּלוּ, וְאוֹתָן הַטְּהָרוֹת נִטְמְאוּ, אִם הָיָה נֶאֱמָן לוֹ - סוֹמֵךְ עַל דְּבָרָיו; וְאִם לָאו - שׁוּרַת הַדִּין שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן[84], וְהָרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ - הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח[85].

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה מקריב עמו בזבחים ונתפגלו, עושה עמו בטהרות כו', אבל אם אמר לו זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו, ואותן הטהורות נטמאו... סומך על דבריו... והרוצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח".

ולכאורה מהי החומרא בזה שמאמינו על התפגלות הזבחים, הרי בזה גורם לשריפת קדשים, ולכאורה אין זו קולא אלא חומרא.

ויש לומר שזהו שמדייק הרמב"ם "הרוצה להחמיר **על עצמו**", אף שהיה מספיק לכתוב "הרוצה להחמיר", כי בנוגע לקדשים עצמם אין זו חומרא כיון שנפסלים וטעונים שריפה, והחומרא היא "על עצמו" דווקא.

ויש להוסיף ולבאר הלימוד וההוראה בעבודת האדם, ש"הרוצה להחמיר" יעשה זאת בעיקר "על עצמו". ובפרטיות יותר, שלא ינהג ב"מדת חסידות" כלפי העולם שמסביבו, ובנוגע לעצמו ינהג לפי הדין, היינו ילמד תורה רק על־פי המתחייב בשו"ע למעמדו ומצבו, ויתן צדקה רק כאשר הכנסותיו יאפשרו זאת. זוהי ההוראה מדברי הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו" שההחמרה תהיה בנוגע לצרכים שלו, ובנוגע למותרות באכילה ושתיה שלו וכו', ודווקא על־ידי־זה נעשה "הרי זה משובח", כי הנהגה זו עושה אותו "משובח" ומכובד גם בעיני אומות העולם.

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן נט)

79) גיטין נד, ב. 80) ועודם בידו. וכן "נטמאו" מדובר בעודן בידו. 81) רישא של הברייתא, שם. 82) שישקר ויגרום לשריפת קדשים ולתקלות אחרות. 83) ביום מסוים שכבר עבר ואינם עכשיו בידו. 84) כאביי שם נגד דעת רבא, מפני שרבי אמי שם סובר כאביי (בכסף־משנה מעיר, שבפי"ג מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח פסק רבינו כרבא. ותירץ בדוחק, עיי"ש). 85) זה יוצא מלשונו של רבי אמי, שאמר: "שורת הדין אינו נאמן", משמע שרצוי לעשות לפנים משורת הדין.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

יום שישי י"ז אדר א' ה'תשע"ט

הִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא: שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים כֻּלּוֹ עַל הַסֵּדֶר כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת: הַקָּרְבָּנוֹת, וְהַוִּדּוּיִין, וְשִׁלּוּחַ הַשָּׂעִיר, וּשְׂאָר הָעֲבוֹדוֹת.

וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר סדר הקרבנות שמקריבים ביום הצום ושאין עבודתן אלא בכהן גדול.

א. בְּיוֹם הַצּוֹם מַקְרִיבִין[2] תָּמִיד בַּשַּׁחַר וְתָמִיד בֵּין הָעַרְבַּיִם, כְּסֵדֶר כָּל יוֹם וָיוֹם. וּמַקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם פַּר וָאַיִל וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, כֻּלָּם עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת נַעֲשֶׂה בַּחוּץ[3], וְהוּא נֶאֱכָל לָעֶרֶב. וְעוֹד מַקְרִיבִין יָתֵר עַל מוּסָף זֶה פַּר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְאַיִל לְעוֹלָה. וּשְׁנֵיהֶם מְשֻׁל כֹּהֵן גָּדוֹל. וְאַיִל הַבָּא מִשֶּׁל צִבּוּר הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת, וְהוּא הָאַיִל הָאָמוּר בְּחוּמַשׁ הַפְּקוּדִים[4] בִּכְלַל הַמּוּסָף, וְהוּא הַנִּקְרָא אֵיל הָעָם. וְעוֹד מְבִיאִין מִשֶּׁל צִבּוּר שְׁנֵי שְׂעִירֵי עִזִּים: אֶחָד קָרֵב חַטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְהַשֵּׁנִי שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. נִמְצְאוּ כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרֵבִים בְּיוֹם זֶה חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה: שְׁנֵי תְּמִידִין, וּפַר, וּשְׁנֵי אֵילִים[5], וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים - כֻּלָּם עוֹלוֹת; וּשְׁנֵי שְׂעִירִים חַטָּאת: אֶחָד נַעֲשֶׂה בַּחוּץ וְנֶאֱכָל לָעֶרֶב, וְהַשֵּׁנִי נַעֲשֶׂה בִּפְנִים וְנִשְׂרָף; וּפַר כֹּהֵן גָּדוֹל לְחַטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הלכות עבודת יום הכיפורים".

צריך להבין מדוע בכותרת להלכות אלו, כתב הרמב"ם שהם "הלכות עבודת יום הכיפורים", אבל כשמתחיל לבאר את ההלכות, נקט הלשון "יום הצום".

ויש לומר על־פי מה שכתב בהקדמתו ש'היד החזקה' הוא ספר הלכות הלכות, וממילא כאשר מתחיל לבאר את פרטי ההלכות של יום זה, מעדיף לנקוט בלשון שיש בו גם עניין של הלכה, ולכן כותב "יום הצום" שמדגיש את החיוב ההלכתי של יום הכיפורים – הצום. משא"כ יום הכיפורים שנקט בכותרת, הוא על שם הכפרה אבל אין בו ענין הלכתי.

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן ס)

2) כל הקרבנות האמורים כאן, מפורשים בתורה (ויקרא טז: במדבר כט, ח). 3) דמו נזרק על המזבח שבעזרה, ושעיר חטאת שני מזים דמו בקודש הקדשים ובהיכל - ונשרף. 4) במדבר שם. ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שתחילתו מפקד בני ישראל. 5) אחד של ציבור ואחד של כהן גדול.

ב. עֲבוֹדַת כָּל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת אֵלּוּ הַקְּרֵבִין בְּיוֹם זֶה אֵינָהּ אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל בִּלְבַד[6], אֶחָד כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹ הַמְּרֻבֶּה בִּבְגָדִים[7]. וְאִם הָיְתָה שַׁבָּת - אַף מוּסַף שַׁבָּת אֵין מַקְרִיב אוֹתוֹ אֶלָּא כֹּהֵן גָּדוֹל. וְכֵן שְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל יוֹם זֶה, כְּגוֹן הַקְּטָרַת הַקְּטֹרֶת שֶׁל כָּל יוֹם וַהֲטָבַת הַנֵּרוֹת - הַכֹּל עָשׂוּי בְּכֹהֵן גָּדוֹל נָשׂוּי. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ; 'בֵּיתוֹ' - זוֹ אִשְׁתּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן שאר העבודות של יום זה, כגון הקטרת הקטורת של כל יום כו' הכל בכהן־גדול נשוי..".

מדבריו נראית שיטתו בבירור שהחיוב של הכהן הגדול להיות נשוי ביוהכ"פ הוא דין בכהן ולא ביום הכיפורים, שאל"כ היו יכולות שאר עבודות שנעשות גם בכל יום, להיעשות על־ידי כהן־גדול שאינו נשוי.

כשנסביר כך את דין כהן־גדול שצ"ל נשוי ביוהכ"פ, המובא במשנה הראשונה של מסכת יומא, ונקשר אותו לסיומה, תתורץ שאלה קשה בסוף המסכת, במאמרו של רבי עקיבא "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו' ואומר מקווה ישראל ה'". שלכאורה, מדוע הביא פסוקים מהנביא כמענה על שאלותיו "לפני מי אתם מטהרים כו' ומי מטהר אתכם כו'", והרי תשובות יותר מפורשות מצינו בפסוק מהתורה שהובא זה עתה במשנה לפני דברי ר"ע: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתכם, לפני ה' תטהרו".

אלא, שכשם שבתחילת המסכת, דין כהן־גדול שצ"ל נשוי, הוא דין בגברא ולא מצד יוהכ"פ, כך מחפש ר"ע פסוקים מהם משמע שהקב"ה מטהר את ישראל מצד מעלתם ולא מצד היום הקדוש, ולכן הביא את הפסוק "וזרקתי עליכם מים טהורים כו'" שאינו מדבר ביום הכיפורים. אבל מכיון שמכל־מקום פסוק זה מדבר על זמן הגאולה, לכן הביא פסוק נוסף "מקוה ישראל ה'", שממנו משמע שהקב"ה מטהר את ישראל מצד מעלתם גם שלא בזמן הגאולה.

(על־פי לקו"ש חי"ז עמוד 173)

6) מלשונו של רבינו כאן משמע, שאין כל הבדל בין קרבנות שהם עבודת היום ממש ובין עבודות של כל יום, כגון תמידים, קטורת על מזבח הזהב וכדומה, וכולן מן התורה זקוקות לכהן גדול. אולם הריטב"א (מביאו הכסף משנה כאן) כותב בשם רבינו, שמן התורה רק עבודות המיוחדות ליום הכיפורים חובתן בכהן גדול, אבל לא עבודות של כל יום. ראה בעל המאור ורמב"ן בתחילת מסכת יומא, וראה לקמן פרק ד הלכה א. ובסדר העבודה ליום כיפור, המיוחס להגאונים כתוב, שהיו פייסות (הגרלות) מי יזכה בעבודות שונות. מזה מוכח שכשרות בכהן הדיוט. 7) שלובש שמונה בגדי כהונה, המפורשים בהלכות כלי המקדש פרק ח הלכה א, אבל לא נמשח בשמן המשחה. בכל תקופת בית שני וכן בזמן בית ראשון מימי יאשיהו המלך ואילך לא היה שמן המשחה (הוריות יב.).

ג. שִׁבְעַת יָמִים קֹדֶם לְיוֹם הַכִּפּוּרִים מַפְרִישִׁין כֹּהֵן גָּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכָּתוֹ שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. וְדָבָר זֶה קַבָּלָה מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ. וּמַפְרִישִׁין אוֹתוֹ מֵאִשְׁתּוֹ כָּל שִׁבְעַת יָמִים אֵלּוּ, שֶׁמָּא תִּמָּצֵא אִשְׁתּוֹ נִדָּה, וְנִמְצָא טָמֵא שִׁבְעַת יָמִים וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲבֹד. וּמַתְקִינִין לוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר, שֶׁאִם יֵאָרַע בָּזֶה פִּסּוּל - יַעֲבֹד הָאַחֵר תַּחְתָּיו. בֵּין שֶׁאֵרַע בּוֹ פִּסּוּל קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר[8] בֵּין שֶׁאֵרַע בּוֹ פִּסּוּל אַחַר שֶׁהִקְרִיב קָרְבָּנוֹ - זֶה שֶׁנִּכְנַס תַּחְתָּיו אֵינוֹ צָרִיךְ חִנּוּךְ[9], אֶלָּא עֲבוֹדָתוֹ מְחֻנֶּכֶתּוֹ[10], וּמַתְחִיל מֵעֲבוֹדָה שֶׁפָּסַק בָּהּ הָרִאשׁוֹן. עָבַר יוֹם הַכִּפּוּרִים - הֲרֵי הָרִאשׁוֹן חוֹזֵר לַעֲבוֹדָתוֹ, וְהַשֵּׁנִי עוֹבֵר[11]. וְכָל מִצְוֹת כְּהֻנָּה גְּדוֹלָה עָלָיו[12], אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד כְּכֹהֵן גָּדוֹל. וְאִם עָבַד[13] - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה[14]. וְאִם מֵת הָרִאשׁוֹן - זֶה הַשֵּׁנִי מִתְמַנֶּה תַּחְתָּיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומתקינין לו כהן־גדול אחר, שאם יארע בזה פסול כו'.

בהרבה גירסאות נכתב "פיסול" במקום פסול, והוא תמוה. ובדפוס רומי נכתב "פסול" בלי יו"ד.

(על־פי לקו"ש חי"ב עמוד 188 הערה 1)

~ נקודות משיחות קודש ~

"בין שאירע בו אחר שהקריב קרבנות..."

ולפי הגירסא "אחר שהקריב קרבנו", יש לתמוה מהו החילוק בין קרבנו לשאר קרבנות, ומדוע הכהן השני א"צ חינוך רק אם הראשון הקריב את קרבנו, אבל לא אם הקריב שאר קרבנות.

לכן י"ל הגירסא "אחר שהקריב קרבנות", וא"כ ליתא להאי קושיא. אלא שעדיין צ"ע מדוע לא כתב בפשטות "אחר שהקריב" ותו לא, שאז זה מדבר על קרבן התמיד שהזכיר קודם.

ויש לומר: שב"אחר שהקריב קרבנות" קא־משמע־לן שאפילו אם הקריב כל הקרבנות ונשאר לעשות רק דבר שאינו הקרבת קרבן כלל – נקרא זה עבודה דמחנכתו, וכגון הוצאת הכף והמחתה מקודש־הקדשים שיש מקום לספק אם מחנכת.

(על־פי לקו"ש חי"ב עמוד 188)

8) לפני שהתחיל לעבוד. 9) מחלוקת בין אמוראים שם יב. אם כהן גדול חדש מחוייב להתחנך בתפקידו ככהן גדול לפני שהוא ניגש לעבודת היום. אם אירע פסול בכהן גדול לפני הקרבת תמיד של שחר ברור שהוא מתחנך בעבודת התמיד, שהוא עושה אותה בבגדי כהן

גדול (רש"י שם), בעיית החינוך מתעוררת איפוא רק אם אירע הפסול אחרי העבודות היום־יומיות. 10) אף על פי שהיא נעשית בארבעה בגדים ככהן הדיוט. פסק כרב פפא שם: 11) מפסיק פעולותיו בבית המקדש ונקרא "כהן גדול שעבר" (ראה משנה מגילה ט:) ויש גורסים "עובד", ראה כסף משנה ולחם משנה. 12) כל המצוות שהכהן הגדול חייב בהן מוטלות גם על זה שעבר, כגון איסור פריעה ופרימה על מת, אסור באלמנה וכדומה (שם עג.). 13) בשמונה בגדים. 14) כי מן התורה דינו ככהן גדול וחכמים גזרו שלא יעבוד ככהן גדול, כדי שלא תתעורר איבה בין שני הכהנים הגדולים. ואם עבד בארבעה בגדים ככהן הדיוט - עבודתו פסולה (רש"י שם).

1 **ד. בְּשִׁבְעַת יָמִים אֵלּוּ מַזִּין עָלָיו מֵאֵפֶר הַפָּרָה**
2 **בַּשְּׁלִישִׁי לְהַפְרָשָׁתוֹ וּבַשְּׁבִיעִי[15] שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם**
3 **הַכִּפּוּרִים, שֶׁמָּא נִטְמָא בְּמֵת וְלֹא יָדַע. וְאִם חָל יוֹם**
4 **שַׁבָּת בַּשְּׁלִישִׁי אוֹ בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלּוֹ - דּוֹחִין אֶת הַהַזָּיָה[16].**

15) ואף על פי שהתורה כתבה (במדבר יט, יט) "והזה ... ביום השלישי וביום השביעי", ואם כן יש לחוש שמא נטמא שני ימים או יום אחד לפני הפרשתו ונצריכו הזאה כל שבעת הימים, סובר ר' יוסי שהתורה הקפידה רק שלא יקדים הזאה ראשונה לפני יום השלישי ושתהיה הפסקה של ארבעה ימים בין הזאה להזאה, אבל מותר לדחות את ההזאה הראשונה לזמן מרובה. 16) ואף על פי שהזייה בשבת היא שבות (=גזירת חכמים) וכלל בידינו "אין שבות במקדש", לא התירו כאן, מפני שלשכת פלהדרין שבה נמצא הכהן הגדול באותם שבעת הימים, לא נתקדשה בקדושת עזרה, אלא בקדושת הר הבית, ובה לא התירו איסורי דרבנן (ראה שער המלך כאן). ובהלכות פרה אדומה פרק ב הלכה ד כתב רבינו, שמזים שבעת ימים על הכהן השורף ומשמע שגם בשבת מזים, והטעם, מפני שבפרה אדומה עשו מעלות יתרות.

5 **ה. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים מַרְגִּילִין אוֹתוֹ בָּעֲבוֹדוֹת. זוֹרֵק**
6 **אֶת הַדָּם, וּמַקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת, וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת[17],**
7 **וּמַקְטִיר אֵיבְרֵי תָּמִיד עַל הַמִּזְבֵּחַ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רָגִיל**
8 **בָּעֲבוֹדָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וּמוֹסְרִין לוֹ זְקֵנִים מִזִּקְנֵי**
9 **בֵּית דִּין, וְקוֹרְאִים לְפָנָיו וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ עֲבוֹדַת הַיּוֹם**
10 **וְסִדּוּרָהּ. וְאוֹמְרִין לוֹ: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, קְרָא אַתָּה**
11 **בְּפִיךָ, שֶׁמָּא שָׁכַחְתָּ אוֹ שֶׁמָּא לֹא לָמַדְתָּ דָּבָר זֶה.**
12 **וְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁחֲרִית הָיוּ מַעֲמִידִין אוֹתוֹ**
13 **בְּשַׁעֲרֵי הַמִּזְרָח וּמַעֲבִירִין לְפָנָיו פָּרִים וְאֵילִים**
14 **וּכְבָשִׂים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מַכִּיר וְרָגִיל בָּעֲבוֹדָה.**

17) מסיר את הפתילות שכבו, מנקה את המנורה ונותן פתילות חדשות ומדליקן.

15 **ו. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים לֹא הָיוּ מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ מַאֲכָל**
16 **וּמַשְׁקֶה. עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים עִם חֲשֵׁכָה לֹא הָיוּ**
17 **מַנִּיחִין אוֹתוֹ לֶאֱכֹל הַרְבֵּה, שֶׁהַמַּאֲכָל מֵבִיא אֶת**
18 **הַשֵּׁנָה, וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ לִישֹׁן, שֶׁמָּא יִרְאֶה קֶרִי.**
19 **וְלֹא הָיוּ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבָרִים הַמַּרְגִּילִין לְשִׁכְבַת**
20 **זֶרַע, כְּגוֹן בֵּיצִים וְחָלָב חַם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.**

21 **ז. בִּימֵי בַּיִת שֵׁנִי צָץ[18] הַמִּינוּת בְּיִשְׂרָאֵל, וְיָצְאוּ**
22 **הַצְּדוּקִין, מְהֵרָה יֹאבֵדוּ, שֶׁאֵינָן מַאֲמִינִין בַּתּוֹרָה**
23 **שֶׁבְּעַל פֶּה, וְהָיוּ אוֹמְרִין, שֶׁקְּטֹרֶת שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים**
24 **מַנִּיחִין אוֹתָהּ עַל הָאֵשׁ בַּהֵיכָל חוּץ לַפָּרֹכֶת, וּכְשֶׁיַּעֲלֶה**
25 **עַשָּׁנָהּ מַכְנִיס אוֹתָהּ לִפְנִים לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. הַטַּעַם[19]:**
26 **זֶה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה: כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת, אָמְרוּ**
27 **כִּי הוּא עֲנַן הַקְּטֹרֶת. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ חֲכָמִים,**
28 **שֶׁאֵין נוֹתֵן הַקְּטֹרֶת אֶלָּא בִּקֹּדֶשׁ הַקָּדָשִׁים לִפְנֵי הָאָרוֹן,**
29 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַן הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה'. וּלְפִי שֶׁהָיוּ**
30 **חוֹשְׁשִׁין בְּבַיִת שֵׁנִי שֶׁמָּא כֹּהֵן גָּדוֹל זֶה נוֹטֶה לְצַד**
31 **מִינוּת, הָיוּ מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים**
32 **וְאוֹמְרִים לוֹ: אִישִׁי[20] כֹּהֵן גָּדוֹל, אָנוּ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין,**
33 **וְאַתָּה שְׁלוּחֵנוּ וּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין[21]. מַשְׁבִּיעִין אָנוּ עָלֶיךָ**
34 **בְּמִי שֶׁשִּׁכֵּן אֶת שְׁמוֹ בַּבַּיִת הַזֶּה שֶׁלֹּא תְּשַׁנֶּה דָּבָר**
35 **שֶׁאָמַרְנוּ לְךָ. וְהוּא פּוֹרֵשׁ וּבוֹכֶה, עַל שֶׁחֲשָׁדוּהוּ**
36 **בְּמִינוּת; וְהֵן פּוֹרְשִׁין וּבוֹכִין, לְפִי שֶׁחָשְׁדוּ לְמִי**
37 **שֶׁמַּעֲשָׂיו סְתוּמִין, שֶׁמָּא אֵין בְּלִבּוֹ כְּלוּם.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אישי כהן גדול ... משביעין אנחנו עליך... שלא תשנה דבר... והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והן פורשין ובוכין לפי שחשדו במי שמעשיו סתומין, שמא אין בלבו כלום".

ולכאורה תמוה, מה מקום להנהגה זו, וממה־נפשך אם אין זה ראוי להשביעו שלא ישביעוהו מבלי לבודקו, ואם זהו דין תורה שצריך להשביעו בכל אופן, מדוע יש לבכות הרי קיימו ציווי ה'. וכמו"כ יש להבין מדוע בוכה הכהן הגדול, הרי אין זו אשמתו שחושדים בו.

וההסבר הוא על־פי מאמר הגמרא "אין אדם נחשד בדבר אלא־אם־כן עשאו, ואם לא עשה.. כו' הרהר בלבו כו'", והיינו שעצם העובדה שחושדים בו מוכיחה שיש אצלו איזושהי שייכות לעניין, שאם לא כן לא היו חושדים בו. ואע"פ שהסיבה היא דין תורה, מכל־מקום התורה על הרוב תדבר, ולכן יש מקום לחשש זה.

ומה ש"הן פורשין ובוכין כו" הוא מפני שעבודת הקטורת ביום הכיפורים לפני ולפנים היא עניין נעלה ביותר הנוגע לכלל ישראל ולכל השנה כולה, והיא עבודה אחת ויחידה הקשורה עם אחדות של ישראל והקב"ה, ומפני זה היה צורך להבטיח שעבודה זו תיעשה בתכלית השלימות וההידור, גם אם לשם כך צריך לחשוד ביהודי.

ואעפ"כ מצד הרגש של אהבת ישראל, נגע ללבם העובדה שחשדו ביהודי, עד כדי כך שהדבר הביאם לידי בכיה בדמעות ממש.

ומכאן הוראה לגודל ההפלאה של אהבת ישראל, שהרי

מדובר על ערב יום הכיפורים, שעת ההכנה הגדולה ליום הקדוש, ובזמן שזקני בית־דין עושים את ההכנות האחרונות לוודא שעבודת הקטורת תהיה כדבעי, ובזמן זה מצאו את הפנאי הדרוש לבכות בדמעות על שחשדו ביהודי!

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן סג)

18) צמחה. 19) נימוקם של הצדוקים. 20) אדוני. 21) כלומר, אנו משביעים אותך על דעתנו ועל דעת בית דין (פירוש, לא לפי הכוונה שבדעתך להכניס לנוסח השבועה, אלא לפי כוונתנו וכוונת בית הדין), אבל לא נתכוונו לומר שהוא שליח בית דין לעבודה, שהרי רבינו פוסק בהלכות נדרים פרק ו הלכה ה והלכה ח שכהנים שלוחי הקדוש־ברוך־הוא הם.

1 **ח. כָּל לֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים כֹּהֵן גָּדוֹל יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ,**
2 **אִם הָיָה חָכָם. וְאִם הָיָה תַּלְמִיד - דּוֹרְשִׁים לְפָנָיו. אִם**
3 **הָיָה רָגִיל לִקְרֹא - קוֹרֵא, וְאִם לָאו - קוֹרִין לְפָנָיו,**
4 **כְּדֵי שֶׁלֹּא יִישַׁן. וּבַמֶּה קוֹרִין לְפָנָיו? בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ[22].**
5 **בִּקֵּשׁ לְהִתְנַמְנֵם - פִּרְחֵי לְוִיָּה[23] מַכִּין לְפָנָיו בְּאֶצְבַּע**
6 **צְרָדָה[24], וְאוֹמְרִים לוֹ: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, עֲמֹד**
7 **וְהִצְטַנֵּן[25] מְעַט עַל הָרִצְפָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּישַׁן.**
8 **וּמִתְעַסְּקִין עִמּוֹ[26] עַד שֶׁמַּגִּיעַ זְמַן שְׁחִיטָה. וְלֹא הָיוּ**
9 **שׁוֹחֲטִין עַד שֶׁמַּכִּירִין שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר בְּוַדַּאי[27],**
10 **שֶׁמָּא יִשְׁחֲטוּ בַּלַּיְלָה.**

22) במשנה שם אמרו: באיוב, דניאל, עזרא ודברי הימים. ובירושלמי מוסיף, תהלים ומשלי. 23) לויים צעירים. במשנה שלפנינו הגירסה "פרחי כהונה". 24) בגמרא מפרש אגודל. מקרבים אגודל לאצבע ושומטים אותה בכוח וזה משמיע קול. בירושלמי שם משמע שקול זה שימש ליווי לזמר שבעל פה. 25) הרצפה צוננת והעומד עליה רגליו מצטננות וזה מפיג את התרדמה. 26) במשנה "ומעסיקים אותו" ופירשו בגמרא, שהיו מזמרים לפניו. 27) ונזהרו בזה מאוד, מפני שפעם אחת טעו, ראו אור הלבנה וחשבו שזה עמוד השחר ושחטו את התמיד ונפסל.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר סדר הבגדים שהיה משמש ביום זה, וכמה טבילות היה טובל.

11 **א. כָּל מַעֲשֵׂה[2] הַתָּמִידִין וְהַמּוּסָפִין שֶׁל יוֹם זֶה כֹּהֵן**
12 **גָּדוֹל עוֹשֶׂה אוֹתָן וְהוּא לָבוּשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב, וַעֲבוֹדוֹת**
13 **הַמְיֻחָדוֹת לְיוֹם זֶה - בְּבִגְדֵי לָבָן. וַעֲבוֹדָה הַמְיֻחֶדֶת**
14 **לְיוֹם זֶה הִיא מַעֲשֵׂה הַפָּר שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, וּשְׁנֵי**
15 **הַשְּׂעִירִים שֶׁאֶחָד מֵהֶן שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ[3], וְהַקְטָרַת**
16 **הַקְּטֹרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים[4]. כָּל אֵלּוּ בְּבִגְדֵי לָבָן הֵם**
17 **נַעֲשִׂים.**

2) יומא לא: לב. ולד. 3) אבל שעיר החטאת השני מעשהו בבגדי זהב. 4) אבל הקטרת הקטורת בהיכל נעשית בבגדי זהב.

18 **ב. כָּל עֵת שֶׁיְּשַׁנֶּה הַבְּגָדִים[5] וְיִפְשֹׁט בְּגָדִים וְלוֹבֵשׁ**
19 **בְּגָדִים אֲחֵרִים טָעוּן טְבִילָה[6], שֶׁנֶּאֱמַר: וּפָשַׁט אֶת**
20 **בִּגְדֵי הַבָּד וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ**
21 **אֶת בְּגָדָיו. וְחָמֵשׁ טְבִילוֹת[7] וַעֲשָׂרָה קִדּוּשִׁין[8] טוֹבֵל**
22 **כֹּהֵן גָּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם. כֵּיצַד? בַּתְּחִלָּה פּוֹשֵׁט**
23 **בִּגְדֵי חֹל שֶׁעָלָיו, וְטוֹבֵל וְעוֹלֶה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ**
24 **בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְשׁוֹחֵט אֶת הַתָּמִיד,**
25 **וּמַקְטִיר קְטֹרֶת שֶׁל שַׁחַר שֶׁל כָּל יוֹם, וּמֵטִיב אֶת**
26 **הַנֵּרוֹת, וּמַקְטִיר אֵיבְרֵי הַתָּמִיד עִם הַחֲבִתִּין[9]**
27 **וְהַנְּסָכִים, וּמַקְרִיב הַפָּר וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים שֶׁל מוּסַף**
28 **הַיּוֹם. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי**
29 **הַזָּהָב, וְטוֹבֵל וְעוֹלֶה וּמִסְתַּפֵּג[10], וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן,**
30 **וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת הַיּוֹם: כָּל**
31 **הַוִּדּוּיִים עִם הַהַגְרָלָה[11], וּזְרִיקַת הַדָּמִים בִּפְנִים[12],**
32 **וְהַקְטָרַת הַקְּטֹרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, וּמוֹסֵר הַשָּׂעִיר**
33 **לִמְשַׁלְּחוֹ לַעֲזָאזֵל, וּמוֹצִיא אֲמוּרֵי הַפָּר וְהַשָּׂעִיר**
34 **הַנִּשְׂרָפִים וּמוֹסֵר שְׂאֵרָן לִשְׂרֵפָה. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ**
35 **יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלֶה**
36 **וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו.**
37 **וּמַקְרִיב שְׂעִיר חַטָּאת שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם, וְאֵילוֹ וְאֵיל**
38 **הָעָם, וְהֵם עוֹלוֹת, וּמַקְטִיר אֲמוּרֵי פַּר וְשָׂעִיר**
39 **הַנִּשְׂרָפִין, וּמַקְרִיב תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם[13]. וְאַחַר**
40 **כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל**
41 **וְעוֹלֶה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו**
42 **וְרַגְלָיו. וְנִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, וּמוֹצִיא מִשָּׁם אֶת**
43 **הַכַּף וְאֶת הַמַּחְתָּה. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו,**
44 **וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלֶה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ**
45 **בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וּמַקְטִיר קְטֹרֶת שֶׁל**
46 **בֵּין הָעַרְבַּיִם שֶׁל כָּל יוֹם, וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת בֵּין**
47 **הָעַרְבַּיִם. וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי זָהָב,**
48 **וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי חֹל וְיוֹצֵא.**

5) מבגדי זהב לבגדי לבן או להיפך. 6) במקוה שיש בה ארבעים סאה מים. לא נתברר בדיוק שיעור הסאה. על סמך הנתונים שבידינו, יש להניח שהסאה מכיל 10 עד 12 ליטר. 7) משנה שם ל. 8) רחיצת ידים ורגלים מן הכיור או מקיתון של זהב (ראה לקמן הלכה ה). 9) מנחה שהכהן גדול מקריב בכל יום (ראה פרק יג מהלכות מעשה קרבנות הלכה ב). 10) מתנגב. 11) הטלת הגורל, איזה משני השעירים יקרב חטאת ואיזה ישתלח לעזאזל (ראה לקמן פרק ג). 12) כאן לא הקפיד רבינו על הסדר המדויק, והקדים הזאת הדם לפני הקטורת. אבל לקמן בפרק ד הלכה א הקדים הקטורת, לפי הסדר הקבוע במשנה שם מז. ונג: 13) רש"י שם סז: ד"ה ה"ג כתב, שהוצאת כף ומחתה קודמת להקרבת תמיד של בין הערבים, וכדבריו משמע ב'תורת כהנים' פרשת אחרי פרק ו. אולם רבינו מסתמך על דעת ר' יוחנן בירושלמי יומא פרק ז הלכה ב: "הכל מודים

בהוצאת כף ומחתה, שהוא לאחר תמיד של בין הערבים" (ראה רמב"ן על התורה פרשת אחרי).

ג. כָּל הַטְּבִילוֹת[14] הָאֵלּוּ וְהַקִּדּוּשִׁין - כֻּלָּן בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. חוּץ מִטְּבִילָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא רַשַּׁאי לִטְבֹּל אוֹתָהּ בַּחֹל, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא לְהוֹסִיף כַּוָּנָתוֹ[15]; שֶׁאִם יִזְכֹּר טֻמְאָה יְשָׁנָה שֶׁבְּיָדוֹ - יִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה בִּטְבִילָה זוֹ לִשְׁמָהּ. וְכָל כֹּהֵן שֶׁלֹּא טָבַל בֵּין בְּגָדִים לִבְגָדִים אוֹ שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ בֵּין בֶּגֶד לְבֶגֶד וּבֵין עֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה וְעָבַד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה[16].

14) משנה שם ל. 15) שישתדל להזכר, כר' יהודה בתוספתא שם פ"א. 16) גמרא שם ל:

ד. הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל זָקֵן אוֹ חוֹלֶה[17] - מְלַבְּנִין[18] עֲשָׁשִׁיּוֹת[19] שֶׁל בַּרְזֶל בְּאֵשׁ מִבָּעֶרֶב, וּלְמָחָר מְטִילִין אוֹתָן בַּמַּיִם[20] כְּדֵי לְהָפִיג צִנָּתָן; שֶׁאֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ[21]. אוֹ מְעָרְבִין מַיִם חַמִּין בְּמֵי הַמִּקְוֶה עַד שֶׁתָּפִיג צִנָּתָן.

17) וקשה לו לטבול במים קרים. 18) ר' יהודה בברייתא שם לד: 19) גושים. 20) שם אמרו שאיסור הטלת ברזל מלובן למים קרים הוא משום "מצרף" (מחזק ומקשה), וצירוף אינו איסור תורה אלא גזירת חכמים ("שבות" בלשון התלמוד). 21) חכמים לא גזרו בעבודות שבמקדש. [נימוק זה אמרו בגמרא שם. וכל מפרשי הרמב"ם שואלים, הלא רבינו עצמו אומר בהלכות שבת פי"ב הלכה ב: "המכבה גחלת של מתכת פטור, ואם נתכוון לצרף – חייב". משמע שמצרף הוא איסור תורה. ובמגיד־משנה שם מבאר בשם הרמב"ן, שצירוף ממש הוא איסור תורה, אבל צירוף של עששיות שהטילו למקווה כדי לחמם את המים, אינו צירוף ממש, מפני שהמים שמתחממים מחזקים את הברזל. ראה בלחם־משנה שם תירוץ נפלא ביישוב סתירה זו].

ה. בְּכָל יוֹם כֹּהֵן גָּדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר כְּשֶׁאָר הַכֹּהֲנִים, וְהַיּוֹם מְקַדֵּשׁ מִקִּיתּוֹן שֶׁל זָהָב[22], מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ. בְּכָל יוֹם הַכֹּהֲנִים עוֹלִים בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ[23] וְיוֹרְדִין בְּמַעֲרָבוֹ[24], וְהַיּוֹם עוֹלִים בָּאֶמְצַע[25] וְיוֹרְדִין בָּאֶמְצַע לִפְנֵי כֹּהֵן גָּדוֹל, כְּדֵי לְהַדְּרוֹ[26]. בְּכָל יוֹם מִי שֶׁזָּכָה בַּמַּחְתָּה[27] חוֹתֶה בְּמַחְתָּה שֶׁל כֶּסֶף[28] וּמְעָרֶה[29] הָאֵשׁ לְמַחְתָּה שֶׁל זָהָב[30], וְהַיּוֹם חוֹתֶה כֹּהֵן גָּדוֹל בְּמַחְתָּה שֶׁל זָהָב וּבְהּ נִכְנָס לְהֵיכָל, שֶׁלֹּא לְיַגֵּעוֹ בְּתוֹסֶפֶת עֲבוֹדָה. וְכֵן מַחְתָּה שֶׁל כָּל יוֹם מַחֲזֶקֶת אַרְבָּעָה קַבִּין, וְשֶׁל הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה קַבִּין; וּבְכָל יוֹם הָיְתָה כְּבֵדָה, וְהַיּוֹם קַלָּה[31]; וּבְכָל יוֹם יָדָהּ קְצָרָה, וְהַיּוֹם אֲרֻכָּה[32]; כְּדֵי לְהָקֵל עַל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא יִיגַע. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ שָׁלֹשׁ מַעֲרָכוֹת[33] שֶׁל אֵשׁ, וְהַיּוֹם הָיוּ שָׁם אַרְבַּע[34]. מוֹסִיפִין מַעֲרָכָה, כְּדֵי לְהַדֵּר הַמִּזְבֵּחַ וּלְעַטְּרוֹ[35].

22) משנה שם מג: כתנא־קמא. בירושלמי יומא פרק ד הלכה ה, חולקים ר' יונה ור' יוסה אם קידוש ראשון גם כן היה מקיתון של זהב. רבינו כתב סתם: והיום בקיתון של זהב, ומשמע שגם קידוש ראשון כך. 23) קרש רחב שש עשרה אמה, מונח בצד דרום של המזבח ובו הכהנים עולים. בכל יום היו עולים בשפת המזרח מפני שעליהם לפנות לימין, שהרי אמרו: "כל פינות (פניות) שאתה פונה לא יהיו אלא לימין" ולפיכך עולים בשפת מזרח, כדי לקצר את הדרך, כי אם יעלו בשפתו המערבית יצטרכו לעבור את כל רחבו של הכבש (משנה שם וגמרא מ.). 24) אחרי שהקיפו את כל המזבח, מגיעים לשפתו המערבית של הכבש ושם יורדים. 25) במשנה שלפנינו הגירסא: "כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע, ר' יהודה אומר לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע", וגירסת רבינו כמו שכתב כאן. ובגמרא שם מה. משמע כגירסת רבינו, ראה לחם־משנה. 26) לכבד את הכהן הגדול שילך ברוב עם מלווים אותו. 27) לחתות בה גחלים מהמערכה שעל המזבח, כדי להקטיר עליה את הקטורת. 28) "התורה חסה על ממונם של ישראל" (שם), כי המחתה מתקלקלת קצת כשחותים בה תדיר באש. 29) שופך את הגחלים. 30) ובה היה מקטיר, משום כבוד המקדש. 31) בגמרא שם מד: מפרשים, שהמחתה היומיומית דפנותיה עבים, ושל היום דקים. 32) כדי שתתמוך את זרועו של כהן גדול. 33) במשנה שם מג: נחלקו ר' מאיר ור' יוסי ור' יהודה במנין המערכות, ופסק כר' יוסי "שהלכה כמותו מחבריו" (עירובין מו.). 34) שלוש מערכות שבכל יום הן: א. מערכה גדולה שעליה מקטירים את הקרבנות: ב. מערכה שניה של קטורת, שממנה לוקחים את הגחלים להקטרת הקטורת בהיכל: ג. לקיום האש, אם לא הספיקה אש המערכה הגדולה להתגבר על רוב הבשר מוסיפים עליה אש ממערכה זו. 35) וממערכה זו נוטלים גחלים להקטיר הקטורת שמכניסים לקודש הקדשים.

ו. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[36] לָמְדוּ, שֶׁזֶּה וּדּוּי דְּבָרִים[37]. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהוּא מִתְוַדֶּה בְּיוֹם זֶה שְׁלֹשָׁה וִדּוּיִים: אֶחָד - עַל יְדֵי עַצְמוֹ תְּחִלָּה. וּדּוּי שֵׁנִי - עַל יְדֵי עַצְמוֹ עִם שְׁאָר הַכֹּהֲנִים[38]. וּשְׁנֵיהֶם עַל פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ. וְהַוִּדּוּי שְׁלִישִׁי - עַל יְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל עַל שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. וּמַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּכָל וִדּוּי מֵהֶן שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. כֵּיצַד[39] הוּא אוֹמֵר? אָנָּא הַשֵּׁם, חָטָאתִי עָוִיתִי וּפָשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ. אָנָּא הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי וְכוּ'. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ. הֲרֵי שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם. וְכֵן בְּכָל וִדּוּי מֵהֶן. וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת הַגּוֹרָל עַל שְׂעִיר הַחַטָּאת, אוֹמֵר: לְהַשֵּׁם חַטָּאת. נִמְצָא מַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים[40]. וּבְכֻלָּם הוּא מַזְכִּיר

כִּכְתָבוֹ[41], שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ. בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה מַגְבִּיהַּ אֶת קוֹלוֹ בַּשֵּׁם[42]. כֵּיוָן שֶׁרַבּוּ פְּרוּצִין[43] - חָזְרוּ לְאָמְרוֹ בְּקוֹל נָמוּךְ. וּמַבְלִיעוֹ בַּנְּעִימוּת[44], עַד שֶׁלֹּא יַכִּירוּ בּוֹ אֲפִלּוּ חֲבֵרָיו הַכֹּהֲנִים.

36) הלכה למשה מסיני. 37) סומך ידיו על הקרבן, ומתודה על עבירות המתכפרים, שם לא: מא: 38) משנה שם מא: ובגמרא שם מג: "יבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב". 39) כל הנוסחאות הן על פי המשניות שם. רבינו גורס "אנא השם חטאתי וכו' אנא השם כפר", וכן הגירסא במשנה שלפנינו. ורבינו חננאל (שם לה:) מביא דעת ר' חגי בירושלמי (פרק ג הלכה ז) "בראשונה היה אומר אנא השם, ובשניה אנא בשם", ודחה דבריו מפני נוסחת המשנה. אולם בסדר העבודה "אתה כוננת" הנקרא "נוסח ספרד" כתוב כדעת ר' חגי, וכן הוא בתוספתא. 40) שם לט: 41) ולא כמו שקוראים בכינוי "א-ד-נ-י". בראב"ש יומא פרק ח סימן יט מביא בשם רב האי גאון, שהיה מזכיר שם בן מ"ב אותיות. 42) כשהזכיר את השם. 43) שהתחילו לקרוא את השם ככתבו, כמו כהן גדול. 44) בזמרה. היה מאריך ומסלסל בזמרה ומבליע את השם. בגמרא קידושין עא. אמרו: "מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים". והמדובר שם בשם בן שתים עשרה אותיות שנמסר רק לכהנים צנועים, והם הזכירוהו בנשיאת כפים בהבלעה.

ז. כָּל הַכֹּהֲנִים[45] וְהָעָם הָעוֹמְדִים בָּעֲזָרָה, כְּשֶׁהֵם שׁוֹמְעִים אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ יוֹצֵא מִפִּי כֹּהֵן גָּדוֹל בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, הָיוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא, הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ. וּבִשְׁלִשֶׁת הַיִּחוּדִים הָיָה מִתְכַּוֵּן לִגְמֹר אֶת הַשֵּׁם[46] כְּנֶגֶד הַמְּבָרְכִין, וְאוֹמֵר לָהֶן תִּטְהָרוּ. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְיִחוּדוֹ יוֹם הַכִּפּוּרִים[47] וּלְיִחוּדוֹ הַפָּרִים הַנִּשְׂרָפִים[48].

45) משנה יומא סו. והמרדכי יומא פרק ח גורס רק "והם עונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", וכן גם גירסת הגר"א שם. 46) לא נמצא בתלמוד אלא בפיוטים. 47) משנה מגילה כ: 48) פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח. ראה הלכות שגגות פי"ב ה"א, ופט"ו ה"א.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר הגורלות שמגריל, אם צריך שיהיו שוין וממה היו והיכן מגריל וכיצד.

א. שְׁנֵי הַגּוֹרָלוֹת[2] - אֶחָד כָּתוּב עָלָיו לְהַשֵּׁם, וְאֶחָד כָּתוּב עָלָיו לַעֲזָאזֵל. וְהֵם כְּשֵׁרִים מִכָּל דָּבָר[3]: בֵּין מִן הָעֵץ, בֵּין מִן הָאֶבֶן, בֵּין מִן הַמַּתֶּכֶת. אֲבָל לֹא יִהְיֶה אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד כֶּסֶף וְאֶחָד זָהָב, אֶלָּא שְׁנֵיהֶם שָׁוִין[4]. וְשֶׁל עֵץ הָיוּ. וּבְבֵית שְׁנֵי עָשׂוּ אוֹתָם שֶׁל זָהָב[5]. וּמַנִּיחִין שְׁנֵי הַגּוֹרָלוֹת בִּכְלִי אֶחָד הַמַּחֲזִיק שְׁתֵּי הַיָּדַיִם[6], כְּדֵי שֶׁיַּכְנִיס שְׁתֵּי יָדָיו וְלֹא יִתְכַּוֵּן[7]. וּכְלִי זֶה חֹל[8] הוּא, וְשֶׁל עֵץ הָיָה, וְקַלְּפֵי שְׁמוֹ.

2) כתוב בתורה (ויקרא טז, ח): ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. פרטי דיניהם של שני השעירים הללו מבוארים בהלכות הבאות. 3) ברייתא, יומא לז, א. 4) שם. 5) משנה, שם: "של אשכרוע (מין עץ) היו, ועשאן בן גמלא של זהב", פירוש, מכספו נדב כשנתמנה כהן גדול. 6) כלומר, רק שתי ידים ולא יותר. 7) שלא יוכל למשמש בידיו ולהכיר איזה גורל הוא לה' ויוציאו בידו הימנית (סימן טוב היה כשיצא גורל זה בימין). רבא שם לט, א. וראה רש"י שם. 8) לא קידשוהו בקדושת כלי שרת מפני שהיה של עץ, ואין עושים כלי שרת של עץ (שם).

ב. הֵיכָן מַגְרִיל?[9] בְּמִזְרַח הָעֲזָרָה בִּצְפוֹן הַמִּזְבֵּחַ[10]. מַנִּיחִין שָׁם הַקַּלְּפֵי, וּמַעֲמִידִין שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים פְּנֵיהֶן לְמַעֲרָב וַאֲחוֹרֵיהֶם לְמִזְרָח. וְכֹהֵן גָּדוֹל בָּא לְשָׁם, וְהַסְּגָן מִימִינוֹ וְרֹאשׁ בֵּית אָב[11] מִשְּׂמֹאלוֹ. וּשְׁנֵי הַשְּׂעִירִים לְפָנָיו, אֶחָד לִימִינוֹ וְאֶחָד לִשְׂמֹאלוֹ.

9) משנה, שם לז, א. 10) כלומר, צפונית מזרחית למזבח, ולא מול קיר המזרח של המזבח. רבינו עומד בשיטתו שבפ"ה מהל' בית הבחירה הט"ו-טז, שאע"פ שהמזבח משוך שבע אמות למחיצתה הצפונית של העזרה, לא נקרא צפון אלא המקום שהוא צפוני מקיר המזבח, היינו ששים אמות וחצי ברוחב לכל אורך העזרה מכותל האולם עד כותל המזרחי של העזרה, היינו שבעים ושש אמות. ראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן, ו'תוספות יום-טוב' יומא פ"ג מ"ט. 11) הכהנים חולקו ל-24 משמרות, וכל משמר עבד שבוע אחד, וראש כל משמר מחלק את משמרו לבתי אבות, בית אב ליום, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג והי"א.

ג. טָרַף[12] בַּקַּלְּפֵי וְהֶעֱלָה שְׁנֵי הַגּוֹרָלוֹת בִּשְׁתֵּי יָדָיו[13] לְשֵׁם שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים וּפוֹתֵחַ יָדָיו. אִם שֶׁל שֵׁם עָלָה בִּימִינוֹ - הַסְּגָן אוֹמֵר: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל[14], הַגְּבַהּ יְמִינְךָ. וְאִם בִּשְׂמֹאל עָלָה - רֹאשׁ בֵּית אָב אוֹמֵר לוֹ: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, הַגְּבַהּ שְׂמֹאלְךָ. וְנוֹתֵן שְׁנֵי הַגּוֹרָלוֹת עַל שְׁנֵיהֶם: שֶׁל יָמִין עַל יָמִין, וְשֶׁל שְׂמֹאל עַל שֶׁל שְׂמֹאל. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא עִכֵּב[15], אֶלָּא שֶׁחִסֵּר מִצְוָה; שֶׁהַהַנָּחָה מִצְוָה שֶׁאֵינָהּ מְעַכֶּבֶת. וְהַהַגְרָלָה מְעַכֶּבֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ עֲבוֹדָה[16]. לְפִיכָךְ, הַהַנָּחָה כְּשֵׁרָה בְּזָר, וְהַעֲלַיַת הַגּוֹרָלוֹת מִן הַקַּלְּפֵי פְּסוּלָה בְּזָר[17].

12) חטף, לקיחה פתאומית, כדי שלא יוכל למשמש בגורלות ולבחור איזה לקחת בימין ואיזה בשמאל (ראה למעלה הערה ו). משנה, שם לט, א. 13) אחד בימין ואחד בשמאל. 14) משנה, שם. 15) לכתחילה צריך להניח את הגורלות על השעירים. ובדיעבד, אם לא הניח ושחט את שעיר החטאת – כשר, שם מ, ב - מסקנות הגמרא שהגרלה

מעכבת והנחה אינה מעכבת. 16) שם לט, ב - שהרי כשרה גם בסגן (רש"י שם). 17) ואע"פ שרבינו פסק בפ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, ששחיטת פרו של כהן גדול בזר כשרה, והרי שחיטה מעכבת אלא שאינה עבודה (ראה יומא מב.) אין לדמות הגרלה לשחיטה, כי שחיטה אינה מצוה מיוחדת לקרבנות, מה־שאין־כן הגרלה (לחם־משנה).

1 **ד. וְקוֹשֵׁר לָשׁוֹן[18] שֶׁל זְהוֹרִית[19] מִשְׁקַל שְׁתֵּי סְלָעִים[20]**
2 **בְּרֹאשׁ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ וּמַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שִׁלּוּחוֹ[21],**
3 **וְלַנְשְׁחָט כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ[22]. וְשׁוֹחֵט אֶת פַּר**
4 **הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַשָּׂעִיר[23] שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל**
5 **לַשֵּׁם.**

18) משנה, שם מב, ב. 19) צמר צבוע אדום. רגילים היו לקפל את חוטי הצמר בתבנית לשון. 20) כרבי אבין בשם רבי יונתן, שם מג, א. 21) מול השער שדרכו יוציאוהו. 22) לשון המשנה, שם. ובגמרא שאלו אם הכוונה לקשירת זהורית בצוארו או הכוונה שמעמידים את השעיר כנגד בית שחיטתו, והמסקנה שמדובר בקשירה. ורבינו סתם כלשון המשנה. ובפיוט סדר העבודה "אתה כוננת", כתוב: "אף שעיר של שם יעמידנו נגד בית שחיטתו". ותמה הרא"ש בהל' סדר עבודת יום הכיפורים על הפייטן - מהגמרא שהבאנו, עיי"ש. 23) רבינו אינו מקפיד כאן על רציפות הסדר, שהרי בין שחיטת הפר לשחיטת השעיר, הקטיר קטורת והזה דם הפר בפנים, ומפני שרצה להשמיענו דיני ההזיות בפר ובשעיר, הסמיך כאן שחיטת השעיר לשחיטת הפר, וסמך על הסדר המבואר בפרק הבא.

6 **ה. וּמַכְנִיס דָּמָן לַהֵיכָל[24], וּמַזֶּה מִדַּם שְׁנֵיהֶן בַּיּוֹם**
7 **הַזֶּה אַרְבָּעִים וְשָׁלֹשׁ הַזָּיוֹת[25]. וְאֵלּוּ הֵן: מַזֶּה תְּחִלָּה**
8 **מִדַּם הַפָּר שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים בֵּין בַּדֵּי**
9 **הָאָרוֹן קָרוֹב לַכַּפֹּרֶת[26] בְּטֶפַח[27], שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִפְנֵי**
10 **הַכַּפֹּרֶת[28] יַזֶּה וְגוֹמֵר. וּמַזֶּה שָׁם אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע**
11 **לְמַטָּה[29]. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[30] לְמִדּוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: שֶׁבַע**
12 **פְּעָמִים - יַזֶּה יָתֵר עַל הַזָּיָה רִאשׁוֹנָה[31]. וְכָךְ הָיָה**
13 **מוֹנֶה: אַחַת. אַחַת וְאַחַת. אַחַת וּשְׁתַּיִם. אַחַת וְשָׁלֹשׁ.**
14 **אַחַת וְאַרְבַּע. אַחַת וְחָמֵשׁ. אַחַת וָשֵׁשׁ. אַחַת וָשֶׁבַע.**
15 **וְלָמָּה מוֹנֶה כָּכָה? שֶׁמָּא יִשְׁכַּח[32] וְיִמְנֶה הַזָּיָה**
16 **רִאשׁוֹנָה מִכְּלַל הַשֶּׁבַע. וְאַחַר כָּךְ מַזֶּה מִדַּם הַשָּׂעִיר**
17 **בֵּין בַּדֵּי הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה,**
18 **וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹנֶה בְּדַם הַפָּר. וְחוֹזֵר וּמַזֶּה בַּהֵיכָל**
19 **עַל הַפָּרֹכֶת[33] מִדַּם הַפָּר שְׁמוֹנֶה, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע**
20 **לְמַטָּה, שֶׁכָּךְ נֶאֱמַר בְּדַם הַפָּר: עַל הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי**
21 **הַכַּפֹּרֶת[34], וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹנֶה בִּפְנִים. וְחוֹזֵר וּמַזֶּה**
22 **מִדַּם הַשָּׂעִיר כֵּן עַל הַפָּרֹכֶת שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת, אַחַת**
23 **לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּדַם הַשָּׂעִיר: וְעָשָׂה**
24 **אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר, וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹנֶה**
25 **בִּפְנִים. וְכָל אֵלּוּ הַהַזָּיוֹת אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בָּהֶן לְהַזּוֹת לֹא**
26 **לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, אֶלָּא כְּמַצְלִיף[35]. וְאַחַר כָּךְ מְעָרֵב**
27 **שְׁנֵי הַדָּמִים, דַּם הַפָּר וְדַם הַשָּׂעִיר, וּמַזֶּה מִשְּׁנֵיהֶם**
28 **אַרְבַּע הַזָּיוֹת[36] עַל אַרְבַּע קַרְנוֹת[37] מִזְבַּח הַזָּהָב**
29 **שֶׁבַּהֵיכָל, וְשֶׁבַע הַזָּיוֹת עַל אֶמְצָעוֹ[38] שֶׁל מִזְבַּח זֶה.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל כו'".

ובסדר העבודה ליוהכ"פ נכתב "ומזה מדם התערובת", כי כאן רוצה להדגיש שכיון שבמספר שמונה מרומזים ענייני יום הכיפורים,

שהרי תשובה־עילאה היא בספירת הבינה שהיא השמינית, עניינה של ספירת הבינה "אם הבנים שמחה" הוא עניין השמחה, וספירת הבינה היא "רחובות הנהר", הרחבה בתורה ובכל ענייני האדם, כך גם הלשון ארבע הזיות משניהם - הם שמונה.

(על־פי לקו"ש חכ"ט עמוד 315)

24) כל סדר ההזיות הוא ע"פ המשנה, שם נג, ב. 25) ברייתא, זבחים מב, א. 26) הכפורת היתה מונחת על הארון שבו מונחים שני לוחות הברית ועוביה טפח. 27) מזה באויר מול הטפח של עובי הכפרת. בגמרא שם נה, א: "נגד עוביה של כפורת". והדם לא נפל על הכפורת אלא על הקרקע סמוך לארון (אפשר גם לפרש כוונת רבינו שיזה במקום לא רחוק יותר מטפח מן הכפורת). 28) "לפני" משמע לא על הכפורת ממש. 29) משנה, שם נג, ב. ובברייתא שם נה, א פירשו: "כשהוא מזה למעלה מצדד ידו למטה, וכשהוא מזה למטה מצדד ידו למעלה". פירש 'רבינו חננאל' שם ש"מצדד ידו למטה" הכוונה כף ידו למטה ואצבעותיו למעלה, וכן "מצדד ידו למעלה" הכוונה כף ידו למעלה ואצבעותיו למטה. וכן פירש רש"י שם ('רבינו־תם' בספר הישר, בחידושיו ליומא, כותב בפירוש, שברייתא זו מפרשת את המשנה, ושכן נוטים דברי 'רבינו חננאל'. ומוסיף ואומר, שכל ההזיות נעשו במקום אחד, והוספה זו מנוגדת לשיטת רש"י שם). ורבינו הולך לשיטתו של 'רבינו חננאל', ראה להלן הערה לד. 30) תורה שבעל־פה. 31) וביחד הן שמונה. 32) כרבי אלעזר שם, ראה 'לחם משנה'. 33) המסך המבדיל בין קודש הקדשים להיכל. 34) בדם הפר כתוב (ויקרא טז, יד): "על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת", מפסוק זה למדו (שם נה.) אחת למעלה ושבע למטה בקודש הקדשים. ולמטה (שם טז) כתוב: "וכן יעשה לאוהל מועד", ופירשו חכמים (שם נו:) שגם בהיכל יזה כך. 35) לשון המשנה. ורבינו בפירושו שם אומר: כמלקה בשוט, ונראה שכוונתו לפרש שהכהן לא עשה תנועה בידו כלפי מעלה ולא כלפי מטה אלא תנועה אופקית כמלקה בשוט, ורק את היד היה מצדד למטה או למעלה כמו שביארנו למעלה ע"פ דעת 'רבינו חננאל' (רש"י פירש "כמכה ברצועה שמתחיל בין הכתפים ומכה והולך למטה", ברור שהכוונה למלקות בבית־דין). 36) משנה, שם נח, ב. 37) ראה לקמן פ"ד ה"ב הערה כז. 38) פירוש, על גג המזבח, בריחוק מקום מן הקרנות.

ו. וְכָל אֵלּוּ הָאַרְבָּעִים וְשָׁלֹשׁ הַזָּיוֹת טוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם טְבִילָה עַל כָּל הַזָּיָה[39], לֹא שֶׁיַּזֶּה שְׁתֵּי הַזָּיוֹת מִטְּבִילָה אַחַת. וּשְׁיָרֵי הַדָּם שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן.

39) תוספתא יומא פ"ג, ה"ב: על כל הזייה טבילה.

ז. וְאַחַר כָּךְ[40] מְשַׁלֵּחַ אֶת הַשָּׂעִיר הַחַי בְּיַד אִישׁ הַמּוּכָן[41] לְהוֹלִיכוֹ לַמִּדְבָּר. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִים לְהוֹלִיכוֹ[42], אֶלָּא שֶׁעָשׂוּ כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים קֶבַע וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכוֹ. וְסֵכוֹת[43] הָיוּ עוֹשִׂין מִירוּשָׁלַיִם עַד תְּחִלַּת הַמִּדְבָּר, וְשׁוֹבֶת אִישׁ אֶחָד אוֹ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה בְּכָל סֵכָּה וְסֵכָּה מֵהֶן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מְלַוִּין אוֹתוֹ מִסֵּכָּה לְסֵכָּה. עַל כָּל סֵכָּה וְסֵכָּה אוֹמְרִין לוֹ: הֲרֵי מָזוֹן וַהֲרֵי מַיִם. אִם כָּשַׁל כֹּחוֹ וְצָרִיךְ לֶאֱכֹל - אוֹכֵל. וּמֵעוֹלָם לֹא הֵצְרַךְ אָדָם לְכָךְ. וְאַנְשֵׁי הַסֵּכָּה הָאַחֲרוֹנָה עוֹמְדִין בְּסוֹף הַתְּחוּם[44] וְרוֹאִין אֶת מַעֲשָׂיו מֵרָחוֹק. כֵּיצַד הָיָה עוֹשֶׂה? חוֹלֵק לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית שֶׁבְּקַרְנָיו[45], חֶצְיוֹ קוֹשֵׁר בַּסֶּלַע וְחֶצְיוֹ קוֹשֵׁר בֵּין שְׁתֵּי קַרְנָיו. וְדוֹחֲפוֹ לַאֲחוֹרָיו וְהוּא מִתְגַּלְגֵּל וְיוֹרֵד. לֹא הָיָה מַגִּיעַ לַחֲצִי הָהָר עַד שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה אֵיבָרִים אֵיבָרִים. וּבָא וְיוֹשֵׁב לוֹ תַּחַת סֵכָּה הָאַחֲרוֹנָה[46] עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. וְדַרְכִּיּוֹת[47] הָיוּ עוֹשִׂין, וּמְנִיפִין בְּסוּדָרִין, כְּדֵי שֶׁיִּדְּעוּ שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר. וְאַחַר שֶׁמְּשַׁלֵּחַ אֶת הַשָּׂעִיר[48] בְּיַד מוֹלִיכוֹ, חוֹזֵר אֵצֶל הַפָּר וְהַשָּׂעִיר שֶׁהִזָּה דָּמָן לִפְנִים, וְקוֹרְעָן וּמוֹצִיא אֶת אִמּוּרֵיהֶן וְנוֹתְנָם בַּכְּלִי וּמַקְטִירָן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וּמְחַתֵּךְ שְׁאָר בְּשָׂרָן חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת מְעֹרוֹת זוֹ בָּזוֹ[49] כְּמִין קְלִיעָה, וְאֵינוֹ מְפָרֵק אוֹתָן, וּמְשַׁלְּחָן בְּיַד אֲחֵרִים לְהוֹצִיאָן לְבֵית הַשְּׂרֵפָה[50], וּמְנַתְּחִין אוֹתָן שָׁם בְּעוֹרָן, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ[51].

40) משנה, שם סו, א. 41) קובעים ערב יום הכיפורים מי יוליך את השעיר, שנאמר בתורה (ויקרא טז, כא): "ושלח ביד איש עתי". 42) שנאמר (שם) "איש" ולא נאמר "כהן". 43) משנה, שם סו, ב. מפירושו על המשנה, משמע שדעתו כרבי מאיר במשנה שם, שעשר סוכות היו ובין סוכה וסוכה מיל (מרחק שמותר ללכת בשבת), ובין הסוכה האחרונה למקום דחיפת השעיר - שני מילים. 44) בסוף המיל הראשון, שהוא גבול היתר ההליכה בשבת ויום הכיפורים. פסק כרבי מאיר נגד רבי יהודה ורבי יוסי בברייתא, מפני שסתם רבי כמותו במשנה, שם. 45) אותה לשון של זהורית שנזכרה למעלה ה"ד. במשנה כאן לא נאמר "בקרניו", וגם למעלה במשנה מא, ב - נאמר "קושר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח" ולא נזכרו קרניים. 46) התירו לו ללכת יותר מתחום שבת, כדי שלא יישאר לבדו במדבר עד הלילה. 47) אנשים שעומדים על כל הדרך במרחק מסוים זה מזה, וכשהגיע השעיר למדבר מניף האחרון הקרוב למדבר סודרים, וזה שלפניו רואה ומניף גם הוא סודרים, והשלישי רואה ומניף וכן השאר עד שראו בירושלים את הסימן. 48) משנה, שם סז, ב. כל האמור כאן מותר לעשות לפני שהגיע השעיר למדבר, אבל הקריאה בתורה מצוותה אחר שהגיע השעיר למדבר ונגמרה מצוותו. ראה שם סח, ב - סוף פרק ששי. 49) ברייתא, שם סז, ב. 50) חוץ לירושלים ונקרא בית הדשן (ראה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד). 51) פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ח.

ח. כֵּיצַד שֶׁהִגִּיעַ[52] שָׂעִיר לַמִּדְבָּר יָצָא כֹּהֵן גָּדוֹל לְעֶזְרַת הַנָּשִׁים[53] לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה. וּבִזְמַן קְרִיאָתוֹ[54] שׁוֹרְפִין הַפָּר וְהַשָּׂעִיר בְּבֵית הַדֶּשֶׁן. לְפִיכָךְ, הָרוֹאֶה כֹּהֵן גָּדוֹל כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא - אֵינוֹ רוֹאֶה פַּר וְשָׂעִיר הַנִּשְׂרָפִין. וּשְׂרֵפָתָן כְּשֵׁרָה בְּזָר[55], כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ[56].

52) משנה, שם סח, ב. 53) שם סט, ב. מימרא של רב חסדא. 54) שם סח, ב במשנה. 55) "ירושלמי" יומא פ"ו סוף ה"ו (ראה 'שירי קרבן' שם). 56) פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ה.

ט. קְרִיאָה זוֹ[57] אֵינָהּ עֲבוֹדָה. לְפִיכָךְ, אִם רָצָה לִקְרוֹת בְּבִגְדֵי חֹל לְבָנִים מִשֶּׁלּוֹ - קוֹרֵא. וְאִם רָצָה לִקְרוֹת בְּבִגְדֵי לָבָן - קוֹרֵא; שֶׁבִּגְדֵי כְּהֻנָּה נִתְּנוּ לְהָנוֹת בָּהֶן[58] שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ[59].

57) משנה, שם סח, ב. 58) ראה 'תוספות' יומא סט, א - ד"ה בגדי. 59) פ"ח מהל' כלי המקדש הי"א. שם מגביל רבינו את ההיתר ואומר, שרק ביום שהוא עובד מותר ללבוש גם שלא בשעת עבודה.

י. כֵּיצַד הוּא קוֹרֵא?[60] יוֹשֵׁב[61] בְּעֶזְרַת הַנָּשִׁים, וְכָל הָעָם עוֹמְדִין לְפָנָיו. וְחַזָּן[62] הַכְּנֶסֶת[63] נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת[64], וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנוֹ לַסְּגָן, וְהַסְּגָן נוֹתְנוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַבֵּל. עוֹמֵד וְקוֹרֵא אַחֲרֵי מוֹת וְאַף בְּעֲשׂוֹר שֶׁבְּפָרָשַׁת מוֹעֲדוֹת[65] עַד סוֹף הָעִנְיָן[66], וְגוֹלֵל אֶת הַתּוֹרָה וּמַנִּיחָהּ בְּחֵיקוֹ וְאוֹמֵר: יוֹתֵר מִמָּה שֶׁקָּרָאתִי לִפְנֵיכֶם כָּתוּב כָּאן. וּבֶעָשׂוֹר שֶׁבְּחוּמַשׁ הַפְּקוּדִים[67] עַד סוֹף הָעִנְיָן קוֹרֵא אוֹתוֹ עַל פֶּה. וְלָמָּה קוֹרֵא עַל פֶּה? לְפִי שֶׁאֵין גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוּר[68]. וְלָמָּה לֹא יִקְרָא בְּסֵפֶר אַחֵר? לְפִי שֶׁאֵין אֶחָד קוֹרֵא בִּשְׁנֵי סְפָרִים, מִשּׁוּם פְּגָם רִאשׁוֹן[69].

60) משנה, שם. 61) בגמרא למדו זה, ממה שנאמר למטה במשנה: "וכהן גדול עומד ומקבל", משמע שלפני כן ישב. שם סט, א. 62) בזמן המשנה, קראו לשמש – חזן, כך פירש רש"י כאן, אולם בפירושו על המשנה שבת (יא.) "החזן רואה היכן תינוקות קוראים", כותב רבינו "מלמד תינוקות". ורש"י פירש שם, המקריא בתורה לשבעת הקרואים. ונראה ששני התפקידים היו מוטלים על אדם אחד. 63) בבית המקדש היה מקום מיוחד לתפילה ולקריאה בתורה, ונקרא כנסת או בית־כנסת. בתוספתא חגיגה פ"ב ה"ד כתוב: "ובשבתות וימים־טובים נכנסים לבית המדרש שבהר הבית", נראה שכאן היה גם מקום התפילה בבית שני. 64) הממונה על עניני הכנסת, וכל צרכיה נחתכים על פיו (רש"י שם). 65) פרשת אמור

(ויקרא כג, כו). 66) עד תשבתו שבתכם. 67) בפרשת פינחס (במדבר כט, ז־יא), ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שמתחיל במפקד בני ישראל. ראה למעלה פ"א ה"א. 68) שלא להטריח את הציבור לחכות עד שיגללו. 69) שלא יאמרו נמצא פגם (פסול) בספר שקרא בו תחילה.

1 **יא. בְּעֵת שֶׁקּוֹרֵא**[70] **מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ כְּדֶרֶךְ**
2 **שֶׁמְּבָרְכִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמוֹסִיף לְאַחֲרֶיהָ שֶׁבַע**[71]
3 **בְּרָכוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: רְצֵה ה' אֱלֹהֵינוּ וְכוּ'. מוֹדִים**
4 **אֲנַחְנוּ לָךְ וְכוּ'. סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ וְכוּ',**
5 **וְחוֹתֵם בָּהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל**
6 **בְּרַחֲמִים. הֲרֵי שֶׁלֹּשׁ בְּרָכוֹת כְּתִקָּנָן**[72]**. וּמְבָרֵךְ עַל**
7 **הַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. יִהְיֶה עִנְיָנָהּ, שֶׁיַּעֲמֹד**
8 **הַמִּקְדָּשׁ וּשְׁכִינָה בְּתוֹכוֹ. וְחוֹתֵם בָּהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ,**
9 **שׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן. וּמְבָרֵךְ עַל יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ.**
10 **עִנְיָנָהּ, שֶׁיּוֹשִׁיעַ ה' אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָסוּר מֵהֶן מֶלֶךְ.**
11 **וְחוֹתֵם בָּהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל. וּמְבָרֵךְ**
12 **עַל הַכֹּהֲנִים בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. עִנְיָנָהּ, שֶׁיִּרְצֶה**
13 **הַמָּקוֹם מַעֲשֵׂיהֶם וַעֲבוֹדָתָם וּיְבָרְכֵם. וְחוֹתֵם בָּהּ:**
14 **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַכֹּהֲנִים. וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר תְּפִלָּה**
15 **וּתְחִנָּה וְרִנָּה וּבַקָּשָׁה כְּפִי מַה שֶּׁהוּא רָגִיל, וְחוֹתֵם:**
16 **הוֹשַׁע ה' עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין**
17 **לְהִוָּשַׁע. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה**[73].

70) משנה, שם סח, ב. וגמרא ע, א. 71) במשנה כתוב "שמונה", אבל שם אמרו: "ומברך עליה" וגם הברכה שלפני הקריאה בכלל, ורבינו כאן כותב ומוסיף "לאחריה", ולפיכך כתב "שבע". ושתי הברכות שכל אדם מברך נמנות כברכה אחת, שאם לא כן הרי תשע ברכות. (בפירושו על המשנה, סוטה מ, ב - כותב רבינו סדר ברכות אחר. ראה 'תוספות יום־טוב' ו'תפארת ישראל' כאן). 72) כפי שהן סדורות בתפילת שמונה־עשרה. 73) רבינו מונה "שומע תפלה" במנין שבע הברכות, ורש"י במשנה אינו מכניסה לחשבון שמונה הברכות (רבו השיטות והגירסאות במנין הברכות, ופירושנו כאן הוא לפי הגירסה שלפנינו בהלכה זו).

יום ש"ק י"ח אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר סדר כל המעשים שביום הכיפורים איך היו.

18 **א. סִדֶּר כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁבְּיוֹם זֶה כָּךְ הוּא: כַּחֲצוֹת**
19 **הַלַּיְלָה מְפִיסִין**[2] **לִתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן**[3]**. וּמְסַדְּרִין אֶת**
20 **הַמַּעֲרָכָה, וּמְדַשְּׁנִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל**
21 **יוֹם עַל הַסִּדֶּר שֶׁבְּאַרְנוּ, עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לִשְׁחִיטַת הַתָּמִיד.**
22 **כְּשֶׁיַּגִּיעוּ לִשְׁחֹט אֶת הַתָּמִיד, פּוֹרְסִין סָדִין שֶׁל בּוּץ**[4]
23 **בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל וּבֵין הָעָם. וְלָמָּה שֶׁל בּוּץ? כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר**
24 **שֶׁעֲבוֹדַת הַיּוֹם בְּבִגְדֵי בּוּץ. וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי חֹל, וְטוֹבֵל,**
25 **וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְשׁוֹחֵט**
26 **בַּתָּמִיד רֹב שְׁנַיִם, וּמַנִּיחַ אַחֵר לִגְמֹר הַשְּׁחִיטָה,**
27 **וּמְקַבֵּל הַדָּם וְזוֹרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּמִצְוָתוֹ. וְאַחַר כָּךְ**
28 **נִכְנָס לַהֵיכָל וּמַקְטִיר קְטֹרֶת שֶׁל שַׁחַר וּמֵטִיב אֶת**
29 **הַנֵּרוֹת. וּמַקְטִיר אֵיבְרֵי הַתָּמִיד וְהַחֲבִתִּין וְהַנְּסָכִים,**
30 **כְּכָל סֵדֶר הַתָּמִיד שֶׁל כָּל יוֹם שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאַחַר הַתָּמִיד**
31 **מַקְרִיב הַפָּר וְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם. וְאַחַר**
32 **כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל,**
33 **וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וּבָא לוֹ אֵצֶל**
34 **פָּרוֹ. וּפָרוֹ הָיָה עוֹמֵד בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, רֹאשׁוֹ**
35 **לְדָרוֹם וּפָנָיו לְמַעֲרָב, וְהַכֹּהֵן עוֹמֵד בְּמִזְרָח וּפָנָיו**
36 **לְמַעֲרָב. וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַפָּר וּמִתְוַדֶּה.**
37 **וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר: אָנָּא הַשֵּׁם, חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי**
38 **לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי. אָנָּא הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים**
39 **וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי**
40 **לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי. כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ לֵאמֹר:**
41 **כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכֹּל**
42 **חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ. וְאַחַר כָּךְ מַגְרִיל עַל שְׁנֵי**
43 **הַשְּׂעִירִים, וְקוֹשֵׁר לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית בְּרֹאשׁ הַמִּשְׁתַּלֵּחַ**
44 **וּמַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שִׁלּוּחוֹ, וְלַנִּשְׁחָט כְּנֶגֶד בֵּית**
45 **שְׁחִיטָתוֹ. וּבָא לוֹ אֵצֶל פָּרוֹ שְׁנִיָּה, וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו**
46 **עַל רֹאשׁוֹ וּמִתְוַדֶּה וְדוּי שֵׁנִי. וְכָךְ הוּא אוֹמֵר: אָנָּא**
47 **הַשֵּׁם, חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי**
48 **אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁיךָ. אָנָּא הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים**
49 **וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי**
50 **לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁיךָ. כַּכָּתוּב**
51 **בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה וְגוֹמֵר. וְאַחַר כָּךְ**
52 **שׁוֹחֵט אֶת הַפָּר וּמְקַבֵּל אֶת דָּמוֹ, וְנוֹתְנוֹ לְמִי שֶׁהוּא**
53 **מְנַדְּנְדוֹ שֶׁלֹּא יִקְרַשׁ**[5]**, [וּמַנִּיחֹה] עַל הָרִכֶּב**[6] **הָרְבִיעִי**
54 **שֶׁל הֵיכָל מִבַּחוּץ**[7]**. וְנוֹטֵל אֶת הַמַּחְתָּה וְחוֹתֶה בָּהּ**
55 **אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִן הַסָּמוּךְ לְמַעֲרָב, שֶׁנֶּאֱמַר: מֵעַל**
56 **הַמִّזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי ה', וְיוֹרֵד וּמַנִּיחָהּ עַל הָרִכֶּב שֶׁבָּעֲזָרָה.**
57 **וּמוֹצִיאִין לוֹ אֶת הַכַּף וּכְלִי מָלֵא קְטֹרֶת דַּקָּה מִן**
58 **הַדַּקָּה**[8]**, וְחוֹפֵן מִמֶּנָּה מְלֹא חָפְנָיו, לֹא מְחוּקוֹת**[9] **וְלֹא**
59 **גְּדוּשׁוֹת**[10]**, אֶלָּא טְפוּפוֹת**[11]**, הַגָّדוֹל לְפִי גָדְלוֹ וְהַקָּטָן**
60 **לְפִי קָטְנוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַכַּף. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהוֹלָכָה**
61 **בִּשְׂמֹאל פּוֹסֶלֶת בְּדַם הַקֳּדָשִׁים וּבִשְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת,**
62 **וּלְפִיכָךְ הָיָה מִן הַדִּין שֶׁיּוֹלִיךְ הַמַּחְתָּה בִּשְׂמֹאלוֹ וְכַף**
63 **הַקְּטֹרֶת בִּימִינוֹ; אֲבָל מִפְּנֵי כֹּבֶד הַמַּחְתָּה, וְעוֹד**
64 **שֶׁהִיא חַמָּה, אֵינוֹ יָכוֹל לְסָבְלָהּ בִּשְׂמֹאלוֹ עַד הָאָרוֹן,**
65 **לְפִיכָךְ נוֹטֵל הַמַּחְתָּה בִּימִינוֹ וְכַף הַקְּטֹרֶת בִּשְׂמֹאלוֹ**[12]**,**
66 **וּמְהַלֵּךְ בַּהֵיכָל עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים.**
67 **מָצָא הַפָּרֹכֶת פְּרוּפָה**[13]**. נִכְנָס לִקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים עַד**
68 **שֶׁהוּא מַגִּיעַ לָאָרוֹן. הִגִּיעַ לָאָרוֹן, נוֹתֵן הַמַּחְתָּה בֵּין**
69 **שְׁנֵי הַבַּדִּים. וּבְבֵית שֵׁנִי, שֶׁלֹּא הָיָה אָרוֹן, הָיָה**
70 **מַנִּיחָהּ עַל אֶבֶן הַשְּׁתִיָּה**[14]**. וְאוֹחֵז שְׂפַת הַכַּף בְּרֹאשֵׁי**
71 **אֶצְבְּעוֹתָיו אוֹ בְּשִׁנָּיו, וּמְעָרֶה הַקְּטֹרֶת בְּגוּדָלוֹ לְתוֹךְ**
72 **חָפְנָיו עַד שֶׁמַּחֲזִירָהּ לִמְלוֹא חָפְנָיו כְּשֶׁהָיְתָה. וְזוֹ**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 **הִיא עֲבוֹדָה קָשָׁה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. וְצוֹבֵר[15] אֶת הַקְּטֹרֶת עַל**
2 **גַּבֵּי הַגֶּחָלִים בְּיָדוֹ לִפְנִים בַּמַּחְתָּה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה**
3 **הַקְּטֹרֶת קְרוֹבָה לָאָרוֹן וּרְחוֹקָה מִפָּנָיו, שֶׁלֹּא יִכָּוֶה.**
4 **וּמַמְתִּין שָׁם עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא הַבַּיִת עָשָׁן וְיוֹצֵא. וְהוּא**
5 **מְהַלֵּךְ אַחוֹרַנִּית מְעַט מְעַט, פָּנָיו לַקֹּדֶשׁ וַאֲחוֹרָיו**
6 **לַהֵיכָל, עַד שֶׁיֵּצֵא מִן הַפָּרֹכֶת. וּמִתְפַּלֵּל שָׁם בַּהֵיכָל**
7 **אַחַר שֶׁיָּצָא תְּפִלָּה קְצָרָה, שֶׁלֹּא לְהַבְעִית אֶת הָעָם,**
8 **שֶׁמָּא יֹאמְרוּ מֵת בַּהֵיכָל. וְכָךְ הָיָה מִתְפַּלֵּל: יְהִי רָצוֹן**
9 **מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁאִם תִּהְיֶה שָׁנָה זוֹ שְׁחוּנָה**
10 **תִּהְיֶה גְּשׁוּמָה. וְלֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִבֵּית יְהוּדָה. וְלֹא**
11 **יִהְיוּ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְפַרְנָסָה. וְאַל תִּכְּנֵס**
12 **לְפָנֶיךָ תְּפִלַּת עוֹבְרֵי דְּרָכִים.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"סדר כל המעשים שביום זה כך הוא... כשיגיעו לשחוט את התמיד פורסין סדין של בוץ כו'".

וצריך להבין, מה נשתנו עבודות תרומת הדשן סידור המערכה ודישון המזבח שאינן צריכות להיעשות על־ידי הכהן הגדול אלא "מפיסין כדרך שעושין בכל יום".

ואין לומר שעבודות אלו אינן חשובות כל־כך שיצטרכו להיעשות על־ידי כהן גדול, הלא דברים קל־וחומר: "שחיטת קדשים כשרה בזרים אפילו קדשי־קדשים", ולא עוד אלא שאפילו "פר כהן־גדול של יום הכיפורים אע"פ שנאמר בו ושחט אהרן, אם שחטו זר כשר". ולעומת זאת, הרמת הדשן צריכה כהן, וכן זר שסידר את המערכה "סידורה פסול". ועל־פי־זה אם שחיטת התמיד ביוהכ"פ צריכה כהן, תרומת הדשן וסידור המערכה על־אחת־כמה־וכמה!

ולאידך, אם עבודות אלו אינן מוכרחות כה"ג דווקא, מדוע תצטרך שחיטת התמיד להיעשות בידי כהן־גדול?

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן סג)

2) מטילים גורל. 3) אחר חצות הלילה מוריד כהן קצת מן הדשן שעל המזבח ומניחו לא רחוק מן המזבח וזה נקרא תרומת הדשן. מדברי רבינו יוצא, שתרומת הדשן ביום הכיפורים כשרה בכהן הדיוט (=לא כהן גדול) ומה שכתב למעלה בפרק א הלכה ב "הכל עשוי בכהן גדול" זה בעבודת היום בלבד, אבל לא בתרומת הדשן הנעשית בלילה (רמב"ן במלחמות בתחילת מסכת יומא ראה בעל המאור שם). 4) של פשתן, משנה שם. "ולמה של בוץ? כדי שיכיר, שעבודת היום בבגדי בוץ" (גמרא שם לא:). 5) בזמן שהוא מקטיר את הקטורת בקודש הקדשים, שהרי הקטרה זו מקומה בין שחיטת הפר ובין הזיית דמו. 6) שורת מרצפות (בלטות). 7) בזמן שכהן גדול מקטיר הקטורת אסור לכל אדם להכנס להיכל. 8) בערב יום הכיפורים כותשים שנית את הקטורת הדקה העומדת להקטרה למחרת (כריתות ו:). 9) ראשי אצבעות היד נוגעות בכף היד. 10) בין האצבעות וכף היד מפסיקה כמות ניכרת של קטרת. 11) האצבעות מרוחקות קצת מכף היד, כאילו צפות, (רש"י שם מח.), בערוך פירש: מידה נכונה ומדוייקת. וכדבריו משמע במנחות ז. שאמרו "בביסה טפופה" ושם קשה לפרש כרש"י. 12) ואף על פי שהולכת דם בשמאל פוסלת מן התורה (שהרי רק בהולכת איברים לכבש אמר אביי בזבחים כד: ששמאל אינה פוסלת מן התורה), הולכת הקטורת בשמאל פסולה רק מדרבנן וביום הכיפורים לא גזרו, מפני חולשתו של כהן גדול (כסף משנה). 13) מקופלת קצת מן הצד והקיפולים מחוברים בקרסים, משנה שם נב: ותנא קמא אומר שהיו שתי פרוכות, וכן כתב רבינו בפרק ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. אולם שם המדובר בבית שני, אבל בבית ראשון הבדילה בין היכל לקודש הקדשים חומה שעובייה אמה, ונגד הפתח הייתה פרוכת אחת (שם נד.) ורבינו בבית ראשון מדבר, שהרי מסיים "עד שהוא מגיע לארון" ובבית שני לא היה ארון. 14) שנינו (שם נג:) "אבן הייתה שם (בקדש הקדשים) מימות נביאים ראשונים ושתייה הייתה נקראת". 15) פירוש, אינו מפזר את הקטורת, אלא צובר שכבה עבה (ברייתא שם יט:) היינו קרובה יותר לארון.

13 **ב. בִּשְׁעַת הַקְּטָרַת הַקְּטֹרֶת[16] בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים כָּל הָעָם**
14 **פּוֹרְשִׁים מִן הַהֵיכָל בִּלְבַד, וְאֵינָן פּוֹרְשִׁים מִבֵּין**
15 **הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ[17]; שֶׁאֵין פּוֹרְשִׁים מִבֵּין הָאוּלָם**
16 **וְלַמִּזְבֵּחַ אֶלָּא בִּשְׁעַת הַקְּטָרָה בַּהֵיכָל בְּכָל יוֹם וּבִשְׁעַת**
17 **מַתַּן דָּמִים בַּהֵיכָל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת תְּמִידִין.**
18 **וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל דַּם הַפָּר מִזֶּה שֶׁהוּא מְנַדְּנְדוֹ, וְנִכְנָס**
19 **בּוֹ לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, וּמַזֶּה מִמֶּנּוּ שָׁם שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת**
20 **בֵּין בַּדֵּי הָאָרוֹן, וְיוֹצֵא וּמַנִּיחוֹ בַּהֵיכָל עַל כַּן[18] הַזָּהָב**
21 **שֶׁהָיָה שָׁם. וְאַחַר כָּךְ יוֹצֵא מִן הַהֵיכָל, וְשׁוֹחֵט אֶת**
22 **הַשָּׂעִיר וּמְקַבֵּל אֶת דָּמוֹ, וְנִכְנָס בּוֹ לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים,**
23 **וּמַזֶּה מִמֶּנּוּ שָׁם שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת בֵּין בַּדֵּי הָאָרוֹן, וְיוֹצֵא**
24 **וּמַנִּיחוֹ עַל כַּן הַזָּהָב שֵׁנִי שֶׁבַּהֵיכָל. וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל**
25 **דַּם הַפָּר מֵעַל הַכַּן וּמַזֶּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֹכֶת כְּנֶגֶד**
26 **הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת. וּמַנִּיחַ דַּם הַפָּר, וְנוֹטֵל דַּם**
27 **הַשָּׂעִיר וּמַזֶּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֹכֶת כְּנֶגֶד הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה**
28 **הַזָּיוֹת. וְאַחַר כָּךְ מְעָרֶה דַּם הַפָּר לְתוֹךְ דַּם הַשָּׂעִיר,**
29 **וּמַחֲזִיר הַכֹּל לַמִּזְרָק שֶׁהָיָה בּוֹ דַּם הַפָּר, כְּדֵי**
30 **שֶׁיִּתְעָרְבוּ יָפֶה יָפֶה. וְעוֹמֵד לִפְנִים מִמִّזְבַּח הַזָّהָב בֵּין**
31 **הַמִּזְבֵּחַ וְהַמְּנוֹרָה, וּמַתְחִיל לְהַזּוֹת[19] מִדַּם הַמַּעֲרֶבֶת**
32 **עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח הַזָּהָב, וְהוּא מְסַבֵּב וְהוֹלֵךְ וּמַזֶּה עַל**
33 **הַקְּרָנוֹת מִבַּחוּץ. וּמַתְחִיל מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית,**
34 **לִצְפוֹנִית מַעֲרָבִית, לְמַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, לִדְרוֹמִית**
35 **מִזְרָחִית. וְעַל כֻּלָּן הוּא נוֹתֵן מִלְּמַטָּן לְמַעְלָן[20], חוּץ**
36 **מִן הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהָיְתָה לְפָנָיו שֶׁהוּא נוֹתֵן מִלְּמַעְלָן**
37 **לְמַטָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ כֻּלָּיו[21]. וְחוֹתֶה הַגֶּחָלִים**
38 **וְהָאֵפֶר שֶׁבְּמִזְבַּח הַזָּהָב הֵילַךְ וְהֵילַךְ עַד שֶׁמְּגַלֶּה**
39 **זְהָבוֹ, וּמַזֶּה מִדַּם הַתַּעֲרֹבֶת עַל טָהֳרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁבַע**
40 **פְּעָמִים בְּצַד הַדָּרוֹם, בַּמָּקוֹם שֶׁשָּׁלְמוּ מַתְּנוֹת**
41 **קַרְנוֹתָיו. וְיוֹצֵא וְשׁוֹפֵךְ שְׁיָרֵי הַדָּם עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי**

1 שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. וְאַחַר כָּךְ בָּא אֵצֶל שָׂעִיר
2 הַמִּשְׁתַּלֵּחַ וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ וּמִתְוַדֶּה. וְכָךְ
3 הוּא אוֹמֵר: אָנָּא הַשֵּׁם, חָטְאוּ עָווּ וּפָשְׁעוּ לְפָנֶיךָ
4 עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָנָּא הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים
5 וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטְאוּ וְשֶׁעָוּו וְשֶׁפָּשְׁעוּ לְפָנֶיךָ
6 עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ: כִּי
7 בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם וְגוֹמֵר. וְאַחַר כָּךְ מְשַׁלֵּחַ אֶת
8 הַשָּׂעִיר לַמִּדְבָּר. וּמוֹצִיא אֵמוּרֵי פַּר וְשָׂעִיר שֶׁהִכְנִיס
9 דָּמָן לִפְנִים וְנוֹתְנָן בַּכְּלִי, וּמְשַׁלֵּחַ הַשְּׂאָר לְבֵית הַדֶּשֶׁן
10 לִשְׂרֵפָה. וְיוֹצֵא לְעֶזְרַת הַנָּשִׁים וְקוֹרֵא שָׁם אַחַר
11 שֶׁיְּגִיעַ הַשָּׂעִיר לַמִּדְבָּר. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ, וּפוֹשֵׁט
12 בִּגְדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו
13 וְרַגְלָיו. וְעוֹשֶׂה הַשָּׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ, שֶׁהוּא מִכְּלַל
14 קָרְבְּנוֹת מוּסַף הַיּוֹם, וּמַקְרִיב אֵילוֹ וְאֵיל הָעָם;
15 שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת עֹלַת הָעָם.
16 וּמַקְטִיר הָאֵמוּרִין שֶׁל פַּר וְשָׂעִיר הַנִּשְׂרָפִין. וּמַקְרִיב
17 תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו,
18 וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן, וּמְקַדֵּשׁ.
19 וְנִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים וּמוֹצִיא אֶת הַכַּף וְאֶת
20 הַמַּחְתָּה. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל,
21 וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ. וּמַקְטִיר קְטֹרֶת שֶׁל בֵּין
22 הָעַרְבַּיִם, וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, כִּשְׁאָר
23 הַיָּמִים. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי
24 זָהָב וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי עַצְמוֹ, וְיוֹצֵא לְבֵיתוֹ. וְכָל הָעָם
25 מְלַוִּין אוֹתוֹ עַד בֵּיתוֹ. וְיוֹם טוֹב הָיָה עוֹשֶׂה עַל שֶׁיָּצָא
26 בְּשָׁלוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ויו"ט היה עושה על שיצא בשלום.."

ומקורו במשנה יומא (פ"ז מ"ד), וכתבו המפרשים שסיבת הגירסא "על שיצא" ולא כגירסא אחרת במשנה "בשעה שיצא", היא - שאין יכול לעשות יו"ט בשעה שיוצא שהיא עדיין יוהכ"פ, אלא רק למחרת. אבל כבר הקשו על כך, שאפשר שהיה נמשך עד הערב אחר הטבת הנרות כו' באופן שכשהגיע לביתו היה לילה, וא"כ אפשר לגרוס "בשעה שיצא".

ונראה לומר, ששתי הגירסאות תלויות בשני הטעמים בסיבת היו"ט שהיה עושה הכהן הגדול. האם הוא בתור הודאה על שיצא ממקום סכנה, על־דרך "ארבעה שצריכים להודות כו'", שהרי אם לא היה ראוי לא היה יוצא בחיים, ולכן לא האריך בתפילתו כדי שלא להבעית את ישראל, או שהוא מצד שנתרצו מעשיו לפני ה' ברוך־הוא ויצא בשלום.

ובהתאם לזה, הן שתי הגירסאות "על שיצא" או בשעה שיצא". הגורסים "בשעה שיצא" הוא כטעם על שנתרצתה עבודתו, והיו"ט הוא בהמשך ליוהכ"פ שמכפר עוונותיהם של ישראל. אבל הגורסים "על שיצא", סוברים שטעם היו"ט הוא על שלא אירע מוות לכה"ג.

16) כתוב בתורה (ויקרא טז, יז): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", פירוש, שלא יהיה שם אדם בשעה שהכהן הגדול נמצא בקדשי הקדשים, והיכל בבית המקדש הוא כאוהל מועד שבמשכן. 17) בין האולם למזבח עשרים ושתיים אמות. והאולם עצמו, שהוא כעין פרוזדור להיכל, רחבו מן המזבח למערב אחת עשרה אמה. ומשמיענו רבינו שמה ששנינו במסכת כלים פרק א משנה ט "פורשים מבין האולם למזבח בשעת הקטרה" הכוונה בשעת הקטרת הקטורת בכל יום בהיכל, אבל בהקטרה בקודש הקדשים פורשים רק מן ההיכל בלבד, ולא מבין האולם למזבח. 18) בסיס. 19) רצונו לומר לתת הדם באצבע ולא הזאה ממש מרחוק. וכן יש לפרש "ומזה" לקמן. 20) מתחיל להזות למטה וממשיך ועולה למעלה. 21) מכיוון שהקרן היא לפניו ממש אינו יכול לצדד אצבעותיו כלפי מטה כמו בהזיות המרוחקות ואוחזן כלפי מעלה ואם ימשוך את ההזאה מלמעלה למטה במצב זה, יזוב הדם לשרוול כותנתו.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר אם הקדים מעשה לחבירו בבגד לבן בפנים, ודין הקדים דם השעיר לדם הפר.

27 **א. כָּל עֲבוֹדוֹת[2] שֶׁעוֹבֵד בְּבִגְדֵי לָבָן בִּפְנִים בַּהֵיכָל[3]**
28 **צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָן עַל הַסֵּדֶר שֶׁבַּאַרְנוּ, וְאִם הִקְדִּים בָּהֵן[4]**
29 **מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם.**

2) משנה יומא ס. וכפירושו של ר' יהודה בברייתא שם. 3) בברייתא שם נאמר: "בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים". ופירש רש"י, שהכוונה לקודש הקדשים, אבל בדברים הנעשים בהיכל אין שינוי סדר פוסל. אולם מדברי רבינו כאן יוצא שהוא מפרש "מבפנים" היינו היכל. ובלחם־משנה הקשה, הרי בזבחים מ. אמרו שלר' יהודה סדר הזאות אינו מעכב, והרי אין הזאות בעזרה? (וביומא מ. אמרו, שלר' יהודה אם הקדים דם הפר במזבח לדם השעיר בהיכל – כשר). ולא מצא יישוב לקושיא זו, ואומר שטעות סופר בדברי רבינו, וצ"ל "לפנים מן ההיכל", כלומר, בקודש הקדשים. 4) אבל עבודות שמחוץ להיכל, או לקודש הקדשים, כגון הגרלה, וידוי ושפיכת שירי הדם, אע"פ שהם נעשים בבגדי לבן (בארבעה בגדים) אין הסדר מעכב.

30 **ב. קְטֹרֶת שֶׁחַפָּנָהּ[5] קֹדֶם שְׁחִיטַת הַפָּר - לֹא עָשָׂה**
31 **כְּלוּם. אַף עַל פִּי שֶׁהַחִפִּינָה בָּעֲזָרָה, צֹרֶךְ פְּנִים**
32 **בַּעֲבוֹדַת פְּנִים[6] הִיא. וְכֵן שָׂעִיר שֶׁשְּׁחָטוֹ[7] קֹדֶם מַתַּן**
33 **דָּמוֹ שֶׁל פַּר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם[8]. אַף עַל פִּי**
34 **שֶׁהַשְּׁחִיטָה בָּעֲזָרָה, הֲרֵי דָּמוֹ נִכְנָס לִפְנִים[9].**

5) מימרא של רב חנינא שם. 6) נימוק זה אמרו שם לפי דעת ר' יהודה, שרבינו פוסק כמותו. מכאן שדעת רבינו שהתורה הקפידה לא רק שלא יאחר עבודות פנים אלא גם שלא יקדימן, שאם לא כן היה עליו לנמק שהשחיטה היא

צורך פנים. אבל בתוספות ישנים שם ס. ד"ה אבל, כתבו, שאם הקדימן – כשר. ולפי שיטתם, הפסול כאן הוא מפני שהשחיטה היא צורך פנים. 7) מימרא של עולא, שם סא. 8) כלומר, יזה דם הפר וישחוט שעיר אחר. 9) כלומר, ולפיכך השחיטה היא צורך פנים. בגמרא שם לא נמצא נימוק זה ואין אנו צריכים לו כאן, שהרי אפילו אם השחיטה דינה כעבודת חוץ לא עשה כלום, מפני שאיחר מתן דם הפר בקודש הקדשים, כמו שאמרו ביומא, שאם הקדים מתנות דם הפר שבהיכל למתנות דם השעיר בקודש הקדשים – פסול, ואע"פ שמתנות הפר הם דברים הנעשים מחוץ (ראה למעלה הערה ב גירסת הלחם־משנה, וראה תוספות ישנים שם מ. ד"ה נהי).

1 **ג. אַיִל וְשָׂעִיר הַמּוּסָפִין שֶׁעָשָׂה אוֹתָן קֹדֶם עֲבוֹדַת**
2 **הַיּוֹם[10] - אֵינָן כְּלוּם[11].**

10) פירוש, לפני הזאת דם הפר והשעיר, וזמנם אחר ההזאה ולפני הקטרת אימוריהם (ראה למעלה סוף פ"ד). 11) יעשה עבודות היום, וישחוט איל ושעיר מוסף אחרים. ואע"פ שהם דברים הנעשים בחוץ, נפסלו מפני שהזאת דם הפר והשעיר דברים הנעשים בפנים הם (ראה ההערה הקודמת). לפלא, שרבינו השמיט כאן את אילו של כהן גדול, והרי בסוף פ"ד פסק שזמנו אחר עבודות היום. וצ"ע.

3 **ד. הִקְדִּים דַּם הַשָּׂעִיר[12] לְדַם הַפָּר בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים**
4 **קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר[13] עֲבוֹדָתוֹ - יַזֶּה מִדַּם הַפָּר כְּמִצְוָתוֹ[14],**
5 **וְאַחַר כָּךְ יָבִיא שָׂעִיר אַחֵר וְיִשְׁחַט אוֹתוֹ וְיַזֶּה מִדָּמוֹ**
6 **בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים כְּמִצְוָתוֹ, וְיִפְּסֵל הָרִאשׁוֹן. הִקְדִּים דַּם**
7 **הַשָּׂעִיר לְדַם הַפָּר בַּמַּתָּנוֹת שֶׁבַּהֵיכָל עַל הַפָּרֹכֶת -**
8 **יַחֲזֹר וְיַזֶּה מִדַּם הַשָּׂעִיר כַּעַם שְׁנִיָּה לְאַחַר דַּם הַפָּר[15].**

12) משנה שם ס. 13) כלומר, אע"פ שהתחיל להזות דם הפר אלא שלא גמר את כל ההזאות, והפסיק והזה דם השעיר – פסול. 14) תיבה זו הוסיף רבינו מדעתו, ואינה במשנה. והתכוון לומר שאינו מתחיל ממקום שפסק אלא נותן כל ההזאות כאילו לא נתן כלום. פסק כסתם משנה, ולא כר' אלעזר ור' שמעון בברייתא שם סא. וסובר שדין הקדים כדין נשפך (ראה לקמן בהלכה הסמוכה). 15) ואע"פ ששינוי הסדר אינו פוסל בהיכל (ראה למעלה הערה ב), צריך להזות לכתחילה, ורק בדיעבד אם לא חזר והזה – כשר (לחם־משנה בהלכה א). ולמה אינו כך בדין הקודם? מפני ששם הקדים שחיטת השעיר לפני מתן דם הפר בקודש הקדשים, וזה אי אפשר לתקן, ולפיכך נפסל השעיר הראשון ומביאים אחר במקומו.

9 **ה. נִשְׁפַּךְ הַדָּם[16] עַד שֶׁלֹּא גָמַר מַתָּנוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ**
10 **הַקֳּדָשִׁים - יָבִיא דָם אַחֵר[17] וְיַחֲזֹר וְיַזֶּה בַּתְּחִלָּה**
11 **בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים.**

16) משנה שם ס. 17) פירוש, ישחוט בהמה אחרת.

12 **ו. גָּמַר[18] מַתָּנוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וְהִתְחִיל בַּמַּתָּנוֹת**
13 **שֶׁבַּהֵיכָל וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר - יָבִיא דָם אַחֵר**
14 **וְיַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַזָּיוֹת שֶׁבַּהֵיכָל[19].**

18) שם. 19) אבל אינו צריך לחזור ולהזות בקודש הקדשים, מפני שהן כפרה בפני עצמה ונעשתה כמצוותה (ראה בהלכה הסמוכה).

15 **ז. גָּמַר[20] מַתָּנוֹת שֶׁבַּהֵיכָל וְהִתְחִיל לִתֵּן עַל מִזְבַּח**
16 **הַזָּהָב וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר - יָבִיא דָם אַחֵר**
17 **וּמַתְחִיל מִתְּחִלַּת מַתָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁכֵּלָּן כַּפָּרָה בִּפְנֵי**
18 **עַצְמָן הֵן[21].**

20) שם. 21) ולפיכך אין אחד מעכב את השני.

19 **ח. גָּמַר מַתָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאַחַר כָּךְ נִשְׁפַּךְ הַדָּם - אֵינוֹ**
20 **צָרִיךְ לְהָבִיא דָם אַחֵר; שֶׁשְּׁפִיכַת הַשְּׂעִירִים עַל מִזְבַּח**
21 **הַחִיצוֹן אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת[22]. וְאִם דַּם הַפָּר הוּא שֶׁנִּשְׁפַּךְ**
22 **קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר כָּל הַמַּתָּנוֹת[23] - הֲרֵי זֶה מֵבִיא פַּר אַחֵר,**
23 **וְיַחְפֹּן קְטֹרֶת פַּעַם שְׁנִיָּה קֹדֶם[24] שְׁחִיטַת הַפָּר, וְיַקְטִיר**
24 **הַקְּטֹרֶת, וְאַחַר כָּךְ יָבִיא דָמוֹ וְיַזֶּה מִמֶּנּוּ[25].**

22) שם סא. ברייתא ומשנה זבחים מז. 23) אפילו אם נתן כבר המתנות בקודש הקדשים ועל הפרוכת, ולא נתן כל המתנות על מזבח הזהב. 24) הכסף־משנה מגיה "אחר", שהרי למעלה בהלכה ב כתב: קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה כלום. 25) לפי הסדר של הפר הראשון, שהקטורת קודמת להזאות. ובהלכות ה, ו, ז המדובר בדם השעיר.

25 **ט. וְאֵין[26] מְטַמֵּא בְּגָדִים[27] וְאֵין נִשְׂרָף בְּבֵית הַדֶּשֶׁן[28]**
26 **אֶלָּא הַפָּר הַזֶּה הָאַחֲרוֹן שֶׁבּוֹ נִגְמְרָה הַכַּפָּרָה.**

26) שם סא: מחלוקת ר' שמעון ורבנן, ופסק כרבנן. 27) כתוב בתורה: "והשורף אותם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים" (ויקרא טז, כח). 28) ראה למעלה פ, ג ה"ז הערה מח. והפר שדמו נשפך נשרף בעזרה (ראה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד).

27 **י. נִתְעָרֵב לוֹ[29] דַּם הַפָּר בְּדַם הַשָּׂעִיר קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר**
28 **הַזָּיוֹת - נוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה לְשֵׁם**
29 **פַּר[30], וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה לְשֵׁם**
30 **שָׂעִיר. נִתְעָרְבוּ בְּמַתָּנָה אַחֲרוֹנָה[31] - נוֹתֵן אַחַת**
31 **לְמַטָּה[32] לְשֵׁם פַּר, וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע**
32 **לְמַטָּה לְשֵׁם שָׂעִיר.**

29) מימרא של ר' ירמיה, שם נז. 30) המדובר כשנתערבו אחר שנתן דם הפר בקודש הקדשים. ומה שאמר אחת למעלה ושבע למטה, הכוונה להזאות שעל הפרוכת. אבל כשנתערבו לפני כן, הרי שחט את השעיר לפני מתן דם הפר בקודש הקדשים ופסול (ראה למעלה הלכה ב), ולפיכך דייק רבינו, וכתב: "קודם שיגמור ההזאות" (כסף־משנה בשם הר"י קורקוס). ורש"י שם פירש: קודם שנתן בפנים כלום. ובתוספות שם תמהו על פירושו זה. 31) פירוש, שנתן על הפרוכת מדם הפר, אחת למעלה ושש למטה (רש"י גורס "במתנות האחרונות", ופירש שנתן מדם הפר אחת למעלה ונתערבו הדמים). 32) כך היא גירסתו בגמרא שם נז: (ורש"י גורס: שבע למטה).

יא. נִתְחַלְּפוּ[33] הַכּוֹסוֹת וְלֹא יָדַע אֵי זֶה הוּא כּוֹס דַּם הַפָּר וְאֵי זֶה הוּא כּוֹס דַּם הַשָּׂעִיר - נוֹתֵן מֵאֶחָד מִהֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, וְנוֹתֵן מִן הַשֵּׁנִי אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, (וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן מִן הָרִאשׁוֹן[34] אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה). נִמְצָא מִכָּל מָקוֹם שֶׁנָּתַן מִדַּם הַפָּר וְאַחֲרָיו מִדַּם הַשָּׂעִיר.

33) שם. 34) שמא הכוס הראשונה היא מדם השעיר, והזה אותו לפני דם הפר, ולכן חוזר ומזה ממנו עוד פעם אחר הזאת דם הפר, ראה למעלה ה"ד (למחוק את הסוגריים הסובבים בבא זו בטעות. לעיני בעל כסף־משנה היתה גירסא עם תוספת מוטעית: "וחוזר ונותן מן השני, אחת למעלה ושבע למטה". ועל תוספת זו אמר: וצריך למוחקה, אבל הבבא "וחוזר ונותן מן הראשון" נשארת. ומי שרשם את הסוגריים, טעה בדברי הכסף־משנה).

יב. קִבֵּל דַּם הַפָּר בִּשְׁתֵּי כּוֹסוֹת, וְקִבֵּל דַּם הַשָּׂעִיר בִּשְׁתֵּי כּוֹסוֹת, וְנִתְעָרְבוּ[35] מִקְצָת הַכּוֹסוֹת[36] וְלֹא נוֹדַע כּוֹס דַּם הַפָּר מִכּוֹס דַּם הַשָּׂעִיר - הֲרֵי זֶה מַזֶּה כָּל הַהַזָּיוֹת כְּמִצְוָתָן מִן הַכּוֹסוֹת שֶׁלֹּא נִתְעָרְבוּ, וְשׁוֹפֵךְ שְׁיָרֵי אֵלּוּ שֶׁהִזָּה מֵהֶן עַל הַיְסוֹד כַּמִּצְוָה, וְאוֹתָן הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ יִשָּׁפְכוּ לָאַמָּה[37].

35) שם. 36) כלומר, שתי כוסות הוא מכיר איזו דם הפר ואיזו דם השעיר, ושתים האחרות נתחלפו לו, ואינו יודע איזוהי דם הפר ואיזוהי דם השעיר (ורש"י פירש שהדמים מעצמם נתערבו, ולשון הגמרא מוכיחה כפירושו, שאמרו: "מקצת דמים" נתערבו, ולא אמרו "מקצת כוסות". וכנראה גירסא אחרת היתה לפני רבינו). 37) כעין מרזב היה באמצע רצפת העזרה, שלתוכה שופכים את הדמים שנפסלו, והם יוצאים לחוץ דרך חור שבכותל העזרה. כרב פפא, שהכוסות שנתערבו אין עליהם דין שיריים הנשפכים על היסוד, מפני שאינן ראויות למזבח.

יג. פַּר[38] יוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל קוֹנֶה מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ - הַמָּקוֹם הִפְקִיר מָמוֹנוֹ בּוֹ לְכָל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים; שֶׁאִלּוּ לֹא הָיָה לָהֶן בּוֹ שֶׁתָּפוּת - לֹא הָיוּ מִתְכַּפְּרִין בּוֹ. לְפִיכָךְ, אִם מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל קֹדֶם שֶׁיִּשָּׁחֵט הַפָּר - הַכֹּהֵן שֶׁעוֹמֵד תַּחְתָּיו אֵינוֹ מֵבִיא פַּר אַחֵר, אֶלָּא שׁוֹחֵט אֶת שֶׁל רִאשׁוֹן. וְאֵינוֹ חַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ שֶׁתָּמוּת[39], שֶׁאֵין חַטַּאת הָרַבִּים מֵתָה. שָׁחַט אֶת הַפָּר וּמֵת קֹדֶם שֶׁיְּכַפֵּר בְּדָמוֹ - הַכֹּהֵן הָאַחֵר נִכְנָס בְּדַם זֶה וּמְכַפֵּר בּוֹ[40].

38) שם נא: 39) ראה פרק ד מהלכות פסולי המוקדשים הלכה א. 40) שם מט: נחלקו ר' חנינא וריש לקיש בדין זה, ופסק רבינו כריש לקיש, מפני שרב אשי (שם נ.) סובר כמותו.

יד. שְׁנֵי שְׂעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים[41] מִצְוָתָן שֶׁיִּהְיוּ שָׁוִין בְּמַרְאֶה[42] וּבְקוֹמָה[43] וּבְדָמִים[44], וּלְקִיחָתָן כְּאַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שָׁוִין - כְּשֵׁרִין[45]. לָקַח אֶחָד מֵהֶן הַיּוֹם וְאֶחָד לְמָחָר - כְּשֵׁרִים.

41) משנה שם סב. 42) שלא יהיה אחד שחור והשני לבן. 43) שלא יהיה אחד גבוה מהשני. 44) שיהיה מחירם שוה. בגמרא שם: דרשו דין זה מהכתוב. 45) שם.

טו. מֵת אֶחָד מֵהֶן[46]: אִם עַד שֶׁלֹּא הִגְרִיל מֵת - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי; וְאִם מִשֶּׁהִגְרִיל מֵת - יָבִיא שְׁנַיִם וְיַגְרִיל עֲלֵיהֶן בַּתְּחִלָּה[47]. וְרוֹאֶה אֵי זֶהוּ שֶׁמֵּת: אִם הָיָה שֶׁל שֵׁם - אוֹמֵר: זֶה שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַשֵּׁם יִתְקַיֵּם תַּחְתָּיו; וְאִם הָיָה הַמֵּת שֶׁל עֲזָאזֵל - יֹאמַר: זֶה שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל - יִתְקַיֵּם תַּחְתָּיו. וְהַשֵּׁנִי מִן הַשְּׁנַיִם שֶׁהִגְרִיל עֲלֵיהֶן בְּסוֹף[48] - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דְּמָיו לִנְדָבָה[49]; שֶׁאֵין חַטַּאת הַצִּבּוּר מֵתָה.

46) משנה שם. 47) כמו בהגרלה ראשונה. 48) במשנה כתוב: "והשני ירעה", ורבינו הוסיף: "מן השנים שהגריל עליהם בסוף". בגמרא שם, נחלקו רב ור' יוחנן בדבר איזה מהם קרב ואיזה רועה. רב אומר: השני שבזוג ראשון יקרב, והשני שבזוג שני ירעה. ור' יוחנן אומר להיפך, ופסק רבינו כרב בניגוד למקובל, רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (ביצה ד.). וכן פסק בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כג, ראה הערה שם (ראה לחם־משנה). 49) ראה שם פרק ד הלכה א, והערה שם.

טז. פַּר וְשָׂעִיר[50] שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן וְקָרְבוּ, וְנִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה. וְכֵן אִם נִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים קֹדֶם שֶׁיִּקְרְבוּ אֵלּוּ - יִקְרְבוּ הָרִאשׁוֹנִים[51], וְיִרְעוּ הַשְּׁנִיִּים עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה. שֶׁאֵין חַטַּאת הַצִּבּוּר מֵתָה.

50) ברייתא שם נ: כר' אליעזר ור' שמעון, נגד דעת ר' יהודה האומר: ימותו. 51) כרב, ראה הלכה טו, והערה מז.

יז. הַמּוּם פּוֹסֵל[52] בַּשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, אֲפִלּוּ מוּם עוֹבֵר[53]. וְכֵן אִם נַעֲשָׂה מְחֻסַּר זְמַן[54] - נִפְסָל[55]. כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁחֲטָה אִמּוֹ לְחוֹלֶה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. שֶׁדְּחִיָּתוֹ לַעֲזָאזֵל הִיא שְׁחִיטָתוֹ[56].

52) שם סג: 53) שיתרפא אחר זמן. 54) עכשיו אינו ראוי, וכשיעבור זמן מסויים יהיה ראוי. 55) שם. 56) והתורה אמרה (ויקרא כא, כח): "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ולפיכך הוא מחוסר זמן, דברי רבא שם סד. [והמדובר כשנשחטה אמו אחרי ההגרלה, כי אם נשחטה לפני כן אין אנו צריכים לריבוי מיוחד לשעיר המשתלח מהכתוב קרבן לה', שהרי הוא פסול מפני ששני השעירים צריכים להיות ראויים לה', היינו לקרבן חטאת, ראה שם בגמרא סג:].

יח. הָיָה טְרֵפָה - פָּסוּל; שֶׁנֶּאֱמַר: יָעֲמַד חַי[57].

57) וטריפה אינה חיה. דין זה מקורו בחולין יא: ושם נימקו: מפני שאין הגורל קובע לעזאזל אלא את הראוי לה',

וטריפה פסולה לקרבן. ורבינו הוסיף נימוקו, מפני שהטעם שאמרו בגמרא, כוחו יפה בנטרף לפני ההגרלה בלבד, ומן הכתוב אנו לומדים שאפילו אם נטרף אחרי ההגרלה – נפסל. (משנה־למלך). מפרשי הרמב"ם לא מצאו מקור לדרשה זו, ונראה שמדעת עצמו למד זאת מהכתוב המובא.

יט. חָלָה[58] הַשָּׁעִיר וְאֵין יָכוֹל לְהַלֵּךְ - מַרְכִּיבוֹ עַל כְּתֵפוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת.

58) שם סו:

כ. חָלָה הַמְשַׁלֵּחַ[59] - הֲרֵי זֶה מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר[60].

59) שם. 60) אע"פ שלא הוזמן לכך מאתמול. ראה פ"ג הלכה ז.

כא. נִטְמָא[61] הַמְשַׁלֵּחַ - הֲרֵי זֶה נִכְנָס לַמִּקְדָּשׁ[62] וְנוֹטְלוֹ וְיוֹצֵא; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיַד אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה - בְּיַד זֶה שֶׁהוּכַן, אֲפִלּוּ נִטְמָא.

61) שם. 62) ואע"פ שטמא הנכנס למקדש חייב כרת, אין שולחים את השעיר בידי אחר טהור. שם דרשו דין זה מהכתוב.

כב. דְּחָפוֹ וְנָפַל הַשָּׁעִיר וְלֹא מֵת - יֵרֵד אַחֲרָיו וִימִיתֶנּוּ[63] בְּכָל דָּבָר שֶׁמִּמִּיתוֹ. וְאֵיבְרֵי שָׂעִיר זֶה מֻתָּרִין בַּהֲנָיָה[64].

63) שם. 64) שם סז. מחלוקת בין רב ושמואל, ורבא מכריע (שם סז:) שמותרים "שלא אמרה תורה שלח לתקלה", פירוש שאם תאמר שהם אסורים בהנאה, אפשר שייכשלו בהם בני אדם שימצאום ולא ידעו שאיברי שעיר המשתלח הם וייהנו מהם.

כג. נִפְחֲתָה תִּקְרָה שֶׁל הֵיכָל - לֹא הָיָה מַזֶּה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֹהֶל מוֹעֵד[65].

65) ואין אוהל בלי הכיסוי שלמעלה. זבחים מ.

כד. מִזְבֵּחַ[66] שֶׁלֹּא נִתְחַנֵּךְ בַּקְּטֹרֶת - לֹא יַזֶּה עָלָיו; שֶׁנֶּאֱמַר: מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים.

66) משנה מנחות מט. שאין מחנכים את המזבח אלא בקטורת הסמים. ובגמרא נ. משמע שגרסו במשנה "של בין הרבים", ובברייתא שם נאמר: בקטורת של שחר. ורבינו כאן סתם והסתמך על מה שכתב למעלה בפ"ג מה' תמידין ומוספין ה"א "בקטורת של בין הערבים", כהכרעתו של אביי.

כה. חָסַר[67] מִן הַקְּטֹרֶת אֶחָד מִסַּמָּנֶיהָ[68] אוֹ מַעֲלֶה עָשָׁן[69] - חַיָּב מִיתָה עָלֶיהָ; שֶׁנֶּאֱמַר[70]: וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת. וְכֵן חַיָּב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ בְּלֹא מִצְוָה[71]. לְפִיכָךְ, אִם שָׁגַג בְּבִיאָה[72] וְהִזִּיד בְּקְטֹרֶת[73], אוֹ שֶׁנִּכְנַס בְּקְטֹרֶת שְׁלֵמָה עִם הַחֲסֵרָה[74] - חַיָּב מִיתָה.

67) בברייתא שם נג. 68) אחד עשר מיני סממנים היו בקטורת (פ"ב מהלכות כלי המקדש ה"ב). בגמרא כריתות ו: אמר רב הונא שדבר זה הלכה למשה מסיני, והסמיכו את ההלכה על הכתוב (שמות ל): קח לך סמים. 69) מין צמח שמעלה עשן רב כשמבעירים אותו, ואינו במנין אחד עשר הסממנים. שם למדו מן הכתובים שמוסיפים גם מעלה עשן, שאינו ממיני צמחי בושם. 70) נימוק למעלה עשן. בגמרא שם מובא גם הפסוק וכסה ענן הקטורת, ואמר רב אשי: חד למצוה וחד לעכב. ויש לתמוה למה הביא רבינו רק את הכתוב הראשון בלבד. 71) שהרי לא קיים מצוות הקטרה. 72) שלא ידע שאסור להכנס לקודש הקדשים בלי מצוה. 73) ידע שאסור להקטיר קטורת חסרה. 74) וא"כ ביאתו היתה עם מצוה, אבל עבר והקטיר קטורת חסירה.

כו. הִקְטִיר מִן הַקְּטֹרֶת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים כְּזַיִת בַּהֵיכָל - חַיָּב מִיתָה[75].

75) בזבחים קט: משמע שלדעת חכמים החולקים על ר' אליעזר במשנה שם, חייב על הקטרת כזית, ואע"פ ששיעור הקטרה בקודש הקדשים הוא מלא חפניו. והטעם מפני שבהיכל כזית הקטרה היא.

כז. חֲפִינַת הַקְּטֹרֶת[76] - עֲבוֹדָה, וְהַמַּחֲשָׁבָה[77] פּוֹסֶלֶת בָּהּ. וְכֵן חֲתִיַּת הַגֶּחָלִים[78] לַקְּטֹרֶת נִפְסֶלֶת בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁמַּכְשִׁירֵי קָרְבָּן כְּקָרְבָּן.

76) בעיא שנפשטה ביומא מח. 77) בהלכות פסולי המוקדשים פי"ג ה"א מבואר מה הן המחשבות הפוסלות. 78) בעיא שנשארה בתיקו. שם מח: ופסק לחומרא. ופלא הדבר, למה לא כתב שזה ספק, כמו שכתב בדינים שבהלכה כח (כסף־משנה).

כח. חָפַן בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו, אוֹ מִן הַצְּדָדִין, אוֹ מִמַּטָּה לְמַעְלָה[79], אוֹ שֶׁחָפַן בְּיָדוֹ זוֹ וּבְיָדוֹ זוֹ וְקֵרֵב זוֹ לָזוֹ[80], אוֹ שֶׁנִּתְפַּזְּרָה קְטֹרֶת מִיָּדוֹ עַל הָאָרֶץ וַאֲסָפָהּ[81], אוֹ שֶׁחָפַן חֲבֵרוֹ וְנָתַן לְחָפְנָיו[82], אוֹ שֶׁחָפַן וָמֵת וְנִכְנַס שֵׁנִי בְּמַה שֶׁחָפַן רִאשׁוֹן[83] - כָּל אֵלּוּ סָפֵק, וְלֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֵרָצָה.

79) החפינה הנכונה היא כשגב יד הכהן על הקטורת, ומוליכה בלחיצה כשאצבעותיו פשוקות, והקטורת נכנסת לכף ידו. ואם תחב אצבעותיו לתוך הקטורת והעלה לכף ידו – פסולה. 80) שלשה דינים אלה הן בעיות שלא נפשטו (שם מז:). 81) בעיא שלא נפשטה – שם מח. 82) שם מט. 83) שם. בגמרא אמרו שהבעיא היא רק לדעת הסוברים שהכהן הגדול אינו חופן שנית את הקטורת בקודש הקדשים, ומכיון שרבינו פסק (למעלה פ"ד ה"א) שחוזר וחופן אין שם בעיא כלל, אלא מחלוקת רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע. ורבינו לא הכריע כאן הלכה כמי, ולכן אמר שהוא ספק. ראה לחם־משנה.

סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

הִלְכוֹת מְעִילָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן שָׁלֹשׁ מִצְוֹת: אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: א) לְשַׁלֵּם הַמּוֹעֵל אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ וְקָרְבָּן. וְזֶהוּ דִּין הַמּוֹעֵל. ב) שֶׁלֹּא לַעֲבֹד בְּקָדְשִׁים. ג) שֶׁלֹּא לִגְזֹז קָדְשִׁים. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר שאסור ליהנות מקדשי השם והנהנה מהם מעל, ואם מעל במזיד או בשוגג.

א. אָסוּר לְהֶדְיוֹט[2] לֵהָנוֹת מִקָּדְשֵׁי הַשֵּׁם[3], בֵּין מִדְּבָרִים הַקְּרֵבִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת[4]. וְכָל הַנֶּהֱנֶה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה[5] מִקָּדְשֵׁי הַשֵּׁם - מָעַל[6].

2) המונח "הדיוט" כולל כאן כל אדם מישראל. כי לגבי ה' כולם הדיוטות. 3) זה מבואר בתורה (ויקרא ה, יד־טז). 4) משנה, מעילה טו, א. דברים שהם רכוש הקדש ועומדים להשתמש בהם לצרכי תיקונים או שיפורים בבנין המקדש וכדומה, נקראים קדשי בדק הבית. 5) משנה, שם יח, א. הפרוטה היא המטבע הקטנה ביותר בזמן חכמי התלמוד, ופחות משווה פרוטה נידון כחסר ערך. לקמן פ"ז ה"ח וה"ט, כותב רבינו, שפטור רק מקרבן ומהוספת חומש, אבל עבר על איסור תורה ומחויב להחזיר את הקרן. 6) מלשון הכתוב (שם, יד): "ומעלה בו מעל".

ב. דְּבָרִים שֶׁהֻתְּרוּ בַּאֲכִילָה[7] מִן הַקָּרְבָּנוֹת, כְּגוֹן בְּשַׂר חַטָּאת וְאָשָׁם אַחַר זְרִיקַת דָּמָן אוֹ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחַר זְרִיקַת דַּם שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים - אֵין בָּהֶן מְעִילָה[8]. אֲפִלּוּ אָכַל הַזָּר מֵאֵלּוּ וְכִיוֵּצֵא בָהֶן, הוֹאִיל וְהֵן מֻתָּרִין לְמִקְצָת בְּנֵי אָדָם לֵהָנוֹת בָּהֶן - כָּל הַנֶּהֱנֶה מֵהֶן לֹא מָעַל. וַאֲפִלּוּ נִפְסְלוּ וְנֶאֱסְרוּ בַּאֲכִילָה[9], הוֹאִיל וְהָיְתָה לָהֶן שְׁעַת הֶתֵּר - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מְעִילָה.

7) משנה, מעילה ב, א. 8) כולם נאכלים לכהנים, ולפיכך אינם נקראים קדשי ה'. והתורה אמרה (שם): וחטאה בשגגה מקדשי ה'. 9) במשנה, שם: "כלל אמר רבי יהושע, כל שהיה לה שעת היתר לכהנים - אין מועלים בה, וכל שלא היה לה שעת היתר לכהנים - מועלים בה. איזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים? שלנה ושנטמאה ושיצאה". מובן, שמדובר כשנפסלו אחר זריקת הדם והותרו באכילה.

ג. כָּל הַמּוֹעֵל בְּזָדוֹן - לוֹקֶה[10], וּמְשַׁלֵּם[11] מַה שֶּׁפָּגַם[12] מִן הַקֹּדֶשׁ בְּרִאשׁוֹנוֹ[13]. וְאַזְהָרָה[14] שֶׁל מְעִילָה מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְגוֹמֵר וּנְדָרֶיךָ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה לְאוֹכֵל מִבְּשַׂר עוֹלָה[15], הוֹאִיל וְכֻלּוֹ לַשֵּׁם[16]. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כָּל קֹדֶשׁ[17] שֶׁהוּא לְהַשֵּׁם לְבַדּוֹ, בֵּין מִקָּדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת, אִם נֶהֱנָה בָּהֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה - לוֹקֶה. מָעַל בִּשְׁגָגָה[18] - מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁנֶּהֱנָה וְתוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ[19], וּמֵבִיא אַיִל בִּשְׁנֵי סְלָעִים[20] וּמַקְרִיבוֹ אָשָׁם וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אֲשַׁם מְעִילוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי ה' וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ וְגוֹמֵר. וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת חֲמִישִׁתוֹ וְגוֹמֵר. וְשִׁלּוּם הַקֶּרֶן בְּתוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ עִם הַבָּאַת הַקָּרְבָּן - מִצְוַת עֲשֵׂה.

10) ואינו חייב מיתה בידי שמים. פסק כחכמים בברייתא, פסחים לג, א. 11) לכאורה משמע שנוסף על המלקות, על המועל גם לשלם. אבל אי אפשר לפרש כך, שהרי רבינו פסק בפ"א מהל' נערה בתולה הי"א, וכן בפ"ד מהל חובל ומזיק ה"ט שאין אדם לוקה ומשלם. ובספר 'הר המוריה' מפרש: לוקה או משלם. פירוש, במזיד והתרו בו למלקות – לוקה אבל אינו משלם, כרבי יוחנן בכתובות לב, ב - נגד דעת עולא, הסובר לוקה ומשלם. וכשלא התרו בו משלם ואינו לוקה, כרבי יוחנן שם לד, ב - בניגוד לדעת ריש לקיש. 12) מה שהפסיד להקדש, אבל אם נהנה והקדש לא הפסיד – פטור מלשלם. 13) פירוש, הקרן בלבד בלי כל תוספת. לשון המקרא שם (ה, כד): ושלם אותו בראשו, אבל בשוגג מוסיף חומש. 14) כלל בידינו, שאין עונשים אלא על דבר שהתורה הזהירה שלא לעשותו, ובפרשתנו המובאת למעלה אין כל אזהרה. 15) מכות ז, א. ואפילו לאחר זריקת הדם. 16) מקטירים אותה על המזבח. 17) לומדים מעולה (כסף־משנה). אמנם במסכת תמורה לב, ב - לומד רבי דין מעילה בחטאת ואשם, מהכתוב (ויקרא ג, טז): "כל חלב לה'", אבל שם המדובר בשוגג לחייבו קרן וחומש ואשם, אבל לא מלקות במזיד. 18) דינו מפורש במקרא (שם ה, יד־טז). 19) ראה לקמן ה"ה. 20) בתורה (שם) כתוב: "והביא את אשמו לה' איל וגו' בערכך כסף שקלים". וב'תורת כהנים' פרשת ויקרא פ"כ, דרשו: יכול (כלומר, יכול מי שהוא לפרש) דינרים? תלמוד־לומר "שקלים": יכול שקלי נחושת? תלמוד־לומר כסף" (גירסת הגר"א). וכן במשנה כריתות כב, א - יביא אשם בשני סלעים. סתם סלע האמור בתלמוד הוא שקל הכתוב בתורה, וערכו ארבעה דינרי כסף רומאיים.

ד. תַּשְׁלוּם הַקֶּרֶן[21] וַהֲבָאַת הָאָשָׁם[22] מְעַכְּבִין הַכַּפָּרָה, וְאֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֵיל הָאָשָׁם - אַיִל וְאָשָׁם[23] מְעַכְּבִין, וְאֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב.

21) ברייתא, בבא־קמא קיא, א. 22) הקרבן. 23) בגמרא שם למדו מהמקרא, שאשם הנאמר כאן פירושו – הקרן.

ה. הֵבִיא מְעִילָתוֹ[24] עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא אֲשָׁמוֹ[25] - לֹא יָצָא[26]. נִסְתַּפֵּק לוֹ[27] אִם מָעַל אוֹ לֹא מָעַל - פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמִן הַקָּרְבָּן[28]. וְהַחֹמֶשׁ חֲרֵי הוּא כִּתְחִלַּת הַהֶקְדֵּשׁ, וְאִם נֶהֱנָה בּוֹ - מוֹסִיף חֹמֶשׁ עַל הַחֹמֶשׁ[29]. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ[30] כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁהַחֹמֶשׁ אֶחָד מֵאַרְבָּעָה[31] מִן הַקֶּרֶן, עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא וְחֻמְשׁוֹ חֲמִשָּׁה.

24) פירוש, קרבן מעילה. 25) קרן (ראה הלכה הקודמת). 26) הגירסה שלפנינו בברייתא שם, היא להיפך: "מנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא?" והעיר על זאת הראב"ד בהשגותיו, אולם אינו חולק על רבינו בדין

עצמו, כי אשם בברייתא פירושו קרבן האשם, ומעילתו היינו קרן (ראה פירוש רש"י שם), ורבינו הודיע לנו כבר בהלכה הקודמת שאשם האמור בתורה במקום זה הכוונה לקרן, ולכן נקט הסגנון המתאים (ראה כסף־משנה בשם הר"י קורקוס). וגם הברייתא עצמה מפרשת בסופה, שהאשם היינו קרן. 27) במשנה כריתות כב, א - מחייב רבי עקיבא אשם תלוי על ספק מעילה, כמו בספק חייבי כריתות. וחכמים חולקים עליו. ופסק כחכמים. 28) לפי הענין, מסתיימת כאן ה"ה. 29) בבא־מציעא נד, ב. אמרו דין זה בזר האוכל תרומה ובגואל שדהו שהקדיש, ומשם למדנו לחומש של מעילה. 30) הל' תרומות פ"י ה"כ, ומעשר שני פ"ה ה"א. 31) גמרא, שם נד, א. ובלשון התלמוד: חומשא מלבר.

1 **ו. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מְעִילָה מִדִּבְרֵי**
2 **תּוֹרָה[32], אֲבָל אָסוּר לֵהָנוֹת בָּהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.**
3 **וְהַנֶּהֱנֶה מֵהֶן - מְשַׁלֵּם קֶרֶן בִּלְבַד, וְאֵינוֹ מוֹסִיף**
4 **חֹמֶשׁ[33] וְאֵינוֹ מֵבִיא אָשָׁם.**

32) במעילה פ"ג שנינו שיש דברים שאסור ליהנות מהם ואין בהם דין מעילה, "לא נהנין ולא מועלין", ומפרש רבינו לא נהנין היינו מדרבנן, וכן פירשו בגמרא תמורה ג, א - את הברייתא "קדשי גויים לא נהנין ולא מועלין". 33) מעילה ב, ב. דאורייתא משלמים חומש, דרבנן לא.

5 **ז. כָּל קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, בֵּין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים בֵּין קָדָשִׁים**
6 **קַלִּים, אֲסוּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲבֹד**
7 **בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר**
8 **קָדָשִׁים[34]. וְהַגּוֹזֵז אֶת הַשּׁוֹר אוֹ הָעוֹבֵד בַּצֹּאן -**
9 **לוֹקֶה[35] מִן הַתּוֹרָה. וְתוֹלֵשׁ אֵינוֹ כְּגוֹזֵז[36]. וְיֵרָאֶה לִי,**
10 **שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיִּגְזֹז כְּדֵי רֹחַב הַסִּיט[37] כָּפוּל. לֹא**
11 **יִהְיֶה זֶה חָמוּר מִשַּׁבָּת[38].**

34) קדשי מזבח, אבל קדשי בדק הבית אסורים בגיזה ועבודה מדרבנן (לקמן הי"ב). 35) ברייתא, בכורות כה, א: "מנין ליתן את האמור של זה בזה, ושל זה בזה? תלמוד־לומר לא תעבוד ולא תגוז". ופירש רש"י: וא"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמדו שניהם זה מזה. 36) שם. וראה משנה, שם כד, ב. 37) שתות הזרת. כך פירש רבינו בהל' ערלה פ"ג, ובהל' שבת פי"ג, אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז, כתב שהסיט כשני שלישי זרת. ראה הערה בהל' פסולי המוקדשין פי"ט הי"ב. 38) שאינו חייב עד שיגזוז כשיעור זה. ראה בהערה הקודמת.

12 **ח. סְפֵק קָדָשִׁים[39], כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁהִיא סְפֵק בְּכוֹר**
13 **וְכַיּוֹצֵא בָהּ - הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה, וְהַגּוֹזֵז**
14 **אוֹ הָעוֹבֵד בָּהֶן - אֵינוֹ לוֹקֶה[40].**

39) ברייתא, נדרים יט, א. ובבא־מציעא ו, ב. (בכסף־משנה ציין מקור הדין בבכורות יח, ולפלא שהסתמך על דיוק מגמרא, ודילג על ברייתא מפורשת). 40) אין לוקים על ספק עבירה.

15 **ט. בְּהֵמַת הֶקְדֵּשׁ[41] שֶׁנָּפַל בָּהּ מוּם וְנִפְדֵּת כְּמוֹ**
16 **שֶׁבֵּאַרְנוּ[42] - אֵינָהּ מֻתֶּרֶת בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה, וַהֲרֵי הִיא**
17 **בְּאִסּוּרָהּ[43] עַד שֶׁתִּשָּׁחֵט. נִשְׁחֲטָה אַחַר פִּדְיוֹנָהּ -**
18 **הֵתִּירָה בַּאֲכִילָה[44]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקָּדַם**
19 **הֶקְדֵּשָׁן אֶת מוּמָן[45] אוֹ קָדַם מוּם עוֹבֵר[46] לְהֶקְדֵּשָׁן;**
20 **אֲבָל הַמַּקְדִּישׁ בַּעֲלַת מוּם קָבוּעַ לַמִּזְבֵּחַ - אֵינָהּ**
21 **אֲסוּרָה בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם[47]; נִפְדֶּת - הֲרֵי**
22 **זוֹ כְּחֻלִּין לְכָל דָּבָר, וְתֵצֵא לְחֻלִּין לְהִגָּזֵז וּלְהֵעָבֵד[48].**
23 **חוּץ מִן הַבְּכוֹר[49] וְהַמַּעֲשֵׂר[50], שֶׁהֶקְדֵּשָׁה חָלָה עַל**
24 **גּוּפָן אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִין מִתְּחִלָּתָן,**
25 **וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחֻלִּין לְהִגָּזֵז וּלְהֵעָבֵד לְעוֹלָם[51]. וְאָסוּר**
26 **לְהַרְבִּיעַ בִּבְכוֹר[52] אוֹ בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[53].**

41) משנה, בכורות יד, א. 42) פ"א מהל' איסורי מזבח ה"י. 43) בגמרא שם טו, א - למדו דין זה מהמקרא. 44) והוא־הדין בגיזה. כך משתמע ממה שכתב למעלה "עד שתשחט", וכך כתבו ה'תוספות' בפירוש בבכורות כה, א - ד"ה שער. 45) וירדה עליהם קדושת הגוף חמורה. 46) מום שיתרפא אחר זמן מסוים. 47) מגזירת חכמים. שם יד, א. 48) מפני שלא חלה עליה מעולם קדושה חמורה אלא קדושת דמים בלבד, שהרי לא היתה ראויה למזבח. 49) עם לידתו חלה על גופו קדושה שאין לה פדיון, ואינו יוצא לחולין לעולם. 50) מצות־עשה לעשר כל שנה את הבקר והצאן שנולדו באותה שנה (פ"ו מהל' בכורות ה"א), ואמרה תורה (ויקרא כז, לב): "לא יגאל", שאינו יוצא לחולין על־ידי פדיון אלא נאכל במומו כבכור בעל מום. 51) כלומר, עד שיישחטו. ראה למעלה הערה מג. 52) מקור הלכה זו בברייתא מועד קטן יב, א: "תנו רבנן, אין מרביעים בהמה בחולו של מועד, כיוצא בו (בדומה לכך) אין מרביעים בבכור ולא בפסולי המוקדשין". ופירש רש"י שם, שהטעם משום איסור עבודה בקדשים. ומשמע מדברי רבינו כאן שרק איסור יש בזה, אבל אינו לוקה. והטעם, מפני שהאדם אינו עושה עבודה רק הוא גורם שהבהמה תעבוד (משנה־למלך, ראה השגותיו החמורות על הכסף־משנה שהביא מקור אחר). 53) קדשים שנפל בהם מום ואסורים בגיזה ועבודה, כנאמר למעלה ה"ט. רבינו עוסק כאן בדיני מעילה ואיסורי עבודה בקדשים ועל איסור זה אינו לוקה, כמו שכתוב בהערה הקודמת, אבל לוקה הוא משום מרביע כלאים כמו שכתב בפ"ט מהל' כלאים הי"א. ראה שם טעמו של דבר.

27 **י. מֻתָּר לִתְלֹשׁ[54] אֶת הַשֵּׂעָר לְכַתְּחִלָּה מִן הַקָּדָשִׁים**
28 **כְּדֵי לְהַרְאוֹת הַמּוּם לְמַמְחֶה. וְאוֹתוֹ הַשֵּׂעָר שֶׁתָּלַשׁ**
29 **אוֹ שֶׁנָּשַׁר מִן הַבְּהֵמָה[55] אוֹ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר - הֲרֵי**
30 **זֶה אָסוּר בַּהֲנָיָה, אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁיִּשָּׁחֲטוּ מִפְּנֵי מוּמָן;**
31 **גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשְׁהֶה אוֹתָן[56], הוֹאִיל וְאֵינָן בָּאִין**
32 **לְכַפָּרָה[57]. אֲבָל צֶמֶר הַנּוֹשֵׁר מִן הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם -**
33 **מֻתָּר בַּהֲנָיָה[58] לְאַחַר שְׁחִיטָתָן מִפְּנֵי מוּמָן; הוֹאִיל**
34 **וּלְכַפָּרָה הֵן בָּאִין, אֵינוֹ מַשְׁהֶה אוֹתָן[59]. וְאִם נִתְלַשׁ**
35 **מִן הָעוֹלָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק[60]. וְכֹל שֶׁיִּתָּלֵשׁ מִכָּל**
36 **הַקָּדָשִׁים[61] אַחַר שֶׁנָּפַל בָּהֶן מוּם - הֲרֵי הוּא מֻתָּר**

בַּהֲנָיָה, שֶׁהֲרֵי לֹא תָּלַשׁ בְּיָדוֹ; חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר[62], שֶׁאַף הַנִּתְלָשׁ מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם אָסוּר בַּהֲנָיָה.

54) משנה, בכורות כד, ב. 55) שהקדישה לשלמים או לתודה, ומדובר כשנשר לפני שנפל בה מום, אבל כשנשר לאחר שנפל בה מום, כותב רבינו בסוף ההלכה שבכל הקדשים מותר חוץ מבכור ומעשר. ראה בהערה שם. 56) כדי להשתמש בצמר שינשור מהם. פסק כחכמים במשנה, שם כה, ב. 57) ולא איכפת לו אם יישארו בחיים זמן רב. 58) ואפילו נשר לפני שנפל בה מום, דין זה למד רבינו מהאיבעיא של רבי ינאי שם בעולה תמימה שנתלש ממנה צמר, ואמרו שם שבחטאת ואשם אין כל ספק שהצמר מותר, ומזה יוצא שאפילו נתלש לפני שהוממו מותר (כסף־משנה בשם הר"י קורקוס). ודוקא הנושר, אבל אם תלש בידים אסור. זה מבואר בגמרא שם: "תולש מי איכא מאן דשרי?" (הלא אין מי שיתיר תולש?). 59) כי מעוניין הוא למהר ולהתכפר. 60) איבעיא, שם. עולה עיקרה לא לכפרה, אבל היא מכפרת עבירות על מצוות־עשה, ולפיכך יש פנים לכאן ולכאן. והאיבעיא לא נפשטה. 61) אפילו עולה ותודה ושלמים, רבי ינאי שם שאל מהו דין הצמר שנתלש מעולה תמימה. ומשמע שאם נתלש מבעלת מום, ידוע היה לו שמותר. ראה למעלה הערה נז. 62) משנה, שם כה, א. אסרו חכמים בפירוש את הצמר שנתלש מבכור בעל מום, והוא־הדין למעשר, שהרי קדושת הגוף חלה עליו אפילו כשהבהמה היא בעלת מום כמו בבכור, ראה בהלכה הקודמת. ובסיכום הדינים שנאמרו בהלכה זו, יש לקבוע, שבנוגע לצמר של בהמות קדשים מחלק רבינו את הקרבנות לשלשה סוגים: א. בכור ומעשר: ב. שלמים ותודה. ג. חטאת ואשם. עולה אינה סוג בפני עצמו אלא ספק סוג ב' ספק סוג ג'. ופרטי דיניהם הם: צמר שנתלש בידים אסור בכל שלושת הסוגים. נשר מאליו כשהבהמה תמימה — סוג א' וב' אסור, וסוג ג' מותר. נשר מאליו אחרי שנפל בה מום — ב' וג' מותר, א' אסור. עולה היא כאמור ספק ב' או ג', והולכים לחומרא. פירושנו זה מסלק את תמיהתם של האחרונים שכאילו דברי רבינו כאן סותרים למה שאמר למעלה בהלכה זו עצמה: "או שנשר מן הבהמה", והציעו למחוק את התיבות "מן הבהמה", ולפי פירושנו אין כל סתירה.

יא. הַשּׁוֹחֵט[63] בְּכוֹר אוֹ שְׁאָר מֻקְדָּשִׁין - תּוֹלֵשׁ אֶת הַשֵּׂעָר מִכָּאן וּמִכָּאן לַעֲשׂוֹת מָקוֹם לַסַּכִּין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזִיזֶנּוּ[64] מִמְּקוֹמוֹ.

63) משנה, שם כד, ב. 64) פירוש, שלא יזיז ממקומו את הצמר שתלש אלא יניחו כך שהוא מסובך בצמר הקבוע בעור.

יב. קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת[65] אֲסוּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[66], אֲבָל מִן הַתּוֹרָה אֵינָן אֲסוּרִין. לְפִיכָךְ, הַגּוֹזֵז אוֹתָן אוֹ הָעוֹבֵד בָּהֶן - אֵינוֹ לוֹקֶה, אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[67].

65) מימרא של רבי אלעזר, שם כה, א. 66) כך פירשו שם את דברי רבי אלעזר. 67) מלקות מדרבנן כפי שיקול דעת בית הדין.

יג. הַמַּקְדִּישׁ[68] עֵבֶר לַמִּזְבֵּחַ[69] - אִמּוֹ אֲסוּרָה בַּעֲבוֹדָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. מִפְּנֵי שֶׁעֲבוֹדָתָהּ מַכְחֶשֶׁת אֶת הָעֵבֶר, גָּזְרוּ בָהּ. וַהֲרֵי הִיא מֻתֶּרֶת בְּגִזָּה, שֶׁאֵין בָּזֶה הֶפְסֵד לַוָּלָד. הִקְדִּישׁ אֵבֶר אֶחָד[70] מִן הַבְּהֵמָה, בֵּין לְבֶדֶק הַבַּיִת[71] בֵּין לַמִּזְבֵּחַ - הֲרֵי הַדָּבָר סָפֵק אִם אֲסוּרָה כֻּלָּהּ בְּגִזָּה[72] וַעֲבוֹדָה[73] אוֹ אֵינָהּ אֲסוּרָה, לְפִיכָךְ אֵין לוֹקִין עָלֶיהָ.

68) תמורה יא, ב. 69) משמע שאם הקדיש העובר לבדק הבית, אמו מותרת בעבודה, ואע"פ שאמר בהלכה הקודמת, שקדשי בדק הבית אסורים בעבודה. והטעם, מפני שבנידון דלפנינו איסור העבודה הוא מדרבנן, לא גזרו על קדשי בדק הבית, שכל איסור העבודה בהם הוא רק מדרבנן. 70) בעיא (שם) שלא נפשטה. 71) הבעיא שם היא אם היא אסורה מן התורה, ואם נאמר שהתורה אסרה גם בהקדיש אבר אחר, גם בקדשי בדק הבית שאסור מדרבנן הדין כך, שכל שתיקנו חכמים - כעין דאורייתא תיקנו ('הר המוריה'). 72) אבל האבר שהקדיש, פשוט שאסור בגיזה. וב'שיטה מקובצת' שם פירש שהאיבעיא היא על אותו אבר. 73) בגמרא שלפנינו הבעיא היא בגיזה בלבד, ומשמע שבעבודה לא היה השואל מסופק כלל, שהרי גם אותו האבר יכחיש ע"י העבודה, וכן פירש רש"י שם. ואולי טעות־סופר כאן, ויש למחוק את המילה "ועבודה".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ב־י"ח אדר א' תשע"ט

יום א' י"ב אדר א' ה'תשע"ט

הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר כל הזבחים שנתערב בהן אחת מהחטאות או אחד מאיסורי מזבח.

א. כָּל הַזְּבָחִים[2] שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן אַחַת מֵחַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת אוֹ שׁוֹר הַנִּסְקָל, אֲפִלּוּ אֶחָד בְּרִבּוֹא - כֻּלָּן יָמוּתוּ, לְפִי שֶׁבַּעֲלֵי חַיִּים חֲשׁוּבִין הֵן וְאֵינָם בְּטֵלִין. וְאִם הִקְרִיב - הֲרָצָה, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[3].

2) משנה זבחים ע: 3) בגמרא שם עג: אמרו שלפי השיטה שבעלי חיים אינם נדחים, אם הקריב את התערובת הורצה, אע"פ שנדחו מהקרבה, ורבינו לשיטתו למעלה בפרק ד הלכה כד שבעלי חיים אינם נדחים.

1 **ב. נִתְעָרֵב בָּהֶן אֶחָד מֵאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[4] - יִרְעוּ כֻּלָּם**
2 **עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה**
3 **שֶׁבָּהֶן[5] מֵאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁל קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרֵב[6].**

4) שם. בהלכה הקודמת המדובר כשנתערבה בהמת קדשים בבהמות שדינן מיתה, ובהלכה זו אנו עוסקים בתערובת באיסורי מזבח. פירוש, בהמות שאסור להקריבן למזבח, כגון שור שהמית אדם או שרבע אשה על־פי עד אחד או על־פי הבעלים, שאינו נסקל אלא על־פי שני עדים כשרים, או בהמה טריפה וכדומה. 5) שמא בהמת קדשים היתה היפה ביותר. 6) אם היתה עולה – מקריב עולה, ואם שלמים – שלמים. וכיצד הוא עושה? לוקח מדמי המכירה סכום שווה למחיר הבהמה השמנה ביותר, ואומר: בהמת הקדשים שנתערבה, בכל מקום שהיא תהא מחוללת על כסף זה, וקדושת הקרבן עוברת בזה על הכסף. נתבאר כבר כמה פעמים, שקרבן תמים אין לו פדיון, ולפיכך ירעו עד שיפול בהם מום.

4 **ג. נִתְעָרְבוּ[7] קָדָשִׁים בְּחֻלִּין תְּמִימִים - יִמָּכְרוּ הַחֻלִּין**
5 **שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין[8] וְיִקְרְבוּ כֻּלָּן. כֵּיצַד?**
6 **אַרְבַּע בְּהֵמוֹת שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאַרְבַּע בְּהֵמוֹת חֻלִּין**
7 **תְּמִימִים - יִמָּכְרוּ הָאַרְבַּע שֶׁל חֻלִּין[9] לְמִי שֶׁהוּא צָרִיךְ**
8 **לְהָבִיא שְׁלָמִים וְיִקְרְבוּ הַכֹּל שְׁלָמִים. וְכֵן בְּעוֹלָה אוֹ**
9 **בְּאָשָׁם. וְהַדָּמִים חֻלִּין לְכָל דָּבָר, שֶׁהֲרֵי דְּמֵי חֻלִּין הֵן.**

7) שם. 8) מין הזבח שנתערב, אם שלמים – שלמים, ואם עולה – עולה. 9) יאמר לקונה בפירוש, שהוא מוכר לו את ארבע הבהמות שהן חולין. תקנה זו היא יותר יעילה מזו שבהלכה ב.

10 **ד. נִתְעָרֵב[10] שׁוֹר הֶקְדֵּשׁ בִּשְׁוָרִים שֶׁל חֹל - גָּדוֹל**
11 **שֶׁבְּכֻלָּן הֶקְדֵּשׁ[11], וְיִמָּכְרוּ[12] הַשְּׁאָר לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין.**
12 **נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים[13] מִין בְּמִינוֹ[14] - זֶה יִקְרַב**
13 **לְשֵׁם בְּעָלָיו[15], וְזֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעָלָיו, אַף עַל פִּי**
14 **שֶׁאֵין כָּל אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר קָרְבָּנוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים**
15 **אֲמוּרִים? בְּקָרְבְּנוֹת נָשִׁים, שֶׁאֵין בָּהֶם סְמִיכָה[16]; אֲבָל**
16 **קָרְבְּנוֹת אֲנָשִׁים, הוֹאִיל וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִסְמֹךְ עַל**
17 **רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ - חֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ עַד שֶׁיִּתֵּן הָאֶחָד**
18 **חֶלְקוֹ לַחֲבֵרוֹ[17], אוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל מוּם בַּכֹּל, וְיִמָּכְרוּ,**
19 **וְיָבִיאוּ כָּל אֶחָד בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מֵאוֹתוֹ הַמִּין.**

10) תוספתא מנחות פי"ג הלכה ב. 11) כלומר, יקריב את הגדול שבהם לאותו מין קרבן, אם עולה – עולה, ואם שלמים – שלמים. והמדובר כשכל השוורים הם של המקדיש, ולפיכך הוא יכול להקריב את הגדול, אבל כשנתערב בשוורים של אחרים אין המקדיש יכול להקריב את הגדול, שמא אין זה שור שלו, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ובתוספתא מנחות שם כתוב בפירוש: שנתערב "בשוריו". וראה גמרא מנחות קח: 12) והדמים שיקבל בעד השוורים הם חולין. ואפילו אם אחד מהנמכרים הוא הקדש, אין קדושתו עוברת על הדמים, כי קרבן שאין בו מום אינו מתחלל (ראה רש"י שם). 13) משנה זבחים עא: 14) עולה בעולה או שלמים בשלמים, והם של שני בני אדם. 15) לשם מי שהוא בעליו. 16) ראה למעלה פרק ד הלכה יד, בפנים ובהערות. 17) המדובר בקדשים קלים שהם ממון בעלים, אבל קדשי קדשים אינם ממונו ואינו יכול ליתנם במתנה (אולם יש לתמוה, שהרי רבינו פסק בפרק ד מהלכות מעילה הלכה ח, ש"המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום". ראה הגהות ר' עקיבא איגר במשנה שם).

20 **ה. נִתְעָרְבוּ מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ[18], כְּגוֹן עוֹלָה**
21 **בִּשְׁלָמִים - לֹא יִקְרְבוּ אֲפִלּוּ כַּחֲמוֹרָה שֶׁבָּהֶן[19],**
22 **שֶׁאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפִּסּוּל.**

18) שם עה: 19) להקריב שניהם עולה. במשנה שם המדובר באשם ושלמים ששניהם נאכלים, אלא שזה נאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולפנים מן הקלעים בעזרה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם ולכל אדם מישראל. ונחלקו בזה ר' שמעון ורבנן. ר' שמעון אומר: "ישחטו בצפון (כדין אשם) ויאכלו כחמור שבהם", וחכמים חולקים ואומרים "אין מביאים קדשים לבית הפסול", פירוש אין לגרום לקדשים פסול על ידי צמצום זמן אכילתם, כי שמא לא יספיקו לאכול את כל הבשר, והנשאר ייפסל בנותר. אבל רבינו מדבר כאן בעולה ושלמים, ובמקרה זה אין אנו צריכים כלל לנימוק שאין מביאים קדשים לבית הפסול, שהרי רבינו בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ד פסק שהמעלה בשר קדשים קלים למזבח – לוקה, ואם כן אי־אפשר להקריבם כחמור שבהם. ונראה שרבינו נקט כאן "עולה ושלמים" לדוגמה, לבאר את המונח "מין בשאינו מינו", שלא תטעה לפרש כגון שור וכבש, אבל ההלכה עצמה כוללת כל סוגי תערובות של מין בשאינו מינו, ובהלכות הבאות מפורטים דיני כל סוג תערובת בפני עצמו.

23 **ו. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מְמַעֲטִין בִּזְמַן אֲכִילָתָן, כָּךְ אֵין**
24 **מְמַעֲטִין בְּאוֹכְלֵיהֶן[20] וְלֹא בִּמְקוֹם אֲכִילָתָן[21]. אֶלָּא**
25 **כֵּיצַד יַעֲשֶׂה?[22] יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם,**
26 **וְיִמָּכֵר כָּל אֶחָד מֵהֶן לְבַדּוֹ[23], וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה**
27 **שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין הָאַחֵר,**
28 **וַיַּפְסִיד הַמּוֹתָר[24] מִבֵּיתוֹ.**

20) כגון בכור ומעשר בהמה, ששניהם נאכלים לשני ימים ולילה, אלא שהמעשר מותר לכל אדם מישראל, ובכור נאכל רק לכהנים. 21) לא מצאנו דבר שיהיה בו צמצום במקום ולא יהיה בו גם צמצום או באוכליו או בזמן אכילתו, ולפיכך לא נתבאר למה הביא רבינו דין זה בכלל. 22) זה נמשך גם להלכה הקודמת. 23) שאם ימכור שניהם יחד, לא ידע כמה מחיר היפה שבהם. 24) ההפרש, שבין דמי יפה ובין דמי גרועה.

29 **ז. אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִקְרִיב עוֹלָה שֶׁחַיָּב בָּהּ אוֹ**

שְׁלָמִים שֶׁהָיָה חַיָּב לְהַקְרִיבָן[25] - הֲרֵי זֶה מַקְרִיב[26] מִדְּמֵי הַתַּעֲרֹבֶת עוֹלָה אַחֶרֶת וּשְׁלָמִים אֲחֵרִים.

25) כדי שלא יאחר קיום נדרו. 26) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ב.

ח. חַטָּאת[27] שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּשְׁלָמִים - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן חַטָּאת. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב חַטָּאת אַחֶרֶת עַל חַטָּאת שֶׁהִפְרִישָׁהּ לוֹ - כֻּלָּן יָמוּתוּ[28].

27) תוספתא שם. 28) כדין חטאת שאבדה וכיפרו בעליה לפני שנמצאה (למעלה פרק ד ה"א). וסובר רבינו, שנתערבה - דינה כאבודה. ראה כסף־משנה ולחם־משנה.

ט. וְכֵן[29] אִם נִתְעָרְבוּ מָעוֹת חַטָּאת בִּמְעוֹת אָשָׁם - לוֹקֵחַ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, וּמְחַלֵּל דְּמֵי חַטָּאת בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עַל חַטָּאת, וּדְמֵי אָשָׁם עַל אָשָׁם. וְאִם כְּבָר קָרְבָה חַטָּאתוֹ[30] - יוֹלִיךְ כָּל הַמָּעוֹת לְיָם הַמֶּלַח[31]. וְאִם כְּבָר קָרְבָה אֲשָׁמוֹ[32] - יִפְּלוּ הַכֹּל לִנְדָבָה[33].

29) תוספתא שם. 30) לפני שחילל הכסף, והרי כאן דמי חטאת שכיפרו בעליה לפני שנמצאה האבודה מעורבים בדמי אשם. 31) כמו בפרק ב הלכה א. 32) והחטאת לא קרבה. 33) פירוש, כל מה שישאר אחרי שיקנה בהמה יפה ויקריבנה לחטאת – יפול לנדבה כדין מותר אשם.

י. תּוֹדָה[34] שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּתְמוּרָתָהּ[35] - שְׁתֵּיהֶן תִּקְרַבְנָה, וְיָנִיף הַלֶּחֶם עִמָּהֶן[36]. וְכָךְ[37] אִם נִתְעָרְבָה תּוֹדָה בִּשְׁאָר זְבָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁקָּרְבָה תּוֹדָתוֹ - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה תּוֹדָה אַחֶרֶת, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה זֶבַח אַחֵר.

34) שם. 35) אם אמר על בהמת חולין הרי זו תמורת תודה זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): "ואם המר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 36) עם התודה מביאים ארבעים חלות (לחמי תודה) ומניפין אותן בעזרה ביחד עם התודה, ואם נתערבה התודה בתמורתה מניפים הלחם עם שתיהן (ראה לקמן פרק יב הלכה ח, והלכה יג). 37) זה נמשך להלכות י־ז. תוספתא שם הלכה ג. סתם רבינו ולא פירש אם תודה שניה זו טעונה לחם או לא, וכן בתוספתא אין רמז ללחם. ראה ראב"ד וכסף־משנה כאן.

יא. נִתְעָרְבָה בְּאֵיל נָזִיר[38] - שְׁתֵּיהֶם תִּקְרַבְנָה[39], וְיָנִיף הַלֶּחֶם[40] עִמָּהֶן.

38) שם. נזיר מביא איל לשלמים. 39) ואע"פ שהזרוע נאכל כקדשי קדשים וממעט באוכליו, מפני שלא חששו לחלק קטן כזה (כסף־משנה). 40) ראה הערה לה.

יב. בְּכוֹר[41] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח - שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם[42], וְיֵאָכְלוּ בְּכוֹר[43]. וְלָמָּה לֹא יִקְרְבוּ? לְפִי שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל לְכָל אָדָם עַד חֲצוֹת, וְהַבְּכוֹר לִשְׁנֵי יָמִים, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לַכֹּהֲנִים;

וְאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל, וְאֵין מְמַעֲטִין בַּאֲכִילָתָן.

41) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ד, פסחים צח: 42) רבינו השמיט כאן דברי רבא (פסחים שם.) הנוגעים לתקנתו של הפסח שצריך פדיון, היינו שמביא בהמה ומחלל עליה את הפסח ומקריבה שלמים, כדין מותר פסח. 43) כחומרת בכור שאסור לשוחטו באטליז הקבוע, ושחיטת בהמות חולין, וגם אין מוכרים את בשרו באיטליז ואין שוקלים אותו במשקלות אלא באומד, אבל באכילה עצמה אין בבכור בעל מום כל חומרה (ראה רש"י שם, וכסף־משנה כאן).

יג. וְכֵן מַעֲשֵׂר[44] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח, כְּשֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם יֵאָכְלוּ כְּמַעֲשֵׂר. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרְבוּ - יֵאָכְלוּ בְּמוּמָן[45].

44) תוספתא זבחים שם. גם כאן צריך לחלל את הפסח על בהמה אחרת ויקריבנה שלמים (לחם־משנה). 45) בלי כל תיקון, שהרי אין כל הבדל בין דיני בכור לדיני מעשר בעלי מומים.

יד. וְכֵן שְׁאָר קָדָשִׁים[46] שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּבְכוֹר וּבְמַעֲשֵׂר - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם, וְיֵאָכְלוּ כִּבְכוֹר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם אוֹ כְּמַעֲשֵׂר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם.

46) משנה זבחים עא:

טו. אָשָׁם[47] שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁלָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַקְרִיבִין מִשְּׁנֵיהֶן אֶלָּא הָאֵמוּרִין אֲבָל הַבָּשָׂר נֶאֱכָל - לֹא יִקְרְבוּ[48], אֶלָּא יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה אָשָׁם, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שְׁלָמִים, וְהַמּוֹתָר יַפְסִיד מִבֵּיתוֹ. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - שְׁנֵיהֶן יִפְּלוּ לִנְדָבָה[49].

47) משנה שם עה: 48) מפני שאשם נאכל ליום ולילה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, ו"אין מביאים קדשים לבית הפסול" (למעלה הלכה ה). 49) עולות ציבור, כדין מותר אשם (ראה למעלה הלכה ח בדין חטאת).

טז. כָּל הַקָּדָשִׁים[50] אֲפִשָׁר שֶׁיִּתְעָרְבוּ מִין בְּמִינוֹ, חוּץ מִן הַחַטָּאת עִם הָאָשָׁם; שֶׁאֵין הָאָשָׁם אֶלָּא מִזִּכְרֵי כְּבָשִׂים, וְאֵין לְךָ חַטָּאת מִן הַכְּבָשִׂים אֶלָּא נְקֵבָה.

50) משנה שם עא:

יז. וְכָל אֵלּוּ הַמִּתְעָרְבִין[51] בַּחַיִּים, אִם הִקְרִיב - הֲרָצָה, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[52].

51) גמרא שם עג: 52) ראה למעלה הלכה א, ובהערות שם.

יח. בְּהֵמָה[53] שֶׁנִּמְצֵאת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד מִגְדַּל עֵדֶר[54], וּכְמִדָּתָהּ[55] לְכָל רוּחַ: אִם נְקֵבָה בַּת שְׁנָתָהּ הִיא - כּוֹנְסָהּ לְכִפָּה עַד שֶׁתָּמוּת, שֶׁמָּא חַטָּאת הִיא[56]. הָיְתָה בַּת שְׁתַּיִם[57] - יְבִיאֶנָּה שְׁלָמִים[58], וְיָבִיא עִמָּהּ לֶחֶם[59],

שֶׁמָּא תּוֹדָה הִיא[60]. מָצָא זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים - אֵין לוֹ תַּקָּנָה, שֶׁמָּא אָשָׁם הוּא[61] וַעֲדַיִן לֹא כִּפְּרוּ בְּעָלָיו[62]. מָצָא זָכָר בֶּן שָׁנָה[63] - מַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וּמֵבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת תַּחְתָּיו, וּמַתְנֶה וְאוֹמֵר: אִם עוֹלָה הָיָה - זֶה עוֹלָה תַּחְתָּיו, וְאִם שְׁלָמִים הָיָה - זֶה שְׁלָמִים תַּחְתָּיו; וּמַקְרִיב הָאֶחָד עוֹלָה, וּנְסָכָיו[64] מִשֶּׁל צִבּוּר[65], וְהָאַחֵר שְׁלָמִים עִם הַלֶּחֶם, שֶׁמָּא תּוֹדָה הָיָה. וּמַה יֵּעָשֶׂה בָּזֶה הַנִּמְצָא? יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ. שֶׁאִם פִּגֵּל הָיָה בְּכוֹר אוֹ מַעֲשַׂר[66] - בְּמוּמוֹ הוּא נֶאֱכָל; וְאִם פֶּסַח אַחַר זְמַנּוֹ הוּא - הֲרֵי זֶה שְׁלָמִים[67]; וּבִזְמַנּוֹ - הַכֹּל נִזְהָרִין בּוֹ[68]. וְאִם תֹּאמַר: שֶׁמָּא אֲשַׁם נָזִיר אוֹ אֲשַׁם מְצֹרָע[69] הוּא - אֵינָן מְצוּיִין תָּמִיד, לְפִיכָךְ לֹא חָשׁוּ לָהֶן.

53) משנה שקלים פרק ז, ד. ופירושו של ר' יוחנן קידושין נה: 54) שם עיר קרובה לירושלים. 55) כמרחק זה. בהמות הנמצאות שם, רובן זבחי קרבנות הם. 56) ואין לה תקנה. דברי אביי שם. 57) ופסולה לחטאת ולעולה, ואין אנו חוששים שמא נאבדה לפני זמן רב כשהיתה בת שנה. 58) "שלמים" הוא שם כולל לשלמים ותודה. 59) ראה למעלה הלכה י, והערה לה. 60) מלשונו של רבינו משמע שמקריב רק אותה הבהמה, ואף־על־פי שתודה נאכלת ליום ולילה, ושלמים לשני ימים ולילה, ואין מביאים קדשים לבית הפסול (ראה הלכה יב), כאן מותר להקריב מפני שזה כדיעבד, שהרי אין תקנה אחרת לאותו קרבן (הר המוריה). אולם בגמרא שם נאמר בפירוש שמביא גם בהמה אחרת (ראה לחם־משנה). 61) קרבן אשם הוא בן שתים. 62) שאם כיפרו יש לו תקנה ברעייה עד שיומם, ודמיו נופלים לנדבה (למעלה פרק ד הלכה יד). 63) והרי הוא ספק עולה ספק שלמים. 64) שמן ויין שמביאים עם הקרבנות. 65) שהרי אין על מי להטיל חובת הבאתם, משנה שקלים שם. 66) שאין להם פדיון. 67) גם בדין זה אנו צריכים להסברו של "הר המוריה" שהבאנו בהערה נט, שהרי פסח אחר זמנו נאכל ליום ולילה, ושלמים אחרים נאכלים לשני ימים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול. 68) משגיחים עליו שלא יאבד. 69) שניהם באים בני שנה.

יט. נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים אַחֵר שֶׁנִּשְׁחֲטוּ[70] - יֵאָכְלוּ כֻּלָּם שֶׁבָּהֶן. נִתְעָרְבוּ בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[71] אוֹ בְּחֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה - תִּעֲבַר צוּרָתָן[72] וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.

70) משנה זבחים עה: ותוספתא שם פרק ח, ד. 71) תוספתא שם. 72) ילינו אותן, כדי שיפסלו בלינה. שאסור לשרוף קדשים שלא נפסלו.

כ. אֵיבְרֵי חַטָּאת[73] שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאֵיבְרֵי עוֹלָה[74] - מַנִּיחִין הַכֹּל עַד שֶׁיִּפָּסְדוּ וּתְעֲבַר צוּרָתָן, וְשׂוֹרְפִין אוֹתָן[75] בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׂוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[76].

73) משנה שם עז. 74) שטעונים הקטרה על המזבח, אבל איברי חטאת נאכלים לכהנים ואסור להקטירם. 75) כדעת רבנן שם. ואין להם ביטול, מפני שאיברים חשובים הם ואינם בטלים בתערובת. 76) בתוך העזרה. ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ז הלכה ג.

כא. אֵבֶר[77] שֶׁל בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֵיבְרֵי קָדָשִׁים, אֲפִלּוּ אֵבֶר בְּאֶלֶף אֵיבָרִים - יֵצְאוּ הַכֹּל לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. וַאֲפִלּוּ קָרְבוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת - הֲרֵי זֶה יִשָּׂרֵף בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׂוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

77) משנה שם עז:

כב. חֲתִיכוֹת[78] קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּחֲתִיכוֹת קָדָשִׁים קַלִּים, אוֹ הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנֶאֱכָלִין לִשְׁנֵי יָמִים - יֵאָכְלוּ כְּחָמוּר שֶׁבָּהֶן.

78) משנה שם עה:

כג. חֲתִיכָה[79] שֶׁל חַטָּאת טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חַטָּאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּטְמָא שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר - הֲרֵי זֶה תַּעֲלֶה[80], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּתְרוּמוֹת[81].

79) ברייתא יבמות פא: 80) מתבטלת, ומותר לאכול את התערובת. המדובר בחתיכות קטנות שאינן ראויות לכבד בהן אורחים. בגמרא שם מעמיד ריש לקיש את הברייתא כשנימוחה שאין בה כל חשיבות, אבל ר' יוחנן שהלכה כמותו מעמידה בחתיכות קטנות, שלא כל אדם מחשיב אותן. ראה תוספות שם ד"ה ר' יוחנן וד"ה דברי. וראה למעלה הלכה כ. 81) בהלכות תרומות פרק יד הלכה יד.

כד. אֲבָל[82] חֲתִיכָה שֶׁל חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֻלִּין, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֻלִּין - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יַעֲלוּ, אֶלָּא יֵאָכֵל הַכֹּל לַכֹּהֲנִים[83] כְּכָל הַמְּדֻמָּעוֹת[84].

82) שם. 83) זהו הנימוק למה אינה מתבטלת, מפני שאפשר להאכיל הכל לכהנים, מה־שאין־כן בהלכה הקודמת. 84) תערובת של קודש וחולין.

יום ב' י"ג אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבאר כל הפסולין לעבודה שמלקו, והמולק בלילה, וכל שהיה פסולו בקודש.

א. כָּל הַפְּסוּלִין[2] לָעֲבוֹדָה שֶׁמֻּלְקוּ[3] - מְלִיקָתָן פְּסוּלָה[4]. וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹתוֹ הָעוֹף פָּסוּל - אֵינוֹ כִּנְבֵלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר לְטַמְּאָה[5]. וְכֵן אִם מָלַק בַּלַּיְלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט[6] חֻלִּין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ[7] - אֵינָם כִּנְבֵלָה.

2) משנה, זבחים סח, א. 3) קרבנות העוף אינם נשחטים

בסכין, אלא הכהן מולקם מן העורף בציפרנו, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו". 4) שמליקה טעונה כהן כשר, שנאמר (שם): "והקריבו הכהן וגו' ומלק". 5) האוכל נבילת עוף טהור – טמא. אבל כשמלק פסול קדשים, אע"פ שהקרבן נפסל, מועילה המליקה להוציא מטומאת נבילה. 6) עופות. 7) והוא־הדין לשחט קדשים בפנים, ברייתא שם סט, א.

1 **ב. מָלַק תּוֹרִים[8] שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן[9] וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר**
2 **זְמַנָּם, וְשֶׁיָּבַשׁ גַּפָּהּ[10] וְשֶׁנִּסְמֵית עֵינָהּ[11] וְשֶׁנִּקְטְעָה**
3 **רַגְלָהּ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר. זֶה הַכְּלָל: כֹּל**
4 **שֶׁהָיָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ[12] - פְּסוּלָה וְאֵינָהּ נְבֵלָה; לֹא**
5 **הָיְתָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר.**

8) משנה, שם. 9) תורים כשרים גדולים בלבד משיזהיבו נוצותיהם, ובני יונה באים רק כשהם קטנים, כל זמן שעוקרים נוצה גדולה ומתמלא מקומה דם (הל' איסורי מזבח פ"ב ה"ג). 10) כנפה. 11) שנחטטה העין, אבל אם איבדה ראייתה והיא שלימה, כשרה להקרבה. מומים אינם פוסלים בעוף אלא נטילת אבר, ויבש אבר - דינו כניטל האבר. "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף (פירוש, עולת בהמה צריכה להיות תמימה ובאה רק מן הזכרים, אבל לא עולת העוף), יכול יבש גפה, נקטעה רגלה ונחטטה עינה? תלמוד־לומר "מן העוף" ולא כל העוף" (ברייתא קידושין כד, ב ובכמה מקומות). 12) שנפסל אחרי שהביאו לעזרה (רש"י שם. ו'תוספות' ד"ה אמר, מפרשים שנפסלו אחרי שחיטה).

6 **ג. לְפִיכָךְ, הַמּוֹלֵק[13] וְנִמְצֵאת טְרֵפָה[14], אוֹ שֶׁמָּלַק**
7 **בְּסַכִּין, אוֹ שֶׁמָּלַק חֵלִין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ -**
8 **הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה[15] לְכָל דָּבָר; שֶׁאֵין הַמְּלִיקָה מַתֶּרֶת**
9 **וּמְטַהֶרֶת אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא כָּשֵׁר לַמִּזְבֵּחַ.**

13) משנה, שם סט, ב. 14) טריפות פוסלת את העוף למזבח (שם פ"ג ה"א). 15) משנה, שם סח, א.

10 **ד. אֲבָל הַנִּרְבָּע[16], וְהַמִּקְצֶה[17] וְהַנֶּעֱבָד[18], וְהָאֶתְנָן[19]**
11 **וְהַמְּחִיר[20], וְהַטְּמְטוּם וְהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס, שֶׁנִּמְלְקוּ - הֲרֵי**
12 **אֵלּוּ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר, וּמְטַמְּאִין בְּגָדִים בְּבֵית**
13 **הַבְּלִיעָה; שֶׁאֵין הַקְּדֵשָׁה חָלָה עֲלֵיהֶן, וַהֲרֵי אֵין**
14 **פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.**

16) שם פה, ב. 17) שהופרש להקריבו לעבודה־זרה. 18) כאליל. 19) אתנן זונה. 20) מחיר כלב, היינו שמכר כלב וקיבל במחירו בהמה כשרה. כתוב בתורה (דברים כג, יט): "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך".

15 **ה. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת[21], שֶׁחַטָּאת הָעוֹף**
16 **נַעֲשֵׂית לְמַטָּה[22], וְעוֹלַת הָעוֹף לְמַעְלָה[23]. חַטָּאת**
17 **הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַזָּיָתָהּ**
18 **כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת[24] בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה[25], בֵּין**
19 **שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם עוֹלָה בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת.**

21) פ"ו ה"כ, ופ"ז ה"ו. 22) מזים את דמה בחציו התחתון של המזבח. קו אדום היה חוגר את המזבח באמצעו, ונקרא "חוט הסיקרה" ומבדיל בין מקום הדמים הניתנים למעלה ומקום הניתנים למטה. 23) להיפך מקרבנות בהמה, שהחטאת מעשיה למעלה והעולה למטה. 24) הזה את הדם ומיצה את הנשאר בצוואר. 25) מיצוי בלי הזיה. או שהבדיל את הראש מן הגוף, ובחטאת נאמר בפירוש (ויקרא ה, ט): "ומלק... ולא יבדיל".

20 **ו. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַטָּה, אֲפִלּוּ מָלַק סִימָן**
21 **אֶחָד לְמַטָּה וְסִימָן אֶחָד לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין**
22 **שֶׁמְּלָקוֹ כִּמְלִיקַת עוֹלָה[26] בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה**
23 **חַטָּאת, בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם**
24 **עוֹלָה.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שחטאת העוף נעשית למטה, ועולת העוף למעלה. חטאת העוף שעשאה למעלה פסולה... וכן עולת העוף שעשאה למטה... פסולה".

ומשמעו בעבודת האדם, ידוע החילוק שבין חטאת לעולה, שחטאת באה לכפר, ועולה היא דורון, על־דרך "פרקליט שנכנס, ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, "כאדם שסרח במלך וריצהו על־ידי פרקליטין, וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו".

וזהו הפירוש הפנימי במה ש"חטאת נעשית למטה, ועולת העוף למעלה", שאפילו אחרי הכפרה שכבר עשה תשובה והביא קרבן לבית־המקדש וכבר הקריבוהו על גבי המזבח, בכל זאת "נעשית למטה" והוא בבחינת 'תשובה תתאה' עד שיביא עולה כדי לרצות, ואז יתעלה למעלה. עניין זה מתבטא גם במה שכתב הרמב"ם ש"בעלי־תשובה דרכן להיות שפלים וענווים ביותר", ולכן "חטא גמור הוא לומר לבעל־תשובה זכור מעשיך הראשונים, והוא בכלל האיסור של "ולא תונו איש את אחיו".

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן נג)

26) שהבדיל הראש מן הגוף.

25 **ז. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁמְּלָקָהּ לְמַטָּה[27] כִּמְלִיקַת עוֹלָה**
26 **לְשֵׁם חַטָּאת, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ**
27 **כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם עוֹלָה - פְּסוּלָה[28].**

27) כמצוותה. 28) שינוי השם פוסל בעוף כמו בחטאת בהמה. ראה לקמן פט"ו ה"א.

28 **ח. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת**
29 **לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת -**
30 **פְּסוּלָה[29]. כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם חַטָּאת - כְּשֵׁרָה[30],**
31 **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא עָלְתָה לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה[31].**

29) אע"פ שעשאה במקומה, כיוון ששינה מעשיה – פסולה. 30) כעולת בהמה שעשאה שלא לשמה. 31) חייבים להביא עולה אחרת.

32 **ט. כָּל אֵלּוּ הָעוֹפוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ מִפְּנֵי מְקוֹם עֲשִׂיָּתָן אוֹ**

מִפְּנֵי שִׁנּוּי מַעֲשֵׂיהֶן אוֹ שִׁנּוּי שְׁמָם - אֵינָן כְּנִבְלַת הָעוֹף[32] לְטַמְּאָה. וְכֵן חַטַּאת הָעוֹף אוֹ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְפַּגְּלָה[33] אוֹ נִטְמְאָה אוֹ נַעֲשֵׂית נוֹתָר - אֵינָהּ מְטַמְּאָה[34] בְּבֵית הַבְּלִיעָה[35] כְּנִבְלַת הָעוֹף. שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.

32) משנה, זבחים סו, ב. 33) דיני פיגול מבוארים לקמן פרק יג. 34) ברייתא, שם סט, א. 35) נבלת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה אלא כשאוכלים אותה ובשעה שהיא נוגעת בבית הבליעה.

י. חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק - נַעֲשֵׂית כְּמִצְוָתָהּ, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת[36], אֶלָּא תִּשָּׂרֵף כְּכָל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין. וְכֵיצַד תָּבוֹא עַל הַסָּפֵק? כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה הָאִשָּׁה סְפֵק זָבָה אוֹ סְפֵק יוֹלֶדֶת[37] וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאֵין לָנוּ חַטַּאת בְּהֵמָה עַל סָפֵק; שֶׁאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אִם לֹא חָטָא - יָבִיא אָשָׁם תָּלוּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׁגָגוֹת[38].

36) נזיר כט, א. 37) שאינן נטהרות לגמרי עד שמביאות קרבנותיהן, לפיכך התירו להן להביא קרבנות מספק, אבל חוטא שהוא חייב להביא חטאת העוף, אינו מביא על ספק חטא (הל' שגגות פי"א ה"ב). 38) פ"ח ה"א.

יא. חַטַּאת הָעוֹף[39] הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק וְנוֹדַע לָהּ שֶׁהִיא חַיֶּבֶת בָּהּ וַדַּאי: אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - תֵּעָשֶׂה וַדָּאִית וְתֵאָכֵל[40]; וְאִם אַחַר שֶׁנִּמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - הֲרֵי זֶה גּוֹמֵר הַזָּיַת דָּמָהּ וְתַמְצִיתוֹ[41] וְתִשָּׂרֵף[42], כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק תֵּאָכֵל, שֶׁהֲרֵי בַּתְּחִלָּה עַל סָפֵק בָּאָה[43].

39) משנה, כריתות כב, ב. וגמרא שם כו, ב. 40) משנה, שם. 41) מיצוי מותר הדם שבצוואר. 42) שם כו, ב. מחלוקת רב ורבי יוחנן, ופסק כרבי יוחנן. 43) וקל לטעות.

יב. נוֹדַע לָהּ שֶׁאֵינָהּ חַיֶּבֶת בָּהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְלְקָה - הֲרֵי זוֹ תִּקָּבֵר[44].

44) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם כו, ב - מפרשים שמן התורה מותרת בהנאה, שהרי חולין הוא, מאחר שלא הוזה הדם ולא כיפרה ספיקה, ורבנן אסרוה. ראה למעלה פ"ד ה"כ בדין אשם תלוי.

יום ג' י"ד אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יבאר חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף מפורשות או סתומות.

א. חַטַּאת הָעוֹף[2] שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּעוֹלַת הָעוֹף[3], אוֹ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּחַטַּאת הָעוֹף, אֲפִלּוּ אַחַת בְּרִבּוּא - כֻּלָּן יְמוּתוּ[4]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ מִפְּרָשׁוֹת בִּשְׁעַת לְקִיחַת הַבְּעָלִים זוֹ חַטָּאת וְזוֹ עוֹלָה; אֲבָל אִם הֵבִיא עוֹפוֹת לְחוֹבָתוֹ, מֵהֶן חַטָּאת וּמֵהֶן עוֹלָה, וְלֹא פֵּרֵשׁ אֶלָּא כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְנִתְעָרְבָה חַטָּאת אוֹ עוֹלָה בְּחוֹבָה[5] זוֹ הַסְּתוּמָה - יֵשׁ לָהֶן דִּינִים אֲחֵרִים[6].

2) נקדים פירושם של מונחים אחדים הנזכרים כמה פעמים בשלושת הפרקים הבאים: א) "קן" - משמעותו שתי תורים או שני בני יונה שהופרשו להקריבם על המזבח. ב) "חובה" או "קן חובה" - קן, אחד חטאת ואחד עולה שאדם מחוייב להביא. ג) "קן סתומה" - קן חובה, שבשעת לקיחתו, לא קבעו הבעלים איזה עוף לחטאת ואיזה לעולה. ד) "קן נדבה" - אדם שהתנדב להקריב "קן" מביא שני עופות כאמור, ושניהם עולות. ה) "פרידה" - עוף אחד. 3) אפילו אחת בריבוא. 4) מפני שחטאת נעשית בחציו התחתון של המזבח ועולה בעליון, ואם שינה פסול. 5) קן שלם, היינו זוג, אחד לחטאת ואחד לעולה. 6) מפני שהרשות ביד הבעלים להקריב איזה מהם שירצה לחטאת או לעולה.

ב. וְכֵיצַד דִּינֵיהֶן? אִם נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּחוֹבָה[7] זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן חַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה בִּלְבַד[8]; אֲבָל מִנְיַן הָעוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה עִם הַחַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין[9], שֶׁהֲרֵי נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּעוֹלוֹת.

7) כגון קן של זב, זבה, יולדת ענייה או של חוטא עני שנכנס למקדש או אכל קודש בטומאה, או שעבר על שבועה, שמביא קן במקום כבשה. 8) לדוגמא: אם הביא שני קינים שהם ארבעה עופות יכול להקריב מהם שתי חטאות, שהרי רשאי הוא להקריב למטה שתי חטאות מתוך שני הקינים איזה מהם שירצה ואין כאן כל חשש של תערובת עולה, אבל שלוש חטאות אסור לו להקריב, כי שמא כל שלושת העופות שהקריב הם מן קיני החובה ואין בהם רק שתי חטאות. 9) אחרי שהקריב שתי חטאות נשארו בתערובת שתי עולות וחטאת אחת וכל עוף הוא ספק חטאת שנתערבה, ספק עולה. והוא הדין אם נתערבה עולה בשני קיני חובה, מקריב שתי עולות, ושלושת עופות שנשארו - פסולים.

ג. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּחַטָּאת[10] - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר[11], וְחֲצִיָּהּ פָּסוּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַטָּן, כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת.

10) לשון המשנה שם. ופירשום הראב"ד והרא"ש, שמספר העופות שבקיני החובה היה פי שניים ממספר החטאות שנתערבו, כגון שנתערבו שתי חטאות בשני קינים סתומים. והמדובר כשהקריב הכהן חציים למעלה וחציים למטה בהתאם לסיומה של המשנה הקודמת. ודינם: חצי כשר וחצי פסול, פירוש שלושה עופות כשרים ושלושה פסולים, כי אנו חוששים שמא הקריב למעלה שתי החטאות שנתערבו ועוף אחד מהסתומות ונפסלו שתי החטאות ורק העוף השלישי הוא עולה וכשר, ולמטה הוקרבו שתי חטאות מקיני חובה ועולה השנייה ואם כן השתיים כשרות והעולה

פסולה. 11) כשנתערב מספר זוגי של חטאות ועשה חצי התערובת למעלה וחצי למטה כשר חצי התערובת, אבל אם נתערב מספר בלתי זוגי, כגון חטאת אחת, אין אפשרות מציאותית לחלק את כל התערובת לחצאים, אלא את מניין החובה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "חצי החובה כשר" שזה שייך בכל תערובת שהיא.

1 ד. וְכֵן אִם נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחוֹבָה זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין
2 כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה; אֲבָל מִנְיַן הַחַטָּאוֹת
3 שֶׁבַּחוֹבָה עִם הָעוֹלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין, שֶׁהֲרֵי
4 נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחַטָּאת. בֵּין שֶׁהָיְתָה הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה
5 מְרֻבָּה עַל הָעוֹלוֹת שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ, בֵּין שֶׁהָיוּ הָעוֹלוֹת
6 מְרֻבִּין עַל הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת
7 - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה. לְפִיכָךְ, אִם
8 הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּעוֹלוֹת - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר,
9 וְחֶצְיָהּ פָּסוּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה,
10 כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה.

11 ה. חוֹבָה סְתוּמָה וְחוֹבָה אַחֶרֶת סְתוּמָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ,
12 בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן מִשֵּׁם אֶחָד, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי
13 זָבִים, אוֹ מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי
14 יוֹלְדוֹת, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶם לְאָדָם אֶחָד בֵּין שֶׁהָיוּ
15 לִשְׁנַיִם: אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת[12] - מֶחֱצָה כָּשֵׁר
16 וּמֶחֱצָה פָּסוּל[13]. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ הַכֹּל
17 לְמַטָּה, אוֹ עָשָׂה חֶצְיָן לְמַעְלָה וְחֶצְיָן לְמַטָּה -
18 לְעוֹלָם מֶחֱצָה כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה פָּסוּל. מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חֶצְיָן
19 עוֹלָה וְחֶצְיָן חַטָּאת, וְהַחַטָּאת לְמַטָּה וְהָעוֹלָה
20 לְמַעְלָה. אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה - חֶצְיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן
21 עוֹלוֹת, וְאִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַטָּה - חֶצְיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן
22 חַטָּאוֹת. עָשָׂה חֶצְיָן לְמַטָּה וְחֶצְיָן לְמַעְלָה - חֲצִי
23 הַחֲצִי שֶׁנַּעֲשָׂה לְמַעְלָה כָּשֵׁר מִפְּנֵי הַתַּעֲרֹבֶת[14] וְהוּא
24 עוֹלוֹת, וַחֲצִי הַחֲצִי שֶׁל מַטָּה כָּשֵׁר וְהוּא חַטָּאוֹת.

12) מספר הקנים של האחת כמספר הקנים של השנייה. 13) במשנה שם: אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו, ושתיים לזו, שלוש לזו ושלוש לזו - מחצה כשר ומחצה פסול. ורבינו ממשיך ומבאר כאן טעמו של דין זה. 14) פירוש, מפני שמעורבים קרבנותיהם של שני בני אדם. ויש לחשוש, שמא הקריבו למעלה כל העופות של רחל ונפסלו חציים, היינו החטאות ולמטה היו כולם של לאה ונפסלו העולות.

25 ו. הָיוּ שְׁתֵּי הַחוֹבוֹת הַסְּתוּמוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ גְּדוֹלָה
26 מִזּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה אַחַת אַרְבַּע עוֹפוֹת וְהַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ:
27 אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ עָשָׂה הַכֹּל לְמַטָּה - מֶחֱצָה
28 פָּסוּל וּמֶחֱצָה כָּשֵׁר, וּמִטַּעַם שֶׁבַּאַרְנוּ. עָשָׂה חֶצְיָן
29 לְמַטָּה וְחֶצְיָן לְמַעְלָה: אִם אַחַר שֶׁשָּׁאַל עָשָׂה כֵּן -
30 הַמּוּעָט כָּשֵׁר, וְאִם מִדַּעְתּוֹ עָשָׂה - הַמְרֻבֶּה כָּשֵׁר.

31 ז. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁעָשָׂה הַכֹּהֵן מִדַּעְתּוֹ חֶצְיָן לְמַעְלָה
32 וְחֶצְיָן לְמַטָּה, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשֶּׁל אֶחָד
33 לְמַעְלָה וּלְמַטָּה - הֲרֵי זֶה הַמְרֻבֶּה כָּשֵׁר; הוֹאִיל וְדָבָר
34 יָדוּעַ שֶׁמִּקְצָת קָרְבְּנוֹתָיו לְמַעְלָה וּמִקְצָתָם לְמַטָּה,
35 יִהְיוּ כָּל קָרְבְּנוֹתָיו[15] כְּשֵׁרִים.

15) כלומר, מניין של כל קרבנותיו.

36 ח. שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ קִנֵּיהֶן בְּעֵרוּב, אוֹ שֶׁנָּתְנוּ דְּמֵי
37 קִנֵּיהֶן לַכֹּהֵן - לְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה הַכֹּהֵן יַקְרִיב חַטָּאת,
38 וּלְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה יַקְרִיב עוֹלָה; שֶׁאֵין הַקִּנִּין מִתְפָּרְשִׁין
39 אֶלָּא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים אוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַכֹּהֵן, כְּמוֹ
40 שֶׁבֵּאַרְנוּ.

41 ט. הָיוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן חַטָּאוֹת וְעוֹלוֹת, עָשָׂה שְׁתֵּיהֶן[16]
42 לְמַעְלָה אוֹ שְׁתֵּיהֶן לְמַטָּה - מֶחֱצָה כָּשֵׁר[17] וּמֶחֱצָה
43 פָּסוּל. עָשָׂה חֶצְיָן לְמַעְלָה וְחֶצְיָן לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע
44 אִם הַחַטָּאוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה אוֹ הָעוֹלוֹת - הֲרֵי
45 הַכֹּל פָּסוּל; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הָעוֹלוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה
46 וְהַחַטָּאוֹת לְמַעְלָה.

16) כלומר, כולן. 17) מפני שמין אחד - החטאות או העולות - נעשה כולו כמצוותו.

47 י. הָיוּ לְפָנָיו שְׁלֹשָׁה צִבּוּרֵי עוֹפוֹת, אֶחָד חַטָּאוֹת
48 וְאֶחָד עוֹלוֹת וְהָאֶחָד סָתוּם, חֶצְיוֹ עוֹלוֹת וְחֶצְיוֹ
49 חַטָּאוֹת וְלֹא פֵּרֵשׁ: אִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה
50 - מֶחֱצָה כָּשֵׁר[18] וּמֶחֱצָה פָּסוּל.

18) שהרי מחצית העופות נעשו במקומם.

51 יא. עָשָׂה חֶצְיָן לְמַעְלָה וְחֶצְיָן לְמַטָּה[19] - אֵין הַכָּשֵׁר
52 אֶלָּא הַסָּתוּם בִּלְבַד[20] שֶׁעָשָׂה חֶצְיוֹ לְמַעְלָה וְחֶצְיוֹ
53 לְמַטָּה. וְהוּא מִתְחַלֵּק בֵּין הַבְּעָלִים[21] וְעוֹלֶה
54 לִשְׁנֵיהֶן[22], שֶׁהֲרֵי הַכֹּהֵן אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאֵי זֶה מֵהֶן פֵּרֵשׁ
55 וּלְאֵי זֶה מֵהֶן הָיָה הַסָּתוּם. וּשְׁנֵי הַצִּבּוּרִין הַמְפֹרָשִׁין
56 פְּסוּלִין; שֶׁהֲרֵי לֹא יָדַע אֵי זֶה עָשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה
57 עָשָׂה לְמַטָּה, וְשֶׁמָּא הָעוֹלָה נַעֲשֵׂית לְמַטָּה וְהַחַטָּאת
58 לְמַעְלָה.

19) פירוש, הקריב ציבור אחד למעלה וציבור אחד למטה והציבור השלישי הסתום עשה חציו למעלה וחציו למטה. 20) שהרי חציו נעשה למעלה וחציו למטה כהלכתו, אבל המפורשים כולם פסולים, שמא עשה החטאות למעלה והעולות למטה. 21) המדובר, כשהקנים היו של שני בני אדם שהביאו סתומות והכהן הפריש חלק מהן. 22) מחציתו לזה ומחציתו לזה וישלימו את השאר.

יום ד' ט"ו אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) יבאר קן סתומה שפרח ממנה גוזל לבין העופות או לבין הקרבנות.

59 א. קֵן סְתוּמָה[2] שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה גּוֹזָל לָאֲוִיר, אוֹ

שֶׁפָּרַח לְבֵין הָעוֹפוֹת שֶׁיָּמוּתוּ כֻּלָּן[3], אוֹ שֶׁמֵּת גּוֹזָל אֶחָד - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי[4].

2) משנה קנים פרק ב, א. ראה ההגדרות בתחילת הפרק הקודם. 3) שדינם כך, כדוגמאות המובאות למעלה בפרק ח. 4) נקט "סתומה" לרבותא, שאפילו בקן סתומה, שקיים קשר בין שני הגוזלות, וכל אחד מהן היה ראוי בין לחטאת ובין לעולה, אין אנו אומרים שהנשאר הוא חציו חטאת וחציו עולה (אם לא פרח, והבעלים או הכהן קובעים איזה חטאת ואיזה עולה, עובר חלק החטאת מזה לזה, וכן חלק העולה) ואין לו תקנה, מכל־שכן בקן מפורשת, שפסק הקשר בין שני הגוזלות, דבוודאי שיכול ליקח זוג לנשאר (תפארת ישראל יכין ג).

ב. פָּרַח[5] לְבֵין הַקְּרֻבוֹת[6] - פָּסוּל וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ[7]; שֶׁהַגּוֹזָל[8] הַפּוֹרֵחַ מִקֵּן סְתוּמָה לְבֵין הַקְּרֻבוֹת - פָּסוּל וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ. כֵּיצַד? פָּרַח גּוֹזָל מִן הַסָּתוּם לַעֲשָׂרָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת: אִם עָשָׂה חֲמִשָּׁה לְמַטָּה וְשִׁשָּׁה לְמַעְלָה - חֲרֵי חָמֵשׁ עוֹלוֹת כְּשֵׁרוֹת[9] מֵהַשִּׁשָּׁה שֶׁל מַעְלָה[10], וְאַרְבַּע חַטָּאוֹת כְּשֵׁרוֹת מֵהַחֲמִשָּׁה עוֹפוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְמַטָּה; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַגּוֹזָל הַפּוֹרֵחַ הוּא אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה שֶׁל מַטָּה[11]. וְכֵן אִם עָשָׂה מֵהֶם שִׁשָּׁה לְמַטָּה וַחֲמִשָּׁה לְמַעְלָה - נִמְצָא הַכָּשֵׁר חָמֵשׁ חַטָּאוֹת וְאַרְבַּע עוֹלוֹת; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַגּוֹזָל מֵחֲמִשָּׁה שֶׁל מַעְלָה. נִמְצָא הַכָּשֵׁר מֵהָעֲשָׂרָה תִּשְׁעָה. חֲרֵי פָּסַל אֶחָד[12].

5) שם. 6) קנים סתומות של בעלים אחרים, שעומדות להקרבה. 7) שני גוזלות שבתערובת פסולים. 8) לשון המשנה. הסגנון מורה על נתינת טעם לדין האמור, אולם למעשה אין כאן כל נימוק אלא חזרה מילולית על הדין (ראה תפארת ישראל שמרגיש בזה). 9) שהרי נעשו למעלה כמצוותם. 10) בין אם זה שפרח הוא בין אלה שקרבו למעלה ובין אם כל הששה הם של בעלת התערובת, יש כאן חמש עולות כשרות. 11) והוקרבו רק ארבע חטאות משל בעלת התערובת, הרי תשעה גוזלות כשרים ושנים פסולים. 12) "והפורח בעצמו גם כן פסול". לשון רבינו בפירושו למשנה. ראה תפארת ישראל על המשנה שם יכין ובועז ב, וברטנורא ד"ה פרח, שהסבירו שבתערובת נפסל אחד – הפורח או אחר במקומו, והשני חבירו של הפורח, שהרי אי־אפשר להקריבו לא לחטאת ולא לעולה, שמא הוקרב הפורח לאותו קרבן. ולפירושם מקריבים עשרה, אולם רבינו כאן מפרש שהקריבו כולם, ושנים מהם פסולים. ולא פירש דינו של הגוזל הנשאר.

ג. אַרְבָּעָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת שְׁנִיּוֹת סְתוּמוֹת, פָּרַח אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לַשְּׁנִיּוֹת - פָּסַל אֶחָד מִן הַשְּׁנִיּוֹת[13]. אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ חָזַר אֶחָד[14] מִן הַשְּׁנִיּוֹת וּפָרַח לָרִאשׁוֹנוֹת - פָּסַל אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת[15]. וְנִמְצָא הַכָּשֵׁר מִן הָרִאשׁוֹנוֹת שְׁתַּיִם בִּלְבַד[16].

13) כל בבא זו, לא בשביל עצמה נאמרה, שהרי דינה כתוב כבר בסיפא של ההלכה הקודמת, אלא היא כעין הקדמה לדין השני. 14) כל מקום שנאמר בדינים אלה "חזר", אין הכוונה שחזר אותו עוף שפרח, שהרי במקרה זה אין כל בעיה והכל כמו שהיה לפני שפרח. אלא מתכוון לומר, שפרח אחד מן התערובת אל הקנים הראשונות, ואפשר שחזר אותו גוזל עצמו או אחר במקומו (רבינו בפירושו למשנה כאן). 15) ומובן שגם החוזר פסול כמו בפריחה הראשונה. במשנה שם אמרו: פרח מזו לזו, פוסל אחד בהליכתו. חזר, פוסל אחד בחזירתו. ובשני המקרים, גם הפורח עצמו או אחר במקומו – נפסל. 16) וכן מן השניות, יכול להקריב אחד לחטאת ואחד לעולה בלבד, שאם יקריב שתי חטאות יש לחשוש שמא אותו שחזר לראשונות היה משל השניות, ויקריבו אותו שם לחטאת, וביחד תהיינה שלוש חטאות משתי הקנים, והרי לא היו בשניות יותר משתי חטאות.

ד. חָזַר[17] אֶחָד וּפָרַח מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לַשְּׁנִיּוֹת, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם[18] - אֵינוֹ מוֹסִיף לְהַכְּסִיד[19] יָתֵר עַל זֶה; שֶׁאֲפִלּוּ הֵן מְעֹרָבוֹת כֻּלָּן זוֹ בָּזוֹ - מֻחֱצָה כָּשֵׁר וּמֻחֱצָה פָּסוּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[20].

17) פירוש, אחר שחזר אחד מהתערובת, והשלים את הקנים הראשונות, חזר אחד מן הראשונות ופרח לשניות. 18) פרח אחד מראשונות לשניות ובחזרה כמה וכמה פעמים. 19) אינו מפסיד יותר משנים כאן ושנים כאן, שהרי אפילו אם נתערבו כולם, מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שמסיים רבינו כאן. 20) למעלה פרק ח הלכה ה.

ה. צִבּוּר אֶחָד[21] יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וּבַשֵּׁנִי אַרְבָּעָה, וּבַשְּׁלִישִׁי שִׁשָּׁה, וּבָרְבִיעִי שְׁמוֹנָה, וּבַחֲמִישִׁי עֲשָׂרָה, וּבַשִּׁשִּׁי שְׁנֵים עָשָׂר, וּבַשְּׁבִיעִי אַרְבָּעָה עָשָׂר, וּפָרַח גּוֹזָל מִן הָרִאשׁוֹנָה לַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מִן הַשְּׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית, וּמִשְּׁלִישִׁית לִרְבִיעִית, וּמֵרְבִיעִית לַחֲמִישִׁית, וּמֵחֲמִישִׁית לְשִׁשִּׁית, וּמִשִּׁשִּׁית לִשְׁבִיעִית, וְחָזַר אֶחָד וּפָרַח מִצִּבּוּר לְצִבּוּר עַד שֶׁחָזַר לָרִאשׁוֹנָה שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה רִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ[22]. הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה אֵין לָהֶם כְּלוּם[23], וְהַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וְהָרְבִיעִית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שִׁשָּׁה, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר[24]. חָזַר אֶחָד וּפָרַח פַּעַם שְׁנִיָּה[25] מִזּוֹ לָזוֹ, וְחָזַר אֶחָד וּפָרַח מִן הָאַחֲרוֹנָה לְשֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה עַד שֶׁחָזַר לָרִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ. הַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית אֵין לָהֶם כְּלוּם[26], וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת כְּשֵׁרִים, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ עֲשָׂרָה[27]. פָּרַח פַּעַם שְׁלִישִׁית[28] גּוֹזָל מִזּוֹ לָזוֹ, וְחָזַר פַּעַם רְבִיעִית[29] מִזּוֹ לָזוֹ - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ, וְהַחֲמִישִׁית וְהַשִּׁשִּׁית נִפְסְלוּ כֻּלָּן, וְהַשְּׁבִיעִית נִשְׁאֲרוּ לָהּ שְׁמוֹנָה עוֹפוֹת כְּשֵׁרִין. כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁבַע לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה -

יִהְיוּ שְׁמוֹנָה מֵהֶן כְּשֵׁרִין, וְהַשִּׁשָּׁה פְּסוּלִין[30] מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת גּוֹזָלוֹת אֵלּוּ שֶׁפָּרְחוּ בַּהֲלִיכָה וּבַחֲזָרָה.

21) משנה שם ג. 22) כלמעלה בהלכה ג. נמצא, שכל פריחה מפסידה קן שלם, הן בהליכה והן בחזרה. 23) הראשונה נפסלת כשפרח ממנה בפעם הראשונה, כמו שביארנו למעלה, והשניה כשפרח ממנה עוף אחד לשלישית חוששים, שמא זה שפרח משלה הוא ונשארו אצלה רק שלשה עופות משלה, ולפיכך אפשר להקריב רק אחד חטאת ואחד עולה, שאם תקריב שתי חטאות יוקבע העוף שפרח לשלישית לעולה ושמא יקריבוהו שם חטאת, ותהיינה שלוש חטאות מעופותיה של בעלת שתים, ומתוך כך יצא שאסור יהיה להקריב מהשלישית אף חטאת אחת רק עולות ויהיה הפסד יותר גדול, וכאשר חזר ופרח אחד מהשניה לראשונה חוששים שמא משלה פרח ונשארו רק שנים, ואם תקריב אפילו חטאת אחת בלבד שמא הקריבו לחטאות שני העופות שלה שפרחו, ואם כן יקריבו שלש חטאות משלה במקום שתים שהיא חייבת, וכן הדבר אם תוקרב עולה. ולפי אותו החשבון, יוצאים כל הדינים שבהלכה זו (המפרש על המשנה שם מתפלא, אם השניה אין לה כלום, למה מקריבה השלישית רק שנים, הרי אין כל חשש ששני עופות משלה יוקרבו לחטאות או לעולות, מכיון שזה שפרח לשניה לא יוקרב כלל. ועוד הקשה: אם הראשונה אין לה כלום, למה השניה אין לה כלום? הרי העוף שפרח ממנה לראשונה לא יוקרב. ותירץ בדוחק, שמפני שנקבע הכלל שפוסל בחזירתו, גזרו גם במקום שאין שם החששות שנאמרו. וראה רבינו בפירושו למשנה זו. ולא ירדתי לסוף דעתו). 24) השביעית מפסידה פחות מאלו שלפניה, מפני שממנה פרח עוף אחד בלבד – לששית, ואילו מהאחרות פרחו שנים, אחד לאלו שלאחריה ואחד שלפניה. 25) פירוש, פרח אחד מן השלישית, שאם פרח אחד מהראשונה או השניה שאין להם כלום, הרי הוא עומד למיתה ונפסלו כולם מפני תערובת של חטאות המתות (תפארת ישראל. וראה פירוש הרא"ש בסוף פרק ב מקינים, בענין אם דין חטאות המתות נוהג בעוף). 26) כל אחת מפסידה ארבעה עופות, כמו בפריחה וחזרה הראשונה וכפי אותו החשבון. 27) מפסידה רק שניים, כפי שביארנו בדין פריחה ראשונה. 28) החשבונות והדינים שלמעלה, מסבירים גם בבא זו. 29) כלומר, החזרה השלישית. רבינו שינה כאן את סדר מנין הפריחות, וקבע חזרה מספר בפני עצמו, שלא כדרך המניינים הקודמים. 30) שמא יש בתערובת שלשה עופות מקנים אחרות, ואפשר שכולם למעלה או כולם למטה, ולפיכך אנו פוסלים שלושה מכאן ושלושה מכאן, ונשארו ארבע חטאות וארבע עולות כשרות שעלו לבעליהן לשם חובה.

ו. קֵן סְתוּמָה[31] וְקֵן מְפֹרֶשֶׁת, פָּרַח מִן הַסְּתוּמָה לַמְּפֹרֶשֶׁת - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי[32]. חָזַר[33] אוֹ שֶׁפָּרַח[34] אֶחָד מִן הַמְּפֹרֶשֶׁת לַסְּתוּמָה, וְלֹא יָדַע זֶה שֶׁפָּרַח אִם הָיָה עוֹלָה אוֹ חַטָּאת - יָמוּתוּ כָּל הָעוֹפוֹת שֶׁבַּסְּתוּמָה; שֶׁאִם נִתְעָרְבָה בָּהֶן עוֹלָה - כָּל הַחַטָּאוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת[35], וְאִם חַטָּאת נִתְעָרְבָה - כָּל הָעוֹלוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת, לְפִיכָךְ יָמוּתוּ כֻּלָּן[36].

31) משנה שם ד. 32) ויקבע איזה לחטאת ואיזה לעולה. והמדובר כשנתערבו כל השלושה ואינו יודע איזו חטאת ואיזו עולה. שאם לא נתערבו, אלא העוף שפרח לכאן נתערב עם החטאת או עם העולה, יכול בעל הזוג הראשון לקחת חזרה עוף אחד ולהקריבו לאותו קרבן שנתערב עמו. ואותם השלושה כולם פסולים וימותו, כדין חטאת שנתערבה בעולה (ברטנורא ותפארת ישראל). 33) אחד מן השלושה. ראה למעלה הלכה ג. 34) פירוש, שלא פרח כלום מן הסתומה, אלא מן המפורשת פרח לתוכה. במשנה כתוב: או שפרח מן המפורשת "ראשון". 35) מפני שאי־אפשר להקריב אפילו אחד מהתערובת למטה, שמא היא העולה. 36) שהרי אין אנו יודעים אם חטאת נתערבה ונפסלו העולות, או עולה נתערבה ונפסלו החטאות.

ז. חַטָּאת מִכָּאן[37] וְעוֹלָה מִכָּאן וּסְתוּמָה בָּאֶמְצַע, פָּרַח מִן הָאֶמְצַע לַצְּדָדִין אֵילַךְ אֶחָד וְאֵילַךְ אֶחָד - לֹא הִפְסִיד כְּלוּם, אֶלָּא יֹאמַר: זֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל הַחַטָּאוֹת חַטָּאת, וְזֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל הָעוֹלוֹת עוֹלָה. חָזַר אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ וּפָרַח אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן לָאֶמְצַע[38] - הַשְּׁנַיִם הָאֶמְצָעִיִּים יָמוּתוּ, שֶׁהֲרֵי הֵן חַטָּאת וְעוֹלָה מְעֹרָבִין; וְהַצְּדָדִין - אֵלּוּ[39] יִקָּרְבוּ חַטָּאת וְאֵלּוּ יִקָּרְבוּ עוֹלָה כְּשֶׁהָיוּ[40]. פָּרַח מִן הָאֶמְצָעִית[41] לַצְּדָדִין[42] - כֻּלָּן יָמוּתוּ, שֶׁמָּא עוֹלָה נִתְעָרְבָה בַּחַטָּאוֹת וְחַטָּאת בָּעוֹלוֹת.

37) משנה שם ה. 38) ואינו יודע אם חזרו אותם שפרחו לשם, או אלה שהיו שם בתחילה. 39) ההלכה מתחילה אמנם בלשון יחיד: "חטאת", אבל גם כשהיו הרבה חטאות הדין כך. 40) בצדדים אין חשש תערובת של חטאת ועולה, שאפילו אם המפורשת פרחה ונשארה הסתומה, אפשר להקריבה בין חטאת ובין עולה. 41) אחר שפרחו לתוכה, אחד מכאן ואחד מכאן. 42) אחד לצד זה ואחד לצד זה. במשנה שלפנינו הגירסא: "חזר או שפרח מן האמצע לצדדין", אולם רבינו גורס: "חזר ופרח".

יום ה' ט"ז אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) יבאר האשה שאמרה הרי עולה קן כשאלד זכר וילדה זכר, ודין פירשה לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי.

א. הָאִשָּׁה[2] שֶׁאָמְרָה: הֲרֵי עָלַי קֵן כְּשֶׁאֵלֵד זָכָר, יָלְדָה זָכָר - מְבִיאָה אַרְבָּעָה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ, וְהֵן עוֹלָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[3], וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ מִשּׁוּם לֵדָה[4], וְהֵן אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַכֹּהֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁלֹשׁ פְּרִידִין[5] לְמַעְלָה[6] וּפְרִידָה אַחַת לְמַטָּה[7]. טָעָה[8] וְעָשָׂה שְׁתַּיִם לְמַעְלָה וּשְׁתַּיִם לְמַטָּה וְלֹא נִמְלַךְ[9] - צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד פְּרִידָה אַחַת[10] וְיַקְרִיבֶנָּה לְמַעְלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵבִיאָה

1 הָאַרְבָּעָה מִמִּין אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ כֻּלָּן תּוֹרִין אוֹ בְּנֵי
2 יוֹנָה[11]; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי תּוֹרִין עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה,
3 וְעָשָׂה שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה[12] - צְרִיכָה לְהָבִיא
4 עוֹד תּוֹר וּבֶן יוֹנָה וְיַעֲשֶׂה שְׁתֵּיהֶן לְמַעְלָה כְּדֵי לָצֵאת
5 יְדֵי חוֹבָתָהּ; שֶׁאִם עָשָׂה בַּתְּחִלָּה שְׁתֵּי הַתּוֹרִין
6 לְמַטָּה[13] - צְרִיכָה תּוֹר לְמַעְלָה לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ[14],
7 וְאִם עָשָׂה שְׁנֵי בְּנֵי הַיּוֹנָה לְמַטָּה - צְרִיכָה בֶּן יוֹנָה
8 לְמַעְלָה[15] לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ. שֶׁאֵין אָדָם מֵבִיא חוֹבָתוֹ
9 גּוֹזָל אֶחָד תּוֹר וְאֶחָד[16] בֶּן יוֹנָה, אֶלָּא אוֹ שְׁנֵיהֶן תּוֹרִין
10 אוֹ שְׁנֵיהֶן בְּנֵי יוֹנָה[17].

2) קנים פ"ג מ"ו. רבינו מבאר כאן הדינים בהתאם לפירושו למשנה זו. אולם לרש"י (זבחים סז:) שיטה אחרת בזה. 3) לא מצאתי בשום מקום ב'משנה תורה' במפורש שקיני נדר ונדבה הם כולם עולות. אמנם כתב כן בפירוש בהקדמתו לסדר קדשים ובכמה מקומות בפירושו על המשנה, אבל כשרבינו אומר סתם: "כמו שביארנו" מתכוון הוא לספרו הגדול, ולפיכך יש להניח שכוונתו למה שכתב למעלה בפ"א הי"א, שאין עוף בא שלמים (כולל תודה), וחטאת ואשם אינם באים אלא על חטא, יוצא מזה שכולן עולות. 4) מדובר ביולדת עניה, אבל עשירה מביאה כבש לעולה ועוף לחטאת (ויקרא יב, ו, ח). 5) שלושה עופות. 6) כדין עולה. 7) חטאת חובה. 8) הכהן. 9) לא שאל את האשה איזו חטאת ואיזו עולה, ואם כן הוא קובע (למעלה פ"ז ה"ח). 10) השתים שלמעלה כשרות והן עולות, ולמטה אחת – והיא חטאת – כשרה, והשניה פסולה ועליה להביא עולה שלישית. 11) יולדת עניה, מביאה שתי תורים או שני בני יונה. 12) פירוש, שעשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה, ואינו יודע איזה מין למטה ואיזה למעלה (ראה ראב"ד, לא השיג אלא פירש דברי רבינו, וכן פירש רבינו עצמו בפירושו למשנה). 13) ואם כן הקריבה תור לחטאת, ומחויבת להביא תור לעולה ולא בן יונה, כמו שמסיים רבינו בהלכה זו. 14) קרבנות הלידה. 15) כמו שביארנו בתורים. 16) בדפוס רומא ר"מ: "גוזל אחד תור ואחד בן יונה", וגירסה זו נכונה. 17) ולפיכך צריכה להביא תור ובני יונה. במשנה שם, פ"ב מ"ה, שנינו סתם: "אין מביאין תורין נגד בני יונה ובני יונה נגד תורין". ורבינו הוסיף וכתב: "שאין אדם מביא חובתו", לומר לך שרק קן חובה צריכה להיות ממין אחד, אבל נדבה מותר להביא משני מינים. והטעם, מפני שדין זה למדו ב'תורת כהנים' (תזריע פ"ד) מן הכתוב "את האחד חטאת ואת האחד עולה" (ויקרא ה, ז) ומן הכתוב (שם יב, כ): "אחד לעולה ואחד לחטאת", ושניהם נאמרו בקיני חובה.

11 ב. פֵּרְשָׁה נִדְרָהּ[18] וְאָמְרָה לַכֹּהֵן: אֵלּוּ לְנִדְרִי וְאֵלּוּ
12 לְחוֹבָתִי[19], וַעֲשָׂאָם הַכֹּהֵן שְׁתַּיִם לְמַעְלָה וּשְׁתַּיִם
13 לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אֵי זֶה מֵהֶן עָשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה
14 מֵהֶן עָשָׂה לְמַטָּה - צְרִיכָה לְהָבִיא שְׁלִשָׁה עוֹפוֹת:
15 שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ[20] וְאֶחָד לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ. וְיַעֲשׂוּ הַשְּׁנַיִם
16 לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי פֵּרְשָׁה נִדְרָהּ, וְשֶׁמָּא שְׁנַיִם שֶׁל נִדְרָהּ
17 נַעֲשׂוּ לְמַטָּה, שֶׁהֵם פְּסוּלוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
18 בְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה שֶׁפֵּרְשָׁה נִדְרָהּ בִּשְׁנַיִם מֵהֶן מִמִּין
19 אֶחָד[21]; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִין[22] - תָּבִיא אַרְבָּעָה
20 אֲחֵרִים: שְׁנַיִם מִמִּין שֶׁפֵּרְשָׁה בּוֹ נִדְרָהּ יֵעָשׂוּ
21 לְנִדְרָהּ[23], וּשְׁנַיִם מֵאֵי זֶה מִין שֶׁתִּרְצֶה יִהְיוּ לְחוֹבָתָהּ,
22 וְיֵעָשׂוּ אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה.

18) קנים פ"ג מ"ו. גם הלכה זו מתבארת בהתאם לפירוש רבינו למשנה זו. 19) ונתערבו ביד הכהן. 20) שלוש עופות נפסלו, כדין עולה שנתערבה בקן סתומה (למעלה פ"ח ה"ד), שאין כשר אלא מנין העולות שבקיני החובה (ראה שם ההערות), ואם כן עליה להביא שתי עולות לנדרה, וגם חטאת לחובתה, שהרי החטאת שהביאה נפסלה גם כן. 21) פירוש, כל הארבעה היו ממין אחד, ושנים מהם פירשה שהם לנדרה. 22) ואשה קבעה מין אחד לנדרה, והכהן אינו זוכר מה עשה למעלה ומה למטה. 23) דוגמה: האשה נדרה שתי תורים ושתיהן עולות (ראה ה"א), ושמא עשה הכהן שתי התורים למטה ונפסלו, כדין עולה שעשאה למטה, ואם־כן עליה להביא שתים אחרות, ובמקרה זה לא הקריבה האשה את חטאת החובה שלה, שהרי החטאת שהביאה נעשתה למעלה ונפסלה.

23 ג. קָבְעָה נִדְרָהּ[24] וְאָמְרָה: אִם אֵלֶּד זָכָר - הֲרֵי
24 עָלַי שְׁתֵּי תּוֹרִים[25], וְיָלְדָה וְהֵבִיאָה אַרְבָּעָה
25 עוֹפוֹת[26], שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ, וְעָשָׂה[27]
26 שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אֵי זֶה
27 נַעֲשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה נַעֲשָׂה לְמַטָּה[28], וְגַם הִיא
28 שָׁכְחָה וְלֹא יָדְעָה בְּאֵי זֶה מִין קָבְעָה נִדְרָהּ אִם
29 בְּתוֹרִים אוֹ בִּבְנֵי הַיּוֹנָה[29] - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה לְהָבִיא
30 שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ[30], וְיֵעָשׂוּ
31 אַרְבַּעְתָּן לְמַעְלָה, וְתָבִיא גּוֹזָל אֶחָד[31] לְהַשְׁלִים
32 חוֹבָתָהּ, וְיֵעָשֶׂה לְמַעְלָה[32]; (שֶׁכְּבָר עָשָׂה שְׁנַיִם
33 לְמַטָּה, שֶׁהֵם חַטָּאת). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
34 כְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה תְּחִלָּה[33] מִמִּין אֶחָד; אֲבָל אִם
35 הָיוּ שְׁנֵי מִינִין[34] - צְרִיכָה לְהָבִיא שִׁשָּׁה עוֹפוֹת:
36 שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ[35], וְתָבִיא
37 לְחוֹבָתָהּ שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה[36], וְיֵעָשֶׂה
38 אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. וְכֵן אִם נְתָנָתַם לַכֹּהֵן
39 וְשָׁכְחָה מַה נָּתְנָה לוֹ[37], וְהָלַךְ הַכֹּהֵן וְעָשָׂה וְאֵינוֹ
40 יוֹדֵעַ הֵיכָן עָשָׂה, אִם הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ הַכֹּל לְמַטָּה
41 אוֹ מֶחֱצָה לְמַעְלָה וּמֶחֱצָה לְמַטָּה - הֲרֵי זוֹ תָּבִיא
42 שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ[38], וְתָבִיא
43 שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְחוֹבָתָהּ[39].

24) שם. פירוש, כשנדרה קבעה את המין, ואמרה הרי עלי להביא מין פלוני, ואם הביאה מין שני לא יצאה ידי חובתה. 25) לדוגמה נקט "תורים". שהרי מדובר בשכחה איזה מין קבעה. 26) ממין אחד, ופירשה איזו מהם לנדרה ואיזו לחובתה (כסף־משנה, וראה 'תוספות יום־טוב'). 27) הכהן. 28) כלומר, שאינו יודע אם עשה למעלה את העופות שקבעה האשה לנדרה. 29) כלומר, יודעת היא

איזה מין נתנה לכהן להקריבו לנדרה, אבל אינה יודעת אם זה הוא המין שקבעה בשעה שנדרה (כסף־משנה). 30) יש כאן שני ספקות לחומרא: א. שמא העופות שנתנה אינם מאותו המין שנדרה, וספק זה מחייב אותה להביא עוד שני עופות ממין השני, כגון אם הראשונים היו תורים תביא שני בני יונה לנדרה ולא יותר, כי שני תורים מארבעת הראשונים עלו לחובת לידתה. ספק ב. שמא עשה הכהן למטה את שני העופות שפירשה לנדרה שדינם למעלה, במקרה זה נפסלו שניהם. ואם כן לא הקריבה כלום לתשלום נדרה, ומפני שאינה יודעת מה נדרה – תורים או בני יונה – צריכה להביא קן מזה וקן מזה, היינו ארבעה עופות וכולם למעלה, שהרי כולם עולות. 31) מאיזה מין שתרצה, נוסף על הארבעה. וגוזל זה יוקרב חטאת ללידתה, שמא השנים שהוקרבו למטה היו אלה שפירשה לנדרה לעולות. 32) צ"ל: למטה. ולמחוק התיבות המוקפות (כסף־משנה). 33) שני הקינים הראשונים. 34) והכהן אינו זוכר איזה מין עשה למעלה ואיזה למטה. 35) כמו במין אחד. 36) כשהביאה שני מינים, אין אנו יודעים מאיזה מין היתה עולת הלידה, ומפני שהחטאת והעולה צריכות להיות ממין אחד (ראה למעלה ה"א), אינה יכולה להשלים את החטאת אלא צריכה להביא זוג שני אחד לחטאת ואחד לעולה. 37) יודעת מה קבעה לנדרה, אבל אינה יודעת אם נתנה לכהן אותו המין שנדרה. 38) שהרי לא ידוע אם שילמה את נדרה. 39) שמא עשה למטה את העופות שפירשה לנדרה ונפסלו, ולא הקריבה חטאת כלל. ומפני שאין אנו יודעים מאיזה מין היתה העולה שעלתה לחובתה, מחויבת להביא עולה ממין אחד מאיזה שתרצה (הכסף־משנה מעיר, שדין האחרון הזה אינו נמצא במשנה, כי מה שנאמר שם "נתנתם לכהן וכו'" מתפרש למטה בה"ד).

1 **ד. קָבְעָה חוֹבָתָהּ[40] וְקָבְעָה נִדְרָהּ וְשָׁכְחָה בַּמֶּה**
2 **קָבְעָה[41], וְאֶפְשָׁר שֶׁחוֹבָתָהּ כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה וּפְרִידָה אַחַת**
3 **תּוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה לְחַטָּאת; לְפִיכָךְ תָּבִיא שִׁשָּׁה**
4 **פְּרִידִין[42]: אַרְבָּעָה לְנִדְרָהּ וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ[43], וְעוֹד**
5 **תָּבִיא חַטָּאת אֶחָד בֶּן יוֹנָה אוֹ תּוֹר עִם כֶּבֶשׂ[44].**
6 **נִמְצֵאת שֶׁהֵבִיאָה שִׁבְעָה עוֹפוֹת [וָכֶבֶשׂ].**

40) קבעה איזה סוג של קרבנות תביא ללידתה, קרבנות עשירה או עניה (ראה למעלה הערה כג), אבל לא קבעה מאיזה מין עופות תביא ללידתה (כסף־משנה. וראה פירוש רבינו למשנה זו). 41) ללידתה ולנדרה, וגם שכחה מה נתנה לכהן, והכהן אינו זוכר אם עשה הכל למעלה או הכל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה. 42) עופות. 43) כמו בדין שבהלכה הקודמת. 44) שמא קבעה קרבנות עשירה, ומחויבת להביא חטאת העוף ביחד עם הכבש לעולה אע"פ שהקריבה כבר עולת עוף ביחד עם חטאת עוף (ההלכות שבפרק זה מיוסדות על פירוש רבינו למשניות קנים. אמנם במשנה עצמה שם לא הוזכר כבש, אלא: "ושתים לחובתה וחטאת אחת". אבל רבינו הוסיף כבש, מפני שקשה היה לו למה היא חייבת להביא עוד חטאת אחת, אחרי שהקריבה שני עופות אחד לחטאת ואחד לעולה. וכדי לסלק קושיה זו, פירש שאולי קבעה ללידתה קרבנות עשירה, ועליה להביא גם כבש, ועמו חטאת העוף – כסף־משנה).

7 **ה. וְכָל הַחַטָּאוֹת הָאֵלּוּ אֵינָן נֶאֱכָלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם**
8 **סָפֵק[45].**

45) משנה, סוף תמורה: חטאת העוף הבא על הספק – תשרף.

יום ו' י"ז אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

1) יבאר כל המנחות שקמצן אחד מהפסולים לעבודה, ואם לקט הלבונה.

9 **א. כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁקְּמָצָן אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה**
10 **- הֲרֵי הֵם פְּסוּלוֹת. וְכֵן אִם לִקֵּט הַלְּבוֹנָה - פָּסַל[2],**
11 **אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָמַץ.**

2) אחרי הקטרת הקומץ מלקט הכהן את כל הלבונה שעל המנחה ומקטירה.

12 **ב. קָמַץ הַבָּשָׂר וְנָתַן לַפָּסוּל, קָמַץ בִּימִינוֹ וְנָתַן**
13 **לִשְׂמֹאלוֹ, וְאַחַר כָּךְ נְתָנוֹ לַכְּלִי; קָמַץ מִכְּלִי קֹדֶשׁ**
14 **וְנָתַן לִכְלִי חֹל - פָּסַל.**

15 **ג. קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צְרוֹר אוֹ גַּרְגִּיר מֶלַח אוֹ קֹרֶט**
16 **לְבוֹנָה - פָּסוּל[3].**

3) מפני שהקומץ חסר מקום הצרור או הגרגיר, וקומץ חסר - פסול.

17 **ד. קָמַץ עַד שֶׁהוּא בַּחוּץ[4] וְנִכְנַס לִפְנִים - יַחֲזֹר**
18 **וְיִקְמֹץ בִּפְנִים וְכָשֵׁר.**

4) חוץ לעזרה.

19 **ה. נִתְפַּזֵּר הַקֹּמֶץ עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה - יַחֲזֹר וְיַאַסְפֶנּוּ[5].**

5) והמדובר, כשנתפזר אחר שנתקדש בכלי שרת, אבל אם נתפזר לפני שנתקדש - נפסל, כמו דם שנשפך על הרצפה לפני שנתקבל בכלי.

20 **ו. הָיְתָה הַמִּנְחָה שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁהָיָה קֶמְצָהּ**
21 **שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁהֶעֱלָהוּ לַמִּזְבֵּחַ שֶׁלֹּא בִּכְלִי**
22 **שָׁרֵת, אוֹ שֶׁבִּלְּלָהּ בְּשַׁמְנָהּ חוּץ לָעֲזָרָה[6] - פְּסוּלָה,**
23 **עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּלִילָתָהּ בִּפְנִים.**

6) ואף על פי שבלילה כשרה בזר - פסולה בחוץ.

24 **ז. כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁיָּצָק עֲלֵיהֶן הַשֶּׁמֶן פָּסוּל לָעֲבוֹדָה,**
25 **כְּגוֹן הַזָּר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁבִּלְּלָן אוֹ פִּתְּתָם[7] אוֹ מְלָחָן**
26 **- כְּשֵׁרוֹת. הִגִּישָׁן אוֹ הֶנִיפָן[8] - חוֹזֵר הַכֹּהֵן וּמַגִּישׁ אוֹ**
27 **מֵנִיף; וְאִם לֹא הִגִּישׁ וְלֹא הֵנִיף הַכֹּהֵן - כְּשֵׁרוֹת.**
28 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן וְקָמַץ - מִקְּמִיצָה**
29 **וְאֵילַךְ מִצְוַת כְּהֻנָּה; לִמֵּד עַל יְצִיקָה וּבְלִילָה שֶׁכְּשֵׁרָה**
30 **בְּזָר.**

7) במנחה על המחבת כתוב בתורה (ויקרא ב, ו): "פתות אותה פתים" ובגמרא שם עה. למדו מכאן לכל המנחות. 8) המנחות יש מהן טעונות הגשה למזבח והנפה, ויש טעונות הגשה ולא תנופה.

ח. מִנְחָה שֶׁנָּפַל לְתוֹכָהּ שֶׁמֶן מִנְחָה אַחֶרֶת אוֹ שֶׁמֶן חֻלִּין כָּל שֶׁהוּא - נִפְסְלָה. חִסֵּר שַׁמְנָהּ - פְּסוּלָה; חִסַּר לְבוֹנָתָהּ[9] - כְּשֵׁרָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ עָלֶיהָ שְׁנֵי קָרְטֵי לְבוֹנָה, אֲבָל קֹרֶט אֶחָד - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת כָּל לְבוֹנָתָהּ.

9) שנינו (שם קו:) "האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ" ורבינו (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה ז) פוסק, שגם הלבונה הבאה עם המנחה שיעורה קומץ. ומלמדנו כאן ששיעור זה הוא לכתחילה אבל בדיעבד אם חיסר כשרה.

ט. רִבָּה שַׁמְנָהּ[10] וּלְבוֹנָתָהּ: עַד שְׁנֵי לֻגִּין[11] לְכָל עִשָּׂרוֹן וּשְׁנֵי קֻמְצֵי לְבוֹנָה לְכָל מִנְחָה - כְּשֵׁרָה[12]; שְׁנֵי לֻגִּין אוֹ שְׁנֵי קֻמָּצִין אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה - פְּסוּלָה.

10) מצוותה לוג שמן לכל עשרון סולת. 11) כגון שהפריש שני לוגין למנחה זו, אבל אם נפל לתוכה שמן של חולין או של מנחה אחרת אפילו כל שהוא פסול. 12) בריבה שמנה כתב רבינו "שני לוגין לכל עשרון" ואילו כאן כתב "לכל מנחה" ומשמע שאפילו מנחה גדולה בת כמה עשרונות טעונה קומץ אחד לבונה בלבד, אולם בפירושו על המשנה כתב: "והוא שיתן משני קמצים (כך צריך להיות) של לבונה ומעלה בעשרון".

י. מִנְחַת חוֹטֵא[13] שֶׁנָּתַן עָלֶיהָ שֶׁמֶן אוֹ עַל הַקֹּמֶץ שֶׁלָּהּ - נִפְסְלָה. נָתַן עָלֶיהָ לְבוֹנָה - יְלַקֵּטֶנָּה. הָיְתָה שְׁחוּקָה[14] - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה מִסָּפֵק, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְלַקֵּט.

13) נאמר בה (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה". 14) ואי אפשר ללוקטה, אבל אינה מעורבת בסולת.

יא. נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ אַחַר שֶׁקָּמַץ - אֵינוֹ לוֹקֶה[15] וְלֹא פְּסָלָה, שֶׁהֲרֵי הַקֹּמֶץ כָּשֵׁר.

15) משום "לא ישים עליה שמן".

יב. נָתַן מַשֶּׁהוּ שֶׁמֶן[16] עַל גַּבֵּי כְּזַיִת מִן הַמִּנְחָה - פְּסָלָה מִסָּפֵק. אֲבָל אִם נָתַן הַשֶּׁמֶן עַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת - לֹא פְּסָלָה[17]. וְאֵינוֹ פּוֹסֵל הַלְּבוֹנָה[18] עַד שֶׁיִּתֵּן כְּזַיִת לְבוֹנָה[19].

16) של חולין או של מנחה אחרת. 17) משום שנאמר (שם): "לא ישים עליה" ועליה משמע שיעור חשוב. 18) פירוש, הלבונה אינה פוסלת. 19) בלבונה נאמר (שם): "לא יתן" ונתינה בכזית, מה שאין כן בשמן שנאמר בו "לא ישים".

יג. אֲפִלּוּ נָתַן הַלְּבוֹנָה עַל כָּל שֶׁהוּא מִן הַמִּנְחָה - פָּסַל[20] עַד שֶׁיְּלַקֵּט.

20) והטעם, מפני שבלבונה נאמר עוד פעם "עליה" שמשמעותה שיעור חשוב, וכלל בידינו: אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט.

יד. גִּבְּלָהּ בְּמַיִם וְקָמַץ - כְּשֵׁרָה; לֹא נֶאֱמַר חֲרִבָה[21] אֶלָּא מִשֶּׁמֶן.

21) "וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה" (ויקרא ז, ו) וחריבה היינו מנחת חוטא.

טו. מִנְחָה שֶׁקְּמָצָהּ פַּעֲמַיִם - כְּשֵׁרָה. אֲפִלּוּ פְּעָמִים רַבּוֹת. וְהוּא שֶׁיַּקְטִיר כְּזַיִת בְּבַת אַחַת, שֶׁאֵין הַקְּטָרָה פְּחוּתָה מִכְּזַיִת.

טז. הִקְרִיב הַקֹּמֶץ בְּלֹא מֶלַח - פְּסוּלָה; שֶׁהַמֶּלַח מְעַכֵּב בְּמִנְחָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. מִנְחָה שֶׁחָסְרָה קֹדֶם קְמִיצָה - יָבִיא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וִימַלְּאֶנָּה; שֶׁהַקְּמִיצָה הִיא הַקּוֹבַעַת[22], לֹא נְתִינָתָהּ[23] בִּכְלִי שָׁרֵת.

22) בשעת הקמיצה צריכה להיות שלימה. 23) לפני הקמיצה.

יז. הִתְנַדֵּב קֹמֶץ לְבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ[24], אִם חָסֵר כָּל שֶׁהוּא - פָּסוּל. וְכֵן שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁעִם הַלֶּחֶם[25], אִם חָסֵר אֶחָד מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלִין[26], עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי קֻמָּצִין מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף.

24) לא עם מנחת סולת. 25) בלחם הפנים כתוב בתורה (ויקרא כד, ז): "ונתת על המערכת לבונה זכה". בזיכים - כלים שנותנים בהם את הלבונה. 26) ואף על פי שאינה באה לבדה אלא עם הלחם.

יח. הִפְרִישׁ שְׁנֵי קֻמָּצִין[27] לְמִנְחָה אַחַת, וְאָבַד אֶחָד מֵהֶן: קֹדֶם קְמִיצָה - לֹא הֻקְבַּע[28]; לְאַחַר קְמִיצָה - הֻקְבַּע וּפְסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁרַבָּה לְבוֹנָתָהּ. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ אַרְבָּעָה קֻמָּצִים לִשְׁנֵי בְּזִיכֵי לֶחֶם[29], וְאָבְדוּ שְׁנַיִם מֵהֶם: קֹדֶם סִלּוּק הַבְּזִיכִים[30] - לֹא הֻקְבְּעוּ וּכְשֵׁרִים; לְאַחַר סִלּוּק הַבְּזִיכִין - הֻקְבְּעוּ וּפְסוּלִין מִפְּנֵי הָרִבּוּי[31].

27) לבונה. 28) לא נקבעה השתייכותם למנחה ולפיכך כשרה, שבשעת קביעתה היה רק קומץ אחד. 29) מצוותה - קומץ לכל מערכת, היינו שני קמצים לשתי המערכות של לחם הפנים. 30) בכל שבת מסדרים את הלחם על השולחן שבהיכל ונותנים עליו את הלבונה ולשבת הבאה מסלקים את הבזיכים ומקטירים את הלבונה ואחר כן מחלקים את הלחם לכהנים. 31) שריבה לבונתם.

יט. קֹמֶץ מִנְחָה שֶׁנִּטְמָא וְהִקְטִירוֹ - הַצִּיץ מְרַצֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָשָׂא אַהֲרֹן. יָצָא הַקֹּמֶץ[32] חוּץ לָעַזָּרָה וְהִכְנִיסוֹ וְהִקְטִירוֹ - אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה. שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל הַטָּמֵא, וְאֵינוֹ מְרַצֶּה עַל הַיּוֹצֵא.

32) ונפסל ביוצא.

כ. קָמַץ אֶת הַמִּנְחָה וְאַחַר כָּךְ נִטְמְאוּ שְׁיָרֶיהָ כֻּלָּן אוֹ נִשְׂרְפוּ אוֹ יָצְאוּ חוּץ לָעֲזָרָה אוֹ אָבְדוּ - לֹא יַקְטִיר הַקֹּמֶץ, וְאִם הִקְטִיר - הֲרֵצָה. נִשְׁאַר מְעַט מִן הַשִּׁירַיִם בְּכַשְּׁרוּתָן - יַקְטִיר הַקֹּמֶץ, וְאוֹתָן הַשִּׁירַיִם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה[33].

33) ולמדו דין זה מהכתוב (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו" ולא הנותרת מן הנותרת.

כא. הָיְתָה מְחִיצָה מִלְּמַטָּה בִּכְלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עִשָּׂרוֹן שֶׁל מִנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעֹרָב מִלְּמַעְלָה - לֹא יִקְמֹץ, וְאִם קָמַץ - פְּסוּלָה.

כב. הָיָה הַכְּלִי חָלוּק בִּמְחִיצָה מִלְּמַעְלָה וּמְעֹרָב מִלְּמַטָּה - קוֹמֵץ מִמֶּנּוּ[34].

34) עריבת תרנגולים דינה ככלי אחד. ומפרש רבינו שעריבת תרנגולים חלוקה במחיצה למעלה והמחיצה אינה מגיעה לשולי הכלי.

כג. חָלַק הָעִשָּׂרוֹן בִּכְלִי אֶחָד, וְאֵין חֶלְקָיו נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, וְאֵין בֵּינֵיהֶן מְחִיצָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם מִצָּרֵף הַכְּלִי לִקְמִיצָה אוֹ אֵינוֹ מִצָּרֵף. לְפִיכָךְ לֹא יִקְמֹץ, וְאִם קָמַץ - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֲרָצָה, וְלֹא יֵאָכְלוּ הַשִּׁירַיִם.

כד. קָמַץ וְנָתַן הַקֹּמֶץ לְמַעְלָה עַל הַשֻּׁלְחָן כְּנֶגֶד גֹּבַהּ מַעֲרֶכֶת לֶחֶם הַפָּנִים - קִדְּשׁוֹ הַשֻּׁלְחָן[35] לְהִפָּסֵל[36], אֲבָל אֵינוֹ מְקַדְּשׁוֹ לִקָּרֵב. וְאֵינוֹ קָרֵב עַד שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ בִּכְלִי[37] שָׁרֵת הָרָאוּי לְקֹמֶץ.

35) כשם שאויר השולחן מקדש את לחם הפנים כך הוא מקדש את הקומץ באותו הגובה היינו חמישה עשר טפחים לר' יהודה שם צו. 36) בלינה וביוצא. לפני קידושו בכלי שרת אינו נפסל בלינה וביוצא. 37) רש"י בפירושו השני שם פז: מפרש, שהקומץ נפסל לגמרי ואין להקריבו אפילו אם יקדשוהו אחר כן בכלי שרת, ורבינו סובר כפירושו הראשון, שקידוש השולחן אינו מספיק כדי להקריב את הקומץ וטעון קידוש נוסף בכלי שרת.

כה. הִדְבִּיק הַקֹּמֶץ לְדֹפֶן הַכְּלִי וְקָמַץ[38], אוֹ שֶׁהָפַךְ הַכְּלִי עַל יָדוֹ וְקָמַץ מִתּוֹכוֹ וּפִיו לְמַטָּה - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֲרֵצָה.

38) מן הסולת שעל יד דופן הכלי ממש, כך מפרש רבינו את האיבעיא. אבל רש"י שם מפרש שהמדובר שאחרי הקמיצה הדביק את הקומץ לדופן כלי שרת כדי לקדשו ולא הניחו בתוך הכלי על שוליו.

כו. עִשָּׂרוֹן שֶׁחִלְּקוֹ וְאָבַד אֶחָד מֵחֶלְקָיו, וְהִפְרִישׁ חֵלֶק אַחֵר תַּחְתָּיו וְנִמְצָא הָאָבוּד, וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן מֻנָּחִין בִּכְלִי אֶחָד וְאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה[39]: נִטְמָא זֶה שֶׁאָבַד - הֲרֵי הוּא מִצְטָרֵף עִם חֵלֶק רִאשׁוֹן וְנִפְסְלוּ[40], וְזֶה שֶׁהִפְרִישׁ אֵינוֹ מִצְטָרֵף[41] אֶלָּא יַשְׁלִים עָלָיו[42]. נִטְמָא הַמֻּפְרָשׁ - מֻפְרָשׁ וְרִאשׁוֹן מִצְטָרְפִין[43] וְנִפְסְלוּ, וְזֶה שֶׁנִּמְצָא אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהֶן[44]. נִטְמָא הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן - הֲרֵי הָאָבוּד וְהַמֻּפְרָשׁ תַּחְתָּיו מִצְטָרְפִין[45].

39) ושנינו במסכת חגיגה כ: "כלי (שרת) מצרף מה שבתוכו" (לעניין טומאה) ואפילו אין נוגעים זה בזה. 40) שהרי לפני שאבד היו שניהם מצורפים למנחה אחת. 41) שהרי שני אלה לא עמדו מעולם להצטרף יחד ולפיכך אין הכלי מצרפם להיפסל. 42) כדין מנחה שחסרה בהלכה טז. 43) מפני שהצטרפו למנחה אחת לפני שנמצא החלק האבוד. 44) כי מעולם לא עמד להצטרף עם המופרש. 45) מפני ששניהם היו מצורפים לראשון.

כז. וְכֵן לְעִנְיַן קְמִיצָה: קָמַץ מִן הַנִּמְצָא - שְׁיָרָיו עִם הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן[46] נֶאֱכָלִין, וְהַמֻּפְרָשׁ אֵינוֹ נֶאֱכָל. קָמַץ מִן הַמֻּפְרָשׁ - שְׁיָרָיו נֶאֱכָלִין[47], וְהַנִּמְצָא אֵינוֹ נֶאֱכָל. קָמַץ מִן הָרִאשׁוֹן - שְׁנֵיהֶן[48] אֵין נֶאֱכָלִין; לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶן שְׁיָרִים יְתֵרִים[49], שֶׁהֲרֵי הֵן עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם, וְדוֹמִין לְמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה. וְהֵיאַךְ קָרֵב הַקֹּמֶץ הַזֶּה, וַהֲרֵי לְפָנָיו עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה? מִפְּנֵי שֶׁהַקְּמִיצָה תְּלוּיָה בְּדַעַת הַכֹּהֵן, וּבְעֵת שֶׁקּוֹמֵץ אֵין דַּעְתּוֹ אֶלָּא עַל הָעִשָּׂרוֹן בִּלְבַד[50], וַהֲרֵי הַחֲלָקִים אֵינָן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה.

46) כולו, שהקומץ של הנמצא עשה אותו שיריים. 47) וכן כל החלק הראשון. 48) האבוד והמופרש; אבל שיירי הראשון נאכלים. 49) הקומץ שייך לכל שלושת החלקים, היינו עשרון ומחצה ואינו יכול להתיר אלא עשרון אחד. ואף על פי כן נאכלים השיריים של חלק הראשון. 50) היינו חצי העשרון שממנו קמץ ואחד משני חצאי העשרונים האחרים ומפני שאין אנו יודעים איזה הצטרף - שניהם אסורים.

כח. קֹמֶץ מִנְחָה שֶׁנִּתְעָרֵב בְּקֹמֶץ מִנְחָה אַחֶרֶת - מַקְטִיר שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת וְהֵן כְּשֵׁרוֹת. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב הַקֹּמֶץ בְּמִנְחַת כֹּהֲנִים[51] אוֹ בְּמִנְחַת הַנְּסָכִים אוֹ בַּחֲבִתֵּי כֹּהֵן גָּדוֹל[52] - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת וְיַקְטִיר הַכֹּל כְּאֶחָד, שֶׁהַכֹּל לָאִשִּׁים[53].

51) שכולה כליל. 52) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשרון סולת, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה כליל. 53) מוקטר על האש. ואין האחת מבטלת את השנייה, מפני ש"עולים (דברים העולים למזבח להקרבה) אין מבטלים זה את זה" (שם כב:), מה שאין כן שאר מנחות שהשיריים נאכלים ואסור להקטירם.

כט. שְׁתֵּי מִנְחוֹת שֶׁלֹּא נִקְמְצוּ שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ בָּזוֹ: אִם יָכוֹל לִקְמֹץ מִזּוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ[54] וּמִזּוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ - כְּשֵׁרוֹת, וְאִם לָאו - פְּסוּלוֹת.

54) ולא יתערב בקומץ קמח מהמנחה השנייה.

ל. קֹמֶץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה - לֹא

יַקְטִיר[55]; וְאִם הִקְטִיר הַכֹּל - זוֹ שֶׁנִּקְמְצָה עָלְתָה לַבְּעָלִים[56], וְזוֹ שֶׁלֹּא נִקְמְצָה לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים.

55) שאסור להקטיר את המנחה שלא נקמצה. 56) יצאו ידי חובתם.

לא. נִתְעָרֵב קֶמְצָהּ בִּשְׁיָרֶיהָ, אוֹ שֶׁנִּתְעָרְבוּ שְׁיָרֶיהָ בִּשְׁיָרֵי חֲבֵרְתָּהּ - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - עָלְתָה לַבְּעָלִים[57].

57) ולמה אין השיריים מבטלים את הקומץ? בגמרא שם (כג:) למדו בגזירה שווה שיריים מקמצים, כשם שקמצים אינם מבטלים זה את זה כך גם שיריים אינן מבטלים את הקומץ.

יום ש"ק י"ח אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

1) יבאר שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנופה שהוסיף או חסר במדתם.

א. שְׁתֵּי[2] הַלֶּחֶם[3] וְלֶחֶם הַפָּנִים[4] וְעֹמֶר הַתְּנוּפָה[5] שֶׁהוֹסִיף בְּמִדָּתָן אוֹ חִסֵּר כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלוֹת.

2) תוספתא מנחות פרק ח הלכה א. 3) שמקריבים בחג השבועות, מצוותם עשרון לכל לחם. 4) שמסדרים בכל שבת, מצוותם שני עשרונים לכל לחם. 5) שמקריבים בששה עשר בניסן, מצוותו עשרון אחד. בתוספתא לא נזכר עומר התנופה, והוא נכלל בכל המנחות שנאמר שם דינן. וראה ברייתא מנחות עו:

ב. חַלּוֹת[6] תּוֹדָה[7] וּרְקִיקֵי נָזִיר[8] שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק דַּם הַזֶּבַח - פְּסוּלִין; מִשֶּׁנִּזְרַק דַּם הַזֶּבַח - כְּשֵׁרִין.

6) תוספתא שם פרק ד הלכה ה. 7) המביא בהמה לקרבן תודה, מביא עמה ארבעים חלות. 8) נזיר אחרי מלאת ימי נזרו חייב להקריב שלוש בהמות, ומביא עמהן עשר חלות ועשרה רקיקים (משנה שם עח.). ומה בין חלות לרקיקים? חלות נילושות בשמן ובמים פושרים, ורקיקים נילושים במים פושרים בלבד, ואחרי אפייתם מושחים אותם בשמן (הלכות מעשה הקרבנות פרק יג הלכה ח).

ג. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[9] שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק דָּמָן שֶׁל כְּבָשִׂים[10] - פְּסוּלִין; מִשֶּׁנִּזְרַק דָּמָן - כְּשֵׁרִים.

9) שם עו: 10) בחג השבועות מקריבים שני כבשים שלמי ציבור, ועמהם שתי הלחם. ראה הלכה א.

ד. וְכֵן[11] שְׁנֵי סִדָּרִים[12] שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא הֻקְטְרוּ הַבְּזִיכִין[13] - פְּסוּלִין; מִשֶּׁהֻקְטְרוּ - כְּשֵׁרִים.

11) תוספתא שם. 12) שתי מערכות של לחם הפנים. 13) ראה למעלה פרק יא הלכה יז.

ה. אֲבָל[14] הַנְּסָכִים[15] שֶׁחָסְרוּ, בֵּין מִשֶּׁקָּרַב הַזֶּבַח בֵּין עַד שֶׁלֹּא קָרַב - כְּשֵׁרִים, וְיָבִיא נְסָכִים אֲחֵרִים לְמַלֹּאתָן.

14) תוספתא שם. 15) הבאים עם הקרבנות.

ו. נְסָכִים[16] שֶׁקָּדְשׁוּ בִּכְלִי שָׁרֵת וְנִפְסַל הַזֶּבַח: אִם נִפְסַל בַּשְּׁחִיטָה - לֹא קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לִקָּרֵב[17]; נִפְסַל מִקַּבָּלָה וְאֵילַךְ[18] - קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לִקָּרֵב[19]; שֶׁאֵין הַנְּסָכִים מִתְקַדְּשִׁים לִקָּרֵב אֶלָּא בִּשְׁחִיטַת הַזֶּבַח. וּמַה יַּעֲשֶׂה בָּהֶן?[20] אִם הָיָה שָׁם זֶבַח אַחֵר זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה[21] - יִקְרְבוּ עִמּוֹ; וְאִם לֹא הָיָה שָׁם זֶבַח אַחֵר זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה - נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁנִּפְסְלוּ בְּלִינָה וְיִשָּׂרְפוּ[22]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבַּן צִבּוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֵּב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶן[23]; אֲבָל בְּקָרְבַּן יָחִיד - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ עִם זֶבַח אַחֵר[24], וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, אֶלָּא מַנִּיחָן עַד שֶׁיִּפְסְלוּ בְּלִינָה[25] וְיִשָּׂרְפוּ.

16) משנה שם עט. וברייתא שם מז. 17) אבל קדשו להיפסל בלינה. 18) פירוש, הקבלה היתה פסולה. כסף־משנה. 19) שהשחיטה מקדשת את הנסכים ליקרב, כדעת רבי בברייתא שם. ובזה מסולקת השגתו של הראב"ד (ראה כסף־משנה). 20) הלא אי־אפשר לנסכם על המזבח בלי קרבן? 21) ואין עמו נסכים. 22) שם עט: נעשו כמו שנפסלו בלינה. ואעפ"כ צריך להלינם ואחר־כך ישרפם, מפני שמן התורה הם כשרים (ראה הערה כב), וגם אין פסולם בגופם אלא מחמת דבר אחר. וראה בסוף הלכה זו בדין קרבן יחיד, כשיש זבח זבוח. 23) בית־הדין דואג לכל המכשולות האפשריים, ומַתְנֶה שאם ייפסל הזבח, יקרבו הנסכים עם זבח אחר, ומן הדין מותר להקריבם אפילו עם זבח שלא היה זבוח באותה שעה, וחכמים גזרו ואסרו (שם). 24) שבקרבן יחיד אין לומר לב בית־דין מַתְנֶה. ראה תוספות שם טו: ד"ה אפשר. 25) בלשון התלמוד: "עיבור צורה". שנינו בתוספתא פסחים פרק ו הלכה ו, ובגמרא שם לד: "זה הכלל, אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה". ובדין שלפנינו, אין הפסול בגוף הנסכים, ולפיכך טעונים עיבור צורה.

ז. וְכָל הַזְּבָחִים[26] שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - יִקְרְבוּ נִסְכֵּיהֶם.

26) שם צא. למדו דין זה מכלל ופרט וכלל.

ח. וְלַד תּוֹדָה[27] וּתְמוּרָתָהּ, וְהַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ: אִם הֶבִיאָן לְאַחַר שֶׁכִּפֵּר[28] בְּתוֹדָה רִאשׁוֹנָה - אֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם; וְאִם עֲדַיִן לֹא כִּפֵּר בָּהּ, וַהֲרֵי הִיא וַחֲלִיפָתָהּ אוֹ הִיא וּוְלָדָהּ אוֹ הִיא וּתְמוּרָתָהּ עוֹמֶדֶת - הֲרֵי שְׁנֵיהֶן צְרִיכִין לֶחֶם[29]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[30] בְּנוֹדֶר תּוֹדָה[31]; אֲבָל תּוֹדַת נְדָבָה[32] - חֲלִיפָתָהּ וּתְמוּרָתָהּ טְעוּנִין לֶחֶם[33], וּוְלָדָהּ אֵינוֹ טָעוּן לֶחֶם, בֵּין לִפְנֵי כַּפָּרָה בֵּין לְאַחַר כַּפָּרָה[34].

27) משנה וגמרא שם עט: 28) כלומר, אחר שקרבה ראשונה. 29) כלומר, יקריב איזו מהן שירצה והלחם עמה, אבל השניה אינו טעונה לחם. כן שנינו בפירוש בברייתא שם. 30) ששניהם טענים לחם. 31) שאמר הרי עלי להביא תודה ונתחייב באחריותה (אם נאבדה או מתה, חייב להביא אחרת), ולפיכך יכול לצאת ידי חובתו גם בולד הבהמה שהפריש, שהרי "אדם מתכפר בשבח הקדש" (ר' יוחנן שם פ.). ומובן שמקריב עמו את הלחם, כשהוא מקריבו ראשון. 32) שאמר הרי זו תודה, ואינו חייב באחריותה. 33) כל אחת כדינה: חליפתה – בין לפני כפרה בין לאחר כפרה, מפני שהוא כ"מרבה בתודות" (לשון הגמרא שם) פירוש, השניה אינה כלל חליפתה של הראשונה, שהרי הבעלים אינם חייבים להביא אחרת במקום האבודה, ואם הביאו הרי זו תודת נדבה חדשה, ולפיכך טעונה לחם אפילו לאחר כפרה. אבל בתמורת תודה, אין טעם לחלק בין נודר לנודב, וכשם שתמורת תודה חובה אינה טעונה לחם לאחר כפרה, כך גם תמורת תודת נדבה. וכן פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה יג, ראה שם. 34) פיסקה אחרונה זו נמשכת לדין ולד תודה בלבד. ובגמרא (שם פ.) נתבאר למה אינו טעון לחם כשהקריבו ראשון, מפני שהולד הוא מותר תודה, וכל מותר תודה אינו טעון לחם. פירושנו זה מסלק תמיהתו של הרש"ש בהגהותיו למנחות שם על רבינו, שסותר דברי עצמו בהלכה יג, ונתבלטו בזה החזון־איש ואחרונים אחרים.

ט. הִפְרִישׁ[35] תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְנִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנוֹת וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן עוֹמְדוֹת: נִתְכַּפֵּר בָּרִאשׁוֹנָה - שְׁנִיָּה אֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם[36], שְׁלִישִׁית טְעוּנָה לֶחֶם[37]; נִתְכַּפֵּר בַּשְּׁלִישִׁית - שְׁנִיָּה אֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם, רִאשׁוֹנָה טְעוּנָה לֶחֶם; נִתְכַּפֵּר בָּאֶמְצָעִית - שְׁתֵּיהֶן אֵינָן טְעוּנוֹת לֶחֶם[38].

35) שם: 36) שהרי היא חליפתה של הראשונה. 37) מפני שאינה חליפתה של הראשונה, אלא של השניה והיא לא הוקרבה. 38) לפי שלשתיהן קשר ישיר עם האמצעית.

י. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת[39] לְתוֹדָתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֶּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן תּוֹדָה עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת - יָבִיא מֵאֵלּוּ וּמֵאֵלּוּ תּוֹדָה בְּלַחְמָהּ, וְהַשְּׁאָר יָבִיא בָּהֶן תּוֹדָה וְאֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם[40], אֲבָל טְעוּנָה נְסָכִים[41]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתֶּיהָ וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאַת - יָבִיא בַּמָּעוֹת תּוֹדָה בְּלֹא לֶחֶם[42]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְתוֹדָתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ תּוֹדָה תַּחְתֶּיהֶן וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ הַמָּעוֹת - יָבִיא מִן הַמָּעוֹת תּוֹדָה וְלַחְמָהּ[43], וְזוֹ הַתּוֹדָה הָאַחֲרוֹנָה תִּקְרַב בְּלֹא לֶחֶם.

39) תוספתא שם פרק ח הלכה יא. 40) שדינה כמותר תודה. 41) ככל תודה. 42) פירוש, בראשונה יקריב את האבודה עם הלחם, ואחריה בלי לחם, את השניה שקנה במעות שהפריש. 43) כלומר, מקריבים בתחילה את התודה שקנה בדמים שהופרשו קודם שהפריש את הבהמה לתודה. ואין בדינים אלה סתרה להאמור למעלה בהלכה ח, שיכול להקריב איזו מהן שירצה, כי יש לחלק בין בהמות למעות.

יא. הָאוֹמֵר[44]: הֲרֵי זוֹ תּוֹדָה וַהֲרֵי זֶה לַחְמָהּ, אָבַד הַלֶּחֶם - מֵבִיא לֶחֶם אַחֵר, אָבְדָה הַתּוֹדָה - אֵינוֹ מֵבִיא תּוֹדָה אַחֶרֶת. מִפְּנֵי שֶׁהַלֶּחֶם בָּא בִּגְלַל הַתּוֹדָה[45], וְאֵין הַתּוֹדָה בָּאָה בִּגְלַל הַלֶּחֶם.

44) שם פ. מימרא של רבא. 45) ולפיכך, אע"פ שאמר "הרי זו", חייב להביא לחם אחר כשהתודה קיימת.

יב. הִפְרִישׁ[46] מָעוֹת לְתוֹדָתוֹ וְנוֹתְרוּ - מֵבִיא בָּהֶן לֶחֶם; הִפְרִישׁ לַלֶּחֶם וְהוֹתִיר - אֵינוֹ מֵבִיא בָּהֶן תּוֹדָה.

46) מימרא של רבא שם. והטעם, מפני שלחם נקרא תודה, שנאמר (שם): "והקריב על זבח התודה חלות מצות", אבל תודה אינה קרויה לחם.

יג. הָאוֹמֵר[47]: הֲרֵי זוֹ תּוֹדָה, וְנִתְעָרְבָה בִּתְמוּרָתָהּ, וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא - הֲרֵי זוֹ הַנִּשְׁאֶרֶת אֵין לָהּ תַּקָּנָה; שֶׁאִם יָבִיא עִמָּהּ לֶחֶם - שֶׁמָּא הַתְּמוּרָה הִיא[48], וְאִם הֶבִיאָהּ בְּלֹא לֶחֶם - שֶׁמָּא הַתּוֹדָה הִיא. לְפִיכָךְ לֹא תִּקְרַב זוֹ לְעוֹלָם, אֶלָּא תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם[49].

47) שם. תני ר' חייא. 48) ותמורה אינה צריכה לחם. ואע"פ שאמרנו למעלה בהלכה ח שתמורה לפני כפרה טעונה לחם, וכאן לפני כפרה אנו עומדים, דעת רבינו שבאומר "הרי זו" ומתה, דינה כלאחר כפרה, מפני שאינו חייב להביא אחרת במקומה. 49) ותימכר ויפריש מעות לתודה אחרת, ויקח מדמים אלה ואלה בהמה לתודה ולחמה, ומותר הדמים יהיו למותר תודה, ואינה צריכה לחם, כמו שכתב בהלכה י באבודה, באומר הרי עלי (ראה השגת הראב"ד וכסף־משנה, ותשובות חכם־צבי סי' כד).

יד. תּוֹדָה שֶׁנִּפְרְסָה חֲלָה מֵחֲלוּתֶיהָ - כֻּלָּן פְּסוּלוֹת[50]. יָצְאַת הַחַלָּה אוֹ נִטְמְאָה - שְׁאָר הַחַלּוֹת כְּשֵׁרוֹת[51]. נִפְרַס לַחְמָהּ אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה הַתּוֹדָה - מֵבִיא לֶחֶם אַחֵר וְשׁוֹחֵט[52]; וְאִם אַחַר שֶׁנִּשְׁחַט נִפְרַס אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא - הַדָּם יִזָּרֵק, וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל, וְהַלֶּחֶם כֻּלּוֹ פָּסוּל[53], וִידֵי נִדְרוֹ לֹא יָצָא[54]. נִזְרַק הַדָּם וְאַחַר כָּךְ נִפְרַס מִקְצָת הַלֶּחֶם אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא - תּוֹרֵם[55] מִן הַשָּׁלֵם עַל הַפָּרוּס, וּמִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, וּמִמַּה שֶּׁבִּפְנִים עַל שֶׁבַּחוּץ.

50) שם יב: והמדובר כשנפרסה בין שחיטת התודה ובין זריקת הדם. 51) רבא שם לומד מהברייתא, שיצאה אחת מהן לא נפסלו הנשארות, ומכל־שכן נטמאה, שהרי הכל מודים שהציץ מרצה על הטומאה. 52) המדובר, כשנפרסו, יצאו ונטמאו כולן, אבל אם מקצתן נפרסו או נטמאו ישלים. בברייתא שם מו. אנו שונים, אם יצא לפני

שחיטה מכניסו, מפני שלפני שחיטה לא נפסל ביוצא. ולפלא, שרבינו כתב כאן "מביא לחם אחר", ומשמע שגם ב"יצאו" הדין כן. 53) ברייתא שם. רבינו משווה כאן דין נטמא ויצא, לדין נפרס. וזה מנוגד לדבריו בתחילת ההלכה. ובדוחק אפשר לפרש, שכאן המדובר כשנטמאו או יצאו כולן (ראה השגת הראב"ד וכסף־משנה). 54) וצריך להביא תודה אחרת ולחמה. בברייתא שם נאמר בנטמא "וידי נדרו יצא, שהציץ מרצה על הטמא". וכנראה שגירסת אחרת היתה לרבינו. 55) ארבעה מיני לחם באים עם התודה, עשרה עשרה מכל מין, והכהן מרים אחד מכל מין ומניפם, ונאכלים לכהנים (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב, יז־יח). וארבע חלות אלו נקראות "מורם מתודה".

טו. תּוֹדָה[56] שֶׁנִּשְׁחֲטָה עַל שְׁמוֹנִים חַלּוֹת - לֹא קָדְשׁוּ[57] אַרְבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים. וְאִם אָמַר: יִקְדְּשׁוּ אַרְבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים - מוֹשֵׁךְ אַרְבָּעִים[58] מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים וּמֵרִים מֵהֶם אַחַת מִכָּל קָרְבָּן[59], וְהָאַרְבָּעִים הַשְּׁנִיּוֹת יִפָּדוּ[60] וְיֵצְאוּ לְחֻלִּין[61].

56) שם מח. וע: מחלוקת חזקיה ור' יוחנן. 57) כר' יוחנן שם. 58) כר' זירא שם, שבזה גם ר' יוחנן מודה, שקדשו ארבעים מתוך שמונים. והמחלוקת היא, כשהביא שמונים עם התודה ולא אמר כלום. 59) מכל מין מארבעת מיני הלחם. ראה למעלה הי"ד. 60) בגמרא שם מח: משמע שבכגון זה הנשארים צריכים פדיון (ויש לשאול, הלא שם המדובר בשתי הלחם שבאים מכספי הקדש, אבל כאן בקרבן יחיד, אם לא קדשו הארבעים הנשארים למה צריכים פדיון? והרי רבינו כתב בפ"ט ממעשה הקרבנות הכ"ד: "ומעשה הלחם של שניהם (נזיר ותודה) חוץ לעזרה". יוצא מזה, שלא נתקדשו בכלי והם חולין גמורים. ואפשר שהמדובר כאן כשהקדיש את כולם בפה, שאמר הרי אלו ללחמי תודה, אלא שבשעת שחיטת התודה אמר יקדשו ארבעים מתוך השמונים). 61) לא פירש רבינו מה יעשה בדמים (ראה למעלה הי"ג).

טז. הַשּׁוֹחֵט[62] אֶת הַתּוֹדָה וְהָיָה לַחְמָהּ חוּץ לְחוֹמַת בֵּית פַּגִּי[63] - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם; אֲבָל אִם הָיָה חוּץ לָעֲזָרָה - קָדַשׁ הַלֶּחֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לִפְנִים[64].

62) משנה וגמרא שם עח: 63) חומת הר הבית (רבינו בפירושו על המשנה, וכן פירש רש"י שם. וראה רש"י בבא מציעא צ.). 64) בעזרה. כר' יוחנן שם.

יז. שְׁחָטָהּ[65] עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ פְּנֵי הַלֶּחֶם בַּתַּנּוּר, וַאֲפִלּוּ קָרְמוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאַחַת מֵהֶן - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם[66].

65) משנה שם. 66) בגמרא שם משמע, שאם לא נאפה כראוי הרי הוא כפרוס, ולמדנו למעלה בהלכה י"ד שאם נפרס אחד כולם פסולים.

יח. שְׁחָטָהּ[67] וְנִפְסְלָה בִּשְׁחִיטָתָהּ בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן[68] אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם[69] - קָדַשׁ הַלֶּחֶם[70]. נִמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם[71] אוֹ טְרֵפָה אוֹ שֶׁשְּׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ[72] - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם. וְכֵן הַדִּין בְּאֵיל נָזִיר[73] עִם הַלֶּחֶם שֶׁלּוֹ.

67) משנה וגמרא שם. 68) חשב לאכלה אחרי יום ולילה. 69) לאכול את המורם חוץ לעזרה או לזרוק את הדם בחוץ (ראה פי"ג ה"א). 70) מפני שהפסול בא עם השחיטה ולא לפניה. 71) כחכמים שם. טריפה ובעלת מום פסולין לפני השחיטה. "זה הכלל, כל שפיסולו קודם שחיטה, לא קדש הלחם. פיסולו אחר שחיטה, קדש הלחם". ברייתא שם. 72) אלא לשם קרבן אחר, ואע"פ שפיסולו אחר שחיטה, לא קדש הלחם. בתורת כהנים (פרשת צו פרק יא) דרשו מהכתוב (ויקרא ז, יב) "על זבח התודה", מלמד שאין הלחם מתקדש עד שתהא זביחתה לשם תודה. 73) משנה שם. וכפי פירושו של רב פפא שם עט. והטעם, מפני שכל הזבחים שמביאים עמהם לחם לומדים מתודה, ובמשנה שם כתוב: וכן שני כבשי עצרת וכו'. ורבינו כאן השמיט דין זה, ולא נתברר למה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ב־י"ח אדר א' תשע"ט

יום ראשון י"ב אדר א' ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קכ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים —— הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהוֹתִיר שׁוּם דָּבָר (להשאיר, ולא לאכלו) מִקָּרְבָּן תּוֹדָה עַד בֹּקֶר, וְהוּא אָמְרוֹ בְּקָרְבַּן תּוֹדָה: "לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר" (ויקרא כב, ל). וּמִזֶּה לָמַדְנוּ שֶׁאָר קָדָשִׁים, שֶׁכָּל־מַה שֶּׁנּוֹתַר מֵהֶם לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָם —— הֲרֵי הוּא נוֹתָר וְחַיָּב לְשָׂרְפוֹ לְפִי שֶׁהוּא נִתָּק לַעֲשֵׂה (בזה שמקיים את מצות שריפת הנותר, מנתק ומבטל את הלאו של "לא תותירו", ואינו לוקה); וּשְׂרֵפָתוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמִצְוָה צ"א מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה.

יום שני י"ג אדר א' ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קלא.

הַמִּצְוָה הַקל"א —— הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל אֶת־הַנּוֹתָר, וְהוּא מַה־שֶּׁנִּשְׁאַר מִבְּשַׂר הַקָּדָשִׁים אַחַר הַזְּמַן הַקָּבוּעַ לַאֲכִילָתָם. וְלֹא בָּאָה בִּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה אַזְהָרָה מְפֹרֶשֶׁת לְאִסּוּר אֲכִילָתוֹ, אֶלָּא נִתְבָּאֵר בַּתּוֹרָה חִיּוּב הַכָּרֵת

לְמִי שֶׁאוֹכֵל נוֹתָר, וְהוּא אָמְרוּ בְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁים בְּהַזְכִּירוֹ קָרְבַּן הַשְּׁלָמִים: "וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף, וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה, וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ ה' חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ" (שם יט, ו־ח), הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהוּא בְּכָרֵת אִם הוּא מְזִיד; וְאִם אָכַל בְּשׁוֹגֵג — חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה. הִנֵּה הָעִנְיָן מְפֹרָשׁ בַּכָּתוּב; אֲבָל הָאַזְהָרָה הִיא מִמַּה־שֶּׁאָמַר בַּמְּלוּאִים: "וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא" (שמות כט, לד). כְּנוּי זֶה, שֶׁהוּא "הוּא", הוּא כּוֹלֵל גַּם כֹּל מַה־שֶּׁנִּתְקַלְקֵל מִן־הַקֳּדָשִׁים וְאָסוּר לְאָכְלוֹ — כַּנּוֹתָר. וּבִמְעִילָה (יז:) אָמְרוּ עַל מַה־שֶּׁאָמְרָה הַמִּשְׁנָה: "הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי שֵׁמוֹת (של איסורים שונים)", אָמְרוּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְטֻמְאַת הַיָּדַיִם (ידים שנגעו בכמות מסוימת של פגול ונותר, שטומאתם מ)דְּרַבָּנָן; אֲבָל לְעִנְיַן (שיעור) אֲכִילָה מִצְטָרְפִין, דְּתַנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: "לֹא־יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם — כָּל־שֶׁבַּקֹּדֶשׁ פָּסוּל, לִתֵּן לֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ", וְהַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר הֵם מִפְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין וּלְפִיכָךְ כָּל־אֶחָד מֵהֶם מַזְהִרִים עַל אֲכִילָתוֹ עַל פִּי אָמְרוּ: "לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם". וּכְבָר נִתְבָּאֵר עִנְיָן הַנּוֹתָר שֶׁהוּא כָּרֵת.

יום שלישי י"ד אדר א' ה'תשע"ט
מצות לא תעשה קל. קכט.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים — הָאַזְהָרָה שֶׁהַזְהִירָנוּ מִלֶּאֱכוֹל בְּשַׂר קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא יב, יט); וּמִי שֶׁעָבַר וַאֲכָלוֹ — לוֹקֶה. וּבְתוֹסֶפְתָּא זְבָחִים (פרק ה) נִתְבָּאֵר, שֶׁטָּהוֹר שֶׁאָכַל בָּשָׂר טָמֵא — הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת־הָאַרְבָּעִים. וּבְפֶרֶק ב' מִגְּמָרָא פְּסָחִים (כד:) אָמְרוּ: "טֻמְאַת הַגּוּף (טמא שאכל בשר של קדש) בְּכָרֵת, טֻמְאַת הַבָּשָׂר (שאכל בשר טמא של קדש) בְּלָאו". וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"ג מִזְּבָחִים (משנה ב).

הַמִּצְוָה הַקכ"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהַזְהַר הַטָּמֵא מִלֶּאֱכוֹל קֹדֶשׁ, וְהוּא אָמְרוֹ בַּיּוֹלֶדֶת: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע" (שם, ד). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת תזריע): "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא — מָה מִקְדָּשׁ הַנִּכְנָס לוֹ בְּטֻמְאָה עָנוּשׁ כָּרֵת, אַף הַקֹּדֶשׁ הָאוֹכְלוֹ בְּטֻמְאָה עָנוּשׁ כָּרֵת". וְלָמַד בְּאָמְרוֹ "לֹא־תִגָּע" בְּאָדָם שֶׁאָכַל בְּמֵזִיד, שֶׁסּוֹמֵךְ עַל הַכְּלָל שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמַכּוֹת (יד:) בְּבֵאוּר אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע", וְהוּא אָמְרָם בִּגְמָרָא מַכּוֹת: טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת־הַקֹּדֶשׁ, בִּשְׁלָמָא עֹנֶשׁ כְּתִיב: "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה" (שם ז, כ); אַזְהָרָה מְנָא לַן? אָתְיָא מִ"בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע". וְשָׁם אָמְרוּ: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע" — אַזְהָרָה לָאוֹכֵל. אַתָּה אוֹמֵר אַזְהָרָה לָאוֹכֵל, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אַזְהָרָה לַנּוֹגֵעַ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא" — מַקִּישׁ קֹדֶשׁ לַמִּקְדָּשׁ: מָה מִקְדָּשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְטִילַת נְשָׁמָה (חיוב כרת) אַף קֹדֶשׁ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְטִילַת נְשָׁמָה; וְאִי לִנְגִיעָה — מַאי נְטִילַת נְשָׁמָה אִיכָּא (איך תיתכן נטילת נשמה)? אֶלָּא לַאֲכִילָה. וְאַפְּקַהּ רַחֲמָנָא (התורה התבטאה) לַאֲכִילָה בִּלְשׁוֹן נְגִיעָה לְמֵימַר דִּנְגִיעָה כַּאֲכִילָה. וּמִן־הַלְּשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁטֻּמְאַת שֶׁאָכַל אֶת־הַקֹּדֶשׁ חַיָּב כָּרֵת, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אִם הוּא מֵזִיד; אֲבָל אִם הוּא שׁוֹגֵג — הֲרֵי זֶה מַקְרִיב קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד, כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ בְּמִצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"ג מִזְּבָחִים (קו.).

יום רביעי ט"ו אדר א' ה'תשע"ט
מצות עשה צא.

הַמִּצְוָה הַצ"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִשְׂרוֹף הַנּוֹתָר (התורה קבעה זמן לאכילת קרבנות מסוימים והנותר מהן לאחר הזמן הוא "נותר"), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף" (ויקרא ז, יז). וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ עַל זֶה שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה בְּכֶבֶשׂ הַפֶּסַח: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ" (שמות יב, י), אָמְרוּ בִּמְכִלְתָּא: "בָּא הַכָּתוּב לִתֵּן עֲשֵׂה עַל לֹא־תַעֲשֶׂה". וּבִמְקוֹמוֹת רַבִּים בְּפִסְחִים (פד.) וּבְמַכּוֹת (צ: וטז.) וְזוּלָתָם (מקומות רבים נוספים) אָמְרוּ בְּפֵרוּשׁ שֶׁלָּאו דְּנוֹתָר לָאו שֶׁנִּתַּק לַעֲשֵׂה הוּא (שאם מקיים את ה"עשה": "באש תשרפו" — מנתק את הלאו ומבטלו), וּלְפִיכָךְ אֵין לוֹקִין עָלָיו. וְהָעֲשֵׂה הוּא מַה־שֶּׁהִזְכַּרְנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ". וְדִין הַפִּגּוּל (שהכהן המקריב חשב מחשבות מסוימות, שלא כפי הצורך) וְהַנּוֹתָר שָׁוֶה, כְּמוֹ שֶׁאֲבָאֵר בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה (לא תעשה קלב), שֶׁכְּבָר הִזְכִּיר אֶת־הַפִּגּוּל בִּלְשׁוֹן "נוֹתָר". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּפְסָחִים (כז:) וּבְסוֹף תְּמוּרָה (לד.).

יום חמישי ט"ז אדר א' ה'תשע"ט
מצות עשה צ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה תִּשְׁעִים — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִשְׂרוֹף קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף" (ויקרא ז, יט), וּבִגְמָרָא שַׁבָּת (כד:) בָּאוּ־לְבָאֵר, מַה־טַּעַם אָסוּר לְהַדְלִיק שֶׁמֶן תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָא וְאָמְרוּ: "שַׁבָּתוֹן (מצות השביתה ממלאכה ביום־טוב) עֲשֵׂה הוּא, וְהָוֵי יוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֵׂה (של שריפת קדשים שנטמאו) דּוֹחֶה אֶת לֹא־תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה". עִנְיַן הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הוּא: שֶׁעֲשַׂיַּת מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב אֲסוּרָה, וְהָעוֹשֶׂה עוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁכֵּן בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוֹ בְּיוֹם טוֹב: "יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן" (שם כג, כד); וְעוֹבֵר עַל מִצְוַת

לא־תַעֲשֶׂה, לְפִי שֶׁעָבַר עַל לָאו, וְהוּא אָמְרוֹ: "כָּל־מְלָאכָה לֹא־יֵעָשֶׂה בָהֶם" (שמות יב, טז), כְּלוֹמַר: בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל שְׂרֵפַת קָדָשִׁים טְמֵאִים אֵינָהּ אֶלָּא מִצְוַת עֲשֵׂה, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְשָׂרְפָם בְּיוֹם טוֹב מֵחֲמַת הַכְּלָל שֶׁהִזְכִּיר: "אֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה אֶת לֹא־תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה". וְאָמְרוּ שָׁם (שבת כה.) עוֹד דָּבָר, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לִשְׂרוֹף קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, כָּךְ מִצְוָה לִשְׂרוֹף שֶׁמֶן (לאו דוקא) תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמְאָ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּפְסָחִים (פב.) וּבְסוֹף תְּמוּרָה (לג:).

יום שישי י"ז אדר א' ה'תשע"ט

מצות עשה מט.

הַמִּצְוָה הַמ"ט —— הַצּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בַּעֲבוֹדַת הַיּוֹם, כְּלוֹמַר: כָּל־הַקָּרְבָּנוֹת וְהַוִּדּוּיִין שֶׁהֵן חוֹבָה בְּיוֹם צוֹם כִּפּוּר לְכַפֵּר בָּהֶם כָּל־הָעֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב. וְהִיא כָּל־הַחֻקָּה הָאֲמוּרָה בְּ'אַחֲרֵי מוֹת' (ויקרא טז, א). וְהָרְאָיָה שֶׁהַכֹּל מִצְוָה אַחַת, אָמְרָם בְּסוֹף פֶּרֶק ה' מִכִּפּוּרִים (ס.): "כָּל־מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים הָאָמוּר עַל הַסֵּדֶר, הִקְדִּים מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ —— לֹא עָשָׂה כְּלוּם". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמַּסֶּכֶת הַמְיֻחֶדֶת לָהּ, וְהִיא מַסֶּכֶת יוֹמָא.

יום ש"ק י"ח אדר א' ה'תשע"ט

מצות עשה מט. קיח.

הַמִּצְוָה הַמ"ט נדפסה ביום הקודם.

הַמִּצְוָה הַקי"ח —— הַצּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁכָּל־הַנֶּהֱנֶה מִן־הַהֶקְדֵּשׁ אוֹ אוֹכֵל קֹדֶשׁ, כְּלוֹמַר: תְּרוּמָה בִּשְׁגָגָה —— יַחֲזִיר מַה שֶּׁאָכַל אוֹ כְּדֵי מַה־שֶּׁנֶּהֱנָה עִם תּוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו" (ויקרא ה, טז), וְאָמַר עוֹד: "וְהָאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְגוֹ'" (שם כב, יד). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת מְעִילָה (טו.) וְגַם בְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת (פרק ז).

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

והטעם משום שמשמעות אחת להם והיא כניסת הכהן מביתו לבית המנוגע. הרי שאפשר ללמוד גזירה שוה מענין אחד הנאמר בשתי לשונות, ומדוע רבי מאיר אינו למד שחיטה מטביחה. מתרצת הגמרא: **הָנֵי מִילֵּי** – דברים אלו, שדנים גזירה שוה מענין אחד הנאמר בשני לשונות, הם רק **הֵיכָא דְּדָמֵי לֵיהּ** – כשאין כתוב במקום אחר לשון הדומה ללשון הנלמד, **אֲבָל אֵיכָא דְּדָמֵי לֵיהּ** – כשיש לשון אחר הדומה לו ממש, **מִדְּדָמֵי לֵיהּ יַלְפִינָן** – לומדים מהלשון הדומה לו, ולכן רבי מאיר למד מלשון שחיטה הנאמר בשחוטי חוץ ולא מלשון טביחה הנאמר ביוסף.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן נַמִּי** – גם הוא מדוע אינו סובר כרבי מאיר ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה **לִינְמַר** – שילמד כרבי מאיר **מִשְּׁחוּטֵי חוּץ** ששמה שחיטה וכפי שלומד רבי מאיר.

משיבה הגמרא: רבי שמעון סובר, **דָּנִין חוּלִּין מֵחוּלִּין וְאֵין דָּנִין חוּלִּין מִקָּדָשִׁים**, ולכך למדים שחיטה האמורה באותו ואת בנו שהיא שחיטת חולין משחיטה האמורה ביוסף שגם היא שחיטת חולין, ואין דנין שחיטה האמורה באותו ואת בנו שהיא שחיטת חולין משחיטה האמורה בשחוטי חוץ שהיא שחיטת קדשים.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי מֵאִיר** שלומד ל'שחיטה' באותו ואת בנו מ'שחיטה' של קדשים בחוץ, מה תשובתו לכך שאין ללמוד חולין מקדשים אלא חולין מחולין.

משיבה הגמרא: רבי מאיר משיב, **אָמַר** [–וכי] דין **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּקָדָשִׁים מִי לֹא נָהֵיג**, וכיון שנוהג גם בקדשים, לכך למד רבי מאיר דין שחיטה שאינה ראויה באותו ואת בנו בגזירה שוה מדין שחוטי חוץ.

מסיימת הגמרא: **וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר** – וזה הוא שאמר **רַבִּי חִיָּיא, רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים.**

הגמרא מבררת את טעם מחלוקתם של רבי מאיר ורבי שמעון במשנתינו אם שחיטה שאינה ראויה חייבת בכיסוי הדם, ומתוך כך יתבאר מדוע קיבל רבי את דברי רבי שמעון ושנאם בשם חכמים.

שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מהו טעמו **דְּרַבִּי מֵאִיר** שסבר **בְּכִסּוּי הַדָּם** ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ**, רבי מאיר **גָּמַר 'שְׁפִיכָה' 'שְׁפִיכָה'** בגזירה שוה **מִשְּׁחוּטֵי חוּץ** – נאמר לשון שפיכה בכיסוי הדם 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר' (ויקרא יז יג), ונאמר לשון שפיכה בשחוטי חוץ 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט וגו' מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ וגו' דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ' (שם יז ד–ג), **מַה לְּהַלָּן** בשחוטי חוץ **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה**, שהרי אף שאינה שחיטה המתרת באכילה הכתוב חייב עליה כרת, **אַף כָּאן** בכיסוי הדם **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה.**

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן**, מדוע אינו לומד משחוטי חוץ ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה וחייבת בכיסוי הדם. משיבה הגמרא: משום שבכיסוי הדם **'אֲשֶׁר יֹאכַל' כְּתִיב**, ומשמע שלא ציוותה התורה לכסות את הדם אלא בשחיטה ראויה המתירה את הבשר לאכילה.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי מֵאִיר** מה הטעם שסובר שדין כיסוי הדם אף בשחיטה שאינה ראויה, והרי הכתוב אומר בפירוש 'אֲשֶׁר יֹאכַל'.

משיבה הגמרא: רבי מאיר יאמר שהכתוב **הָהוּא** – 'אֲשֶׁר יֹאכַל' אינו למעט שחיטה שאינה ראויה אלא **לְמַעוּטֵי עוֹף טָמֵא הוּא דְּאָתָא** – למעט עוף טמא הוא בא, שאם שחט עוף טמא [או חיה טמאה] אינו חייב לכסות את דמו.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן**, איך הוא לומד מ'אשר יאכל' למעט שחיטה שאינה ראויה, הרי 'אשר יאכל' נצרך בכדי למעט עוף טמא. משיבה הגמרא: רבי שמעון סובר **שעוֹף טָמֵא מַאי טַעְמָא** – מה הטעם שפטרתו התורה מכיסוי הדם, משום **דְּלָאו בַּר אֲכִילָה הוּא** – שאינו ראוי לאכילה, **טְרֵפָה נַמִּי לָאו בַּר אֲכִילָה הוּא** – שחיטת טריפה גם אינה ראויה לאכילה.

מסיימת הגמרא: **וְהַיְינוּ דְּאָמַר** – וזה הוא שאמר **רַבִּי חִיָּיא, רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּכְסוּי הַדָּם** שאין דין כיסוי הדם אלא בשחיטה ראויה **וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים.**

הגמרא מביאה את דברי רבי אבא המבורר את מחלוקתם של רבי מאיר ורבי שמעון: **אָמַר רַבִּי אַבָּא**

ירמיה פרק־ט ט־יח

ט עַל־הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וָנֶהִי וְעַל־נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה כִּי נִצְּתוּ מִבְּלִי־אִישׁ עֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֶה
מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד־בְּהֵמָה נָדְדוּ הָלָכוּ: י וְנָתַתִּי אֶת־יְרוּשָׁלַם לְגַלִּים מְעוֹן תַּנִּים וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן
שְׁמָמָה מִבְּלִי יוֹשֵׁב: יא מִי־הָאִישׁ הֶחָכָם וְיָבֵן אֶת־זֹאת וַאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי־יְהוָה אֵלָיו וַיַּגִּדֶהָ עַל־מָה אָבְדָה
הָאָרֶץ נִצְּתָה כַּמִּדְבָּר מִבְּלִי עֹבֵר: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה עַל־עָזְבָם אֶת־תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵיהֶם וְלֹא־שָׁמְעוּ
בְּקוֹלִי וְלֹא־הָלְכוּ בָהּ: יג וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי שְׁרִרוּת לִבָּם וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר לִמְּדוּם אֲבוֹתָם: יד לָכֵן
כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מַאֲכִילֵם אֶת־הָעָם הַזֶּה לַעֲנָה וְהִשְׁקִיתִים מֵי־רֹאשׁ:
טו וַהֲפִצוֹתִים בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הֵמָּה וַאֲבוֹתָם וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶת־הַחֶרֶב עַד כַּלּוֹתִי אוֹתָם:
טז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִתְבּוֹנְנוּ וְקִרְאוּ לַמְקוֹנְנוֹת וּתְבוֹאֶינָה וְאֶל־הַחֲכָמוֹת שִׁלְחוּ וְתָבוֹאנָה:
יז וּתְמַהֵרְנָה וְתִשֶּׂנָה עָלֵינוּ נֶהִי וְתֵרַדְנָה עֵינֵינוּ דִּמְעָה וְעַפְעַפֵּינוּ יִזְלוּ־מָיִם: יח כִּי קוֹל נְהִי נִשְׁמַע מִצִּיּוֹן
אֵיךְ שֻׁדַּדְנוּ בֹשְׁנוּ מְאֹד כִּי־עָזַבְנוּ אָרֶץ כִּי הִשְׁלִיכוּ מִשְׁכְּנוֹתֵינוּ:

רש"י

(ט) על ההרים. על חורבן ההרים: **ועל נאות מדבר.** נוה רועים שבמדברות נאות ל' נוה וכן נאות אלהים (תהלים פג) וכן לביתך נאוה קודש (שם צג): **נצתו.** לשון ציה וכן נצתה: **נדדו הלכו.** סופן לילך, חמשים ושתים שנה לא עבר איש ביהודה מגלות צדקיהו עד פקודת כורש מלך פרס חמשים ושתים שנה היו ורמז לדבר ועד בהמה חשבונה בגימטריא נ"ב והחשבון מכוון במסכת מגילה: **(י) לגלים.** דגורין: **(יא) מי [האיש] החכם.** שיבין זאת ומי הנביא אשר דבר פי ה' אליו: **ויגידה.** ומי יגיד על מה אבדה הארץ ובא כל הפורענות הזה: **(יד) לענה.** עשב מר: **מי ראש.** ארס נחש: **(יח) כי השליכו משכנותינו.** את שוכניהם. ויש עוד לומר כי השליכו האויבים את משכנותינו לארץ:

מצודת דוד

(ט) על ההרים. על חורבן ההרים אשר לא צמחו ארים קול בכי וילולה: **ועל נאות מדבר.** על חורבן אהלי הרועים אשר במדבר ארים קינה כי נעשו שממה ואין איש עובר שם ולא נשמע קול מקנה כי האויב שללם עצמו: **נדדו הלכו.** נדדו ממקומם והלכו להם כי רוב העופות ישכנו במקום אנשים כי שם ימצאו פירות ופרחי אילנות וזרעים למאכלם וכאשר יהיה שממה ילכו להם והבהמות יקחם האויב: **(י) לגלים.** כי ינתצו הבתים ויהיו גלי אבנים ויהיו מדור לתנים כי דרכם לשכון בין גלי אבנים: **מבלי יושב.** כי כולם ילכו בגלות: **(יא) ויבן את זאת.** האמור למטה על מה אבדה וכו': **ואשר דבר.** ר"ל ומי האיש אשר ה' דבר בו הוא הנביא: **ויגידה.** ויגיד מדעתו בעבור מה אבדה הארץ ונעשה שממה כמדבר מבלי מי עובר שמה ר"ל מהו הדבר העיקרי בדבר החורבן וכאומר אין מי בהם יגיד זאת: **(יב) ויאמר ה'.** המקום בעצמו אמר שהעיקר הוא על אשר עזבו את תורתי וכו' ר"ל שלא למדו את התורה ולכן לא שמעו בקולי בכל הדברים ולא הלכו בדרך התורה לקיים מצוותיה כי אם עסקו בתורה היה המאור שבה מחזיר אותם למוטב אבל בעבור שלא עסקו בה באו לכל אלה הפשעים ואבדה הארץ בעונם: **(יג) שרירות לבם.** מה שלבם ראה וחמד: **אשר למדום אבותם.** אשר הרגילום אבותם: **(יד) הנני מאכילם וכו'.** ר"ל אביא עליהם צרות שונות: **(טו) והפיצותים.** אפזר אותם במקומות אשר לא הכירו מעולם גם המה גם אבותם: **ושלחתי.** אל המקומות אשר ינוסו ויתפזרו הנה והנה שמה אשלח את חרב האויב עד אכלה אותם: **(טז) התבוננו.** תנו לב להבין ברעה הזאת המעותדת לבוא ומעתה קראו למקוננות הם הנשים היודעות לספוד ולקונן על המתים: **ותבואינה.** אליכם לעורר קינות ויללות: **ואל החכמות.** הן הבקיאות למהר לסדר אמרי עצבון רוח ויגון להדאיב נפשות השומעים: **(יז) ותמהרנה.** הן תמהרנה להרים בעבורינו קול יללה למען יתעוררו לבבינו ותרדנה עינינו דמעה: **יזלו מים.** יטיפו מי דמעת הבכי וכפל הדבר במ"ש: **(יח) כי קול.** כי מציון נשמע קול יללה שאומרים איך שודדנו ובושנו מאד כי חשבנו להשגב בציון ועתה לא כן היה כי עזבנו ארץ נחלתנו כי השליכו משכנותינו את השוכנים בהם חוצה וכענין שנאמר ולא תקיא הארץ אתכם וכו' כאשר קאה וכו':

מצודת ציון

(ט) ונהי. ענין יללה כמו יודעי נהי (עמוס ה): **נאות.** ענין מדור כמו בנאות דשא (תהלים כג): **מדבר.** לפעמים מקום המרעה סמוך למדבר וכן הצאן ההנה במדבר (ש"א יז): **נצתו.** מל' ציה ושממה: **(י) לגלים.** ענין תל ודגור כמו עד הגל הזה (בראשית לא): **מעון.** מדור כמו למעון קדשו (דה"ב ל): **תנים.** מין נחש: **(יא) נצתה.** מלשון ציה ושממה: **(יג) שרירות.** ענין ראיה כמו אשר שוררו אנשים (איוב לו): **למדום.** ענין הרגל כמו פרה למוד מדבר (לעיל ב): **(יד) לענה.** שם עשב מר: **מי ראש.** מי סחיטת ראש והוא שם עשב מר: **(טו) והפיצותים.** ענין פיזור: **כלותי.** מל' כליון: **(טז) למקוננות.** מל' קינה: **(יז) ותשנה.** כמו ותשאנה באל"ף: **ותרדנה.** מל' ירידה: **ועפעפינו.** הוא אישון העין: **יזלו.** מלשון הזלה ונטיפה: **(יח) שדדנו.** ענין עושק: **משכנותינו.** מלשון משכן ומקום מדור:

איכה פרק־ג כז־נד

כז טוֹב לַגֶּבֶר כִּי־יִשָּׂא עֹל בִּנְעוּרָיו: כח יֵשֵׁב בָּדָד וְיִדֹּם כִּי נָטַל עָלָיו: כט יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ אוּלַי יֵשׁ
תִּקְוָה: ל יִתֵּן לְמַכֵּהוּ לֶחִי יִשְׂבַּע בְּחֶרְפָּה: לא כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדֹנָי: לב כִּי אִם־הוֹגָה וְרִחַם כְּרֹב
(חסדו) חֲסָדָיו: לג כִּי לֹא עִנָּה מִלִּבּוֹ וַיּוֹגֶה בְּנֵי־אִישׁ: לד לְדַכֵּא תַּחַת רַגְלָיו כֹּל אֲסִירֵי אָרֶץ: לה לְהַטּוֹת
מִשְׁפַּט־גֶּבֶר נֶגֶד פְּנֵי עֶלְיוֹן: לו לְעַוֵּת אָדָם בְּרִיבוֹ אֲדֹנָי לֹא רָאָה: לז מִי זֶה אָמַר וַתֶּהִי אֲדֹנָי לֹא צִוָּה:
לח מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב: לט מַה־יִּתְאוֹנֵן אָדָם חָי גֶּבֶר עַל־(חטאו) חֲטָאָיו: מ נַחְפְּשָׂה
דְרָכֵינוּ וְנֵחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד־יְהוָה: מא נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל־כַּפָּיִם אֶל־אֵל בַּשָּׁמָיִם: מב נַחְנוּ פָשַׁעְנוּ וּמָרִינוּ
אַתָּה לֹא סָלָחְתָּ: מג סַכֹּתָה בָאַף וַתִּרְדְּפֵנוּ הָרַגְתָּ לֹא חָמָלְתָּ: מד סַכּוֹתָה בֶעָנָן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה:
מה סְחִי וּמָאוֹס תְּשִׂימֵנוּ בְּקֶרֶב הָעַמִּים: מו פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל־אֹיְבֵינוּ: מז פַּחַד וָפַחַת הָיָה לָנוּ הַשֵּׁאת
וְהַשֶּׁבֶר: מח פַּלְגֵי־מַיִם תֵּרֶד עֵינִי עַל־שֶׁבֶר בַּת־עַמִּי: מט עֵינִי נִגְּרָה וְלֹא תִדְּמֶה מֵאֵין הֲפֻגוֹת:
נ עַד־יַשְׁקִיף וְיִרֶא יְהוָה מִשָּׁמָיִם: נא עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי: נב צוֹד צָדוּנִי כַּצִּפּוֹר אֹיְבַי
חִנָּם: נג צָמְתוּ בַבּוֹר חַיָּי וַיַּדּוּ־אֶבֶן בִּי: נד צָפוּ־מַיִם עַל־רֹאשִׁי אָמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי:

רש"י

(כח) ישב בדד. מי שאירע לו אבל וצרה ישב גלמוד ויצפה לטובה: וידום. לשון המתנה כמו (שמואל א יד) אם כה יאמרו אלינו דומו דיהונתן: כי נטל עליו. כי בעל הגזירות נשא עליו הגזירה זו: **(לא)** כי לא יזנח לעולם אד'. לכן טוב לידום: **(לב)** כי אם הוגה. אם האדם מביא עליו יגון בשביל עונו ואחר כך וריחם כרוב חסדיו: הוגה ויגה. לשון תוגה הם: **(לג)** כי לא ענה. ויגה בני איש מלבו ומרצונו כי העון גורם: **(לד)** לדכא תחת רגליו. מוסב על כי לא ענה מלבו להיות מדכה תחת רגליו וגו', ולא להטות משפט גבר וגו', ולא לעות אדם בריבו כל אלה ה' לא ראה לא נראה לו ולא עלתה לפניו במחשבתו לעשות כן: **(לו)** לא ראה. לא הוכשר בעיניו שיעוותו בית דין של מעלה אדם בריבו כמו מה ראית כי עשית וגו': **(לז)** מי זה אמר ותהי. וגו': **(לח)** מפי עליון וגו'. ואם באתי לומר לא מידו באה אלי הרעה הזאת מקרה היא שהיה לי, אין זאת, כי אם בין רעות בין טובות מי זה אמר ותהי אם ה' לא צוה ומפיו לא תצא הן רעה הן טובה אבל מה יש להתאונן אדם חי גבר על חטאיו כל איש ואיש יתאונן על חטאיו כי הם המביאים עליו הרעה, מפי עליון לא תצא אמר רבי יוחנן מיום שאמר הקב"ה (דברים ל') ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וגו' לא יצא רעה וטובה מפיו אלא הרעה באה מאליה לעושה רע והטוב לעושה טוב לפיכך מה יתאונן למה יתרעם האדם אם לא על חטאיו: **(מא)** נשא לבבינו אל כפים. כשאנו נושאים את כפינו אל השמים נשא אף לבבינו עמהם לשוב להשיב לבבינו לפני המקום ב"ה. ד"א אל כפים. אל העננים אל שמים כמה דאת אמר (מלכים א יט) והנה עב קטנה ככף איש עולה וכן (איוב לו) על כפים כסה אור, ומדרש רבותינו נשא לבבינו באמת להקב"ה כאדם הרוחץ בנקיון כפיו שמשליך מידיו כל טינוף כי מודה ועוזב ירוחם והמודה ואינו עוזב כטובל ושרץ בידו: **(מב)** נחנו פשענו ומרינו. זה דרכינו על ידי יצר הרע: אתה לא סלחת. ולך היתה נאה הסליחה כי כן דרכך: **(מג)** סכותה באף. חצצת את האף להיות מחיצה בינך ובינינו ותרדפנו בו: **(מה)** סחי ומאום. הוא ניע בלשון משנה כיחו וניעו שניסח מתוך הריאה ויוצא דרך הגרון: תשימנו. לשון הווה הוא: **(מז)** פחד ופחת. כשנסנו מפני הפחד נפלנו אל הפחת שוחה: השאת. לשון שאייה כמו השאת: **(מט)** מאין הפוגות. מאין חליפין והעברה: **(נא)** עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי. ירמיה ממשפחת כהנים היה, ואמר עיני בדמעה עוללה וניוולה פני עלי נפשי מכל בנות עירי: עוללה. לשון ניוול כמו (איוב טז) ועוללתי בעפר קרני: מכל בנות עירי. משפחתי יש לה לבכות מכל משפחות העיר שהיתה נבחרת לקדושה ולעבודת הקב"ה מכל ישראל: **(נג)** צמתו בבור חיי. בבית הכלא: צמתו. אסרו כמו צומת הגידין (שיר ד) מבעד לצמתך אישריי'טור: וידו אבן בי. על פי הבאר כך עשו לדניאל וירמיה ראה ברוח הקודש: צמתו בבור חיי. ואף על פי שצמתו בבור חיי שאיני יכול לעלות מתוכו לא שתו לבם גם לזאת עד שידו אבן בי: **(נד)** צפו מים וגו'. שבזמן שבא אדם במים עד מתניו עדיין יש תקוה אבל אם צפו מים על ראשו אז אמר אבדה תקותי אבל אני איני עושה כן אלא קראתי וגו': צפו מים. אומות העולם:

ט מַרְחִיקִין אֶת הַנְּבֵלוֹת וְאֶת הַקְּבָרוֹת, וְאֶת הַבֶּרְסְקִי מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. אֵין עוֹשִׂין בֶּרְסְקִי אֶלָּא לְמִזְרַח הָעִיר; רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְכָל רוּחַ הוּא עוֹשֶׂה, חוּץ מִמַּעֲרָבָה, וּמַרְחִיק חֲמִשִּׁים אַמָּה.
י מַרְחִיקִין אֶת הַמִּשְׁרָה מִן הַיָּרָק, וְאֶת הַכְּרִישִׁין מִן הַבְּצָלִים, וְאֶת הַחַרְדָּל מִן הַדְּבוֹרִים. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בַּחַרְדָּל.
יא מַרְחִיקִין אֶת הָאִילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה, וּבֶחָרוּב וּבַשִּׁקְמָה — חֲמִשִּׁים אַמָּה, בֵּין מִלְּמַעְלָה, בֵּין מִן הַצַּד. אִם הַבּוֹר קָדַם — קוֹצֵץ וְנוֹתֵן דָּמִים; וְאִם הָאִילָן קָדַם — לֹא יָקֵץ; סָפֵק זֶה קָדַם, וְסָפֵק זֶה קָדַם — לֹא

פירוש ברטנורא

ט את הנבילות ואת הקברות. משום ריח רע: **הבורסקי.** מקום עיבוד העורות: **אלא למזרח העיר.** שאין רוח מזרחית קשה אלא אם כן באה לפורענות. אבל כשהיא באה כדרכה היא חמה ומנשבת בנחת, לפיכך אינה מביאה הריח לעיר: **חוץ ממערבה.** לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה, חוץ מרוח מערבית שאינו עושה כל עיקר, מפני שמתפללים לאותה הרוח, ששכינה במערב. ואין הלכה כר' עקיבא:
י המשרה. מקום ששורים בו פשתן. ומפסיד את הירקות הסמוכות לו: **ואת הכרישין.** כרתי בלשון תלמוד. והם מזיקין לבצלים הסמוכים להם: **ואת החרדל מן הדבורים.** שהוא מפסיד הדבש ועושה אותו חריף וחד: **רבי יוסי מתיר בחרדל.** שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוריי, הרחק דבוריך מחרדלי, מפני שבאות ואוכלות פרחי חרדלי. והלכה כרבי יוסי:
יא ובחרוב ובשקמה. שרשיהן מרובין: **בין מלמעלה.** שהאחד מהן מלמעלה בגובה שפוע הר והשני בשפולו: **בין מן הצד.** בקרקע שוה: **ונותן דמים.** דכיון דברשות נטע, שאינו מזיק עד זמן גדול, לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד: **רבי יוסי אומר וכו'.** והלכה כרבי יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

יום ראשון

באור משנה ט

משנתנו מוסיפה ללמד בענין הרחקת דברים מזיקים מן העיר, והיא מונה דברים שיש להרחיקם מפני ריחם הרע.

מַרְחִיקִין אֶת הַנְּבֵלוֹת – מקום צבירת הנבלות, **וְאֶת הַקְּבָרוֹת** – בית הקברות, **וְאֶת הַבֶּרְסְקִי** – בית עיבוד עורות, **מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה** – מפני שכל אלה ריחם רע. **אֵין עוֹשִׂין בֶּרְסְקִי אֶלָּא לְמִזְרַח הָעִיר** – שרוח מזרחית היא בדרך כלל חמה ומנשבת בנחת, ואינה מביאה את הריח לעיר **(רש"י; ברטנורא)**, או שמשום חמימותה ממעטת היא את היזק הריח **(רמב"ם הל' שכנים י, ד)**; ובפירושו למשנתנו כותב הרמב"ם טעם אחר, לפי שרוח מזרחית אינה שכיחה בארץ ישראל. ויש מבארים הטעם, משום שהרוח המערבית שהיא קשה מרחיקה את הריח מן העיר **(תוספות)**. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְכָל רוּחַ הוּא עוֹשֶׂה** – רשאי אדם לעשות בורסקי לכל צד מן העיר, **חוּץ מִמַּעֲרָבָה** – מלצד מערב. בגמרא מבואר, לפי שהשכינה במערב, ולאותו צד מתפללים; **וּמַרְחִיק חֲמִשִּׁים אַמָּה** – כלומר שהעושה בורסקי לשאר הרוחות, צריך מכל מקום להרחיקו חמישים אמה, חוץ מרוח מערבית שאינו עושה שם כל עיקר. **ברם,** הלכה כתנא קמא, שאין עושין בורסקי אלא למזרח העיר.

באור משנה י

משנתנו ממשיכה בענין הרחקת דברים מזיקים מנכסי אחרים.

מַרְחִיקִין אֶת הַמִּשְׁרָה – חפירת מים ששורים בה פשתן, **מִן הַיָּרָק** – מגינת הירק, כלומר שהעושה משרה של פשתן בחצרו, חייב להרחיקה מגינת הירק של שכנו, מפני שמי המשרה מזיקים לירקות, **וְאֶת הַכְּרִישִׁין** – הזורע כרישין בגינתו (כרישין היינו כרתי ובלשון המקרא: חציר), חייב להרחיקם **מִן הַבְּצָלִים** – שבגינת שכנו, לפי שהכרישים מפיגים טעם הבצלים, **וְאֶת הַחַרְדָּל** – הזורע חרדל בגינתו, חייב להרחיקו **מִן הַדְּבוֹרִים** – מכוורת הדבורים של שכנו, מפני שהדבורים אוכלות מפרחי החרדל ומפסידות את הדבש. ושיעור ההרחקה לא נתפרש כאן, אלא הכוונה היא עד כדי שלא יזיק **(המאירי)**. ויש מפרשים: חמישים אמה כמו במשנה הקודמת **("תוספות יום טוב")**. **רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בַּחַרְדָּל** – לזרעו סמוך לכוורת הדבורים של חברו. בברייתא בגמרא מבואר טעמו, לפי "שיכול לומר לו (בעל החרדל לבעל הדבורים): עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבורי (מן הדבורים שלי) – הרחק דבוריך מן חרדלי, שבאות ואוכלות לגלוגי (פרחי) חרדלי". **ברם,** בגמרא (בבא בתרא יח, ב) מפרשים, שלדעת רבי יוסי "על הניזק להרחיק את עצמו מן המזיק", כלומר שאם אדם עושה בתוך רשותו דבר שאינו מזיק לחברו בשעת עשייתו, אלא שעלול הוא להזיק לו לאחר זמן, אינו צריך להרחיקו מרשות חברו, שבכגון זה כל אחד רשאי לעשות בתוך רשותו כרצונו, כמו שאומר רבי יוסי (במשנה הבאה): "זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו", ואם חברו רוצה למנוע את הנזק עליו להרחיק את עצמו; ומכאן, שרבי יוסי חולק על תנא קמא לא רק בחרדל אלא אף במשרה ובכרישין, היינו שלדעת רבי יוסי אין אדם צריך להרחיק את המשרה מן הירק של חברו, ולא את הכרישין מן הבצלים ולא את החרדל מן הדבורים, שבכל אלו אינו מזיק בשעת עשייתו, שבשעה שעושה את המשרה אינו מזיק לירק עד שישהו מי המשרה זמן מרובה, ובשעה שזורע את הכרישין עדיין אינם מזיקים לבצלים עד שיגדלו. וכן כשזורע את החרדל אין הדבורים מוצאות אותו עד שיצמח ויגדל **(הרא"ש)**. ומה ששנינו במשנתנו רבי יוסי מתיר בחרדל, ומשמע בחרדל דווקא, לדבריהם של חכמים אמר כך, שכן חכמים סוברים: "על המזיק להרחיק את עצמו" ואמר רבי יוסי לחכמים: אמנם במשרה ובכרישים מסתבר לדעתכם שצריך להרחיק, שהואיל ויש כאן מזיק וניזק, על המזיק להרחיק את עצמו, אבל בחרדל אף לדעתכם יש להתיר לבעל החרדל שלא להרחיקו מכוורת הדבורים של חברו, שהרי כל אחד מהם מזיק לחברו, שכשם שהחרדל מזיק לדבורים כך הדבורים מזיקות לחרדל. **ברם,** חכמים סוברים, שהדבורים אינן מזיקות לחרדל, לפי שגרעין החרדל טמון בשרביטו ואין הדבורים מוצאות אותו, ואם אמנם הן אוכלות הלגלוגים, הרי חוזרים וצומחים לגלוגים אחרים, הלכך צריך להרחיק את החרדל, שהוא המזיק לדבורים. מכל מקום הלכה כרבי יוסי, אלא שלדעת הרמב"ם צריך על כל פנים להרחיק את המשרה מן הירק ואת הכרישים מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים שלושה טפחים, שלא יהיה היזק בידים (הל' שכנים י, ה).

יום שני

באור משנה יא

מַרְחִיקִין אֶת הָאִילָן מִן הַבּוֹר – הנוטע אילן בתוך חצרו, צריך להרחיקו מן הבור של חברו, **עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה** – כדי ששרשי האילן לא יחדרו לבור ויערערו את כתליו; **וּבֶחָרוּב וּבַשִּׁקְמָה** – ששרשיהם מרובים, **חֲמִשִּׁים אַמָּה** – צריך להרחיקם מבורו של חברו, **בֵּין מִלְּמַעְלָה** – בין שהאילן הוא למעלה והבור למטה, או להיפך, וכגון שהם בשיפוע של הר, שזה במקום גבוה וזה במקום נמוך, **בֵּין מִן הַצַּד** – שהאילן והבור שניהם במקום מישור. בגמרא מבואר, שאם האילן למטה והבור למעלה מערערים שרשי האילן את קרקעית הבור. **אִם הַבּוֹר קָדַם** – לנטיעת האילן, שנטעו שלא כדין

יָקֵץ; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קָדַם לָאִילָן — לֹא יָקֵץ, שֶׁזֶּה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְזֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ.
יב לֹא יִטַּע אָדָם אִילָן סָמוּךְ לִשְׂדֵה חֲבֵרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת; אֶחָד גְּפָנִים וְאֶחָד כָּל אִילָן.
הָיָה גָּדֵר בְּנִתַּיִם — זֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן, וְזֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן. הָיוּ שָׁרָשִׁים יוֹצְאִים לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ — מַעֲמִיק שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְעַכֵּב אֶת הַמַּחֲרֵשָׁה. הָיָה חוֹפֵר בּוֹר, שִׂיחַ וּמְעָרָה — קוֹצֵץ וְיוֹרֵד, וְהָעֲצִים שֶׁלּוֹ.
יג אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה לִשְׂדֵה חֲבֵרוֹ — קוֹצֵץ מְלֹא הַמַּרְדֵּעַ עַל גַּבֵּי הַמַּחֲרֵשָׁה; וּבֶחָרוּב וּבַשִּׁקְמָה — כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקֹלֶת.
בֵּית הַשִּׁלְחִין — כָּל הָאִילָן כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקֹלֶת. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: כָּל אִילַן סָרָק כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקֹלֶת.

פירוש ברטנורא

יב סמוך לשדה חבירו. בין שדה לבן בין שדה אילן: **אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות.** כדי עבודת הכרם. שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכנים מחרשתו לתוך של חבירו. והני מילי בארץ ישראל וכיוצא בה שמחרשתן ארוכה. אבל בבבל ובשאר ארצות שמחרשתן קצרה, בהרחקת שתי אמות סגי. ודוקא בגפנים ואילנות לאילנות הוא דסגי בשתי אמות, אבל הבא ליטע שדה אילן סמוך לגפנים, אפילו בבבל וכיוצא בה צריך להרחיק ארבע אמות: **מעמיק שלשה טפחים.** בעל השדה שיצאו שרשי אילנות חבירו לתוך שדהו, קוצצן בעומק שלשה טפחים ואינו חושש: **והעצים שלו.** של בעל השדה. והוא שיהיה המקום שחופר רחוק מאילן חבירו שש עשרה אמה או יותר. אבל פחות מכן, העצים לבעל האילן. דעד שש עשרה אמה מינק יונקי, טפי לא ינקי:

יג קוצץ. הענפים עד גובה מלא מרדע, שלא יעכבוהו מלהוליך מחרשתו שם: **מרדע.** מלמד הבקר: **החרוב והשקמה.** שצילן מרובה וקשה לשדה: **כנגד המשקולת.** קוצץ כל מה שנוטה לתוך שדהו. משקולת, חוט שבוני החומה תולים בה משקולת של אבר: **ואם בית השלחין היא.** ארץ צמאה למים: **כל האילן כנגד המשקולת.** אפילו אינו חרוב ושקמה, קוצץ כנגד המשקולת. שהצל רע לבית השלחין: **אבא שאול אומר כו'.** אריש קאי, דאמר ת"ק קוצץ

משניות מבוארות – קהתי

סמוך לבור, **קוֹצֵץ** – את האילן, **וְנוֹתֵן דָּמִים** – ובעל הבור משלם דמי האילן לבעליו, ואף על פי שנטעו שלא כדין, מכל מקום הואיל ולא הזיק לאלתר בשעה שנטעו אלא לאחר שהאילן גדל והתפשטו שרשיו, לפיכך לא חייבוהו חכמים לקצצו אלא על מנת שבעל הבור ישלם לו דמיו. **וְאִם הָאִילָן קָדַם** – לבור, **לֹא יָקֵץ** – אין מחייבים אותו לקוץ את האילן. **סָפֵק זֶה קָדַם, וְסָפֵק זֶה קָדַם** – אם ספק הוא מה קדם למה, אם האילן קדם לבור או הבור קדם לאילן, **לֹא יָקֵץ** – אין מחייבים את בעל האילן לקוץ את האילן. ואף על פי שבעניין הרחקת האילן מן העיר שנינו לעיל (משנה ז), שבכל האופנים קוצצים את האילן, היינו משום היזקם של רבים, אבל כאן משום היזקו של יחיד, לא חייבוהו חכמים לקוץ את האילן, אלא אם כן הבור קדם לו, כמו ששנינו לעיל. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קָדַם לָאִילָן, לֹא יָקֵץ** – את האילן, **שֶׁזֶּה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְזֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ** – רבי יוסי סובר, שהואיל והאילן אינו מזיק לבור בשעה שנוטעים אותו, אלא הנזק בא מאליו לאחר זמן, כמו שכבר בארנו לעיל, לפיכך אין בעל הבור יכול לעכב על בעל האילן, וכשם שזה חופר בתוך שלו כך זה נוטע בתוך שלו; ולכן אף על פי שהבור קדם לאילן, אין בעל האילן חייב לקוץ את אילנו. והלכה כרבי יוסי.

באור משנה יב

לֹא יִטַּע אָדָם אִילָן – בשדהו, **סָמוּךְ לִשְׂדֵה חֲבֵרוֹ** – בין לשדה האילן ובין לשדה תבואה (**רש"י; ברטנורא**), **אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ** – ממיצר שדה חברו, **אַרְבַּע אַמּוֹת** – כדי עבודת האילן, שכשיחרוש סביב אילנו לא יצטרך להיכנס עם המחרשה לתוך שדה חברו, **אֶחָד גְּפָנִים וְאֶחָד כָּל אִילָן** – בין כשהוא נוטע גפנים ובין אילנות אחרים צריך הוא להרחיקם מגבול שדה חברו ארבע אמות. **הָיָה גָּדֵר בְּנִתַּיִם** – אם היה גדר בין שדהו לשדה חברו, **זֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן, וְזֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן** – כל אחד רשאי לסמוך נטיעותיו עד הגדר, שהרי בכגון זה אין לחשוש שמא ייכנס עם מחרשתו לתוך שדה חברו. **הָיוּ שָׁרָשִׁים יוֹצְאִים לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ** – אם התפשטו השרשים של אילנו ויצאו לתוך שדה חברו, **מַעֲמִיק שְׁלֹשָׁה טְפָחִים** – רשאי חברו, בעל השדה, לקוץ את השרשים עד עומק שלושה טפחים, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יְעַכֵּב אֶת הַמַּחֲרֵשָׁה** – שלא יפריעו השרשים לעבודת המחרישה; ואין בעל השדה חושש, שמא ייבש האילן של חברו, שהרי בתוך שלו הוא עושה. **הָיָה חוֹפֵר בּוֹר, שִׂיחַ וּמְעָרָה** – היה ראובן חופר בשדהו בור או שיח או מערה (עיין באור משנה א בפרקנו), ומצא שרשי אילנו של שמעון, שחדרו לתוך קרקעו, **קוֹצֵץ וְיוֹרֵד** – רשאי ראובן לקוץ את השרשים כשהוא יורד וחופר, אפילו למטה משלושה טפחים, **וְהָעֲצִים שֶׁלּוֹ** – השרשים שקצץ הם של ראובן. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שראובן חופר במרחק של שש עשרה אמה ויותר מאילנו של שמעון, אבל אם הוא חופר בתוך שש עשרה אמה מהאילן, השרשים הם של שמעון, בעל האילן, והרי ראובן קוצץ אותם ונותנם לשמעון, לפי שעד שש עשרה אמה מקבלים השרשים את יניקתם ממקום האילן.

יום שלישי

באור משנה יג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין שרשי אילן שיצאו לתוך שדה חברו, באה משנתנו ללמד בענין ענפי אילן הנוטים לשדה חברו.

אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה לִשְׂדֵה חֲבֵרוֹ – אם ענפי האילן של ראובן נוטים לשדה שמעון ומעכבים אותו מלהוליך מחרשתו, **קוֹצֵץ** – שמעון בענפים, **מְלֹא הַמַּרְדֵּעַ** – עד גובה של המרדע (היינו מלמד הבקר), והוא מקל ארוך שבקצהו דרבן לכוון ולזרז בו את הבקר בשעת החרישה, **עַל גַּבֵּי הַמַּחֲרֵשָׁה** – כלומר שכשהוא בא לחרוש ומרים את המרדע על השוורים החורשים, לא יהיו ענפי האילן מעכבים אותו; **וּבֶחָרוּב וּבַשִּׁקְמָה** – אם ענפי החרוב או השקמה של ראובן נוטים לשדה שמעון, הואיל וצילם מרובה והוא קשה לשדה, קוצץ שמעון **כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקֹלֶת** – כל מה שנוטה לתוך שדהו לפי הקו המאונך על המיצר שבין שתי השדות; משקולת היינו אנך, והוא חוט שבקצהו תלויה משקולת של מתכת, והבנאים בוחנים על פיו את קיר הבנין אם הוא ישר ומאונך. **בֵּית הַשִּׁלְחִין** – אם שדהו של שמעון היא בית השלחין, היינו שדה הזקוקה להשקאה, ומי הגשמים אינם מספיקים לה, **כָּל הָאִילָן כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקֹלֶת** – לא רק חרוב ושקמה אלא כל אילן הנוטה לשדהו, הריהו קוצץ את ענפיו כנגד המשקולת, לפי שאף צל מועט קשה לבית השלחין. **אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: כָּל אִילַן סָרָק כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקֹלֶת** – בגמרא מבואר, שאבא שאול בא לחלוק על הרישא, שכן תנא קמא סובר: אילן שהוא נוטה לשדה חברו, ואפילו הוא אילן סרק, קוצץ מלוא המרדע, חוץ מחרוב ושקמה שקוצץ כנגד המשקולת; וחולק אבא שאול על תנא קמא ואומר: כל אילן סרק הנוטה לשדה חברו, קוצץ בעל השדה את ענפיו כנגד המשקולת, שהואיל ואינו עושה פירות, אין בקציצת ענפיו הפסד מרובה, הלכך יכול בעל השדה לקוץ את כל הענפים הנוטים לתוך שדהו. ואין הלכה כאבא שאול.

יד אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים — קוֹצֵץ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא גָּמָל עוֹבֵר וְרוֹכְבוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: גָּמָל טָעוּן פִּשְׁתָּן אוֹ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הָאִילָן כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקֹלֶת, מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה.

פ ר ק ש ל י ש י

א חֶזְקַת הַבָּתִּים, וְהַבּוֹרוֹת, וְהַשִּׁיחִין, וְהַמְּעָרוֹת, וְהַשּׁוֹבְכוֹת, וְהַמֶּרְחֲצָאוֹת, וּבֵית הַבַּדִּין, וּבֵית הַשִּׁלְחִין, וְהָעֲבָדִים, וְכָל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת תָּדִיר; חֶזְקָתָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם. שְׂדֵה הַבַּעַל חֶזְקָתָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְאֵינָהּ מִיּוֹם לְיוֹם. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים בָּרִאשׁוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה בָּאַחֲרוֹנָה, וּשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע, הֲרֵי שְׁמוֹנֶה

פירוש ברטנורא

מלא מרדע ואפילו היא אילן סרק חוץ מחרוב ושקמה, ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק שאינו עושה פירות קוצץ כנגד המשקולת. ואין הלכה כאבא שאול:

יד אילן הנוטה לרח"ר. קוצץ את הענפים התחתונים כדי שיהא הגמל עובר ורוכבו: **גמל טעון פשתן.** ואין צריך לקוץ כדי גמל ורוכבו, דרוכב גחין וחליף תותיה: **מפני הטומאה.** שמא יאהילו הענפים על כזית מן המת וכיוצא בה ויטמא האדם העובר שם. והלכה כת"ק בלבד:

ג א חזקת הבתים. מי שאבד שטרו והביא עדים שהחזיק שלש שנים בכל הנך דכתיבי במתניתין, נאמן לומר שהם לקוחים בידו, ולא אמרינן ליה אייתי שטר מכירה שמכרוה לך, דעד תלת שנים מזדהר איניש בשטריה, טפי מתלת שנים לא מזדהר, ואמרינן לכשנגדו, אם איתא דלא זבנתה היה לך למחות ולומר בפני שנים דעו שפלוני אכיל לה לארעאי בגזלנותא, והיה הדבר מגיע לאזניו והיה נזהר בשטרו, דחברך חברא את ליה, וחברא דחברך חברא את ליה, ומדלא מחית את הוא דאפסדת: **שובכות.** שמגדלים בהם יונים: **בית הבדים.** שעוצרים בהם זיתים לעשות שמן: **בית השלחין.** מתוך שמעיין בתוכו שמשקין אותו ממנו תמיד, עושה פירות תדיר. וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתו שלש שנים מיום ליום: **והעבדים.** ואע"ג דקיימא לן הגודרות אין להם חזקה, כלומר הצאן, מלשון גדרות צאן, אין להם חזקה וה"ה לכל בעלי חיים, היינו חזקה לאלתר הוא דאין להם, שאם היו הצאן והעבד ידועים שהם של אדם אחד ונכנסו בביתו של אדם אחר וטען זה שנכנסו בביתו לקוחים הם בידי והרי אני מוחזק בהם, אין זו חזקה, שכן דרכם ללכת מבית לבית. אבל

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יד

משנה זו עוסקת באילן שענפיו נוטים לרשות הרבים וגורמים עיכובים בתנועת בני רשות הרבים.

אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים – וענפיו מעכבים את תנועת העוברים, **קוֹצֵץ** – רשאים בני רשות הרבים לקוץ בענפים, **כְּדֵי שֶׁיְּהֵא גָּמָל עוֹבֵר וְרוֹכְבוֹ** – עד גובה שיוכלו לעבור תחתיו גמל ורוכבו. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: גָּמָל טָעוּן פִּשְׁתָּן אוֹ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת** – רבי יהודה סובר, שאין צורך לקוץ כדי גמל ורוכבו, שכן הרוכב יכול להתכופף ולעבור תחת ענפי האילן, אלא קוצצים עד גובה שיוכל לעבור תחתיו גמל טעון פשתן או חבילות ענפים, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הָאִילָן כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקֹלֶת** – קוצצים כל ענפי האילן הנוטים לרשות הרבים לפי הקו המאונך שעל המיצר, **מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה** – שמא יאהילו הענפים על כזית מן המת, וכל העובר תחת הענפים יטמא טומאת אוהל. והלכה כתנא קמא.

יום רביעי

באור משנה א

כלל ידוע הוא בהלכה, שמעמידים ממון בחזקת בעליו, והמוציא מחברו עליו הראיה. ענין זה של "חזקת בעלים" שונה הוא בקרקעות מאשר במיטלטלים, שכן במיטלטלים (חוץ מבעלי חיים) – כל שהם תחת ידו של אדם, הרי הם בחזקתו, כלומר מי שהמיטלטלים ברשותו, הריהו נחשב כבעלים שלהם; ומכאן, אם בא אדם ומערער על חברו, וטוען: חפץ זה הנמצא בידך שלי הוא, אלא שהפקדתיו אצלך, או: השאלתיו לך, וחברו טוען: קניתיו אצלך, או: קבלתיו ממך במתנה, הואיל והחפץ תחת ידו הוא, הריהו מוחזק בו, ועל המערער להביא ראיה לטענותיו. לא כן בקרקעות, שאף על פי שנמצאות הן תחת יד אחרים הרי הן בחזקת בעליהן הידועים; לפיכך אם בא ראובן ומערער על שמעון וטוען: שדה זו שתחת ידך שלי היא, וגזולה היא בידך, ושמעון אומר: אמנם שלך היתה, אבל קניתיה ממך, או: קבלתיה ממך במתנה – אם ראובן ידוע כבעליה הקודמים של אותה שדה, הרי הוא נחשב כמוחזק בה, ועל שמעון להביא ראיה שמכרה לו או שנתנה לו במתנה. משנתנו באה ללמד, שאף בקרקעות יש "חזקה" המבטלת את חזקת הבעלים הקודמים, והיא משמשת ראיה שיש זכות של בעלות למי שהקרקעות תחת ידו הן. חזקה זו נקראת: "חזקת שלוש שנים", כלומר שאם יש עדים לשמעון, שהחזיק כבר בשדה שלוש שנים ואכל מפירותיה במשך כל הזמן, ולא מיחה בו אדם מעולם – חזקה זו מועילה לו, ונאמן הוא לומר: קניתי את השדה מראובן ואבד לי שטר המכירה. ולמה שלוש שנים? בגמרא מבארים הטעם, לפי שעד שלוש שנים שומר הקונה על שטרו, שמא יבואו הבעלים לערער עליו, אבל יותר משלוש שנים אין אדם נזהר בשטרו; ולפיכך אומרים לראובן (המערער): אם בדרך נכונים הם, שלא מכרת לשמעון את השדה או שלא נתתה לו במתנה, מפני מה שתקת עד כה? הרי היה לך למחות ולומר בפני עדים: דעו ששמעון מחזיק קרקעי בגזלנות, והיתה מחאתך מגיעה לאזני שמעון, ואז היה יודע שעליו לשמור את שטרו, וכיון שלא מחית, הפסדת. חזקה זו של שלוש שנים נוהגת בבתים, בחצרות, בבורות, בשובכים, בשדות וכיוצא באלו, כמפורט במשנה, אלא שיש דברים שאדם משתמש בהם תמיד, ולכן חזקתם היא שלוש שנים שלמות מיום ליום; ויש דברים שאין אדם משתמש בהם אלא בעונות מסויימות, ואף אלו חזקתם אמנם שלוש שנים אבל לא שנים שלמות מיום ליום, כמבואר במשנתנו.

חֶזְקַת הַבָּתִּים – "חזקת שלוש שנים", כמו שבארנו לעיל, שהיא מועילה לגבי הבתים, **וְהַבּוֹרוֹת, וְהַשִּׁיחִין, וְהַמְּעָרוֹת** – שאוגרים בהם מים כדי להשקות מהם את השדות (עיין באורנו לעיל ב, א), **וְהַשּׁוֹבְכוֹת** – של יונים, **וְהַמֶּרְחֲצָאוֹת** – בתי מרחץ, **וּבֵית הַבַּדִּין** – בתים שסותחים בהם זיתים לשמן, **וּבֵית הַשִּׁלְחִין** – שדה שמשקים אותה תדיר על ידי תעלות או צינורות מים שבתוכה, **וְהָעֲבָדִים, וְכָל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת תָּדִיר** – וכל דבר שעושה פירות תדיר, ומתוך כך משתמשים בו יום יום, **חֶזְקָתָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם** – המחזיק בהם שלוש שנים שלמות ורצופות הרי זו חזקה. **שְׂדֵה הַבַּעַל** – שדה המסתפקת ממי גשמים ואינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה, **חֶזְקָתָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְאֵינָהּ מִיּוֹם לְיוֹם** – אין צורך ב"חזקה" של שלוש שנים שלמות, אלא בתקופת זמן שתעשה בה פירות שלוש פעמים, כיצד? **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים בָּרִאשׁוֹנָה** – שלושת החדשים האחרונים של השנה הראשונה, **וּשְׁלֹשָׁה בָּאַחֲרוֹנָה** – ושלושת החדשים הראשונים של השנה השלישית, **וּשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע** – היינו שנה שנייה שלמה, **הֲרֵי שְׁמוֹנֶה עָשָׂר חֹדֶשׁ** – כלומר אם החזיק אדם בשדה הבעל שמונה עשר חודש אלה רצופים, הרי חזקה זו נחשבת לו כ"חזקת שלוש שנים", שיש תבואה הבשלה לשלושה חדשים, כגון שעורים ושבולת שועל ועדשים, ונמצא אוכל שלוש תבואות במשך שמונה עשר חודש אלו. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: חֹדֶשׁ בָּרִאשׁוֹנָה** – חודש אחרון של השנה הראשונה, **וְחֹדֶשׁ בָּאַחֲרוֹנָה** – וחודש ראשון של השנה השלישית, **וּשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע** – כל השנה השנייה, **הֲרֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר חֹדֶשׁ** – אם החזיק בה ארבעה עשר חודש אלו רצופים, הרי זו חזקה, שכן יש דברים הבשלים לחודש אחד, כגון ירקות ושחת, וכיון שבארבעה עשר חודש אלו עשתה השדה ירקות ושחת שלוש פעמים, הרי חזקה זו נחשבת לו כ"חזקת שלוש שנים". ברם, רבי ישמעאל סובר, שאין "חזקה" באכילת ירקות ושחת אלא באכילת תבואה ופירות גמורים. **אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בַּמֶּה דְּבָרִים**

עָשָׂר חֹדֶשׁ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: חֹדֶשׁ בָּרִאשׁוֹנָה וְחֹדֶשׁ בָּאַחֲרוֹנָה וּשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע, הֲרֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׂדֵה לָבָן; אֲבָל בִּשְׂדֵה אִילָן, כָּנַס אֶת תְּבוּאָתוֹ, מָסַק אֶת זֵיתָיו, כָּנַס אֶת קֵיצוֹ — הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים.

ב שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לַחֲזָקָה: יְהוּדָה וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְהַגָּלִיל. הָיָה בִּיהוּדָה וְהֶחֱזִיק בִּיהוּדָה — אֵינָהּ חֲזָקָה, עַד שֶׁיְּהֵא עִמּוֹ בַּמְּדִינָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא אָמְרוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בְּאַסְפַּמְיָא, וְיַחֲזִיק שָׁנָה, וְיֵלְכוּ וְיוֹדִיעוּהוּ שָׁנָה, וְיָבוֹא לְשָׁנָה אַחֶרֶת.

פירוש ברטנורא

אם החזיק העבד שלש שנים הויא חזקה ואין צריך לשטר מכירה: **שדה הבעל.** המסתפקת ממי גשמים אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה: **חזקתה שלש שנים.** ואינה צריכה מיום ליום: **רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו'.** שיש תבואה גדלה לשלשה חדשים, כגון שעורים ושבולת שועל ועדשים, ונמצא אוכל שלש תבואות בשמונה עשר חודש: **רבי עקיבא אומר.** יש דבר שגדל לשלשים יום, כגון שחת וירקות. לפיכך אם אכלה ארבעה עשר חודש הויא חזקה. ורבי ישמעאל סבר, דבאכילת שחת וירקות לא הויא חזקה, אלא באכילת תבואה ופירות גמורים: **במה דברים אמורים.** שצריך שמונה עשר חודש לשדה הבעל: **בשדה הלבן.** שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד, לפיכך צריך שלש שנים: **אבל בשדה האילן.** שפירותיה נלקטים לפרקים ענבים בפרק אחד, וזיתים בפרק אחד, ותאנים בפרק אחד: **כנס את תבואתו.** יין של גפנים: **מסק את זיתיו וכנס את קיצו.** ליקט תאנים ויבשן והכניסן לביתו, הרי זו חזקה כאילו הן שלש שנים. ואין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי ישמעאל:

ב שלש ארצות לחזקה. שלש ארצות בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין חזקה, שאם החזיק באחד מאלו הארצות והיה בעל הקרקע באחרת אין חזקתו חזקה, לפי שאין שיירות מצויות מזו לזו. ואף על פי שאינן שעת חירום ומלחמה, כשעת חירום דמי, ואם היה בעל הקרקע מוחה לא היה מי שיודיע לזה המחזיק, לפיכך היה ראוי לזה המחזיק ליזהר בשטרו, וכיון שלא נזהר הפסיד: **עד שיהא עמו במדינה.** שיהיו שניהם ביהודה או שניהם בעבר הירדן, ואף על פי שזה בעיר אחת וזה בעיר אחרת דכיון דשיירות מצויות היה לו למחות, וכיון דלא מיחה הפסיד: **אמר רבי יהודה וכו'.** קסבר רבי יהודה טעמא דחזקה לאו משום דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטריה, טפיה לא מזדהר, אלא טעמא דחזקה לדידיה, משום דלא שביק אינש דאכלי ארעא דידיה אפילו שעה אחת ושתיק, והאי דהרחיקו תלת שנין כדי שאם היה באספמיא וכו', אבל אם היה עמו בעיר, לאלתר הוי חזקה. ובשלש ארצות הללו שאין שיירות מצויות, בתלת שנין מיהא הוי חזקה. ואין הלכה כרבי יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

אֲמוּרִים – שצריכים שמונה עשר חודש? **בִּשְׂדֵה לָבָן** – בשדה תבואה, שכל התבואה נלקטת בעונה אחת, והואיל ואין שלוש עונות אלא בשלוש שנים, לפיכך צריך שמונה עשר חודש תוך שלוש שנים, כמו שבארנו לעיל. **אֲבָל בִּשְׂדֵה אִילָן** – שיש בה עצי פרי שונים, וכל מין ומין נלקט בעונה שלו, **כָּנַס אֶת תְּבוּאָתוֹ** – תבואת הכרם (עיין דברים כב, ט). כלומר ענבי הגפנים, **מָסַק אֶת זֵיתָיו** – ליקט את זיתיו, **כָּנַס אֶת קֵיצוֹ** – תאניו שליקט וייבש, **הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים** – הרי לקיטות אלו נחשבות לו כ"חזקת שלוש שנים", אף על פי שנעשו בשנה אחת. ואין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי ישמעאל. אלא בין בשדה לבן (שדה הבעל) ובין בשדה אילן חזקתה שלוש שנים ואינה מיום ליום, כלומר שאם אכל שלוש תבואות ממין אחד, הרי אלו כשלוש שנים **(רמב"ם הל' טוען ונטען יב, א).**

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין "חזקת שלוש שנים", מוסיפה משנתנו ללמד, שאף "חזקת שלוש שנים" אינה חזקה אלא אם כן ברור וידוע לנו שבעל השדה ידע שאחר מחזיק בשדהו, ואילו היה מוחה על כך, אפילו שלא בפניו, היתה מחאתו מגעת לאזני המחזיק, והיה יודע שעליו לשמור את שטר המכירה. אבל אם ברור לנו, שמחאתו של בעל השדה לא היתה יכולה להגיע לאזני המחזיק, כגון שבעל השדה והמחזיק לא היו במדינה אחת, אלא רחוקים זה מזה, בשתי מדינות שאין שיירות מצויות מזו לזו, אין "חזקת שלוש שנים" מועילה למחזיק, ואם לא נזהר בשטרו, הרי הוא הפסיד.

שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לַחֲזָקָה – ארץ ישראל מחולקת לשלוש ארצות לענין חזקה, שאם בעל השדה היה באחת מהן, והחזיק אחר בשדהו שבארץ אחרת, אפילו החזיק בה שלוש שנים, אין חזקתו חזקה, לפי שאין שיירות מצויות מזו לזו, ואף אם בעל השדה היה מוחה, לא היה מי שיודיע על כך למחזיק, הלכך היה המחזיק צריך לשמור על שטרו שלא יאבד, וכשאין לו השטר, אין חזקתו מועילה לו, כמו שבארנו לעיל; ואלו הן שלוש הארצות: **יְהוּדָה וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְהַגָּלִיל** – כמו שהמשנה מפרשת והולכת: **הָיָה** – בעל השדה – **בִּיהוּדָה וְהֶחֱזִיק בַּגָּלִיל** – והחזיק אחר בשדהו שבגליל, **בַּגָּלִיל וְהֶחֱזִיק בִּיהוּדָה** – או שהיה בעל השדה בגליל והחזיק אחר בשדהו שביהודה, **אֵינָהּ חֲזָקָה** – כמבואר הטעם לעיל, **עַד שֶׁיְּהֵא עִמּוֹ בַּמְּדִינָה** – שבעל השדה והמחזיק יהיו שניהם במדינה אחת, כגון שניהם ביהודה או שניהם בגליל; ואפילו היו בערים שונות מועילה למחזיק "חזקת שלוש שנים", שכן יכול היה בעל השדה למחות במשך אותו הזמן, לפי שהלכה היא שמחאה שלא בפניו הריהי מחאה, וכיון שלא מחה נאמן המחזיק לומר: קניתי את השדה ואבד שטרי. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא אָמְרוּ** – חכמים, **שָׁלֹשׁ שָׁנִים** – הן שיעור לחזקת קרקעות וכדומה, **אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהֵא** – בעל השדה, **בְּאַסְפַּמְיָא** – בארץ ספרד, המדינה הרחוקה מארץ ישראל מהלך שנה אחת (בזמן המשנה). **וְיַחֲזִיק שָׁנָה** – ויחזיק אחר בשדהו שבארץ ישראל במשך שנה, ותוך השנה הזאת יוודע הדבר לרבים שהלה מחזיק בנכסיו של פלוני הנמצא באספמיא, **וְיֵלְכוּ וְיוֹדִיעוּהוּ שָׁנָה** – כלומר שתוך שנה שנייה יודיעו לבעלים שבאספמיא שהחזיק זה בשדהו, **וְיָבוֹא לְשָׁנָה אַחֶרֶת** – בשנה השלישית וימחה. רבי יהודה חולק על תנא קמא וסובר, שחזקת שלוש שנים מועילה תמיד, ואפילו בעל השדה היה ביהודה והחזיק אחר בשדהו שבגליל שלוש שנים, או להיפך, הרי זו חזקה, שלדעת רבי יהודה הטעם של שלוש שנים לחזקה אינו מפני שעד שלוש שנים בלבד אדם נזהר בשטרו, אלא כדי שיהא מספיק זמן שיוכל בעל השדה, אף אם יימצא במדינה רחוקה מאד כאספמיא, להיוודע שאחר מחזיק בשדהו, ולמחות נגדו. ברם, אם בעל השדה והמחזיק שניהם במדינה אחת אין צורך בחזקת שלוש שנים, אלא אפילו החזיק זמן מועט, עד שברור לנו, שבעל השדה ידע על כך ולא מיחה, הרי זו חזקה, שאין אדם מניח לאחר לאכול משדהו אפילו שעה אחת ושותק. ואין הלכה כרבי יהודה.

יום חמישי

באור משנה ג

משנה זו באה ללמדנו שלושה דברים: א. "חזקת שלוש שנים" אינה באה אלא לשמש ראיה לטענת המחזיק, שהנכסים הנמצאים תחת ידו, ושיש עליהם ערעור, הוא קנה אותם או קיבלם במתנה. אבל אין חזקה זו כשלעצמה מקנה לאדם זכות בעלות על נכסים שאינם שלו. ב. "חזקת שלוש שנים" היא חזקת ראיה לגבי נכסים שלא היתה למחזיק כל שייכות בהם קודם שקנאם או קודם שקיבלם במתנה; אבל אם היתה לו שייכות בהם, כגון שהיה שותף, או בן לגבי נכסי אביו, אין חזקתו חזקה. ג. יש "חזקה" אחרת, והיא "חזקת קנין", כמו ששנינו (קידושין א, ה):

ג כָּל חֲזָקָה שֶׁאֵין עִמָּהּ טַעֲנָה—אֵינָהּ חֲזָקָה. כֵּיצַד? אָמַר לוֹ: מָה אַתָּה עוֹשֶׂה בְּתוֹךְ שֶׁלִּי? וְהוּא אָמַר לוֹ: שֶׁלֹּא אָמַר לִי אָדָם דָּבָר מֵעוֹלָם — אֵינָהּ חֲזָקָה. שֶׁמְּכַרְתָּ לִי, שֶׁנָּתַתָּ לִי בְּמַתָּנָה, אָבִיךָ מְכָרָהּ לִי, אָבִיךָ נְתָנָהּ לִי בְּמַתָּנָה — הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. וְהַבָּא מִשּׁוּם יְרֻשָּׁה — אֵינוֹ צָרִיךְ טַעֲנָה. הָאֲמָנִין וְהַשֻּׁתָּפִין וְהָאֲרִיסִין וְהָאַפּוֹטְרוֹפִּין — אֵין לָהֶם חֲזָקָה. אֵין לָאִישׁ חֲזָקָה בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ, וְלֹא לָאִשָּׁה חֲזָקָה בְּנִכְסֵי בַעֲלָהּ, וְלֹא לָאָב בְּנִכְסֵי הַבֵּן, וְלֹא לַבֵּן בְּנִכְסֵי

פירוש ברטנורא

ג כל חזקה שאין עמה טענה. שיטעון למה מחזיק בשל חבירו, אינה חזקה: **והבא מחמת ירושה.** שהחזיק בה שלש שנים מכח ירושת אביו, שהיתה של אביו ביום מותו: **אין צריך טענה.** לברר איך באה ליד אביו. ומיהו ראיה בעי שראו אביו דר בו יום אחד: **האומנים.** שמתקנים כלים: **אין להם חזקה.** אם הם מוחזקים בכלים של אחרים אין יכולים לטעון לקוחים הם בידי, ואפילו הם כלים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר. והני מילי כשהכלי מצוי בפנינו ביד האומן. אבל אם לא נמצא הכלי בפנינו ביד האומן, אלא שבא אחד מן השוק וטען לאומן כלי יש לי אצלך שנתתי לך לתקן, החזירהו לי, וטען האומן אמת שהוא אצלי אבל אתה מכרת לי, נאמן האומן בשבועה, במגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם או החזרתי לך. וכן, טען האומן כך פסקת לי בשכר תקונו, והלה אומר לא פסקתי אלא פחות, אם הכלי מצוי בפנינו ביד האומן, בעל הכלי נאמן. ואם אין הכלי מצוי בפנינו ביד האומן, הרי האומן נאמן בשבועה, ואפילו מסר לו בעדים, במגו דאי בעי אמר החזרתיו לך: **והשותפים.** שיש להן קרקע בשותפות ואכל אחד מהן שלש שנים כל הפירות, אינה חזקה. והני מילי, דאין בקרקע דין חלוקה. אבל אם יש בקרקע דין חלוקה ואכלה אחד מהן שלש שנים, הוי חזקה: **והאריסים.** שיורדים לקרקע למחצה לשליש ולרביע, ואכל כל הפירות שלש שנים, אינה חזקה. ודוקא באריסי בתי אבות שהוא כמו אפוטרופוס על הבן. אבל האריס שהורידו בעל הקרקע עצמו ואכל כל הפירות שלש שנים, יש לו חזקה: **ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו.** ואפילו כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך ולא בפירותיהן, דהשתא אינו אוכל פירות מן הדין, ואח"כ הביא ראיה שאכל פירות שלש שנים, לא הויא חזקה, דאורחא דאתתא להניח לבעלה שיאכל פירות נכסיה בין כדין בין שלא כדין: **ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה.** ואפילו ייחד לה קרקע למזונותיה ואכלה פירות מקרקע אחרת של בעלה שלש שנים, אפילו הכי לא הויא חזקה, שדרך האיש להניח לאשתו שתאכל בנכסיו אפילו בדבר שאין לה בו זכות: **ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן וכו'.** לפי שהם כאפוטרופסים זה על זה: **במה דברים אמורים.** דאינה חזקה: **במחזיק.** בחזקה שיש עליה ערעור, שחבירו טוען גזולה היא בידך: **אבל הנותן מתנה.** בפנינו, ואמר למקבל

משניות מבוארות – קהתי

"נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, כלומר שלאחר שהלוקח קונה אותם ב"חזקה" שוב אין המוכר והלוקח יכולים לחזור בהם: חזקה זו הנקראת "חזקת קנין", מועילה לאלתר, ואפילו בדברים ש"חזקת שלוש שנים" אינה מועילה בהם.

כָּל חֲזָקָה שֶׁאֵין עִמָּהּ טַעֲנָה – שאין למחזיק טענה שזכה בנכסי חברו על ידי שקנה אותם או שקיבלם במתנה, **אֵינָהּ חֲזָקָה** – אין "חזקת שלוש שנים" מועילה לו. **כֵּיצַד? אָמַר לוֹ** – ראובן לשמעון: **מָה אַתָּה עוֹשֶׂה בְּתוֹךְ שֶׁלִּי** – בתוך שדי? **וְהוּא אָמַר לוֹ** – שמעון לראובן: **שֶׁלֹּא אָמַר לִי אָדָם דָּבָר מֵעוֹלָם** – שלא מחה בי אדם מעולם שאני עושה בתוך שדהו, והריני מחזיק כבר בשדה זו שלוש שנים, **אֵינָהּ חֲזָקָה** – לפי שאין עמה טענה כיצד זכה בשדה זו. ואין אנו שואלים אותו: שמא היה לך שטר מכירה ואבד לך? שהואיל והוא אינו טוען שקנה את השדה, אין אנו פותחים לו טענה (גמרא) אבל אם אמר שמעון לראובן: אני עושה בשדה זו, לפי **שֶׁמְּכַרְתָּ לִי** או: **שֶׁנָּתַתָּ לִי בְּמַתָּנָה** – את השדה; או שהוא טוען: **אָבִיךָ מְכָרָהּ לִי,** או: **אָבִיךָ נְתָנָהּ לִי בְּמַתָּנָה** – ושטרי אבד, ויש לי עדים שאני מחזיק כבר בשדה שלוש שנים, **הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה** – הואיל ויש עמה טענה. **וְהַבָּא מִשּׁוּם יְרֻשָּׁה** – המחזיק בשדה שלוש שנים והוא מביא עדים, שקיבל את השדה בירושה מאביו, **אֵינוֹ צָרִיךְ טַעֲנָה** – אינו צריך לברר באיזו דרך באה השדה לידי אביו, שאין אדם בקי בקרקעות אביו, איך באו לידו (רשב"ם). ברם, צריך הוא להביא עדים שאביו עשה בה כאדם העושה בתוך שלו לפחות יום אחד (גמרא). **הָאֲמָנִין** – שהיו בונים או מתקנים בקרקע של אחרים במשך שלוש שנים (רמב"ם; יד רמה), ויש מפרשים: האומנים – בעלי אומנות שמוסרים להם כלים לתקן בבית מלאכתם, וטוענים הם על כלים שתחת ידם, ושיש עליהם תובעים, שלקוחים הם בידם (רשב"ם; ברטנורא); ויש נוסחאות שאין גורסים "האומנים", **וְהַשֻּׁתָּפִין** – שלקחו שדה בשותפות, ואכל אחד מהם כל פירותיה שלוש שנים רצופות; **וְהָאֲרִיסִין** – שקיבלו שדה לעבודה על מנת ליתן לבעליה חלק מפירותיה, ואכלו כל הפירות שלוש שנים, **וְהָאַפּוֹטְרוֹפִּין** – הממונים על נכסי יתומים; כל אלו **אֵין לָהֶם חֲזָקָה** – אין חזקתם משמשת ראיה לטענתם שהנכסים שמוחזקים בהם לקוחים הם בידם; האומנים אין להם חזקה – שהרי בעל הבית יכול לטעון, שעשו בנכסיהם כאומנים ולא מיחה בהם. ולפי פירוש הרשב"ם שהבאנו לעיל, אין כוונת המשנה לגבי האומנים בענין "חזקת שלוש שנים", שסתם "אומן" לא שייך אלא במיטלטלים, וחזקת שלוש שנים לא נאמרה אלא בקרקעות, אבל במיטלטלים כל המחזיק בחפץ של חברו אפילו שעה אחת, אף על פי שיש לחברו עדים שהחפץ הוא שלו, נאמן המוחזק לומר: לקוח הוא בידי, חוץ מדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, שאין אדם נאמן עליהם לומר: לקוחים הם בידי, ובאה המשנה ללמד באומנים, שאפילו כלי שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר, ועשוי לשלחו לאומן כדי לתקנו, אין לאומן חזקה שיהא נאמן לטעון: לקוח הוא בידי, מאחר שיש עדים לחברו שהכלי היה שלו, והרי הוא טוען שנתנו לו לתקנו; והשותפים אין להם חזקה – שהרי אפשר שהתנו ביניהם, שתחילה יאכל זה כל הפירות כמה שנים רצופות ואחר כך יאכל זה; ברם, בגמרא מבואר, שמדובר כאן בשדה שאין בה דין חלוקה, אבל בשדה שיש בה דין חלוקה, אם אחד מהשותפים אכל ממנה שלוש שנים, הרי זו חזקה; והאריסין אין להם חזקה – שיכול בעל השדה לטעון שבתור אריסים אכלו את הפירות שלוש שנים; ומבואר בגמרא, שמדובר כאן באריסי בתי אבות, שרגילים לעבד שדותיה של משפחה זו מעולם, הם ואבותיהם מעולם, ואין הבעלים יכולים להחליפם באריסים אחרים, ואותם אריסים נוהגים לאכול כל הפירות שנים אחדות, ואחר כך יאכלו הבעלים כמספר שנים אלו, הלכך אין להם חזקה (רשב"ם); ויש מפרשים: באריסי בתי אבות – כגון שהיה אריס לאביו של בעל השדה או לאנשי משפחתו, ואפילו לא היה המנהג שאריסים יאכלו כל הפירות שנים אחדות, מכל מקום אין לו חזקה, שאין דרך הבעלים למחות באריסי המשפחה (רמב"ם); אבל אריס סתם שאכל כל הפירות שלוש שנים, יש לו חזקה; והאפוטרופסים אין להם חזקה – שהרי משתמשים הם ממילא בנכסים בתוקף תפקידם. **אֵין לָאִישׁ חֲזָקָה בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ** – הבעל שיאכל פירות מנכסי אשתו, היינו מ"נכסי מלוג" שלה (עיין באורנו כתובות ח,ו), אף על פי שכתב לה בעודה ארוסה: "דין ודברים אין לי בנכסיך ולא בפירותיהם", ונמצא שלא היה רשאי לאכול את הפירות, מכל מקום אין "חזקת שלוש שנים" של אכילת הפירות מועילה לו כדי שיהא נאמן לטעון שקנה מאשתו את השדה, שכן דרך האשה שאינה מקפידה על בעלה כשהוא אוכל פירות מנכסיה אפילו שלא כדין; **וְלֹא לָאִשָּׁה חֲזָקָה בְּנִכְסֵי בַעֲלָהּ** – האשה שאכלה פירות משדה בעלה שלוש שנים, ואפילו ייחד לה שדה למזונותיה, והיא אכלה משדה אחרת, אין לה חזקה בשדה זו לטעון שקנתה אותה מבעלה, שאף הבעל אינו מקפיד על אשתו כשהיא אוכלת מנכסיו; **וְלֹא לָאָב בְּנִכְסֵי הַבֵּן** – אין חזקה לאב בנכסי בנו,

הָאָב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּמַּחֲזִיק; אֲבָל בְּנוֹתֵן מַתָּנָה, וְהָאַחִין שֶׁחָלְקוּ, וְהַמַּחֲזִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר; נָעַל וְגָדַר וּפָרַץ כָּל שֶׁהוּא — הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה.

ד הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁאֲכָלָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִים — מְשַׁלְּמִין לוֹ אֶת הַכֹּל. שְׁנַיִם בָּרִאשׁוֹנָה, וּשְׁנַיִם בַּשְּׁנִיָּה, וּשְׁנַיִם בַּשְּׁלִישִׁית — מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶם. שְׁלֹשָׁה אַחִים וְאֶחָד מִצְטָרֵף עִמָּהֶם — הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ עֵדֻיּוֹת, וְהֵן עֵדוּת אַחַת לַהֲזָמָה.

ה אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֲזָקָה, וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם חֲזָקָה: הָיָה מַעֲמִיד בְּהֵמָה בֶּחָצֵר, תַּנּוּר, וְכִירַיִם, וְרֵחַיִם,

פירוש ברטנורא

המתנה לך חזק וקנה, כל הנך דאמרינן לעיל במתניתין דאין להם חזקה, משהחזיקו כשאר מקבלי מתנה, קנו, ואין הנותן יכול לחזור בו. והאשה שנתנה או שמכרה לבעלה נכסי מלוג שלה, משהחזיק בהן הבעל קנה, ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. דדוקא בנכסי צאן ברזל או בקרקע שייחד לה בעלה בכתובתה אמרינן שאין מכרה מכר ואין מתנתה מתנה מפני שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, מפני שיש לבעלה שייכות בהן. אבל בנכסי מלוג שאין לבעלה בעיקרן שום שייכות, אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן האיש שמכר לאשתו מנכסיו, אם המעות שקנתה בהן האשה אותן נכסים לא היו טמונים אצלה, המכר קיים, ויהיו אותן הנכסים לאשה והבעל אוכל פירות. ואם היו אותן מעות טמונים אצלה, המכר בטל, דאמר, לגלויי זוזי שהיו טמונים אצלה אמרתי שאני מוכר לה: **והאחין שחלקו.** והחזיק כל אחד מהן בחלקו, אין יכולים לחזור: **והמחזיק בנכסי הגר.** שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה: **נעל.** שעשה דלת: **וגדר.** או שעשה חומה: **ופרץ.** או שפרץ בה פרצה:

ד משלשין ביניהם. כל כת יתן השליש. שהרי הן שלשה כתות לשלש שנים: **שלשה אחים.** לכל שנה אח אחד ואחר עם האח, שאותו אחר מעיד עם כולן: **הרי כאן שלש עדיות.** דמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי, ולכך עדותן כשרה: **והן עדות אחת.** לענין הזמה שאם הוזמו משלשין ביניהן, ואין נעשים זוממין עד שיוזמו כולן:

ה שיש להם חזקה. אם החזיק בקרקע חבירו לענין זה שלשה שנים הויא חזקה: **היה מעמיד בהמתו בחצר.** האי תנא בחצר השותפים קא מיירי דלא קפדי אהדדי אהעמדת בהמה וכיוצא בה, ומשום הכי לא הויא חזקה אפילו כי החזיק להאי מלתא שלש שנים: **אבל אם עשה מחיצה וכו'.** דבכי האי

משניות מבוארות – קהתי

וְלֹא לַבֵּן בְּנִכְסֵי הָאָב – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שסמוכים על שולחן אחד, הלכך אין להם חזקה, לפי שאינם מקפידים זה על זה. **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** – שלגבי קרקעות ובתים וכו' צריך חזקה של שלוש שנים, ואלו שנימנו במשנתנו – האומנים והשותפים והאריסים וכו' – אין להם חזקה? **בַּמַּחֲזִיק** – בנכסי חברו, וחברו מערער עליו וטוען, שגזולים הם בידיו, והלה טוען: לקוחים הם בידי, אלא שאבד שטרי, בכגון זה יש שמועילה "חזקת שלוש שנים" כראיה לטענתו, ויש שחזקה זו אינה מועילה, כמו ששנינו בפרקנו. **אֲבָל בְּנוֹתֵן מַתָּנָה** – לחברו בפנינו, ואומר לו שיזכה בה על ידי קנין, **וְהָאַחִין שֶׁחָלְקוּ** – ביניהם את הנכסים שירשו, וכל אחד רוצה לזכות בחלקו, **וְהַמַּחֲזִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר** – שמת ואין לו יורשים, ונמצאו נכסיו הפקר, וכל הקודם להחזיק בהם זכה, בכגון אלה וכיוצא בהם, אם **נָעַל** – שהעמיד דלת או תיקן מנעול לדלת, **וְגָדַר** – או שעשה גדר, **וּפָרַץ** – או שפרץ פירצה בגדר כדי להיכנס בה (**רשב"ם**), **כָּל שֶׁהוּא** – כלומר: כל שהועיל בגדרו או בפירצתו, כגון שהיתה עשויה כבר, והשלימה, והועיל בהשלמתו זו (גמרא). **הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה** – כלומר חזקת קנין, שבה קונה האדם לאלתר את הנכסים, ואין הנותן מתנה והאחים שחלקו יכולים לחזור בהם, שהרי החזיק בהסכמת חברו. וכן המחזיק בנכסי הגר על ידי שנעל או גדר וכדומה, זכה בהם, ושוב אין אחר יכול לזכות בהם. והוא הדין ללוקח נכסים מחברו, שקונה אותה בחזקה, כמו שהבאנו לעיל בהקדמה למשנתנו, שכן שנינו (קידושין א, ה): "נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף ובשטר ובחזקה; אלא שמשנתנו נקטה אלו לרבותא, אף על פי שאין בהם נתינת מעות, וכל שכן בלוקח שנותן מעות. ויש מפרשים שמשנתנו לא נקטה לוקח, לפי שדרך המוכר שאינו נותן ללוקח להחזיק בו עד שיתן דמים (**שיטה מקובצת**).

באור משנה ד

כבר למדנו במקומות אחדים בענין "עדים זוממים", שנאמר בהם (דברים יט, יט): "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", כלומר שבית דין מחייבים את העדים הזוממים במה שרצו הם לחייב את האדם שהעידו עליו, שאם באו לחייבו מיתה, הרי הם חייבים מיתה; ואם באו לחייבו מלקות, מלקים אותם; ואם באו לחייבו ממון, חייבים הם לשלם, ובכגון זה כל אחד מהעדים נותן חלק מהתשלום. פרטי הדינים בענין עדים זוממים מבוארים במסכת מכות פרק א. משנתנו דנה בעדים שהעידו לאחד שהוא מחזיק בשדה שלוש שנים והם הוזמו.

הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁאֲכָלָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים – אם שני עדים העידו על המחזיק בשדה, שאכל פירותיה שלוש שנים, **וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִים** – שבאו עדים אחרים והעידו, שבאותן שלוש השנים היו העדים הללו עמהם במקום אחר, **מְשַׁלְּמִין לוֹ אֶת הַכֹּל** – משלמים העדים הזוממים לבעל השדה את דמי כל השדה שרצו להפסידו, מלבד השדה עצמה שיטול מהמחזיק. **שְׁנַיִם בָּרִאשׁוֹנָה** – אם שני עדים העידו שהמחזיק אכל פירות השדה שנה ראשונה, **וּשְׁנַיִם בַּשְּׁנִיָּה** – ושני עדים אחרים העידו שאכלה שנה שנייה, **וּשְׁנַיִם בַּשְּׁלִישִׁית** – ושניים אחרים העידו על השנה השלישית, ונמצאו כל שלוש כיתות העדים זוממים, **מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶם** – כל כת חייבת לשלם לבעל השדה שליש דמי השדה. **שְׁלֹשָׁה אַחִים** – שאחד מהם מעיד שאכל המחזיק פירות השדה שנה ראשונה, והשני מעיד על השנה השנייה, והשלישי מעיד על השנה השלישית, **וְאֶחָד** – שאינו קרובם, **מִצְטָרֵף עִמָּהֶם** – מצטרף עם כל אחד מן האחים, היינו שמעיד הוא על כל שלוש השנים, **הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ עֵדֻיּוֹת** – שאין האחים מעידים עדות אחת, שעל שנה שמעיד זה אינו מעיד זה, הלכך שלוש עדויות הן ועדותן כשרה. **וְהֵן עֵדוּת אַחַת לַהֲזָמָה** – אבל לענין הזמה דינם כעדות אחת, שאם הוזמו משלשין ביניהם, כלומר שהאחד שאינו קרוב משלם מחצה ושלושת האחים משלמים מחצה, נמצא כל אח משלם שישית. וכן אינם נעשים זוממים עד שיוזמו כולם (עיין משנה מכות א, ז).

יום ששי

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד במי שמשתמש בחצר חברו, איזה תשמישים יכולים לשמש לו כחזקת ראיה, שיהא נאמן לטעון, שבעל החצר נתן לו את המקום לתשמיש זה במתנה או שמכרו לו.

אֵלּוּ דְּבָרִים – המפורטים להלן, **שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֲזָקָה** – שאם החזיק שלוש שנים בקרקע חברו לתשמישי דברים אלו, וחברו לא מחה בו, הרי זו חזקה, ויכול הוא לטעון, שחברו נתן לו מקום זה במתנה או שמכרו לו; **וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם חֲזָקָה** – שאינם יכולים לשמש כחזקת ראיה: **הָיָה מַעֲמִיד בְּהֵמָה בֶּחָצֵר** – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בחצר של שותפים, שכל אחד מהם רשאי אמנם לעכב את חברו שלא יעמיד שם דברים לתשמישיו השונים, משום שהחצר

וּמְגַדֵּל תַּרְנְגוֹלִין, וְנוֹתֵן זִבְלוֹ בֶּחָצֵר — אֵינָהּ חֲזָקָה. אֲבָל עָשָׂה מִחְצָה לִבְהֶמְתּוֹ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן לַתַּנּוּר, וְכֵן לַכִּירַיִם, וְכֵן לָרֵחַיִם, הִכְנִיס תַּרְנְגוֹלִין לְתוֹךְ הַבַּיִת, וְעָשָׂה מָקוֹם לְזִבְלוֹ עָמֹק שְׁלֹשָׁה אוֹ גְּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה — הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה.

וְ הַמַּרְזֵב אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְיֵשׁ לְמִקּוֹמוֹ חֲזָקָה. הַמַּזְחֵילָה יֵשׁ לָהּ חֲזָקָה. סֵלָם הַמִּצְרִי אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְלַצּוֹרִי יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה. חַלּוֹן הַמִּצְרִית אֵין לָהּ חֲזָקָה, וְלַצּוֹרִית יֵשׁ לָהּ חֲזָקָה; אֵיזוֹ הִיא חַלּוֹן הַמִּצְרִית? כָּל שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִכָּנֵס לְתוֹכָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לָהּ מַלְבֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִכָּנֵס לְתוֹכָהּ.

פירוש ברטנורא

גוונא ודאי קפדי, אי שתיק לה שלש שנים ולא מיחה, ודאי הויא חזקה. ורבינו משה בר מיימוני פירש, דבשותף דקפיד אעשיית מחיצה, אם עשה שותפו מחיצה ולא מיחה לאלתר הויא חזקה. אבל אינש דעלמא אע"פ שעשה מחיצה ולא מיחה לא הויא חזקה עד לאחר שלש שנים:

ו המרזב. צנור קטן שנותנים אותו בסוף צנור הגדול ההולך על פני כל הגג: **אין לו חזקה ויש למקומו חזקה.** אם היה שם מרזב ובא בעל החצר לעקרו לגמרי שלא ישפכו מי הגג לתוך חצרו, אינו יכול, שכבר יש לו חזקה לזה שיהיו מימי גגו שופכים דרך אותו מרזב. אבל אם בא להפכו, שהיה מונח לרוח דרומי ובא לתת אותו לרוח צפוני, אין בעל המרזב יכול לעכב עליו, דלאו מידי אפסדיה, ואין לו חזקה שיהיה תמיד עומד ברוח זו: **מרזב.** מקום שהטפה של גשמים זבה ממנו. מר, טפה. כמו הן גוים כמר מדלי (ישעיה מ): **מזחילה.** צנור גדול המחזיק כל אורך הגג. והוי מלתא דקביעותא, לכך יש לו חזקה: **סולם המצרי.** קטן ואינו קבוע, ולא קפיד עליה אם נותן אותו לתוך חצר חבירו כדי לעלות בו לגגו ולשובכו, לכך אין לו חזקה: **חלון המצרית.** חלון קטן שאין ראשו של אדם נכנס בו: **אין לו חזקה.** ואי בעי בעל החצר לבנות כנגד החלון ולסתמו, לא מצי בעל החלון לומר כבר החזקתי בו ואינך יכול לסתום, דאמר ליה היאך, לא נתפייסתי אלא לפי שלא היה לי בו היזק. ואפילו הכי אי הוה בעי מעיקרא כשפתחו הוי מצי מעכב עליו שלא יפתחנו, ואפילו היה גבוה יותר מארבע אמות, דמצי אמר ליה שמא תשים ספסל סמוך לחלון ותביט בי, ואחר שהניחו נמי ופתח, אין לו חזקה: **ולצורית יש לו חזקה.** חלון

משניות מבוארות – קהתי

צריכה להיות פנויה בעיקר לשם כניסה ויציאה, אבל למעשה נוהגים היו השותפים להעמיד בחצר תנור לאפייה, כיריים לבישול, ריחיים של יד לטחינה, וכן להעמיד בה בהמה ולגדל בה תרנגולים, ולא היו מקפידים זה על זה; וזהו ששנינו במשנתנו, שאם אחד מהשותפים היה מעמיד בהמה בחצר. **תַּנּוּר, וְכִירַיִם, וְרֵחַיִם** — היינו דברים המיטלטלים, שאינם תשמישים של קביעות, **וּמְגַדֵּל תַּרְנְגוֹלִין** — או שהיה מגדל בה תרנגולים, **וְנוֹתֵן זִבְלוֹ בֶּחָצֵר** — אף על פי שהיה עושה כן שלוש שנים, **אֵינָהּ חֲזָקָה** — שיהא נאמן לומר, ששותפו מכר לו מקום זה להשתמש בו בקביעות או שנתנו לו במתנה, לפי שאין השותפים מקפידים זה על זה לגבי תשמישים אלו בחצר, כמו שבארנו לעיל. ברם, אם אחד השתמש בחצר חברו באחד מהתשמישים הללו שלוש שנים, הרי זו חזקה. **אֲבָל עָשָׂה מִחְצָה לִבְהֶמְתּוֹ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן לַתַּנּוּר, וְכֵן לַכִּירַיִם, וְכֵן לָרֵחַיִם** — אם עשה מחיצה לתנור או לכיריים או לריחיים שהעמיד בחצר, וכן אם **הִכְנִיס תַּרְנְגוֹלִין לְתוֹךְ הַבַּיִת** — לתוך בנין חברו שבחצר. **וְעָשָׂה** — או עשה **מָקוֹם לְזִבְלוֹ עָמֹק שְׁלֹשָׁה אוֹ גְּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה** — טפחים, כדי שלא יתפזר, **הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה** — שהואיל ותשמישי קבע הם, אפילו שותפים מקפידים זה על זה, ואם לא מחה בו במשך שלוש שנים, הרי זו חזקה, ונאמן המחזיק לטעון, ששותפו מכר לו מקום זה לאותו שימוש או שנתנו לו במתנה **(הרשב"ם; הרי"ף).** ויש מפרשים, שאם אחד מהשותפים העמיד מחיצה לבהמתו או לתנור וכו', וחברו לא מחה, הרי זו חזקה לאלתר, ונאמן הוא לטעון ששותפו מחל לו על מקום זה, לפי שהשותפים מקפידים זה על זה על עשיית מחיצה. ברם, אם היה אדם מעמיד בהמה בחצר חברו (שאינו שותף עמו), או שהיה מגדל שם תרנגולים, או שהיה מעמיד שם תנור וכיריים וריחיים וכיוצא בזה, אף על פי שהעמיד שם מחיצה, אינה חזקה, אלא אם כן השתמש באחד מהדברים הללו בחצר שלוש שנים **(רמב"ם הל' שכנים ה, ה; הל' טוען ונטען יב, יד).**

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד שאם השתמש אדם בחצרו של חברו על ידי דבר קבוע, יש לו חזקה, ואם השתמש על ידי דבר שאינו קבוע אין לו חזקה. ונחלקו המפרשים בענין ה"חזקה" שבמשנתנו: יש מפרשים, שכוונת המשנה ל"חזקת שלוש שנים", היינו לחזקה שיש עמה טענה, כמו שבארנו במשנה הקודמת (רשב"ם); ויש מפרשים שמדובר כאן (וכן במשנה הקודמת) בחזקה לאלתר, כלומר שכיון שבעל החצר רואה את חברו משתמש בשלו ואינו מוחה בו, יש לחברו חזקה לאלתר, שיכול הוא לטעון, שבעל החצר מחל לו על שימושו

זה (דעת הגאונים, מובאת בטור סימן קנג).

הַמַּרְזֵב — צינור קטן שנותנים בקצה הצינור הגדול, המשוך למטה מן הגג לאורך הכותל ("המזחילה"), כדי להרחיק את קילוח המים מן הכותל, **אֵין לוֹ חֲזָקָה** — אם היה מקלח מים לתוך חצר חברו, רשאי בעל החצר לכוון אותו, שיהא מקלח לצד אחר בתוך חצרו, ואין בעל המרזב יכול לעכב עליו, שהרי אינו מפסידו כלום בזה, ואין לו חזקה לטעון, שיהא מקלח דווקא לצד זה, **וְיֵשׁ לִמְקוֹמוֹ חֲזָקָה** — אבל יש חזקה לבעל המרזב על מקום המרזב, שאם בעל החצר בא לסלק את המרזב לגמרי, שלא יקלחו המים לחצרו, אינו יכול לעשות כן, מאחר שיש לו חזקה שיהיו מימי גגו קולחים דרך אותו מרזב לתוך חצרו **(גמרא).** ויש מפרשים **(שם):** אין לו חזקה — שאם היה ארוך רשאי בעל החצר לקצרו; ואחרים מפרשים: שאם רצה בעל החצר לבנות תחת המרזב, אין בעל המרזב יכול לעכב עליו. **הַמַּזְחֵילָה** — היינו הצינור המשוך למטה מן הגג לאורך כל הכותל (כמו שכבר בארנו לעיל). **יֵשׁ לָהּ חֲזָקָה** — שהואיל והמזחילה דבר קבוע הוא, בעל החצר מקפיד על כך, וכיון שלא מחה, יש לבעל המזחילה חזקה עליה. **סֵלָם הַמִּצְרִי** — שהוא קטן, אם העמידו אדם בחצר חברו כדי לעלות לגגו או לשובכו, **אֵין לוֹ חֲזָקָה** — לפי שאינו קבוע, ואין בעל החצר מקפיד עליו, הלכך לא חשש למחות; **וְלַצּוֹרִי** — ולסולם צורי, שהוא גדול וקבוע במקומו, **יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה** — שעל סולם כזה בעל החצר מקפיד, וכיון שלא מחה יש לו חזקה. **חַלּוֹן הַמִּצְרִית** — היינו חלון קטן, והוא פתוח לחצר חברו, **אֵין לָהּ חֲזָקָה** — ורשאי בעל החצר לבנות כנגד חלון זה ולסתמו, ואין בעל החלון יכול לטעון שכבר החזיק בו, שכן בעל החצר אומר לו: לא הרשיתי לך לפתוח חלון אלא מפני שלא היה לי בו היזק, אבל עכשיו אין אני מסכים להרחיק כותל בנייני מחמת חלון זה; ודווקא כשהיה החלון למעלה מארבע אמות, אבל אם היה למטה מארבע אמות יש לו חזקה, **וְלַצּוֹרִית יֵשׁ לָהּ חֲזָקָה** — אבל לחלון צורי, שהוא גדול, יש לו חזקה, שהואיל ויש כאן היזק ראייה, וידע בעל החצר בנזק ולא מחה, הרי זו חזקה, ואין בעל החצר רשאי לבנות כנגדו. **אֵיזוֹ הִיא חַלּוֹן הַמִּצְרִית? כָּל שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִכָּנֵס לְתוֹכָהּ** — בגמרא מבואר, שמדובר כאן בחלון שנעשה לאיוורור או לשמור דרכו גן או פרדס, אבל אם נעשה לאורה, אפילו הוא קטן מאד, יש לו חזקה, ואין בעל החצר יכול לבנות כנגדו ולסתמו. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לָהּ מַלְבֵּן** — אם יש לחלון מסגרת של עץ, **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִכָּנֵס לְתוֹכָהּ, הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה** — שהואיל ועשה

— הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. הַזִּיז, עַד טֶפַח — יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה, וְיָכוֹל לִמְחוֹת; פָּחוֹת מִטֶּפַח — אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת.
ז לֹא יִפְתַּח אָדָם חַלּוֹנוֹתָיו לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין. לָקַח בַּיִת בְּחָצֵר אַחֶרֶת — לֹא יִפְתָּחֶנּוּ לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין. בָּנָה עֲלִיָּה עַל גַּבֵּי בֵיתוֹ — לֹא יִפְתָּחֶנָּה לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין; אֶלָּא אִם רָצָה, בּוֹנֶה אֶת הַחֶדֶר לִפְנִים מִבֵּיתוֹ, וּבוֹנֶה עֲלִיָּה עַל גַּבֵּי בֵיתוֹ וּפוֹתְחָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. לֹא יִפְתַּח אָדָם לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן. הָיָה קָטָן — לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל. אֶחָד — לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם. אֲבָל פּוֹתֵחַ הוּא לִרְשׁוּת הָרַבִּים פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן. הָיָה קָטָן — עוֹשֶׂה אוֹתוֹ גָּדוֹל. אֶחָד — עוֹשֶׂה אוֹתוֹ שְׁנַיִם.
ח אֵין עוֹשִׂין חָלָל תַּחַת רְשׁוּת הָרַבִּים, בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמְעָרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עֲגָלָה מְהַלֶּכֶת

פירוש ברטנורא

שראשו של אדם נכנס בו, ואפילו הוא למעלה מארבע אמות. או חלון העשוי לאורה, ואפילו הוא קטן מאד. או חלון שהוא למטה מארבע אמות. כל אחד משלשה חלונות הללו אם הניחו ופתח, יש לו חזקה ושוב אין יכול לבנות כנגדו ולסתמו, דיש חזקה לנזקין. חוץ מעשן ואבק ובית הכסא כלומר ריח רע, שאלו השלשה אין להם חזקה אפילו החזיק בהם כמה שנים. אבל היזק ראיה יש לה חזקה. ולא בעי חזקה לנזקין שלש שנים, אלא מכי קאי נזקא כדי שיוכל לומר לניזק כבר ידעת בנזק ולא מחית, הויא חזקה: **מלבן.** בנין מבחוץ כעין משקוף מלמעלה ואסקופה מלמטה: **זיז.** עץ או אבן היוצא מכותלו לאויר חצר חבירו, אם יש בו טפח או יותר, יש לו חזקה ואין יכול בעל החצר לבנות כנגדו לסתום הזיז מאחר שהחזיק בו: **ויכול למחות בו.** כשבא בעל הכותל להוציא הזיז שיש בו טפח או יותר, יכול בעל החצר למחות בו שלא יוציאנו: **פחות מטפח.** לא הוי מידי דקביעותא, לכך לא הוי חזקה ויכול לבנות כנגדו ולסתמו. וכשבא בעל הכותל להוציאו לכתחלה, אין בעל החצר יכול לעכב עליו:
ז לחצר השותפים. לחצר שיש לו שותפות בה, וכל שכן לחצר חבירו. משום היזק ראיה: **לקח בית בחצר אחרת.** הסמוכה לחצר זו שיש לו בה שותפות. לא יפתח לו פתח לחצר זו. שמרבה עליהם דריסת הרגל מדיירי אותו בית: **בונה חדר לפנים מביתו.** שאינו מוסיף כלום אלא חולק ביתו לשנים. דבלאו הכי יכול למלאות ביתו דיורין אם ירצה: **פתח כנגד פתח.** דאמר קרא (במדבר כ"ד) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה, ראה שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה: **קטן לא יעשנו גדול.** דאמר ליה בפתחא זוטא מצינא לאצטנועי מינך, בפתחא רבא לא מצינא לאצטנועי מינך: **אחד לא יעשנו שנים.** דאמר ליה בחד פתחא מצינא לאצטנועי, בתרי פתחי לא מצינא לאצטנועי: **אבל פותח הוא לרשות הרבים.** דאמר ליה, סוף סוף קא בעית לאצטנועי מבני רשות הרבים:
ח אין עושין חלל תחת רשות הרבים. אפילו כל הזיקא דאתי מחמתיה. שאין בני אדם רוצים [ליזוק ולירד לדין] לדון על עסק ממונם: **רבי**

משניות מבוארות – קהתי

בחלון בנין של קבע, ובעל החצר ראה ולא מחה, לפיכך הרי זו חזקה. ואין הלכה כרבי יהודה. **הַזִּיז** – קורה או אבן הבולטת מתוך הכותל של ראובן ויוצאת לחצר של שמעון, ויכול ראובן להשתמש בה, כגון לתלות בה חפציו, **עַד טֶפַח** – אם גודל הזיז מטפח ומעלה, **יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה** – יש לראובן חזקה עליו, ואין שמעון (בעל החצר) יכול לבנות כנגדו ולבטל תשמישו, **וְיָכוֹל לִמְחוֹת** – כשבא ראובן להוציא זיז מביתו בתחילה, יכול שמעון למחות בו שלא יוציאנו. **פָּחוֹת מִטֶּפַח** – ואם הזיז הוא פחות מטפח, ונמצא שאין בו תשמיש קבוע, **אֵין לוֹ חֲזָקָה** – שיכול שמעון לטעון שלא חשש למחות על זיז קטן כזה, ורשאי הוא לבנות כנגד הזיז ולסתמו; **וְאֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת** – וכשבא ראובן להוציא זיז קטן כזה בתחילה, אין שמעון יכול למחות בו, שהרי אינו גורם לו כל נזק **(דעת רב יהודה בגמרא; ברטנורא).**

שבת קודש

באור משנה ז

משנתנו חוזרת לדון בדברים שיש בהם משום היזק ראיה.

לֹא יִפְתַּח אָדָם חַלּוֹנוֹתָיו לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין – כלומר אפילו לחצר שהוא שותף בה, כל שכן שלא יפתח לחצר חברו, משום היזק ראייה. **לָקַח בַּיִת בְּחָצֵר אַחֶרֶת** – אם אחד משותפי החצר קנה בית בחצר אחרת הסמוכה לחצר זו, **לֹא יִפְתָּחֶנּוּ לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין** – לא יפתח בו פתח לחצר זו שהוא שותף בה, מפני שהוא מרבה על בני החצר דיירים **(רשב"ם)**, שדיירי אותו הבית יהיו נכנסים ויוצאים דרך שם. **בָּנָה עֲלִיָּה עַל גַּבֵּי בֵיתוֹ** – שבחצר השותפין, **לֹא יִפְתָּחֶנָּה לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין** – מהטעם האמור לעיל, שמוסיף דיירים בחצר, ומרבה על בני החצר דריסת הרגל; **אֶלָּא אִם רָצָה, בּוֹנֶה אֶת הַחֶדֶר לִפְנִים מִבֵּיתוֹ** – שבחצר השותפים, **וּבוֹנֶה** – או שהוא בונה **עֲלִיָּה עַל גַּבֵּי בֵיתוֹ** – שבחצר השותפין, **וּפוֹתְחָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ** – במפרשים מבואר (לפי הגמרא), שאין כוונת המשנה שרשאי הוא להוסיף בנין חדש מאחורי ביתו או על גביו, אלא הכוונה היא שיכול הוא לבנות מחיצה בביתו ולחלקו לשניים, או לבנות תיקרה בחצי גובה ביתו ולהוסיף בו עלייה, שכן רשאי הוא להשכיר את ביתו לאכסנאים ולדיירים הרבה, ואין בני החצר יכולים לעכב עליו **(רשב"ם; ברטנורא)** ויש סוברים, שאף דיירים אינו רשאי להוסיף, אף על פי שאינו מוסיף בנין חדש, ולא שנו שרשאי לחלק את ביתו אלא בשביל לעשות אוצר **(הרמ"ה)**. ויש מפרשים, שאמנם כוונת המשנה היא, שרשאי הוא לבנות חדר מאחורי ביתו או לבנות עלייה על גבי ביתו, ובלבד שלא יפתח שם פתח לחצר אלא לתוך ביתו, שכל שפתוח לתוך ביתו אינו עשוי להרבות שם דיירים מאחר שאין להם מעבר אלא דרך ביתו **(הרי"ף; רמב"ם הל' שכנים ה, ח; עיין מגיד משנה שם; ועיין טור חושן משפט קנד).**
לֹא יִפְתַּח אָדָם לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין – אפילו במקום שיש לו חזקה **(רשב"ם)**, **פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח** – של חברו, **וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן** – שלא יוכל להציץ לבית חברו **(רמב"ם)**. בגמרא למדים זה ממה שנאמר **(במדבר כד, ב)**: "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו" – מה ראה? ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר: ראויים הללו שתשרה עליהם שכינה. ובשיעור ההרחקה מפרש הרשב"ם, שאינו צריך להרחיק אלא משהו זה מכנגד זה **(עיין "תוספות יום טוב")**.
הָיָה קָטָן – פתחו או חלונו, **לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל** – שיכול חברו לומר: כשהפתח או החלון קטן יכולני להצניע את עצמי מראייתך, אבל אם תעשנו גדול לא אוכל להצניע את עצמי ממך (גמרא). **אֶחָד** – היה לו פתח או חלון אחד, **לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם** – ואפילו תהא מידת השניים כמידת האחד, שבשניים קשה יותר לחברו להיזהר מראייתו (גמרא). **אֲבָל פּוֹתֵחַ הוּא לִרְשׁוּת הָרַבִּים** – רשאי אדם לפתוח לרשות הרבים, **פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח** – של חברו, **וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן** – שהרי חברו, הדר כנגדו, צריך מכל מקום להצניע עצמו מראייתם של בני רשות הרבים. **הָיָה קָטָן** – הפתח או החלון, **עוֹשֶׂה אוֹתוֹ גָּדוֹל** – רשאי הוא לעשות במקומו גדול; **אֶחָד** – היה פתח או חלון אחד, **עוֹשֶׂה אוֹתוֹ שְׁנַיִם** – רשאי הוא לעשות במקומו שני פתחים או שני חלונות. ברם, בגובה שאין בני רשות הרבים יכולים לראות, כגון בעלייה, אף ברשות הרבים אסור לפתוח חלון כנגד חלון.

באור משנה ח

אגב המשנה הקודמת מוסיפה משנתנו ללמד, שאסור לעשות ברשות הרבים דברים העלולים להזיק את העוברים שם.

וּטְעוּנָה אֲבָנִים. אֵין מוֹצִיאִין זִיזִין וּגְזֵזְטְרָאוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא אִם רָצָה כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּמוֹצִיא. לָקַח חָצֵר וּבָהּ זִיזִין וּגְזֵזְטְרָאוֹת — הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ.

פירוש ברטנורא

אליעזר מתיר. ובלבד שיכסנו בחוזק כדי שתהא עגלה מהלכת עליו טעונה אבנים. ולא חיישינן שמא לימים יתקלקל הכיסוי. ואין הלכה כרבי אליעזר: **זיזין.** רהיטים קטנים: **גזוזטראות.** קורות גדולות. שמא יכשלו בהן בני רשות הרבים: **כונס לתוך שלו.** שמכנים בקרקע שלו כשיעור הוצאת הזיזין ומוציא: **הרי זו בחזקתה.** דטוענין ללוקח ואמרינן שמא זה שמכרה לו כנס בתוך שלו:

משניות מבוארות – קהתי

אֵין עוֹשִׂין – אין אדם רשאי לעשות – **חָלָל תַּחַת רְשׁוּת הָרַבִּים,** כגון **בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמְעָרוֹת** – שחופר אותם ברשותו ומוסיף לעשות את המשך חללם תחת רשות הרבים, או שחופרם ברשות הרבים ומכסה אותם; ומבואר במפרשים: אפילו קיבל עליו כל נזק שיבוא מחמתם, אינו רשאי לעשות כן, שאין בני אדם רוצים להינזק ולרדת עמו לדין על עסקי ממונם. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר** – לעשות חלל תחת רשות הרבים, ובלבד שיעשה לו כיסוי חזק, **כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עֲגָלָה מְהַלֶּכֶת וּטְעוּנָה אֲבָנִים** – עד שעגלה טעונה אבנים תהא יכולה להלך עליו. ברם, חכמים סוברים, שבמשך הזמן עלול הכיסוי להתקלקל, והעובר שם לא יתן דעתו על כך ויפול ויינזק. והלכה כחכמים. **אֵין מוֹצִיאִין זִיזִין וּגְזֵזְטְרָאוֹת** – קורות או בניינים היוצאים מן הכותל, **לִרְשׁוּת הָרַבִּים** – שלא ייכשלו בהם בני רשות הרבים, **אֶלָּא אִם רָצָה** – להוציא זיז או גזוזטרא, **כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ** – מכניס את הכותל לתוך גבולו כשיעור הוצאת הזיז או הגזוזטרא, **וּמוֹצִיא** – ואין אומרים, שלא יהא רשאי לעשות כן, לפי שלפעמים עלולים בני רשות הרבים להידחק לשם ולהינזק, שהואיל והוא מוציא אותם בתוך רשותו, על הרבים להיזהר ולהרחיק עצמם משם (**"תוספות יום טוב"**). **לָקַח חָצֵר** – אם קנה אדם חצר, **וּבָהּ זִיזִין וּגְזֵזְטְרָאוֹת** – היוצאים לרשות הרבים, **הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ** – כמו שהיתה החצר תחילה, ורשאי הלוקח לקיים את הזיזים והגזוזטראות, שאנו טוענים לו ואומרים, שזה שמכרה לו מן הסתם הכניסם לתוך שלו.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

שחיטת איסור, ולאו אחד הוא והתראה אחת, אינו מתחייב אלא מלקות אחת.

היו לו שלש פרות, האם, בתה ובת בתה, ושחטם כולם ביום אחד. אם בתחילה שְׁחָטָהּ לאם, וְלאחר מכן שחט **אֶת בִּתָּהּ**, וְאחריה שחט **אֶת בַּת בִּתָּהּ**. נמצא שעבר על איסור שחיטת אותו ואת בנו פעמיים, הראשון כששחט הבת, עבר על שחיטת האם והבת ביום אחד. והשני, כששחט בת הבת, שעבר על שחיטת הבת ובתה ביום אחד, ולכך **סוֹפֵג שְׁמוֹנִים**. אבל אם בתחילה שְׁחָטָהּ לאם, וְאחר כך שחט **אֶת בַּת בִּתָּהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט** את **בִּתָּהּ** של האם, הרי הוא **סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים**, כיון שבשחיטת שתי הראשונות לא עבר איסור כלל, שאין איסור לשחוט אותה ואת בת בתה, ורק שחיטת השלישית שהיא הבת היתה באיסור, ולכך אינו מתחייב אלא מלקות אחת. ואף ששחיטה זו אסורה גם משום אמה של זו וגם משום בתה, כיון שאין זה אלא מעשה אחד ושם אחד של איסור אינו מתחייב אלא אחת. **סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, סוֹפֵג שְׁמוֹנִים.** לפי שבשחיטה זו עבר על איסור שחיטת האם ובתה, ועבר גם על איסור שחיטת הבת ובתה.

גמרא

מאחר שמבואר במשנתינו שהאיסור לשחוט אותו ואת בנו הוא בין אם שחט תחילה אותו ואחר כך את בנו, ובין אם שחט תחילה את בנו ואחר כך שחט אותו, מבררת הגמרא את מקור דין זה. מקשה הגמרא: **אַמַּאי** – מדוע בששחט תחילה את בנו, ולאחר מכן שחט את האם עובר הוא באיסור, והרי 'אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד' (ויקרא כב כח) **אָמַר רַחֲמָנָא,** ומשמע שהאיסור הוא רק כששחט תחילה אותו ולאחר מכן את בנו, **וְלֹא** בשוחט את **בְּנוֹ** וְלאחר מכן **אוֹתוֹ.**

מתרצת הגמרא: **לֹא סַלְקָא דַּעְתָּךְ** – לא יעלה על דעתך לומר כן, לפי **דְּתַנְיָא** בברייתא, נאמר בתורה (שם) 'אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד'. מבררת הברייתא: **אֵין לִי** מקור לאסור **אֶלָּא** כששחט תחילה **אוֹתוֹ** וְאחר כך **אֶת בְּנוֹ. אבל** אם בתחילה שחט **אוֹתוֹ,** וְאחר כך **אֶת אִמּוֹ, מִנַּיִן** שגם זה בכלל האיסור. משיבה הברייתא: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** (שם) 'לֹא תִשְׁחָטוּ' בלשון רבים, **הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם,** שאסרה תורה לשנים לשחוט. **וְהָא כֵּיצַד,** הרי שחיטת הראשון היתר היא, ורק שחיטת השני אסורה, ומדוע אמרה תורה שלשנים אסורה השחיטה. אלא כוונת הפסוק כשהיו שלש פרות, האם, הבת ובת הבת, **וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה** – היא הבת, **וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת אִמָּהּ, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת בִּנָּהּ** – היא בת הבת, **שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים** ששחטו את האם ואת בת הבת **חַיָּבִין,** ועליהם אמרה תורה 'לא תשחטו' לשון רבים. וללמדינו שאיסור אותו ואת בנו הוא גם בשוחט את בנו תחילה ואחר כך שוחט אותו.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף יא ע"ב: מימרא נוספת שהכופר בעבודה־זרה נקרא 'יהודי': **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי כִּי הֲוָה פָּתַח** לדרוש **בְּסִפֵּר דִּבְרֵי הַיָּמִים, אָמַר** כנגד ספר דברי הימים **הָכִי. כָּל דְּבָרֶיךָ אֶחָד הֵם** – יש מקומות שאתה מזכיר שמות שונים, ובכולם הכוונה לאדם אחד, **וְאָנוּ יוֹדְעִין לְדוֹרְשָׁן** למה הם מרמזים. כגון (דה"י א' ד יח) **'וְאִשְׁתּוֹ הַיְּהֻדִיָּה יָלְדָה אֶת יֶרֶד אֲבִי גְדוֹר וְאֶת חֶבֶר אֲבִי שוֹכוֹ וְאֶת יְקוּתִיאֵל אֲבִי זָנוֹחַ, וְאֵלֶּה בְּנֵי בִתְיָה בַּת פַּרְעֹה אֲשֶׁר לָקַח מָרֶד'.** ודרש, 'אשתו היהודיה' היא בתיה שנזכרה בסוף הפסוק, שילדה את משה רבינו [כדלהלן], **וּאֲמַאי קָרֵי לָהּ 'יְהֻדִיָּה'** אף שהיתה מצרית, **עַל שׁוּם שֶׁכָּפְרָה בַּעֲבוֹדָה זָרָה, דִּכְתִיב** (שמות ב ה) **'וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל הַיְאֹר', וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** הכוונה **שֶׁיָּרְדָה לִרְחוּץ** [-טבילת גרות] **מִגִּילּוּלֵי** - מעבודה־זרה של **בֵּית אָבִיהָ.** הרי שהכופר בעבודה־זרה נקרא 'יהודי'.

שואלת הגמרא: וכי בתיה **'יָלְדָה'** את משה, **וְהָא** רק **רַבּוּיֵי רַבִּיתֵיהּ** - גידלה אותו. משיבה הגמרא: **לוֹמַר לְךָ שֶׁכָּל הַמְגַדֵּל יָתוֹם וִיתוֹמָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ יְלָדוֹ,** ולכך נכתב שילדה את משה.

ומבאר רבי שמעון בן פזי: כל השמות שנזכרו כאן [-ירד אבי גדור וחבר אבי שוכו ויקותיאל אבי זנוח] הם אדם אחד. **'יֶרֶד' זֶה מֹשֶׁה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'יֶרֶד', שֶׁיָּרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מָן בְּיָמָיו** ובזכותו. ונקרא גם **'גְּדוֹר', שֶׁגָּדַר פִּרְצוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל** על ידי התורה שניתנה על ידו. ונקרא גם **'חֶבֶר', שֶׁחִיבֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם.** ונקרא גם **'סוֹכוֹ', שֶׁנַּעֲשָׂה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל כְּסוּכָּה,** שהגין עליהם כשחטאו בעגל ובמרגלים. ונקרא גם **'יְקוּתִיאֵל', שֶׁקִּוּוּ יִשְׂרָאֵל לָאֵל בְּיָמָיו** - שדור המדבר ציפו כל יום לה' שיתן להם מן ושליו ומים. ונקרא גם **'זָנוֹחַ', שֶׁהִזְנִיחַ** [-הסיר] **עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל** - שמחמת תפילתו סלח ה' לישראל. ושלש פעמים נקרא 'אבי', **'אֲבִי** גדור' **'אֲבִי** סוכו' **'אֲבִי** זנוח', משום שהיה **אָב בְּתוֹרָה, אָב בְּחָכְמָה וְאָב בִּנְבִיאוּת.**

עוד נאמר בפסוק, **'וְאֵלֶּה בְּנֵי בִתְיָה** וגו' **אֲשֶׁר לָקַח מָרֶד'.** שואלת הגמרא: **וְכִי מָרֶד שְׁמוֹ** של בעלה, **וַהֲלֹא כָּלֵב שְׁמוֹ.** מבארת הגמרא: בנישואין אלו נקרא כך, **שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא,** בדין **שֶׁיָּבֹא כָּלֵב שֶׁמָּרַד בַּעֲצַת מְרַגְּלִים** ולא חטא, **וְיִשָּׂא אֶת בַּת פַּרְעֹה שֶׁמָּרְדָה בְּגִלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ.**

הגמרא חוזרת לבאר את פסוקי המגילה: 'וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכַי וגו' **אֲשֶׁר הָגְלָה** מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגֹּלָה אֲשֶׁר הָגְלְתָה'. **אָמַר רָבָא,** מלשון זה משמע **שֶׁגָּלָה מֵעַצְמוֹ** ומרצונו, ולא בעל־כרחו כשאר העם.

'וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה היא אֶסְתֵּר'. בתחילה **קָרֵי לָהּ הֲדַסָּה,** ובסוף **קָרֵי לָהּ אֶסְתֵּר.** ונחלקו תנאים בדבר. **תַּנְיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֶסְתֵּר** הוא **שְׁמָהּ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ** [-כינוה] **הֲדַסָּה,** מפני שהיתה צדקת, **וְעַל שֵׁם הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ הֲדַסִּים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר** על השכינה שגלתה לבבל (זכריה א ח) **'וְהוּא עֹמֵד בֵּין הַהֲדַסִּים'** - בין הצדיקים שבגולה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הֲדַסָּה** הוא **שְׁמָהּ, וְלָמָּה נִקְרֵאת שְׁמָהּ אֶסְתֵּר, עַל שֵׁם שֶׁהָיְתָה מַסְתֶּרֶת דְּבָרֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר** (אסתר ב כ) **'אֵין אֶסְתֵּר מַגֶּדֶת מוֹלַדְתָּהּ וְאֶת עַמָּהּ' וגו'. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, הֲדַסָּה** הוא **שְׁמָהּ, וְלָמָּה נִקְרֵאת** בשם **אֶסְתֵּר,** משום **שֶׁהָיוּ אוּמּוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתָהּ עַל שׁוּם אִסְתַּהֲר** - ירח, שהיתה יפה כלבנה. **בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, אֶסְתֵּר** שמה, ונקראה 'הדסה', משום ש**לֹא אֲרוּכָּה** מדאי היתה **וְלֹא קְצָרָה** מדאי **הָיְתָה, אֶלָּא בֵּינוֹנִית כַּהֲדַסָּה,** וזה נוי לאדם. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אָמַר, אֶסְתֵּר** שמה, ונקראה הדסה משום **שִׁיְּרַקְרוֹקֶת** כהדס **הָיְתָה,** ומכל־מקום היתה יפה, מחמת **חוּט שֶׁל חֶסֶד** שהיה **מָשׁוּךְ עָלֶיהָ** מאת ה'.

נאמר על אסתר **'כִּי אֵין לָהּ אָב וָאֵם',** ובהמשך נאמר **'וּבְמוֹת אָבִיהָ וְאִמָּהּ'.** שואלת הגמרא: **לָמָּה לִי** לומר שוב שהיתה יתומה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב אַחָא,** כדי ללמד שאפילו יום אחד לא היו לה אב ואם, שכש**עִיבְּרָתָהּ** אמה, **מֵת אָבִיהָ,** ולא היה לה אב ממתי שראוי להקרא אב, וכש**יְלָדָתָהּ, מֵתָה אִמָּהּ,** וגם היא לא היתה קרויה אם.

רש"י

כל דבריך אחד הן — כנגד הספר היה אומר: כל דבריך, דברי הימים, אחת הן. הרבה שמות אתה מזכיר, פלוני ופלוני, וכולן אדם אחד הן. **ואנו יודעין לדורשן** — ואף על פי שסתמת אותן אנו נותנין את לבינו עד שאנו יודעין לדורשן. משום דאמרינן לעיל כל הכופר בעבודה־זרה נקרא יהודי נקט לה הכא. **ואשתו היהודיה וגו'** — והלא בתיה שמה, דהא כתיב בסופיה "ואלה בני בתיה". **לרחוץ** — לטבול [לשון] גירות. **והלא כלב שמו** — שבכלב משתעי קרא. **הכי גרסינן: וישא בתיה שמרדה בגילולי בית אביה** — ולכך נשתנה שמה בליקוחין הללו. **שגלה מעצמו** — מדלא כתיב "אשר היה מן הגולה אשר הגלתה" וכתיב "אשר הגלה עם הגולה" משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחן, והוא גלה מעצמו, כמו שעשה ירמיה שגלה מעצמו, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא לחזור. **בין ההדסים אשר במצולה** — בין הצדיקים שגלו לבבל, ובשכינה משתעי קרא. **אסתהר** = ירח, יפה כלבנה. **ירקרוקת היתה** — כהדסה זו. **אלא חוט של חסד משוך עליה** — מאת הקדוש ברוך הוא, לכך נראית יפה לאומות ולאחשורוש. **ובמות אביה ואמה תו למה לי** — מאחר דכתיב "כי אין לה אב ואם", אלא ללמדנו שאפי' יום אחד לא היה לה אב ואם. **בשעה שנתעברה אמה מת אביה** — נמצא שלא היה לה אב משעה שנראה להקרות אב. **וכשילדתה אמה מתה** — ולא נראית לקרות אם.

ומהו שעת הכושר שלה, **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אוֹמַר הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן, שִׁפְרָה** אדומה **נִפְדֵּית** – יוצאת לחולין על ידי פדיון **עַל גַּבֵּי מַעֲרַכְתָּהּ** – אפילו אם נשחטה כדינה על מערכת של עצים שהיא נשחטת עליה. ולכך מקבלת היא טומאת אוכלין, שבכלל אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא. ואף שלבסוף לא פדאוה, ונמצא שלא היה ראוי לאכילה, סובר רבי שמעון שכל העומד להיפדות רואים אותו כאילו כבר הוא פדוי, ויש לו שם אוכל. ואם כן גם לענין חיוב אותו ואת בנו יש לו להתחייב, לפי ששחיטה ראויה היא, כיון שאם תפדה תאכל לאחרים, וכל העומד להיפדות הרי הוא כפדוי. ומדוע אמרו במשנתינו שרבי שמעון פוטר משום אותו ואת בנו בשוחט פרה אדומה.

מיישבת הגמרא: **אָמַר רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** אכן **פָּרָה חַטָּאת אֵינָהּ מִשְּׁנָה** – אין לשנותה במשנתינו, לפי שגם רבי שמעון מודה בה שחייב עליה משום אותו ואת בנו, ששחיטה ראויה היא. שנינו במשנתינו, שרבי שמעון פוטר על שחיטת עגלה ערופה משום אותו ואת בנו, מפני ששחיטה שאינה ראויה היא ואינה שחיטה. הגמרא דנה בענין זה: מקשה הגמרא: **וְעֶגְלָה עֲרוּפָה,** האם שחיטתה **לַאו שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא. וְהָתְנַן** במשנה (סוטה מז.) לגבי עגלה ערופה, שאם אחר שיחזו עגלה לעריפה **נִמְצָא הַהוֹרֵג, עַד שֶׁלֹּא הֵעָרֵף** – כל זמן שעדיין לא נערפה **הָעֶגְלָה, תֵּצֵא** העגלה **וְתֵרָעֶה בָּעֶדֶר** כשאר חולין, ששוב אין צריך לערוף את העגלה, כיון שלא באה אלא לכפר בספק שאין ידוע מי ההורג. ומבואר אם כן שאינה נאסרת בהנאה בחייה אלא לאחר העריפה, ואם כן כשנשחטה קודם שנערפה, היא מותרת באכילה, ושחיטה ראויה היא, ומדוע פטר רבי שמעון משום אותו ואת בנו על שחיטתה.

מיישבת הגמרא: **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יַנַּאי,** אכן **עֶגְלָה עֲרוּפָה, אֵינָהּ מִשְּׁנָה** – אין לשנות כן במשנתינו, לפי שגם רבי שמעון מודה שחייב על שחיטתה משום אותו ואת בנו, ששחיטה ראויה היא.

מקשה הגמרא על דברי ריש לקיש בשם רבי ינאי: **וּמִי אָמַר רַבִּי יַנַּאי הָכִי,** שעגלה ערופה מותרת בהנאה מחיים ולכך שחיטה ראויה היא, **וְהָאָמַר רַבִּי יַנַּאי** לגבי עגלה ערופה שנאסרת בהנאה, שאינה נאסרת מיד כשהזמינוה לעריפה, אלא **גְּבוּל שָׁמַעְתִּי בָּהּ** שמגבול זה ואילך נאסרת בהנאה, **וְשָׁכַחְתִּי** מהו הגבול. **וְנָסְבִין חַבְרָיָא** – ועלה על דעת בני הישיבה **לוֹמַר, יְרִידָתָהּ לְנַחַל אֵיתָן אוֹסַרְתָּהּ** בהנאה, והוא הגבול ששמע רבי ינאי. **וְאִם אִיתָא** – ואם ישנם לדברים אלו, שסובר רבי ינאי שנאסרת מחיים משעה שירדה לנחל איתן, אם כן כשהוקשה לו ממשנתינו שמבואר בה שנאסרה מחיים והיא שחיטה שאינה ראויה, על המשנה בסוטה שאינה אסורה מחיים, מדוע הוצרך לתרץ שעגלה ערופה במשנתינו אינה משנה, **לִישַׁנֵּי** – שיתרץ, **שְׁכָאן** – מה ששנינו בסוטה שמותרת מחיים, זהו **קוֹדֶם** הִירִידָה לנחל איתן. **וּכָאן** – ומה שמבואר במשנתינו שנאסרה מחיים, הוא **לְאַחַר** הִירִידָה לנחל איתן.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פִּנְחָס בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי, אֲנַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מַתְנִינַן לָהּ שֶׁעֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְּׁנָה,** ולא שאמר כן בשם רבי ינאי. ואכן לרבי ינאי אפשר להעמיד את משנתינו לאחר שירדה לנחל איתן, שאז נאסרה מחיים והיא שחיטה שאינה ראויה.

הגמרא מקשה על רב פנחס בריה דרב אמי שאמר שריש לקיש עצמו אמר שמועה זו. מקשה הגמרא: **אָמַר רַב אַשִׁי, כִּי חֲוִינַן בֵּי** – בבית מדרשו של **רַב פַּפִּי, קַשְׁיָא לָן, מִי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָכִי,** שעגלה ערופה אינה נאסרת מחיים, ושחיטה ראויה היא. **וְהָא אִיתְּמַר,** שתי **צִפּוֹרֵי מְצוֹרָע** שמביא המצורע לטהרתו, ואחת נשחטת ואחת משתלחת, **מְאַיְמָתֵי הם נֶאֱסָרִין** בהנאה. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,** השחוטה נאסרת **מִשָּׁעַת שְׁחִיטָה,** אבל המשולחת אינה נאסרת כלל. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר,** שתיהן נאסרות **מִשָּׁעַת לְקִיחָה** – משעה שלוקח את שתי הציפורים לצורך המצורע. **וְאַמְּרִינָן, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** שנאסרות שניהם מחיים, מפני שנֶּאֱמַר – למד גזירה שוה 'קִיחָה קִיחָה' מֵעֶגְלָה עֲרוּפָה לציפורי מצורע, נאמר קיחה בעגלה ערופה (דברים כא ג) 'וְלָקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר', ונאמר קיחה בציפורי מצורע (ויקרא יד ד) 'וְלָקַח לַמְּטַהֵר שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת', ללמד שכשם שעגלה ערופה אסורה מחיים, כך גם ציפורי מצורע נאסרים מחיים. ואם כן מבואר שלדעת ריש לקיש עגלה ערופה אסורה בהנאה מחיים, ולפי זה אכן שחיטה שאינה ראויה היא, ומדוע הוצרך ריש לקיש לומר שעגלה ערופה אינה משנה.

מסיקה הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְּׁנָה.** שאכן לא ריש לקיש אמר שמועה זו, אלא רבי יוחנן, הסובר שעגלה ערופה אינה נאסרת מחיים, ומחמת כן אמר שעגלה ערופה אינה משנה. אבל לדעת ריש לקיש, וכן לדעת רבי ינאי, יש לשנות עגלה ערופה במשנתינו, ואכן שחיטה שאינה ראויה היא כיון שנאסרת מחיים.

משנה

המשנה שלפנינו מבארת דין שנים שקנו אותו ואת בנו, ושניהם רוצים לשחוט באותו היום, אם יש דין קדימה לאחד מהם: **שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ** – שקנו ביום אחד ממוכר אחד, אחד קנה **פָּרָה,** ואחד קנה את **בְּנָהּ,** ושניהם רוצים לשחוט בו ביום. הדין הוא **שֵׁאֵיזֶה** מהם **שֶׁלָּקַח רִאשׁוֹן,** הוא **יִשְׁחוֹט רִאשׁוֹן,** והשני אסור לשחוט עד מחר. **וְאִם קָדַם הַשֵּׁנִי** ושחט קודם ששחט הקונה הראשון, אף שעבר על הדין שהרי שכותו של הראשון לשחוט, **זָכָה,** שיכול לאכול מבהמתו בו ביום. ועל הראשון להמתין מלשחוט עד למחר.

גמרא

הגמרא מבארת את מה שאמרו במשנתינו שדין הוא שהקונה הראשון הוא ישחוט ראשון: **אָמַר רַב יוֹסֵף, לְעִנְיַן דִּינָא תְּנַן** – לענין דיני ממונות נאמרה משנתינו, שכשיש דין ודברים בין הראשון לשני, שבא אחד מהם לשחוט בו ביום וחבירו אומר אני צריך יותר ממך, ובאים לבית דין, על זה אמרו שפוסקים להם שהקונה הראשון זכותו לשחוט ראשון. ואין כוונת משנתינו לענין איסור, ללמד שהקונה הראשון חייב לשחוט הראשון, אלא ודאי שאם השני רוצה לשחוט בו ביום והראשון רוצה להמתין למחר, מותרים לעשות כן.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת במה זכה השני שקדם: **תָּנָא** – שנינו בברייתא, שנים שקנו אותו ואת בנו באותו היום, **אִם קָדַם הַשֵּׁנִי** ושחט **חֲרֵי זֶה זָרִיז וְנִשְׂכָּר.** מבארת הגמרא: 'זָרִיז' ביאורו, **דְּלֵא עָבַד אִיסּוּרָא** – שהקדים לשחוט כדי שלא יעבור על איסור אותו ואת בנו. 'וְנִשְׂכָּר' ביאורו, שמרויח הוא **דְּקָאָכִיל כִּשְׂרָא** – שיכול לאכול את הבשר בו ביום.

משנה

המשנה שלפנינו מבארת אם איסור אותו ואת בנו, הוא על שחיטת האם או על שחיטת הבת. וכן באיזה אופן יש בו חיוב אחד של מלקות ולוקה ארבעים, ובאיזה אופן יש בו שני חיובי מלקויות ולוקה שמונים: **שָׁחַט** בתחילה את **הַפָּרָה, וְאַחַר כָּךְ** באותו היום שחט גם את **שְׁנֵי בָנֶיהָ,** הרי הוא **סוֹפֵג שְׁמוֹנִים** מלקות, שהתחייב פעמיים מלקות, לפי שאיסור אותו ואת בנו הוא בשחיטת השני, שהרי שחיטת הראשון בהיתר היתה, וכיון ששחט בתחילה את האם, נאסר לו לשחוט כל בן מבניה, ובשחיטת כל בן בפני עצמו עובר על אותו ואת בנו, ולכך מתחייב פעמיים מלקות. אבל אם בתחילה **שָׁחַט** את **שְׁנֵי בָנֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ** באותו היום **שָׁחָטָהּ** לפרה, **סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים,** שהם רק חיוב אחד של מלקות, מפני ששחיטת שני הבנים ששחט בתחילה לא היה בהם איסור כלל, והאיסור הוא רק בשחיטת האם, וכיון שלא עשה אלא מעשה אחד של

המשך בעמוד קפ

רש"י

ואמר ריש לקיש אומר היה רבי שמעון פרה נפדית — אם מצא נאה הימנה, אפילו על גב מערכתה — אפילו שחטה כהלכתה על מערכת של עצים שהיא נשחטת עליה, כדאמרינן במסכת פרה (פרק ג משנה ט). וקסבר רבי שמעון: כל העומד לפדות כפדוי דמי, וקרינא ביה שאתה יכול להאכילו. ואי קשיא: למה לי קבלת טומאה? היא גופה מטמאה אדם ובגדים! מפרשינן כהאי גונא בברייתות בפרק "דם שחיטה" (כא,א): כגון בשר שחפהו בפחות מכביצה בצק, אי משוית ליה אוכל — מצטרף בהדי בצק, ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה, ומטמא שאר אוכלין. ואי לאו אוכל הוא — לא מקבל האי בצק טומאה, דלית ביה שיעורא, וכי נגעו ביה אוכלין אחריני — טהורים הן, שאינם נוגעין בנבלה אלא בבצק. **אינה משנה** — לא נשנית במשנתינו. **ותרעה בעדר** — כשאר חולין. אלמא אינה נאסרת מחיים, וכי שחטה מוותרת! הכי גרסינן: אמר ריש לקיש אמר רבי יוחנן: עגלה ערופה אינה משנה. **והאמר רבי יוחנן** — בקדושין (נז,א) ובברייתות בפרק בתרא (כה,א). **גבול** — מאימתי נאסרת. **חבריא** — בני הישיבה. **צפורי מצורע** — קיימא לן בקדושין ב"האיש מקדש" (נב,ב) דאסורין בהנאה. **משעת שחיטה** — ונאסרת שחוטה. אבל המשולחת מוותרת, דכתיב (ויקרא יד): "ושלח את הצפור החיה" וגו', ולא אמרה תורה שלח לתקלה. **משעת קיחה** — ושתיהן נאסרות עד שישלח. **גמר קיחה קיחה כו'** — מה עגלה ערופה שנאמר בה קיחה (דברים כא): "ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר" — אסורה מחיים, אף "ולקח למטהר שתי צפרים חיות" (ויקרא יד) — אסורות מחיים. ומיהו, עגלה ערופה יש לה גבול ליאסר — בירידתה לנחל איתן, אבל אלו אין בהן מעשה מלקיחה ועד שחיטה, וכיון דנאסרות מחיים — על כרחיך משעת לקיחה. **אלא** — הא תירוצא דמתרץ: אינה משנה — לאו ריש לקיש אמרה, אלא רבי יוחנן אמרה, דלרבי שמעון בן לקיש מיתסרא מחיים. והא דתנן: תצא ותרעה בעדר, מקשינן לה בברייתות [כה,א] ומוקמינן לה כתנאי. **לענין דינא תנן** — הא דקתני מתניתין: מי שלקח ראשון ישחוט ראשון — לאו לענין איסור והיתר, שאם רצה השני לשחוט ראשון, והראשון ימתין עד מחר — מותר. אבל דין הוא, אם באו לבית דין, שבא האחד לשחוט, וחבירו אומר: אני צריך יותר ממך — אנו אומרים להם: הלוקח ראשון ישחוט, שעל מנת כן לקח. שאילו לא מכרה בעל הבית לשני, ועבב לעצמו — היה הלוקח שוחט. וכן שנינו בתוספתא (פרק ה הלכה א): הלוקח מבעל הבית — הוא קודם לבעל הבית, שעל מנת כן לקח. **דלא עבד איסורא** — שהקדים בעצמו, שלא יבא לידי איסור. **נשכר** — יש לו ריוח, שאוכל היום בשר. **משנה ואחר כך שחטה סופג את הארבעים** — דאין כאן שחיטת איסור אלא אחת. ובגמרא יליף דבנו ואותו נמי חייב. **שחטה ואת בתה ואחר כך את בת בתה** — יש כאן שני אותו ואת בנו. **שחטה ואת בת בתה** — אין כאן עדיין איסור. ואחר כך שחט את בתה, ויש בשחיטה זו שני איסוריין: אותו ואת בנו — משום אמה, ובנו ואותו — משום בתה של זו שכבר נשחטה. **סופג ארבעים** — דחד לאו הוא, וחדא התראה, וחד מעשה. **שמונים** — וטעמא דסומכוס מפרש בגמרא. **גמרא לא תשחטו** — לשון רבים משמע. **הרי כאן שנים** — הזהיר את שניהם, בין אם שוחט האם ובין אם שוחט הבת. ולא משכחת לה שנים עוברין אלא בשלש בהמות, והא כיצד? בת ואם ובת, דאי אם ושני בניה למה לי קרא? פשיטא, מה לי חד ומה לי תרי, דכי היכי דמחייב אהאי — מחייב אהאי. ואי בפרה ובתה ובת בתה — פשיטא, תרוייהו אותו ואת בנו נינהו. אלא על כרחך, באחד שוחט פרה והשני את אמה והשלישי את בתה קאמר, לאשמועינן דאבנו ואותו נמי מחייב.

וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן: פָּרָה נִפְדֵּית עַל גַּבֵּי מַעֲרַכְתָּהּ! אֲמַר רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פָּרַת חַטָּאת אֵינָהּ מִשְּׁנָה. וְעֶגְלָה עֲרוּפָה לָאו שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא? וְהָתְנַן: נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שֶׁלֹּא תֵעָרֵף הָעֶגְלָה - תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֵדֶר! אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יַנַּאי: עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְּׁנָה. וּמִי אָמַר רַבִּי יַנַּאי הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי יַנַּאי: גְּבוּל שָׁמַעְתִּי בָּהּ וְשָׁכַחְתִּי; וְנָסְבִין חַבְרַיָּא לוֹמַר: יְרִידָתָהּ לְנַחַל אֵיתָן אוֹסַרְתָּהּ; וְאִם אִיתָא, לִישַׁנֵּי: כָּאן - קוֹדֶם יְרִידָה, כָּאן - לְאַחַר יְרִידָה! אֲמַר רַב פִּנְחָס בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי, אֲנַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מַתְנִינַן לָהּ: עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְּׁנָה. אֲמַר רַב אַשִׁי: כִּי הָוֵינַן בֵּי רַב פַּפִּי קַשְׁיָא לָן: מִי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָכִי? וְהָא אִיתְּמַר: צִפּוֹרֵי מְצוֹרָע מֵאֵימָתַי נֶאֱסָרִין? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִשְּׁעַת שְׁחִיטָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מִשְּׁעַת לְקִיחָה; וְאָמְרִינַן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ - גְּמַר "קִיחָה" "קִיחָה" מֵעֶגְלָה עֲרוּפָה! אֶלָּא, אֲמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְּׁנָה. **מִשְׁנָה שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ פָּרָה וּבְנָהּ, אֵיזֶה שֶׁלָּקַח רִאשׁוֹן - יִשְׁחוֹט רִאשׁוֹן, וְאִם קָדַם הַשֵּׁנִי - זָכָה. **גְּמָרָא** אֲמַר רַב יוֹסֵף: לְעִנְיַן דִּינָא תְּנֵן. תָּנָא: אִם קָדַם הַשֵּׁנִי - חֲרֵי זֶה זָרִיז וְנִשְׂכָּר; זָרִיז - דְּלָא עָבַד אִיסּוּרָא, וְנִשְׂכָּר - דְּקָאָכֵיל בִּשְׂרָא. שָׁחַט פָּרָה וְאַחַר כָּךְ שְׁנֵי בְּנָיהָ - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. **מִשְׁנָה** שָׁחַט שְׁנֵי בָּנֶיהָ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ - סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. שְׁחָטָהּ וְאֶת בִּתָּהּ, וְאֶת בַּת בִּתָּהּ - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. שְׁחָטָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט בִּתָּהּ - סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. **גְּמָרָא** אַמַּאי? "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלָא בְּנוֹ וְאוֹתוֹ! - לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" - אֵין לִי אֶלָּא אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, אוֹתוֹ וְאֶת אִמּוֹ מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "לֹא תִשְׁחָטוּ" - הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, הָא כֵּיצַד? אֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת אִמָּהּ, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת בְּנָהּ - שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים חַיָּבִין.

תוספות

והתנן נמצא ההורג — ואם תאמר: והיאך מדקדק מכאן דלא מיתסרא מחיים? דילמא היינו טעמא — דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה. כי ההיא דתנן בפרק בתרא דכריתות (כג,ב): המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא, אם עד שלא נשחט כו' וירעה עד שיסתאב. אשם ודאי אינו כן, אלא עד שלא נשחט — יצא וירעה בעדר כו'. עגלה ערופה אינה כן. ומפרש בגמרא: טעמא דאשם תלוי — משום דלבו נוקפו וגמר ומקדישו מספק, אבל אשם ודאי, כי אקדשיה אדעתא דחטא אקדיש, ואגלאי מילתא למפרע דהקדש טעות הוה. ודילמא היינו טעמא נמי דעגלה ערופה, ולא משום דלא מיתסר מחיים, ולעולם אם נשחטה אסורה! ויש לומר: דסברא דגמרי ומקדשי, דלא מסקי אדעתייהו שימצא ההורג. ואם תאמר: ואמאי לא משני ד"עד שלא תערף" היינו עד שלא נראה לעריפה, קודם ירידתה לנחל איתן, כדמשני בפרק בתרא דכריתות (כה,א)? ויש לומר: דסמיך אמאי דייק התם (שם) מסיפא, דלא מיתסר מחיים. דקתני סיפא: משנערפה — תקבר, שמתחלה לא באה אלא על הספק, כפרה ספקה והלכה לה.

עגלה ערופה אינה משנה — ואם תאמר: ולמה דחק לומר אינה משנה? לימא: תנאי היא, כדאמרינן בפרק בתרא דכריתות (כה,א) דתנאי פליגי בהכי! ויש לומר: דכך היתה קבלה בידם. הקשה הרב רבינו משה מבונדי"ש: אמאי לא קאמר דשוחט דמתניתין היינו עורף, ופטור לרבי שמעון משום דלא חזיא לאכילה. ולרבנן חייב משום דעריפה זו היא שחיטה, כדאמרינן בריש פרק "שני שעירי" (יומא סד,א) גבי שעיר המשתלח: דחייתו לצוק היינו שחיטתו, וחייב משום אותו ואת בנו. ובפרק "חטאת העוף" (זבחים ע,ב) אמרינן דעריפה מטהרת מידי נבלה! ותירץ רבינו תם: דאם כן, לא הוה ליה למיתני "השוחט", אלא: "הערוף". ודוחק הוא, דדלמא תנא שוחט משום אחריני, פרת חטאת ושור הנסקל. כדאמרינן בפרק שני (חולין כט,א) דסיפא בקדשים, ואיידי דסליק מבהמה — תנא: שחיטתו כשרה, ולא קתני: מליקתו. **אמר** רבי ינאי גבול שמעתי בה — רבי ינאי לטעמיה, דאית ליה בפרק שני דקדושין (נז,א) דכפרה כתיב בה בקדשים, ולהכי מיתסרא מחיים, כמו שאר קדשים דמיתסרי מחיים. "וערפו שם", דדרשינן (כריתות ו,א) מיניה: שם תהא קבורתה — איצטריך לאחר עריפה, דלא נימא דשריא משום שנעשית מצותה. **לישני** כאן קודם ירידה כאן לאחר ירידה — תימה: הא על כרחך מתניתין דכריתות (כג,ב) מוכחא דלא מיתסר מחיים, כדדייק התם (בפ"ב) [בדף כה,א] מסיפא דקתני: דכפרה ספקה והלכה לה! **גמר** קיחה קיחה — מסקנא לא קיימא הכי בפרק שני דקדושין (נז,א), אלא מסיק דריש לקיש כתנא דבי רבי ישמעאל, דיליף הכי: נאמר מכשיר ומכפר בפנים, פירוש: מכשיר בפנים — אשם מצורע, מכפר — שאר קרבנות. ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ, פירוש: מכשיר — צפורי מצורע, מכפר — עגלה ערופה ושעיר המשתלח. ובפרק בתרא דכריתות (כה,א) מוקי לה נמי רב המנונא דאמר: עגלה ערופה מיתסר מחיים, כתנא דבי רבי ישמעאל. ותימה: היאך משמע ממילתיה דרבי ישמעאל דמיתסר מחיים? ויש לומר: דדייק משום דלא איצטריך למילף מכשיר ממכפר אלא ליאסר מחיים, דלאחר שחיטה ידענן מ"וזה אשר [לא] תאכלו" — לרבות השחוטה כו'.

סומכוס אמר משום רבי מאיר ספוג שמונים — אריש נמי פליג, כדפירש בקונטרס. וכהאי גונא אמר בפרק קמא דיבמות (ט,ב): חלוק היה רבי שמעון אף בראשונה, וסיפא נקט — משום רבותא דרבנן, דאף על גב דאיכא שתי שמות, דאותו ואת בנו, ובנו ואותו — לא לקי אלא ארבעים, כיון דנפקי תרוייהו מחד קרא ד"לא תשחטו".

הזורע

אבל

הזורע כלאים כלאים לוקה — תימה: דמשמע הכא דבחד כלאים לא לקי אלא חדא. ואמאי לא לקי נמי משום "לא תסיג גבול רעך" (דברים יט)? דלענין איסור כלאים דריש לה בשבת בפרק "רבי עקיבא" (פה,א)! ויש לומר: דכיון דאתא נמי לאזהרה דמסיג גבול — אין לוקין עליו משום כלאים, כמו שאין לוקין על השגת גבול, דניתן להשבון. ועוד, דהוי לאו שבכללות.

תנינא נזיר שהיה שותה כו' — אף על גב דהך דהזורע כלאים ברייתא היא, ובכמה ברייתות שונה מה שבמשנה, מכל מקום היה לו לשנות באותו ענין ששונה במשנה. וכהאי גונא אשכחן בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עד,א) גבי אבא שאול היה קורא לשתוקי "בדוקי". דפריך: תנינא, מה טיבו של עובר זה כו'? ופירש שם בקונטרס דהכי פריך: תנינא —כלומר, התם הוה ליה למיתני.

אלא פשיטא בבת אחת ובהתראה אחת — פירוש: או בהתראה אחת, ואפילו בזה אחר זה. דאפילו בהא פטרי רבנן, כמו נזיר שהיה שותה כל היום, דאינו חייב אלא אחת.

ולאפוקי מדרבי יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד — נראה דאינו חייב משום כלאי הכרם קאמר. אבל מודה דמשום כלאי זרעים מיחייב בתרי מינין, בחטה ושעורה לחודיה. וכן משמע, דכי קאמר: קא משמע לן דכי זרע חטה וחרצן ושעורה וחרצן נמי חייב, ולא נקט "חטה ושעורה" משמע דמודי בה רבי יאשיה. ועוד נראה לפרש, דקרי תרי גווני כלאים — כלאי זרעים וכלאי הכרם — חטה ושעורה, וחטה וחרצן. ובחד גוונא מודי רבי יאשיה, ובחד פליג. אבל חטה וחרצן, ושעורה וחרצן כולה חד גוונא הוא. ויש ספרים שכתוב בהן בהדיא: "או שעורה וחרצן". ואפילו לספרים דכתיב בהם: "ושעורה", יש לפרש כמו: "או שעורה". ולהכי לא מצי לאוקומי כלאים בבת אחת, כמו חטה ושעורה וחרצן, דלקי תרתי, לאפוקי מדרבי יאשיה, דהא לרבי יאשיה נמי לקי תרתי. וכן משמע בירושלמי במסכת כלאים בפרק תשיעי, דקאמר: על דעתיה דרבי יאשיה כתיב: "שדך לא תזרע כלאים", ולאיזה דבר נאמר: "לא תזרע כרמך"? פירוש: כיון דבלא חרצן מיחייב משום "שדך". דאי לא מחייב רבי יאשיה בכלאי זרעים בלא כרם, מאי קא בעי? ומשני: משום "שדך" לוקה, ומשום "כרמך" לוקה. וטעמא דרבי יאשיה דבכלאי הכרם לא מחייב אלא בשלשה מינים, ובכלאי זרעים מחייב בשנייים, מפרש רבינו יצחק: משום דוריעת כלאים משמע שני מיני זרעים, וחרצן לאו מין זרע הוא. אבל אין לפרש, דמשמע ליה: "לא תזרע" בהדי "כרמך" — כלאים, אבל "שדך" — בלא שום זרע קרוי שדה. דהא לא שייך לפרש כן גבי "בהמתך". ומיהו, רבי יהודה במסכת כלאים (פרק א משנה ט) לא מחייב בכלאי זרעים עד שיזרע חטה ושעורה וכוסמת, או שני חטים ושעורה, או שני שעורים וחטה, דבעי כלאי זרעים בהדי "שדך". והא דאמר בריש פרק בתרא דבכורות (נג,ב): יצהר ותירוש אין מעשרין מזה על זה, דאמר קרא: "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" — אמרה תורה: תן חלב לזה וחלב לזה. אין לי אלא תירוש ויצהר, תירוש ודגן, דגן ודגן מנין? אמרת קל וחומר: ומה תירוש ויצהר שאין כלאים זה בזה — אין מעשרין כו'. ולרבי יאשיה מייתי לה הכי: ומה תירוש ויצהר שאין כלאים זה בזה (אפילו על ידי דבר אחר) אין מעשרין מזה על זה, תירוש ודגן, דגן ודגן, שהם כלאים על ידי דבר אחר כו' — לא נקט "דבר אחר" אלא משום תירוש ודגן. **מאי** טעמא דרבי יהודה התראת ספק היא — ואם תאמר: והא מסיקנא בפרק "גיד הנשה" (חולין צא,א) דמפשט פשיטא ליה לרבי יהודה דשל ימין! ויש לומר: דהכא בעי למימר דתפשוט מהכא דלא מספקא ליה. ומסיק דלעולם לא תפשוט, וסבר לה כאידך כו'.

וכדברי

אבל תרי לא — שחט אחד האם ואחד הבת — אפילו אחרון פטור, קא משמע לן. **לא ישחטו** — דמשמע: לא על ידי אחד ולא על ידי שנים, לא יהיו נשחטין. **מאי לא תשחטו** — דמשמע דתרוייהו עבדי איסורא. **בהעלם אחד** — שלא נודע לו בנתים שחטא, ובשוגג חייב שתי חטאות, והוא הדין נמי דמחייב בהתראה אחת ובלאו אחד שני מלקיות. **דלישמעינן בעלמא** — היכא דאין גופין מוחלקים, כגון בשני זיתי חלב. **דאף על גב דגופין מוחלקים** — שעל ידי שתי פרות באין לו שני מלקיות הללו. ופליג סומכוס בסיפא, והוא הדין לרישא, דקתני: שחט שני בניה ואחר כך שחטה — סופג ארבעים, לסומכוס סופג שמונים. וכך מצאתי בתוספתא (פרק ה הלכה א): שחט חמשה בניה ואחר כך שחטה — סומכוס אומר משום רבי מאיר: חייב משום חמשה לאוין. **הזורע כלאים כלאים** — משמע שזרע וחזר וזרע. **ועוד מאי כלאים כלאים** — חדא זריעה נמי מחייב חדא! **בבת אחת** — בידו אחת חטה וחרצן, ובידו אחת שעורה וחרצן. אלא לאו סומכוס — ושמע מינה: אבל שני זיתי חלב בהעלם אחד — חייב. **לעולם רבנן** — ובשתי התראות. ודקשיא לך: פשיטא! הא קא משמע לן, דאיכא תרי גווני כלאים, דבין חטה וחרצן, ובין שעורה וחרצן — הוו כלאים, ולאפוקי מדרבי יאשיה דבעי שלשתן כאחד. **אכל מזה כזית ומזה כזית** — משני גיד הנשה של שתי ירכות של בהמה אחת. **ארבעים** — רבי יהודה לטעמיה, דאמר בפרק "גיד הנשה" (חולין צ,ב): אינו נוהג אלא באחת. **מאי טעמא דרבי יהודה** — דאמר: אינו סופג אלא ארבעים? לא הוה ליה למילקי כלל, כל חדא וחדא התראת ספק הוא! דהא מספקא ליה לרבי יהודה באיזו מהן נוהג, בשל ימין או בשל שמאל. דקתני התם: והדעת מכרעת שהוא של ימין. ואיבעיא להו: פשיטא ליה של ימין, ומאי "דעת" — דעת תורה, או ספוקי מספקא ליה, ומאי "דעת" — דעת נוטה? ומדלא פשטיה מהא דמיפשט פשיטא ליה — שמע מינה לאו בשתי התראות קאמר, דהא שמעינן ליה דאמר התראת ספק לא שמה התראה. **הכה זה וחזר והכה זה** — מי שלא שהתה אחר גיטה שלשה חדשים, וניסת וילדה, ספק בן תשעה לראשון וספק בן שבעה לאחרון, ובשגדל הכה את האחד, וחזר והכה את חבירו. **חייב** — דקסבר: התראת ספק שמה התראה. **בבת אחת** — הרים שתי ידיו, והכה זה באחת וזה באחת. **חייב** — דהתראת ודאי היא. **בבת אחת** — דהויא התראת ודאי, וקאמר תנא קמא: סופג שמונים. **אלא לאו סומכוס היא** — דלא אשכחן תנא דאית ליה הא סברא אלא הוא. **באש תשרופו** — עשה הוא, ולאו שניתק לעשה — אין לוקין עליו, והמותיר בפסח פטור.

בא

הַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְגוּפֵיהּ! - אִם כֵּן, לִיכְתּוֹב: "לֹא תִשְׁחוֹט", מַאי "לֹא תִשְׁחָטוּ"? - וְאַכַּתִּי מִיבָּעֵי לֵיהּ, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא "לֹא תִשְׁחוֹט" הֲוָה אָמְרִינָא: חַד - אִין, תְּרֵי - לָא; כָּתַב רַחֲמָנָא: "לֹא תִשְׁחָטוּ" - וַאֲפִילּוּ תְּרֵי! - אִם כֵּן, לִכְתּוֹב: "לֹא יִשָּׁחֵטוּ", מַאי "לֹא תִשְׁחָטוּ"? שְׁמַע מִינַּהּ תַּרְתֵּי. "שְׁחָטָה וְאֶת בַּת בִּתָּהּ". אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַאי טַעְמָא דְּסוּמְכוֹס? קָא סָבַר סוּמְכוֹס: אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד - חַיָּיב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת. וּבְדִין הוּא דְּלִישְׁמְעִינַן בְּעָלְמָא, וְהַאי דְּקָא מַשְׁמַע לָן בְּהָא - לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבְּנַן, דְּאַף עַל גַּב דְּגוּפִין מוּחְלָקִין - פְּטָרֵי רַבְּנַן? אוֹ דִּלְמָא, קָסָבַר סוּמְכוֹס: אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת, וְהָכָא הַיְינוּ טַעְמָא: הוֹאִיל וְגוּפִין מוּחְלָקִין? אֲמַר לֵיהּ: אִין, קָסָבַר אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד - חַיָּיב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת. מִמַּאי? מִדְּתָנַן: הַזּוֹרֵעַ כִּלְאַיִם כִּלְאַיִם - לוֹקֶה. מַאי לוֹקֶה? אִילֵימָא לוֹקֶה אַחַת - פְּשִׁיטָא! וְעוֹד, מַאי "כִּלְאַיִם כִּלְאַיִם"? אֶלָּא פְּשִׁיטָא: שְׁתֵּי מַלְקִיּוֹת. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּזֶה אַחַר זֶה וּבִשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת - תְּנִינָא: נָזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה יַיִן כָּל הַיּוֹם - אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַל תִּשְׁתֶּה! וְהוּא שׁוֹתֶה, אַל תִּשְׁתֶּה! וְהוּא שׁוֹתֶה - חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת! אֶלָּא פְּשִׁיטָא: בְּבַת אַחַת וּבְהַתְרָאָה אַחַת. מַנִּי? אִילֵימָא רַבָּנַן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס; הָשְׁתָּא, וּמָה הָתָם דְּגוּפִין מוּחְלָקִין - פְּטָרֵי רַבְּנַן, הָכָא - לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא לָאו סוּמְכוֹס הִיא! - לָא, לְעוֹלָם רַבָּנַן, וּמִילְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָא מַשְׁמַע לָן - דְּאִיכָּא תְּרֵי גַּוְונֵי כִּלְאַיִם, וּלְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה. דְּאָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה: עַד שֶׁיִּזְרַע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפּוֹלֶת יָד, קָא מַשְׁמַע לָן דְּכִי זָרַע חִטָּה וְחַרְצָן, וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן - נַמִּי מְחַיֵּיב. תָּא שְׁמַע: אָכַל מִזֶּה כַּזַּיִת וּמִזֶּה כַּזַּיִת - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא בְּזֶה אַחַר זֶה וּבִשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת - מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? הַתְּרָאַת סָפֵק הִיא, וְשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר: הַתְּרָאַת סָפֵק לָא שְׁמָהּ הַתְּרָאָה! דְּתַנְיָא: הִכָּה אֶת זֶה וְחָזַר וְהִכָּה אֶת זֶה, קִלֵּל אֶת זֶה וְחָזַר וְקִלֵּל אֶת זֶה, אוֹ שֶׁהִכָּה שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת, אוֹ שֶׁקִּלֵּל שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת - חַיָּיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּבַת אַחַת - חַיָּיב, בְּזֶה אַחַר זֶה - פָּטוּר! אֶלָּא פְּשִׁיטָא - בְּבַת אַחַת וּבְהַתְרָאָה אַחַת. וּמַאן תַּנָּא קַמָּא? אִילֵימָא רַבָּנַן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס; הָשְׁתָּא, וּמָה הָתָם דְּגוּפִין מוּחְלָקִין - פְּטָרֵי רַבְּנַן, הָכָא - לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא לָאו סוּמְכוֹס הִיא! - לָא, לְעוֹלָם - בְּזֶה אַחַר זֶה, וְרַבָּנַן; וְהַאי תַּנָּא סָבַר לַהּ כְּאִידָךְ תַּנָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: הַתְּרָאַת סָפֵק שְׁמָהּ הַתְּרָאָה. דְּתַנְיָא: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ" -

בא

מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד ממה שנאמר 'לא תשחטו' שעל שנים אסרה תורה לשחוט ולחייב בנו ואותו, והרי **הַאי** – פסוק זה **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְגוּפֵיהּ** – נצרך הוא לגופו, ללמד את עיקר איסור שחיטת אותו ואת בנו, וכיצד ניתן ללמוד ממנו דבר נוסף. מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן לִיכְתּוֹב 'לֹא תִּשְׁחוֹט'** בלשון יחיד, **מַאי 'לֹא תִּשְׁחָטוּ'** שהוא לשון רבים, אלא כדי ללמדנו שלשנים אסרה תורה לשחוט.

מקשה הגמרא: **וְאַכַּתִּי מִיבָּעֵי לֵיהּ** – ועדיין הוצרכה התורה לכתוב בלשון רבים ללמדנו דבר אחר, **דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא 'לֹא תִּשְׁחוֹט'** בלשון יחיד, **הֲוָה אָמִינָא, חַד אִין** – שלא אסרה תורה אלא כשאדם אחד שחט גם את האם וגם את בנה. אבל **תְּרֵי לָא** – אם אחד שחט את האם ואדם אחר את בנה, הייתי סבור שאינו בכלל האיסור, ואפילו האחרון ששחט יהיה פטור. ולכך **כָּתַב רַחֲמָנָא 'לֹא תִּשְׁחָטוּ'** בלשון רבים, לאסור בכל ענין **וַאֲפִילּוּ תְּרֵי.** ואם כן הריבוי של 'תשחטו' אינו פנוי לחייב בנו ואותו.

מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן** שהפסוק לא בא ללמדנו אלא שהאיסור הוא גם כששנים שוחטים, **לִכְתּוֹב 'לֹא יִשְׁחָטוּ',** שמשמעותו שאותו ובנו לא יהיו נשחטים, וכלול בלשון זו בין אם אדם אחד שחט ובין שנים ששחטו. **מַאי 'לֹא תִּשְׁחָטוּ',** שמשמע ששני השוחטים עשו איסור, **שְׁמַע מִינַּהּ תַּרְתֵּי** – יש ללמוד מכך את שני הדינים, גם שיש איסור כששנים שוחטים, וגם לרבות השוחט בנו ואותו.

שנינו במשנתינו: **שְׁחָטָהּ וְאֶת בַּת כִּתָּהּ** ואחר כך שחט בתה [וכו'], סומכוס אומר משום רבי מאיר, סופג שמונים. הגמרא מבררת את טעמו: **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף, מַאי טַעְמָא דְּסוּמְכוּס** שמחייב שתי מלקויות, שיש לבאר דעתו בשני דרכים. האם **קָא סָבַר סוּמְכוּס** שמי **שֶׁאָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב,** בשוגג, שלא ידע שזה חלב, והיה זה **בְּהֶעְלֵם אֶחָד** – שלא נודע לו בין אכילת כזית אחד לאכילת השני שאיסור הוא, **חַיָּיב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת,** לפי שעל כל כזית מתחייב חטאת בפני עצמה. וכן אם אכלם במזיד ובהתראה אחת מתחייב שתי מלקויות. ולכך גם בשוחט את הבת מחייב הוא שתי מלקות, כיון שעובר הוא בזה שני איסורים, משום שחיטת אותו ובנו, ומשום שחיטת בנו ואותו, ואף שאין כאן אלא מעשה אחד והתראה אחת.

מוסיף אביי ומבאר צד זה: **וּבְדִין הוּא דְּלִישְׁמַעֵינָן בְּעָלְמָא** – ובאמת יותר היה ראוי לתנא של המשנה להשמיענו דין זה בשני איסורים שאינם גופים נפרדים, כגון האוכל שני זיתי חלב, שיש בזה חידוש גדול יותר, שאף שאינם שני גופים מחייב סומכוס שתים בהתראה אחת ובשגגה אחת. ואילו בשחיטת אותו ואת בנו, שני האיסורים מחמת שני גופים הם, האחד הוא מחמת האם, והשני הוא מחמת בת הבת ויש יותר סברא שיתחייב על ידם שתים. **וְהַאי דְּקָא מַשְׁמַע לָן כְּהָא** – לגבי שחיטת אותו ואת בנו, הוא כדי **לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנָן, דְּאַף עַל גַּב דְּגוּפִין מוּחְלָקִין** – שאף ששני האיסורים באו מחמת שני גופים, **פָּטְרֵי רַבָּנָן** – פוטרים חכמים משני חיובי מלקות, ואינם מחייבים אלא אחת.

והצד השני של אביי הוא: **אוֹ דִּלְמָא קָסָבַר סוּמְכוּס** שמי **שֶׁאָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב** בשגגה **בְּהֶעְלֵם אֶחָד אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא** חטאת **אַחַת,** כיון שאכילת איסור אחת היא, ואינם גופים מוחלקים. **וְהָכָא** – ורק כאן לגבי שחיטת הבת **חַיָּינוּ טַעְמָא** שמחייב הוא שתים, **הוֹאִיל וְשֵׁנִי** האיסורים באים מחמת **גּוּפִין מוּחְלָקִין,** אחד מחמת האם ואחד מחמת בת הבת.

רב יוסף פושט את ספיקו של אביי: **אָמַר לֵיהּ** רב יוסף לאביי, **אִין** – אכן, ודאי הוא כהצד הראשון. **קָסָבַר** סומכוס שגם **בְּאָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב** בשגגה **בְּהֶעְלֵם אֶחָד, חַיָּיב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת,** ואף שאינם גופים מוחלקים, לפי שכל כזית וכזית אכילת איסור בפני עצמה היא, ומתחייב עליה חטאת.

הגמרא מבררת מנין לרב יוסף שסומכוס מחייב שתים גם באופן שאין גופים מוחלקים: **מִמַּאי** – מנין שכך היא דעתו של סומכוס. משיבה הגמרא: **מִדְּתָנֵן** – ממה ששנינו בברייתא, **הַזּוֹרֵעַ כִּלְאַיִם לוֹקֶה,** ומלשון 'כלאים כלאים' משמע שזורע כלאים וחזר וזרע כלאים. מבררת הגמרא את פירוש הברייתא: **מַאי** – מה הכוונה **לוֹקֶה, אִילֵּימָא לוֹקֶה** מלקות **אַחַת, פְּשִׁיטָא** – הלא דין פשוט הוא, שעל זריעת כלאים מתחייבים מלקות, ומדוע הוצרכה הברייתא להשמיענו. **וְעוֹד** יקשה לפי זה, **מַאי** – למה הכוונה **'כִּלְאַיִם כִּלְאַיִם',** והרי דין זה שמתחייב מלקות אחת, הוא גם בזריעה אחת של כלאים. מכריחה הגמרא: **אֶלָּא פְּשִׁיטָא** – פשוט הוא שמה שאמרו בברייתא שהזורע שתי כלאים 'לוקה' פירושו שלוקה **שְׁתֵּי מַלְקִיּוֹת,** שעל כל זריעה וזריעה מתחייב מלקות.

אחר שנתברר שפירוש הברייתא שלוקה שתים, מבררת הגמרא את מה שאמרו שזרע שתי פעמים כלאים מבררת הגמרא: **בְּמַאי עָסְקִינָן, אִילֵּימָא** שמדובר בזרע **בָּזֶה אַחַר זֶה, וְהִיא זֶה בִּשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת,** שעל כל זריעה התרו בו שאם יזרע עובר הוא על איסור שמתחייבים עליו מלקות. אין לפרש כן, שהרי **תָּנֵינָא** – שנינו בבר במשנה (נזיר מב. מכות כא.), **נָזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה שׁוֹתֶה יַיִן כָּל הַיּוֹם** והתרו בו בתחילת היום שאם ישתה יתחייב מלקות, **אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא** מלקות **אַחַת.** ואם **אָמְרוּ לוֹ אַל תִּשְׁתֶּה וְהוּא שׁוֹתֶה,** ושוב אמרו לו **אַל תִּשְׁתֶּה וְהוּא שׁוֹתֶה** פעם נוספת, וכן על כל שתיה ושתיה, הרי הוא **חַיָּיב** מלקות **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.** אם כן כבר שנינו במשנה זו שהעובר על איסור שתי פעמים, והתרו בו על כל מעשה, לוקה שתים, ולא היה לברייתא לחזור ולומר דין זה לגבי כלאים. **אֶלָּא** ודאי **פְּשִׁיטָא** שהברייתא מדברת שזרע את שתי הכלאים **בְּבַת אַחַת** – שביד אחת זרע חטה וחרצן של ענבים, וביד השניה זרע שעורה וחרצן, **וּבְהַתְרָאָה אַחַת,** שקודם הזריעה התרו בו שאם יזרע שתי זריעות יתחייב שתים, ועל זה חידשה הברייתא שאף שעבר בבת אחת ובהתראה אחת ממנה מתחייב שתים.

ברייתא זו הובאה כדי להוכיח דעת סומכוס מחייב שתים כשעבר איסור פעמיים בבת אחת, ואף כשאין גופים מוחלקים. לאחר שנתבאר שכוונת הברייתא לחייב שתי מלקות על עשיית איסור פעמיים בבת אחת ובהתראה אחת, הגמרא מבארת את ההוכחה לדעת סומכוס. מבררת הגמרא: **מַנִּי** – ברייתא זו בשיטת מי היא הולכת. **אִילֵּימָא** בשיטת **רַבָּנָן דְּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוּס** במשנתינו, וסוברים שאין מתחייב על שחיטת הבת אלא מלקות אחת, אף שעובר הוא על שני איסורי אותו ואת בנו, **הַשְׁתָּא** – מעתה יש לתמוה, **וּמָה הָתָם** לגבי אותו ואת בנו, **דְּגוּפִין מוּחְלָקִין,** ומכל מקום **פָּטְרֵי רַבָּנָן** משני חיובי מלקות, ואין מחייבים אלא אחת, **הָכָא** לגבי כלאים, שאין חילוק גופים בין שתי הכלאים שזרע, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שלא יחייבו אלא אחת, ומדוע הברייתא חייבה שתים. **אֶלָּא לָאו** – אלא ודאי ברייתא זו בשיטת **סוּמְכוּס הִיא** שלגבי אותו ואת בנו מחייב שתים, ואף כאן דעתו לחייב שתים. ומזה הוכיח רב יוסף שסומכוס מחייב שתים באכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, אף שאין גופים מוחלקים.

דוחה הגמרא: **לֹא** – מברייתא זו אין להוכיח לדעתו של סומכוס. מפני שיש לומר **שִׁלְעוֹלָם** ברייתא זו גם בשיטת **רַבָּנָן** היא, ולוקה שתים מפני שלא היה זה בהתראה אחת, אלא בזה אחר זה ובשתי התראות. **וְאַף** שבעיקר הדין שלוקה שתים אכן אין חידוש, וכפי שהקשינו, **מִילְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָא מַשְׁמַע לָן** – בדרך אגב השמיעה הברייתא חידוש אחר, **דְּאִיכָּא תְּרֵי גַּוְוֵנֵי** – שיש שני מינים של **כִּלְאַיִם,** האחד בזרע חטה וחרצן של ענבים, והשני שזרע שעורה וחרצן, שמתחייב הוא על שניהם. **וּלְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה** – ובאה בזה הברייתא להוציא מדעתו של רבי יאשיה, **דְּאָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה** (קידושין לט.), אין חייבים משום כלאים, **עַד שֶׁיִּזְרַע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן כְּמַפּוֹלֶת יָד** – בנפילה כאחת מידו, אבל הזורע חטה וחרצן אינו מתחייב משום כלאים, **קָא מַשְׁמַע לָן** הברייתא שלא כך הוא, אלא **דְּכִי זָרַע חִטָּה וְחַרְצָן** בלבד, **וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן** [או שעורה וחרצן] בלבד, **נַמִּי מְחַיַּיב** מלקות משום כלאי הכרם. וכיון שהברייתא עוסקת כשעבר בזה אחר זה ובשתי התראות, שוב אין להוכיח ממנה מהי דעתו של סומכוס באכל שני זיתי חלב בהתראה אחת. מביאה הגמרא משנה אחרת, שממנה הוכיח רב יוסף שסומכוס מחייב שתים גם כשאין גופים מוחלקים: **תָּא שְׁמַע** ראיה, שלדעת סומכוס מתחייב שתים כשעשה איסור פעמיים בבת אחת ובהתראה אחת. ששנינו במשנה (להלן צו.) לגבי גיד הנשה

המשך בעמוד צט

מבארת הברייתא: המותיר מבשר קרבן הפסח ולא אוכלו עד הבוקר של ט"ו בניסן, היה לו ללקות משום הלאו שנאמר 'ולא תותירו ממנו עד בקר'. אלא שבא הכתוב במה שאמר 'והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו' ליתן עשה אחר הלא תעשה, שאם עבר על הלאו, יקיים העשה וישרפנו, לומר שאין לוקין עליו, מפני שלאו הניתק לעשה אין לוקים עליו. אלו הם דברי רבי יהודה. רבי יעקב אומר, לא מן השם הוא זה – לא מטעם זה שניתקו הכתוב לעשה יש לפטרו ממלקות, אלא משום דהוי ליה לאו שאין בו מעשה, שהרי האדם יושב ולא אוכל, והקרבן מאליו נעשה נותר, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ומבואר בברייתא זו, שרבי יהודה פטר רק משום שיש בו עשה אחר לא תעשה, ובלי טעם זה היה מחייב, ואף על פי שלעולם ההתראה בלאו זה היא התראת ספק, שהרי אי אפשר להתרות בו שאם לא יאכל עתה יעבור בודאי על איסור ויתחייב מלקות, שהרי עד הבוקר יכול עדיין לאכול. ומוכח שסובר התנא של ברייתא זו שגם לרבי יהודה התראת ספק התראה היא, ולכך הוצרך רבי יהודה לטעם אחר שהוא ניתק לעשה. ולדעה זו יש ליישב את המשנה של האוכל שני גיד הנשה, שמדובר באכלם בזה אחר זה, ולכך לתנא קמא מתחייב שתים, ולרבי יהודה מחייב אחת אף שהתראת ספק היא. ואין להביא ממנה ראיה לאוכל בבת אחת לדעת סומכוס.

מביאה הגמרא ברייתא אחרת, שאפשר שממנה למד רב יוסף שסומכוס מחייב שתים באוכל שני פעמים איסור בבת אחת גם כשאין גופים מחלקים: תא שמע, שנינו בברייתא (תוספתא פ"ז ה"ב) לענין גיד הנשה, מי שאכל שני גידין משתי ירכות של ימין משתי בהמות, סופג שמונים. רבי יהודה אומר, אינו סופג אלא ארבעים. וברייתא זו סוברת שאיסור גיד הנשה מן התורה הוא בשל ימין בלבד.

כדי להוכיח מדברי הברייתא לדעת סומכוס, מקדימה הגמרא לבאר מה שאמרו בברייתא שאכל שני גיד הנשה. מבררת הגמרא: היכי דמי, אילימא שאכלם בזה אחר זה, והיה זה בשתי התראות, שעל כל גיד התרו בו שלא יאכל ואם יאכל יתחייב מלקות, אם כן מאי טעמא דרבי יהודה דאמר שאינו מתחייב אלא ארבעים ותו לא, והרי ודאי יש לו להתחייב שמונים, שהרי עבר על האיסור בשני פעמים חלוקים. מבריחה הגמרא: אלא פשיטא שמדובר שאכל את שני הגידים בבת אחת ובהדא התראה, ולכך לא חייב רבי יהודה אלא אחת.

אחר שנתבאר שאכל את שני הגידים בבת אחת ובהתראה אחת, מבררת הגמרא: מאן תנא קמא שמחייב שתים. אילימא רבנן שבמשנתינו דפליגי עליה דסומכוס, ובשוחט אמה ובת בתה ואחר כך את בתה חייבו רק אחת, אין לומר כן, שהרי ומה התם לגבי אותו ואת בנו, דגופין מוחלקין – ששני האיסורים באים מחמת שני גופים, מחמת האם, ומחמת בת הבת, פטרי רבנן משני חיובי מלקות, ואינם מחייבים אלא אחת, הכא לענין האוכל שני גידים, שאיסור אחד הוא ואינו בא משני גופים לא כל שכן שלא יחייבו חכמים אלא אחת, ומדוע תנא קמא חייב שתים. אלא לאו – אלא ודאי ברייתא זו בשיטת סומכוס היא שחייב במשנתינו שתים. ואם כן מוכח שדעתו לחייב שתים גם בכל עושה איסור שני פעמים בבת אחת, אף שאין גופים מחלקים.

דוחה הגמרא: אין להוכיח מברייתא זו לדעתו של סומכוס, לפי שלעולם יש לפרש שאכל את שני הגידים בזה אחר זה. ולכך מחייב תנא קמא שתים. ודקאמרת – ומה שהקשית על זה שאם כן מאי טעמא דרבי יהודה שלא חייב אלא אחת, יש לפרש שמדובר כגון דחלית ביה – שלא היה בגיד הראשון או השני כזית, ורק באחד מהם היה כזית. וטעם המחלוקת, דתניא בברייתא, אכלו לגיד הנשה ואין בו כזית, לדעת תנא קמא חייב מלקות, מפני שהוא בריה. רבי יהודה אומר אינו לוקה עד שיהא בו כזית, שלדעתו אין להחשיב הגיד כבריה בפני עצמה, אלא היא נחשבת כחתיכה מהבהמה, ולכך שיעור איסורו בכזית, ככל איסורי אכילה. ולכך כשאכל שני גידים שבאחד מהם אין כזית, תנא קמא מחייב שתים, שאף על הגיד שאין בו כזית חייב משום בריה, ורבי יהודה מחייב רק על הגיד שיש בו כזית.

וכיון שיש לפרש הברייתא באכל בזה אחר זה, שוב אין להוכיח לענין אוכל שני איסורין בבת אחת ובהתראה אחת.

משנה

יש זמנים שדרך לעשות סעודות והקונה בהמה שחטה מיד, לכך בימים אלו המוכר חייב להודיע ללוקח כשמכר את אמה או בתה מחשש שישחוט באותו יום: בארבעה פרקים – זמנים כשנה, המוכר בהמה לחבירו כשמכר אמה או בתה היום, צריך להודיעו ללוקח אמה מכרתי לשחוט, או בתה מכרתי לשחוט, ואסור לך לשחוט, שבימים אלו דרך לעשות סעודות והקונה כוונתו לשחטה מיד.

המשנה מונה הזמנים: ואלו הן, ערב יום טוב האחרון של חג הסוכות שמרבים לאכול בו בשר שהוא יום טוב בפני עצמו וחביב עליהם, וערב יום טוב הראשון של פסח שמרבים לשחוט בו כדי שקרבן הפסח יאכל על השובע, וערב עצרת שמרבים בו בשלמי חגיגה ועולות ראייה, וערב ראש השנה שמרבים בבשר לסימן טוב, וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל, שיש מצוה לאכול בו.

אמר רבי יהודה, אימתי צריך להודיע ללוקח, בזמן שאין לו ריוח, שמכר האם ובתה בערב יום טוב, אבל יש לו ריוח, שמכר אחת מהן יום קודם, אין צריך להודיעו ללוקח השני, שתולים ששחט ביום שקנה. ומודה רבי יהודה במוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה לסעודת הנישואין שבאותו יום, שצריך להודיעו, שבידוע ששניהם שוחטין ביום אחד.

המשנה מביאה דין נוסף: בארבעה פרקים אלו, תיקנו חכמים שמשחיטין את הבטבח – מחייבים את הטבח לשחוט בעל כרחו, כשהלוקח נתן לו מעות כדי לזכות מהבשר כנגד המעות, אף כשלא משך קנה, ויכול לחייב לשחוט אפילו שהשור שוה אלף דינרים ואין לו לחתן בו בשר אלא בשווי דינר, ואף שאין קונים לשאר הבשר, כופין אותו לשחוט בשביל שווי הדינר, לפיכך שיכול לכופו, אם מת קודם ששחטו, מת לחתן והפסיד הדינר, שכבר זכה בבשר. אבל בשאר ימות השנה הנותן דינר לקנות בבשר, אינו כן ולא מחייבים לשחוט, כיון שלא משך ומעות אינן קונות, לפיכך אם מת השור, מת למוכר, ויחזיר את הדינר ללוקח.

גמרא

תנא – בברייתא, בארבעה הפרקים, אם לא הודיעו שמכר אמה או בתה, הולך ושוחט ואינו נמנע מלשחוט מחשש שמא מכרם, שהיה המוכר מודיע אם מכר.

שנינו במשנה: אמר רבי יהודה, אימתי [וכו'], ומודה רבי יהודה במוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה שצריך להודיע. שואלת הגמרא, למה לי למיתני – במשנה שמכר הטבח את האם שהיא גדולה יותר, לחתן, ואת הבת שהיא קטנה יותר, לכלה, ולא נקטה שמכר הטבח אם ובתה לחתן וכלה. משיבה הגמרא: מלתא אגב אורחיה קמשמע לן – בדרך אגב השמיענו התנא, דאורח ארעא למטרח בי חתנא – שדרך העולם לטרוח בצד החתן, שהוא קונה את הבהמה הגדולה, טפי מבי כלתא – יותר מצד הכלה, ולכך היא קונה את הבת הקטנה.

שנינו במשנה: בארבעה פרקים אלו [וכו'] מחייבים את הטבח לשחוט, כיון שזכה בבשר כנגד המעות שנתן. הגמרא מבררת כיצד זכה בנתינת המעות בלבד. מקשה הגמרא: מדוע, והא – והרי לא משך הלוקח את השור ומעות לא קונות.

מתרצת הגמרא: אמר רב הונא אמר רב, כשמשך – מדובר שמשך הלוקח את השור, ומחמת חלקו בשור חייב המוכר לשחוט.

מקשה הגמרא: אי הכי, אימא סיפא של המשנה, אבל בשאר ימות השנה אינו כן ולא מחייבים לשחוט כשנתן מעות, לפיכך אם מת

המשך בעמוד צו

רש"י

בא הכתוב ליתן עשה — טעמא דבא הכתוב, הא לאו הכי — לקי, אף על גב דהתראת ספק היא, דכל אימת דאתרו ביה, מצי אמר: אכתי ליליא הוא. **לא מן השם הוא זה** — לא מטעם זה הוא פטור. **שאין בו מעשה** — ישב לו ולא אכל, ומאליו נעשה נותר. **משתי ירכות** — של שתי בהמות. ומדנקט שתי בהמות, שמע מינה בימינות קאמר, ותנא קמא דהכא כרבי יהודה סבירא ליה, דאין נוהג אלא באחת. ומדא פשטינן בפרק "גיד הנשה" (חולין צא,א) דפשיטא ליה לרבי יהודה דבימין. **דלית ביה כזית** — בקמא או בבתרא, אלא בחד מיניידהו. ותנא קמא מחייב, דקסבר בריה הוא, ובריה [אין] צריכה שיעור. כדתנן במסכת מכות (יג,א) אמר להם רבי שמעון: אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא [שהוא] חייב? אמרו לו: מפני שהיא כבריתה. ואית דמפרשי: דלית ביה כזית בחד מיניידהו אלא בתרויידהו. ואין נראה בעיני שיהו שתי התראות מצטרפות, דאי אביל ליה לבתרא בתוך כדי אבילת פרס — היינו בבת אחת, ואי לאחר כדי אבילת פרס — תו לא מצטרפי. **עד שיהא בו כזית** — דקסבר: לאו בריה חשיב, אלא כחתיכה מן הבהמה. **משנה בארבעה פרקים בשנה** — דרך ישראל לעשות סעודות, וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד. לפיכך, המוכר בהמה לחבירו, ומכר תחלה אמה או בתה בו ביום — צריך שיאמר לשני: דע לך שהיום מכרתי אמה לשחוט, או בתה מכרתי לשחוט, שמא כבר נשחטה. **ביום טוב האחרון של חג** — היו מרבין בשמחה, מפני שרגל לעצמו הוא וחביב עליהן. **שאין לו ריוח** — הפסק בינתים שמכר האם היום. **אבל יש לו ריוח** — שמכר את הראשונה אתמול והשניה היום. **אין צריך להודיעו** — שאני אומר: אתמול שחט הראשון. ומודה **רבי יהודה כו'** — אף על פי שלקח זה היום וזה למחר. **משחיטין המבח בעל כרחו** — כדמפרש ואזיל, שאם קבל דינר מלוקח ליתן לו בדינר בשר. **אפילו שור שוה אלף זוז** — שוחטו על כרחו, אף על פי שאין לוקחין לשאר. ובגמרא מפרש טעמא. **ואין ללוקח בו אלא דינר** — שנתן דינר לטבח. **מת** ללוקח — ומפסיד הדינר. **אינו כן** — דבעינן משיכה, וכל זמן שלא משך חוזר בו הטבח. **גמרא למה לי למיתני את האם לחתן** — ליתני: במוכר זו לחתן וזו לכלה, ומאי פסקה דנקט לחתן אם ולכלה בת? **למיטרח בי חתנא** — ולעשות סעודה טפי מכלתא. **שזיכה לו על ידי אחר** — המוכר הזה מסר את השור לאדם אחר שלא בפני הלוקח, ואמר לו: זכי בשור זה לפלוני להיות לו בדינר בשר. **דזכות הוא לו** — מסירה זו זכות היא לו, דהא לא סגי ליה בלא בשר.

תוספות

וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל — תימה, דבריש כתובות (ה,א) פריך: יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה, גזירה שמא ישחוט בן עוף! ואמאי לא פריך משאר ימים טובים, דהוי לכולי עלמא? ואומר רבינו תם: דבשאר ערב יום טוב שוחטין בהמות כדאמר הכא, אבל ערב יום הכפורים לא היו אוכלין אלא בשר עוף ודגים, כדאמר בבראשית רבה גבי ההוא דזבן נונא. והא דלא חשיב הכא ערב יום טוב ראשון של חג, אומר רבינו תם: משום דכולי עלמא טרידי בסוכה ולולב, ואין להן פנאי להרבות בשחיטה כל כך.

ומודה רבי יהודה — תימה: למאן מודה? ד"אימתי" דרבי יהודה לפרש הוא, כדאמרינן בסנהדרין בפרק "זה בורר" (כה,א)!

הדרן עלך אותו ואת בנו

בָּא הַכָּתוּב לִיתֵּן עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה, לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָוָה לֵיהּ לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה - אֵין לוֹקִין עָלָיו. תָּא שְׁמַע: אֹכֶל שְׁנֵי גִידִין מִשְּׁתֵּי יְרֵכוֹת מִשְּׁתֵּי בְהֵמוֹת - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא בָּזֶה אַחַר זֶה וּבִשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת - מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אַרְבָּעִים וְתוּ לָא? אֶלָּא פְּשִׁיטָא - בְּבַת אַחַת וּבַחֲדָא הַתְּרָאָה. מַאן תַּנָּא קַמָּא? אִילֵימָא רַבָּנַן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס; וּמָה הָתָם דְּגוּפִין מוּחְלָקִין - פָּטְרֵי רַבָּנַן, הָכָא לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא לָאו סוּמְכוֹס הִיא! - לְעוֹלָם בָּזֶה אַחַר זֶה. וּדְקָאָמַרְתְּ: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה - כְּגוֹן דְּלֵית בֵּיהּ כַּזַּית, דְּתַנְיָא: אֲכָלוֹ וְאֵין בּוֹ כַּזַּית - חַיָּיב, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כַּזַּית. **משנה** בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵירוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ: "אִמָּהּ מָכַרְתִּי לִשְׁחוֹט", "בִּתָּהּ מָכַרְתִּי לִשְׁחוֹט", וְאֵלּוּ הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְעֶרֶב עֲצֶרֶת, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וּכְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי - אַף עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּגְּלִיל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין לוֹ רֶיוַח, אֲבָל יֵשׁ לוֹ רֶיוַח - אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה, בְּמוֹכֵר אֶת הָאֵם לְחָתָן וְאֶת הַבַּת לְכַלָּה - שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁנֵיהֶם שׁוֹחֲטִין בְּיוֹם אֶחָד. בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ מַשְׁחִיטִין אֶת הַטַּבָּח בְּעַל כָּרְחוֹ; אֲפִילּוּ שׁוֹר שָׁוֶה אֶלֶף דִּינָרִים, וְאֵין לוֹ לַלּוֹקֵחַ אֶלָּא דִּינָר - כּוֹפִין אוֹתוֹ לִשְׁחוֹט; לְפִיכָךְ, אִם מֵת - מֵת לַלּוֹקֵחַ. אֲבָל בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵינוֹ כֵּן; לְפִיכָךְ, אִם מֵת - מֵת לְמוֹכֵר. **גמרא** תָּנָא: אִם לֹא הוֹדִיעוֹ - הוֹלֵךְ וְשׁוֹחֵט וְאֵינוֹ נִמְנָע. "אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵימָתַי". לָמָּה לִי לְמֵיתְנֵי: אֶת הָאֵם לְחָתָן וְאֶת הַבַּת לְכַלָּה? - מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָמַשְׁמַע לָן: דְּאוֹרַח אַרְעָא לְמִטְרַח בֵּי חֲתָנָא טְפֵי מִבֵּי כַּלְתָּא. "בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ". וְהָא לָא מָשַׁךְ! אֲמַר רַב הוּנָא אֲמַר רַב: כְּשֶׁמָּשַׁךְ. - אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: אֲבָל בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵינוֹ כֵּן, לְפִיכָךְ, אִם מֵת - מֵת לַמּוֹכֵר; וְהָא מָשַׁךְ! אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: לְעוֹלָם שֶׁלֹּא מָשַׁךְ, וּכְגוֹן שֶׁזִּיכָּה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר; בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ, דִּזְכוּת הוּא לוֹ - זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו; בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, דְּחוֹב הוּא לוֹ - אֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דִּבְרֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּבַר תּוֹרָה - מְעוֹת קוֹנוֹת, וּמַה טַּעַם אָמְרוּ מִשִּׁיכָה קוֹנָה - גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ: "נִשְׁרְפוּ חִטֶּיךָ בַּעֲלִיָּה". **משנה** "יוֹם אֶחָד" הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה. אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא, נֶאֱמַר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: "יוֹם אֶחָד", וְנֶאֱמַר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ: "יוֹם אֶחָד", מַה "יוֹם אֶחָד" הָאָמוּר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, אַף "יוֹם אֶחָד" הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן, אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא: לְפִי שֶׁכָּל הָעִנְיָן כּוּלּוֹ אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּקָדָשִׁים, וּבְקָדָשִׁים לַיְלָה הוֹלֵךְ אַחַר הַיּוֹם, יָכוֹל אַף זֶה כֵּן? נֶאֱמַר כָּאן: "יוֹם אֶחָד", וְנֶאֱמַר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: "יוֹם אֶחָד", מַה "יוֹם אֶחָד" הָאָמוּר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, אַף "יוֹם" הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה.

רבי

חוב הוא לו — להוציא הוצאות הפסד הוא לו. **אין חבין לו** — דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להרויחו — אנן סהדי דניחא ליה, לפיכך זכין ואין חבין. **על דין תורה** — שקונין לו מעותיו בלא משיכה. **דבר תורה מעות קונות** — מכיון שנתן מעות למוכר — אין אחד מהם יכול לחזור. דגמרינן מהקדש, דכתיב: "ונתן הכסף וקם לו" [ויקרא כז]. **ומה טעם אמרו משיכה קונה כו'** — דאי מוקמת להו לפירי באחריות הלוקח משנתן מעות, אי מתרמי דליקה בבית המוכר שהפירות שם — לא טרח לאצולינהו. אבל סתם מושך ממטי להו לביתיה. **משנה** היום הולך אחר הלילה — שחט האם משחשכה — לא ישחוט הבת כל הלילה וכל היום המחרת. אבל שחט האם ביום — שוחט הבת בלילה, דאין הלילה הולך אחר יום. **את זו דרש** — משום דבעניינא דקדשים כתיב אותו ואת בנו, איצטריך למדרשה, כדתניא בגמרא. **מעשה בראשית** — "ויהי ערב ויהי בקר", ברישא ערב והדר בקר. **גמרא לפי שכל הענין** — הפרשה הזאת סמוכה לקדשים, דכתיב: "ורצה לקרבן אשה", וסמיך ליה "אותו ואת בנו". **בקדשים לילה הולך אחר היום** — דכתיב (ויקרא ז): "ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר", אלמא לילה שלאחריו קרי יום קרבנו עד הבקר.

רבי

תוספות

כסוי הדם. ונוהג בחיה ובעוף — למעוטי בהמה קא אתי, דלא תימא שיהא בכלל חיה. **במזומן** ובשאינו מזומן — פירש בקונטרס: דמשום שלוח הקן איצטריך למיתני, דתנן לקמן דאינו נוהג אלא בשאינו מזומן. וקשה לפירושו: דאם כן, בכל הני פירקין הוה ליה למיתני, ב"אותו ואת בנו" (חולין עח,א) וב"גיד הנשה" (חולין פט,ב) ו"בכל הבשר" (חולין קג,ב)! ונראה לפרש: דאיצטריך למיתנייה הכא משום דכתיב (ויקרא יז): (כי) "[אשר] יצוד", דלא תימא: דוקא באינו מזומן. **במוקדשין** מאי טעמא לא — בקדשי מזבח נמי קא בעי, כדמוכח הסוגיא. ואף על גב דהנוחר והמעקר פטור מלכסות (חולין פה,א) — היינו משום דאסור באכילה. אבל הכא משתרי באכילה במליקתו, וגבי כסוי הדם לא כתיבא שחיטה, אלא שפיכה.

צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה — עפר שלמעלה מצוה שיתן הוא, דהא כסהו ונתגלה — פטור מלכסות, וכסהו הרוח ונתגלה — חייב לכסות (חולין פז,א). אבל עפר שלמטה אין צריך שיתן הוא, אם יש עפר — הרי כאילו נתן הוא העפר. והא דאמרינן לעיל בפרק שני (לא,א) דמזמני לבולה בקתא — היינו במקום שהיה הקרקע קשה היה חופר, משום דבעינן שיהיה עפר תיחוח. ומיהו, לעיל פירש בקונטרס: שהיה מזמינו בפה לכך.

קא מוסיף אבנין — והא דאמרינן בפרק "קדשי קדשים" (זבחים סא,ב) שכשעלו בני גולה הוסיפו על המזבח ארבע אמות מן הדרום — התם קרא אשכח ודריש: מה בית ששים — אף מזבח ששים. ורבינו תם מפרש: קא מוסיף אבנין — ולא הוה מרובע, והתם יליף דריבוע מזבח מעבב. ואין נראה, דאכתי כשבא לכסות — ידביק עפר גם סביב המזבח עד שיהא מרובע! ועוד, דקרא ד"רבוע יהיה" הוה ליה לאתויי, ולא קרא ד"הכל בכתב" וגו'! **שחט** חיה ואחר כך בהמה פטור מלכסות — תימה: דליגרריה ולכסייה! וכן בהמה ואחר כך חיה — דליגרריה ולכסייה, כדם הניתז ושעל הסכין! **דאמר** רבי זירא כל הראוי לבילה בו' — מלתא דרבי זירא בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קג,ב) גבי הא דתנן: "הרי עלי ששים ואחד עשרונים" כו' כדפירש בקונטרס. ותימה: מאי פריך, והא תנן: אם לא בלל כשר? דנהי דכשר, מכל מקום מצוה לבלול, לכך יביא בשני כלים דוקא. דהא כי אמר: "הרי עלי להביא בכלי אחד" תנן התם לעיל דלא יביא בשני כלים, אבל סתם — יביא כמו שירצה! ויש לומר: דהא סיפא דששים ואחד קאי אהך דקתני רישא: מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד, ואם אמר: "הרי עלי ששים ואחד" בו' כלומר, מנחה של ששים ואחד. דהשתא, כיון דקאמר "מנחה" — לקרבן גדול קא מיכוין, והוי כאילו אמר: "בכלי אחד". לכך פריך: כיון דאם לא בלל כשר, צריך להביא בכלי אחד! **אין** בילה מעכבת בו — תימה: והלא שנה הכתוב בלילה בכמה מקומות. ובשנים עשר נשיאים תנא ביה שנים עשר זימנין, ואמר ב"הקומץ רבה" (מנחות יט,א): בכל מקום שהחזיר הכתוב בתורה מנחה — אינה אלא לעכב! ושמא יש שום דרש דדרשינן מיניה דבילה לא מעכבא. או שמא כולהו צריכי. ואף על גב דבילה לא מעכבא, מכל מקום סברא הוא, דכל הפחות דראוי בעינן, כיון שהזכיר הכתוב בילה. וכן לענין כסוי דהכא, וכן בקריאת חליצה בפרק "מצות חליצה" (יבמות קד,א), ובקריאת ביכורים בפרק "הספינה" (בבא בתרא פא,ב). ובפרק "נערה" בנדרים (עג,א) דחרש לא מצי מיפר, אפילו לא הוי "ושמע אישה" דוקא, מכל מקום ראוי לשמוע בעינן. דסברא הוא, בכל כי הני שיש שום דרשה בהן דלא הוי דוקא ולא מעבבא, מכל מקום ראוי בעינן. וכן בפרק קמא דקדושין (כה,א) גבי בית הסתרים, דבעי ראוי לביאת מים משום דהזכיר ביאת מים דכתיב: "כל בשרו". אף על פי שמיעט בית הסתרים, כדדרשינן: מה בשרו מאבראי, מכל מקום, כיון דאיכא "כל" דמרבה אפילו טמון, לכל הפחות יש לומר לענין הכי מרבה, דבעינן ראוי לביאת מים. והא דאמרינן דטמאין משלחין קרבנותיהן אף על גב דאינו סומך, ולא אמרינן דניבעי ראוי לסמיכה — שמא יש שום יתור דלא בעינן אפילו ראוי. אי נמי, הא חזי בימי טהרה. ומה שיש מקומות שחשו על הסמיכה ויש מקומות שלא חשו — מפורש ב"כל הגט" (גיטין כח,ב ד"ה והא). מיהו ב"נגמר הדין" (סנהדרין מה,ב) גבי נקטעה יד העדים פטור, ואיכא דמחייב התם [דלא] בעי קרא כדכתיב, צריך ליתן טעם למה (בעי).

וליפרקינהו

רבי אומר יום אחד יום המיוחד טעון כרוז — ימים מיוחדים יש בשנה, דהיינו ארבעה פרקים, שאתה מוזהר להכריז אמה מכרתי לשחוט. קרי ביה: "לא תשחיטו" — לא תגרום לה לישחט בימים הללו היא ובנה. אי נמי, מדכתיב: "יום אחד", דמשמע יום מיוחד, למאי יחדיהנו אי לאו להטעין כרוז?

רש"י

רַבִּי אוֹמֵר: "יוֹם אֶחָד" - יוֹם הַמְיוּחָד טָעוּן כְּרוֹז; מִכָּאן אָמְרוּ: בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵירוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ.

הדרן עלך אותו ואת בנו

כִּסּוּי הַדָּם נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בְּחוּלִּין אֲבָל לֹא בְּמוּקְדָּשִׁין. וְנוֹהֵג בְּחַיָּה וּבְעוֹף, בְּמְזוּמָּן וּבְשֶׁאֵינוֹ מְזוּמָּן. וְנוֹהֵג בְּכוֹי מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שָׁחֲטוּ - אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ. **גְּמָרָא** מוּקְדָּשִׁין מַאי טַעְמָא לָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּרַבִּי זֵירָא, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא: הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עָפָר לְמַטָּה וְעָפָר לְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר", "עָפָר" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא: "בֶּעָפָר" - מִלְּמַד שֶׁהַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עָפָר לְמַטָּה וְעָפָר לְמַעְלָה. וְהָכָא לָא אֶפְשָׁר, הֵיכִי לִיעֲבִיד? לֵיתִיב וְלִיבַטְּלֵיהּ - קָמוֹסִיף אַבְנִין, וּכְתִיב: "הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל", לָא לִיבַטְּלֵיהּ - קָא הָוֵי חֲצִיצָה; נְהִי דִּלְמַטָּה - לָא אֶפְשָׁר, לְמַעְלָה - אֶפְשָׁר, לִיעֲבִיד כִּסּוּי! מִי לָא תַּנְיָא, רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר: שָׁחַט חַיָּה וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט בְּהֵמָה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת, בְּהֵמָה וְאַחַר כָּךְ חַיָּה - חַיָּב לְכַסּוֹת? - כִּדְרַבִּי זֵירָא, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל הָרָאוּי לְבִילָה - אֵין בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִילָה - בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ. - וְלִינְגְּרֵיהּ וְלִיכַסֵּיהּ! מִי לָא תְּנַן: דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין - חַיָּב לְכַסּוֹת, אֲלָמָא דְּגָרִיר וּמְכַסֵּי לֵיהּ; הָכָא נַמִּי - נְגָרוֹר וְנִכַסֵּי לֵיהּ! - אִי בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - הָכִי נַמִּי, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת.

וליפרקינהו

הדרן עלך אותו ואת בנו

מִשְׁנָה **כִּסּוּי הַדָּם** — משום דבעי למתני: "בחולין אבל לא במוקדשין" נקט לבולהו. **בְּמוּקְדָּשִׁין** — חטאת העוף ועולת העוף. **בְּמְזוּמָּן וּבְשֶׁאֵינוֹ מְזוּמָּן** — משום דגבי שלוח הקן אצטריך למיתני לקמן (חולין קלח,א): שאינו מזומן, אבל לא במזומן. מזומן — עוף הגדל בבית. **וְנוֹהֵג בְּכוֹי** — גרס. **וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב** — משום דלמא בעי כסוי, ומספקא לא מחללינן יום טוב אם שחטו. **גְּמָרָא** **עָפָר לְמַטָּה** — עפר תיחוח, ולא על קרקע קשה. **וְכִסָּהוּ עָפָר** — משמע דלא בעי עפר אלא בכסוי. "בעפר" משמע — כולו עטוף בעפר תיחוח. **וְהָכָא לָא אֶפְשָׁר** — לתת עפר למטה על המזבח. **וְלִיבַטְּלֵיהּ** — להניחו שם לעולם. **קָמוֹסִיף אַבְנִין** — להגביהו, והרי כל אורך ורוחב ורום הבנין נמסר לדוד על פי נביאים. **דִּכְתִיב** — בדברי הימים [א כה] דקאמר ליה דוד לשלמה: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית", עלי השכיל — אותי לימד. ——קא הוי חציצה — בין דם למזבח, ונמצא שלא נמצה דמו בקיר המזבח. ופרכינן: נהי דלמטה, קודם מליקה, אי אפשר לתת עפר משום חציצה כדאמרת, אבל למעלה, לאחר שמלק — יכסנו, דלאו חציצה, מאי איכא למימר? **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת** — שהרי דם בהמה למעלה, ומה יכסה? **חַיָּב לְכַסּוֹת** — ואף על גב דליכא עפר למטה, בינו לדם הבהמה. והכא נמי, אף על גב שאין למטה — יתן למעלה! **כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו** — במסכת מנחות (קג,ב) אמרינן: אין מביאין בכלי אחד מנחה של ששים ואחד עשרונים. ומפרשינן טעמא, מפני שאמרה תורה: הבא מנחה שיכולה ליבלל, וששים נבללין בכלי אחד, אבל ששים ואחד — קים להו לרבנן דאין יכולין ליבלל. והוינן בה: וכי אין נבללין מאי הוי? והתנן: לא בלל — כשר! ותירץ רבי זירא: ראוי לבילה מיהא בעינן, ומי שהוא ראוי לבילה — אין בילה מעכבת, ואפילו לא בלל כשר, אבל כשאינו ראוי לבילה — בילה מעכבת בו. והכא נמי, ראוי היה ליתן עפר למטה, בין דם הבהמה לדם החיה, קודם ששחט החיה. הילכך, אף על פי שלא נתן — אין הכסוי בטל. אבל מוקדשין, שאין ראוי ליתן עפר למטה — מצות עפר למטה מעבבת בו. **וְלִינְגְּרֵיהּ** — מעל המזבח לאחר הזאה, ויתננו למטה, ויכסנו! **דַּם הַנִּיתָּז** — למרחוק, חוץ לגומא ששוחט בה, ודם שעל הסכין — חייב לכסות. ועל כרחך דם הסכין לא יכסנו אלא אם כן גוררו תחלה מעל הסכין ומכסי ליה! **בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ** — כגון חטאת העוף. **הָכִי נַמִּי** — דחייב לכסות, הואיל ושחיטה רואיה הן, שנאכלות לכהנים. ומתניתין בעופות שהקדישן לבדק הבית ושחטם, דאסורים בהנאה, ומשום דשחיטה שאינה ראויה — פטר להו מכיסוי.

וליפרקינהו

הברייתא מביאה שרבי דורש באופן אחר את הפסוק 'ביום אחד':
רַבִּי אוֹמֵר, מה שכתבה התורה באותו ואת בנו 'יוֹם אֶחָד', הכוונה
לְיוֹם הַמְיוּחָד, שמיוחד במה שטָעוּן כָּרוּז, כלומר שיודיע המוכר
כשמכר את אמה או את בתה, מחשש שישחטו יחד. **מִכָּאן אָמְרוּ**
בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה שהדרך לקנות בהם בשר, **הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה**
לַחֲבֵירוֹ, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ ללוקח כשמכר אמה או בתה.

הדרן עלך אותו ואת בנו

פרק ששי - כסוי הדם

משנה

השוחט חיה או עוף הכשרים לאכילה חייב לכסות את הדם אחר
השחיטה, שנאמר (ויקרא יז יג) 'וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ
וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', ומשנתינו תפרש היכן אימתי ובאיזה חיה או עוף
נוהג דין זה.
כִּסּוּי הַדָּם נוֹהֵג דינו, **בָּאָרֶץ** – בארץ ישראל **וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי**
הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת – בזמן שבית המקדש היה קיים וגם אחר
שחרב, **בְּחוּלִּין** – בשחיטת חיה או עוף של חולין **אֲבָל לֹא בְּמוּקְדָּשִׁין**
– אבל לא בשחיטת חטאת העוף או עולת העוף. **וְנוֹהֵג בְּחַיָּה וּבְעוֹף**
אבל לא בדם בהמה, ונוהג **בְּמְזוּמָּן** לאדם, כגון עוף הגדל בבית או
חיה שבחצר, **וּבְשֶׁאֵינוֹ מְזוּמָּן** – וכן באלו הגדלים בשדה שצריך
לצודם. **וְנוֹהֵג בְּכוֹי** – בריה שהיא ספק חיה וספק בהמה, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא**
סָפֵק שמא הוא חיה, ולכן מספק צריך לכסות את דמו. **וְאֵין שׁוֹחֲטִין**
אוֹתוֹ – את הכוי **בְּיוֹם טוֹב**, משום שאז לא יוכלו לכסות את דמו,
וכדלהלן במשנה. **וְאִם שְׁחָטוֹ, אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ** ביום טוב, משום
שכאמור מצות כיסוי דמו של הכוי הוא מחמת הספק בלבד,
ומספק אין מחללין יום טוב.

גמרא

שנינו במשנתינו שכיסוי הדם נוהג בחולין אבל לא במוקדשין,
הגמרא להלן מבררת מה הטעם שאין נוהג דין כיסוי הדם
במוקדשין. מבררת הגמרא: **מוּקְדָּשִׁין, מַאי טַעְמָא לֹא** – מה הטעם
שאין נוהגת בהם מצות כיסוי הדם. **אִילֵּימָא** – אם נאמר שהטעם
מִשּׁוּם דינו **דְּרַבִּי זֵירָא, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא, חֲשׁוּחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן** קודם
השחיטה **עָפָר** תיחוח **לְמַטָּה** שעליו ישפך הדם, ולא ישחוט על
קרקע קשה, וכן אחר ששחט צריך שיתן **עָפָר לְמַעְלָה** – על הדם,
שֶׁנֶּאֱמַר במצות כיסוי הדם (ויקרא יז יג) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר',
ויש לדקדק ש'עָפָר' **לֹא נֶאֱמַר** בפסוק, **אֶלָּא** 'בֶּעָפָר', וזה **מְלַמֵּד**
שֶׁהַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עָפָר לְמַטָּה וְעָפָר לְמַעְלָה, כדי שיהיה כל הדם
עטוף בעפר מלמטה ומלמעלה, **וְהָכָא** במוקדשין **לֹא אֶפְשָׁר** לעטוף
את כולו בעפר, שהרי **הֵיכִי לֶיעֱבִיד** – כיצד יעשה, **לֵיתִיב וְלֵיכַּטְּלֵיהּ**
– אם יניח עפר על המזבח על דעת לבטלו שם לעולם, **קָמוֹסִיף**
אַבְנָיָן – הרי הוא מגדיל מדת בנין המזבח, **וּכְתִיב** – והרי כל מדות
הבית וכליו נמסרו לדוד על פי נביאים, כמו שכתוב בדברי דוד אל
שלמה על בנין בית המקדש (דה"י א' כח יט) 'הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי
הִשְׂכִּיל' – הנה לך הכל בכתב מסודר את כל מלאכת תבנית
המקדש, כפי שאותי ה' לימד, ומכאן שאין לשנות את מדות
המזבח מכפי שנמסר בנבואה, **לֹא לֵיבַטְּלֵיהּ** – ואם יניח עפר ולא
יבטלו שם אלא יניחנו על מנת לסלקו לאחר זמן, **קָא חָיֵי חֲצִיצָה** –
הרי העפר חוצץ בין הדם למזבח, והתורה אמרה (ויקרא א טו)
'וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ'.
דוחה הגמרא: אי אפשר לומר שהטעם משום דברי רבי זירא
שהדם צריך להיות עטוף בעפר ובמוקדשין אי אפשר לעשות כן,
דאם כן **נָהִי דִּלְמַטָּה לֹא אֶפְשָׁר לְמַעְלָה אֶפְשָׁר** – אף שאכן תחת
הדם, כלומר קודם שמולק, אי אפשר להניח עפר משום חציצה
וכאמור, הרי לאחר שמלק ונמצה הדם על המזבח, שמעתה ואילך
אין מניעה מחמת חציצה, יכול להניח על הדם עפר, ואם כן עדיין
לֶיעֱבִיד כִּסּוּי – יעשה מצות כיסוי הדם למעלה, שהרי **מִי לֹא תַּנְיָא**
– האם לא שנינו שאפשר לקיים מצות כיסוי גם כשמכסה רק
מלמעלה, והלא כך אמרו בברייתא, **רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר, שָׁחַט**
חַיָּה וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט בְּהֵמָה, ונשפך דם הבהמה מעל דם החיה, **פָּטוּר**
מִלְּכַסּוֹת בעפר, כיון שאינו יכול לכסות, שהרי הם החיה כבר
מכוסה בדם הבהמה שעליו, אבל אם שחט **בְּהֵמָה וְאַחַר כָּךְ חַיָּה,**
וכיסה דם החיה את דם הבהמה, **חַיָּיב לְכַסּוֹת** את הדם בעפר. הרי
שאף שלא הניח עפר תחת הדם מלמטה שהרי דם החיה נשפך
בשחיטתו על גבי דם הבהמה, מכל מקום צריך לכסותו מלמעלה,
ולמה לא יעשה כן במוקדשין.
משיבה הגמרא: אין דין המוקדשין שוה לשוחט חיה אחר הבהמה,
משום שהטעם שיש מצות כיסוי כשדם החיה על דם הבהמה, הוא
כִּדְרַבִּי זֵירָא – בכלל שאמר רבי זירא בדיני המנחות, **דְּאָמַר רַבִּי**
זֵירָא, כָּל הָרָאוּי לְבִילָה אֵין בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִילָה
בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ – כל מנחה המובאת בכלי שאפשר לבוללה בו
ולערבה יפה, כשירה אף אם לא בללה, אבל מנחה המובאת בכלי
שאי אפשר לבוללה בו הרי היא פסולה משום שאי אפשר לערבה
בו. וכן הטעם בשחט חיה על גבי דם בהמה, כיון שהיה יכול להניח
עפר על דם הבהמה קודם ששחט את החיה אף שלא הניח עפר
אין הנחת העפר מעכבת בו את מצות הכיסוי ויכסהו מלמעלה,
אבל במוקדשין שאי אפשר להניח עפר על המזבח תחת דם
השחיטה, הנחת העפר למטה מעכבת מצות כיסוי הדם.
שואלת הגמרא: **וְלִיגְרְרֵיהּ וְלִיכַּסֵּיהּ** – שיגרור את הדם מן המזבח
ויניחו על הארץ במקום שיש בו עפר ושם יכסנו, **מִי לֹא תְּנַן**
במשנה (להלן פז:) **דָּם הַנִּיתָּז** למרחוק חוץ לגומא ששחט בה **וְדָם**
שֶׁעַל הַסַּכִּין חַיָּיב לְכַסּוֹת, והרי ודאי אינו יכול לקיים מצות כיסוי
הדם כשהדם על הסכין, **אַלְּמָא דְּגָרִיר וּמְכַסֵּי לֵיהּ** – אלא ודאי גוררו
מן הסכין למקום אחר ושם מכסהו, ואם כן **הָכָא נַמִּי** במוקדשין
נְגָרוֹר וּנְכַסֵּי לֵיהּ – יגרור את הדם מן המזבח לארץ ושם יכסנו,
משיבה הגמרא: **אִי בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ** – אם נפרש את משנתינו שהיא
עוסקת במוקדשין כדי ליקרב על המזבח, **הָכִי נַמִּי** – אכן כן, יכול
לקיים מצות כיסוי הדם כשיגרור את הדם למקום אחר ויכסנו,
אלא **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן, בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת** – במוקדשין לבדק
הבית, שעומדים להמכר בכדי להשתמש בדמיהם לצרכי בדק
הבית, שכיון שאם שחטם אסורים בהנאה משום מעילה, נמצא
ששחיטתם שחיטה שאינה ראויה להתיר הבשר באכילה,
ומשנתינו סוברת שאין מצות כיסוי הדם בשחיטה שאינה ראויה.

כדי להשבית האויב ומתנקם, צריכה להיות העבודה באופן דמפי עוללים ויונקים, היינו להעמיד את עצמו במעמד ומצב דעולל ויונק, היינו להניח את שכלו כו'.

ממאמר פרשת כי תשא ה'תשכ"ז

שואלת הגמרא: **וְלִיפְרְכִינְהוּ וְלִיכַּסִּינְהוּ** – יפדה את קדשי בדק הבית אחר ששחטם ויהיו מותרים באכילה ואז יקיים בהם מצות כיסוי.

משיבה הגמרא: **בְּעִינָן הֲעָמָדָה וְהַעֲרָכָה** – כדי לפדות את הקדשים צריכים להעמידם על רגליהם ולהעריך את שווים, ואחר שנשחטו אין הם יכולים לעמוד על רגליהם, ולכך אי אפשר לפדותם.

שואלת הגמרא: **וּכְמָאן** – כשיטת מי עומדת משנתינו שאמרה שאין כיסוי הדם נוהג במוקדשין, **אִי כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר, הַכֹּל** – כל בעלי החיים שהוקדשו ובא לפדותם, בין קדשי מזבח שנפל בהם מום ובין קדשי בדק הבית **הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה**, ומשום כך אינו יכול לפדותם, **הָאָמַר** – הרי הוא סובר **שֶׁשְּׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה** וחייבת בכיסוי הדם, וכמו ששנינו להלן (פה.) שלדעתו השוחט ונמצאת טריפה חייב לכסות, ואם כן אי אפשר להעמיד את משנתינו כדעת רבי מאיר, שהרי לעיל אמרנו שהטעם שאין מצות כיסוי הדם במוקדשין משום ששחיטה שאינה ראויה היא.

וְאִי משנתינו **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, הָאָמַר** (תמורה לב.) קדשי בדק הבית **לֹא הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה**, ואם מתו יכול לפדותם, ואם כן יפדה את קדשי בדק הבית אחר ששחטם ויקיים מצות כיסוי הדם.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף**, משנתינו **רַבִּי יוֹאִיא, וְנָסִיב לֵהּ אַלִּיבָּא דְּתַנָּאֵי** – ושנאה על פי דעות שני התנאים הללו שנחלקו בשני הענינים, ובכל ענין הבריע כדעה הנראית לו, **כְּשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שאין שמה שחיטה, **וּבְהַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי מֵאִיר** שגם קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה.

תירוץ נוסף: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא**, משנתינו **כּוּלָּהּ**, כדעת **רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא** הסובר שאפשר לפדות את קדשי בדק הבית ולאוכלם, **וְשַׁאנִי הָכָא** במוקדשין שאין בהם מצות כיסוי, משום שבמצות כיסוי הדם כתוב (ויקרא יז יג) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', ומכך **דְּאָמַר קְרָא** 'וְשָׁפַךְ' 'וְכִסָּה' יש ללמוד שאין מצות כיסוי הדם אלא **בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּפָּר אֶלָּא שְׁפִיכָה** וְכִסּוּי, **יָצָא זֶה** – קדשי מזבח **שֶׁמְּחוּפָּר שְׁפִיכָה גְּרִירָה וְכִסּוּי** – גרירת הדם מן המזבח ונתינתו על עפר כדי שיקיים מצות כיסוי הדם כהלכתה, כמובא לעיל (פג:) שמן הכתוב 'בעפר' למדים שצריך שיהיה הדם מכוסה בעפר מלמטה ומלמעלה.

תירוץ נוסף: **מַר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר**, הטעם שאין מצות כיסוי במוקדשין, **דְּאָמַר קְרָא** (שם) 'חַיָּה **אוֹ עוֹף**', הקיש הכתוב חיה לעוף ויש לך לדרוש ולומר, **מַה חַיָּה אֵינָהּ קֹדֶשׁ**, שהרי אינה ראויה ליקרב על המזבח, **אַף עוֹף אֵינוֹ קֹדֶשׁ**. אבל עוף קודש אינו חייב בכיסוי הדם.

מקשה מר בר רב אשי על דברי עצמו: **אִי** הטעם שאין מצות כיסוי במוקדשין, משום שמקישים עוף לחיה, אם כן בכל אופן נקישנו, ונאמר **מַה חַיָּה** אינו נוהג בה כיסוי הדם אלא בזה **שֶׁאֵין בְּמִינָהּ קֹדֶשׁ, אַף עוֹף** לא יהיה נוהג בו כיסוי הדם אלא בזה **שֶׁאֵין בְּמִינוֹ קֹדֶשׁ, אוֹצִיא תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה** מדין כיסוי הדם אף אם שחטם חולין משום **שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָן קֹדֶשׁ**, שהרי תור ובני יונה קרבים על גבי המזבח.

מתרץ מר בר רב אשי: **לֹא** אומרים כן, משום שלמדים שדין העוף **כְּחַיָּה, מַה חַיָּה לֹא חִלַּקְתָּ בָּהּ** בין מיניה, וכולן חייבות בכיסוי הדם, שהרי אין חיה קדושה, **אַף עוֹף לֹא תַּחְלוֹק בּוֹ** בין מיניו, אלא כל מיני העוף חייבים בכיסוי הדם.

הגמרא מבארת מנין שאין מצות כיסוי הדם בבהמה: **אָמַר לֵיהּ יַעֲקֹב מִינְּאָה לְרַבָּא, קַיְימָא לָן** – מקובל בידינו **שֶׁחַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה לְסִימָנִין** – סימני החיה המותרת באכילה לא נתפרשו בתורה, אלא נאמרו סימנים בבהמה ככתוב (דברים יד ו) 'וְכָל בְּהֵמָה מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע שְׁתֵּי פְרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְّהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ', והם גם סימני החיה משום שחיה בכלל בהמה, והקשה לו יעקב מינאה לרבא, כשם שלמדים סימני טהרת החיה מהבהמה, **אֵימָא נַמִּי** – אומר גם, **שֶׁבְּהֵמָה בִּכְלָל חַיָּה לְכִסּוּי** – שדין הבהמה בכיסוי כדין החיה, ונחייב בכיסוי גם דם בהמה. **אָמַר לֵיהּ** רבא ליעקב מינאה והשיב לו, **עָלֶיךָ אָמַר קְרָא** בפרשת כי ירחיב (דברים יב כא–כד) 'וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ וגו' וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַּת נַפְשֶׁךָ וגו' רַק חֲזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם וגו' עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם', ומכך שהשוותה התורה את דמם למים יש לדרוש, **מַה מַּיִם לֹא בָּעֵי כִּסּוּי** – כשם שאין צריכים לכסות מים, **אַף הַאי נַמִּי** – גם דם הבהמה **לֹא בָּעֵי כִּסּוּי**.

אחר שביארה הגמרא שדם הבהמה הוא כמים, הגמרא מבררת מנין שאי אפשר לטבול בדם בהמה כמי מקוה. מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה** שהתורה משוה את דם הבהמה למים, **יַטְבִּילוּ בּוֹ** – יהיה הדם כשר לטבול בו אדם או כלים לטהרם מידי טומאתם. מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** בפרשת טומאת שרצים (ויקרא יא לו) **'אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר'** – רק מעין ובור מקוה מים יטהרו את מי שנגע בשרץ וטבל בהם, ומשמע **הַנֵּי אֵין** – הטובל באלו אכן יטהר, **מִידֵּי אַחֲרִינָא לֹא** – אבל הטובל בדבר אחר לא יטהר.

מקשה הגמרא: **וְאֵימָא הָנֵי מִילֵּי לְמַעוּטֵי** – ונאמר שלא נאמרו אלו אלא למעט **שְׁאָר מַשְׁקִין דְּלֹא אִיקְּרוּ מַיִם** – שהתורה מיעטה את שאר המשקים שאינם נקראים מים שלא יטהרו את הטובל בהם, **אֲבָל דָּם דְּאִיקְּרֵי** [–שנקרא] **מַיִם**, כמו שנאמר 'עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם' **הָכִי נַמִּי** – גם כן הטובל בו יהיה טהור.

מתרצת הגמרא: **תְּרֵי מִעוּטֵי כְּתִיבִי** – שני מיעוטים נאמרו בפסוק, **'מַעְיָן'** שהוא של **מַיִם**, **וּ'בוֹר'** שהוא של **מַיִם**, מיעוט אחד בא למעט שאר משקין, ומיעוט אחד בא למעט דם.

מקשה הגמרא: **אֵימָא אִידֵּי וְאִידֵּי** – ונאמר שזה וזה נאמרו **לְמַעוּטֵי שְׁאָר מַשְׁקִין** שאינם מטהרים ולא למעט את הדם, והטעם שנאמרו שני מיעוטים, **חַד לְמַעוּטֵי זוֹחֲלִין** – אחד למעט שאר משקין שהזחילן למקוה. שאם היה מקוה ממי גשמים חסר משיעורו, אינו יכול למלא אותו על ידי שישפוך לתוכו בידיו ממים ששאבם בכלי, אבל יכול למלא אותו על ידי שיחפור גומא ממרחק למקוה ויעשה חריץ יורד בשיפוע מהגומא למקוה, וישפוך לתוך הגומא מים שאובין, והם יזוחלו דרך החריץ למקוה וישלימוהו לארבעים סאה. אך אם שפך לתוכה שאר משקין וזחלו למקוה אינו כשר. **וְחַד לְמַעוּטֵי מְכוּנָּסִין** – ואחד למעט שאר משקין המכונסים במקוה שאינם מטהרים. שהמקוה אינו כמעין שמטהר אף כשהמים מהלכים, אלא מטהר רק כאשר המים עומדים מכונסים במקום אחד. אבל שאר משקין אפילו אם היו מכונסים ואינם מהלכים אינם מטהרים.

מתרצת הגמרא: **תְּלָתָא מִעוּטֵי כְּתִיבִי** – שלושה מיעוטים נאמרו בפסוק, **'מַעְיָן'** שמשמעו **מַיִם** ולא שאר משקין ואפילו היו זוחלין, ו**'בוֹר'** שמשמעו **מַיִם** ולא שאר משקין ואפילו היו מכונסים, ו**'מִקְוֵה'** שמשמעו **מַיִם** ולא דם.

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הכתוב 'אשר יצוד ציד' שנאמר בפרשת כיסוי הדם: **תָּנוּ רַבָּנַן** בברייתא, נאמר בתורה בפרשת כיסוי הדם (ויקרא יז יג) 'וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', ממשמע שנאמר **'אֲשֶׁר יָצוּד'**, **אֵין לִי** לחייב בכיסוי הדם, **אֶלָּא** חיה או עוף **אֲשֶׁר יָצוּד** – שצריך לצודם, **נִצּוֹדִין וְעוֹמְדִין מֵאֲלֵיהֶן** (מנין) **כְּגוֹן אֲוִוזִין וְתַרְנְגוֹלִים** שאינם צריכים צידה [מַנַּיִן] שחייב בהם בכיסוי הדם, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם) **'צַיִד'** מִכָּל מָקוֹם – אף דבר שניצוד מאליו. **אִם כֵּן** שאתה אומר שאף בעלי חיים שאינם צריכים צידה חייב בהם בכיסוי הדם, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יָצוּד'** – מה בא לומר לשון צידה הנאמר בפסוק, **אֶלָּא לְמֵדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ** – דרך ההנהגה הראויה, **שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא בַּהֲזָמָנָה הַוּאת** – כשם שאילו היה נצרך לצידה שאינה מזומנת לא היה

המשך בעמוד פז

רש"י

וליפרקינהו — ויהיו מותרים באכילה, והדר ליכסייה לדם! **בעינן העמדה והערכה** — אין פודין את הקדשים לאחר מיתה, מפני שכתוב בהן (ויקרא כז): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן (והרים) [והעריך] אותה הכהן", ולאחר מיתה אינה יכולה לעמוד. **וכמאן** — מוקמת למתניתין, דתרצת לה בהני תרי טעמין: שחיטה שאינה ראויה לאו שחיטה היא, ובעינן העמדה והערכה? **אי כרבי מאיר דאמר** — בפרק בתרא דתמורה (לב,ב עיין שם). **הכל היו בכלל העמדה והערכה** — אחד קדשי מזבח שנפל בהם מום, ואחד קדשי בדק הבית. **האמר** — במתניתין (חולין פה,א): השוחט ונמצאת טריפה — חייב לכסות. אלמא, שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה! רבי שמעון, סבירא ליה התם [תמורה לב,ב]: קדשי מזבח בכלל העמדה והערכה, קדשי בדק הבית לא היו. **רבי היא** — מתניתין רבי סתמה לפי דעתו, ונסיב מילתיה כי הני תרי תנאי, בחדא כמר — שראה דבריו של זה בזו, ושל זה בזו. **והשתא דאתית להכי** — דדרשינן כהאי גונא. **אפילו תימא בקדשי מזבח** — ודקאמרת: ליגרריה וליכסייה — אמר קרא כו'. **מה חיה** — סתמא אינה קדש, שאינה ראויה להקריב. **אוציא תורים ובני יונה** — מדין כסוי, ואפילו הן של חולין. **הואיל ויש במינן קדש** — "אלא" לא גרסינן. **לא חלקת בה** — דכולן חייבות בכסוי, דהא אין בה קדושה. **אף עופות לא תחלוק בהם** — לומר: מין זה חייב ומין זה פטור. ומידהו, חולין בעינן כחיה. **לסימנין** — שאין סימני חיה מפורשת, אלא בבהמה כתיב (דברים יד): "כל בהמה מפרסת פרסה" וגו'. **אימא נמי בהמה בכלל חיה לכסוי** — דהא ילפינן ב"בהמה המקשה" (חולין ע,ב) דאף בהמה בכלל חיה. **אלא מעתה יטבילו בו** — כיון דמים אקרי. **אך מעין ובור** — בפרשת שרצים כתיב, דמשמע: אך מעין ובור יטהר את מי שנטמא בשרצים. **אבל דם דאקרי מים הכי נמי** — דמטבילין! **זוחלין** — שאר משקין שנתנן במקום מדרון והזוחלין למקוה. דאילו גבי מים קיימא לן בתמורה בפרק קמא (יב,א) השאיבה מטהרת ברבייה והמשכה, אם רבו מי גשמים עד עשרים ואחד סאין — ממשיך לתוכן שאובין בזחילה תשעה עשר סאין. **תלת מיעוטי** — ד"מים" אכולהו קאי. **מעין מים** — ולא שאר משקין, ואפילו זוחלים. **בור מים** — ולא שאר משקין, ואפילו מכונסין. **מקוה מים** — ולא דם. **אלא בהזמנה הזאת** — כאילו הוא צד, שאינה מזומנת לו. כלומר, לא יאכל בשר תדיר, שלא יעני. **מבקרך** — אם יש לו בעדרו — יקח, ואם לאו — לא יקנה בשוק. **כל בקרו** — אם אין לו אלא שור אחד, יזבחנו. **לפסו** — לקדרתו, לשון אילפס. **משקל ליטרא ירק** — אבל בשר לא יאכל. **דגים** — היו בזול במקומם יותר מן הבשר. **ישפות** — כשנותנין קדרה על הכירה קרי שפיתה. **ואינך אימת** — אלו האחרים שאמרו, ליטרא דגים וליטרא בשר, אימת יאכלוה אם לא בכל יום? **לחוש** — ולהסתפק במזונות קלים. **אבא ממשפחת בריאים** — רבי יוחנן קרי לרב "אבא". **כגון אנו** — שאין אנו בריאים. **מי שאין לו אלא פרוטה יריצנה לחנוני** — ולא יסגף עצמו בעינוי, ויצטרך לבריות יותר. **אמר רב נחמן כגון אנו** — רב נחמן אחר דורו של רבי יוחנן היה, ותמיד העולם היה משתנה והולך, ולא היה בריא כאותן שבימי רבי יוחנן. ולפיכך הוא אומר: כגון אנו, דאפילו אין לנו הפרוטה, עלינו ללוות ולאכול. **כבשים ללבושך** — מקרא הוא בספר משלי. קנה לך צאן, ויהא לך הגיזין ללבוש. **ויקח עתודים** — צאן, שיש לו מהם חלב לפרנסה, וגיזין ללבוש. **דיו לאדם** — הכי משמע: די חלב עזים — די לך בחלבם, ולא תשחטם ותאכלם. **תן חיים לנערותיך** — לבני ביתך למד דרכי חיים, להסתפק במזונות קלים.

וְלִיפְרְקִינְהוּ וְלִיכַסִּינְהוּ! - בָּעֵינַן הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה. - וּכְמַאן? אִי כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר: הַכֹּל הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה - הָאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה - שְׁמָהּ שְׁחִיטָה! אִי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה - הָאָמַר: לֹא הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה! אָמַר רַב יוֹסֵף: רַבִּי הִיא, וְנָסֵיב לֵהּ אַלִּיבָּא דְּתַנָּאֵי; בִּשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה - סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּהַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה - סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי מֵאִיר. וְאִיבָּעְיָא אֵימָא: כּוּלֵּהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא; וְשָׁאנֵי הָכָא, דְּאָמַר קְרָא: "וְשָׁפַךְ וְכִסָּה" - מִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּפָּר אֶלָּא שְׁפִיכָה וְכִסּוּי, יָצָא זֶה שֶׁמְּחוּפָּר שְׁפִיכָה פְּדָיָה וְכִסּוּי. וְהָשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, אֲפִילּוּ תֵּימָא קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - מִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּפָּר אֶלָּא שְׁפִיכָה וְכִסּוּי, יָצָא זֶה שֶׁמְּחוּפָּר שְׁפִיכָה גְּרִירָה וְכִסּוּי. מָר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר, אָמַר קְרָא: "חַיָּה אוֹ עוֹף", מַה חַיָּה אֵינָהּ קֹדֶשׁ - אַף עוֹף אֵינוֹ קֹדֶשׁ. - אִי מַה חַיָּה - שֶׁאֵין בְּמִינוֹ קֹדֶשׁ, אַף עוֹף - שֶׁאֵין בְּמִינוֹ קֹדֶשׁ; אוֹצִיא תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָן קֹדֶשׁ! - לָא, כְּחַיָּה; מַה חַיָּה - לֹא חִלַּקְתָּ בָּהּ, אַף עוֹף - לֹא תַּחֲלוֹק בּוֹ. אָמַר לֵיהּ יַעֲקֹב מִינְאָה לְרָבָא: קָיְימָא לָן חַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה לְסִימָנִין, אֵימָא נַמִּי: בְּהֵמָה בִּכְלַל חַיָּה לְכִסּוּי! אָמַר לֵיהּ, עָלֶיךָ אָמַר קְרָא: "עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם", מַה מַּיִם לָא בְּעֵי כִּסּוּי - אַף הַאי נַמִּי לָא בָּעֵי כִּסּוּי. - אֶלָּא מֵעַתָּה יַטְבִּילוּ בּוֹ! - אָמַר קְרָא: "אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר" - הָנֵי אִין, מִידֵי אַחֲרִינָא לָא. - וְאֵימָא: הָנֵי מִילֵּי - לְמַעוּטֵי שְׁאָר מַשְׁקִין דְּלָא אִיקְרוּ מַיִם, אֲבָל דָּם דְּאִיקְרֵי מַיִם - הָכִי נַמִּי! - תְּרֵי מִיעוּטֵי כְּתִיבִי: "מַעְיָן מַיִם" "וּבוֹר מַיִם". - אֵימָא: אִידֵי וְאִידֵי לְמַעוּטֵי שְׁאָר מַשְׁקִין, חַד - לְמַעוּטֵי זוֹחֲלִין, וְחַד - לְמַעוּטֵי מְכוּנָּסִין! - תְּלָתָא מִיעוּטֵי כְּתִיבִי: "מַעְיָן מַיִם" "וּבוֹר מַיִם" "מִקְוֵה מַיִם". תָּנוּ רַבָּנַן: "אֲשֶׁר יָצוּד" - אֵין לִי אֶלָּא אֲשֶׁר יָצוּד, נָצוֹדִין וְעוֹמְדִין מֵאֵלֵיהֶן מִנַּיִן, כְּגוֹן אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "צַיִד" מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר יָצוּד"? לִמְּדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא בַּהֲזְמָנָה הַזֹּאת. תָּנוּ רַבָּנַן: "כִּי יַרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ" - לִמְּדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא בַּהֲזְמָנָה הַזֹּאת. תָּנוּ רַבָּנַן: "כִּי יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיוֹן" - יָכוֹל יִקַּח אָדָם מִן הַשּׁוּק וְיֹאכַל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ". יָכוֹל יִזְבַּח כָּל בְּקָרוֹ וְיֹאכַל, כָּל צֹאנוֹ וְיֹאכַל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִבְּקָרְךָ" - וְלֹא כָּל בְּקָרְךָ, "מִצֹּאנְךָ" - וְלֹא כָּל צֹאנְךָ. מִכָּאן אָמַר רַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָנֶה - יִקַּח לְפָסוֹ לִיטְרָא יָרָק, עֲשָׂרָה מָנֶה - יִקַּח לְפָסוֹ לִיטְרָא דָּגִים, חֲמִשִּׁים מָנֶה - יִקַּח לְפָסוֹ לִיטְרָא בָּשָׂר, מֵאָה מָנֶה - יִשְׁפְּתוּ לוֹ קִדְרָה בְּכָל יוֹם. וְאֵינָךְ אֵימָת? - מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. אָמַר רַב: צְרִיכִין אָנוּ לְחוּשׁ לְדִבְרֵי זָקֵן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַבָּא מִמִּשְׁפַּחַת בְּרִיאִים הָוָה, אֲבָל כְּגוֹן אָנוּ, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּרוּטָה בְּתוֹךְ כִּיסוֹ - יְרִיצֶנָּה לַחֲנֻוָנִי. אָמַר רַב נַחְמָן: כְּגוֹן אָנוּ - לוֹוִין וְאוֹכְלִין. "כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ" - מֻגָּז כְּבָשִׂים יְהֵא מַלְבּוּשֶׁךָ, "וּמְחִיר שָׂדֶה עַתּוּדִים" - לְעוֹלָם יִמְכּוֹר אָדָם שָׂדֶה וְיִקַּח עַתּוּדִים, וְאַל יִמְכּוֹר אָדָם עַתּוּדִים וְיִקַּח שָׂדֶה. "וְדֵי חֲלֵב עִזִּים" - דַּיּוֹ לְאָדָם שֶׁיִּתְפַּרְנֵס מֵחֲלֵב גְּדָיִים וּטְלָאִים שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. "לְלַחְמְךָ לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ" - לַחְמְךָ קוֹדֵם לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ. "וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ" - אֲמַר מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: תֵּן חַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ. מִיכָּן לְמִדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ בָּשָׂר וְיַיִן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

תוספות

וליפרקינהו וליכסינהו — תימה: מנלן שצריך לפדותו ולחייבו בכסוי? ועוד, דמתניתין "ואין נוהג במוקדשין" קתני, ואי פריק להו — אין זה מוקדשין! ויש לומר, דהכי פריך: כיון שסופו לפדותו משום הפסד קדשים, לכשיפדה הוה למפרע שחיטה ראויה, אם כן ליכסינהו ואפילו קודם פדייה! ועוד, דאית ליה לרבי שמעון: כל העומד לפדות — כפדוי דמי, ואפילו לא יפדם לבסוף הויא שחיטה ראויה משום שחיטת קדשים, דהויא שחיטה ראויה לרבי שמעון אפילו נשפך, משום דכל העומד לזרוק — כזורוק דמי, כדאמרינן ב"מרובה" (בבא קמא עו,ב).

בעינן העמדה והערכה — ואם תאמר: והא כל זמן שמפרכסין — בני העמדה והערכה נינהו, כדאמר לעיל בפרק שני (ל,א); וכי תימא בעינן העמדה והערכה, הא תנן: שחט בה שנים או רוב שנים ומפרכסת — הרי היא כחיה לכל דבריה! ודוחק לומר דהכא איירי בעוף דאין בו חיות כל כך, דהכשרו בסימן אחד. דאין סברא לחלק! ומפרש הרב רבינו שמעיה, דשחט בה שנים או רוב שנים — היינו כדאמרינן ב"הערר והרוטב" (חולין קכא,א) דישראל בטמאה וגוי בטהורה, כדפירש רבינו חננאל לעיל בפרק שני (ל,א). והתם דוקא מפרכסת היא כחיה, דעל ידי שחיטה אינה ניתרת באכילה, והויא כחיה עד שתמות. וכן הא דקאמר התם בפרק שני: מדמי פסח מי אידחו? וחשובה מפרכסת כחיה — כשלא גמר שחיטה איירי, דבשחיטה פורתא לא משתריא באכילה. אבל הכא, דבשחיטה זו משתרי באכילה — לאו בני העמדה והערכה נינהו.

יצא זה שמחוסר שפיכה גרירה וכיסוי — ולא דמי לדם הניתז (חולין פז,ב), דהתם אם לא היה ניתז — לא היה צריך גרירה. אבל כאן — אי אפשר בלא גרירה. **מה** חיה שאינה קדש — ואם תאמר: והא אפילו קדשים טעונים כסוי, דתנן בפרקין (חולין פה,א): קדשים בחוץ — רבי מאיר מחייבו! ויש לומר: דאינה קדש בפנים קאמר. **עשרה** מנה יקח ליטרא דגים חמשים מנין יקח ליטרא בשר — במקומם היו דגים בזול יותר מן הבשר, כדפירש בקונטרס. אבל במדרש אומר: אורחים, יום ראשון — אווזין ותרנגולים, יום שני — דגים, יום שלישי — בשר, [רביעי] — קטנית.

הרוצה

הרוצה

חולין. פרק שישי – כיסוי הדם דף פד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

הָרוֹצֶה שֶׁיִּתְעַשֵּׁר - יַעֲסוֹק בְּבְהֵמָה דַּקָּה. אֲמַר רַב חִסְדָּא: מַאי דִּכְתִיב "וְעַשֵּׂתָרֹת צֹאנֶךָ" - שֶׁמְּעַשְּׂרוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּסָא דְּחָרָשִׁין וְלָא כָּסָא דְּפוֹשְׁרִין. וְהָנֵי מִילֵּי - בִּכְלֵי מַתָּכוֹת, אֲבָל בִּכְלֵי חֶרֶשׂ - לֵית לָן בָּהּ; וּבִכְלֵי מַתָּכוֹת נַמִי לָא אֲמַרַן, אֶלָּא דְּלָא שָׁדֵי בְּהוּ צִיבְיָא, אֲבָל שָׁדֵי בְּהוּ צִיבְיָא - לֵית לָן בָּהּ; וְכִי לָא שָׁדֵי בְּהוּ צִיבְיָא נַמִי לָא אֲמַרַן, אֶלָּא דְּלָא קָא צַיֵּץ, אֲבָל צַיֵּץ - לֵית לָן בָּהּ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִי שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו מָעוֹת וְרוֹצֶה לְאַבְּדָן - יִלְבַּשׁ כְּלֵי פִּשְׁתָּן, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית, וְיִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶן. יִלְבּוֹשׁ כְּלֵי פִּשְׁתָּן - בְּכִיתְנָא רוּמִיתָא, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית - בְּזוּגִיתָא חִיוַרְתָּא, וְיִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶן - בְּתוֹרֵי, דְּנָפֵישׁ כְּסִידֵיהוּ. דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, זִימְנִין אָמַר לָהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַמִּי, וְזִימְנִין אָמַר לָהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי: מַאי דִּכְתִיב "טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט" - לְעוֹלָם יֹאכַל אָדָם וְיַשְׁחֶה פָּחוֹת מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְיִלְבַּשׁ וְיִתְכַּסֶּה בְּמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וִיכַבֵּד אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו יוֹתֵר מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ; שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ, וְהוּא תָּלוּי בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. דָּרַשׁ רַב עֲנָא אַפִּתְחָא דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא: הַשּׁוֹחֵט לַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת - חַיָּיב לְכִפּוּת. אֲמַר לְהוּ רַבָּה: אֶשְׁתּוֹמָא קָאָמַר, לִישְׁמְטוּהּ לְאָמוֹרֵיהּ מִינַּיהּ. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כּוֹי - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שָׁחֲטוּ - אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ; מִקֹּל וָחוֹמֶר: וּמַה מִּילָּה שֶׁוַּדָּאָהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת - אֵין סְפֵיקָהּ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב, כּוֹי שֶׁאֵין וַדָּאוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת - אֵין דִּין שֶׁאֵין סְפֵקוֹ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב? אָמַר לוֹ: תְּקִיעַת שׁוֹפָר בַּגְּבוּלִים תּוֹכִיחַ, שֶׁאֵין וַדָּאָהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת, וּסְפֵיקָהּ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב! הֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה: מַה לְּמִילָּה - שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים, תֹּאמַר בְּכִסּוּי שֶׁנּוֹהֵג בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים? אָמַר רַבִּי אַבָּא: זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא: אֵין לִי עֲלֵיהֶם תְּשׁוּבָה, וְהֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה. קָתָנֵי מִיהַת: כִּסּוּי שֶׁאֵין וַדָּאוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת; מַאי וַדָּאוֹ דִּכְסּוּי דְּלָא דָּחֵי שַׁבָּת, לָאו הַשּׁוֹחֵט לַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת? - וְדִלְמָא דְּעָבַר וְשָׁחֵט! - דּוּמְיָא דְּמִילָּה, מַה מִּילָּה - בִּרְשׁוּת, אַף כִּסּוּי נַמִי - בִּרְשׁוּת. אָמְרוּ לוֹ: תְּקִיעַת שׁוֹפָר בַּגְּבוּלִין תּוֹכִיחַ, שֶׁאֵין וַדָּאָהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת וּסְפֵיקָהּ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב. מַאי סְפֵיקָהּ? אִילִימָא סָפֵק חוֹל סָפֵק יוֹם טוֹב; הֶשְׁתָּא וַדַּאי יוֹם טוֹב דָּחֵיָא, סָפֵק יוֹם טוֹב סָפֵק חוֹל מִיבַּעְיָא?

אלא

תוספות

הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה — ואם תאמר, דאמרינן בפרק "מקום שנהגו" (פסחים נ,ב): העוסק בבהמה דקה אינו רואה סימן ברכה! ואומר רבינו תם: דהתם בישוב, ומשום עין הרע. אבל הכא איירי בחורשין, דלא שלטא בהו עינא.

בזוגיתא חיורתא — ואם תאמר: משמע דזכוכית לבנה היתה בימי רבי יוחנן, וכן בריש "אין עומדין" (ברכות לא,א): ההוא דתבר זכוכית לבנה בחתונת בנו. ובפרק "עגלה ערופה" (סוטה מח,ב) תנא: משחרב בית המקדש בטלה שירא פרנדא וזכוכית לבנה! ויש לומר: דלא לגמרי בטלה, אלא דאינה מצויה כמו בזמן בית המקדש. וכן צריך לומר גבי שירא פרנדא, דאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת כ,ב) דרבין ואביי הוו יתבי קמיה דרב נחמיה ריש גלותא, חזייה דהוה לביש מטכסא, אמר ליה רבין לאביי: היינו כלך דתנן. אמר ליה: אנן שירא פרנדא קרינא ליה. ומיהו, רבינו תם מפרש דאכלך דמתניתין קאי, דקרי ליה שירא פרנדא.

בתורי — רבינו חננאל גריס: "בתוורי". פירוש: בְּקָרִים, שאינם מעמיקים המחרישה כראוי, ומפסיד כל מה שזורע.

כסוי שאין ודאו דוחה שבת — להנך תרי טעמי דמפרש בפרק קמא דביצה (ח,ב) דכוי אין מכסין דמו ביום טוב: משום דאפר כירה דעתו לודאי ואין דעתו לספק, אי נמי משום התרת חלבו — אי אפשר ליישב קל וחומר זה. דמה שאין ודאי דוחה שבת — לא הוי משום מוקצה, דאפילו הכינו מבעוד יום אין מכסין. ולא שייך נמי שם התרת חלב, כיון שהיא ודאי חיה. אבל טעמא דמפרש התם, דבדקר נערץ בודאי התירו ביום טוב, ואף על גב דאיכא איסורא מדרבנן בחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה, אבל בספק לא התירו — אתי קל וחומר דהכא שפיר. דכיון דלא התירו בודאי שידחה שבת — כל שכן דאין ספק דוחה יום טוב. ומיהו, סוגיא דביצה מוכח דאפילו ספק נמי שרי בדאיכא דקר נערץ. ויש לומר בדוחק קל וחומר הכי: כיסוי שאין ודאו דוחה שבת, אפילו הזמינו לכך, מכל מקום אסרו משום טורח — אינו דין שאין ספקו דוחה יום טוב משום איסור גומא דרבנן, או משום מוקצה, דאין דעתו לספק? אבל באפר שהכינו אין לאסור ספק ביום טוב מקל וחומר דשבת, דאין לדמות טורח יום טוב לדשבת. וללישנא דמשום התרת חלבו, ואסר אף על גב דהכינו, אף על גב דליכא קל וחומר, מכל מקום יש לחוש שיטעו הרואים ויעשו קל וחומר משבת: כיון דאין ודאו דוחה שבת אפילו בהכינו — כל שכן שספק אין דוחה יום טוב, ומדמכסים אותו — ודאי חיה היא, ויתירו חלבו.

תקיעת שופר בגבולין תוכיח שאין ודאה דוחה שבת כו' — ואם תאמר: והא טעמא דשופר בשבת משום שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים, והא לא שייך ביום טוב! ויש לומר: דשייך נמי ביום טוב, דאם אשה היא זה הטומטום — אסור להוציא לצרכה, דהא לא מיחייבא. ואין להתיר מטעם הואיל והותרה הוצאה לצורך — הותרה נמי שלא לצורך. דהיינו דוקא היכא דהוי צורך היום קצת, אבל הכא ליכא צורך היום כלל. אי נמי, הכי קאמר: שאין ודאה דוחה שבת — משום גזירה דרבנן שמא יעבירנו. וספיקה דוחה יום טוב — אף על גב דאיכא נמי איסורא דרבנן בתקיעה, שהיא חכמה ואינה מלאכה, ונדחה איסור זה מספק.

רש"י

כסא דחרשין ולא כסא דפושרין — טוב לשתות כוס של מכשפות ולא לשתות כוס של מים פושרין, שרעים הם לגוף. **ציביא** — שרשי עשבים ותבלין. **ציץ** — הרתיח. **מי שהניח לו אביו מעות** — כלומר, מי שלא טרח בממון, וקל בעיניו לאבדו — זהו איבודו. **ילבש כלי פשתן** — שהן יקרים. ולפי דרכנו למדנו, שהעושה אלה מאבד ממון, ויזהר אדם מהם. **כיתנא רומיתא** — יקר היה. **בתורי** — ישכור פועלים וימסור להן שוורים שלו לחרוש, והם יכחישו השוורים ויסקבום ביערות ובברמים. והמלאכה לא תעלה לבלום, שאינן חוששין לכך. **טוב איש חונן** — דלים ומלוה אותם, וטוב המכלכל דבריו במשפט — לפי היכולת הוא עומד על צרכיו, ולא בכל תאות לבו. **פחות ממה שיש לו** — פחות מכדי היכולת. ולבש ויתכסה לפי היכולת, שלא יתבייש. ויכבד אשתו יותר מלפי היכולת. **לחולה** — שיש בו סכנה. **חייב לכסות** — דכיון דניתנה שבת לידחות אצל שחיטה זו — נדחית לכל מצותה של שחיטה זו. **אישתומא קאמר** — דבר תימה הוא אומר, לשון (לעיל חולין בא,א) "אשתומם כשעה חדא", אשטורדישו"ן. **לישמטו לאמוריה** — יחתכו את לשונו שאמר בה. לישנא אחרינא גרסינן: "אי דשמא קאמר". אם בשמו הוא אומר — לישמטו לאמוריה, ישמטו את האמורא מלפניו לביישו. **שודאה דוחה שבת** — דאתיא בקל וחומר: מה צרעת שדוחה עבודה, ועבודה דוחה שבת — מילה דוחה אותה. כולה במסכת שבת (קלב,ב). **אין ספיקה דוחה יום טוב** — כגון נולד בין השמשות, דקיימא לן בפרק "רבי אליעזר" (שבת קלז,א) דנימול לתשעה, וחל ספק שמיני ספק תשיעי שלו ביום טוב — אינו נימול עד עשירי. דתנן: נולד בין השמשות — נמול לתשעה, כלומר לספק תשיעי. בין השמשות של ערב שבת — נמול לעשרה. חל יום טוב להיות אחר אותה שבת, שהוא עשירי — נמול לאחד עשר. משום דמילה שלא בזמנה לא דחיא, דנפקא לן מ"הוא לבדו" [שמות יב], הוא — ולא מכשיריו, לבדו — ולא מילה שלא בזמנה. בסנהדרין [צריך להיות: בשבת כד,ב]. **כסוי שאין ודאו דוחה שבת** — לקמיה מפרש. **בגבולין** — דקיימא לן בראש השנה (כט,ב): בשבת במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה. **וספיקה דוחה יום טוב** — דתניא [שם]: טומטום ואנדרוגינוס חייבים, אף על פי שהוא ספק אשה ואינה חייבת. **בריבי** אדם גדול. **תשובה** — על קל וחומר דרבי יוסי. מילה אינה בלילה אלא ביום, ד"יום" כתיב בה (ויקרא יב). **זה אחד מן הדברים** — שהיה רבי חייא אומר שלא היה לו שום תשובה עליהם, והא דרבי יוסי חדא מינייהו. והא דאתדרו רבנן: תקיעת שופר בגבולים תוכיח — לא חשיב לה פירכא, כדמפרש לקמיה. **ודלמא דעבר ושחט** — לבריא, דלא ניתנה שבת לידחות קאמר דלא יכסה. אבל לחולה, דניתנה שבת לידחות — שרי. **דומיא דמילה** — על כרחך בחולה קאמר, דומיא דמילה דברשות, ותיובתא היא לרב עינא. **ספק יום טוב וספק חול** — כגון שני ימים טובים של ראש השנה, שהאחד ספק.

הָרוּצָה שֶׁיִּתְעַשֵּׁר יַעֲסֹק בְּבְהֵמָה דַּקָּה.

אָמַר רַב חִסְדָּא, מַאי דִּכְתִיב (דברים ז יג) 'וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ' – למה נקראו הצאן עשתרות, על שם שֶׁמַּעֲשְׁרוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן – שמי שיש לו צאן, הצאן מעשירו.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כַּסָּא דְּחַרְשִׁין וְלֹא כַּסָּא דְּפוּשְׁרִין – טוב לאדם לשתות כוס של מכשפות מאשר לשתות כוס של מים פושרים משום ששתיית הפושרים רעה לגוף.

הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן. אומרת הגמרא: וְהָנֵי מִילֵּי – ולא נאמרו דברים אלו אלא בִּכְלֵי מַתָּכוֹת, אֲבָל אם היו הפושרים בִּכְלֵי חֶרֶשׂ לֵית לָן בָּהּ – אין לו לחוש ויכול לשתותם. וּבִכְלֵי מַתָּכוֹת, נַמִּי לֹא אֲמָרָן – גם לא אמרנו שלא ישתה אֶלָּא דְּלֹא שָׁדֵי בָּהוּ צִיבְיָא – כשלא השליך בתוכם שרשי עשבים או תבלין, אֲבָל שָׁדֵי בָּהוּ צִיבְיָא – אבל אם הניחם בתוכם לֵית לָן בָּהּ – אין לו לחוש. וְכִי לֹא שָׁדֵי בָּהוּ צִיבְיָא – וגם אם לא הניחם בתוכם נַמִּי לֹא אֲמָרָן – גם אז לא אמרנו שלא ישתהו, אֶלָּא דְּלֹא צָיֵין – אלא כשלא הרתיח את המשקה תחילה, אֲבָל צָיֵין – אבל אם הרתיחו, לֵית לָן בָּהּ.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִי שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו מָעוֹת – שלא טרח עבורם ולכן אין הם חשובים בעיניו וְרוֹצֶה לְאַבְּדָן, יִלְבַּשׁ כְּלֵי פִּשְׁתָּן וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית, וְיִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶן. הגמרא מבארת: יִלְבּוֹשׁ כְּלֵי פִּשְׁתָּן היינו בְּכִיתְנָא רוּמִיתָא – בגדי פשתן הבאים מרומי, שהם יקרים וממהרים לבלות. וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית הוא בִּזוּגִיתָא חִיוַרְתָּא – בזכוכית לבנה. וְיִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶן היינו בְּתוֹרֵי דְּנָפִישׁ פְּסֵידֵיהוּ – ששוכר פועלים לחרוש בשוורים שלו, וכיון שאין הפועלים חוששים להיזק שוריו של בעל הבית, יכחישו אותם ויזיקום בעבודתם.

הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין הנהגת האדם בממונו: דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, וְיִמְנִין [–פעמים] אָמַר לָהּ – אמר דרשה זו, מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַמִּי, וְיִמְנִין אָמַר לָהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי, מַאי דִּכְתִיב – מהו שכתוב (תהלים קיב ה) 'טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט', כך יש לפרשו, טוב איש חונן דלים ומלוה להם, וטוב מי שמכלכל דבריו וצרכיו במשפט כפי יכולתו ולא לפי תאות לבו, כלומר, לְעוֹלָם יֹאכַל אָדָם וְיִשְׁתֶּה פָּחוֹת מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ – פחות מכדי יכולתו, וְיִלְבַּשׁ וְיִתְכַּסֶּה בַּמֶּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ – לפי יכולתו שלא יתבייש בבגד שאינו מכובד, וִיכַבֵּד אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו בְּיוֹתֵר מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ – יותר מכדי יכולתו, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ, וְהוּא תָּלוּי בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם.

הגמרא מבררת אם יש מצות כיסוי הדם בשבת בבהמה שנשחטה בהיתר לצורך חולה: דָּרַשׁ רַב עֵינָא, אַפַּתְחָא דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא – על פתח ביתו של ראש הגולה, הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלֶה שיש בו סכנה בְּשַׁבָּת, חַיָּיב לְכַסּוֹת את הדם בשבת. אָמַר לְהוּ רַבָּה לתלמידים ששמעו את דברי רב עינא, אִשְׁתּוֹמָא – דבר תמוה קָאָמַר – אמר רב עינא, לִישְׁמְטוּהָ לַאֲמוֹרֵיהּ מִינֵיהּ – ראוי הוא שיחתכו את לשונו שאמר בה את דבריו. דְּתַנְיָא – שהרי שנינו בברייתא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כּוּי אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שְׁחָטוֹ אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ, והלכה זו שאין מכסין את דם הכוי נלמדת מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה מִּילָה שֶׁוַּדָּאָהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת – תינוק שהגיע יום שמיני ללידתו, מלים אותו אף בשבת, ובכל זאת אֵין סְפֵיקָהּ – תינוק שספק מתי יום השמיני ללידתו דּוֹחֶה יוֹם טוֹב, כגון שנולד בבין השמשות של ליל יום שני בשבוע, ובשבוע שלאחריו חל יום טוב ביום שני, אין מלים אותו בערב יום טוב שמא הוא רק יום שביעי ללידתו, וביום טוב אין מלים אותו שמא אינו יום השמיני שלו אלא הוא כבר יום תשיעי, ואין מילה דוחה יום טוב אלא כשהיא ודאי בזמנה, ולכן מלים אותו לאחר יום טוב. כְּפוּי שֶׁאֵין וַדָּאוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת, אֵינוֹ דִּין שֶׁאֵין סְפֵקוֹ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב – כל שכן בדם שיש בו ספק אם חייב בכיסוי שאינו דוחה יום טוב. ולכך סובר רבי יוסי שאם שחט את הכוי ביום טוב אינו מכסה את דמו.

ממשיכה הברייתא ואומרת שחכמים דוחים את הקל וחומר של רבי יוסי ממילה לכיסוי הדם: אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי יוסי, תְּקִיעַת שׁוֹפָר של ראש השנה בִּגְבוּלִים – מחוץ למקום המקדש, תּוֹכִיחַ שלא כדבריך, שֶׁאֵין וַדָּאָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת – שהרי אין תוקעים בראש השנה שחל בשבת אף למי שודאי חייב בתקיעת שופר של ראש השנה, וּסְפֵיקָהּ דּוֹחָה יוֹם טוֹב – ואילו באופן שחייב בתקיעת שופר מספק, תוקעים ביום טוב [ראש השנה שאינו חל בשבת]. ומכאן שאין ללמוד קל וחומר מדבר האסור בשבת שיהיה אסור גם ביום טוב.

הֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה לדחות את הקל וחומר של רבי יוסי, מַה לְּמִילָה שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים, שהרי אין מלים בלילה אלא ביום, תֹּאמַר בְּכִסּוּי הדם שֶׁנּוֹהֵג בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים, שאם שחט ודאי היה ויש לו עפר מוכן מבעוד יום, חייב בה בכיסוי הדם אף בליל יום טוב. ואם כן אין להוכיח ממילה שאין ספיקה דוחה יום טוב למצות כיסוי הדם שלא יהיה ספיקה דוחה יום טוב, שהרי אנו רואים שמצות כיסוי הדם חמורה ממצות מילה שנוהגת אף בלילי ימים טובים ומה שאין כן במילה.

מסיימת הברייתא: אָמַר רַבִּי אַבָּא, הקל וחומר של רבי יוסי, זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא אֵין לִי עֲלֵיהֶם תְּשׁוּבָה לדחותם, וְהֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה.

רבה מסיים את ראייתו מהברייתא: קָתָנֵי מִיהַת – מכל מקום שנינו בברייתא, 'כִּפּוּי שֶׁאֵין וַדָּאוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת', והרי מַאי וַדָּאוֹ דְּכִפּוּי דְּלֹא דָּחֵי שַׁבָּת – על איזה אופן אמרה הברייתא שכיסוי ודאי אינו דוחה שבת, לָאו הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת – האם אין הדברים מכוונים לשוחט חיה או עוף עבור חולה בשבת.

מקשה הגמרא על ראיית רבה: וְדִלְמָא – ושמא אין הברייתא עוסקת בשוחט לחולה, אלא דְּעָבַר וְשָׁחַט בשבת לבריא, ומשום שלא נדחתה שבת אצל השחיטה שהרי היא היתה שלא ברשות, לכן לא יתחייב בה בכיסוי הדם, אבל אין להוכיח שאם שחט לחולה ברשות שנדחתה השבת שלא יתחייב בכיסוי הדם. מתרצת הגמרא: דּוּמְיָא דְּמִילָה – יש להעמיד האופן המדובר בכיסוי הדם בדומה לאופן המדובר במילה, שכן הברייתא למדה דין כיסוי הדם בקל וחומר למילה, ולכן מַה מִּילָה – כשם שבמילה מדובר שעשאה בִּרְשׁוּת, אַף כִּפּוּי נַמִּי [–גם] מדובר שעשה בִּרְשׁוּת, ששחט לחולה בשבת, ועל כך אמר רבי יוסי שאין בו מצות כיסוי הדם, ומכאן הוכיח רבה שלא כדברי רב עינא שדרש 'השוחט לחולה בשבת חייב לכסות'.

הגמרא מבררת את שאר דברי הברייתא: שנינו בברייתא שחכמים דחו את ראייתו של רבי יוסי ממילה ו'אָמְרוּ לוֹ תְּקִיעַת שׁוֹפָר בִּגְבוּלִין תּוֹכִיחַ שֶׁאֵין וַדָּאָהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת וּסְפֵיקָהּ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב'. מבררת הגמרא: מַאי – מה הפירוש סְפֵיקָהּ, אִילֵימָא – אם נאמר שהכוונה לזמן שהוא סָפֵק חוֹל סָפֵק יוֹם טוֹב, כגון שני ימים טובים של ראש השנה שהוא שספק איזה מהם הוא יום טוב, הַשְׁתָּא וַדַּאי יוֹם טוֹב דָּחֲיָא – עתה שתקיעת שופר נעשית ביום שהוא ודאי יום טוב ודוחה אותו, סָפֵק יוֹם טוֹב סָפֵק חוֹל מִיבַּעְיָא – האם ביום שהוא ספק אם הוא חול או יום טוב יש להסתפק, הלא אם הוא חול ודאי מותר לו לתקוע, ואם הוא יום טוב, זה הוא זמנו וחייב לתקוע. וכיצד יש להוכיח מכאן לספק כיסוי שהספק אם הוא חייב במצות הכיסוי הוא סיבה למונעו מהכיסוי ולומר שלא ידחה יום טוב.

אם הירידה בשלב הראשון הייתה מקודש הקדשים לקודש, הרי באופן אוטומאטי תגרום ירידה בשלבים שלאחרי זה מקודש לחול ולמטה יותר – מהיתר לאיסור.

ממכתב י"ב אדר, ה'תשכ"א

אֶלָּא ודאי אין כוונת הברייתא ליום שהוא ספק אם הוא חול או יום טוב, אלא לאדם שהוא **סָפֵק אִישׁ סָפֵק אִשָּׁה**, ובכל זאת דוחה יום טוב גמור, וזו הפירכא לדברי רבי יוסי שלמד ממילה שכיסוי הדם שודאו אינו דוחה שבת אין ספיקו דוחה יום טוב, שהנה תקיעת שופר שודאה אינה דוחה שבת, ומכל מקום ספיקה דוחה יום טוב.

מבארת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹסֵי**, הטעם שלא החשיב את הפירכא מתקיעת שופר, משום שרבי יוסי הולך **לְטַעְמֵיהּ** – לשיטתו **דְּאָמַר** – שהוא סובר **שְׁאֵשָׁה וַדָּאִית נַמִּי תָּקְעָה** – מי שהיא בודאי אשה גם יכולה לקיים מצות תקיעת שופר, ואף שאינה מחוייבת בתקיעת שופר, אבל בכיסוי דם הכוי אילו היינו יודעים שהוא בהמה ודאית היה אסור לכסות את דמו ביו"ט, אף הכוי שהוא ספק אין מחללים יום טוב לכסות את דמו. **דְּתַנְיָא, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין** ידיהם על קרבנותיהם, **וְלֹא בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל סוֹמְכוֹת** על קרבן שהן מביאות, **רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, נָשִׁים סוֹמְכוֹת רְשׁוּת** – מותר לנשים לסמוך אפילו שאינן חייבות בכך, ואינן עוברות בסמיכתן איסור עבודה בקדשים, וכן בתקיעת שופר סובר רבי יוסי שמותר להן לתקוע בראש השנה אפילו שאינן חייבות ואין בזה חילול יום טוב.

הגמרא פורכת את תשובת החכמים בברייתא על הקל וחומר של רבי יוסי: **אָמַר רָבִינָא, וּלְמַאי דְּקָאָמְרֵי רַבָּנַן נַמִּי** – גם לפי חכמים שסוברים שאשה אסורה לתקוע בראש השנה, ועל הלימוד של רבי יוסי ממילה [שאם ודאי חיוב אינו דוחה שבת אין ספק חיוב דוחה יום טוב] השיבו בראיה מתקיעת שופר שספיקה דוחה יום טוב אפילו שודאה אינו דוחה שבת, לכיסוי הדם שכמו כן ספיקו ידחה יום טוב אפילו שודאו אינו דוחה שבת [ושלא כדברי רבי יוסי שכיון שודאו אינו דוחה שבת אין ספיקו דוחה יום טוב], **אִית לֵיהּ פִּירְכָא** – יש דחייה לתשובתם. **מַה** שמצאת **לִתְקִיעַת שׁוֹפָר** שספיקה דוחה יום טוב בכל מקום, זה משום **שֶׁכֵּן וַדָּאָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת בַּמִּקְדָּשׁ** – שבבית המקדש היו תוקעים בראש השנה בשופר עבור האנשים החייבים בודאי בתקיעת שופר אף כשחל בשבת, אבל וכי **תֹּאמַר** ללמוד מזה שספק ידחה יום טוב גם **בְּכִיסּוּי** הדם **דְּלֵיתֵיהּ כְּלָל** – שאין חיובו כלל בשבת אפילו כששחט ודאי חיה. וכיון שמצות תקיעת שופר חמורה שיש אופן שנוהגת אף בשבת, אין ראיה ממנה למצות כיסוי הדם שאינה נוהגת כלל בשבת, אלא יש ללמוד מצות כיסוי הדם ממצות מילה שאין ספיקה דוחה יום טוב וכדברי רבי יוסי.

הגמרא מבררת את דברי רבי אלעזר הקפר בברייתא: שנינו בברייתא **שֶׁהֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי** על דברי רבי יוסי, **'מַה לְּמִילָה שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים'**. תמהה הגמרא: מדברי רבי אלעזר הקפר בריבי נשמע, שמצות מילה **בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים הוּא דְּלָא נָהֲגָא** – רק בלילי יום טוב אינה נוהגת, אבל **בִּשְׁאָר** לֵילֵי **נָהֲגָא** – אבל בשאר לילות ימי החול נוהגת, וכי כן הדבר והרי שנינו במשנה (מגילה כ.) שאין מלין לפני שתנץ החמה. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** כך אמר רבי אלעזר הקפר בריבי, **מַה לְּמִילָה** שאין ספיקה דוחה יום טוב **שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילוֹת כְּבָיָמִים** אלא רק בימים, וכי משום כך **תֹּאמַר בְּכִסּוּי שֶׁנּוֹהֵג בְּלֵילוֹת כְּבָיָמִים** שספיקו לא ידחה יום טוב, הלא כיון שהוא נוהג גם בלילות חמור הוא ולכן ספיקו ידחה יום טוב.

ומסיימת הברייתא: **'אָמַר רַבִּי אַבָּא זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּא אֵין [לִי] עֲלֵיהֶן תְּשׁוּבָה, וְהֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר [הַקַּפָּר] בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה'**.

משנה

משנתינו עוסקת בחיה ועוף שנשחטו שחיטה שאינה מתירתם באכילה, אם יש בהם מצות כיסוי הדם או לא, ותבאר שיש בזה מחלוקת תנאים: **הַשּׁוֹחֵט** חיה או עוף **וְנִמְצֵאת טְרֵיפָה** – שהיה בהם מכה או חולי שסופו להמית, **וְכֵן הַשּׁוֹחֵט לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט חוּלִּין בְּפָנִים** – בעזרה, **וְכֵן** השוחט **קָדָשִׁים בַּחוּץ** – מחוץ לעזרה, או שחט **חַיָּה וְעוֹף הַנִּסְקָלִים** – שנגמר דינם ליסקל, שהם אסורים בהנאה אף אם שחטם, **רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב** את השוחט אחד מאלו בכיסוי הדם, משום שסובר ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. **וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים** בהם ממצות כיסוי הדם משום ששחיטה שאינה ראויה היא, שאי אפשר לאוכלם, ואף שבמצות כיסוי הדם נאמר לשון שפיכה, מכל מקום התורה אמרה (ויקרא יז יג) 'אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל', והיינו שיהיה ראוי לאכילה.

המשנה מונה כמה אופנים בהם לא נחלקו רבי מאיר וחכמים, ולדעת כולם אין בהם מצות כיסוי הדם: **הַשּׁוֹחֵט** חיה או עוף **וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ** – ונעשו נבילה בשחיטתו שלא במתכוין, כגון על ידי פגימת סכין או שהייה או דרסה, וכן **הַנּוֹחֵר** – קורע את החיה לאורכה מנחיריה ועד החזה, או חונק את העוף, **וְכֵן הַמְּעַכֵּר** – אינו שוחט אלא עוקר את הסימנים [–הקנה והושט] של החיה או העוף ממקום חיבורן בכוונה, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת**, ואף רבי מאיר המחייב שחיטה שאינה ראויה בכיסוי הדם, מכל מקום מצריך שתהיה שחיטה, ואלו האופנים אינם שחיטה כלל.

גמרא

אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רָאָה – הסתברו **לְרַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר** ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לחייבו, **בְּדִין אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וּשְׁנָאוֹ** במשנה (לעיל פא:) **בִּלְשׁוֹן** – בשם **חֲכָמִים**, שחכמים אומרים שם שאם שחט את הבהמה וולדה ביום אחד, והיתה שחיטת אחד מהם שחיטה שאינה ראויה, חייב מלקות. **וּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן** – וראה רבי את דברי רבי שמעון ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה **בְּדִין כִּסּוּי הַדָּם, וּשְׁנָאוֹ** כאן במשנתינו **בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים**, שחכמים סוברים השוחט שחיטה שאינה ראויה פטור מכיסוי הדם, והם דברי רבי שמעון הסובר ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה.

הגמרא מבררת את טעם מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון בדין אותו ואת בנו אם נוהג אפילו בשחיטה שאינה ראויה, ומתוך כך יתבאר מדוע הסכים רבי לדברי רבי מאיר. שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מה הוא טעמו **דְּרַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי**, רבי מאיר **גָּמַר** [–למד] **'שְׁחִיטָה' 'שְׁחִיטָה'** בגזירה שוה **מִשְּׁחוּטֵי חוּץ**, נאמר לשון שחיטה בפרשת אותו ואת בנו (ויקרא כב כח) 'וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד', ונאמר לשון שחיטה בקדשים ששחטם מחוץ לעזרה (ויקרא יז ג) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', **מַה הָתָם** בקדשים ששחטם מחוץ לעזרה, **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** היא, שהרי הם אסורים באכילה, ואף על פי כן **שְׁמָהּ שְׁחִיטָה** שהרי הכתוב חייב עליה כרת, **אַף הָכָא** – אף כאן בדין אותו ואת בנו **נַמִּי** [–גם], **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה**.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן** הסובר בדין אותו ואת בנו ששחיטה שאינה ראויה אין שמה שחיטה, **מַאי טַעְמָא** – מה טעמו. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי מַנִּי בַּר פַּטִּישׁ, גָּמַר** – למד בגזירה שוה ש'שחיטה' היא רק כאשר היא ראויה לאכילה **מִ'טְבֹחַ טָבַח וְהָכֵן'** (בראשית מג טז) הנאמר אצל יוסף, **מַה לְּהַלָּן** אצל יוסף לשון טביחה הנזכר שם, **שְׁחִיטָה רְאוּיָה** היא, שהרי אמר לממונה על ביתו 'וּטְבֹחַ טֶבַח וְהָכֵן כִּי אִתִּי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצָּהֳרָיִם', **אַף כָּאן** לשון שחיטה הנזכר בדין אותו ואת בנו **שְׁחִיטָה רְאוּיָה** היא.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי מֵאִיר נַמִּי לִיגְמַר מִ'טְבוֹחַ'** – ורבי מאיר גם הוא, שילמד מטביחה האמורה אצל יוסף, ומדוע הוא לומד משחיטת קדשים בחוץ. משיבה הגמרא: רבי מאיר סובר דָּנִין לשון **שְׁחִיטָה** מִלשון **שְׁחִיטָה**, **וְאֵין** דָּנִין לשון **שְׁחִיטָה** מִלשון **טְבִיחָה**.

מקשה הגמרא: **מַה נַּפְקָא מִינָּהּ** – מה החילוק אם נאמר לשון שחיטה או לשון טביחה, **הָא תָּנָא דְּבֵי** – הרי שנינו בבית מדרשו של **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל**, כתוב בפרשת נגעי בתים (ויקרא יד לט) **'וְשָׁב הַכֹּהֵן'**, וכתוב (שם יד מד) **'וּבָא הַכֹּהֵן'**, ודורשים זו **הֵיא שֶׁיָּבוֹא** זו **הֵיא בִּיאָה**, ליתן את האמור בתורה כששב הכהן לאמור בכתוב ובא הכהן,

המשך בעמוד קסט

רש"י

אלא ספק איש — ודוחה יום טוב גמור. **ורבי יוסי** — דלא חשיבא ליה הא פירכא — משום דאזיל לטעמיה, דאמר: אפילו אשה ודאית תקעה, ואף על גב דלא מיחייבא. אבל בכסוי, דאילו ידעינן דבהמה היא ביום טוב אסור לכסות, כוי — מספק לא מחללין עליה יום טוב. **סומכות רשות** — ואף על גב דלא מיחייבא, ולא אמרינן: עבודה עוברת בקדשים. והכא נמי, לא אמרינן: מחללת יום טוב היא. **ולמאי דקאמרי רבנן נמי** — דאשה אסורה לתקוע, וטומטום דספק הוא דוחה, אית ליה פירכא לתשובה שלהם! **מה לתקיעת שופר שכן ודאה דוחה שבת במקדש** — לפיכך ספיקה דוחה יום טוב בגבולין. **תאמר בכסוי** — שאין ודאו דוחה שבת כלל. **הא בשאר לילי נהגא** — בתמיה. **משנה** חיה ועוף הנסקלין — כגון שנרבעו ונגמר דינן ושחטן. **וחכמים פוטרין** — דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. ואף על גב דבכסוי שפיכה כתיבא, אפילו הכי — "אשר יאכל" כתיב [ויקרא יז]. וטעמיה דרבי מאיר מפרש בגמרא. **גמרא ראה רבי דבריו של רבי מאיר באותו ואת בנו** — דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לחייבו. **ושנאה בלשון חכמים** — כדתנן בה (חולין פא,ב): רבי שמעון פוטר וחכמים מחייבין. ובכסוי תנן: רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין. ולקמיה מפרש ואזיל מאי שנא דראה אלו כאן ואלו כאן. **מה להלן שחיטה ראויה** — כדכתיב (בראשית מג): "כי אתי יאכלו". **ושם הכהן ובא הכהן** — בנגעי בתים כתיב. וילפינן מינה גזירה שוה בתורת כהנים: נאמר "ושב הכהן", ונאמר "ובא הכהן", מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע — אף ביאה כו'. וכבר פירשתיה יפה בעירובין (ב"כיצד מעבירין") [ב"מי שהוציאוהו"] (נא,א). **בשחוטי חוץ** — כתיב (ויקרא יז): "דם שפך".

לא

תוספות

מה למילה שכן אינה נוהגת בלילות כבימים — ואם תאמר: כיון שאין הפירכא מעין קל וחומר, שתלוי בדחייה — נשים הפירכא בתוך הקל וחומר. כמו ב"כיצד הרגל" (בבא קמא כד,ב) דבעי למילף שיהא קרן ברשות הניזק משלם נזק שלם משן ורגל, ולא פרכינן: מה לשן ורגל שכן היזקו מצוי, משום שאין הפירכא מעין קל וחומר, דהוי מתשלומין! ויש לומר: דהתם סברא בעלמא היא, אבל חומרא וקולא דכתיבא, כמו שאינה נוהגת בלילות כבימים דהכא — פרכינן אף על גב דלא הוי מעין קל וחומר. וכן בפרק קמא דזבחים (י,א) דילף שוחט על מנת לזרוק שלא לשמו פסול מקל וחומר דשוחט על מנת לזרוק חוץ לזמנו. ופריך: מה לחוץ לזמנו שכן בכרת!

נשים סומכות רשות — היינו באקפויי ידא, כדאמר ב"אין דורשין" (חגיגה טז,ב), אבל בכל כחה — מודה רבי יוסי דאסור. ומייתי הכא, כי היכי דשרי רבי יוסי לסמוך לנשים באקפויי ידא, אף על גב דנראה כעבודה בקדשים — הכי נמי תקיעה, דליכא אלא איסורא דרבנן — שרי רבי יוסי בנשים.

דנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מטביחה — הקשה הרב רבינו נתן: דגבי תשלומי ארבעה וחמשה (בבא קמא עא,א) מחייבי רבנן בשחיטה שאינה ראויה, כגון שחט בשבת או לעבודה זרה, בטובח על ידי אחר, ובשוחט ונמצאת טרפה. והתם הוה ליה למילף טביחה מטביחה, ד"וטבחו" כתיב! ויש לומר: דהתם דנין טביחה בעבירה משחיטה דעבירה, ואין דנין טביחה דעבירה מטביחה דהיתר. והכא איצטריך למימר דנין שחיטה משחיטה, אפילו אם נמצאת הראשונה טרפה דהוי שחיטת היתר. אבל אם נמצאת השניה טרפה, שהיא שחיטת עבירה — לא היה צריך לטעמא דשחיטה משחיטה. אי נמי יש לומר: דנין דבר הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני, ולא מ"טבוח טבח והכן" שלא נאמר בסיני, ואף על גב דהוי טביחה מטביחה. והכא נמי מצי לשנויי הכי, אלא דבלאו הכי משני שפיר. ואם תאמר, דבריש פרק שני דיבמות (יז,ב) אמרינן: דנין "אחים" מ"אחים" ואין דנין "אחים" מ"אחיך", אף על גב ד"אחים" דבני יעקב לא נאמר בסיני! ויש לומר: דכיון דילפינן הכא דשמה שחיטה, תו אית לן למימר בכל דוכתי דשמה שחיטה. וליכא למימר דאדרבה, נילף טביחה מטביחה התם דלא שמה שחיטה, וכן נאמר בכל דוכתי. דהא כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי — אית לן למימר: דנין דבר הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני. אבל אי לאו דילפינן הכא שחיטה משחיטה — הוה ילפינן בארבעה וחמשה (בבא קמא עא,א) טביחה מטביחה אף על גב דלא נאמר בסיני, כדאיתא נמי ביבמות. ואם תאמר: ורבי מאיר, למה ליה למילף משחוטי חוץ? נילף מגופיה, דאותו ואת בנו נוהג בקדשים אף על גב דלאו שחיטה רואיה היא, דהא הוי מחוסר זמן! ויש לומר: דניחא ליה למילף משחוטי חוץ. משום דמגופיה — איכא למידחי, דלא אסר רחמנא אותו ואת בנו בקדשים אלא כשראשון קדשים ושני חולין, דשחיטה רואיה היא. **ואין** דנין חולין מקדשים — ומכל מקום בקדשים נמי פטר בשחיטה שאינה רואיה, משום דעיקר קרא דאותו ואת בנו בחולין כתיב. ותימה: דבפרק "תמיד נשחט" (פסחים סג,א) תנן, רבי שמעון אומר: השוחט פסח בארבעה עשר על החמץ, לשמו — חייב, שלא לשמו — פטור. ומפרש בקונטרס: משום דהוי פסול, ורבי שמעון לטעמיה, דאמר: שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. והשתא, התם הוה ליה למילף משחוטי חוץ דשמה שחיטה, דהויא קדשים מקדשים! **ורבי** שמעון אשר יאכל כתיב — אבל אם לא "אשר יאכל", מטביחה לא גמר, משום דלא דמי שפיכה לטביחה, כמו שחיטה לטביחה. הקשה הרב רבינו אליעזר ממי"ץ: אימא דהאי "אשר יאכל" אתא למעוטי אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים, בדדריש רבי שמעון מ"כל האוכל אשר יאכל" בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קא,ב) ובפרק "העור והרוטב" (לקמן קכט,א), ומרבינן אפילו עוף טמא, כיון דמותר בהנאה! ויש לומר: דהתם כתיב "מכל האוכל", דמרבה כל אוכל, אפילו אסור בהנאה, ואתא "אשר יאכל" למימר שיהא מותר בהנאה. אבל הכא לא כתיב "כל אשר יאכל", משמע: המותר לישראל לאכול.

אימא

אֶלָּא סָפֵק אִישׁ סָפֵק אִשָּׁה. וְרַבִּי יוֹסֵי לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: אִשָּׁה וַדָּאִית נַמִּי תָּקְעָה. דְּתַנְיָא: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין וְלֹא בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל סוֹמְכוֹת; רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: נָשִׁים סוֹמְכוֹת רְשׁוּת. אֲמַר רָבִינָא: וּלְמַאי דְּקָאָמְרִי רַבָּנַן, נַמִּי אִית לֵיהּ פִּירְכָא: מָה לִתְקִיעַת שׁוֹפָר - שֶׁכֵּן וַדָּאָה דּוֹחֶה שַׁבָּת בַּמִּקְדָּשׁ, תֹּאמַר בְּכִיסּוּי - דְּלֵיתֵיהּ כְּלָל! הֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי: מָה לְמִילָה, שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים. בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים הוּא דְּלָא נָהֲגָא, בְּשְׁאָר לֵילֵי נָהֲגָא? אֶלָּא, מָה לְמִילָה - שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים, תֹּאמַר בְּכִסּוּי - שֶׁנּוֹהֵג בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים! אָמַר רַבִּי אַבָּא: זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא אֵין עֲלֵיהֶן תְּשׁוּבָה, וְהֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִבִּי תְּשׁוּבָה. **מִשְׁנָה** הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵיפָה, וְהַשּׁוֹחֵט לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְהַשּׁוֹחֵט חוּלִּין בִּכְּנִים, וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, חַיָּה וְעוֹף הַנִּסְקָלִים - רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, הַנּוֹחֵר וְהַמְעַקֵּר - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. **גְּמָרָא** אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים, וּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכִסּוּי הַדָּם - וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: גְּמַר שְׁחִיטָה שְׁחִיטָה מִשְּׁחוּטֵי חוּץ, מַה הָתָם - שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, אַף הָכָא נַמִּי - שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ? מַה לְהַלָּן - שְׁחִיטָה רְאוּיָה, אַף כָּאן - שְׁחִיטָה רְאוּיָה. וְרַבִּי מֵאִיר נַמִּי, לִיגְמַר מִ"טְבוֹחַ טֶבַח וְהָכֵן"? - דָּנִין שְׁחִיטָה מִשְּׁחִיטָה, וְאֵין דָּנִין שְׁחִיטָה מִטְּבִיחָה. - מַה נָּפְקָא מִינָּהּ? הָא תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְשָׁב הַכֹּהֵן" "וּבָא הַכֹּהֵן" - זוֹ הִיא שִׁיבָה, זוֹ הִיא בִּיאָה! - הָנֵי מִילֵּי - הֵיכָא דְּלֵיכָּא דְּדָמֵי לֵיהּ, אֲבָל אִיכָּא דְּדָמֵי לֵיהּ - מִדְּדָמֵי לֵיהּ יָלְפִינַן. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן נַמִּי, לִיגְמַר מִשְּׁחוּטֵי חוּץ! - דָּנִין חוּלִּין מֵחוּלִּין, וְאֵין דָּנִין חוּלִּין מִקָּדָשִׁים. וְרַבִּי מֵאִיר: אַטּוּ אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּקָדָשִׁים מִי לָא נָהֲגִינַן? - הַיְינוּ דְּקָאָמַר רַבִּי חִיָּיא: רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר בְּכִסּוּי הַדָּם? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: גְּמַר שְׁפִיכָה שְׁפִיכָה מִשְּׁחוּטֵי חוּץ, מַה לְהַלָּן - שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, אַף כָּאן - שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה. - וְרַבִּי שִׁמְעוֹן: "אֲשֶׁר יֵאָכֵל" כְּתִיב. - וְרַבִּי מֵאִיר: הַהוּא לְמַעוּטֵי עוֹף טָמֵא הוּא דְּאָתָא. - וְרַבִּי שִׁמְעוֹן: עוֹף טָמֵא מַאי טַעְמָא - דְּלָאו בַּר אֲכִילָה הוּא, טְרֵפָה נַמִּי - לָאו בַּר אֲכִילָה הוּא. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא: רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכִסּוּי הַדָּם, וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים. אָמַר רַבִּי אַבָּא:

לא

תוספות

אימא תהני ליה שחיטת אמו — דוקא נקט בן תשעה חי. אבל מת או בן שמונה — פשיטא דהוי ירך אמו שהיא טרפה. ואף על גב דאמר ב"אלו טרפות" (חולין נח,א) דולד טרפה לא הוי ירך אמו — היינו לפי שהוא חי ואין חיותו תלוי באמו. ואם תאמר: והיכי סלקא דעתך דמשום דרבי סבר לה כרבי מאיר באותו ואת בנו, דתיהני ליה שחיטת אמו? הא בבסוף הדם סבר לה כרבי שמעון! ויש לומר: דבכל מילי סבר לה כרבי מאיר, דאשבחנא ב"מרובה" (בבא קמא ע,א) דסתם לן כרבי מאיר בתשלומי ארבעה וחמשה. **פשיטא** דאמר רב יהודה וכי ימות מן הבהמה כו' — והא דלא מייתי מתניתין ד"בהמה המקשה" (חולין עב,ב): לא, אם טיהרה שחיטת טרפה אותה כו' — משום דהוה מצי למיפרך: בן שמונה חי יוכיח. **סלקא** דעתך אמינא האיל ואמר רבי שמעון מותר בהנאה — לא מצי למינקט: שוחט טרפה, והיא אותו ואת בנו. וסלקא דעתך אמינא, דכיון דפטור הוא — לאו שחיטה היא כלל, ולא מיטהרה מידי נבלה. דאיבא למימר דלענין שוחט הוא דלא הויא שחיטה, אבל לענין גופה הויא שחיטה. לכך מייתי ראיה, דאף לענין גופה, שתחשב חולין בעזרה לאסור בהנאה — לא הויא שחיטה.

אין והתנן רבי שמעון אומר כו' — משנה היא בפרק בתרא דתמורה (לג,ב). וממתניתין דהכא דפטרינן חולין בעזרה מכסוי לא מייתי, משום דלא נזכר בה רבי שמעון, אלא: "וחכמים פוטרים", ורבי קתני לה. אבל ממתניתין ד"מרובה" (בבא קמא ע,א) דפטר רבי שמעון חולין בעזרה מארבעה וחמשה הוה מצי למידק, דאי לא הויא דאורייתא — הוה חייב, כדמוכח התם בגמרא (עב,ב). שמא הכא בעי לאוכוחי דאסור בהנאה, והכי קאמר: מכלל דסבר רבי שמעון דחולין בעזרה אסורים בהנאה דאורייתא. לכך לא מייתי ההיא ד"מרובה" (שם ע,א) דמהתם לא הוה מצי למידק איסור הנאה, אלא איסור אכילה. ואם תאמר: ומאי קשה ליה, דקא מתמה: וסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא? ויש לומר: משום דאיבא ברייתא ב"האיש מקדש" (קדושין נח,א) דקאמר רבי שמעון דהמקדש בחולין שנשחטו בעזרה — מקודשת, ומכח ההיא דמייתי מוקי התם בטרפה. ואין נראה, דאם כן הוה ליה לאתויי הכא ההיא ברייתא ולאוקמי בטרפה, כדמוקי התם. ונראה לרבינו תם: דקשיא ליה הך מתניתין גופה דמייתי, דקתני: וכן חיה — משמע דחיה הוי דרבנן, מדקתני "וכן", ואם כן בהמה נמי דרבנן. וקתני "וכן" משום דגזרינן חיה אטו בהמה, דאי מדאורייתא — חיה נמי דאורייתא, ומאי "וכן"? ומשני: אין, והתנן. כלומר, ומטונך, דמההיא גופה יש לדקדק שהיא דאורייתא, דאי דרבנן — הוי חיה גזירה לגזירה.

היינו דגזרינן חיה אטו בהמה — ב"האיש מקדש" (קדושין נח,א) מייתי נמי מהך מתניתין דסבר רבי שמעון דחולין בעזרה דאורייתא, ואין מאריך שם כמו כאן. ופירש בקונטרס דדייק מדהויא בשריפה, דאי דרבנן — לא הויה טעון שריפה. ואי אפשר לומר כן, דבהדיא מדקדק כאן מכח חיה. ואם תאמר: דהכא משמע דאפילו הויא דאורייתא — הויא חיה דרבנן. והתם מייתי קרא לאסור בהמה חיה ועוף! ויש לומר: דרבי שמעון פליג אההיא ברייתא. ועוד יש לומר: דלא פליגי. ונפרש כאן כפירוש הקונטרס דהתם, ואשריפה קאי הכא. דאי אמרת בשלמא דאורייתא, בין בהמה ובין חיה ועוף — היינו דגזרינן הכא בחיה שריפה אטו בהמה, אף על גב דבהמה גופה לא הויא בשריפה, אלא גזירה אטו קדשים שיצאו לחוץ שהם בשריפה. ובחיה ליכא למטעי אטו קדשים, ולא חשיבא גזירה לגזירה, כיון דאסירא מיהא דאורייתא, והויא כולה חדא גזירה. אבל אי דרבנן, אמאי חיה בשריפה?

רש"י

לא לכל אמר רבי מאיר — לא לכל הדברים אמר רבי מאיר שמה שחיטה, כדמפרש, דמודי רבי מאיר שאינה מתירתה באכילה. ולקמן פריך: פשיטא! **בן תשעה חי** — דלאו ירך אמו הוא כולי האי, ולענין שחיטה משתרי בשחיטת האם. **סלקא דעתך אמינא** — האי נמי נשתרי בשחיטת הטרפה. **קא משמע לן** — דאינה מתירתה, ובעי למשחטיה. ושחיטת עצמו מתירתו, כדקיימא לן (חולין עד,א) דארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא בבן תשעה חי. **והא אמר רבי מאיר** — בפרק "בהמה המקשה" (שם עמוד א). **בן פקועה** — אפילו היא כשרה, טעון שחיטה! **לא צריכא** — הא דרבי אבא, אלא משום דרבי סבר לה כרבי מאיר באותו ואת בנו כדאמר לעיל. **וסבר לה כרבנן** — בבן פקועה, דלא שמעינן ליה דפליג. מהו דתימא: כיון דבן תשעה הוא, ושחיטת עצמו מתירתו אפילו לרבי שמעון, כדקיימא לן בפרק "בהמה המקשה" (שם): ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא, הילכך לאו ירך אמו הוא לאיתסורי משום טרפות דידה. ואימא: לרבי דסבר ליה כרבי מאיר, תהני ליה שחיטת אמו, ולא ליבעי למשחטיה דהא שחוטה היא, קא משמע לן. **את הטרפה** — כגון נחתכו רגליה, טרפות הניכר. **ונמצאת טרפה** — בבני מעיין. **מתיר בהנאה** — דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, ולא קרינא בהו חולין שנשחטו בעזרה. דזביחה כתיב בהו (דברים יב): "כי ירחק... וזבחת" — בריחוק מקום אתה זובח כו' (קדושין נז,ב). **וסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא** — מ"וזבחת" כדפרשינן, דקבעי שחיטה ראויה. דאי רבנן, וטעמא דאסירי משום דמאן דחזי דנשחטו בפנים סבר קדשים נינהו, וחזי דקאכלי להו בחוץ, ואתי למשרי אכילת קדשים בחוץ — מה לי ראויה ומה לי אינה ראויה? הא אתי לאתהנויי מקדשים פסולים! **אין והתנן** — בניחותא. **וכן חיה** — אף על גב דכולי עלמא ידעי דלאו קדשים נינהו. היינו דגזרינן חיה **אטו בהמה** — אטו סיפא נקט האי לישנא, דהא ודאי מהיכא דאיתרבי בהמה בקדשים איתרבי חיה. והכי קאמר: אפילו לא כתיב, בדין הוא דנגזור. **יאניבא** — תולעת האוכלת פשתן, טיי"ש בלעז. **על כוביתא דמיא** — מי המשרה שהפשתן שם. **דמורח דמא** — ירחץ התולעת ויברח, ששונא הוא לדם עוף. **והיכי עביד הכי** — דלא מכסי ליה. **וצריך לדם** — כגון זה. **חייב לכסות** — ולא יעשה ממנו צרכיו. **כיצד הוא עושה** — ויהא פטור מן הכסוי. **נוחרו** — חונקו. **עוקרו** — עוקר סימנים. **צא טרוף** — עשהו תחלה טרפה ואחר כך שחוט, דתיהוי שחיטה שאינה ראויה. **צא טרוף אמר ליה** — רבי לרבי חייא. **זו היא שחיטתו** — וצריך כסוי. **כאשר צויתיך** — מכלל שנצטוה בעל פה הלכות שחיטה, שהרי בתורה לא מצינו שצוהו.

לא לַכֹּל אָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין מַתִּירָתָהּ בַּאֲכִילָה; וְלֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁמְּטַהַרְתָּהּ מִידֵי נְבֵלָה. אָמַר מָר: לֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין מַתִּירָתָהּ בַּאֲכִילָה. פְּשִׁיטָא! טְרֵפָה בִּשְׁחִיטָה מִי מִישְׁתַּרְיָא? - לָא צְרִיכָא, לְשׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה וּמְצָא בָהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמְינָא: הוֹאִיל דְּאָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה - תְּהֵנֵי לֵיהּ שְׁחִיטַת אִמּוֹ, וְלָא לִיבְּעֵי שְׁחִיטָה, קָמַשְׁמַע לָן. - וְתִסְבְּרָא? וְהָאָמַר רַבִּי מֵאִיר: בֶּן פְּקוּעָה טָעוּן שְׁחִיטָה! - לָא צְרִיכָא, דְּרַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר, וְסָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן; סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר - דְּאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, וְסָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן - דְּאָמְרִי: שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ; כֵּיוָן דְּאָמוּר רַבָּנַן: שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ - תְּהֵנֵי לֵיהּ שְׁחִיטַת אִמּוֹ, וְלָא לִיבְּעֵי שְׁחִיטָה, קָא מַשְׁמַע לָן. "וְלֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁמְּטַהַרְתָּהּ מִידֵי נְבֵלָה". פְּשִׁיטָא! דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה" - מִקְצָת בְּהֵמָה מְטַמְּאָה, וּמִקְצָת בְּהֵמָה אֵינָהּ מְטַמְּאָה, וְאֵי זוֹ - זוֹ טְרֵפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ! - לָא צְרִיכָא, לְשׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְהִיא חוּלִּין בָּעֲזָרָה. דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵיפָה, זֶה וְזֶה חוּלִּין בָּעֲזָרָה - רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בַּהֲנָאָה, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמְינָא: הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מוּתָּר בַּהֲנָאָה - אַלְמָא לָאו שְׁחִיטָה הִיא כְּלָל, אֵימָא: מִידֵי נְבֵלָה נָמֵי לָא מְטַהַרְהּ, קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבָּיֵי: וְסָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חוּלִּין בָּעֲזָרָה דְּאוֹרַיְיתָא הִיא? אָמַר לֵיהּ: אִין. וְהָתְנַן, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה יִשָּׂרְפוּ בָּאֵשׁ, וְכֵן חַיָּה שֶׁנִּשְׁחֲטָה בָּעֲזָרָה; אִי אָמַרְתְּ בִּשְׁלָמָא דְּאוֹרַיְיתָא - הַיְינוּ דְּגָזְרִינַן חַיָּה אַטּוּ בְּהֵמָה. אֶלָּא אִי אָמַרְתְּ דְּרַבָּנַן, בְּהֵמָה מַאי טַעְמָא - דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכַל קָדָשִׁים בַּחוּץ; הִיא גּוּפָהּ גְּזֵרָה, וַאֲנַן נֵיקוּם וְנִגְזוֹר גְּזֵירָה לִגְזֵירָה? רַבִּי חִיָּיא נָפֵל לֵיהּ יָאנִיבָא בְּכִיתָנֵיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי, אָמַר לֵיהּ: שְׁקוֹל עוֹפָא וּשְׁחוֹט עַל בּוּכִיתָא דְּמַיָּא, דְּמוֹרַח דְּמָא וְשָׁבֵיק לֵיהּ. הֵיכִי עֲבִיד הָכִי? וְהָתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט וְצָרִיךְ לְדָם - חַייָב לְכַסּוֹת, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? אוֹ נוֹחֲרוֹ אוֹ עוֹקְרוֹ! כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: "צֵא טְרוֹף" אָמַר לֵיהּ. כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר: "צֵא נְחוֹר" אָמַר לֵיהּ. לְמַאן דְּאָמַר: "צֵא טְרוֹף", מַאי טַעְמָא לָא אָמַר: "צֵא נְחוֹר"? וְכִי תֵּימָא, קָסָבַר: אֵין שְׁחִיטָה לָעוֹף מִן הַתּוֹרָה, וּנְחִירָתוֹ זוֹ הִיא שְׁחִיטָתוֹ; וְהָתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: "כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ" - מְלַמֵּד שֶׁנִּצְטַוָּה מֹשֶׁה עַל הַוֵּשֶׁט וְעַל הַקָּנֶה, וְעַל רוֹב אֶחָד בָּעוֹף וְעַל רוֹב שְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה! -

לא

לא לכל אמר רבי מאיר, ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, אלא מודה רבי מאיר שאין שחיטה שאינה ראויה מתירתה באכילה, ולא לכל אמר רבי שמעון, ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, אלא מודה רבי שמעון שמטהרתה מידי טומאת נבלה.

הגמרא מבררת את דברי רבי אבא: אמר מר – רבי אבא, לא לכל אמר רבי מאיר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, מודה רבי מאיר שאין מתירתה באכילה. מקשה הגמרא: פשיטא, וכי טרפה בשחיטה מי מישתרייא – האם ניתרת בשחיטה. מתרצת הגמרא: לא צריכא דברי רבי אבא אלא לשוחט את הטרפה ומצא בה ולד בן ט' חודשי עיבור חי, סלקא דעתך אמינא הואיל דאמר רבי מאיר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, תהני ליה – תועיל לו לולד שחיטת אמו הטרפה, ולא ליבעי – ולא יצטרך שחיטה בעצמו, קמשמע לן רבי אבא שאף לדעת רבי מאיר לא הועילה לו שחיטת אמו, וצריך לשוחטו בעצמו.

מקשה הגמרא: ותסברא שלרבי מאיר תועיל לולד זה שחיטת אמו, והאמר רבי מאיר במשנה (לעיל עד.) בן פקועה – בהמה שבקעו את בטנה אחר שחיטתה ונמצא בה ולד בן תשעה חודשים חי, הרי הוא טעון שחיטה בעצמו, ואינו ניתר בשחיטת אמו, ואם כן ודאי רבי מאיר אינו סובר שולד זה שאמו טריפה יהיה ניתר בשחיטת אמו. מתרצת הגמרא: לא צריכא רבי אבא להשמיענו שלא תועיל לו שחיטת אמו, אלא לדעת רבי, משום דרבי סבר לה בדבר אחד כרבי מאיר וסבר לה בדבר אחר כרבנן, וכלומר, לגבי דין שחיטה שאינה ראויה, סבר לה כרבי מאיר דאמר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ולגבי דין בן פקועה סבר לה כרבנן דאמרי במשנה (לעיל עד.) שחיטת אמו מטהרתו – מתירתו באכילה, ושלא כדעת רבי מאיר, וכיון דאמור רבנן שחיטת אמו מטהרתו, הייתי סבור שאף בולד שאמו טריפה, תהני ליה שחיטת אמו הטריפה, שאף שאינה מותרת באכילה מכל מקום שחיטה ראויה היא כרבי מאיר, ולא ליבעי שחיטה בעצמו, קא משמע לן רבי אבא שבולד שאמו טריפה אין הדין כך ואינו ניתר אלא בשחיטת עצמו.

הגמרא ממשיכה לברר את דברי רבי אבא. אמר רבי אבא: ולא לכל אמר רבי שמעון שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, מודה רבי שמעון שמטהרתה מידי נבלה.

מקשה הגמרא: פשיטא – וכי מה החידוש בדברי רבי אבא ששחיטה שאינה ראויה מטהרת מטומאת נבילה, והרי דבר פשוט הוא, דאמר רב יהודה אמר רב, ואמרי לה במתניתא תנא – ויש אומרים ששנו כן בברייתא, נאמר בפרשת טומאת נבילה (ויקרא יא לט) 'וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב', וממה שאמר הכתוב 'מן הבהמה' יש לדרוש מקצת בהמה מטמאה – מקצת מן הבהמות שמתו מטמאות ומקצת מן הבהמה אינה מטמאה – ומקצת מן הבהמות שמתו אינן מטמאות, ואי זו היא הבהמה שאינה מטמאת במיתתה, זו טרפה ששחטה – בהמה שהיתה טריפה ושחטה, ולא מתה מעצמה. ומכאן שאף שחיטה שאינה ראויה, וכגון בטריפה שאין השחיטה מתירה את הבהמה באכילה, מכל מקום מועילה השחיטה לטהר את הבהמה שלא תטמא במיתתה. וקשה אם כן מה חידש רבי אבא בדבריו.

מתרצת הגמרא: לא צריכא דברי רבי אבא בשוחט טריפה סתם, שזה אכן דבר פשוט שהשחיטה מטהרת מטומאת נבילה, אלא דבריו הוצרכו לשוחט את הטרפה והיא בהמת חולין שהיא טריפה בעזרה, דתנא, השוחט את הטרפה – שחט בהמה וניכר שהיא טריפה, כגון שהיו רגליה חתוכות מן הארכובה ולמעלה, וכן השוחט את הבהמה ונמצאת טריפה אחר ששחט, כגון שנמצא נקב בבני מעיה, זה וזה שחטם כשהיו חולין בעזרה, רבי שמעון מתיר כהנא משום שבאיסור חולין בעזרה נאמר 'וזבחת' דהיינו שחיטה, וכיון ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, אין זו 'שחיטת חולין בעזרה' שאסרה תורה, וחכמים אוסרין בהנאה משום שסוברים ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ונמצא שוחט חולין בעזרה, וסלקא דעתך אמינא הואיל ואמר רבי שמעון מותר כהנא, אלמא [–מוכח] ששוחט טריפה בעזרה לאו שחיטה היא כלל, ואימא מידי נבלה נמי לא מטהרה – ותאמר אם כן שגם לא תטהר מידי נבילה והנוגע בה יטמא, קא משמע לן רבי אבא שמכל מקום חשובה שחיטה זו שחיטה לטהר מטומאת נבלה.

הגמרא מבררת את טעם איסור חולין שנשחטו בעזרה לדעת רבי שמעון: אמר ליה רב פפא לאביי, וסבר – וכי סובר רבי שמעון, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים, מדאורייתא היא.

אמר ליה אביי לרב פפא, אין – אכן סובר רבי שמעון שחולין שנשחטו בעזרה איסורם מן התורה הוא. והתנן – וראיה לכך ממה ששנינו במשנה (תמורה לג.), רבי שמעון אומר, חולין שנשחטו בעזרה ישרפו באש, וכן היה שנשחטה בעזרה – אף שאין מקריבין חיה בבית המקדש וכולם יודעים שאין זו מן הקדשים מכל מקום גזרו עליה חכמים שתשרף. ומדייק אביי בדברי המשנה, אי אמרת בשלמא – מובן הדבר אם תאמר שחולין שנשחטו בעזרה אסורים מדאורייתא, היינו דגזרינן איסור הנאה על חיה שנשחטה בעזרה אטו [–משום] בהמה, שכשם שבהמת חולין שנשחטה בעזרה אסורה בהנאה אף חיה [שלעולם היא חולין] שנשחטה בעזרה אסורה, אלא אי אמרת שחולין שנשחטו בעזרה אסורים מדרבנן, אם כן בהמה מאי טעמא – מה הוא הטעם שגזרו עליה איסור הנאה, דילמא אתי למיכל קדשים בחוץ – שמא יבוא לאכול בשר קדשים מחוץ למקום אכילתם, שכאשר יראה אדם אחר שבהמה זו נשחטה בעזרה יחשוב שהיא בהמת קדשים להקרבה ולא ידע שהיא בהמת חולין, וכשיראה שבשרה נאכל בחוץ יבוא להתיר אכילת קדשים בחוץ, היא גופה – היא עצמה [–בהמת חולין] גזרה, ואנן גיקום – ואנו נעמוד וגנזור גזירה לגזירה, ונאסור אף את החיה, והרי אין חכמים גוזרים גזירה לגזירה. אלא מכאן מוכח שאיסור שחיטת בהמת חולין בעזרה הוא מן התורה.

הגמרא מביאה מעשה שהיה לענין כיסוי הדם: רבי חייא, נפל ליה יאניקא [–תולעת האוכלת פשתן] בכיתניה – בפשתנו, שהיה במי המשרה. אתא לקמיה דרבי – בא רבי חייא לפני רבי וסיפר לו את אותו מעשה. אמר ליה רבי לרבי חייא, שקול עופא – קח עוף ושחוט על בוכיתא דמיא – ושחטהו על ביב מי המשרה ששם מונח הפשתן, דמורח דמא – התולעת תריח את דם העוף ושביק ליה – ומשום שהיא שונאת את ריח דם העוף תברח מן הפשתן.

מקשה הגמרא: היכי עביד הכי – כיצד עשה כן רבי חייא, ששחט את העוף והשתמש בדם ולא כיסהו, והתניא, השוחט חיה או עוף וצריך לדם להשתמש בו לאיזה צורך, חייב לכסות את הדם ואסור לו להשתמש בו, ואם רוצה להשתמש בדם כיצד יעשה ויפטר ממצות כיסוי הדם, או נוחרו – חונקו או עוקרו – עוקר את הקנה והושט שלו, ומשום שאינו הורגו בדרך שחיטה פטור ממצות כיסוי הדם. ואם כן קשה כיצד רבי חייא שחט את העוף והשתמש בדם ולא קיים מצות כיסוי.

מתרצת הגמרא: כי אתא – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר, לא אמר רבי לרבי חייא שחוט את העוף, אלא צא טרוף אמר ליה רבי לרבי חייא, וכלומר, עשהו תחילה טריפה קודם שתשחטהו כדי שתעשה שחיטתו שחיטה שאינה ראויה, שהרי אין העוף ראוי לאכילה אחר שחיטה זו משום שהוא טריפה, ולכך לא יהיה חייב במצות כיסוי הדם.

תירוץ אחר מתרצת הגמרא: כי אתא רבין אמר, צא נחור אמר ליה רבי לרבי חייא. ונחירה אינה חשובה שחיטה ולכך פטור בה מכיסוי הדם.

הגמרא מבררת את דברי רב דימי ורבין ומה הטעם שכל אחד פירש את דברי רבי באופן אחר: למאן דאמר – לפי רב דימי שתירץ שרבי אמר לרבי חייא צא טרוף, מאי טעמא – מה הטעם שרבי לא אמר לו צא נחור.

הגמרא מנסה ליישב: וכי תימא משום דקסבר רבי אין חיוב שחיטה לעוף מן התורה, ונחירתו זו היא שחיטתו – ואם נחרו הרי הוא

משיבה הגמרא: **לֹא מִיבַּעְיָא קָאָמַר** – מה שתירץ רב דימי ׳צא טרוף׳, לא היה זה אלא בדרך ׳אין צריך לומר׳, וכלומר, **לֹא מִיבַּעְיָא בְּצֵא נְחוֹר דְּנחירה לָאו שְׁחִיטָה הִיא כְּלָל** ולכן פטור מכיסוי, **אֲבָל בְּצֵא טְרוּף אִימָא** – תאמר שגם **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** לאכילה **שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, וְלִיבְּעֵי** – ויוצרך הדם **כִּסּוּי, קָא מַשְׁמַע לָן** רב דימי **כְּדְרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא** (לעיל פה.) שרבי סובר לגבי כיסוי הדם ששחיטה שאינה ראויה אין שמה שחיטה ופטורה מכיסוי.

שואלת הגמרא: **וְלִמַּאן דְּאָמַר** [–רבין] שרבי אמר **צֵא נְחוֹר, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר לוֹ צֵא טְרוּף. וְכִי תֵּימָא** משום **דְּקָסְבַר** רבי **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה,** ולכך אפילו אם היה רבי חייא מטריף את העוף קודם שחיטתו, היה מתחייב בכיסוי, **וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רָאָה רַבִּי דִּבְרֵיו שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכִסּוּי הַדָּם** ששחיטה שאינה ראויה אין שמה שחיטה **וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים,** הרי שלדעת רבי השוחט עוף שהוא טרף אינו חייב בכיסוי. משיבה הגמרא: **לֹא מִיבַּעְיָא קָאָמַר, לֹא מִיבַּעְיָא** שאם אמר לו **צֵא טְרוּף** שפטור מכיסוי משום **דְּשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, אֲבָל בְּצֵא נְחוֹר, אֵימָא** – נאמר שלדעת רבי אין מצות השְׁחִיטָה לְעוֹף מִן הַתּוֹרָה, **וּנְחִירָתוֹ זוֹ הִיא שְׁחִיטָתוֹ, וְלִיבְּעֵי כִּסּוּי, קָא מַשְׁמַע לָן** רבין שאף ב׳צא נחור׳ פטור מכיסוי הדם, משום שסובר רבי ששחיטת העוף מצוה מן התורה ונדרשת מ׳כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ׳ כמו שהתבאר לעיל (פה:).

הגמרא מבררת איך יתכן שנפלה תולעת בפשתנו של רבי חייא: **וּמִי נָפַל לֵיהּ יַאנִיבָא בְּכִיתְּנֵיהּ** – וכי יתכן שנפל לרבי חייא תולעת בפשתנו, **וְהָאָמַר רָבִין בַּר אַבָּא, וְאָמְרֵי לָהּ** [–ויש אומרים] **שֶׁאָמַר** כן **רַבִּי אֶבְיָן בַּר שְׁבָא, מִשֶּׁעָלוּ מִבְּנֵי הַגּוֹלָה** שבבבל שהיו חסידים לארץ ישראל, **פָּסְקוּ** מלהיות בארץ ישראל **חֲזִיקִין** הנוצצים בשמים, **וְהַזְּעוֹת** – וזעזועי הארץ ורעידותיה, **וְהָרוּחוֹת** הסוערות, **וְקוֹל הָרְעָמִים** הנשמע מהעננים, שכל אלו הן לקללה, **וְלֹא הֶחֱמִיץ יֵינָם וְלֹא לָקָה פִּשְׁתָּנָם** של בני ארץ ישראל, **וְנָתְנוּ חֲכָמִים עֵינֵיהֶם בְּרִבִּי חִיָּא וּבָנָיו שעלו מבבל,** שבזכותם באה טובה זו. ואם כן שבזכותו של רבי חייא לא לקה פשתנם של ישראל, כיצד יתכן שנפלה תולעת בפשתנו שלו. מיישבת הגמרא: **כִּי מְהַנְיָא זְכוּתֵיהוּ** – מה שמועילה זכותם של הצדיקים, היא **אַעֲלְמָא** – על אנשים אחרים, אבל **אַדִּידְהוּ** – על עצמם **לֹא,** ולכן לא הועילה זכותם של רבי חייא ובניו להציל את פשתנו. **וּכְדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּכָל יוֹם וְיוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת, כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ נִיזּוֹן בִּשְׁבִיל חֲנִינָא בְּנִי, וַחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חֲרוּבִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת** – כל העולם אינו ניזון אלא בזכותו של החנא רבי חנינא בן דוסא אך רבי חנינא בן דוסא עצמו מתפרנס בצער ובצמצום, עד שאין לו אלא קב חרובין לשבוע שלם, הרי שזכותם של הצדיקים מועילה לאחרים אבל להם עצמם בעולם הזה לא.

משנה

משנתינו עוסקת בדין כיסוי הדם אחר שחיטת חרש שוטה וקטן, ומתוך כך תבאר גם דין שחיטת חרש שוטה וקטן לענין איסור שחיטת האם וולדה ביום אחד: **חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ** חיה או עוף, **וַאֲחֵרִים** עומדים על גביהם **וְרוֹאִין אוֹתָם** שהם שוחטים כראוי, אם לא כיסו את הדם, הרואה את דם השחיטה מגולה **חַיָּב לְכַסּוֹת,** שהרי שחיטתם שחיטה כשירה. ואם שחטו החרש שוטה וקטן, **בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן,** ולא היו אחרים רואים את שחיטתם, הרואה את דם השחיטה מגולה **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת,** משום ששחיטתם נחשבת כנבילה גמורה.

וְכֵן הדין **לְעִנְיַן** איסור שחיטת **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** ביום אחד, שחרש שוטה וקטן **שֶׁשָּׁחֲטוּ וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן, אָסוּר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶם** את הולד או אמו של זה שנשחט, הואיל ושחיטה כשירה היא. ואם שחטו החרש שוטה וקטן **בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן, רַבִּי מֵאִיר מַתִּיר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶן, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. וּמוֹדִים** חכמים לרבי מאיר, **שֶׁאִם שָׁחַט** אחריהם את הולד או אמו של זה שנשחט, **שֶׁאֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים** – אינו לוקה ארבעים מלקות, משום שספק אם עבר איסור.

גמרא

שנינו במשנה שחכמים אוסרים באותו ואת בנו, הגמרא מבררת את דעתם בכיסוי הדם. שואלת הגמרא: **וְרַבָּנָן** שאוסרים משום אותו ואת בנו לשחוט את האם או הולד של שחיטת החרש שוטה וקטן משום שסוברים ששחיטתם ספק שמא היא נעשית כראוי, **מַאי שְׁנָא רֵישָׁא** בדין כיסוי הדם אחר שחיטת החרש שוטה וקטן **דְּלֹא פְּלִיגֵי** רבנן על רבי מאיר, **וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא דְּפְלִיגֵי** ואסרו לשחוט מספק. משיבה הגמרא: הטעם שלא חלקו חכמים **בְּרֵישָׁא** ואמרו שצריך לכסות את הדם, משום **דְּאִי אַמְרִינָן שְׁחַיְּבִין לְכַסּוֹת, אָמְרֵי הרואים שְׁחִיטָה מְעַלְּיֵתָא הִיא** – ששחיטתם שחיטה כשירה **וְאָתֵי לְמֵיכַל מִשְּׁחִיטָתָן** – ויבואו לאכול משחיטתם בטעות.

מקשה הגמרא: **סֵיפָא נַמִּי** בדין אותו ואת בנו **כֵּיוָן דְּקָאָמְרֵי רַבָּנָן שֶׁאָסוּר לִשְׁחוֹט** את האם או את ולדה **אַחֲרֵיהֶם, אָמְרֵי הרואים שְׁחִיטָה מְעַלְּיֵתָא הִיא, וְאָתֵי לְמֵיכַל מִשְּׁחִיטָתָן.** מתרצת הגמרא: **בְּסֵיפָא** אין לחוש כך, משום שהרואים **אָמְרֵי** שהטעם שאותו אדם נמנע מלשחוט אחרי החרש שוטה וקטן אינו משום איסור אותו ואת בנו אלא **כִּשְׁרָא דְּלֹא קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ** – משום שאינו צריך לאכילת בשר.

מקשה הגמרא: **רֵישָׁא נַמִּי אָמְרֵי הרואים, לְנַקֵּר חֲצִירוֹ** – לנקות את החצר מן הדם **הוּא צָרִיךְ** ולכך הוא מכסה את הדם בעפר, ונחייבו בכיסוי. מתרצת הגמרא: **שָׁחַט בְּאַשְׁפָּה** שהוא מקום זבל ולכלוך שאין אדם דואג לנקותו **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – וכי מאיזה טעם יש לומר שהוא מכסה את הדם בעפר אם לא משום מצות כיסוי הדם. וכן **בָּא לִיפָּלֵךְ** – לשאול בבית דין שראה ששחטו חרש שוטה וקטן והניחו את הדם מגולה אם הוא צריך לכסות, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – וכי מה יחשוב אותו אדם בלבו, מה הטעם שחייבוהו בית דין לכסות את הדם הרי ודאי חייבוהו משום ששחיטתם כשירה ויבוא להתיר לאכול משחיטתם. ולכן לא חילקו חכמים ומודים לרבי מאיר בכל ענין שאין צריך לכסות.

חוזרת הגמרא ומקשה על התרצן עצמו: **וְלִיטַעְמֵיךְ** – ולשיטתך שיש לחוש לאותו אדם שיבוא לבית דין לימלך, **סֵיפָא נַמִּי** בדין אותו ואת בנו **בָּא לִיפָּלֵךְ מַאי אִיכָּא לְמֵימַר,** והרי גם בזה אם יאמרו לו שאסור לשחוט יש לחוש שיאכל משחיטתם.

הגמרא חוזרת בה ומפרשת באופן אחר: **אֶלָּא** ודאי חכמים לא חששו לכך, **וְרַבָּנָן אַבּוּלָּה מִילְּתָא פְּלִיגִי,** גם על דין הרישא וסוברים שצריך לכסות את הדם מספק, **וְנָטְרֵי לֵיהּ** – והניחו לו **לְרַבִּי מֵאִיר עַד דְּמַסְּיֵיק לָהּ לְמִילְּתָא** – עד שסיים את דבריו **וַהֲדַר פְּלִיגֵי עֵילְוֵיהּ** – ולאחר שסיים חלקו על דבריו אף על מה שאמר בתחילה בדין כיסוי הדם.

הגמרא מבררת את טעמו של רבי מאיר. שואלת הגמרא: **כִּשְׁלָמָא רַבָּנָן** שאסרו לשחוט אחר שחיטת החרש שוטה וקטן את האם או ולדה, משום שהוא ספק **וְלִחוּמְרָא, אֶלָּא רַבִּי מֵאִיר, מַאי טַעְמָא** אינו מחמיר מספק. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְחַיֵּב הָיָה רַבִּי מֵאִיר** מלקות **עַל** האוכל **מִשְּׁחִיטָתָן** של החרש שוטה וקטן **מִשּׁוּם** איסור **נְבֵלָה,** ולכן מתיר לשחוט את האם או ולדה אחר שחיטת החרש שוטה וקטן, שהרי שחיטתם נבילה.

מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** דרבי מאיר ששחיטת החרש שוטה וקטן ודאי נבילה היא. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי אַמִּי, הוֹאִיל וְרוֹב מַעֲשֵׂיהֶן** של החרש שוטה וקטן **מְקוּלְקָלִים** ואינם נעשים כשורה, ולכך רבי מאיר מחייב את האוכל מבשר שחיטתם כדין האוכל נבילה.

הגמרא מבררת את דברי רבי אמי: **אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, וְאָמְרֵי לָהּ** [–ויש שאמרו] ששאל כן **רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פַּפָּא, מַאי אִירְיָא** – מדוע נקט רבי אמי דווקא את הטעם **מִפְּנֵי שרוֹב** מעשיהם מקולקלים, והרי **אֲפִילּוּ** אם **מִיעוּט**

רש"י

לא מיבעיא קאמר — רב דימי מודה הוא בנחירה דלא בעי כסוי. אלא הכי אמר רב דימי, דב"צא טרוף" סגיא, וכל שכן ב"צא נחור". **אימא זו היא שחיטתו** — קא משמע לן: "צא נחור". ורבי לטעמיה, דאמר: יש שחיטה לעוף, מ"באשר צויתיך". **ומי נפל יאניבא בכיתניה** — דרבי חייא. **בני הגולה** — לאו אנשי כנסת הגדולה קאמר, אלא בהנך דורות אחרונים קאמר, שהתחילו ללקות בני ארץ ישראל ביינם ופשתנם מפני שנתקלקלו דורות, ומשעלו מבני בבל לכאן שהיו חסידים, פסקו כאן הזועות. **ונתנו חכמים עיניהם ברבי חייא ובניו** — שבזכותם באתה טובה זאת. רבי חייא ובניו מבבל עלו, כדאמרינן בשילהי פרק קמא דסוכה (כ,א). **זיקים וזועות ורעמים ורוחות** — מפרש בברכות ב"הרואה" (נט,א) דכולן לקללה. **זועות** — הארץ מזדעזעת. **רוחות** — זעפא, אשטרובי"ל. **כדרב יהודה** — דאמר: זכותא דצדיקי לאחריני מהני ולא לדידהו בהאי עלמא. **חנינא בני** — הוא רבי חנינא בן דוסא, ובימיו היה קול זה יוצא. **די [לו] בקב חרובין** — מתפרנס בצער ובצמצום. **משנה ואחרים רואין אותן** — דאמרן בריש מכילתין (חולין ב,א) דשחיטתן כשרה — אותן אחרים חייבין לכסות, כדתנן לקמן (חולין פז,א): שחט ולא כסה, וראהו אחר — חייב לכסות. **פטור מלכסות** — וטעמא מפרש בגמרא, דרבי מאיר חשיב ליה כנבלה גמורה. **וחכמים אוסרין** — שמא יפה שחטו, והויא לה שחיטה מעליתא. **שאינו סופג** — דהתראת ספק היא. **גמרא מאי שנא רישא דלא פליגי** — ולידחייבו לכסות מספק! **סיפא אמרי בשרא הוא דלא מכעיא ליה** — הרואה שאין שוחטין בנו אחריו, אין מבין משמשם אותו ואת בנו הוא, אלא אומר: אינו צריך לבשר. **רישא נמי** — לידחייבוהו לרואה לכסות מספק, ואפילו הכי לא אתי למיכל מיניה, דאמרי: כסוי זה אינו אלא כדי לנקר חצרו! הכי גרסינן: **שחט באשפה מאי איכא למימר** — שחט באשפה, הכל יודעים שהכסוי לאו לנקר הוא. **אם בא לימלך** — לבית דין, הרואה ששחטו והדם מגולה, ואמר: כלום אני חייב לכסות? ואנו אומרים לו: כסה — אומר בלבו שהיא שחיטה, ואתי למיכל. **סיפא נמי בא לימלך** — מה אני לשחוט אחריהם את בנו ואנו? אומרים לו: אסור — הוא סבור שהיא שחיטה. **אלא רבנן** — לאו להכי חיישי, ובריש נמי פליגי. **לחומרא** — במלתא דספיקא אזלינן לחומרא. **מחייב** — מלקות, דסבירא ליה: ודאי נבלה היא, והאוכלה לוקה. **מאי איריא רוב אפילו מיעוט** — מעשיהם מקולקלין ורובן מתוקנין, הוה פשיטא לן דנבלה היא לרבי מאיר, דהא שמעינן ליה דחייש למיעוטא. וסמוך מיעוטא לחזקה, שבהמה זו בחזקת איסור אבר מן החי היתה עומדת, ולא נודע לך שנשחטה. **ואיתרע ליה רובא** — תקון מעשיהם. **דתנן** — כי האי גוונא. **שדרכו של תינוק לטפח** — ידיו באשפות ששרצים מצויים שם, וטימא את העיסה, שאנו רואין שנגע בה. ואיתרע

תוספות

סיפא נמי כיון דאמרי רבנן אסור לשחוט אחריהם אמרי שחיטה מעלייתא היא — תימה: דמשום גזירה דלמא אתי למיכל נבלה, יש לי להתיר לאו דאותו ואת בנו מספק? מה לי לאו דאותו ואת בנו ומה לי לאו דנבלה? ולא דמי לרישא דפטרינן לכסות מספק, דשב ואל תעשה בעלמא הוא, ודלמא אתי למיכל! ויש לומר: דאי לאו דרוב מעשיהם מקולקלים — לא היו פוטרים מלכסות משום גזרה דלמא אתי למיכל. אלא שלא נחמיר להטעין כסוי אמרינן דפטור, משום דדלמא אתי למיכל. וכיון דרוב מעשיהם מקולקלין — יש לנו להתיר נמי לשחוט אחריהם, דלמא אתי למיכל.

מאי טעמא דרבי מאיר הואיל ורוב מעשיהן מקולקלין — הקשה הרב רבינו שמואל מוורדין: ורבנן, מאי טעמייהו? אם רוב מעשיהם מתוקנין, אם כן יהא מותר לאכול משחיטתם! ועוד, השוחט אחריהם אמאי אינו סופג ארבעים? ואי פלגא ופלגא, אם סמוך פלגא דמקולקלין לחזקה דעומד בחזקת איסור, ואיתרע ליה מחצה דמתוקנים — אם כן יהא מותר לשחוט אחריהם, וגם יתחייבו על שחיטתן משום נבלה! ויש לומר: דמספקא להו לרבנן אי רוב מעשיהם מקולקלין אי רוב מעשיהם מתוקנין, והשתא לא מהניא חזקה מידי. ולרבי מאיר, פשיטא ליה דרוב מעשיהם מקולקלין. ואם תאמר: ואף על גב דרוב מעשיהם מקולקלין, מכל מקום, רבי מאיר כיון דחייש למיעוטא — אמאי לקי משום נבלה, ואמאי מותר לשחוט אחריהם? ויש לומר: דסמוך חזקה לרוב מקולקלין, והוה ליה מיעוטא דמתוקנין מיעוטא דמיעוטא, ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש רבי מאיר.

רוב תינוקות מטפחים — פירש בקונטרס: מטפחים באשפות. אבל בעיסה ודאי נגע, שהרי העיסה בידו. ורבינו תם מפרש דרוב תינוקות מטפחים בעיסה, דטיפוח שייך באוכלים ומשקין, כדאמרינן בעבודה זרה בפרק "רבי ישמעאל" (ס,ב): או שהיה מטפח על פי חבית. וכן איתא בירושלמי בהדיא: מפני שדרכו של תינוקות לטפח בעיסה. אבל תינוק — ודאי טמא, דסתם תינוקות ודאי טמאים, דאמרינן בתוספתא (דטהרות פרק ג) שסתם תינוקות טמאים מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותם. ורבי מאיר דמטהר — משום דאית לן למתלי באדם טהור שבא לשם, ונטל מן העיסה ונתן לו כדי שלא יטמא העיסה. וכי האי גוונא אמר במסכת טהרות בפרק שלישי (משנה ז) לעיל מדקך תינוק דהכא: תינוק שנמצא בצד בית הקברות ושושנים בידו, אף על פי שאין השושנים אלא ממקום הטומאה — טהור, שאני אומר: אדם טהור נתן לו. אף על פי שסתם תינוק טמא — היינו ממגע נדה, והתם — טהור מטומאת מת קאמר. אי נמי, מיירי בתינוק שהוא טהור בודאי שהניחתו אמו מלוכלך, כדתניא (בתוספתא שם): תינוק שהניחתו אמו, ובאה ומצאתו כמו שהוא — טהור! במה דברים אמורים — שהניחתו מלוכלך, אבל הניחתו נקי — טמא, מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו. ואף על פי שלא נמצא בצק בידו — מטמאים חכמים, דתניא בתוספתא (שם): תינוק שנמצא עומד בצד קופה של בצק, או בצד חבית של משקין — רבי מאיר מטהר, וחכמים מטמאין, שדרך התינוק לטפח. אמר רבי יוסי: אם יכול לפשוט ידו וליקח — טמא, ואם לאו — טהור. ולא נקט הכא בצק בידו אלא לרבותא דרבי מאיר, דאפילו הכי תולין באדם טהור.

סמוך

לָא מִיבָּעְיָא קָאָמַר, לָא מִיבָּעְיָא "צֵא נְחוֹר" - דְּלָאו שְׁחִיטָה הִיא כְּלָל, אֲבָל "צֵא טְרוֹף" - אֵימָא: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, וְלִיבָּעֵי כִּסּוּי, קָא מַשְׁמַע לָן כְּדְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא. וּלְמַאן דְּאָמַר: "צֵא נְחוֹר", מַאי טַעְמָא לָא אֲמַר: "צֵא טְרוֹף"? וְכִי תֵּימָא, קָסָבַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה; וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכִסּוּי הַדָּם, וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים! - לָא מִיבָּעְיָא קָאָמַר, לָא מִיבָּעְיָא "צֵא טְרוֹף", דְּשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, אֲבָל "צֵא נְחוֹר" - אֵימָא: אֵין שְׁחִיטָה לָעוֹף מִן הַתּוֹרָה, וּנְחִירָתוֹ זוֹ הִיא שְׁחִיטָתוֹ, וְלִיבָּעֵי כִּסּוּי, קָא מַשְׁמַע לָן: "כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ". וּמִי נָפַל לֵיהּ יָאנִיבָא בְּכִיתָנְיֵיהּ? וְהָאָמַר רָבִין בַּר אַבָּא, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַבִּי אָבִין בַּר שְׁבָא: מִשֶּׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה פָּסְקוּ הַזִּיקִין וְהַזְּוָעוֹת וְהָרוּחוֹת וְהָרַעֲמִים, וְלֹא הֶחֱמִיץ יֵינָם וְלֹא לָקָה פִּשְׁתָּנָם, וְנָתְנוּ חֲכָמִים עֵינֵיהֶם בְּרַבִּי חִיָּיא וּבָנָיו! - כִּי מְהַנְּיָא זְכוּתֵיהוּ - אַעַלְמָא, אַדִּידְהוּ - לָא. כְּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּכָל יוֹם וָיוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ - נִיזּוֹן בִּשְׁבִיל חֲנִינָא בְּנִי, וְחַנִּינָא בְּנִי - דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. **מִשְׁנָה** חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָם - חַיָּיב לְכַסּוֹת; בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. וְכֵן לְעִנְיַן אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, שֶׁשָּׁחֲטוּ וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן - אָסוּר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶם; בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן - רַבִּי מֵאִיר מַתִּיר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶן, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. וּמוֹדִים שֶׁאִם שָׁחַט - שֶׁאֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. **גְּמָרָא** וְרַבָּנַן, מַאי שְׁנָא רֵישָׁא דְּלָא פְּלִיגִי, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא דְּפְלִיגִי? - רֵישָׁא, אִי אָמְרִינַן חַיָּיבִין לְכַסּוֹת - אָמְרִי: שְׁחִיטָה מְעֻלְּיֵיתָא הִיא, וְאָתֵי לְמֵיכַל מִשְׁחִיטָתָן. - סֵיפָא נַמִי, כֵּיוָן דְּקָאָמְרִי רַבָּנַן: אָסוּר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶם - אָמְרִי: שְׁחִיטָה מְעֻלְּיֵיתָא הִיא, וְאָתֵי לְמֵיכַל מִשְׁחִיטָתָן! - סֵיפָא אָמְרִי: בִּשְׂרָא דְּלָא קָא מִיבָּעְיָא לֵיהּ. - רֵישָׁא נַמִי, אָמְרִי: לְנַקֵּר חֲצֵירוֹ הוּא צָרִיךְ! - שָׁחַט בָּאַשְׁפָּה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? בָּא לִימָּלֵךְ, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - וְלִיטַעְמִיךְ, סֵיפָא נַמִי, בָּא לִימָּלֵךְ מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֶלָּא: רַבָּנַן אַכּוּלָּהּ מִילְּתָא פְּלִיגִי, וְנָטְרִי לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר עַד דְּמָסֵיק לָהּ לְמִילְּתָא, וַהֲדַר פְּלִיגִי עִילָּוֵיהּ. בִּשְׁלְמָא רַבָּנַן - לְחוּמְרָא; אֶלָּא רַבִּי מֵאִיר, מַאי טַעְמָא? אֲמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר עַל שְׁחִיטָתָן מִשּׁוּם נְבֵלָה. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי אַמִּי: הוֹאִיל וְרוֹב מַעֲשֵׂיהֶן מְקוּלְקָלִים. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, וְאָמְרִי לָהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְאָמְרִי לָהּ רַב פַּפָּא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, אֲפִילּוּ מִיעוּט נַמִּי! דְּהָא רַבִּי מֵאִיר חַיֵּיש לְמִיעוּטָא; סְמוּךְ מִיעוּטָא לַחֲזָקָה, וְאִתְרַע לֵיהּ רוּבָא! דִּתְנַן: תִּינוֹק שֶׁנִּמְצָא בְּצַד הָעִיסָּה וּבְצֵק בְּיָדוֹ - רַבִּי מֵאִיר מְטַהֵר, וַחֲכָמִים מְטַמְּאִין, מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל תִּינוֹק לְטַפֵּחַ; וְאָמְרִינַן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר - קָסָבַר: רוֹב תִּינוֹקוֹת מְטַפְּחִין, וּמִיעוּט אֵין מְטַפְּחִין, וְעִיסָּה זוֹ בְּחֶזְקַת טָהֳרָה עוֹמֶדֶת,

סמוך

סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא — וביבמות בפרק בתרא (קיט,א) משמע דהוה ליה פלגא ופלגא. וטעם דספק טומאה לטהר, ואף על פי שבטומאה נמי איכא איסור אם היה תרומה, מפרש רבינו חיים: משום דתינוק הוי דבר שאין בו דעת לישאל — גמרינן מסוטה לטהר אפילו ברשות היחיד, ואף על גב דליכא חזקה, דכי סמכינן מיעוטא לחזקה — הוי פלגא ופלגא. ואם תאמר: אמאי קאמר רבי יוחנן בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין פ,א) דלרבנן עשו תינוק כמו שיש בו דעת לישאל? והא לרבנן בלאו הכי אתי שפיר דמטמו, דלא חיישי למיעוטא, ורובא וחזקה — רובא עדיף! ויש לומר: דרוב תינוקות מטפחין לא הוי רוב גמור, ומשום דנראה כאילו הוא רוב — עשאוהו כמו שיש בו דעת לישאל. ולהכי קאמר רבי יוחנן דאין שורפין עליו תרומה וקדשים. ואי הוי רוב גמור, אמאי אין שורפין? כמו בהנהו דפרק "כל היד" (נדה יח,א) דאמר רבי יוחנן: בשלשה דברים הלכו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי לשרוף עליו כו'. והתם נמי קאמר: אי למעוטי דך דתינוק, הא אמר רבי יוחנן חדא זימנא דאין שורפין עליו תרומה וקדשים! והיינו טעמא, דהתם הוי רוב גמור. ואם תאמר, למה ליה למימרו: לרבי מאיר סמוך מיעוטא לחזקה? בלא חזקה נמי הוא מטהר, דכיון דחייש למיעוטא — אם כן הוי ספק, ויש לטהר, כיון דהוי דבר שאין בו דעת לישאל! וליכא למימר: אף על גב דהוי ספק, מכל מקום לא גמרינן מסוטה לטהר אלא בפלגא ופלגא. דנהי דמסוטה לא נילף, נילף מדרב גידל דדריש (סוטה כט,א): "אשר יגע בכל טמא" — ודאי טמא, הא ספק יאכל. ומוקי לה באין בו דעת לישאל! ויש לומר: דבלא חזקה נמי טהור. ולא נקט סמוך מיעוטא לחזקה, אלא לומר דחזקה לא הויא בהדי רובא, דאי הויא בהדי רובא — הוי מיעוטא דמיעוטא. ולמאי דפריך לעיל בפרק קמא (יא,א) לרבי מאיר דלא חייש למיעוטא אלא מדרבנן להחמיר — אתי שפיר, דבלא חזקה לא הוה חייש למיעוטא לטהר, אבל עם החזקה — חייש למיעוטא מן התורה, לכך מטהר.

(יאמרו ספק איסור להתיר) — ואם תאמר: בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לד,ב) אסר רבי מאיר גבינות בית אונייקי, ומפרש טעמא בגמרא: מפני שרוב עגלים שבאותה עיר נשחטין לעבודה זרה. ופריך: מאי איריא רובי? אפילו מיעוט נמי, דהא רבי מאיר חייש למיעוטא! ומאי קושיא? אם אין רוב נשחטים, אם כן מיעוטא דנשחטים — מיעוטא דמיעוטא, דאיכא לגבינה חזקת היתר, דמסייע לרובי! ומידהו, איכא למיפרך: מאי איריא רובי? אפילו פלגא ופלגא נמי.

ואיתרע ליה רובא — אלמא אמרינן הכי, הכא נמי, למה לי רובי? ומשני: **אם אמרו ספק טומאה לטהר** — על ידי חזקה ומיעוט. **יאמרו ספק איסור להתיר** — הילכך, אי לאו דרוב מעשידהם מקולקלין, דאיכא רובא וחזקה — לא היה מתיר לשחוט אחריהם, דרבי מאיר חייש למיעוטא, ושמא יפה שחטו. **הי מיניהו דאחריתא** — איזו מן ההוראות אחרונה, דסמכינן עליה, דנימא הדר ביה מקמייתא? **ואתי לאיטרודי** — שמא לא תהא ברור השמועה לאותם שבפנים להשיב לשואל, ואם הייתם שם הייתם אומרים אותה. **לא שבקתון דאישיליה** — לא הייתי יודע שהיתה שאלה זו בפנים בעודי אצל רבי אבא, והייתי שואלו. **תא שמע** — דשלח רבי אלעזר: הוו יודעים שהורה רבי כרבי מאיר. והאחרת לא חש להודיעם. **משנה שחט מאה חיות כו'** — מפרש טעמייהו בברייתא בגמרא. **גמרא** כל משמע חיה — הכל משמע. בין מרובה — חיות הרבה. בין מועטת — אחת. חיה **או** עוף — הפסיק זה מזה, להטעין כסוי לכל אחד ואחד. **מיבעי** ליה לחלק — דאי לאו "או", הוה אמינא: אין צריך כסוי אלא אם כן שחט שניהן. לענין ברכה — על השחיטה, אין צריך לברך לאחר כסוי. **קאים עלייהו** — משמש בסעודה היה. **הב ליבריך** — מזוג כוס לברכת המזון. וחזורו ונמלכו ואמרו: מזוג לשתות. כיון **דאמר הב ליבריך** — גליא בדעתיה דגמרה סעודתא, ואסור לשתות עד שיברך לפניו, שאין מצטרפת לסעודה ראשונה. כיון **דאיטפל לכסוי** — הפסקה היא מלשחוט, וכי הדר שחיט — איחייב ליה בברכה.

מישנה

סְמוּךְ מִיעוּטָא לַחֲזָקָה, וְאִיתְּרַע לֵיהּ רוּבָּא! - אִם אָמְרוּ סְפֵק טוּמְאָה לְטַהֵר, יֹאמְרוּ סְפֵק אִיסּוּר לְהַתִּיר? הוֹרָה רַבִּי כְּרַבִּי מֵאִיר, וְהוֹרָה רַבִּי כַּהֲכָמִים. הֵי מִינַּיְיהוּ דְּאַחֲרִיתָא? תָּא שְׁמַע: דְּרַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא וְרַבִּי זֵירָא הֲווּ קָיְימִי בְּשׁוּקָא דְּקֵיסָרִי אַפִּתְחָא דְּבֵי מִדְרְשָׁא. נְפַק רַבִּי אַמִּי אַשְׁכַּחֵינְהוּ, אֲמַר לְהוּ: לָאו אָמִינָא לְכוּ, בְּעִידַן בֵּי מִדְרְשָׁא לָא תְּקִימוּ אַבָּרַאי, דִּילְמָא אִיכָּא אֵינָשׁ דְּמִיצְטַרְכָא לֵיהּ שְׁמֵעָתָא, וְאָתֵי לְאִיטְּרוּדֵי? רַבִּי זֵירָא עַל, רַבִּי אַבָּא לָא עַל. יָתְבִי וְקָא מִיבַּעְיָא לְהוּ: הֵי מִינַּיְיהוּ אַחֲרִיתָא? אֲמַר לְהוּ רַבִּי זֵירָא: לָא שְׁבַקְתּוּן לִי דְּאֵישַׁיְילֵיהּ לְסָבָא, דִּילְמָא שְׁמִיעַ לֵיהּ מֵאַבּוּהּ, וַאֲבוּהּ מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן! דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא כָּל תְּלָתִין יוֹמִין קָא מְהַדַּר תַּלְמוּדֵיהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. מַאי הֲוֵי עֲלָהּ? תָּא שְׁמַע, דִּשְׁלַח רַבִּי אֶלְעָזָר לַגּוֹלָה: הוֹרָה רַבִּי כְּרַבִּי מֵאִיר; וְהָא כְּרַבָּנַן נַמִּי אוֹרִי? אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ: הָא דְּאַחֲרִיתָא, שְׁמַע מִינָּהּ.

משנה שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן, מֵאָה עוֹפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן. חַיָּה וְעוֹף בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שָׁחַט חַיָּה - יְכַסֶּנָּה, וְאַחַר כָּךְ יִשְׁחוֹט אֶת הָעוֹף. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: "חַיָּה" - כֹּל מִשְׁמַע חַיָּה, בֵּין מְרוּבָּה וּבֵין מוּעָטֶת; "עוֹף" - כֹּל מִשְׁמַע עוֹף, בֵּין מְרוּבָּה וּבֵין מוּעָט; מִכָּאן אָמְרוּ: שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן, מֵאָה עוֹפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן, חַיָּה וְעוֹף בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שָׁחַט חַיָּה - יְכַסֶּנָּה, וְאַחַר כָּךְ יִשְׁחוֹט אֶת הָעוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר: "חַיָּה אוֹ עוֹף". אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא"! מַאי קָא מְהַדְּרִי לֵיהּ? - הָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן: הַאי "אוֹ" - מִיבַּעְיָא לֵיהּ לְחַלֵּק. - וְרַבִּי יְהוּדָה, לְחַלֵּק - מִ"דָּמוֹ" נָפְקָא. - וְרַבָּנַן, "דָּמוֹ" - טוּבָא מַשְׁמַע, דִּכְתִיב: "כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא". אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מוֹדֶה הָיָה רַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיַן בְּרָכָה, שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וְאָמְרִי לַהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: מַאי שְׁנָא מִתַּלְמִידֵי דְּרַב? דְּרַב בְּרוּנָא וְרַב חֲנַנְאֵל תַּלְמִידֵי דְּרַב הֲווּ יָתְבִי בִּסְעוּדְתָא, קָאֵי עֲלֵיהוּ רַב יֵיבָא סָבָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: הַב לִיבְרִיךְ! הַדּוּר אֲמַרוּ לֵיהּ: הַב לִישְׁתֵּי! אֲמַר לְהוּ רַב יֵיבָא סָבָא, הָכִי אֲמַר רַב: כֵּיוָן דַּאֲמַר "הַב לִיבְרִיךְ" - אִיתְּסַר לֵיהּ לְמִשְׁתֵּי חַמְרָא; הָכָא נַמִּי, כֵּיוָן דְּאִיטַּפַּל לֵיהּ לְכִסּוּי - אִיחַיַּיב לֵיהּ לְבִרְכָה! - הכי

לחלק מדמו נפקא — ואף על גב דבפרק "אותו ואת בנו" (חולין עט,א) מספקא ליה לרבי יהודה אי חוששין לזרע האב או לא, הכא דאיצטריך לחלק — היינו משום דשמא אין חוששין. **אסור** לכו למישתי — פירש בקונטרס, וכן רבינו חננאל: אם לא תברכו "בורא פרי הגפן". אבל על ידי "ברכת בורא פרי הגפן" שרי למישתי קודם ברכת המזון. והשתא מייתי שפיר, דכי הייכי ד"הב לן ונבריך" הוי גמר וצריך לברך אם רוצה לשתות — הכי נמי כסוי הוי גמר, וצריך לברך על השחיטה. וכן ב"ערבי פסחים" (קג,א) מייתי ראיה מהך עובדא למאן דמברך אבסא קמא ואבסא דברכתא. וכן בפרק "כל הבשר" (חולין קז,ב) אמרינן דשמש מברך על כל פרוסה ופרוסה — אין נראה דצריך לברך בכל פעם ברכת המזון, אלא ברכת "המוציא" ודאי צריך לברך. והא דאמר להו רב יבא: אסור לכו למישתי, אף על פי שלא היה יודע אם רוצים לברך "בורא פרי הגפן" תחלה, מכל מקום היה מורה להם שלא יטעו וישתו בלא ברכה. והא דאמר ב"ערבי פסחים" דבשלא הניחו זקן או חולה, כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע, וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה — התם עצה טובה קא משמע לן, דשמא ישהו הרבה עד שיחו רעבים, ושוב לא יוכלו לברך ברכת המזון על אותה סעודה, כדאמר בברכות (נא,ב). וכן משמע דלא הויא אלא עצה טובה, דאם צריכין לברך ברכת המזון כשיצאו, אם כן כשיחזורו — פשיטא דטעונין ברכה לכתחלה. ואם תאמר, דאמרינן בפרק "כיצד מברכין" (שם מב,א): רבה ורבי זירא אכלו, סליקו תכא מקמייהו, אייתו לקמייהו כו' רבה אכל, אמר: אנא אתכא דריש גלותא קא סמכי, ורבי זירא לא אכל. והשתא, אמאי לא אכל? כיון דלא בעי ברכת המזון, אלא ברכה שבתחלה! ויש לומר: דבאותו מאכל היה מעורב בו לחם, והיה קשה לו ליטול את ידיו ולברך ברכת "המוציא". והא דתניא בתוספתא דברכות (פרק ד): בעל הבית שהיה אוכל, קראו חבירו לדבר עמו — אין צריך לברך למפרע, הפליג — צריך לברך למפרע, וכשהוא חוזר מברך לכתחלה — לא לאחר שהפליג קאמר דצריך לברך למפרע, כדמשמע לישנא. אלא הפליג היינו שקראו להפליג ולילך עמו רחוק, ואינו יודע מתי יחזור. לכך צריך לברך למפרע קודם שיצא, שמא ישהה עד שיהא רעב. וכן משמע בפרק שלישי (ביומא ל,א) דאמר: דיבר עם חבירו והפליג — צריך נטילת ידים. משמע: אבל ברכת המזון לא צריך, אלא נטילה ו"המוציא", ומיירי כשיצא לא ידע שיפליג. ואין הלכה כאותה ברייתא, אלא כרב חסדא, דתניא כוותיה ב"ערבי פסחים" (פסחים קב,א) דבדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך אפילו ברכה לכתחלה, דלקבעיה קמא הדר. והך ברייתא אתיא כרבי יהודה, דמצריך שיניחו שם זקן או חולה.

משתא

סְמוֹךְ מִיעוּטָא לְחֲזָקָה – תצרף את מיעוט התינוקות שאין מטפחים, לחזקה שהעיסה טהורה, **וְאִיתְּרַע לֵיהּ רוּבָּא** – ונמצא שהורע כוחו של הרוב תינוקות שמטפחים. ואף כן נאמר גם בשחיטת הקטנים שאפילו אם רק מיעוט הקטנים שוחטים שלא כשורה, נצרף את המיעוט לחזקת איסור של הבהמה שהיא בשר מן החי, ונחשיב את שחיטתם לודאי נבלה, ונתיר לשחוט אחר הקטנים את הולד או אמו, וקשה אם כן מדוע הוצרך רבי אמי לומר שטעמו של רבי מאיר משום שרוב מעשיהם של הקטנים מקולקלים.

מתרצת הגמרא: וכי **אִם אָמְרוּ** שאם יש לפניך **סָפֵק טוּמְאָה** דינו **לְטַהֵר**, על ידי צירוף מיעוט לחזקה, **יֹאמְרוּ** כך גם **בְּסָפֵק אִיסּוּר לְהַתִּיר**, והרי ודאי אין להתיר איסור במקום ספק. ומשום כך הוצרך רבי אמי לומר שטעמו של רבי מאיר שמתיר לשחוט אחר הקטנים כיון שסובר שרוב מעשיהם של הקטנים מקולקלים, ובצירוף החזקה של בהמה שהיא אסורה משום בשר מן החי כל זמן שלא נשחטה, יש לך לומר ששחיטתם ודאי נבלה ומותר לשחוט אחריהם.

הגמרא מבררת כמי ההלכה במחלוקת רבי מאיר וחכמים שבמשנתינו. אומרת הגמרא: פעם אחת **הוֹרָה רַבִּי** הלכה למעשה **כְּרַבִּי מֵאִיר**, ופעם אחרת **הוֹרָה רַבִּי** הלכה למעשה **כַּחֲכָמִים**.

שואלת הגמרא: **הֵי מִינַּיְיהוּ דְּאַחֲרִיתָא** – איזו הוראה היתה אחרונה שהיא מסקנת רבי וכך ההלכה. משיבה הגמרא: **תָּא שְׁמַע, דְּרַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ** [–בנו] **דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא וְרַבִּי זֵירָא, הֲווּ קָיְימִי** – היו עומדים **בְּשׁוּקָא דְּקֵיסָרִי** – בשוק של קיסרי **אַפְּתְחָא דְּבֵי מִדְרְשָׁא** – לפני פתח בית המדרש, **נָפַק** – יצא **רַבִּי אַמִּי, אַשְׁכְּחִינְהוּ** – ומצאם עומדים שם, **אָמַר לְהוּ, לַאו אָמְינָא לְכוּ** – האם לא אמרתי לכם, **בְּעֵידָן בֵּי מִדְרְשָׁא** – שבזמן שלומדים בבית המדרש, **לָא תָּקִימוּ אַכְּרָאֵי** – לא תעמדו בחוץ, **דֵּילְמָא אֵיכָא אִינְשׁ דְּמִיצְטָרְכָא לֵיהּ שְׁמַעְתָּא** – שמא יש אדם שמבקש שילמדוהו שמועה מסויימת, ולא תהא ברורה השמועה לאותם שבפנים להשיב לו, **וְאָתֵי לְאִיטְּרוּדֵי** – ויבוא להטרד בה, ואם אתם הייתם בבית המדרש הייתם משיבים לו. כיון ששמעו את דברי רבי אמי, **רַבִּי זֵירָא עָל** – נכנס לבית המדרש, **רַבִּי אַבָּא לָא עָל** – לא נכנס והלך לו. באותה שעה **יָתְבֵי** – ישבו החכמים בבית המדרש **וְקָא מִיצַּעֲיָא לְהוּ** – והסתפקו **הֵי מִינַּיְיהוּ אַחֲרִיתָא** – איזו הלכה הורה רבי באחרונה, **אָמַר לְהוּ רַבִּי זֵירָא, לָא שְׁבַקְתּוּן לִי דְּאִישַׁיְילֵיהּ לְסָבָא** – לא ידעתי שנשאלה שאלה זו בפנים בעוד שעמדתי עם רבי אבא, שאם הייתי יודע זאת הייתי שואלו, שהרי הוא בנו של רבי חייא **וּדְיָלְמָא שְׁמִיעַ לֵיהּ מֵאַבּוּהּ** – ושמא שמע דבר זה מאביו רבי חייא, **וַאֲבוּהּ מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – ואביו רבי חייא בר אבא שמע דבר זה מרבי יוחנן שהיה תלמידו של רבי, **דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא** – שהרי רבי חייא בר אבא, **כָּל תְּלָתִין יוֹמִין** – כל שלושים יום **קָא מְהַדַּר תַּלְמִידֵיהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – היה חוזר על תלמודו לפני רבי יוחנן, וודאי שמע ממנו דבר זה.

מבררת הגמרא: **מַאי הֲוֵי עֲלָהּ** – מה התשובה לשאלה דלעיל מה פסק רבי באחרונה. משיבה הגמרא: **תָּא שְׁמַע, דְּשָׁלַח רַבִּי אֶלְעָזָר** מארץ ישראל **לַגּוֹלָה** – לבבל, **הוֹרָה רַבִּי כְּרַבִּי מֵאִיר**. ומה הטעם ששלח רק הוראה זו **וְהָא כְּרַבָּנָן נַמִּי אוֹרֵי** – והרי רבי הורה גם כרבנן, **אֶלָּא לַאו** – אלא ודאי **שְׁמַע מִינָּהּ** – תשמע מכך **הָא דְּאַחֲרִיתָא** – ששמועה זו שרבי הורה כרבי מאיר היא האחרונה. מסיימת הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן תשמע מכך שמסקנת רבי לפסוק הלכה כרבי מאיר.

משנה

משנתינו עוסקת בדין כיסוי הדם באחד ששוחט הרבה חיות או עופות, וכן באחד ששוחט חיה ועוף זה אחר זה, מתי יכסה את הדם בשחיטות אלו: **שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**, וכן אם שחט **מֵאָה עוֹפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**. שחט **חַיָּה וְעוֹף בְּמָקוֹם אֶחָד** עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**, זו דעת חכמים. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וואוֹמֵר, שָׁחַט חַיָּה** ורוצה לשחוט על דמה **עוף, יְכַסֶּנָּה** – יכסה את דם החיה תחילה, **וְאַחַר כָּךְ יִשְׁחוֹט אֶת הָעוֹף** ויכסה את דמו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את מחלוקת חכמים ורבי יהודה ביצד לדרוש את הפסוקים: **תָּנוּ רַבָּנָן**, אמר הכתוב בדין כיסוי הדם (ויקרא יז יג) 'אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף', כשאמר הכתוב 'חַיָּה' בלשון יחיד, אין משמעו רק חיה אחת, אלא **כָּל מַשְׁמַע** חַיָּה – הכל משמע, **בֵּין מְרוּבָּה** – הרבה חיות, **וּבֵין מוּעֶטֶת** – חיה אחת, וכן כשאמר הכתוב 'עוֹף' בלשון יחיד, אין משמעו רק עוף אחד, אלא **כָּל מַשְׁמַע עוֹף** – הכל משמע, **בֵּין מְרוּבֶּה** – הרבה עופות, **וּבֵין מוּעָט** – עוף אחד. **מִכָּאן אָמְרוּ**, אם **שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת** זה אחר זה **בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**, שחט **מֵאָה עוֹפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**, וכן אם שחט **חַיָּה וְעוֹף** זה אחר זה **בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה אחר שחיטת שניהם **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וואוֹמֵר, שָׁחַט חַיָּה** תחילה **יְכַסֶּנָּה** – יכסה את דם החיה **וְאַחַר כָּךְ יִשְׁחוֹט אֶת הָעוֹף** ויכסה את דמו, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שם) 'חַיָּה אוֹ עוֹף', היה לו לכתוב לומר 'חיה ועוף' בוא"ו ולמה הפסיק הכתוב ביניהם בתיבת 'אוֹ', אלא כדי לומר שיכסה כל אחד בפני עצמו. **אָמְרוּ לוֹ** חכמים לרבי יהודה, לא כדבריך **שֶׁהֲרֵי הוּא** – הכתוב **אוֹמֵר** באיסור אכילת דם (ויקרא יז יד) 'כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא'.

הגמרא מבררת את הנאמר בברייתא: **מַאי קָא מְהַדְּרִי לֵיהּ** – מה היא תשובת חכמים לרבי יהודה. משיבה הגמרא: **הָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ רַבָּנָן** – כך אמרו רבנן לרבי יהודה, **הַאי** תיבת 'אוֹ' שלמדת ממנה שמצוה לכסות חיה ועוף כל אחד בפני עצמו, **מִיבַּעְיָא לֵיהּ** – נדרשת לדבר אחר, **לְחַלֵּק** – לחייב בכיסוי הדם בין אם שחט חיה לבדה בין אם שחט עוף לבדו.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה** מה ישיב לטענת רבנן. משיבה הגמרא: רבי יהודה אמר לך, דין **לְחַלֵּק, מִ'דָּמוֹ' נָפְקָא** – מכך שאמר הכתוב 'דמו' ולא 'דמם' משמע שיש מצוה לכסות דם כל אחד ואחד ואפילו שחט רק חיה או רק עוף.

שואלת הגמרא: **וְרַבָּנָן** מה הטעם שלא ידרשו כרבי יהודה מתיבת 'דָּמוֹ'. משיבה הגמרא: רבנן ישיבו, שתיבת 'דָּמוֹ' לא משמע בדווקא דם של אחד [או של חיה או של עוף], אלא **טוּבָא מַשְׁמַע** – דם של הרבה בעלי חיים משמע, **דִּכְתִיב** (שם) 'כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא' – תיבת 'דָּמוֹ' נאמרה על 'כָּל בָּשָׂר', והיינו על כל בעלי החיים, ולכך הוצרך הכתוב לומר 'אוֹ' ללמד שחייב לכסות גם אם שחט חיה בלבד או עוף בלבד.

הגמרא מבארת את דין הברכה בנידון שלעיל: **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא**, אף שרבי יהודה חולק על חכמים ואומר שצריך לכסות דם החיה בין שחיטת החיה לשחיטת העוף, מכל מקום **מוֹדֶה הָיָה רַבִּי יְהוּדָה לְעָנְיַן בְּרָכָה** על שחיטת החיה והעוף, **שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת** לשניהם, כלומר שברכת 'על השחיטה' שבירך לפני ששחט את החיה מועילה גם לשחיטת העוף, ואין מעשה הכיסוי שעושה אחר שחיטת הראשון מפסיק לענין ברכת השחיטה.

הגמרא מבררת האם דברי רבי חנינא אינם כדעתו של רב: **אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וְאָמְרֵי לָהּ** [–ויש אומרים] שאמר **כֵּן רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, מַאי שְׁנָא** דינו של רבי חנינא **מַתְּלְמִידֵי דְּרַב** – מאותו מעשה שהיה בתלמידי רב, **דְּרַב בְּרוּנָא וְרַב חֲנַנְאֵל תַּלְמִידֵי דְּרַב, הֲווּ יָתְבֵי כִּסְעוּדְתָּא** – היו יושבים בסעודה, **קָאִים עֲלֵיהוּ** – והיה עומד עליהם לשמשם בסעודתם **רַב יַיְבָא סָבָא, אָמְרוּ לֵיהּ** רב ברונא ורב חננאל לרב ייבא סבא, **הַב לִיבְרִיךְ** – מזוג לנו כוס יין לברכת המזון, **הָדוּר אָמְרוּ לֵיהּ הַב לִישְׁתֵּי** – חזרו בהם ואמרו לו מזוג לנו כוס יין לשתות, **אָמַר לְהוּ רַב יַיְבָא סָבָא** לרב ברונא ורב חננאל, **הָכִי** [–כך] **אָמַר רַב**, מי שסעד סעודתו, **כֵּיוָן דְּאָמַר הַב לִיבְרִיךְ** – בשעה שאמר מזוג לנו כוס יין לברכת המזון, **אִיתְּסַר לֵיהּ לְמִשְׁתֵּי חֲמָרָא** – נאסר עליו לשתות יין, עד שיברך עליו שנית ברכת בורא פרי הגפן, כיון שבכך שאמר למזוג הכוס לברכת

המשך בעמוד קב

משיבה הגמרא: הָכִי הַשְׁתָּא, הָתָם בדין ברכת המזון, מִשְׁתָּא וּבְרִיכֵי כַּהֲדֵי הָדָדֵי – לשתות ולברך ביחד לֹא אֶפְשָׁר, הלכך בשעה שאמרו 'הב ליבריך' נתנו את דעתם לגמור סעודתם, ואם רוצים לחזור ולשתות חייבים לברך שנית, אבל הָכָא בדין כיסוי הדם, אינו מסיח את דעתו בשעת הכיסוי מן השחיטה, אלא כל אותו הזמן הוא עת השחיטה אצלו שהרי אפילו בשעה שמכסה אֶפְשָׁר דְּשָׁחִיט בַּחֲדָא וּמְכַסֵּי בַּחֲדָא – אפשר שיעשה את שניהם יחדיו, ביד אחת ישחט את העוף, ובידו השניה יכסה את דם השחיטה הראשונה. ולכן אף שלרבי יהודה חייב בכיסוי הדם בין החיה לעוף, מכל מקום אינו צריך לברך על השחיטה השניה.

משנה

משנתינו מפרשת מי החייב במצות כיסוי הדם, וכיצד הדין אם נתגלה הכיסוי: שָׁחַט חיה או עוף, וְלֹא כִּסָּה את הדם, וְרָאָהוּ אַחֵר, את הדם מגולה, חַיָּב הרואה לְכַסּוֹת את הדם. כִּסָּהוּ השוחט או הרואה, וְנִתְגַּלָּה הדם, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת שוב. אבל אם כִּסָּהוּ הָרוֹחַ, ונתגלה הכיסוי, חַיָּב השוחט או הרואה לְכַסּוֹת שנית את הדם.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מנין שמצות כיסוי הדם מוטלת על השוחט: תָּנוּ רַבָּנַן, נאמר בתורה במצות כיסוי הדם (ויקרא יז יג) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', ממה שנאמר וְשָׁפַךְ וְכִסָּה יש ללמוד שמִי שֶׁשָּׁפַךְ את הדם, כלומר השוחט, הוא יְכַסֶּה. שָׁחַט וְלֹא כִּסָּה, וְרָאָהוּ אַחֵר מגולה, מִנַּיִן שֶׁחַיָּיב לְכַסּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בפרשת כיסוי הדם (שם יז יד) 'וְאָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ', אַזְהָרָה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שלא יאכלו מן הדם ושיכסוהו ולא רק לשוחט.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת אופן הכיסוי: תַּנְיָא אִידָךְ – שנינו בברייתא אחרת, אמר הכתוב (שם יז יג) 'וְשָׁפַךְ' 'וְכִסָּה' ויש ללמוד, בַּמֶּה שֶׁשָּׁפַךְ בּוֹ יְכַסֶּה – ביד ששפך בה את הדם כששחט את החיה, בה יכסה את הדם, וכלומר, שֶׁלֹּא יְכַסֶּנּוּ את הדם בְּרֶגֶל, והטעם שציותה תורה כן, כדי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצְוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו, שאם הוא מכסה את הדם ברגלו מתבזה המצוה בעיניו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין על מי מוטלת מצות הכיסוי: תַּנְיָא אִידָךְ, אמר הכתוב (שם) 'וְשָׁפַךְ' 'וְכִסָּה', מכאן יש ללמוד, מִי שֶׁשָּׁפַךְ הוּא יְכַסֶּנּוּ. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁשָּׁחַט, ולא הספיק לכסות את הדם, וְקָדַם לו חֲבֵירוֹ וְכִסָּה הוא את הדם, וְחִיְּבוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִיתֵּן לוֹ – לשוחט עֲשָׂרָה זְהוּבִים, מפני שהפסידו שכר מן השמים.

הגמרא מבררת מפני מה חייבו רבן גמליאל עשרה זהובים: אִיבַּעְיָא לְהוּ, עשרה זהובים אלו שחייבו רבן גמליאל, הם שְׂכַר מִצְוָה שהפסיד את השוחט ממצות כיסוי הדם, אוֹ שְׂכַר בְּרָכָה – ברכת כיסוי הדם. שואלת הגמרא: לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ. משיבה הגמרא: לְבִרְכַת הַמָּזוֹן – למי שהיה ראוי לזמן ולברך ברכת המזון בפני המסובים, וחטף ממנו חבירו את הברכה, אִי אָמְרַתְּ שְׂכַר מִצְוָה, ברכת המזון מצוה אַחַת הִיא, וחייב ליתן עשרה זהובים, וְאִי אָמְרַתְּ עשרה זהובים שְׂכַר בְּרָכָה הֲוֵיָין [–הם], אם כן חייב לשלם לו אַרְבָּעִים זהובים, שהרי בברכת המזון יש ארבע ברכות, ברכת הזן, הארץ, בונה ירושלים, הטוב והמטיב.

שואלת הגמרא: מַאי – מה היא ההלכה בזה. משיבה הגמרא: תָּא שְׁמַע, מעשה שהיה דְּאָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא לְרַבִּי, מִי שֶׁיָּצַר את הָהָרִים לֹא בָרָא את הרוּחַ וּמִי שֶׁבָּרָא את הרוּחַ לֹא יָצַר את הָהָרִים, דִּכְתִיב (עמוס ד יג) 'כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ', הרי שיש אחד הנקרא יוצר שהוא עושה את ההרים ואחד הנקרא בורא שהוא עושה את הרוח. אָמַר לֵיהּ רבי לאותו מין, שׁוֹמֶה, שִׁפֵּיל לְסִיפֵּיהּ דִּקְרָא – השפל עיניך לסופו של המקרא, שהפסוק מסיים 'ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁמוֹ', וכלומר, אותו אחד שיוצר את ההרים הוא שבורא את הרוח, ושמו הוא ה' אלהי צבאות. אָמַר לֵיהּ אותו מין לרבי, נְקוֹט לִי זִימְנָא תְּלָתָא יוֹמֵי – תן לי זמן שלושה ימים, וּמַהַדְּרְנָא לָךְ תְּיוּבְתָּא – ואשיב לך פירכא על דבריך. יָתִיב רַבִּי תְּלָת תַּעֲנִיתָא – ישב רבי שלשה ימים בתענית. לאחר שלשה ימים, כִּי הֲוָה קָא בָּעֵי מִיבְּרָא – כשרצה להבריא עצמו מתעניתו ולסעוד, אָמְרוּ לֵיהּ בני ביתו, מִינָא קָאֵי אַבָּבָא – המין שקבעת לו זמן עומד בפתח. אָמַר רבי, על כגון זה יש לקרוא את הכתוב (תהלים סט כב) 'וַיִּתְּנוּ בְּבָרוּתִי (רוש) [ראש'] וְגוֹ', וכלומר, בסעודתי נותנים דבר מר. לסוף נמצא שאותו שהיה בפתח לא היה אותו מין שהתוכח עמו רבי אלא מין אחר, אָמַר לֵיהּ אותו מין, רַבִּי, מִכֵּשֵׁר טוֹבוֹת אֲנִי לְךָ, לֹא מָצָא תְּשׁוּבָה אוֹיְבָךְ, ועלה לגג, וְנָפַל מִן הַגַּג וּמֵת. אָמַר לוֹ רבי לאותו מבשר, רְצוֹנְךָ שֶׁתִּסְעוֹד – האם תיאות לסעוד אֶצְלִי. אָמַר לוֹ המבשר לרבי הֵן. לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ אָמַר לוֹ רבי למבשר, היות שלא רצה שהמין יצטרף עמו לברכת המזון, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אַתָּה שׁוֹתֶה אוֹ אַרְבָּעִים זְהוּבִים אַתָּה נוֹטֵל – האם תצטרף עמי לברכת המזון ותענה אמן על ברכותי, או תלך ותיטול ארבעים זהובים שהם שכר עניית אמן על ארבע ברכות. אָמַר לוֹ המבשר לרבי, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֲנִי שׁוֹתֶה – אצטרף עמך לברכת המזון ולא אטול ארבעים זהובים. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה שָׁוֶה אַרְבָּעִים זְהוּבִים. ומכאן שעשרה זהובים הם שכר ברכה.

מסיימת הגמרא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲדַיִין יֶשְׁנָהּ לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה של המבשר והיא בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי – מהמשפחות החשובות של רומי, וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ מִשְׁפַּחַת בַּר לוּאַנוּס.

שנינו במשנה: כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה פטור מלכסות. הגמרא מבררת טעם הלכה זו: אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, מַאי שְׁנָא דין זה בכיסוי הדם מֵהַשְׁבַּת אֲבֵדָה, דְּאָמַר מַר [–רבא], אמרה תורה בדין השבת אבידה (דברים כב א) 'הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ', ויש לדרוש ממה שנאמר 'הָשֵׁב', שישיב לחבירו אבידתו אֲפִילּוּ אם כבר השיבה לו מֵאָה פְּעָמִים, וכן כאן בכיסוי הדם נאמר לשון 'וְכִסָּה' ומשמע אפילו הרבה פעמים, ומה הטעם שאם כיסה פעם אחת שוב אינו חייב לחזור ולכסות אם נתגלה. משיבה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב אשי לרב אחא בריה דרבא, הָתָם בדין השבת אבידה לֹא כְּתִיב מִיעוּטָא שיחזיר רק פעם אחת, אבל הָכָא במצות כיסוי הדם כְּתִיב מִיעוּטָא בלשון 'וְכִסָּהוּ' ללמד שאינו חייב לכסות אלא פעם אחת.

שנינו במשנה: כִּסָּהוּ הָרוּחַ חייב לכסות, הגמרא מבארת באיזה אופן מדובר: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ במשנתינו שחייב לכסות אף אחר שכיסתה הרוח את הדם, אֶלָּא שֶׁחָזַר הדם וְנִתְגַּלָּה, אֲבָל אם לֹא חָזַר הדם וְנִתְגַּלָּה, ונשאר הכיסוי שנתכסה על ידי הרוח, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת, שהרי הוא מכוסה ועומד. שואלת הגמרא: וְכִי חָזַר וְנִתְגַּלָּה מַאי הֲוֵי – מה בכך, ומדוע חייב לכסות, וְהָא אִידְּחֵי לֵיהּ מצות הכיסוי בשעה שכיסתה אותו הרוח. משיבה הגמרא: אָמַר רַב פַּפָּא, זֹאת אוֹמֶרֶת אֵין דִּיחוּי אֶצֶל מִצְוֹת – שמצוה שנדחה קיומה, אינה בטלה לגמרי, ואם יכול לקיימה אחר זמן מחויב לקיימה, ולכן אף שבשכיסתה הרוח את הדם פטור מלכסות כיון שאינו יכול לכסות, מכל מקום לא נדחתה המצוה לגמרי, וכשחזר הדם ונתגלה ויכול לקיים מצות כיסוי מחויב לכסות.

שואלת הגמרא: וּמַאי שְׁנָא דין דם שנתכסה בעפר על ידי הרוח ולא נתגלה שפטור מלכסות, מֵהָא דְּתַנְיָא, הַשּׁוֹחֵט וְנִבְלַע דָּם בַּקַּרְקַע חַיָּיב לְכַסּוֹת, אף שלא חזר ונתגלה. משיבה הגמרא: הָתָם בדם שנבלע בקרקע מדובר כְּשֶׁרְשׁוּמוֹ נִיכָּר – כשמראה הדם ניכר בקרקע, ולכך שייכת בו עדיין מצות כיסוי, אבל כסהו הרוח שפטור מלכסות, מדובר כשנתכסה הדם ואין ניכר עוד מקומו, ובזה אין שייכת מצות כיסוי.

משנה

משנתינו עוסקת בדין דם שחיטת חיה או עוף שנתערב בדם אחר אם חייב בכיסוי, וכן אם כשמכסה את הדם צריך לכסות את כולו או די במקצתו: דָּם שחיטת חיה או עוף שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אם יֵשׁ בּוֹ – במשקה המעורב ממים ודם, מַרְאִית דָּם חַיָּיב לְכַסּוֹת, ואם אין בו מראית דם פטור מלכסות.

נִתְעָרֵב הדם בְּיַיִן אדום, ומשום כך אין מראה הדם ניכר בו, רוֹאִין [–מחשיבין] את אוֹתוֹ היין כְּאִילּוּ הוּא מַיִם, ואם נפל דם ביין בשיעור כזה שאם היה נופל במים באותה כמות כמו היין, היה הדם ניכר, חייב לכסותו, אבל אם לא היה ניכר, פטור מלכסותו.

נִתְעָרֵב דם החייב בכיסוי בְּדַם שחיטת הַבְּהֵמָה שאינו חייב בכיסוי,

רש"י

מישתא וברוכי בהדדי לא אפשר — הלכך, כי אמר "הב ליבריך" — נתנו דעתם לפסוק מלשתות. אבל זה, אף על פי שידוע שיכסה דם ראשון — לא הסיח דעתו מן השחיטה, וכל שעתא זמן שחיטה היא לו, אפילו בשעת כיסוי אפשר דשחיט בחדא ידיה ומכסי בחדא ידיה. **גמרא ואומר לבני ישראל** — בפרשת כסוי הוא. **במה ששפך** — בידו. **שלא יכסנו ברגל** — גרסינן. **ליתן לו** — מפני שהפסידו שכר. ולקמן בעי: שכר מצות מעשה או שכר הברכה. **ברכת המזון** — ארבע ברכות הן, ואיכא ארבעים זהובים. ואי בתר מצוה אזלת כו' חדא מצוה היא. **ה' צבאות שמו** — אלמא חדא הוא דבראינהו. **נקוט לי זימנא** — תן לי זמן. **כי הוה בעי** — רבי מיברך, כשהיה רבי רוצה לסעוד. **אמרו ליה** — בני ביתיה: ההוא מינא שקבעת לו זמן קאי אבבא. **אמר** — רבי על עצמו מקרא הזה. **ויתנו בברותי רוש** — בסעודתי נותנין מרה. **לכסוף** — אישתכח דלאו איהו הוא, אלא מין אחר הבא לבשרו על הראשון שעלה לגג ומת. **ארבעים זהובים** — שכר ארבע ברכות שענה אחריהם אמן. **לאותה משפחה** — של מבשר. **דאמר מר** — ב"אלו מציאות" (בבא מציעא לא,א): "השב" — אפילו מאה פעמים משמע, ו"תשיבם" מפקינן לדרשא אחרינא. הכא נמי, "וכסה" — טובא משמע! **כתיב מיעוטא** — אי הוה כתיב "וכסה" הוה משמע שיהא נכסה כל שעה, ואפילו מאה זימנין. אבל "וכסהו" מיעוטא הוא, כסוי זה ותו לא. **פטור מלכסות** — דהא מבוסה ועומד הוא. **הא אידחי ליה** — מכסוי, דהא כיסהו ונתגלה פטור מלכסות! **אין דיחוי** — אין אמרינן דחוי אצל מצות, וכי אמרינן דיחוי — בפסול קרבן הוא דאמרינן. **חייב לכסות** — אף על גב דלא חזר ונתגלה. **משנה נתערב ביין** — שהוא אדום, ואין מראה הדם ניכר בו. **רואין אותו** — יין, כאילו הוא מים, ואם היה מראית דם ניכר במים כשיעור הזה — חייב לכסות. **נתערב בדם הבהמה** — דלאו בר כסוי הוא, ורובו דם בהמה.

תוספות

משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר — מכאן היה אומר הרב רבינו יום טוב, שאם עמד מאכילתו והתפלל, כשחוזר ובא לאכול — צריך לברך ברכת המזון וליטול ידיו ולברך "המוציא", משום דמיכל וצלויי בהדי הדדי לא אפשר. ואין נראה, דלא דמי כלל, משום דהכא "הב ונבריך" הוי גמר דבר, והוי הפסק. וכן כסוי, אי לאו דאפשר בהדי הדדי. אבל תפלה לא הוי גמר לסעודה, דאטו אם בירך בסעודה על הרעמים או אפילו "בורא פרי הגפן", יצטרך ליטול ידיו ולברך "המוציא", משום דמיכל וברוכי בהדי הדדי לא אפשר? ובהדיא אמרינן ב"ערבי פסחים" (פסחים קב,א) דאם הניחו מקצת חבירים ועקרו רגליהן לילך לבית הכנסת, כשהם חוזרין — אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה, אף על פי שהתפללו בנתיים. **ומכסי** בחדא ידא — יש להסתפק, אם סח בין שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך. כמו גבי תפילין, דאם סח בין תפילין לתפילין, דמברך שתים לרש"י — "להניח" על של יד, ו"על מצות" על של ראש, ולדברי רבינו תם מברך על של ראש שתים. או שמא אין צריך לחזור ולברך, כמו באמצע סעודה, שיכול לדבר ואין צריך לחזור ולברך "המוציא". ומיהו, אם אומר מענין שחיטה, כמו "תביא עוף לשחוט" או "הסכין" — פשיטא דאין צריך לחזור ולברך, כמו (ברכות מ,א) "טול ברוך" "גביל לתורי". ואם צריך לחזור ולברך כמו בתפילין, אז אסור לדבר בין שחיטה לשחיטה, כמו בתפילין כדאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות לו,א) דעבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה. ואין ראיה מתפילין, דהתם היא מצוה אחת ואין לו להפסיק, אבל בשחיטה, אי בעי שחיט אי בעי שביק ליה. ומכל מקום, נראה דאיסורא הוא להביא עצמו לידי לחזור ולברך, כדמוכח בפרק "אלו נאמרין" (סוטה מא,א) דתנן: נוטל ספר תורה וקורא בו "אחרי מות" ו"אך בעשור", ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה. ופריך בגמרא: ונייתי ספר תורה וניקרי ביה! ומשני ריש לקיש: משום ברכה שאינה צריכה. ונראה, היכא דצריך לחזור ולברך, כגון שהסיח דעתו מלשחוט — שצריך לכסות קודם מה שכבר שחט. דהא אשכחן רבי יהודה שמצריך לכסות בין חיה לעוף, אף על פי שאין צריך לחזור ולברך. **וחייבו** רבן גמליאל ליתן עשרה זהובים — ולא היה יכול לפטור עצמו במה שהיה נותן לו עוף אחר לשחוט, דזאת מצוה אחרת היא, ומצוה ראשונה הלכה לה, והוי מעוות לא יוכל לתקן. ומיהו, לא דיינינן השתא ליחייב עשרה זהובים, דבמלתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו, כדאמר ב"החובל" (בבא קמא פד,ב). ואחד שעמד במקום חבירו לקרוא בתורה — פטור בלאו האי טעמא,

הָכִי הָשְׁתָּא? הָתָם - מִשְׁתָּא וּבְרוּכֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי לָא אֶפְשַׁר, הָכָא - אֶפְשַׁר דְּשָׁחֵיט בַּחֲדָא, וּמְכַסֵּי בַּחֲדָא. **משנה** שָׁחַט וְלֹא כִּסָּה, וְרָאָהוּ אַחֵר - חַיָּיב לְכַסּוֹת. כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. כִּסָּהוּ הָרוּחַ - חַיָּיב לְכַסּוֹת. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: "וְשָׁפַךְ"... "וְכִסָּה" - מִי שֶׁשָּׁפַךְ יְכַסֶּה. שָׁחַט וְלֹא כִּסָּה, וְרָאָהוּ אַחֵר, מִנַּיִן שֶׁחַיָּיב לְכַסּוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל" - אַזְהָרָה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. תַּנְיָא אִידָךְ: "וְשָׁפַךְ"... "וְכִסָּה" - בְּמַה שֶׁשָּׁפַךְ - בּוֹ יְכַסֶּה, שֶׁלֹּא יְכַסְּנוּ בְּרֶגֶל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצְוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו. תַּנְיָא אִידָךְ: "וְשָׁפַךְ"... "וְכִסָּה" - מִי שֶׁשָּׁפַךְ הוּא יְכַסְּנוּ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁשָּׁחַט, וְקָדַם חֲבֵירוֹ וְכִסָּה, וְחִייְבוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִיתֵּן לוֹ עֲשָׂרָה זְהוּבִים. אִיבַּעְיָא לְהוּ: שְׂכַר מִצְוָה, אוֹ שְׂכַר בְּרָכָה? לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ - לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן; אִי אָמְרִתְּ שְׂכַר מִצְוָה - אַחַת הִיא, וְאִי אָמְרִתְּ שְׂכַר בְּרָכָה - הָוְיָין אַרְבָּעִים, מַאי? תָּא שְׁמַע, דַּאֲמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא לְרַבִּי: מִי שֶׁיָּצַר הָרִים - לֹא בָּרָא רוּחַ, וּמִי שֶׁבָּרָא רוּחַ - לֹא יָצַר הָרִים, דִּכְתִיב: "כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ"! אֲמַר לֵיהּ: שׁוֹטֶה, שְׁפִיל לְסִיפֵיהּ דִּקְרָא - "ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ". אֲמַר לֵיהּ: נְקוֹט לִי זִימְנָא תְּלָתָא יוֹמֵי, וּמַהְדַּרְנָא לָךְ תְּיוּבְתָּא. יְתִיב רַבִּי תְּלָת תַּעֲנִיתָא. כִּי הֲוָה קָא בָּעֵי מִיבְרְךָ, אֲמְרוּ לֵיהּ: מִינָא קָאֵי אַבָּבָא. אֲמַר: "וַיִּתְּנוּ בְּרוּתִי רוֹשׁ" וְגוֹ'. אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי, מְבַשֵּׂר טוֹבוֹת אֲנִי לְךָ, לֹא מָצָא תְּשׁוּבָה אוֹיְבְךָ, וְנָפַל מִן הַגַּג וָמֵת. אֲמַר לוֹ: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּסְעוֹד אֶצְלִי? אֲמַר לוֹ: הֵן. לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ, אֲמַר לוֹ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אַתָּה שׁוֹתֶה, אוֹ אַרְבָּעִים זְהוּבִים אַתָּה נוֹטֵל? אֲמַר לוֹ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֲנִי שׁוֹתֶה. יְצָתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה יְשַׁוֶּה אַרְבָּעִים זְהוּבִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עֲדַיִין יֶשְׁנָהּ לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי, וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ מִשְׁפַּחַת בַּר לוּיַאנוּס. "כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה". אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: מַאי שְׁנָא מֵהֲשָׁבַת אֲבֵדָה, דְּאָמַר מָר: "הָשֵׁב" - אֲפִילּוּ מֵאָה פְּעָמִים? אֲמַר לֵיהּ: הָתָם לָא כְּתִיב מִיעוּטָא, הָכָא כְּתִיב מִיעוּטָא - "וְכִסָּהוּ". "כִּסָּהוּ הָרוּחַ". אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָזַר וְנִתְגַּלָּה, אֲבָל לֹא חָזַר וְנִתְגַּלָּה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. וְכִי חָזַר וְנִתְגַּלָּה מַאי הָוְיָין? הָא אִידַּחֵי לֵיהּ! אֲמַר רַב פַּפָּא, זֹאת אוֹמֶרֶת: אֵין דִּיחוּי אֵצֶל מִצְוֹת. וּמַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט וְנִבְלַע דָּם בַּקְּרָקַע - חַיָּיב לְכַסּוֹת? - הָתָם כְּשֶׁרְשׁוּמוֹ נִיכָּר. **משנה** דָּם שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם - חַיָּיב לְכַסּוֹת. נִתְעָרֵב בְּיַיִן - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרֵב בְּדַם הַבְּהֵמָה אוֹ בְּרָכָה יְשַׁוֶּה אַרְבָּעִים זְהוּבִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עֲדַיִין יֶשְׁנָהּ לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי, וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ מִשְׁפַּחַת בַּר לוּיַאנוּס. "כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה". אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: מַאי שְׁנָא מֵהֲשָׁבַת אֲבֵדָה, דְּאָמַר מָר: "הָשֵׁב" - אֲפִילּוּ מֵאָה פְּעָמִים? אֲמַר לֵיהּ: הָתָם לָא כְּתִיב מִיעוּטָא, הָכָא כְּתִיב מִיעוּטָא - "וְכִסָּהוּ". "כִּסָּהוּ הָרוּחַ". אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָזַר וְנִתְגַּלָּה, אֲבָל לֹא חָזַר וְנִתְגַּלָּה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. וְכִי חָזַר וְנִתְגַּלָּה מַאי הָוְיָין? הָא אִידַּחֵי לֵיהּ! אֲמַר רַב פַּפָּא, זֹאת אוֹמֶרֶת: אֵין דִּיחוּי אֵצֶל מִצְוֹת. וּמַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט וְנִבְלַע דָּם בַּקְּרָקַע - חַיָּיב לְכַסּוֹת? - הָתָם כְּשֶׁרְשׁוּמוֹ נִיכָּר. **משנה** דָּם שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם - חַיָּיב לְכַסּוֹת. נִתְעָרֵב בְּיַיִן - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרֵב בְּדַם הַבְּהֵמָה אוֹ

ואפילו תפס מפקינן מיניה, משום דכולם חייבים בקריאת התורה. וכן פירש רבינו יצחק בן אשר. ואפילו עמד במקום כהן, דהא דדרשינן (נדרים סב,א): "וקדשתו" — לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון, אסמכתא היא. **או** ארבעים זהובים אתה נוטל — שתיה לא שייכא לשכר ברכה. אלא היה רוצה לסלקו מברכת המזון, לפי שהיה מין. ואם תאמר: או חמשים זהובים הוה ליה למימר, דהא איכא ברכת "בורא פרי הגפן" שלאחר ברכת המזון! ויש לומר: דסבר כמאן דאמר ב"ערבי פסחים" (פסחים קג,ב ושם ד"ה לאו) דאין צריך לברך אכסא דברכתא, אלא אכסא קמא ותו לא.

רואין אותו כאילו הוא מים — בפרק "התערובות" (זבחים עח,ב) אמר דלאו רואין לדם קדשים קאמר, אלא רואין ליין ולדם בהמה וחיה קאמר, דרואין כאילו הוא מים, כדפירש בקונטרס. והקשה הרב רבינו שמואל מוורדו"ן: דבפרק "הקומץ רבה" (מנחות כב,א) מפרש טעמא דרבנן ורבי יהודה, מדכתיב: "ולקח מדם הפר ומדם השעיר", גלוי וידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר, מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה. ורבי יהודה אומר: מכאן למין במינו שאינו בטל. והשתא, היכי מוכח? דאפילו מבטלין עולין זה את זה, ומין במינו בטל — הכא לא בטיל, שאפילו היה דם הפר היה ניכר אדמומית דם השעיר! ויש לומר: דאם דם הפר היה מים — לא יהיה בדם השעיר מראית דם גמור, אלא יהיה דיהה מראהו ובטל. כדאמרינן בפרק "התערובות" (זבחים עח,ב): דלי שיש בתוכו יין לבן וחלב, רבי יהודה אומר: רואין ליין וחלב כאילו יין אדום, ואם דיהה מראיהן (כשר. אבל) דם לתוך מים — ראשון ראשון בטל. והכי נמי אמרינן בפרק חמשי דעבודה זרה (עג,א): כי אתא רב דימי, אמר רבי יוחנן: המערבה יין נסך מחבית לבור, אפילו כל היום כולו — ראשון ראשון בטל. ובפרק בתרא דנדה (עא,ב) גבי דם תבוסה, היכא דפסק, שאין הולך בלא הפסק, אמרינן: ראשון ראשון בטל. וקשיא, דאמר בפרק "הלוקח בהמה" (בכורות כב,א): הלוקח ציר מעם הארץ — משיקו במים, וטהור ממה נפשך, אי רובא מיא נינהו — סלקא, ואי רובא ציר נינהו — ציר לאו בר קבולי טומאה הוא, ואי משום מיעוטא דמים דבציר — בטלי ברובא. וקאמר רב דימי בשם

ריש לקיש: לא שנו אלא לטבל פתו, אבל לקדרה — חוזר וניעור. אלמא, דאפילו טהרה מעוררת טומאה, כל שכן דטומאה מעוררת טומאה! ואפילו לאביי דקאמר: וכי טומאה שבטלה חוזרה וניעורה — היינו מחמת טהרה, אבל בטומאה דמעוררת טומאה ליכא מאן דפליג. וכל שכן דאיסור מעורר איסור, כדאמר לעיל (חולין פו,ב): אם אמרו ספק טומאה לטהר כו'. וב"הערל" (יבמות פב,ב) נמי אמרינן: נתן סאה ונטל סאה — עד רובו, אלמא, טפי מרובו לא אמרינן דראשון ראשון בטל, אף על גב דהוי בהפסק! ויש לומר: דבכל מקום אמרינן דחוזר וניעור, אפילו בהפסק. ובדם תבוסה, דמפליג בין פסק ללא פסק — משום דבדם תבוסה דרבנן הקילו. והכא בקדשים דוקא אמרינן: ראשון ראשון בטל, דכיון שנדחה בקדשים — שוב אינו חוזר ונראה. וההיא דבפרק בתרא דעבודה זרה (עג,א) מפרש רבינו יצחק דראשון ראשון בטל — ואין נאסר בכל שהוא, עד שיהא בו נותן טעם כמו בשאר איסורין. וקאי אמתניתין דקאמר: ואלו אסורין ואוסרין בכל שהוא, יין נסך כו', מפרש רב דימי דהיינו דוקא כי נפל היתרא לגו איסורא, כדקאמר בתר הכי, אבל איסורא לגו היתרא — אינו אסור בכל שהוא, דראשון ראשון בטל כל זמן שיש ששים בהיתר. ופריך, תנן: ואלו אסורין ואוסרין בכל שהוא יין נסך כו', מאי לאו איסורא לגו היתרא? לא, היתרא לגו איסורא. תא שמע: יין במים בנותן טעם, מאי לאו חמרא דאיסורא לגו מיא דהיתרא? ומהך גופה לא פריך, דמודה רבי יוחנן דבנתינת טעם חוזר וניעור. תדע, דהא טעם כעיקר במין שאינו מינו — מן התורה, כדאמר ב"התערובות" (זבחים עח,ב) וב"אלו עוברין" (פסחים מד,ב) ובפרק "שלשה מינין" (נזיר לז,א). אלא הכי פירושו: מדסיפא איסורא לתוך היתרא — הכי נמי רישא דיין ביין בכל שהוא! ומשני: לא, בנפל חמרא דהיתרא לגו מיא דאיסורא. ופריך: מדרישא במיא דאיסורא — סיפא נמי במיא דאיסורא, וקתני: מים ביין בנותן טעם, פירוש: וכי היכי דהך סיפא באיסורא לגו היתרא — הוא הדין רישא דיין ביין בכל שהוא! ומשני: דכולה בהיתרא לגו איסורא איירי. ובנותן טעם דקאמר — דמשמע דכי ליכא בנותן טעם דשרי — היינו כגון שנפל הרבה מן ההיתר בבת אחת לתוך האיסור, שנתבטל האיסור בבת אחת. ואם תאמר: אמאי נקט מחבית לבור משום דראשון ראשון בטל? בלאו הכי שרי, כיון דלבסוף נשאר ששים של היתר! ויש לומר: דדוקא נקט מחבית לבור, דלא נפיש עמודיה כולי האי, אף על גב דנפיש טפי מצרצור. אבל היכא דנפיש עמודיה טובא — לא בטיל, אפילו יש ששים בהיתר.

שנתמדו מאליהן — הוא הדין דהוי מצי למימר: דתמדן במי פירות, דלא מכשרי. **והוא** דאיכא כזית. והוא דאיכא רביעית — אצללתא דדמא קאי, כדפירש בקונטרס. וקא משמע לן, דאף על פי שבולו דם לא מחייב כרת עד דאיכא כזית דם גמור, ולא מטמא באהל עד דאיכא רביעית דם גמור. דאי בדם שעם מי גשמים — פשיטא דצריך כזית ורביעית.

תנן התם — תימה: אי משנה היא, הא דקאמר לעיל: (במתניתא) [במתניתין] תנא ומטמא באהל, וקאמר עלה: והוא דאיכא רביעית — הוה ליה לאתויי מתניתין דהכא! ונראה דברייתא היא. והכי נמי אשכחן ב"החולץ" (יבמות לו,ב) דקאמר: תנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהה שלשים יום כו', ואינה משנה בשום מקום. ובפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלה,ב) גרסינן בכל הספרים: "תניא". **כל** משקה המת טהורין — דלא גזרו עליהן כמו שגזרו על של הזב, כדמפרש במסקנא — משום דזב לא בדילי מיניה. ואם תאמר: והלא כשיוצאין מן המת — נוגעין בו, ומקבלים טומאה ממנו במגע. דמדאורייתא דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה חשיבי משקין, כדילף בפרק "דם הנדה" (נדה נה,ב) מקראי! ועוד קשה: דקאמר התם דמטמא טומאת משקים ברביעית, והלא משקין מטמאין בכל שהוא! כדמוכח בפרק קמא דפסחים (יד,א) גבי: מימיהם של כהנים לא נמנעו לשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם בשר שנטמא באב הטומאה אף על פי שמוסיפין על טומאתו כו'. דמוקי לה דאיכא משקה בהדי בשר, דקא מטמא בשר מחמת משקין. ומסתמא אין באותם משקים רביעית. ואמרינן נמי בההוא פירקא (שם יז,ב): ומים נמי לא אמרן אלא רביעית, דחזי להטביל בהן מחטין וצנורות, אבל בציר מרביעית — טמאים. ובברכות בפרק "אלו דברים" (נב,א): שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים, ויחזרו ויטמאו את הכוס! ויש לומר: דהכא מיירי כשיצאו ממנו דרך שפופרת. ובעודן בגופו לא מקבלי טומאה, דאין תורת משקין עליהם עד שיצאו לחוץ. וכי נפקי דרך שפופרת — טהורות מן התורה, כיון שלא נגעו בו, אלא מדרבנן גזרו ביצאו מן הזב היכא דאיכא רביעית, אף על גב דלא נגעו בו. אי נמי, הנהו קראי דנדה — אסמכתא בעלמא ניתנו, ומן התורה אין עליהן תורת משקין, ולכך לא גזרו אלא ברביעית. ואם תאמר, דאמרינן בפרק "אמרו לו" (כריתות יג,א): האשה שנטף חלב מדדיה לתוך התנור — טמא. ופריך: במאי מתכבשי? אמר רבי יוחנן: בטיפה המלובלכת על פי הדד. והשתא, כיון דצריך הכשר — אלמא חשיבא אוכל, לפי שמיוחד לאכילת תינוק. אם כן, תנור אמאי טמא? הא אין אוכל מטמא כלים! אלא על כרחך, מטמא מחמת הטיפה המלובלכת על פי הדד, שמתערבת עם שאר חלב שנוטף בתנור, ששם משקה עליה, ומשקין מטמאין כלי גזירה משום משקה דזב וזבה, כדאמר בפרק קמא דשבת (יד,ב). אלמא, מטמאה הטיפה לתנור אף על גב דלית בה רביעיתא! וכן ב"אין דורשין" (חגיגה כ,א) באשה שבאתה לפני רבי ישמעאל, ואמרה לו: מפה זו ארגתי בטהרה. ומתוך הדברים שבדקה אמרה לו: נימא נפסקה וקשרתיה בפה. הרי אף על פי שלא היה ברוק שבפיה רביעיתא — נטמא מידים שהיו מסואבות, וטימא את המפה! ויש לומר: דתרומה וקדשים מטמו בפחות מרביעית, ודוקא לחולין הוא דבעי רביעית.

משקה טבול יום משקין היוצאין ממנו כמשקין שנוגע בהן — אומר רבינו תם: דהני משקין שנגע בהן דקאמר — לא מיתוקמא אלא במשקין דתרומה, דאילו חולין לא מיטמא. ואפילו במעשר נמי שרי, כדאמרינן (יבמות עד,ב): טבל ועלה — אוכל במעשר. ובמשקין דקדש נמי לא קאמר, דתנן בפרק עשירי דנדה (עא,ב): בראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר מערה מים לפסח, פירוש: אבל לא נוגעת, דחולין שנעשה על טהרת הקדש כקדש דמו, כדמפרש בגמרא. חזרו לומר: הרי היא כמגע טמא מת לקדשים, פירוש: דוקא לקדשים, ולא לחולין, דלאו בקדש דמו. אלמא, טבול יום הוה ראשון לקדשים כאילו נגע לטמא מת, דיושבת על דם טוהר היא טבולת יום ארוך. ואם כן משקים קודש שנגע

בטבול

או בדם החיה — בדם היקיז של חיה. **רואין אותו** — שאינו טעון כסוי. **כאילו הוא מים** — ואם היה הדם הזה של שחיטת החיה והעוף ניכר בו — חייב לכסות. **אין דם מכבטל דם** — ואפילו אין מראית דם ניכרת במים כמות דם בהמה זה — אין דם החיה בטיל, דקסבר: מין במינו לא בטיל. **דם הניתז** — חוץ לגומא. **גמרא תנן התם** — בשחיטת קדשים. **כשר** — לזריקה. **נתערב בדם הבהמה** — של חולין. **או בדם החיה** — ממש, דסתמא חולין. **רואין אותו** — לדם הפסול. **כאילו הוא מים** — ואם היה דם הכשר ניכר בו — כשר. **לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם** — לפיכך, כל טיפה וטיפה כשנפלה — בטלה. הלכך, עד שלא תהא בו מראית דם — כשרה. **אינו כן** — שאפילו נפל דם לתוך מים — חייב לכסות. שאף על פי שבטל ונדחה ראשון ראשון, אפילו הכי, כשהלך ורבה עד שנהפכה מראית המים לדם — חזר דם הבטל וניעור, וחשוב דם. ולא אמרינן: הואיל ונדחה ידחה, שאין תורת דיחוי אצל מצות. **כל מראה אדמומית** — כל זמן שיש בדם מראה אדמומית — הוי דם, לכפרה, ולזריקה, ולהכשיר את הזרעים. ולקמיה פריך: אי מים הוא, נמי אכשורי מכשרי! **שתמדו** — שערבו עם מי גשמים, שאינם מכשירים אלא היכא דאחשבינהו לירד על הפירות. והכא, משום דם דהוי משקה, אף על גב דלא אחשבה לירד על הפירות — מכשיר, דתנן (מכשירין פרק א משנה א): כל משקה שתחלתו לרצון, שנחשב למאומה, אף על פי שאין סופו לרצון — מכשיר. ופרכינן: **מי גשמים נמי כיון דשקיל** — במנא. **ורמי** — לתוך הדם, אחשבינהו לכך! **בצללתא דדמא** — באותן מים שהם מן הדם עצמן. כשהוא נקרש יש סביבותיו צלול במים, ואם יש בו מראית דם — מכשיר, ואי לא — לא. **עגוש כרת** — האוכלו. **והוא דאיכא כזית** — דם גמור. **ומטמא באהל** — כל זמן שיש בו מראית דם, אם של מת הוא. **והוא דאיכא רביעית** — מן הדם גמור. והוא שיעור לטומאת אהל, דכתיב (במדבר ו): "על נפש מת", ובשיעור רביעית הנשמה תלויה. **משקה המת** — כגון דמעת עינו וחלב אשה. **כל מראה אדמומית שבו ממטא** — כלומר, צללתא דדמא, כל זמן שמראהו אדום — טמא. **משקה טבול יום** — אותן משקין היוצאים ממנו — הרי הן כמשקין שהוא נוגע בהן.

ואלו

ואלו

אוֹ בְּדַם הַחַיָּה - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוּ הֵן מַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם. דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין - חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם אֶלָּא הוּא, אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם שֶׁלֹּא הוּא - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. גְּמָרָא תְּנַן הָתָם: דָּם שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם - כָּשֵׁר. נִתְעָרֵב בְּיַיִן - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרֵב בְּדַם בְּהֵמָה אוֹ בְּדַם הַחַיָּה - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוּ הוּא מַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנָּפְלוּ מַיִם לְתוֹךְ דָּם, אֲבָל נָפַל דָּם לְתוֹךְ מַיִם - רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל. אֲמַר רַב פַּפָּא: וּלְעִנְיַן כִּסּוּי אֵינוֹ כֵּן, אֵין דְּחוּי אֶצֶל מִצְוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל מַרְאֵה אַדְּמוּמִית - מְכַפְּרִין, וּמַכְשִׁירִין, וְחַיָּיבִין בְּכִסּוּי. מַאי קָמַשְׁמַע לָן? מְכַפְּרִין - תָּנֵינָא, חַיָּיבִין בְּכִסּוּי - תָּנֵינָא! - מַכְשִׁירִין אֵיצְטְרִיכָא לֵיהּ. - מַכְשִׁירִין נַמִּי, אִי דַּם - אַכְשׁוּרֵי מַכְשַׁר, אִי מַיָּא - אַכְשׁוּרֵי מַכְשְׁרִי! - לָא צְרִיכָא, שֶׁהִתְמִדוּ בְּמֵי גְשָׁמִים. - מֵי גְשָׁמִים נַמִּי, כֵּיוָן דְּשָׁקִיל וְרָמֵי - אַחֲשִׁבִינְהוּ! - לָא צְרִיכָא, שֶׁנִּתְמְדוּ מֵאֲלֵיהֶן. רַבִּי אַסִּי מִנְּהַרְבִּיל אוֹמֵר: בְּצַלְלַתָּא דִּדְמָא. רַבִּי יִרְמְיָה מִדְּפִתְּיָא אָמַר: עָגוּשׁ כָּרֵת, וְהוּא דְּאִיכָּא כַּזַּיִת. בְּמַתְנִיתָא תָּנֵא: מְטַמְּאִים בְּאֹהֶל, וְהוּא דְּאִיכָּא רְבִיעִית. תְּנַן הָתָם: כָּל מַשְׁקֵה הַמֵּת - טְהוֹרִין, חוּץ מִדָּמוֹ; וְכָל מַרְאֵה אַדְּמוּמִית שֶׁבּוֹ - מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל. וּמַשְׁקֵה הַמֵּת טְהוֹרִין? וּרְמִינְהוּ: מַשְׁקֵה טְבוּל יוֹם, מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - כְּמַשְׁקִין שֶׁנּוֹגֵעַ בָּהֶן,

אוֹ בְּדַם הַחַיָּה – בדם היקו של חיה ועוף שהוקו בחיותם לפני שנשחטו, שאף הוא אינו חייב בכיסוי, **רוֹאִין אוֹתוֹ** – את דם הבהמה או החיה שאינו חייב בכיסוי, **כְּאִילּוּ** (הן) [**הוּא**] **מַיִם**, ואם נפל בדם שאינו חייב בכיסוי דם החייב בכיסוי, בשיעור כזה שאם היה נופל הדם החייב בכיסוי במים היה הדם ניכר, חייב לכסותו, אבל אם לא היה ניכר, פטור מלכסותו. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וְאוֹמֵר, אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם** – אין הדם הפטור מכיסוי מבטל את דם השחיטה החייב בכיסוי, ואפילו אם נפל בדם שאינו חייב בכיסוי רק מעט דם החייב בכיסוי בשיעור שאם היה נופל במים לא היה ניכר, מכל מקום מאחר שנפל לתוך דם אינו מתבטל וחייב בכיסוי.

דָּם הִנִּיתָּז למרחוק חוץ לגומא שעושה לקבל את הדם, וְכן הדם **שֶׁעָל הַסַּכִּין חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִימָּתַי** חייב לכסות את הדם הניתז או שעל הסכין, **בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם** אחר **אֶלָּא הוּא, אֲבָל** אם **יֵשׁ שָׁם** משחיטה זו **דָּם** אחר **שֶׁלֹּא הוּא** – מלבד הדם הניתז ושעל הסכין, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת** את הדם הניתז ושעל הסכין, אלא מכסה את הדם האחר בלבד.

גמרא

הגמרא מביאה משנה בדיני דם קרבן כעין משנתינו, וביאורה:

תְּנַן הָתָם – שנינו במשנה (זבחים עז:) **דָּם** קרבן **שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ** – במשקה המעורב ממים ודם, **מַרְאִית דָּם** הרי זה **כָּשֵׁר** לזריקה על גבי המזבח. ואם **נִתְעָרֵב** הדם **בְּיַיִן** אדום שאין מראה הדם ניכר בו, **רוֹאִין אוֹתוֹ** – את היין **כְּאִילּוּ הוּא מַיִם**, ואם יש במשקה ההוא [המעורב ממים בשיעור היין ומדם הקרבן] מראית דם, הרי דם זה [המעורב ביין] כשר. ואם **נִתְעָרֵב** דם הקרבן **בְּדַם בְּהֵמָה** של חולין **אוֹ בְּדַם הַחַיָּה** שאינה ראויה כלל למזבח, **רוֹאִין אוֹתוֹ** – את הדם הפסול למזבח **כְּאִילּוּ הוּא מַיִם**, ואם יש במשקה ההוא [המעורב ממים בשיעור הדם הפסול ומדם הקרבן] מראית דם, הרי דם זה [המעורב בדם הפסול] כשר. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם,** משום שמין במינו לא בטל, ואפילו טיפת דם קרבן שנפלה לתוך כלי גדול של דם חולין כשר דם התערובת לזריקה.

מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ** במשנה שדם קרבן שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר, **אֶלָּא כְּשֶׁנָּפְלוּ מַיִם לְתוֹךְ דָּם,** ולפיכך מעט מעט שנפל לתוך הדם בטל בדם, וכל זמן שעדיין ניכר מראה הדם כשר לזריקה, **אֲבָל נָפַל דָּם לְתוֹךְ מַיִם, רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל** – מעט מן הדם שנפל לתוך המים מתבטל במים שהרי לא ניכר מראיתו, וכן המעט שנפל אחריו. ואף שלבסוף שנפל הרבה לתוך המים כבר ניכר מראהו, אין אומרים שהמעט שנפל בתחילה חוזר וניעור, אלא כיון שנדחה מן המצוה נדחה עולמית ואינו חוזר להכשרו.

הגמרא מחלקת בין דם קרבן לכיסוי הדם: **אָמַר רַב פָּפָּא, וּלְעָנְיַן** מצות **כִּסּוּי** הדם **אֵינוֹ כֵּן** – אין אומרים שאם נפל הדם לתוך המים ראשון ראשון בטל ונדחה ממצות כיסוי, אלא **אֵין** תורת **דִּיחוּי אֵצֶל מִצְוֹת,** ולכן אפילו אם נפל דם מעט מעט לתוך מים ולא ניכר מראהו, אף שהמעט מעט שנפל התבטל ונדחה ממצות כיסוי הדם, בכל זאת כיון שהלך ונתרבה עד שניכר מראה הדם, חזר הדם שהתבטל וניעור ונחשב דם וחייב בכיסוי. ואין אומרים הואיל ונדחה ידחה מן המצוה לפי שאין תורת דיחוי אצל מצוות אלא בקדשים.

הגמרא מביאה הלכה נוספת בדין דם המעורב במים: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל,** דם שנתערב בו מים, **כָּל** זמן שיש בדם **מַרְאֵה אַדְמוּמִית, מְכַפְּרִין** בזריקתו על המזבח אם הוא דם קרבן, **וּמַכְשִׁירִין** בו את הפירות לקבל טומאה, **וְחַיָּיבִין** בו **בְּמִצְוֹת כִּסּוּי** הדם.

מקשה הגמרא: **מַאי קָמַשְׁמַע לָן** – וכי מה מחדש שמואל בדבריו. הרי מה שאמר שהם **מְכַפְּרִין, תְּנִינָא** – כבר שנינו כן במשנה בזבחים, שדם קרבן שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר לזריקה ומכפר על בעל הקרבן. וכן מה שאמר **חַיָּבִין בְּכִסּוּי, תָּנִינָא** – גם זה שנינו כאן במשנתינו, שדם שנתערב במים אם ניכר מראהו חייב בכיסוי.

מתרצת הגמרא: אלא **מַכְשִׁירִין אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** – לא הוצרכו דבריו אלא למה שאמר שדם שנתערב במים מכשיר לקבל טומאה, שהייתי סבור הואיל ונתערב הדם במים עד שאינו ניכר בהם, אין הדם חשוב בתוכם להכשיר לטומאה, לכך אמר שמואל, שכל זמן שיש מראה אדמומית הרי זה דם המכשיר לקבלת טומאה.

מקשה הגמרא: **מַכְשִׁירִין נַמִּי** – גם דבריו אלו שמים שנתערב בהם דם מכשירים לקבל טומאה, אין אנו צריכים לחידושו, שהרי **אִי דָּם הוּא, אַכְשׁוּרֵי מַכְשַׁר, אִי מַיָּא, אַכְשׁוּרֵי מַכְשְׁרֵי** – אם נאמר שהמשקה נחשב דם הרי הוא מכשיר לטומאה, ואם נאמר שהמשקה נחשב מים הרי הוא מכשיר לטומאה, שהרי גם הדם וגם המים הם משבעת המשקים המכשירים לקבלת טומאה.

מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרכו דברי שמואל לדם שנתערב במים סתם, אלא **שֶׁתִּמְּדוּ** – שעירב את הדם **בְּמֵי גְשָׁמִים,** ולא החשיבם לירד על הפירות, והואיל ומשום המים עצמם אין המשקה מכשיר לטומאה, שהרי מי גשמים שלא החשיבם לירד על הפירות אינם מכשירים לטומאה, הייתי סבור שהדם שמעורב בם בטל ואינו נחשב דם להכשיר, לכך משמיענו שמואל שכל שניכר מראה הדם במים הרי זה דם והוא משקה המכשיר לקבלת טומאה.

מקשה הגמרא: **מֵי גְשָׁמִים נַמִּי** – גם אם מדובר במי גשמים, הרי **כֵּיוָן דְּשָׁקְיָל וְרָמֵי** – כיון שנטלם בכלי ושפכם לתוך הדם, **אַחְשְׁבִינְהוּ** – החשיבם לדבר זה, ואם כן הם מכשירים לקבל טומאה, ואפילו אין ניכר מראה הדם יכשירו המים עצמם. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרכו דברי שמואל שדם שנתערב בו מי גשמים מכשיר לטומאה אם ניכר מראהו, אלא לאופן **שֶׁנִּתְמְּדוּ** – שנתערבו לו מי גשמים בדם **מֵאֵלֵיהֶן** שלא מרצונו ולא החשיבם לכך, ולכך המים עצמם אינם מכשירים אלא רק הדם.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף לבאר את חידושו של שמואל שהדם מכשיר לטומאה: **רַבִּי אַסִּי מִנְּהַרְבִּיל** [–שם מקום] **אוֹמֵר, בְּצִלְּלְתָּא דְּדָמָא** – במשקה הצלול מן הדם עצמו דיבר שמואל, שכשהדם נקרש, סביבו נותר משקה הצלול במים, והייתי סבור שאין אותו משקה נחשב דם, ועל כך אמר שמואל שאם יש בו מראה אדמומית הרי הוא דם ומכשיר לטומאה, אבל אם אין בו מראה דם אינו מכשיר לטומאה.

הגמרא מביאה הלכות נוספות בענין צללתא דדמא: **רַבִּי יִרְמְיָה מִדְּפָתֵי אָמַר,** האוכל צללתא דדמא **עָנוּשׁ כָּרֵת.** מבארת הגמרא: **וְהוּא** – מה שאמר רבי ירמיה שהאוכלו ענוש כרת, הוא רק **בְּדְאִיכָּא בַּיִת** – שיש בו שיעור בזית.

מוסיפה הגמרא: **בְּמַתְנִיתָא תָּנָא** – בברייתא שנינו, **מְטַמְּאִים בְּאֹהֶל** – הנבנס באהל שיש בו צללתא דדמא מן המת, כל זמן שיש בו מראית דם הרי הוא טמא. מבארת הגמרא: **וְהוּא דְּאִיכָּא רְבִיעִית** – ודין זה הוא רק כשיש בדם שיעור רביעית, שרביעית מן המת הוא השיעור לטומאה באהל המת.

תְּנַן הָתָם – שנינו בברייתא בדין טומאת המת, **כָּל מַשְׁקֶה** היוצא מגופו של **הַמֵּת,** כגון דמעת עינו וחלב האשה **טָהוֹרִין,** חוץ **מִדָּמוֹ** – חוץ מדם המת שהוא טמא. **וְכָל מַרְאֵה אַדְמוּמִית שֶׁבּוֹ** – והמים הצלולים מדם המת, כל זמן שניכר בהם מראה אדמומית, **מְטַמְּאִין בְּטוּמאת אֹהֶל** את הנמצא עמם באהל אחד.

הגמרא מביאה משנה ומבררת האם דבריה ודברי הברייתא דלעיל סותרים אלו את אלו. מקשה הגמרא: **וּמַשְׁקֵה הַמֵּת טָהוֹרִין** – וכי כל משקה המת חוץ מדמו טהורין, **וּרְמִינְהוּ** – וקשה, ששנינו במשנה (טבול יום פ"ב מ"א) **מַשְׁקֵה טְבוּל יוֹם** (**מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ**) – משקין היוצאים מגופו של טבול יום, כגון דמעת עינו וחלב האשה, דינם **כְּמַשְׁקִין שֶׁנּוֹגֵעַ בָּהֶן** הטבול יום,

וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ – בין משקים היוצאים ממנו ובין משקים שנוגע בהם, **אֵין מְטַמְּאִין** מהטבול יום, שלא גזרו בהם חכמים טומאה. **וּשְׁאָר כָּל הַטְּמֵאִין** מלבד טבול יום, **בֵּין קַלִּין** – שטומאתם קלה, **בֵּין חֲמוּרִין** – שטומאתם חמורה, **מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן** מגופן, דינם **כְּמַשְׁקֶה הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן** – באלו הטמאים, **וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ** – המשקין היוצאים משאר הטמאים והמשקין שנגעו בשאר הטמאים, טמאים **תְּחִלָּה** – ראשון לטומאה, שהנוגע בהם נעשה שני לטומאה, והנוגע בו נעשה שלישי לטומאה, **חוּץ מִן הַמַּשְׁקֶה שֶׁהוּא** בדרגת **אַב הַטּוּמְאָה**, וכגון, זובו ורוקו ומימי רגליו של הזב וכן שכבת זרע של כל אדם.

הגמרא מבררת את דברי המשנה, ומסיימת את הקושיא: **מַאי קַלִּין וּמַאי חֲמוּרִין** – מה הם טמאין קלין וחמורין שנשנו במשנה שהמשקים היוצאים מהם טמאים, **מַאי לָאו** – האם אין הפירוש **קַלִּין הם שֶׁרֶץ וְזָב, וַחֲמוּרִין הוא מֵת**, הרי שמשקה המת טמאים, וקשה שדברי המשנה שמשקה המת טמאים ודברי הברייתא שמשקה המת טהורים סותרים אלו את אלו.

מתרצת הגמרא: **לֹא** – אין הפירוש שקלין הוא שרץ וזב וחמורין הוא מת, אלא **קַלִּין הוא שֶׁרֶץ, וַחֲמוּרִין הוא זָב**, אבל משקה המת אכן טהורים.

שואלת הגמרא: **מַאי שְׁנָא זָב דְּנָזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן, וּמַאי שְׁנָא מֵת דְּלֹא נָזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן** – במה שונה הזב מן המת, שעל הזב גזרו חכמים שיהיה המשקה היוצא ממנו טמא, ועל המת לא גזרו חכמים שיהיה המשקה היוצא ממנו טמא. משיבה הגמרא: **זָב, דְּלֹא כְּדֵילֵי אִינְשֵׁי מִינַיְיהוּ** – זב כיון שהוא אדם חי, וגם כיון שאין ניכרת בו טומאתו, אין אנשים מתרחקים ממנו, לכך, כדי לגדור ולהרחיק מטומאת זב, **נָזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן** טומאה על המשקים היוצאים ממנו, אבל **מֵת, דִּכְדֵילֵי אִינְשֵׁי מִינַיְיהוּ** – שאנשים מתרחקים ממנו וגם ניכרת טומאתו, **לֹא נָזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן** על המשקים היוצאים ממנו.

שנינו במשנתינו: **דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין [וכו']** חייב לכסות. אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא, אבל יש דם שלא הוא פטור מלכסות. הגמרא מבררת את דברי המשנה: **תָּנוּ רַבָּנָן,** נאמר בתורה במצות כיסוי הדם (ויקרא יז יג) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', והכתוב 'וְכִסָּהוּ' מְלַמֵּד שֶׁדָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין חַיָּיב לְכַסּוֹת, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵימָתַי חַיָּיב לכסותו בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם אחר אֶלָּא הוּא** – הדם הניתז ושעל הסכין, **אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם** אחר **שֶׁלֹּא הוּא, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת** את הדם הניתז ושעל הסכין, ויכסה את הדם האחר. **תַּנְיָא אִידָּךְ** – שנינו בברייתא אחרת, 'וְכִסָּהוּ' מְלַמֵּד שֶׁכָּל דָּמוֹ חַיָּיב לְכַסּוֹת, **מִכָּאן אָמְרוּ דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל אַנַּפַּיִים** – והדם שנותר על דפנות מקום השחיטה, **חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, כַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שחייב לכסות את הדם הניתז ושעל אגפיים, **כְּשֶׁלֹּא כִּסָּה** את **דַּם הַנֶּפֶשׁ** – הדם שהנשמה יוצאת בו, והדם שניתז ושעל האגפיים הוא דם הנפש, **אֲבָל כִּסָּה** את **דַּם הַנֶּפֶשׁ**, והדם שניתז ושעל האגפיים אינו דם הנפש, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת.**

שואלת הגמרא: **כְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי** – מה הטעם שנחלקו איזה דם חייב לכסות. משיבה הגמרא: **רַבָּנָן** שאמרו בברייתא שחייב לכסות את כל הדם, **סָבְרֵי,** ממה שאמר הכתוב (שם) 'דָּמוֹ' משמע שחייב לכסות את **כָּל דָּמוֹ**. אבל **רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, 'דָּמוֹ'** אין משמע שצריך לכסות את כל דמו, אלא **וַאֲפִילּוּ מִקְצָת דָּמוֹ. וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** שאמר שאין צריך לכסות אלא את דם הנפש, **סָבַר, 'דָּמוֹ'** משמע **דם הַמְיוּחָד**, וזהו דם הנפש וכולו צריך כיסוי.

משנה

משנתינו מבארת במה מכסים את הדם: **בַּמֶּה מְכַסִּין וּבַמֶּה אֵין מְכַסִּין, מְכַסִּין בְּזֶבֶל הַדֶּק, וּבְחוֹל הַדֶּק, בְּסִיד, וּבְחַרְסִית** – שחיקת חרסים, **וּבְלִבְנָה וּבְמַגּוּפָה** [–כיסוי החבית העשוי מחרס] **שֶׁכְּתָשָׁן. אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַנָּם, וְלֹא בְּחוֹל הַנָּם, וְלֹא בְּלִבְנָה וּבְמַגּוּפָה שֶׁלֹּא כְתָשָׁן. וְלֹא יִכְּפֶה** [–יכסה] **עָלָיו** – על הדם **אֶת הַכֶּלִי,** שבזה אינו מקיים את מצות כיסוי הדם. **כְּלָל אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דָּבָר שֶׁמְּגַדֵּל בּוֹ צְמָחִים מְכַסִּין בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ מְגַדֵּל צְמָחִים אֵין מְכַסִּין בּוֹ.**

גמרא

שנינו במשנתינו שמכסין את הדם בחול הדק אבל לא בחול הגס, הגמרא מבררת מה הוא שיעור זה. שואלת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – איך מדובר מה שאמרו **חוֹל הַדֶּק,** כלומר, מה הוא שיעור דקותו. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** חול הדק הוא **כָּל שֶׁאֵין הַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשוֹ** – כל שהאומן היוצר כלים מן החול ונצרך לחול דק, אינו צריך לכתוש עוד חול זה לעבודתו, זה הוא חול הדק הכשר לכיסוי הדם, אבל אם האומן צריך לכותשו זה הוא חול הגס שאינו כשר לכיסוי הדם.

אומרת הגמרא: **וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַסִּיפָא** – ויש ששנו את דברי רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, על הסיפא של המשנה **'אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַנָּם וְלֹא בְּחוֹל הַנָּם',** ונשאלה שאלה, **הֵיכִי דָּמֵי** – איך מדובר מה שאמרו **חוֹל הַנָּם** ומה הוא שיעור זה, ועל כך **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל שֶׁהַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשוֹ** – כל שהאומן היוצר כלים מן החול, צריך לכתוש עוד את החול כדי שיהיה חול דק, זה חול גס שאינו כשר לכיסוי הדם.

שואלת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – מה החילוק בין שני הפירושים, והרי לשני הלשונות אם צריך לכתוש את החול אינו כשר לכיסוי ואם לא צריך לכתוש כשר לכיסוי. משיבה הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּצָרִיךְ וְלֹא צָרִיךְ** – הנפקא מינה בין הפירושים היא כאשר החול צריך כתישה ולא צריך כתישה, כלומר כאשר הוא צריך כתישה קלה ולא צריך כתישה רבה, והיינו באופן **דְּמִיפְרִיךְ אִיפְּרוּכֵי** – שהוא נפרך ביד ואינו צריך כתישה בכלי. ללשון ראשון ששנו כלל זה על הרישא, אם כן כשהחול נפרך ביד דינו כחול הדק שהרי אינו צריך כתישה ממש, אמנם ללשון שני ששנו כלל זה על הסיפא, אף כשהחול נפרך ביד דינו כחול הגס שהרי עדיין הוא צריך כתישה מעט, והרי זה בכלל חול שהיוצר צריך לכותשו.

הגמרא מביאה ברייתא הלומדת מפסוקים מה הוא הדבר הכשר לכיסוי: **תָּנוּ רַבָּנָן,** אמר הכתוב במצות כיסוי הדם (שם) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', מכך שנאמר 'וְכִסָּהוּ', **יָכוֹל הייתי לומר, שיְכַסֶּנּוּ בַּאֲבָנִים אוֹ יִכְּפֶה עָלָיו אֶת הַכֶּלִי, תַּלְמוּד לוֹמַר 'בֶּעָפָר',** ומשמע אבל לא באבנים וכלי. **וְאֵין לִי** מן הכתוב שיכול לכסות **אֶלָּא בֶּעָפָר, מִנַּיִן לְרַבּוֹת** שיכול לכסות גם **בְּזֶבֶל הַדֶּק, וְחוֹל הַדֶּק, וּשְׁחִיקַת אֲבָנִים, וּשְׁחִיקַת חַרְסִית, וּנְעוֹרֶת פִּשְׁתָּן דַּקָּה** [–שברי גבעולין הנגעירין מן הפשתים כשמנפצים אותם]

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

מוּתָר באכילה כאילו שחטו, וחייב בכיסוי הדם. דוחה זאת הגמרא: **וְהָתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר** נאמר בתורה (דברים יב כא) 'וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ' משמע שנצטוה על הלכות שחיטה, והיכן ציוהו, והרי לא מצינו כן בתורה שציוהו כ**יצד לשחוט, אלא מְלַמֵּד שֶׁנִּצְטַוָּה מֹשֶׁה בעל פה עַל הַוֹּשֶׁט וְעַל הַקָּנֶה** – שבהם תיעשה השחיטה, **וְעַל רוֹב אֶחָד בָּעוֹף** – שבעוף די לשחוט רוב של אחד מהם, **וְעַל רוֹב שְׁנַיִם בְּבְהֵמָה** – ושבבהמה די לשחוט רוב של כל אחד מהם. מפורש אם כן שרבי סובר שעוף צריך שחיטה מן התורה, ואם כן כשנוחרו פטור מכיסוי הדם, ומדוע אם כן לא אמר רבי לרבי חייא 'צא נחור' אלא אמר לו' צא טרוף'.

רש"י

ואלו ואלו אין מטמאין — דלא גזור בהו רבנן טומאה. **ואלו ואלו תחלה** — שאפילו שני מטמא משקין להיות תחלה, כדתנן (חולין לד,א): כל הפוסל את התרומה, דהיינו שני — מטמא משקין ועושה אותן תחלה, חוץ מן הטבול יום. **תחלה** — ראשון לטמא שני, והשני שלישי. **חוץ ממשקה שהוא אב הטומאה** — כגון שלשה מעיינות הזב המנויין במסכת נדה בפרק "דם הנדה" (נד,ב), שהן אב הטומאה לטמא אדם וכלים: זובו ורוקו ומימי רגליו, ושכבת זרעו של בעל. דילפינן מרוק, דכתיב (ויקרא טו): "וכי ירוק הזב", מה רוק שהוא מתעגל ומתאסף יחד ואחר כך יוצא — אף כל שהוא מתעגל ויוצא. ומשקין אחרים יוצאין ממנו שאינם אב הטומאה, לפי שאינם מתעגלים ויוצאין כרוק, ואלו הן: דמעת עינו, דם מגפתו, וחלב האשה. **שרץ** — כגון מימי רגליו של שרץ הנמצאים בשלפוחית שלו. הכי גרסינן: **מאי לאו** קלין **שרץ וזב וחמורין מת** — מת חמור הוא, שהוא אבי אבות הטומאה. **לא** קלין שרץ וחמורין **זב** — אבל משקה המת טהורים, חוץ מדמו שהוא מטמא מן התורה, כדכתיב (במדבר ו): "על נפש מת". **מאי שנא זב דגזור רבנן** — מיהא טומאה מתחלה במשקין שאינן אב הטומאה מעיינות, ומאי שנא מת דלא גזור? **זב** — לפי שהוא חי לא בדילי אינשי מיניה. ועוד, שאינו ניכר לכל. **אמר רבי יהודה כו'** — לקמיה מפרש טעמיה. **אגפיים** — כותלי בית השתיטה. ולשון אגפיים כמו: אגפי המים, גדותיה. **אבל כסה דם הנפש כו'** — ושלש מחלוקות הן. רבנן סברי: כוליה בעי כסוי ולרבי יהודה אפילו דם הנפש לא בעי כסוי אלא מקצתו, כדקתני דדם הניתז פטור מלבסות ואפילו הוא דם הנפש, ובלבד שיהא שם דם אחר. ולרבן שמעון בן גמליאל, דם הנפש כוליה בעי כסוי. **רבנן סברי דמו כל דמו** — משמע. משנה **חרסית** — שחיקת חרסים. **מגופה** — שעל פי חבית. **גמרא איכא בינייהו דצריך ולא צריך** — ללישנא קמא דאמר: אין צריך קרי חול הדק ומותר — האי נמי בכלל אין צריך הוא, ותורת חול הדק עליו ומותר. וללישנא בתרא דקרי חול הגס ואסור כל שצריך לכותשו — האי נמי בכלל צריך לכותשו הוא, וחול הגס שמו, ואסור. **דמיפריך איפרוכי** — ביד. **נעורת** — ארישט"א שמנערין מן הפשתן.

תוספות

בטבול יום הוי שני, ומטמא את הקדשים לעשות רביעי. והכא קתני: אלו ואלו אין מטמאין. והך משקה טבול יום — על כרחך כ"חזורו לומר" דדהתם אתא, מדקתני בסיפא התם: ואם נפל מרוקה או מדם טהרה שלה על כבר של תרומה — טהור. וקאמר עלה בגמרא, כדתנן: משקה טבול יום כו' ואלו ואלו אין מטמאין. ולא מצי נמי למימר דמיירי הכא במשקין דחולין שנעשו על טהרת הקדש. דתורת חולין גמורין יש להם כ"חזורו לומר", דאפילו נוגעת במים לא פסלי, והכא קתני: אין מטמאין קדשים, אבל מיפסל פסלי. אלא במשקין תרומה איירי. והא דקתני: ואלו ואלו אין מטמאין — הייינו אין מטמאים קדש, אבל תרומה — מיפסל נמי לא פסלי, כדתנן התם: נפל מרוקה או מדם טהרה על כבר של תרומה — טהור. ואם תאמר: דהכא משמע דטבול יום מטמא משקה דקדשים לעשות רביעי בקדש. ואם כן, היכי בעי למימר בפרק קמא דפסחים (יד,א), גבי הא דהוסיף רבי עקיבא ואמר: מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום, להדליק בנר שנטמא בטמא מת. ומוקי לה התלמוד בנר כלי מתכות, דהוה כחלל חרב ואבי אבות הטומאה, והיינו דמוסיף רבי עקיבא. ופריך: ונוקמא בכלי חרס, ומאי הוסיף? דאילו התם הייינו הא דרבי חנינא דאמר: לא נמנעו לשרוף הבשר — טמא וטמא, והכא שמן שנפסל בטבול יום — פסול וטמא. אמאי קרי פסול לשמן שנפסל בטבול יום? הא אמר הכא דפוסל קדש! ויש לומר: דהתם מיירי מדאורייתא, והכא מדרבנן. ועוד יש לומר, דהכי קאמר התם: שזה טמא למינו לקדש, וזה פוסל בתרומה שהוא מינו. ועוד נראה, דהכא ומתניתין דנדה — כאבא שאול דאמר: טבול יום תחלה לקדש. ורבי עקיבא דפסחים — כרבנן דמעילה (ח,ב) דטבול יום אפילו קדש לא מטמא אלא פוסל. דתנן: חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה, נמלקה הובשרה ליפסל בטבול יום. ודייק: ליפסל — אין, לטמיי — לא, מני רבנן היא כו'. ובהדיא תניא בפרק (כשם כט) [אור לארבעה עשר", בפסחים יט,א] דרבי עקיבא כדרבנן. הוסיף רבי עקיבא הסולת והקטרת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן, משמע: דדוקא פסל, אבל מטמא לא.

רבנן סברי דמו כל דמו — ואף על גב דאמרינן בפרק "זה בורר" (סנהדרין כה,א) ד"אימתי" דרבי יהודה לפרש — היינו דוקא במשנה, אבל בברייתא לא. דבכל הספרים גרסינן בסוף "חלון" (עירובין פא,ב): "כל מקום שאמר רבי יהודה במשנתינו אימתי" וכו'. ואומר רבינו תם: דהכא הלכה כרבי יהודה, דמתניתין

רש"י

וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ אֵין מְטַמְּאִין. וּשְׁאָר כָּל הַטְּמֵאִין, בֵּין קַלִּין בֵּין חֲמוּרִין - מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן כְּמַשְׁקֶה הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן. וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ תְּחִלָּה, חוּץ מִן הַמַּשְׁקֶה שֶׁהוּא אַב הַטּוּמְאָה. מַאי קַלִּין וּמַאי חֲמוּרִין? מַאי לָאו, קַלִּין - שֶׁרֶץ וְזָב, וַחֲמוּרִין - מֵת? - לָא, קַלִּין - שֶׁרֶץ, וַחֲמוּרִין - זָב. מַאי שְׁנָא זָב דִּגְזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן, וּמַאי שְׁנָא מֵת דְּלָא גְּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן? - זָב, דְּלָא בְּדִילִי אֱינָשֵׁי מִינֵּיהּ - גְּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן. מֵת, דְּבְדִילִי אֱינָשֵׁי מִינֵּיהּ - לָא גְּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן. "דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעֵל הַסַּכִּין". תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכִסָּהוּ" - מְלַמֵּד שֶׁדַּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעֵל הַסַּכִּין חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם אֶלָּא הוּא, אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם שֶׁלֹּא הוּא - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. תַּנְיָא אִידָּךְ: "וְכִסָּהוּ" - מְלַמֵּד שֶׁכָּל דָּמוֹ חַיָּיב לְכַסּוֹת. מִכָּאן אָמְרוּ: דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעֵל אֲגַפַּיִם - חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - שֶׁלֹּא כִּסָּה דָּם הַנֶּפֶשׁ, אֲבָל כִּסָּה דַּם הַנֶּפֶשׁ - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? רַבָּנַן סָבְרִי: "דָּמוֹ" - כָּל דָּמוֹ, רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: "דָּמוֹ" - וַאֲפִילּוּ מִקְצָת דָּמוֹ, וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: "דָּמוֹ" - הַמְיוּחָד. **מִשְׁנָה בַּמֶּה מְכַסִּין וּבַמֶּה אֵין מְכַסִּין? מְכַסִּין בְּזֶבֶל הַדֶּק, וּבְחוֹל הַדֶּק, בְּסִיד, וּבְחַרְסִית, וּבְלִבְנָה וּבְמִגּוּפָה שֶׁכְּתָשָׁן. אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַגַּס, וְלֹא בְּחוֹל הַגַּס, וְלֹא בְּלִבְנָה וּבְמִגּוּפָה שֶׁלֹּא כְּתָשָׁן, וְלֹא יִכְּפֶה עָלָיו אֶת הַכֶּלִי. כְּלָל אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: דָּבָר שֶׁמְּגַדֵּל בּוֹ צְמָחִים - מְכַסִּין בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ מְגַדֵּל צְמָחִים - אֵין מְכַסִּין בּוֹ. **גְּמָרָא** הֵיכִי דָּמֵי חוֹל הַדֶּק? אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁאֵין הַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשוֹ. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא: אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַגַּס וְלֹא בְּחוֹל הַגַּס. הֵיכִי דָּמֵי חוֹל הַגַּס? אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁהַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשוֹ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּצָרִיךְ וְלָא צָרִיךְ, דְּמִיפְּרִיךְ אִיפְּרוּכֵי. תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכִסָּהוּ" - יָכוֹל יְכַסֶּנּוּ בַּאֲבָנִים, אוֹ יִכְּפֶה עָלָיו אֶת הַכֶּלִי? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּעָפָר". וְאֵין לִי אֶלָּא עָפָר, מַנַּיִן לְרַבּוֹת זֶבֶל הַדֶּק, וְחוֹל הַדֶּק, וּשְׁחִיקַת אֲבָנִים, וּשְׁחִיקַת חַרְסִית, וְנְעוֹרֶת פִּשְׁתָּן דַּקָּה,**

נסורת

נסורת

כוותיה אתיא. דאף על גב דבברייתא על כרחך בא לחלוק, במתניתין אתא לפרש. ומיהו, לרמי בר חמא (ורב חסדא) משמע ב"זה בורר" (סנהדרין כה,א) דאף במשנה הוי "אימתי" לחלוק היכא דמוכח. והכא מוכח, כיון דבברייתא בהדיא פליגי רבנן. ולרבי ירמיה בפרק קמא דגיטין (ז,ב ושם ד"ה אומר) הוי לחלוק אף על גב דלא מוכח, גבי ספינה, דמשני: הא רבי יהודה והא רבנן, והיא משנה במסכת חלה (פרק שני משנה ב). ויש ספרים דגרסי בברייתא קמייתא: "וכסהו" — מלמד שדם הניתז ושעל אגפיים חייב לכסות. אמר רבי יהודה כו'. תניא אידך: "וכסהו" — מלמד שכל דמו חייב לכסות, מכאן אמרו כו' רבן שמעון בן גמליאל אומר כו'. ולפי גירסא זו יכול להיות דברייתא באה לפרש. והא דקאמר: ורבנן סברי — אדרבנן דרבן שמעון בן גמליאל קאי. **ורבי** יהודה סבר דמו ואפילו מקצת דמו — תימה: דבפרק קמא דבכורות (ג,א) סברתם הפוכה, דרבנן סברי "בכור" — אפילו מקצת בכור, כתיב "כל" — עד דאיכא כוליה. ורבי יהודה סבר: "בכור" — כוליה בכור, כתיב "כל" — דאפילו כל דהו! ואומר רבינו תם: דהכא הוי כמו התם, דמשום ד"דם" כוליה דם משמע, קאמר רבי יהודה: "דמו" — מקצת דמו, דוי ד"דמו" אתא לאפוקי ממשמעותיה ד"דם" כדאמרינן התם, כתב "כל" — דאפילו כל דהו. וקשה לפירושו, דהא לעיל [פו,ב] קאמר רבי יהודה: "דמו" לחלק! ועוד, לפי מה שפוסק רבינו תם הכא כרבי יהודה, קשה הלכתא אהלכתא, דאמרינן בבכורות (שם,ב): לית דחש להא דרבי יהודה, דאמר: שותפות גוי חייב בבכורות! לכן נראה, שאין לדמות הדרשות, אלא מה שהתלמוד מדמה. כי ההיא ד"בתולה" — מקצת בתולים, דמדמה בפרק "אלמנה נזונית" (כתובות צז,ב) לפלוגתא דמקצת כסף בכל כסף, דהוו ענין אחד, דכשנתמעטו בתוליה ונשארו מקצתן — כאילו נשארו כולן, וכן כסף אשה בכתובתה, כשנשאר מקצתה — יש לה מזונות כאילו נשאר כולה. אבל "שה" מקצת שה, דפליגי רבי אליעזר ורבנן [חולין עט,ב], ופלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן ב"כל נפש" [סנהדרין עח,א], ו"חמש" ולא חצי חמש [בכורות מח,ב], ו"חמשה בקר" ולא חמשה חצאי בקר [בבא קמא עא,ב] — אין לדמותם יחד. ועוד יש לתרץ, דלא תקשה דרבי יהודה אדרבי יהודה דבכורות. דדהתם דווקא משמע ליה "בכור" — כוליה בכור, דקרא מסתמא משתעי בסתם בהמות, דכולה דישראל בבהמת ישראל. אי נמי, משום דכתיב "כל בכור בישראל" — משמע כוליה דישראל, כדאמר בפרק "מצות חליצה" (יבמות קב,א): "בישראל" — עד שיהא אביו ואמו מישראל.

חרסית — פירש בקונטרס ב"מרובה" (בבא קמא סט,א): לבנה כתושה. ואי אפשר לומר כן, דהכא חשיב תרוייהו! וכאן פירש בקונטרס: חרסית — שחיקת חרסין. וגם על זה קשה, דברייתא בגמרא חשיב תרוייהו. **כל** דבר המגדל צמחים כו' — לאו לפלוגי אתא, אלא לעשות כלל לדבר. ואם תאמר: והא חרסית אין מגדל צמחים, כדמשמע ב"מרובה" (בבא קמא סט,א), דאמר: סימנא כי חרסית, דליכא הנאה מינה! ואומר רבינו תם: דלעולם מגדל. וליכא הנאה מינה דקאמר — היינו שאינו מוציאה כדי נפילה. ואין ראיה מן המדרש, דקאמר: אם חרסית היא פירותיה רזין. דהא קאמר נמי: ואם צונמא היא פירותיה שמנים, וצונמא לאו בר זרעים היא, כדקאמרינן ב"אלו עוברין" (פסחים מז,ב). אלא כעין חרסית, וכעין צונמא קאמר.

שחיקת כלי מתכות — ואם תאמר: והא מגדל צמחים הוא, דתנן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג,ב) רבי יוסי אומר: שוחק וזורה לרוח. אמרו לו: אף היא נעשית זבל! ובשל מתכות איירי, דמייתי עלה קרא דעגל! ויש לומר: דבפני עצמו אין מגדל צמחים, אלא שמועיל לזבל. ורבינו תם תירץ: דעל ידי שרפה מגדל צמחים. דהתם על ידי שרפה איירי, דכל עבודה זרה תחלתה בשרפה, דומיא דעגל.

כלל הצריך לפרט — פירש בקונטרס: לפי שיש לפרש הכלל בשני דרכים, כמו בכלי או בדבר המתערב, ובא הפרט ומפרשו. וכן בסוף פרק שני דבכורות (יט,א) תניא: מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל כיצד? "קדש לי כל בבור", יכול אפילו נקבה? תלמוד לומר "זכר". אי זכר, יכול אפילו יצאה נקבה לפניו, דהוה ליה בכור לזכרים? תלמוד לומר: "פטר רחם". אי פטר רחם, יכול אפילו אחר יוצא דופן? תלמוד לומר: "בכור". והשתא, "זכר" לאו פירוש הכלל הוא, דכלל ופרט גמור הוא, ד"בכור" — כלל, "זכר" — פרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט. אלא פרט ד"פטר רחם" הוא מפרש את הכלל. שיש לפרש כלל לכמה צדדין: בכור לכל הולדות, או בכור לרחמים אף על פי שאינו בכור לולדות, כגון שיצא דרך רחם אחר יוצא דופן. או בכור לזכרים אף על פי שיצאת נקבה לפניו דרך הרחם. בא הפרט דלא הוי בכור ביצאה נקבה לפניו, אלא שיהא בכור לרחמים. ולאביי דאית ליה התם: בכור לדבר אחד לא הוי בכור עד שיהא בכור לכל הולדות, מכל מקום צריך לפרט הוא, דאי לאו פרט הוה אמינא דאפילו יוצא דופן חשיב בכור, כיון דהוי בכור לולדות, אף על גב דלא הוי בכור לרחמים. ועוד נראה לפרש: דלאביי, "בכור" ו"פטר רחם" — תרוייהו כלל, ותרוייהו פרט, דתרוייהו צריכי להדדי, ובכל אחד אתה מוצא כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל, שכל אחד סותם דבר אחד ומפרש דבר אחד. ד"בכור" משמע אפילו יוצא דופן, ו"פטר רחם" ממעט ליה. ו"פטר רחם" משמע ליה אפילו יוצא אחר יוצא דופן, ו"בכור" ממעט ליה. ורבינו תם מפרש: דהכא והתם חשוב כלל ופרט גמור כמו בעלמא, ד"בכור" משמע בין הכי ובין הכי, ואתא פרטא למעוטי. "וכסהו" נמי משמע: בין כסוי כלי בין כסוי עפר, במה שירצה. ופרטא משמע: עפר דוקא. ומה שחושבו צריך לפרט — לאו אכפיית כלי דהך בריייתא קאי, אלא אהא דדרשינן לעיל (חולין פג,ב) מ"בעפר" — צריך שיתן עפר למעלה ולמטה. דמ"וכסהו" לא משמע למטה אלא למעלה, ומשום הכי חשיב ליה צריך לפרט. ובבכורות, לאו לפרש כלל הצריך לפרט אתא, אלא לפרושי פרט הצריך לכלל, כדקתני סיפא: אי פטר רחם, יכול אפילו יוצא אחר יוצא דופן? תלמוד לומר "בכור". אף על גב דקתני: מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל, כיצד? דמשמע דאתא לפרושי תרוייהו, עיקרא דמלתא לא נקטיה אלא משום פרט הצריך לכלל. **אלא** בדבר שזורעין בו ומצמח — למעוטי עפר מדבר קאתי, דלא שמעינן ממתניתין דצמחין גדלין בו מאליהן אלא דמה שזורעין בו אינו מצמיח. אי נמי, אי ממתניתין הוה אמינא דמכסין בו, כיון דהוי ממין המגדל צמחים. ואם תאמר: ומאי פריך רבי יוסי לרבנן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג,ב) מ"ואת חטאתכם אשר עשיתם" וגו'? שאני התם דבמדבר הוו, דמה שזורעין בו אינו מצמיח! ויש לומר: דשמא אז כשבאו שם ישראל היה מצמיח.

שוחק דינר זהב ומכסה — ולעיל דאמר: אין מכסין בשחיקת כלי מתכות — היינו בכל שאר מתכות חוץ מזהב דאיקרי עפר, מדכתיב "ועפרות זהב לו". ואף על גב דלא מגדל צמחין, כיון דאיקרי עפר — מכסין בו. דאי הוה מגדל צמחין — לא צריך לטעמא דאיקרי עפר. וכן אפר טלית וחטאת. ואם תאמר: וכיון דעפר דקרא איירי אפילו בעפר דלא מגדל צמחין, אם כן יש לרבות מ"וכסהו" אפילו הנך דלא מגדלי צמחין, דאין למעטן מפרט דעפר! ויש לומר: דעפר דקרא לא איירי אלא בסתם עפר דמגדל צמחין, ומרבויא ד"וכסהו" מרבינן כל מידי דמגדל צמחין, או מידי דאיקרי עפר אף על גב דלא מגדל צמחין. ועפרות זהב ואפר טלית, אף על פי שנקראו עפר — לא הוה מרבינן להו אי לאו רבויא ד"וכסהו". והשתא אתי שפיר הא דאיבעיא לן בסוטה בפרק "היה מביא" (טז,א): אין שם עפר, מהו שיתן אפר, לבית הלל דחשיבי ליה עפר לגבי כסוי? תא שמע, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, בשלשה מקומות הלכה עוקרת את המקרא: בבסוי, התורה אמרה בעפר והלכה בכל דבר — רבי ישמעאל פליג אברייתא דהכא דמפיק בכל דבר מ"וכסהו", ואיתו אית ליה דהוי מהלכה. וקאמר: ואם איתא, לחשוב נמי האי. ואי ממשמעות עפר נפיק, היכי קאמר: ליחשוב נמי האי בין הנהו דהלכה בכל דבר? אלא ודאי מ"וכסהו" נפיק לברייתא דהכא, ולרבי ישמעאל מהלכה. **מצינו** אפר שקרוי עפר — ואם תאמר: דהכא פליגי בית שמאי. ובפרק קמא דביצה (ב,א) תנן: ומודים שאם שחט — שיחפור בדקר ויכסה, שאפר כירה מוכן הוא. ואומר רבינו תם: דאפר כירה שבא מן העצים מגדל צמחין. ולא דמי לאפר אוכלין וטלית דלא מגדל צמחין. ורבינו שמואל מפרש, דפריך התם בגמרא: אפר כירה מאן דכר שמיה? וקאמר: חסורי מחסרא והכי קתני: ואפר כירה מוכן הוא. ומילתא באפיה נפשיה היא, ולא אתיא כבית שמאי. **ונקרת** פיסולין — פירש בקונטרס: עפר שמנקרים מן הרחיים. ואין זה שחיקת אבנים, דהא בברייתא לעיל חשיב לה שחיקת אבנים, והאי "הוסיפו" קאי אברייתא דלעיל ולא אמתניתין, מדלא חשיב הכא כל הנהו דחשיב בברייתא דלעיל.

נסורת — שמגררין נגרים במגירה פגומה וקוצצים בה עצים, והיא מַשֶּׂרֶת נסורת דקה כעפר. **תלמוד לומר וכסהו** — בפני עצמו נדרש. מדלא כתיב "ושפך דמו ובעפר יכסנו", דהוי משמע: עפר ולא דבר אחר, דלא כתיב כסוי אלא לבתר עפר. אבל השתא מדריש "וכסהו" באנפי נפשיה. **ושחיקת כלי מתכות** — דלא איקרי עפר. **סובין** — שהנפה קולטת. **מורסן** — קליפה היוצאת כשכותשים במכתשת. **לאחר שריבה הכתוב ומיעט** — שכתב לך שני מקראות, אחד לרבות ואחד למעט, אמרת — מעתה יש לך לומר: כל הנך דלעיל מין עפר נינהו, מה עפר מיוחד שמגדל צמחין — אף כל שמגדל צמחים. וכל הנך קים להו לרבנן שמגדלין צמחין. **מידי אחרינא לא** — ואף על גב דמגדל צמחין. **כלל הצריך לפרט** — דלא סגי ליה לכלל בלאו פרטא. דאי הוה כתיב "וכסהו", הוי משמע: יכפה עליו את הכלי, כדקתני רישא, ואיצטריך עפר להורות שאין כסוי זה אלא בדבר המתערב ונבלע בו, כגון עפר וכיוצא בו. וכי דיינינן ליה בכלל ופרט — היכא דכללא לא משתמע אלא בחד עניינא ומרבי מילי טובא, והדר אתי פרט למעוטי כל מילי דכלל. אבל הכא דמשתמע כלל בתרי ענייני — שני כסויין שאין דומים זה לזה, כגון כסוי דבר שלם כגון כלי, וכסוי דבר דק כגון עפר — תו לא אתי פרטא אלא לפרושי כסוי קמא דלאו בדבר שלם הוא, ולאו למעוטי לגמרי. **כלל הצריך לפרט** — ללמוד כלל מן הפרט, כדאמרינן (מועד קטן כא,א): "רבים צריכין לו", "תלמיד וצריך לו רבו" (בבא מציעא לג,א) ודוגמתו שנינו בבכורות (יט,א): מכלל הצריך לפרט, כיצד? "קדש לי כל בכור", יכול אפילו נקבה במשמע? תלמוד לומר: "זכר". אי זכר, יכול אפילו יצאה נקבה לפניו הוה ליה בכור לזכרים? תלמוד לומר: "פטר רחם", הרי פרט שהכלל צריך ללמוד הימנו. **אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח** — למעוטי ארץ מליחה. **האי בורכא** — אינו עיקר, לשון בור. **במדבר** — ארץ ציה שאינה מצמחת. **דינר זהב** — לקמיה יליף: "ועפרות זהב לו" [איוב כח]. **שחיקה אין אבנים לא** — לא גרסינן. **אשכחן אפר דאיקרי עפר** — מ"עפר שריפת החטאת" [במדבר יט]. **השחור** — פחמין כתושין. **נקרת פיסולין** — עפר שמנקרין מן הרחיים. **הזורניך** — אורפימנ"ט. **הנאה ליבא** — במצוה זו, דבלאו כסוי אפר אין משתרי בשר. אבל באפר פרה איכא הנאה, שמטהרו מטומאתו, דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו, "ונקתה ונזרעה זרע" [במדבר ה].

וּנְסוֹרֶת שֶׁל חָרָשִׁין דַּקָּה, וְסִיד, וְחַרְסִית, לְבֵנָה וּמְגוּפָּה שֶׁכְּתָשָׁן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכִסָּהוּ"; יָכוֹל שֶׁאֵנִי מַרְבֶּה אַף זֶבֶל הַגֵּם, וְחוֹל הַגֵּם, וּשְׁחִיקַת כְּלֵי מַתֶּכוֹת, וּלְבֵנָה וּמְגוּפָּה שֶׁלֹּא כְּתָשָׁן, וְקֶמַח וְסוּבִּין וּמוֹרְסָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּעָפָר". וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת אֵלּוּ וּלְהוֹצִיא אֶת אֵלּוּ? אַחַר שֶׁרִיבָּה הַכָּתוּב וּמִיעֵט, מַרְבֶּה אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁהֵן מִין עָפָר, וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁאֵין מִין עָפָר. אֵימָא: "וְכִסָּהוּ" - כְּלָל, "עָפָר" - פְּרָט, כְּלָל וּפְרָט - אֵין בְּכְלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט, עָפָר - אֵין, מִידֵי אַחֲרִינָא - לָא! אָמַר רַב מָרִי: מִשּׁוּם דְּהָוָה כְּלָל הַצָּרִיךְ לִפְרָט, וְכָל כְּלָל הַצָּרִיךְ לִפְרָט - אֵין דָּנִין אוֹתוֹ בִּכְלָל וּפְרָט. דְּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא: אֵין מְכַסִּים אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁזּוֹרְעִין בּוֹ וּמַצְמִיחַ. אֲמַר רָבָא: הַאי בּוּרְכָא. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא: מַאי בּוּרְכָתֵיהּ? אֲנָא אֲמַרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ, וּמַהָא מַתְנִיתָא אֲמַרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמִּדְבָּר וְאֵין לוֹ אֵפֶר לְכַסּוֹת - שׁוֹחֵק דִּינָר זָהָב וּמְכַסֶּה; הָיָה מְהַלֵּךְ בִּסְפִינָה וְאֵין לוֹ עָפָר לְכַסּוֹת - שׁוֹרֵף טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה. בִּשְׁלָמָא שׁוֹרֵף טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה - אַשְׁכַּחַן אֵפֶר דְּאִיקְרֵי עָפָר, אֶלָּא דִּינָר זָהָב מְנַלָּן? אֲמַר רַבִּי זֵירָא: "וְעַפְרֹת זָהָב לוֹ". תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין מְכַסִּין אֶלָּא בֶּעָפָר, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מָצִינוּ אֵפֶר שֶׁקָּרוּי "עָפָר", שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעַפַר שְׂרֵיפַת". - וּבֵית שַׁמַּאי, עַפַר שְׂרֵיפָה אִיקְרֵי, עָפָר סְתָמָא לָא אִיקְרֵי. תָּנָא: הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן הַשָּׁחוֹר וְהַכְּחוֹל, וְנִקְרַת פִּיסּוּלִין, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַזֹּרְנִיךְ. אָמַר רָבָא: בִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר" - זָכוּ בָּנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת, אֵפֶר פָּרָה וַעֲפַר סוֹטָה. וְלִיחְשׁוֹב נַמִּי עָפָר כְּסוּי הַדָּם! - הָתָם - הֶכְשֵׁר מִצְוָה אִיכָּא, הַנָּאָה לֵיכָּא. וְאָמַר רָבָא: בִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ

"אם

וּנְסוֹרֶת שֶׁל חָרָשִׁין **דַּקָּה** – נסורת הנופלת כשמנסרים הנגרים את העצים, והיא דקה כעפר, **וְסִיד, וְחַרְסִית, וּלְבֻנָה וּמְגוּפָה** שֶׁבִּתְּשָׁן, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְכִסָּהוּ', שאף אלו כשרים לכסות בהם.

שואלת הברייתא: מאחר ש'וכסהו' מלמד שאפשר לכסות גם בדבר שאינו עפר, **יָכוֹל שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה** שכשר לכיסוי הדם **אַף זֶבֶל הַנַּם, וְחוֹל הַנַּם, וּשְׁחִיקַת כְּלִי מַתֶּכֶת, וּלְבֻנָה וּמְגוּפָה שֶׁלֹּא בִּתְּשָׁן, וְקֶמַח וְסוּבִּין וּמוּרְסָן** שהם דברים דקים. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'בֶּעָפָר', ואלו אינם עפר.

שואלת הברייתא: **וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת אֵלּוּ** השנויים שכשרים לכיסוי, **וְלְהוֹצִיא אֶת אֵלּוּ** השנויים שאינם כשרים לכיסוי. משיבה הברייתא: **אֲחַר שֶׁרִיבָּה הַכָּתוּב וּמִיעֵט** – שאמר הכתוב 'וְכִסָּהוּ' שמשמעו ריבוי שיכסה בכל דבר, ואמר 'בֶּעָפָר' ומשמעו מיעוט שאין יכול לכסות אלא בעפר, **מְרַבֶּה אֲנִי אֶת אֵלּוּ** שֶׁהֵן **מִין עָפָר** – שהם דומים לעפר בכך שהם מגדלים צמחים, **וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֵלּוּ** שֶׁאֵין הם **מִין עָפָר** – שאינם דומים לעפר שהרי אינם מגדלים צמחים.

הגמרא מקשה על הנאמר בדברי הברייתא: **אִימָּא** – נאמר כך, 'וְכִסָּהוּ' הרי זה **כְּלָל, 'בֶּעָפָר'** הרי זה **פְּרָט**, וכלל הוא בידינו שבכל מקום שנאמר בתורה **כְּלָל וּפְרָט, אֵין בְּכְלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט**, לפי שהפרט בא לפרש את הנאמר בכלל, ונלמד מכך **שֶׁעָפָר אֵין** בעפר אכן יכסה, אבל **מִידֵי אַחֲרִינָא** – בדבר אחר שאינו עפר ואפילו שהוא מגדל צמחים **לֹא** יכסה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב מָרִי**, אין הפסוק כאן נדרש בכלל ופרט, **מִשּׁוּם דַּהֲוָה כְּלָל הַצְרִיךְ לִפְרָט** – כלל שהוא צריך ללמוד מן הכתוב בפרט, כלומר, הכתוב 'וְכִסָּהוּ' שהוא הכלל צריך את הפרט שהוא תיבת 'בֶּעָפָר' כדי לבארו, ואי אפשר שיהיה כתוב רק 'וכסהו' בלי 'בעפר', משום שאם היה כתוב רק 'וכסהו' הייתי אומר שיכול לכסות גם על ידי כפיית כלי על הדם, ולכך נכתבה תיבת 'בעפר' כדי להורות שאינו יכול לכסות אלא בדבר הדומה לעפר שהדם מתערב בו ונבלע בו, **וְכָל כְּלָל הַצָּרִיךְ לִפְרָט אֵין דָּנִין אוֹתוֹ כְּכְלָל וּפְרָט** – וכלל הוא בידינו, שכל מקום שהכלל צריך את הפרט אין דורשים את אותם הכתובים בכלל ופרט ואין לך אלא מה שבפרט, אלא הפרט מפרש את הכלל.

הגמרא מביאה מחלוקת אם מכסים בעפר שאינו מצמיח: **דְּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא, אֵין מְכַסִּים** את הדם **אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁזּוֹרְעִין בּוֹ וּמַצְמִיחַ**, ולא בעפר של ארץ מליחה ומדבר שזורעים בו ואינו מצמיח. **אָמַר** על כך **רָבָא, הָאי בּוּרְיָא** – דבר בור הוא ואינו אמת. **אָמַר** ליה **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא, מַאי בּוּרְיָתֵיהּ** – מה הבורות בזה, **אֲנָא אַמְרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ** – אני אמרתי הלכה זו לפני רב נחמן בר רב חסדא, **וּמַהָא מַתְנִיתָא אַמְרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ** – ומברייתא זו למדתיה לפניו, ששנינו בברייתא, **הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמִּדְבָּר** בארץ ציה שאינה מצמחת, ושחט חיה או עוף **וְאֵין לוֹ אֵפֶר לְכַסּוֹת** בו את הדם, **שׁוֹחֵק דִּינַר זָהָב וּמְכַסֶּה** בו את הדם, וכן אם **הָיָה מְהַלֵּךְ בְּסִפִּינָה וְאֵין לוֹ עָפָר לְכַסּוֹת, שׁוֹרֵף** את **טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה** באפר הטלית את הדם. הרי שההולך במדבר אינו יכול לכסות בעפר המדבר, והיינו משום שזורעים בו ואינו מצמיח.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא: **כְּשִׁלְמָא** – מובן הדבר שאמרו בברייתא **שֶׁשּׁוֹרֵף טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה** באפרה, שהרי **אַשְׁכָּחָן אֵפֶר דְּאִיקְרֵי עָפָר** – שהרי מצינו בתורה שאפר נקרא עפר, **אֶלָּא** מה שאמרו בברייתא ששוחק **דִּינַר זָהָב** ומכסה בו, **מְנָלָן** – מנין ששחיקת הזהב נקראת עפר. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא**, שנאמר (איוב כח ו) 'מְקוֹם סַפִּיר אֲבָנֶיהָ **וְעַפְרֹת זָהָב לוֹ**' – יש ארץ שאבניה אבני ספיר, ועפרה הוא זהב. הרי שהזהב נקרא עפר, ומשום כך מותר לכסות בו את הדם.

הגמרא מביאה מחלוקת אם מותר לכסות באפר: **תָּנוּ רַבָּנַן, אֵין מְכַסִּין אֶלָּא בֶּעָפָר, דִּבְרֵי בֵית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מָצִינוּ** בתורה **אֵפֶר שֶׁקְּרוּי עָפָר**, כמו שֶׁנֶּאֱמַר בפרשת פרה אדומה (במדבר יט יז) 'וְלָקְחוּ **לַטָּמֵא מֵעַפַר שְׂרֵפַת** [וגו']' הַחַטָּאת', ושם הכתוב עוסק באפר הפרה שנשרפה ובכל זאת הוא נקרא עפר, ולכן יכול לכסות באפר.

שואלת הגמרא: **וּבֵית שַׁמַּאי**, מדוע אינם מכשירים אפר מאחר שנקרא עפר. משיבה הגמרא: הם סוברים **שֶׁעַפַר שְׂרֵיפָה אִיקְרֵי** – אפר נקרא 'עפר שריפה', **עָפָר סְתָמָא לֹא אִיקְרֵי** – אבל 'עפר' לבד כפי שצריך לכיסוי הדם אינו נקרא.

הגמרא מביאה דברים נוספים שאפשר לכסות בהם: **תָּנָא** בברייתא, חכמים **הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן** – על אלו השנויים בברייתא לעיל (ע"א) שמכסין בהם, את **הַשָּׁחוֹר** – פחמים כתושים, **וְהַכָּחוֹל, וְנִקְרַת פִּיסּוּלִין** – עפר שמנקרים מן הריחיים, שגם הם כשרים לכיסוי הדם. **וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף** את **הַזִּרְנִיךְ** הוסיפו, שכשר לכיסוי הדם.

הגמרא מביאה דרש בענין מצוות המתקיימים בעפר: **אָמַר רָבָא, כִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ לַה'** (בראשית יח כז) 'וְ**אָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר**', **זְכוּ בָנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת, אֵפֶר פָּרָה וַעֲפַר סוֹטָה**.

שואלת הגמרא: **וְלִיחְשׁוֹב נַמִּי עֲפַר כִּסּוּי הַדָּם** – והרי היה לו לרבא למנות גם מצוה נוספת שנעשית בעפר והיא מצות כיסוי הדם. משיבה הגמרא: **הָתָם** – בעפר כיסוי הדם, **הֶכְשֵׁר מִצְוָה אִיכָּא** – קיום מצוה יש בעפר, אבל **הֵנָּאָה** מקיום המצוה הזו **לֵיכָּא** – אין, שכן גם ללא כיסוי הדם היה הבשר מותר באכילה. אבל מאפר הפרה יש לו הנאה שמטהרו מטומאתו, וכן מעפר סוטה יש הנאה שהוא מטיל שלום בין איש לאשתו ויולדת לו זרע.

הגמרא מביאה מאמר נוסף של רבא על מצוות שניתנו בשכר דברי אברהם אבינו: **וְאָמַר רָבָא, כִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ**

המשך מעמוד כא

שבת פרשת צו, ט"ז אדר־שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

1 ללבנה שכיום אין לה אור משלה אלא
2 מקבלת את אור מהשמש, לעתיד־
3 לבוא יהיה לה **אוֹר עַצְמִי** משל
4 עצמה **כְּמוֹ אוֹר הַחַמָּה**[111],
5 **וּבְמֵילָא הִנֵּה אוֹר הַלְּבָנָה**
6 **הוּא כְּמוֹ אוֹר הַחַמָּה**[112],

1 **עַצְמִי כְּמוֹ אוֹר הַחַמָּה**[111], **וּבְמֵילָא הִנֵּה אוֹר**
2 **הַלְּבָנָה הוּא כְּמוֹ אוֹר הַחַמָּה**[112], **וִיתֵרָה מִזֶּה,**
3 **שֶׁהַ־לַּיְלָה' יָאִיר עוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַ־יּוֹם'**[113].

ביאור בדרך אפשר

7 כדברי הכתוב בדיבור־המתחיל של
8 המאמר **וִיתֵרָה מִזֶּה, שֶׁהַ־לַּיְלָה'**
9 ההעלם וההסתר עצמו **יָאִיר עוֹד**
10 **יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַ־יּוֹם'**[113] כי
11 לחושך והעלם שהפך לאור וגילוי יש
12 תוספת מעלה ויתרון.

---

111) לקו"ת שם יו"ד, א. 112) ראה גם לקו"ת שם (ט, סע"א), שענין הבקיעה הוא בחי' "משמח חתן וכלה", וענין "והי' אור הלבנה כאור החמה" הוא בחי' נעלה יותר - "משמח חתן עם הכלה". 113) דעכשיו עכ"פ, כפירוש הב' בלקו"ת שם.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

סא. מֻתָּר לַעֲמוֹד עַל שְׂפַת הַנָּהָר וְלִרְחֹץ יָדָיו בְּנָהָר, וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר בְּמַה שֶׁמּוֹצִיא הַמַּיִם שֶׁעַל יָדָיו מִן הַנָּהָר אֶל שְׂפָתוֹ, לְפִי שֶׁהַנָּהָר הוּא כַּרְמְלִית וּשְׂפַת הַנָּהָר הוּא גַּם־כֵּן כַּרְמְלִית[רעב] וּמֻתָּר לְהוֹצִיא מִכַּרְמְלִית לְכַרְמְלִית בְּפָחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, רַק שֶׁיִּזָּהֵר לְנַגֵּב יָדָיו יָפֶה מִיָּד שֶׁהוֹצִיאָם מֵהַנָּהָר קֹדֶם שֶׁיֵּלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְכֵן הָרוֹחֵץ בְּנָהָר צָרִיךְ לְנַגֵּב גּוּפוֹ יָפֶה כְּשֶׁעוֹלֶה מֵהַנָּהָר שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ עָלָיו מַיִם[רעג] וְיִטַּלְטְלֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית[503].

אֲבָל הַהוֹלֵךְ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּמָטָר סוֹחֵף עָלָיו[רעד] וְעַל לְבוּשׁוֹ, לֹא הִקְפִּידוּ חֲכָמִים עַל זֶה, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לַעֲמוֹד עָלָיו, שֶׁלִּפְעָמִים אָדָם הוֹלֵךְ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפִתְאֹם יָרַד הַגֶּשֶׁם עָלָיו, לָכֵן הִתִּירוּ לוֹ בְּכָל עִנְיָן (אַף לָצֵאת מִבֵּיתוֹ בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם, שֶׁאֵין לֶאֱסוֹר דָּבָר לַחֲצָאִין):

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף סא

ביאורי הלכה

רעב] גם כן כרמלית - אבל אם שפת הנהר (או השלולית) רשות־הרבים אסור להוציא ידיו מן הנהר ולחוץ, אלא ינגבם מתחלה היטב זו בזו עד שיסורו המים, כי הנהר הוא כרמלית ואסור להוציא מכרמלית לרשות־הרבים[500].

רעג] עליו מים - מותר לטבול במקוה טהרה בשבת גם בתור הכנה לתפילה ואין חוששים למים הספוגים בהם[501], ואין צריך להמתין שייבשו[502].

רעד] סוחף עליו - הוא הדין שמותר לצאת בשבת לרשות־הרבים בעת שיורד שלג אף שהוא נערם על בגדיו וכובעו[504].

ציונים והוספות

500) משמע משוע"ר שכך פירש במג"א ס"ק נט, ועד"ז במשנ"ב ס"ק קעו.
ובתהל"ד ס"ק מו הביא מה'נתיב חיים' שהסתפק לאסור ברשות הרבים אפילו לרחוץ ידיו, אמנם בשוע"ר לא משמע שיש איסור ברחיצה ברה"ר אלא בהוצאת המים בלבד.

501) ואף שנזהרים שלא לנגב שערותיו וזקנו בחוזק (כדלהלן על סי' שכו ס"ו).

502) שו"ת ארץ צבי ח"א סי' עג: והעולם אין נזהרין בזה בש"ק בבוקר כשיוצאין מהמקוה שימתינו עד שיתנגב זקנם מן המים הנוטפין כי א"א לקנח זקנם מצד סחיטה בשיער, וכבר העיר זה הפמ"ג (סי' שכו) במשב"ז (סק"ב). ונלע"ד דבגמ' לא קאי על הטובל לטומאתו רק בטובל להקר ואינו רוצה דוקא שישארו המים על גופו אחר הטבילה, אבל הטובלין בש"ק שחרית לשם טהרה י"ל דאין כאן בית מיחוש לפמש"כ המקובלים בשם האר"י ז"ל דטוב שלא לנגב המים של טבילת מקוה בע"ש כדי שיבלעו המים בגופו ומסתמא גם בש"ק שחרית כן הוא דטעם הטבילה בש"ק שחרית משום דנשתנה מקדושה קלה לקדושה חמורה ודומה לטבילת ע"ש לכבוד שבת. וא"כ בטלים הם אגב גופו.... משא"כ בטובל להקר דאחר שיצא מן המים אין המים צורך לגופו כלל.
ובשו"ת מגדנות אליהו ח"ג סי' עא הוסיף צדדים נוספים להקל גם בנוהג לנגב מעליו את מי המקוה: א) שיש רק מים מועטים ואין בהם שיעור הוצאה ולא גזרינן. ב) דאי אפשר להזהר כמבואר בט"ז ותהל"ד. ג) דהוי רק כרמלית. ד) דלכאורה הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה, דהרי באמת אינו מכוין להוצאה, דלכמה פוסקים מותר עכ"פ בדרבנן [ובכל גוונא הרי אין כאן הוצאה רק מדרבנן משום שהוא כלאחר יד].

503) עד"ז בסי' שכו ס"ו, וראה שם (ולעיל על סעיף נו) זהירויות נוספות ברוחץ בנהר בשבת.

504) שש"כ פט"ו הערה קכח שאין לחלק בין גשם לשלג, ובפרט יש להתיר לשיטת שוע"ר שההיתר אינו מטעם מים מועטים, אלא שהוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו, ובזה אין לחלק בין גשם לשלג.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ציצית – לפי לוח "רב יומי"

יח שיעור מלא קשר אגודל שאמרנו שצריך להרחיק הנקב משפת הבגד אין צריך ליזהר בזה אלא בשעת הטלת הציצית בבגד אבל אם לאחר שהטיל הציצית בבגד ניתקו מחוטי השתי או הערב ונתרחב הנקב וירדו הציצית למטה ממלא קשר אגודל כשר וכן אם לאחר הטלת ציצית בבגד נסתר הבגד מלמטה בשפתו עד שנפחת מן השפה עד הכנף משיעור מלא קשר אגודל כשר שלא הקפידה תורה על זה שלא תהא הציצית תחת הכנף אלא בשעת עשייה שנאמר

ועשו להם ציצית על כנפי וגו' ומכל מקום לכתחלה טוב לעשות אימרא סביב הנקב שתוחב בו הציצית כדי שלא ינתקו החוטין של בגד מבפנים סביב הנקב ויפחת משיעור מלא קשר אגודל משפת הבגד ויסברו העולם שהיה כן קודם הטלת הציצית וכן יעשה אימרא בשפת הבגד כדי שלא יפחת משיעור קשר אגודל משפתו עד הנקב:

יט אם יש גדיל שקורין (לייסט) בשפת הבגד שגודלין שם כדי שיהיה חזק בין שהגדיל הוא בשפת רוחב הבגד בין שהוא בשפת אורך הבגד לא יטיל את הציצית שם בגדיל אע"פ שהוא [מרחיק] מלא קשר אגודל משפת הכנף כגון שהגדיל הוא רחב אעפ"כ אין מטילין בו ציצית משום שנאמר על כנפי בגדיהם והגדיל אינו נחשב עיקר מן הבגד אלא הוא טפל ומשמש לבגד:

כ כשמטילין ציצית בבגד עצמו אין צריך להרחיק משפת הבגד מלא קשר אגודל חוץ מן הגדיל אלא גם הגדיל נחשב בכלל השיעור וכן לענין הרחקת ג' גודלין שאמרנו נחשב ג"כ הגדיל בכלל הבגד ולכן צריך ליזהר שלא יהיה הנקב למעלה מג' גודלין מן שפת הגדיל החיצונה:

כא אע"פ שהגדיל נחשב בכלל הבגד לענין שיעור מלא קשר אגודל מכל מקום לכתחלה טוב למדוד מלא קשר אגודל בלא הגדיל ויהיה הנקב תוך ג' הגודלין עם הגדיל כמו שנתבאר ואם הגדיל רחב הרבה יחתוך מקצתו:

*

כב אם בשפת הבגד בולטין חוטי שתי בלא ערב או ערב בלא שתי יש להסתפק אם אלו החוטין נחשבין בכלל הבגד או לאו כיון שאינן כאריג גמור לכן צריך ליזהר שלא יהיה הנקב למעלה מג' גודלין משפת החוטין הללו שמא הן נחשבין בכלל הבגד ואם משך החוטין הוא רחב הרבה יחתוך קצתו וגם יזהר למדוד מלא קשר אגודל לבד מאלו החוטין שמא אינם נחשבים בכלל הבגד:

כג מותר ליקח חוט אחד ארוך וכופלו לארבעה ותוחבה בכנף וכופלם והרי הם ח' ואח"כ פוסק ראשי החוטין ונעשים ח' חוטין ואם שכח ולא פסק ראשי החוטין עד שכרך אפילו חוליא אחת ואחר שכרך החוליא קשר אפילו קשר אחד פסול כיון דמן התורה די בחוליא אחת וקשר אחד שהרי נאמר סתם גדילים תעשה ולא (נתפרט) [נתפרש] בכתוב מנין הגדילים א"כ כבר נעשו הציצית בפסול שהרי כשכרך החוליא וקשר הקשר לא הי' ד' חוטין שלמים אלא חוט אחד כפול לח' ולכן אפילו אם יפסוק אח"כ את ראשי החוטין אין מועיל כלום כיון שגוף הציצית כבר נעשו בפסול והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי כבר בפסול אבל אם פסק ראשי החוטין תיכף אחר שכרך חוליא אחת קודם שקשר אפילו קשר אחד אחר החוליא וכל שכן אם פסק אותם תיכף אחר הקשר הראשון קודם שהתחיל לכרוך את החוליא כשר כיון שלא נעשו עדיין כל הכשר ציצית הכתוב בתורה בפסול קודם שפסק ראשי החוטין אין לפוסלן משום תעשה ולא מן העשוי כבר בפסול ומכל מקום לכתחלה טוב לפסוק ראשי החוטין קודם שיתחוב את הציצית בנקב בכדי שלא יעשה שום עשייה מהציצית בפסול:

כד טוב ליזהר שלא לחתוך הציצית בסכין על דרך שנאמר לא תניף עליהם ברזל וגו' אלא ינשכם בשיניו:

כה כתוב בתורה גדילים תעשה לך יכול יעשנה כולו גדיל תלמוד לומר ועשו להם ציצית וציצית הם חוטין נפרדין כמו שנתבאר בסי' ח' הא כיצד שיהא גדיל יוצא מהכנף וציצית יוצא מהגדיל ואין לגדיל שיעור מן התורה לכן בין שכרך רוב אורך הציצית בין שלא כרך אלא חוליא אחת כשר ובלבד שיעשה בסוף הכריכה קשר משום דהכריכה אינה מתקיימת בלא קשר לאחריה ונמצא שאין כאן גדיל:

*

כו אם כרך כל הציצית ולא הניח אפילו משהו ענף יוצא פסול שהרי נאמר ציצית:

כז בזמן שהיה תכלת תקנו חכמים שלא לפחות מלכרוך ז' חוליות כנגד ז' רקיעים שהתכלת דומה לרקיע וכן תיקנו לעשות קשר בסוף כל חוליא וחוליא שיהא היכר בין חוליא לחוליא ועכשיו שאין לנו תכלת אין אנו צריכין לדקדק במנין החוליות ולא במנין הקשרים שבין החוליות ומכל מקום המנהג פשוט בכל ישראל משנים קדמוניות לעשות ה' קשרים משום שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וכל המצות הם תרי"ג וציצית בגימטריא ת"ר וח' חוטין וה' קשרים עולה תרי"ג:

כח נהגו לעשות ד' אוירים בין הה' קשרים ולכרוך בכל אויר קצת כריכות כיצד לוקח ד' חוטין מצד אחד של הכנף וד' מצד השני וקושרם זה על [גבי] זה ב' פעמים כי האחד לא יתקיים ואינו חשוב קשר כלל ואח"כ יכרך בחוט הארוך סביב הד' חוטין קצת כריכות וחוזר וקושר ב' פעמים זה על גבי זה וחוזר וכורך וכן יעשה עד שישלים ה' קשרים כפולים וד' אוירים בינתיים מלאים כריכות ואין שיעור למנין הכריכות שבכל אויר אלא יעשה כמו שירצה:

כט נוי ציצית שיהיה שליש אורך החוטין דהיינו ד' גודלין גדיל וב' שלישין ענף ואפילו האריך הציצית יותר מי"ב גודלין צריך שיהיה שליש האורך גדיל והקשרים והכריכות ביחד הם נקראים גדיל בכל מקום ובין הכל לא יהיה אלא שליש אורך החוטין דהיינו ד' גודלין וברעיא מהימנא כתוב שיהיה בין קשר לקשר כמלא רוחב אגודל לבד מהקשרים:

ל נוהגים לכרוך באויר הראשון ז' כריכות ובשני ח' ובג' י"א וברביעי י"ג כריכות שעולים כולם למספר ל"ט כמנין הוי"ה אח"ד ולפי שנוי הוא לציצית שיהיה אורך כל חוליות בשוה לכן באויר הראשון שהכריכות הם מועטים ירחיקם זו מזו ובאויר השני יקרבם זו לזו מעט ובשלישי יקרבם יותר וברביעי יותר עד שיהיה מדה אחת לכולם:

*

לא יש נוהגין לכרוך הכריכות שבכל אויר חוליות חוליות דהיינו לאחר שכרך ג' כריכות הראשונות ירחיק מעט

ויחזור ויכרוך ג' פעמים באותו אויר עצמו ואח"כ יכרוך א' מאויר הראשון ויצרף לזה ב' מאויר השני וירחיק מעט ויכרוך עוד ג' פעמים וכן יעשה עד כלות הל"ט כריכות בי"ג חוליות קטנות וכן היו עושין בזמן שהיה תכלת:

לב כל השיעורים שביארנו במנין החוליות או הכריכות או הקשרים אינן אלא לכתחלה אבל בדיעבד שכבר גמר עשיית הציצית או בשעת הדחק כגון בערב שבת עם חשיכה שאין לו פנאי העמידו דבריהם על דין תורה ודי בחוליא א' ובקשר אחד ויכול לברך עליהם:

לג יש נוהגין לקשור בסוף כל חוט מהח' חוטין קשר אחד שלא יתפרקו משזירתן ויש שאינן נוהגין כן מפני שאינם רוצים להוסיף על ה' קשרים מטעם שנתבאר למעלה ובפרט אם החוטין שזורין יפה דלא שכיח כלל שיתפרקו:

לד כשתולה הציצית בבגד צריך לדקדק שיתלה בענין שיהיה הגדיל התלוי נוגע ומכה בכנף הבגד ולא יהיה תלוי כלפי קרקע שנאמר על כנפי בגדיהם ולכן ב' ציצית התחתונות יהיו תלוים לאורך הבגד דכשיעטף בו ויהיה אורך הטלית סביב רוחב גופו יהיו הציצית נוגעים ומכים על הקרן אבל אם היתה תליית הגדיל על רוחב הבגד אם כן כשיעטף את קומתו מראשו עד רגליו ברוחב הבגד יהיה הגדיל תלוי כלפי הקרקע ולא יהיה תולה ונוגע ומכה על הכנף ובב' ציצית העליונים פעמים צריך שיהיה הגדיל תלוי לאורך הבגד ולפעמים לרחבו והכל לפי עטיפתו רק יזהר שלא יהיה הגדיל תלוי כלפי הקרקע אלא נוגע ומכה על הקרן:

*

לה י"א שאין לעשות הציצית בבגד כמו שאנו עושים אלא יעשה ב' נקבים בבגד ויטיל הציצית בנקב האחד ויוציאם דרך נקב הב' ואין הלכה כי"א אלו והבא להחמיר על עצמו ולעשות כדבריהם לא יעשה כן אלא בטלית קטן כדי שלא יהיה נראה לכל ומתחזי כיוהרא:

סימן יא דיני חוטי הציצית:

א אע"פ שכבר ביארנו שבשעת הטלת הציצית בבגד יהיה אורך כל חוט מהח' חוטין י"ב גודלין מכל מקום אם לאחר שהטיל הציצית נפסקו כל הח' חוטין ולא נשתייר מכל חוט וחוט מד' חוטין הארוכין אלא כדי לעשות בו עניבה על כל חוט וחוט משאר חוטין הפסוקין מד' חוטין הארוכים על כל אחד ואחד בפני עצמו דהיינו אם נפסקו כל הח' חוטין צריך להיות בחוט הנפסק מד' חוטין הארוכים ג' פעמים כדי עניבה על חוט אחד ואפילו אם לא נפסקו אלא ז' חוטין צריך להיות בחוט הנפסק מד' חוטין הארוכים ג' פעמים כדי עניבה על חוט [אחד] ואם יש בו כשיעור הזה כשר ויש אומרים שאפילו לא נשתייר בכל חוטים הפסוקים מד' חוטין הארוכים אלא כדי שיוכל לעשות מכל חוטין הפסוקים מד' חוטין הארוכים עניבה א' מכולם יחד כשר ויש להחמיר כסברא הראשונה:

*

ב במה דברים אמורים שצריך להיות בחוטין הפסוקין כדי עניבה כשנפסקו ה' חוטין מהשמונה או יותר אבל אם לא נפסקו אלא ד' חוטין מהשמונה אע"פ שלא נשתייר מהם כלום אם כל הד' חוטין שנפסקו הם מצד אחד של הקשר ודקדק בעת הטלת הציצית בבגד לתת סימן בד' ראשי החוטין בענין שלעולם ד' [ראשים] הללו הם מונחים מצד אחד של הקשר והד' ראשים האחרים הם מונחים מצד השני של הקשר כשר משום שהרי נשתייר מכל חוט וחוט שנפסק הראש השני שיש בו אפילו יותר מכדי עניבה ולא עוד אלא אפילו אם נפסקו כל הח' חוטין וד' מהם נפסקו לגמרי וד' חוטין אחרים שמצד הב' של הקשר לא נשתייר בהם אלא כדי עניבה כשר כיון שנשתייר מכל חוט מד' חוטין הארוכים כדי עניבה אין צריך יותר.

במה דברים אמורים כשהיו כל החוטים הפסוקין מצד אחד של הקשר אבל אם היו מב' הצדדים אפילו לא נפסקו אלא ב' חוטין מהשמונה אחד מצד זה ואחד מצד זה ולא נשתייר בהם כדי עניבה או אפילו אם היו הב' חוטין הפסוקין מצד אחד של הקשר אלא שלא דקדק בעת עשיית הציצית שיהיו הד' ראשים מונחים ביחד לעולם מצד אחד של הקשר א"כ יש לחוש שמא אלו ב' חוטין הפסוקים הם חוט א' מד' חוטין הארוכים א"כ הרי נפסק חוט אחד מד' חוטין הארוכים לגמרי ולא נשתייר ממנו כדי עניבה לכן הציצית פסולים מפני שחסר א' מהד' חוטין הצריכים להיות בציצית מן התורה ואם אין בכל אחד מב' החוטין מהשמונה הנפסקין לבדם כדי עניבה אבל אם נצרף מב' השיורים שנשתיירו בהם יהיה כדי עניבה אפ"ה יש לפסול אע"פ שמחוט הארוך שנפסק הרי נשתייר כדי עניבה מכל מקום כיון דבכל א' מראשי חוט זה שנפסק היוצא חוץ לקשר אין בהם כדי עניבה בכל אחד לבדו א"כ הרי הם כאילו לא היו כלל דכל פחות מכדי עניבה הרי הוא כמו שאינו וא"כ הרי הוא כאלו לא נשתייר כלום מן החוט הארוך:

*

ג ויש אומרים שלעולם אין מכשירין אפילו אם נשתייר כדי עניבה אלא אם כן נשתיירו ב' חוטין ארוכין שלמים דהיינו ד' ראשים שכל אחד יש בו י"ב גודלין מפני שזהו שיעור ומנין חוטי לבן בזמן שהיה תכלת ולכן אף עכשיו שאנו צריכים להשלים ב' חוטי לבן במקום ב' חוטי תכלת מכל מקום להשלמה זו די בחוטין הפסוקים שיש בהם כדי עניבה כיון דבשעת הטלת ציצית לבגד היו כל החוטין שלמים אבל ב' חוטין שהם עיקר המצוה והיו צריכין להיות אף בזמן שהיה התכלת אלו החוטין צריכים להיות לעולם בשלימות ואז מכשירים בשאר החוטין אם נפסקו ונשתיירו כדי עניבה בכל אחד מב' החוטין הארוכים הנפסקים לפיכך אם נפסקו ג' ראשים מהשמונה ראשים אפילו נשתייר בכל אחד מהם כדי עניבה פסול לפי שיש לחוש שמא אין ב' ראשים שנפסקו יוצאים מחוט א' ארוך אלא כל אחד ואחד מהם בפני עצמו הוא יוצא מחוט אחד ארוך וא"כ הרי לא נשתיירו ב' חוטין ארוכין שלמים.

אבל אם לא נפסקו אלא ב' ראשים אם נשתייר באחד מהם כדי שיוכל לעשות עניבה קטנה אפילו אינו יכול להכניס תוך העניבה חוטין אחרים אלא אותו החוט לבדו שבו

עושה העניבה כשר שהרי אפילו אם אלו הב' חוטין שנפסקו הם יוצאין מחוט אחד ארוך אעפ"כ לא נפסק חוט הארוך לגמרי שהרי נשתייר בו כדי עניבה אבל אם לא נשתייר בשום א' מהב' ראשים שנפסקו כדי עניבה קטנה אם אלו ב' ראשים אינם יוצאים מצד אחד של הקשר אלא אחד מהם מצד זה ואחד מהם מצד זה או אפילו אם שניהם יוצאים מצד זה אלא שלא דקדק בעת עשיית הציצית שיהיה ד' ראשים מונחים תמיד ביחד מצד אחד של הקשר פסול לפי שיש לחוש שמא אלו ב' הראשים אינן יוצאין משני חוטין ארוכים אלא שניהם יוצאים מחוט אחד ארוך וא"כ הרי נפסק חוט אחד מן הד' ארוכים ולא נשתייר ממנו אפילו כדי עניבה ואין כאן אלא ג' חוטין ארוכים ואין ציצית פחות מד' חוטין כמ"ש בסי' י"א. אבל אם אלו ב' הראשים יוצאים מצד אחד של הקשר ובעת עשיית הציצית דקדק לתת סימן בד' ראשים בענין שלעולם ד' ראשים הללו הם מונחים תמיד ביחד בצד אחד של הקשר אפילו נפסקו ב' הראשים לגמרי ולא נשתייר בשום אחד מהם כדי עניבה כשר משום דבודאי אלו הב' ראשים הם יוצאים מב' חוטים ארוכים וא"כ הרי נשתייר בכל אחד מב' חוטין ארוכים יותר מכדי עניבה דהיינו הראש השני השלם:

סימן יב דברים הפוסלים בציצית:

'תורה אור' פרשת תשא – הפרשה החסידית

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ[1]

"כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקוּדֵיהֶם, וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַה' וְגו', זֶה יִתְּנוּ וְגו', מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל וְגו'" (פָּרָשְׁתֵּנוּ ל, יב־יג):

הִנֵּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלְיו־הַשָּׁלוֹם נִקְרָא "**רַעְיָא מְהֵימְנָא**"[2], וְהַיְינוּ כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לז, ג): "**וּרְעֵה אֱמוּנָה**". פֵּירוּשׁ: כְּמוֹ הָרוֹעֶה הַמַּנְהִיג צֹאנוֹ וְזָנָם וּמְפַרְנְסָם בַּשָּׂדוֹת תָּמִיד, כְּמוֹ כֵּן בְּחִינַת מֹשֶׁה הוּא "רַעְיָא מְהֵימְנָא" – שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס וּמַשְׁפִּיעַ לִכְלָלוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת אֱמוּנָה.

כִּי יִשְׂרָאֵל – "מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים"[3], פֵּירוּשׁ: שֶׁנִּקְבַּע בְּנַפְשָׁם מִצַּד שׁוֹרֶשׁ חוֹצְבָם – "יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחְשָׁבָה כו'"[4] – כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית[5], וּבְכָל יוֹם מְחַדֵּשׁ אוֹתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ. אַךְ אֱמוּנָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא בִּבְחִינַת **מַקִּיף**, אֲבָל לִהְיוֹת הִתְפַּעֲלוּת בְּנַפְשָׁם בִּבְחִינַת **פְּנִימִיּוּת** – הִיא עַל יְדֵי בְּחִינַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלְיו־הַשָּׁלוֹם, בְּחִינַת דַּעַת[6], שֶׁהוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁתְּהֵא אֱמוּנָה שְׁלֵימָה וַחֲזָקָה, וְנָגְעָה עַד פְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ.

וְהַיְינוּ עַל יְדֵי הַדַּעַת וְהַהִתְבּוֹנְנוּת אֵיךְ שֶׁבֶּאֱמֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים הֵם מַמָּשׁ כְּלָא חָשִׁיב קַמֵּיהּ, וְאֵינָן תּוֹפְסִים מָקוֹם כְּלָל. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (נְחֶמְיָה ט, ו): "אַתָּה הוּא ה' לְבַדֶּךָ וְגו'"; וְ"אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם כו'"[7].

כִּי הִתְהַוּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת אֵינָם רַק מִבְּחִינַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּלְבָד, כִּדְכְתִיב (תְּהִלִּים קמה, יג): "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים", וְשָׁם עָלוּ הַשַּׂגַּת הַנִּבְרָאִים. כְּמַאֲמָר[8]: "יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד", פֵּירוּשׁ: מַה שֶּׁהוּא יִתְבָּרֵךְ "בְּפִי כָּל חַי" – הֵם "שְׂרָפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ", וְהַשָּׂגָתָם בֶּאֱלִקוּת – אֵינוֹ אֶלָּא מִבְּחִינַת "שִׁמְךָ" לְבַד, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וְהִנֵּה כְּתִיב (קֹהֶלֶת ח, ד): "דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן" – בְּחִינַת מַלְכוּת הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"תִּיקוּנֵי זֹהַר"[9]: "מַלְכוּת – פֶּה כו'". וְכִמְשֹׁל מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, שֶׁהַנְהָגָתוֹ בְּכָל מְדִינוֹת מַלְכוּתוֹ הִיא עַל יְדֵי דִּיבּוּרוֹ וּפִקּוּדָתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ – כַּךְ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כָּל הַנְהָגוֹת עוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים הוּא מִבְּחִינַת דִּיבּוּרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא כִּבְיָכוֹל, וְזֶהוּ קִיּוּמָם וְחַיּוּתָם וְהִתְהַוּוּתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לג, ט): "כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי" – שֶׁבְּדִבּוּר אֶחָד נִבְרָאוּ.

וּכְשֵׁם שֶׁאֵין עֲרוֹךְ לְדִבּוּר שֶׁל הָאָדָם נֶגֶד מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ, כֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן לְאֵין קֵץ, אֵין עֲרוֹךְ הִתְהַוּוּת הָעוֹלָמוֹת וְחַיּוּתָם וְקִיּוּמָם לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא

---

1. (נֶאֱמַר שַׁבָּת פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים, שְׁקָלִים, כ"ז שְׁבָט תקס"ג. נִדְפַּס בַּהוֹסָפוֹת לְתוֹרָה אוֹר פָּרָשַׁת תִּשָּׂא).

2. (מוּרְגָּל בַּזֹּהַר. וּרְאֵה תַּנְיָא פֶּרֶק מב).

3. (שַׁבָּת צז, א).

4. (רְאֵה בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה א, ד).

5. (הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: עַל פִּי נוֹסַח בִּרְכַּת "יוֹצֵר").

6. (רְאֵה תַּנְיָא שָׁם. לְעֵיל מִשְׁפָּטִים עה, ב. וּרְאֵה בַּאֲרִיכוּת בְּלִקּוּטֵי שִׂיחוֹת חֵלֶק ו עַמּוּד 244 וְאֵילָךְ).

7. (נוֹסַח הַתְּפִלָּה. וּרְאֵה לִקּוּטֵי תּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "קוֹל דּוֹדִי" סָעִיף א, דַּף יד, ג).

8. (נוֹסַח בִּרְכָּה שְׁנִיָּה דִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן).

9. (בַּהַקְדָּמָה, "פְּתַח אֵלִיָּהוּ" יז, א).

בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, וּבְטֵלִים בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ, "וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ"[10], שֶׁאֵינוֹ בְּגֶדֶר עָלְמִין כְּלָל – לֹא בִּבְחִינַת מְמַלֵּא כו'[11], וְשָׁם "לֵית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל"[12].

וְהִנֵּה, מִשָּׁם נִמְשָׁךְ שֶׁפַע וְרָצוֹן לִרְעוֹת הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' וְ'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין'. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר ה' לְ**מֹשֶׁה**: "כִּי תִשָּׂא אֶת **רֹאשׁ** בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – שֶׁבְּחִינַת מֹשֶׁה הוּא הַמְנַשֵּׂא וּמַגְבִּיהַּ הָרֹאשׁ וּמוֹחִין שֶׁל בְּחִינַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם "מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים".

וְהִנֵּה, בִּזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּים – וְהוּא עַל יְדֵי מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל כו'. כִּי הִנֵּה בִּזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, הָיוּ מַקְרִיבִין מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל קָרְבָּנוֹת עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ[13]. וְעִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת – שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִין בְּהֵמָה עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְהָיָה יוֹרֵד אֵשׁ מִלְּמַעְלָה[14] בְּצוּרַת אַרְיֵה "דְּאָכִיל כָּל קָרְבְּנִין"[15]. וּמַחֲמַת זֶה, גַּם בְּחִינַת נֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הָיָה נִכְלָל וְנִתְמַעֵט בִּקְדוּשָׁה, עַד שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מְקֻשָּׁר דַּעְתּוֹ וּבִינָתוֹ לִגְדוּלַת ה' לְהִבָּטֵל אֵלָיו כַּנַ"ל.

וְעַכְשָׁיו, מִשֶּׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ תִּיקְנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת־הַגְּדוֹלָה תְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּנוֹת[16]. כְּמַאֲמַר רַז"ל[17]: "עַל ג' דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד – עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה, וְעַל גְּמִילוּת־חֲסָדִים". וְ"אֵיזֶה הִיא עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב? זוֹ תְּפִלָּה"[18]. וְכָל הַתְּפִלָּה הִיא לְהַעֲמִיק דַּעְתּוֹ וּבִינָתוֹ בִּגְדוּלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא: "אַתָּה הוּא ה' לְבַדֶּךָ כו'"[19]; "הֲוָיָ"ה אֶלֹקֵינוּ, הֲוָיָ"ה **אֶחָד**"[20].

וְהַפֵּירוּשׁ שֶׁל "אֶחָד" הוּא: שֶׁגַּם עַתָּה, 'אַחַר שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם', בְּמָקוֹם וּזְמַן: מִזְרָח וּמַעֲרָב, צָפוֹן וְדָרוֹם, וּמַעְלָה וּמַטָּה; וְכֵן בִּבְחִינַת זְמַן – "שִׁיתָּא אַלְפֵי שְׁנֵי הֲוֵי עָלְמָא"[21], הוּא גַּם כֵּן "אֶחָד". כִּי לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא – שָׁוֶה מַמָּשׁ כְּמוֹ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁאָז לֹא הָיָה בְּחִינַת מָקוֹם וּזְמַן כְּלָל, שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ הִיּוּהּ אֶת בְּחִינַת מָקוֹם וּזְמַן מֵאַיִן לְיֵשׁ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (פְּרִשָּׁתֵנוּ לג, כא): "הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְכו'".

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא כָּל הַתְּפִלָּה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא "לְהַאֲרִיךְ בְּאֶחָד כו'", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר[22], שֶׁעַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת בְּעוֹמֶק וּבְרוֹחַב בַּתְּפִלָּה יִתְלַהֵב לִבּוֹ בִּתְשׁוּקָה נִפְלָאָה לְהִכָּלֵל בְּ"אֶחָד" וּ"לְמֶהֱוֵי אֶחָד בְּאֶחָד"[23]. :

וּבִיאוּר הַדָּבָר – הַיְינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב[24]: "מַצְרֵף לַכֶּסֶף כו'", כֵּן "אִישׁ לְפִי כו'" – פֵּירוּשׁ:

כִּי הִנֵּה אַהֲבָה־רַבָּה שֶׁהִיא בָּאָה וְנִמְשֶׁכֶת מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה לְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה בִּכְלָלוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל – הוּא בִּבְחִינַת מַקִּיף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ו): "וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי כו'". וְהַיְינוּ "כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג" (הוֹשֵׁעַ יא, י) – לְעוֹרֵר כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל כו'.

וְזֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְאַחַר הַהִתְבּוֹנְנוּת בִּקְרִיאַת־שְׁמַע בַּפָּסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" (וְאֶתְחַנַּן ו, ד) וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – יְחוּדָא־עִילָּאָה וְתַתָּאָה; וְאָז בִּשְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה – שֶׁהַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן – יוֹרֵד הָאֵשׁ שֶׁלְּמַעְלָה – אַהֲבָה־רַבָּה מִבְּחִינַת אַרְיֵה הַנַּ"ל, וְאוֹכֵל הַקָּרְבָּן שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ־הַבַּהֲמִית כו'. דְּהַיְינוּ, שֶׁמִּתְהַפֵּךְ גַּם רְצוֹן חוֹמֶר הַגּוּף לַה' לְבַדּוֹ, וְ"אֵין בְּלִבּוֹ אֶלָּא אֶחָד"[25], וְאֵין לְזָר אִתּוֹ[26] כו'.

וְזֶהוּ "**מַצְרֵף לַכֶּסֶף** כו'":

פֵּירוּשׁ: עַל דֶּרֶךְ מְשַׁל הַכֶּסֶף הַמְעוֹרָב בְּסִיגִים בְּתַכְלִית הַתַּעֲרוֹבוֹת, כְּשֶׁנּוֹתְנִים אוֹתוֹ בְּכוּר הַמַּצְרֵף בְּשַׁלְהֶבֶת – יִתְבָּרֵר, וּמִתְפָּרְדִים כָּל הַחֲלָקִים שֶׁבּוֹ, עַד שֶׁחֵלֶק הַטּוֹב יוֹצֵא נָקִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְכָל חֶלְקֵי הַסִּיגִים מִתְפָּרְדִים וְיוֹצְאִים מוּבְדָּלִים בִּפְנֵי עַצְמָם. וְכָל שֶׁיִּתְּנוּ אוֹתוֹ בְּשַׁלְהֶבֶת הַרְבֵּה פְּעָמִים – יוֹתֵר יוּבְדַּל חֶלְקֵי הַסִּיגִים הַדַּקִּים כַּיָּדוּעַ. וְאִם כֵּן, נִמְצָא שֶׁמַּה שֶׁהָיָה הַסִּיגִים

---

10. (עוֹבַדְיָה א, טז).

11. (וְלֹא בִּבְחִינַת סוֹבֵב).

12. (עַל פִּי תִּקּוּנֵי זֹהַר שָׁם).

13. (מִשְׁנָה שְׁקָלִים רֵישׁ פֶּרֶק ד. רַמְבַּ"ם רֵישׁ הִלְכוֹת שְׁקָלִים. רַשִּׁ"י תִּשָּׂא ל, טו).

14. (יוֹמָא כא, ב. זֹהַר חֵלֶק ג בְּלָק ריא, א).

15. (רְאֵה זֹהַר חֵלֶק א בַּהַקְדָּמָה ו, ב)

16. (רְאֵה בְּרָכוֹת כו א־ב).

17. (אָבוֹת א, ב).

18. (תַּעֲנִית ב, א).

19. (פִּסּוּקֵי דְּזִמְרָה. נְחֶמְיָה ט, ו).

20. (וְאֶתְחַנַּן ו, ד).

21. (רֹאשׁ הַשָּׁנָה לא, א).

22. (לְעֵיל פָּרָשַׁת זָכוֹר פד, ב: "כְּמַאֲמַר רַז"ל (בְּרָכוֹת יג, ב): 'כָּל הַמַּאֲרִיךְ בְּאֶחָד [מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו] כו'". דְּהַיְינוּ לְהַאֲרִיךְ וּלְהַרְחִיב בְּדַעְתּוֹ וּבְעוֹמֶק לִבּוֹ עַד מָקוֹם שֶׁיַּד שִׂכְלוֹ וּתְבוּנָתוֹ מַגַּעַת אֵיךְ שֶׁ"אֲנִי הֲוָיָ"ה לֹא שָׁנִיתִי" מִמָּשׁ כְּמוֹ קוֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם". וּרְאֵה לִקּוּטֵי תּוֹרָה פִּנְחָס פּ, א. וְאֶתְחַנַּן יב, ב. סֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תקס"ט עַמּוּד רפד. וְעוֹד.

23. (זֹהַר חֵלֶק ב תְּרוּמָה קלה, ב).

24. (מִשְׁלֵי יז, ג: "מַצְרֵף לַכֶּסֶף, וְכוּר לַזָּהָב, וְאִישׁ לְפִי מְהֻלָּלוֹ").

25. (עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁאָמְרוּ הַשְּׁבָטִים לְיַעֲקֹב (פִּסְחִים נו, א): "כֶּשֵׁם שֶׁאֵין בְּלִבְּךָ אֶלָּא אֶחָד, כַּךְ אֵין בְּלִבֵּנוּ אֶלָּא אֶחָד").

26. (עַל פִּי מִשְׁלֵי ה, יז: "וְאֵין לְזָרִים אִתָּךְ").

בְּהֶעְלֵם מִתְּחִלָּה, בְּעֵרְבּוּבְיָא – עַל יְדֵי הַשַּׁלְהֶבֶת נִתְגַּלּוּ וַיֵּרָאוּ וְיָצְאוּ לִידֵי גִּילּוּי. וְכָל שֶׁנִּשְׁתַּהָא הַכֶּסֶף בַּשַּׁלְהֶבֶת יוֹתֵר – יוֹתֵר יֵצֵא הַהֶעְלֵם, עַד שֶׁגַּם הַדַּקִּין־שֶׁבְּדַקִּין יֵצֵא לְהִפָּרֵד בִּפְנֵי עַצְמָם, וְלֹא לִהְיוֹת מְעוֹרָב בַּטּוֹב כו'. וְדֵי לַמֵּבִין.

וּכְמוֹ כֵּן עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, בַּנֶּפֶשׁ־הַבַּהֲמִית עִם הַנִּיצּוֹץ אֶלְקִי – שֶׁהֵם מְעוֹרָבִים מִטּוֹב וְרַע בְּתַכְלִית, וְעַל יְדֵי שַׁלְהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, מֵחֲמַת שֶׁאֲגַת אַרְיֵה דִּלְעֵילָא הַנַּ"ל, מִתְבָּרְרִים כָּל הַחֲלָקִים הַמְעוֹרָבִים, וְיוֹצֵא מִן הַהֶעְלֵם כָּל הַסִּיגִים, גַּם הַדַּק שֶׁבְּדַקִּין כו'. וְדֵי לַמֵּבִין.

וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים בִּשְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה דַּוְקָא "**סְלַח לָנוּ**":

לִהְיוֹת כִּי כָּל מַה שֶׁהִתְבּוֹנֵן בְּיוֹתֵר הָעֲמִקּוּת בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, וְסֵדֶר הַשְּׁבָחִים בִּפְסוּקֵי־דְזִמְרָה, בְּהִתְלַהֲבוּת רִשְׁפֵּי אֵשׁ שֶׁל מַטָּה – "צָעַק לִבָּם כו'" (איכה ב, יח) – יוֹתֵר נִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה – אַהֲבָה־רַבָּה כו', וְאָז גַּם "שָׁמַיִם לֹא זַכּוּ בְעֵינָיו כו'" (איוב טו, טו), מֵאַחַר דִּלְגַבֵּי עַצְמוּת הַמַּאֲצִיל כְּלָא חֲשִׁיבֵי הַמַּשְׁפִּיעַ עִם הַמְקַבֵּל; סוֹבֵב וּמְמַלֵּא כו'.

וְגַם לְמַטָּה נִתְגַּלָּה גַּם כָּל דַּק שֶׁבְּדַקִּין שֶׁבְּתַעֲרוּבוֹת טוֹב וָרַע, וְאָז נַעֲשָׂה חוֹטֵא גָּדוֹל גַּם בְּדַקּוּת הָרַע. וְאוֹמֵר: "סְלַח לָנוּ כִּי חָטָאנוּ כו'", מִפְּנֵי שֶׁחוּט הַשַּׁעֲרָה נִדְמֶה כְּהָר לְגַבֵּי אֲמִיתִּית בַּעַל הָאֱמֶת כו'[27]. כִּמְשֹׁל מִי שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ, שֶׁגַּם תְּנוּעָה קַלָּה בִּפְרִיקַת הָעוֹל הָאֱמִיתָה – כְּמֶרֶד יֵחָשֵׁב, וְגַם כָּל יְגִיעוֹתָיו לֹא יִזְכּוּ בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ, לְפִי שֶׁלְּגַבֵּי רוֹמְמוּת הַמֶּלֶךְ אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁיַּסְפִּיק כו'. וְדֵי לַמֵּבִין.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ גַּבֵּי מוּמִין[28]: דְּ"**דּוֹקִין שֶׁבָּעַיִן** – **לִדִידְהוּ לֹא הֲוָה מוּמָא, וּלְדִידַן הֲוָה מוּמָא**" – פֵּירוּשׁ:

"**דּוֹקִין שֶׁבָּעַיִן**" הוּא הַהִסְתָּרָה שֶׁבַּחָכְמָה לְהַשָּׂגָה אֶלְקִית מִצַּד חוֹמֶר מַחְשָׁךְ הַגּוּף. וְהַסְתָּרָה זוֹ, שֶׁלֹּא נִתְפַּס בַּמּוֹחַ וָלֵב – סוֹבֵב וּמְמַלֵּא, הוּא תַּכְלִית הַדַּקּוּת שֶׁל הָרַע, מִשְּׁבִירַת רַפַּ"ח נִיצּוֹצוֹת[29] שֶׁבִּשְׁעַת חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנִּתְגַּשְּׁמוּ כָּל הַבְּרוּאִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר[30] "דְּאַחְשִׁיךְ אַנְפִּין כו'".

וּלְכָךְ, "**לִדִידְהוּ**" – עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת[31], שֶׁנִּלְקָחִים מִבְּחִינַת אֲחוֹרַיִּים דְּ"אֶלְקִים־אֲחֵרִים" – "**אֵין זֶה מוּם**", כִּי הִפְרִידָן מֵאַחְדוּתוֹ בַּתְּחִלָּה כו'. אַךְ "**לִדִידַן**" – "יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחְשָׁבָה" – "**הֲוֵי מוּם**" גָּמוּר, כִּי יִשְׂרָאֵל – מַאֲמִינִים בַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ שֶׁ**בָּהֶם** נֶאֱמַר (תְּהִלִּים קטו, ה): "**עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ**" – מִפְּנֵי הַדּוֹקִין שֶׁבְּעֵין **הַחָכְמָה** כו'. וּכְמוֹ בִּבְלָעֻם שֶׁהָיָה סוּמָא בְּעַיִן אַחַת[32] כו'. אֲבָל בְּ**יִשְׂרָאֵל** נֶאֱמַר: "וְכָל [..] יִשְׂרָאֵל **רוֹאִים** כו'"[33]. וְדֵי לַמֵּבִין.

וְכָל הַנַּ"ל – שֶׁמִּתְבָּרֵר הַדַּק־שֶׁבְּדַקּוּת – אֵינוֹ אֶלָּא דַּוְקָא אַחֲרֵי שֶׁיָּרַד לְעֲמִקּוּת הַהִתְבּוֹנְנוּת. וְגַם, כִּי בְּהִתְלַהֲבוּת הַתְּפִלָּה – בִּדוּגְמַת הַקָּרְבָּן כַּנַּ"ל. מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִתְּחִלָּה הָיָה מְעוֹרָב טוֹב וְרַע בְּתַכְלִית.

דְּהַיְינוּ, כַּיָּדוּעַ בְּעִנְיָן "כָּל דַּרְכֵי אִישׁ זַךְ בְּעֵינָיו כו'" (מִשְׁלֵי טז, ב), שֶׁנִּדְמֶה לוֹ הָהָר כְּחוּט הַשַּׁעֲרָה, וְהוּא כָּשֵׁר וְיָשָׁר בְּעֵינָיו כו', וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ הָרַע כְּלָל. אֲבָל כְּשֶׁמִּתְלַהֵב בְּיוֹתֵר – יוֹתֵר מַרְגִּישׁ אֲפִילּוּ הַקַּל שֶׁבַּקַּלּוֹת כְּהַר גָּבוֹהַּ, כַּנַּ"ל. וְדֵי לַמֵּבִין.

וְזֶהוּ "**וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַה'** [..] מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ [..] תְּרוּמָה לַה'" (פָּרָשַׁתְנוּ ל, יב־יג) – פֵּירוּשׁ:

כִּי הִנֵּה בַּמִּשְׁכָּן הָיָה ג' דְּבָרִים כְּלָלִיִּים: "**זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת**" (תְּרוּמָה כה, ג). וְהוּא נֶגֶד ג' דְּבָרִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, שֶׁהֵן **תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה וּגְמִילוּת־חֲסָדִים**[34]:

הָ**עֲבוֹדָה** הֵן הַקָּרְבָּנוֹת, הוּא בְּחִינַת **הַזָּהָב** וְרִשְׁפֵּי אֵשׁ, הַתְּשׁוּקָה מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה, כַּיָּדוּעַ.

וְ**הַכֶּסֶף** הוּא **חֶסֶד־עֶלְיוֹן**[35] מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה, אַהֲבָה־רַבָּה כַּנַּ"ל, לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה בִּבְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל "נִכְסוֹף נִכְסַפְתִּי כו'"[36].

---

27. (יְבָמוֹת קכא, ב. וְעוֹד: "הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא מְדַקְדֵּק עִם סְבִיבָיו כְּחוּט הַשַּׁעֲרָה". סוּכָּה נב, א וְרַשׁ"י: "לָעָתִיד־לָבֹא מֵבִיאוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא לְיַצֵּר הָרַע וְשׁוֹחֲטוֹ בִּפְנֵי הַצַּדִּיקִים וּבִפְנֵי הָרְשָׁעִים. צַדִּיקִים נִדְמֶה לָהֶם כְּהַר גָּבוֹהַּ, וּרְשָׁעִים נִדְמֶה לָהֶם כְּחוּט הַשַּׁעֲרָה").

28. (גִּיטִּין נו, א וְרַשׁ"י: 'דּוֹקִין שֶׁבָּעַיִן' – דּוּכְתָּא דִּלְדִידַן הֲוָה מוּמָא, וּלְדִידְהוּ לָאו מוּמָא". לְדִידְהוּ לֹא הֲוֵי מוּמָא – לְהַקְרִיב לְגָבוֹהַּ בְּבָמָה דִּידְהוּ, אֶלָּא מְחוּסָּר אֲבָר. ('דּוֹקִין' – טֵלֶ"ה (טֵילֶ"א: "תְּבַלֵּל" (וַיִּקְרָא כא, כ) [־ כֶּתֶם בָּעַיִן הִמְצַמְצֵם אֶת הָרְאִיָּיה], כְּמוֹ (יְשַׁעְיָה מ, כב): "הַנּוֹטֶה כַּדּוֹק").

29. (עֵץ חַיִּים שַׁעַר לט, מַ"ן וּמַ"ד, דְּרוּשׁ ב).

30. (רְאֵה זֹהַר חַיֵּי שָׂרָה קלא, א. חֵלֶק ב פִּקּוּדֵי קמט, ב).

31. (אִמּוֹת הָעוֹלָם).

32. (סַנְהֶדְרִין קה, א)

33. (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב' ז, ג: "וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֹאִים בְּרֶדֶת הָאֵשׁ וּכְבוֹד ה' עַל הַבַּיִת". יִתְרוֹ כ, יד: "וְכָל הָעָם רֹאִים". וּבְרַשׁ"י: "מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם אֶחָד סוּמָא").

34. (אָבוֹת א, ב).

35. (בְּלִקּוּטֵי שִׂיחוֹת חֵלֶק ו עַמּוּד 152 הֶעָרָה 51: "רְאֵה זֹהַר חֵלֶק א רנ, א. חֵלֶק ב קמח, א־ב. רכד, ב. וּרְאֵה גַּם תַּנְיָא פֶּרֶק נ. תּוֹרָה אוֹר קיא, ד וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת (וּלְהָעִיר שֶׁבּוֹזֹהַר חֵלֶק ב וּבְתוֹרָה אוֹר שָׁם, מְדוּבָּר בְּעִנְיָן זָהָב וְכֶסֶף שֶׁבַּמִּשְׁכָּן").

36. (פִּיּוּט "יְדִיד נֶפֶשׁ", עַל פִּי (וַיֵּצֵא לא, ל): "נִכְסוֹף נִכְסַפְתָּה").

וְהַנְּחֹשֶׁת הִיא מְמוּצָע כָּלוּל מִשְּׁנֵיהֶם, וְהִיא הַתּוֹרָה. וְגַם נְחֹשֶׁת רָאשֵׁי תֵּיבוֹת[37] "נוֹבְלוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה תּוֹרָה"[38].

וּכְלָלוּתָם – ג' קַוִּין: יָמִין, וּשְׂמֹאל, וְאֶמְצַע. כַּיָּדוּעַ, וְדַי לַמֵּבִין.

וְהִנֵּה יָדוּעַ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין "קֹדֶשׁ" לְ"קָדוֹשׁ": שֶׁ"קָדוֹשׁ" בְּוָי"ו מוֹרֶה הַהַמְשָׁכָה מִסּוֹבֵב לִמְמַלֵּא, לוֹמַר, שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל מִזְּמַן וּמָקוֹם כו', וְהוּא מִתְנַשֵּׂא וּמְרוֹמָם מֵהֶם כו' כַּיָּדוּעַ. אֲבָל "קֹדֶשׁ" בְּלא וָי"ו – הוּא עַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף קוֹדֶם שֶׁיִּהְיֶה סוֹבֵב וּמְמַלֵּא כו', שֶׁאָז הוּא עִנְיָן הַקְּדוּשָׁה וְהַהִבְדָּלָה בְּעַצְמוּתוֹ, וְלא שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל מִתַּחְתּוֹן הֵימֶנּוּ בִּלְבָד כו'. וְדַי לַמֵּבִין.

וְזֶהוּ עִנְיָן "שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" דַּוְקָא, לְהִיוֹת כִּי מֹשֶׁה, רַעֲיָא־מְהֵימְנָא הוּא לָזוּן וּלְפַרְנֵס הָאֱמוּנָה לִכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, כַּנַ"ל בְּעִנְיָן "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכו'". וְהַיְינוּ שֶׁהוּא מַמְשִׁיךְ מִקּוֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן – הָעַצְמוּת שֶׁל הַמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא, לִהְיוֹת קָדוֹשׁ – בְּחִינַת סוֹבֵב לִמְמַלֵּא כו'.

וְהַמְשָׁכַת קֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן הוּא בְּג' קַוִּין: יָמִין וּשְׂמֹאל וְאֶמְצַע כַּנַ"ל, עַל יְדֵי תּוֹרָה, עֲבוֹדָה וּגְמִילוּת־חֲסָדִים דַּוְקָא, לְהִיוֹת כִּי עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת אָנוּ מִתְקַדְּשִׁים בְּקֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן כְּמַאֲמָרֵינוּ[39]: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו כו'", וְהַיְינוּ בְּחִינַת קָדוֹשׁ בְּוָי"ו כו'.

וְהוּא עִנְיָן "שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" – שֶׁנִּשְׁקָל בְּמִדָּה – קֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן – בְּג' קַוִּין כו'. וְדַי לַמֵּבִין.

וְעִנְיָן "מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל" דַּוְקָא וְכו' – לִהְיוֹת כִּי קֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן הַזֶּה בָּא וְנִמְשָׁךְ בִּכְלִי כַּף מֹאזְנַיִם, לְשׁוֹקְלוֹ לַחֲצָאִין שָׁוִין דַּוְקָא, וּמַחֲצִיתוֹ יִתְּנוּ כו'. וְעַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּשֶׁשּׁוֹקְלִין אֵיזֶה דָּבָר לַחֲצָאִין שָׁוִין, כָּל שֶׁמַּחֲצִית הָאֶחָד יוֹתֵר כָּבֵד בְּמִשָּׁא, וְיִכְבַּד בְּיוֹתֵר בִּירִידָתוֹ מַטָּה מַטָּה עַל פְּנֵי הַמְעַט שֶׁמַּכְרִיעוֹ – כֵּן לְפִי עֵרֶךְ יִתְעַלֶּה מַחֲצִית הַשֵּׁנִית שֶׁבַּכַּף שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וְיוּגְבַּהּ וְיִתְרוֹמֵם לְמַעְלָה מַעְלָה כַּיָּדוּעַ.

וּכְמוֹ כֵן עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, קֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן נִשְׁקָל בְּכַף מֹאזְנֵי הַחָכְמָה עֶלְיוֹנָה – יָמִין וּשְׂמֹאל.

פֵּירוּשׁ: הַמַּחֲצִית הָאֶחָד יוֹרֵד בְּדֶרֶךְ יְרִידָה מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה, בִּבְחִינַת קַוִּין הַנַּ"ל, לְהוֹסִיף אוֹרוֹת בַּאֲצִילוּת עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה רְמַ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה, שֶׁכְּלוּתָם הוּא עִנְיָן "יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ"[40]. דְּהַיְינוּ, לִהְיוֹת בְּחִינַת סוֹבֵב וּמְמַלֵּא כו'.

וּמַחֲצִית הַקֹּדֶשׁ־עֶלְיוֹן בְּכַף הַשְּׂמָאלִי, יְרִידָתוֹ בִּשְׁבִיל הָעֲלִיָּה וְהִסְתַּלְּקוּת שֶׁיִּתְעַלֶּה וְיִתְרוֹמֵם לְמַעְלָה כְּשֶׁיַּכְרִיעֵנוּ הַכַּף הַיְמִינִי, כַּנַ"ל בַּמָּשָׁל. וְהַיְינוּ מַחֲצִית־הַשֶּׁקֶל שֶׁיִּתְּנוּ "תְּרוּמָה לַה'" – פֵּירוּשׁ: "אַרְמוּתָא לַהֲוָיָה", כַּנִּזְכָּר בַּזֹּהַר[41], וְהוּא עֲלִיַּית כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל – "יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחְשָׁבָה" בִּתְשׁוּקָה נִפְלָאָה מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה בְּתִפְלַת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, עַל יְדֵי אוֹר חֶסֶד־עֶלְיוֹן דְּקֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן, שֶׁיָּרַד לְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה בִּבְחִינַת אוֹר חוֹזֵר כו'. וְדַי לַמֵּבִין.

וְזֶהוּ "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – פֵּירוּשׁ: כְּשֶׁתִּרְצֶה לְפַרְנְסָם בֶּאֱמוּנָתָם מֵחֶסֶד־עֶלְיוֹן – מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁל הַקֹּדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן, שֶׁיּוֹרֵד לְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה בִּבְחִינַת אוֹר־חוֹזֵר, לְהַגְבִּיהַּ וּלְהִנָּשֵׂא אֶת רֹאשׁ וּמוֹחִין דִּכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל כו' –

"וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ כו' מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל כו'", וּמֵאוֹתוֹ הַמַּחֲצִית הָיוּ הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהוּא עִנְיָן הַהַעֲלָאַת מַ"ן מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה – "אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ כו'" (וַיִּקְרָא א, ט) כַּיָּדוּעַ.

וְ"הָעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה, וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט כו'" (פְּרָשָׁתֵנוּ ל, טו): וְהַטַּעַם הוּא, כִּי כְּבָר נִשְׁקַל הַמַּחֲצִית בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן מִתְּחִלָּה כַּנַ"ל, וְאִם כֵּן, הָעָשִׁיר בְּמִצְוֹת וְהַדַּל בְּמִצְוֹת שָׁוִין, כִּי כַּף הָיָה הַמִּדָּה בַּתְּחִלָּה מֵהַמּוֹדֵד, בִּבְחִינַת מֹאזְנֵי חָכְמָה־עִילָּאָה כַּנַ"ל. וְדַי לַמֵּבִין.

"לִפְקוּדֵיהֶם" (פְּרָשָׁתֵנוּ ל, יב) – פֵּירוּשׁ: כְּמוֹ "וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד כו'" (שְׁמוּאֵל א' כ, כה), שֶׁהוּא לְשׁוֹן חִסָּרוֹן[42].

וְהָעִנְיָן הוּא:

בִּהְיוֹת כִּי הֲרֵי מְבוֹאָר לְמַעְלָה בְּעִנְיָן "שָׁמַיִם לֹא זַכּוּ בְּעֵינָיו כו'" – כְּשֶׁהָעֲלִיָּה הִיא בְּתַכְלִית לְגַבֵּי הָעַצְמוּת; וְכֵן לְמַטָּה בִּכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים "סְלַח לָנוּ וְכו'" – לְפִי שֶׁאָז מִתְבָּרֵר תַּכְלִית הַבֵּירוּר וְ"יִתְפָּרְדוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן" (תְּהִלִּים צב, י) – אֲפִילוּ הַדַּק שֶׁבְּדַקִּין כַּנַ"ל;

וְזֶהוּ "לִפְקוּדֵיהֶם" – פֵּירוּשׁ: שֶׁמְּפָרֵשׁ הַטַּעַם לָמָּה "תִשָּׂא" וְתַגְבִּיהַּ "אֶת רֹאשׁ" וּמוֹחִין מִכְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל כו'? – הוּא כְּדֵי שֶׁיִּפָּקֵד וְיֶחֱסַר הָרַע הַנִּדְבָּק בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם בְּעֵרְבּוּבְיָא בְּהֶעְלֵם. כִּי מֵעַתָּה יִתְפָּרְדוּ וִיבוּלַע הַמָּוֶת, וְכַנַ"ל. וְדַי לַמֵּבִין.

---

37. (קֹהֶלֶת יַעֲקֹב בְּעֶרְכּוֹ).

38. (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה יז, ה. פָּרָשָׁה מד, יז).

39. (בְּרִכַּת הַמִּצְוֹת).

40. (נוֹסַח "לְשֵׁם יִחוּד" שֶׁאוֹמְרִים לִפְנֵי קִיּוּם מִצְוָה. רְאֵה תַּנְיָא פֶּרֶק מא דַף נז, ב וְאֵילָךְ).

41. (רְאֵה זֹהַר חֵלֶק ב תְּרוּמָה קמז, א).

42. (פֵּירוּשׁ רַשִׁ"י וּמְצוּדַת צִיּוֹן עַל הַפָּסוּק).

וְזֶהוּ "וְנָתְנוּ אִישׁ **כֹּפֶר** נַפְשׁוֹ לַה'": לְשׁוֹן "כּוֹפֶר" הוּא כְּמוֹ: "בְּעֵי **לְכַפּוּרֵי יְדֵיהּ** בְּהַהוּא גַּבְרָא כו'"[43]. דְּהַיְינוּ, הֶסְרַת הַלְּכְלוּךְ וְהַמִּיאוּס כו'. וּכְמוֹ כֵּן **יְכַפְּרוּ נַפְשָׁם**, דְּהַיְינוּ, שֶׁיּוּסָר וְיוּבְדַּל כָּל חֶלְקֵי הָרַע מִנַּפְשָׁם, וְ"יִתְפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן כו'" עַל יְדֵי עִנְיָן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁיִּתְּנוּ תְּרוּמָה לַה'. שֶׁהֲרֵי הַקָּרְבָּן שֶׁבָּא מִמֶּנּוּ – נֶאֱכָל וְנִשְׂרָף עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ לְגַמְרֵי בְּאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה – "אַרְיֵה דְאָכִיל קָרְבְּנִין כו'", וְהוּא "אֲרַמּוּתָא" – הֶעְלֵיָיה בְּתַכְלִית, שֶׁאָז יְהוּפַךְ גַּם הָרַע לְטוֹב, "כְּהִמַּס דּוֹנֶג מִפְּנֵי אֵשׁ", כֵּן "יֹאבְדוּ רְשָׁעִים כו'" (תְּהִלִּים סח, ג). וְדֵי לַמֵּבִין.

וְזֶהוּ מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַשְּׁנִית שֶׁבַּכַּף הַשְּׂמֹאלִי – לְהַעֲלוֹת מִרַפֵּ"ח נִיצוֹצִים תְּרוּמָה לַה' כו'. אַךְ עֵרֶךְ הָעֲלֵיָיה הוּא לְפִי עֵרֶךְ הַיְרִידָה מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ־עֶלְיוֹן שֶׁבְּכַף הַיָּמִין הַמַּכְבִּיד וְיוֹרֵד בְּג' קַוִּין תּוֹרָה, עֲבוֹדָה, גְּמִילוּת־חֲסָדִים; וּכְלָלוּתָם – רְמַ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה, רְמַ"ח הַמִּשְׁכּוֹת מִקֹּדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן, כְּעִנְיָן "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ כו'". וְדֵי לַמֵּבִין.

וְכָל שֶׁמִּתְגַּבְּרִים יִשְׂרָאֵל בְּיוֹתֵר בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת – אָז נִמְדָּד הַמִּדָּה שֶׁל קֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן בְּשִׁפְעָה רַב יוֹתֵר, וְאָז מְמַיְּלָא עֲלִיַּית כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל הַגְּבֹהָה מְאֹד נַעֲלָה לְפִי עֵרֶךְ כַּנַּ"ל. וְדֵי לַמֵּבִין.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב "הֶעָשִׁיר **לֹא יַרְבֶּה** כו'" – הֲגַם שֶׁתְּלוּי בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת כו' – הֲרֵי יָדוּעַ דִּכְלָלוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל – קוֹמָה שְׁלֵימָה הִיא, וְהָרֹאשׁ תָּלוּי בָּרֶגֶל, וּלְכָךְ הַדַּל וְהֶעָשִׁיר שָׁוִין בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל. אַךְ בִּמְדִידוֹת **כְּלָלוּת** הַהַשְׁקָלָה בִּשְׁנֵי הַחֲצָאִין, בִּבְחִינַת אוֹר־יָשָׁר וְאוֹר־חוֹזֵר – תָּלוּי לְפִי עֵרֶךְ מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת בִּכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל כַּיָּדוּעַ. וְדֵי לַמֵּבִין. :

לְהָבִין בֵּיאוּר הַדְּבָרִים עַל פָּסוּק "כִּי תִשָּׂא"

לְהָבִין בֵּיאוּר הַדְּבָרִים עַל פָּסוּק: "כִּי תִשָּׂא כו' – מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל כו'":

הִנֵּה שׁוֹרֶשׁ עִנְיָן "תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", הַיְינוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לז, ג): "**וּרְעֵה** אֱמוּנָה". דִּכְתַב הַרַמַ"ז פָּרָשַׁת בְּהַר[44]: "**וּרְעֵה**" – מִלְּשׁוֹן "**רַעְיָתִי** – **פַּרְנַסְתִּי**"[45], פֵּירוּשׁ: הֶמְשֵׁךְ הַמָּזוֹן בָּאֱמוּנָה. וְכֵן הוּא בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת פִּנְחָס[46].

וְלָכֵן נִקְרָא מֹשֶׁה "**רַעְיָא מְהֵימְנָא**" – שֶׁהוּא **מְפַרְנֵס הָאֱמוּנָה**. כִּי מֹשֶׁה הוּא יְסוֹד־אַבָּא[47], דְּמַמְשִׁיךְ חֲסָדִים לַנּוּקְבָא הַנִּקְרָא "אֱמוּנָה". כִּי הַמַּלְכוּת מְקַבֶּלֶת מֵאַבָּא בְּסוֹד "אַבָּא יָסַד בְּרִתָּא"[48]. וְכֵן כָּתַב בְּ"עֵץ חַיִּים"[49]: שֶׁעִילּוּי הַגְּבוּרוֹת בְּקוּ הָאֶמְצָעִי שֶׁבְּמַלְכוּת עַד הַכֶּתֶר שֶׁבָּהּ, הוּא עַל יְדֵי יְסוֹד־אַבָּא.

וְעִנְיָן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, הוּא עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב בְּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים" גַּבֵּי שָׁבוּעוֹת (שַׁעַר חַג הַשָּׁבוּעוֹת, פֶּרֶק א'):

אֵיךְ הַכֶּתֶר שֶׁל זָ"א וְכֶתֶר שֶׁל נוּקְבָא נַעֲשִׂים בְּרֶגַע אֶחָד?

וְהוּא: כִּי הַחֶסֶד שֶׁבִּתְפְאֶרֶת־זָ"א, הַיְינוּ חֶסֶד ג', נֶחְלָק לְב': חֶצְיוֹ עוֹלֶה לְמַעְלָה בַּכֶּתֶר, וְחֶצְיוֹ יוֹרֵד, יוֹצֵא אֶל הָאַחוֹרַיִּים לְצוֹרֶךְ הַמַּלְכוּת. וְכַאֲשֶׁר עוֹלֶה הַחֶסֶד לְמַעְלָה, אָז יוֹרֵד הַכֶּתֶר שֶׁל זָ"א מִלְּמַעְלָה וְיוֹרֵד עַד רֹאשׁ זָ"א כו'.

נִמְצָא, כִּי בְּחִינַת הַחֶסֶד הָעוֹלֶה – הוּא גּוֹרֵם יְרִידַת הַכֶּתֶר כו'. נִמְצָא, כִּי הַכֶּתֶר כָּל עִיקָּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִבְּחִינַת הַחֲסָדִים כו'. וְלָכֵן בְּאוֹתוֹ הַחֶסֶד הַנֶּחֱלָק וְגוֹרֵם לְזָ"א[50] לִירֵד – הוּא מַשְׁפִּיעַ אֶל הַנּוּקְבָא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכֵן כָּתַב בְּ"מִשְׁנַת חֲסִידִים" גַּבֵּי שָׁבוּעוֹת.

וְזֶהוּ עִנְיָן **מַחֲצִית** הַשֶּׁקֶל: כִּי "שֶׁקֶל כֶּסֶף" הוּא בְּחִינַת חֶסֶד־שֶׁבִּתְפְאֶרֶת, שֶׁ"כֶּסֶף", הוּא בְּחִינַת חֶסֶד לְתִפְאֶרֶת, הוּא קִנְיָה הַמֹּאזְנַיִם, שֶׁהַחֶסֶד שֶׁבּוֹ נֶחְלָק לְב' "חֲצִיוֹ". וְזֶהוּ עִנְיָן ב' מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל:

מַחֲצִית הָא' נִשְׁאַר בְּזָ"א, שֶׁמִּמֶּנּוּ נַעֲשֶׂה הַכֶּתֶר דְּזָ"א, וְהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר־תּוֹרָה, כַּנּוֹדָע דְּתַרְיַ"ג אָרְחִין שֶׁבְּכֶתֶר־דְּזָ"א הֵם תַּרְיַ"ג מִצְוֹת כו'. וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מְשַׁל כַּף הָא' הַנִּמְשָׁךְ מִקְּנֵה הַמֹּאזְנַיִם, וְיוֹרֵד מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה עַל יְדֵי אֶבֶן הַמִּשְׁקָלוֹת שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ.

וְהַיְינוּ מַה שֶּׁמַּמְשִׁיכִים תּוֹסָפוֹת אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים עַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנִּמְשָׁךְ גִּילּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה. וְזֶהוּ עִנְיָן הַמִּשְׁכַּת וִירִידַת הַכֶּתֶר לְזָ"א כו', וּמֵאִיר בְּכָל הַג' קַוִּין שֶׁלּוֹ – חַג"ת, שֶׁהֵן: תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה וּגְמִילוּת־חֲסָדִים.

וּ**מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַב'**, אֲשֶׁר נֶאֱמַר בּוֹ: "מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל **תְּרוּמָה לַהֲוָיָ"ה**", הוּא חֶצְיוֹ הַחֶסֶד הַנַּ"ל הַנִּמְשָׁךְ לִהְיוֹת

43. (גִּיטִּין נו, א. "לְקַנְּחָן יָדָיו [בְּאוֹתוֹ אָדָם]". רַשִׁ"י).

44. (דַּף קי).

45. (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ט. ט וּבְשִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה עַל הַפָּסוּק).

46. (דַּף רכה עַמּוּד ב).

47. (מְאוֹרֵי אוֹר מ, נדה).

48. (נִסְמָן לְעֵיל ד, ג. קיא, ב).

49. (שַׁעַר תִּקּוּן הַנּוּקְבָא פֶּרֶק ה).

50. (בְּ"עֵץ חַיִּים" בַּדְּפוּסִים הַנִּפּוֹצִים: "לַכֶּתֶר").

הַכֶּתֶר דְּנוּקְבָא. וְהַיְינוּ, שֶׁבְּחִינַת חֶסֶד זֶה הוּא הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לָהּ הִתְעוֹרְרוּת הַעֲלָאַת מ"ן.

כִּי עִנְיָן כֶּתֶר־דְּנוּקְבָא, זֶהוּ הָרָצוֹן הַפָּשׁוּט לִיבָּלֵל בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַעְלָה מֵהַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל, וְזֶהוּ בְּחִינַת "בְּכָל מְאֹדֶךָ" (וְאֵתְחַנַּן ו, ה). וְשֶׁיּוּמְשַׁךְ רָצוֹן וְכֶתֶר זֶה בְּבְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, זֶהוּ עַל יְדֵי הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְעוֹרֵר הַהַעֲלָאָה.

וְזֶהוּ עִנְיָן "מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל **תְּרוּמָה** לַה'": "תְּרוּמָה" – לְשׁוֹן "אֲרָמוּתָא", בְּחִינַת הַעֲלָאָה. כִּי אַף שֶׁחֲצִיוֹ חֶסֶד הַנִּ"ל נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה, אַךְ עִיקַּר הַמְשָׁכַת – כְּדֵי לַעֲשׂוֹת הַהַעֲלָאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר־דְּנוּקְבָא כו', עַל כֵּן נִקְרָא מַחֲצִית זֶה "**תְּרוּמָה** לַהֲוָיָ"ה" – **אֲרָמוּתָא** כו'.

וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר[51] עַל פָּסוּק (זְכַרְיָה ג, ז) "וְנָתַתִּי לְךָ **מַהְלְכִים**" עִנְיָן ב' מִינֵי הִילּוּךְ: מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה – עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּמִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה. וְהַיְינוּ גַּם כֵּן עַל יְדֵי הַמְשָׁכָה מֵאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בַּאֲמִירַת "קָדוֹשׁ" – "ת"י נִימִין דַּאֲרִיךְ־אַנְפִּין"[52], שֶׁעַל יְדֵי זֶה דַּוְקָא נִמְשָׁךְ כֹּחַ הַבִּיטּוּל וְהַהִילּוּךְ כו', עַיֵּין שָׁם. וְזֶהוּ כְּעִנְיָן ב' מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל דְּכָאן.

וּבֵיאוּר הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, יוּבָן עַל פִּי הַיְּדוּעַ בְּעִנְיָן אִתְעָרוּתָא־דִּלְעֵילָא, שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי אִתְעָרוּתָא־דִּלְתַתָּא תְּחִלָּה, וּמְבוֹאָר בְּ"עֵץ חַיִּים" שַׁעַר מַ"ן וּמַ"ד. אַךְ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כֹּחַ לְהַמְקַבֵּל לְהַעֲלוֹת מַ"ן – הוּא גַּם כֵּן עַל יְדֵי הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה תְּחִלָּה[53].

וְהֶהָפְרֵשׁ בֵּין ב' הַמְשָׁכוֹת אֵלּוּ: שֶׁבְּחִינַת הַמְשָׁכָה לְעוֹרֵר מַ"ן, אֵינוֹ מֵאִיר אֶלָּא בִּבְחִינַת מַקִּיף עַל הַמְקַבֵּל, וְלֹא נִמְשָׁךְ הַגִּילּוּי עֲדַיִין בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, וּכְעִנְיָן "וְיִמְינוֹ תְּחַבְּקֵנִי". אֲבָל הַהַמְשָׁכַת מַ"ד שֶׁאַחַר אִתְעָרוּתָא־דִּלְתַתָּא – נִמְשָׁךְ בִּבְחִינַת **פְּנִימִיּוּת**. וּכְמוֹ הַמְשָׁכַת הַטִּפָּה, שֶׁנִּמְשָׁךְ **וְנִקְלָט** בִּיסוֹד־דְּנוּקְבָא, וְלֹא בִּבְחִינַת חִיבּוּק לְבָד כו'.

וְזֶהוּ עִנְיָן ב' בְּחִינוֹת דְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁהֵם ב' בְּחִינוֹת הַמְשָׁכוֹת אֵלּוּ דְּמַ"ד:

כִּי "שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" הוּא הַמְשָׁכַת הַחָכְמָה מִבְּחִינַת יְסוֹד־אַבָּא, שֶׁנִּקְרָא "קֹדֶשׁ" – שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת "קָדוֹשׁ" בָּוָי"ו – לְקַדֵּשׁ זֶה נִמְשָׁךְ בִּבְחִינַת מִשְׁקָל מִכַּף מֹאזְנַיִם.

וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ "שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ", דְּהַיְינוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ חֲסָדִים דְּאַבָּא־וְאִימָּא בִּב' בְּחִינוֹת – אוֹר־יָשָׁר וְאוֹר־חוֹזֵר. הַיְינוּ, הַחֲצִי מִן הַחֲסָדִים נִמְשָׁךְ לְנוּקְבָא, כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לְהַעֲלוֹת מַ"ן בִּבְחִינַת אוֹר־חוֹזֵר – הוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת מַ"ד לְעוֹרֵר אִתְעָרוּתָא־דִּלְתַתָּא, "וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי" כו'.

וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ "מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל **תְּרוּמָה** לַה'", שֶׁעוֹשֶׂה בְּחִינַת "אֲרָמוּתָא", שֶׁהוּא **הַעֲלָאָה**. וְהַיְינוּ שֶׁקָּנוּ בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל אֶת **הַבְּהֵמָה** דְּקָרְבָּנוֹת, שֶׁהוּא עֲלִיַּית שֵׁם בַּ"ן, בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁנִּקְרָא 'בְּהֵמָה'. שֶׁכְּדֵי לְהָיוֹת עֲלִיָּיה זוֹ, נִמְשָׁךְ תְּחִלָּה בְּחִינַת כֶּסֶף וַחֲסָדִים, מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַנִּמְשָׁךְ לְנוּקְבָא כו'.

וְהַחֲצִי מִן הַחֲסָדִים נִמְשָׁךְ בִּבְחִינַת אוֹר יָשָׁר־לְזָ"א, שֶׁמִּזֶּה נִמְשָׁךְ הַכֶּתֶר דְזָ"א. וְזָ"א יֵשׁ בּוֹ גַּם כֵּן ג' קַוִּוין כו', כְּנֶגֶד כְּלָלוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהֵן: תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה וּגְמִילוּת־חֲסָדִים. וּמִבְּחִינָה זוֹ נִמְשָׁךְ הַמַ"ד שֶׁאַחַר הַמַ"ן, שֶׁמַ"ד זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת זָ"א לְנוּקְבָא, וְהוּא נִמְשָׁךְ וּמֵאִיר בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת.

וְזֶהוּ עִנְיָן "אַרְיֵה דְּאָכִיל קָרְבְּנִין", שֶׁהוּא אִתְעָרוּתָא־דִּלְעֵילָא שֶׁלְּאַחַר אִתְעָרוּתָא־דִּלְתַתָּא כו'. וְהַיְינוּ, שֶׁעַל יְדֵי מַעֲשֵׂי הַמִּצְוֹת מַמְשִׁיכִים תּוֹסֶפֶת אוֹר בְּזָ"א, וְגַם נִמְשָׁךְ בִּבְחִינַת יִחוּד דְּזוּ"נ כו'. וְהוּא בִּבְחִינַת אוֹר־יָשָׁר כו'. :

וְזֶהוּ עִנְיָן "וְשַׁמְתִּי **כַּד כֹּד** שִׁמְשׁוֹתַיִךְ" (יְשַׁעְיָה נד, יב) – **ב'** פְּעָמִים **כ"ד**: בְּחִינַת כַּד אֶחָד – שְׁלִישׁ דְּשֵׁם ע"ב[54] – נִמְשָׁךְ לְזָ"א, וּבְחִינַת כַּד אֶחָד – לְנוּקְבָא. וְהֵם בְּחִינַת אוֹר־יָשָׁר וְאוֹר־חוֹזֵר. כַּנּוֹדָע מֵעִנְיָן "שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה כו'" (תְּצַוֶּה כח, ב), וְצָרִיךְ לִהְיוֹת ב' הַבְּחִינוֹת, "כְּדִין וּכְדִין כו'"[55].

וּבֶאֱמֶת הָא בְּהָא תַּלְיָא, שֶׁלְּפִי עֵרֶךְ עֵסֶק הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַנִּמְשָׁךְ בִּבְחִינַת אוֹר־יָשָׁר – כַּךְ לְפִי עֵרֶךְ זֶה יִהְיֶה הַמְשָׁכַת הַכֹּחַ לַתְּפִלָּה וַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב עַל יְדֵי מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַב'. כִּי הַחֶסֶד מִתְחַלֵּק לְב' בְּחִינוֹת בְּהַשְׁוָוּאָה אַחַת כו', דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא כו'. וְזֶהוּ כִּמְשַׁל ב' כַּפּוֹת מֹאזְנַיִם, שֶׁלְּפִי עֵרֶךְ יְרִידַת הַכַּף הָאֶחָד – כַּךְ הוּא עֵרֶךְ עֲלִיַּית הַכַּף הַשֵּׁנִי[56].

וְזֶהוּ "זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעוֹבֵר עַל **הַפְּקוּדִים**" (תֵּשֵׁא ל, יג) – רְמַ"ח **פִּקּוּדִין דְּמַלְכָּא**": "מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל כו'" הוּא בְּחִינַת

51. (לְעֵיל וַיֵּשֶׁב ל, א וְאֵילֶךְ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אִם בְּדַרְכֵי תֵּלֵךְ כו' וְנָתַתִּי לְךָ מְהַלְּכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה". וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת).

52. (זֹהַר נָשֵׂא בַּאַדְּרָא רַבָּה קכח, סוֹף עַמּוּד ב. וּרְאֵה לִקּוּטֵי תּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים לו, ד).

53. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּ"סִּידּוּר [עִם דַּא"ח] עַל פָּסוּק "הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב" (שַׁעַר הַתְּפִלָּה, יח, ג וְאֵילֶךְ).

54. (מְאוֹרֵי אוֹר אוֹת כ סָעִיף ל).

55. (בָּבָא בְּתְרָא עה, א: "וְשַׁמְתִּי כַּדְכֹּד שִׁמְשׁוֹתַיִךְ": אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: פְּלִיגִי תְּרֵי מַלְאֲכֵי בְּרִקִּיעָא – גַּבְרִיאֵל וּמִיכָאֵל, וְאָמְרֵי לָהּ: תְּרֵי אָמוֹרָאֵי בְּמַעֲרָבָא, וּמָאן אִינּוּן? יְהוּדָה וְחִזְקִיָּה בְּנֵי רַבִּי חִיָּיא, חַד אָמַר: שׁוֹהַם, וְחַד אָמַר: יָשְׁפֵה. אָמַר לְהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא: לֶהֱוֵי כְּדִין וּכְדִין (כְּדִבְרֵי זֶה וּכְדִבְרֵי זֶה).

56. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פָּסוּק (יְשַׁעְיָה מ, יב) "וּגְבָעוֹת בְּמֹאזְנָיִם כו'" (לִקּוּטֵי תּוֹרָה נִצָּבִים מה, א).

עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאוֹר־יָשָׁר, הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה עַל יְדֵי קִיּוּם רְמַ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה כו'. וְעַל יְדֵי זֶה גַּם כֵּן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְנוּקְבָא, לְהַגְדִּיל הַכֶּתֶר־דְּנוּקְבָא, בְּחִינַת "בְּכָל מְאֹדֶךָ כו'".

וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּפִי פְּשׁוּטוֹ קָאֵי רַק עַל נְתִינַת מַחֲצִית אַחַת לַקָּרְבָּנוֹת, מִכָּל מָקוֹם הַדְּרָשָׁה תִּדְרוֹשׁ עַל ב' בְּחִינוֹת מַחֲצִית, בְּחִינַת "כַּד כַּד כו'".

(נִרְאֶה לִי: וְהִנֵּה, לְפִי מַה שֶּׁכָּתוּב כָּאן – הֵם ב' בְּחִינוֹת מַ"ד כַּנַּ"ל.

וּבְמָקוֹם אַחֵר[57], עַל פִּי הָרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת תִּשָּׂא, נִתְבָּאֵר בְּעִנְיָן אַחֵר: שֶׁמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל הָאֶחָד הוּא הַמַּ"ד הַנִּמְשָׁךְ לְעוֹרֵר הַמַּ"ן, וְגַם לְבָרְרוֹ, "בְּחָכְמָה אִתְבְּרִירוּ"[58]. וְאַחַר כָּךְ "מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה" זֶהוּ הַמַּ"ן עַצְמוֹ, כִּי גַּם הוּא נִקְרָא מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, בְּחִינַת ו"ד דְּמִילּוּי יו"ד. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם בַּאֲרִיכוּת.

וּלְפִי זֶה הַמָּשָׁל כִּפְשׁוּטוֹ: דְּ'כַף אַחַת' הַיּוֹרֵד מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה זֶהוּ הַמַּ"ד, וְ'כַף אַחַת' הָעוֹלָה זֶהוּ הַעֲלָאַת הַמַּ"ן. וְאִם כֵּן, וַדַּאי מוּבְרָח דִּלְפִי עֵרֶךְ יְרִידַת הַכַּף הָאֶחָד כַּף עֲלִיַּת כַּף הַב'. מֵאַחַר שֶׁיְּרִידַת הַכַּף הָא' זֶהוּ עִנְיָן הַמַּ"ד הַמְעוֹרֵר וּמְבָרֵר הַמַּ"ן, שֶׁזֶּהוּ כַּף הַב', אִם כֵּן וַדַּאי לְפִי עֵרֶךְ הַמְבָרֵר כו'.

אַךְ לְפִי מַה שֶּׁכָּתוּב כָּאן, הֲרֵי בְּחִינַת עֲלִיַּת הַכַּף הַב' – זֶהוּ הַמַּשְׁכָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ עַל יְדֵי מַחֲצִית הַחֲסָדִים הַיּוֹרְדִים **לְנוּקְבָא**, וִירִידַת הַכַּף הָא' – זֶהוּ עַל יְדֵי מַחֲצִית הַחֲסָדִים הַיּוֹרְדִים **לְז"א** כו'. וְהוּא עִנְיָן בְּחִינַת עֵסֶק הַתְּפִלָּה וְעֵסֶק הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.

וְאוּלָם אַף עַל פִּי כֵן, אֱמֶת שֶׁלְּפִי עֵרֶךְ יְרִידַת הַכַּף הָא' כַּף הוּא עֲלִיּוֹת כַּף הַב', אַף עַל פִּי שֶׁהֵם ב' הַמַּשְׁכּוֹת בִּפְנֵי עַצְמָם, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ עִנְיָן שֶׁ"הַחֶסֶד נֶחְלָק לְזוּ"נ בְּבַת אַחַת כו'").

וְעִנְיָן "אֵין לְךָ טִפָּה יוֹרֶדֶת מִלְּמַעְלָה"[59]: כִּי הַמַּ"ד הַמְעוֹרֵר מַ"ן הוּא בְּחִינַת טִפָּה אַחַת לְבַד, דְּהַיְינוּ הִתְעוֹרְרוּת כְּלָלִי לְעוֹרֵר אֶת הַמְקַבֵּל, וְהַמְקַבֵּל נִתְעוֹרֵר עַל יְדֵי זֶה בְּכַמָּה אוֹפַנִּים. וְדֶרֶךְ כְּלָל, הַיְינוּ בְּב' דְּבָרִים – אַהֲבָה־וְיִרְאָה, וְזֶהוּ שֶׁ"אֵין טִפַּיִּים עוֹלָה בְּנֶגְדָּהּ מִלְּמַטָּה כו'".

וְזֶהוּ "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁמַּמְשִׁיךְ כֶּתֶר־דְּנוּקְבָא, בְּחִינַת "בְּכָל מְאֹדֶךָ כו'". וְהַיְינוּ עַל יְדֵי "**מַחֲצִית** הַשֶּׁקֶל" – חֲצִי הַחֶסֶד הַנִּמְשָׁךְ לְנוּקְבָא כו', כַּנַּ"ל.

"לִפְקוּדֵיהֶם", כְּמוֹ "וַיִּפְקֹד מִקּוֹם דָּוִד", שֶׁהוּא לְשׁוֹן חִסָּרוֹן.

וְהָעִנְיָן, שֶׁעַל יְדֵי "אַרְיֵה דְּאָכִיל קָרְבְּנִין", שֶׁנַּעֲשָׂה הַבֵּירוּר בְּתַכְלִית, וְעַל יְדֵי זֶה יִתְפָּרֵד הָרַע וְיֵלֵךְ לוֹ, וְנִמְצָא (הוּא) הָרַע נָחְסַר מִנַּפְשׁוֹתָם שֶׁהָיָה נִדְבַּק שָׁם תְּחִלָּה, וּכְמוֹ "הָגוֹ סִיגִים מִכֶּסֶף"[60]. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אוֹמְרִים בִּשְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה "סְלַח לָנוּ כו'".

וְכֵן דֶּרֶךְ כְּלָל, הוּא כֵּן בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, שֶׁהוּא עֲלִיַּת הַמַּלְכוּת מִקְּלִיפַּת־נוֹגַהּ, וְאָז גַּם הַנּוֹגַהּ רוֹצָה לַעֲלוֹת, וְנִמְשָׁךְ שַׁלְהֶבֶת מִלְּמַעְלָה לְבַטֵּשׁ בָּהּ, וְנִפְרָד הָרַע דְּנוֹגַהּ, וְהַטּוֹב שֶׁבַּנּוֹגַהּ עוֹלֶה לְמַעְלָה, וְהָרַע נִדְחֶה לְמַטָּה. וְזֶהוּ מִצְוַת רְחִיצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין בְּעֶרֶב־שַׁבָּת[61].

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה גַּם כֵּן בְּעִנְיָן מַחֲצִית־הַשֶּׁקֶל, שֶׁהוּא גַּם כֵּן הַמַּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לִהְיוֹת עֲלִיּוֹת הַנַּ"ל, וְאַזַּי נִפְרְדוּ גַּם כֵּן הַחִיצוֹנִים.

וְזֶהוּ עִנְיָן "לִפְקוּדֵיהֶם – וְנָתְנוּ אִישׁ **כֹּפֶר** נַפְשׁוֹ", פֵּירוּשׁ: "כֹּפֶר" הוּא הַפִּדְיוֹן שֶׁפּוֹדֶה נַפְשׁוֹ מִשַּׁחַת. וְכָל פּוֹדֶה, הָעִנְיָן הוּא שֶׁנּוֹתֵן חֲלִיפִין בִּמְקוֹם נַפְשׁוֹ – שֶׁהוּא הַמָּמוֹן, וְנַפְשׁוֹ יִשָּׁאֵר לוֹ כו'. וּכְעִנְיָן "פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שָׁחַת, מָצָאתִי **כֹּפֶר**" (איוב לג, כד).

וּכְמוֹ כֵּן הִנֵּה בַּקָּרְבָּנוֹת שֶׁהֵם בֵּירוּר הַטּוֹב מִן הָרַע, מִכָּל מָקוֹם לְפַיֵּיס הַסִּטְרָא־אָחֳרָא נִיתַּן לָהֶם מָקוֹם לִינִיקַת הַחִיצוֹנִים מֵהַקָּרְבָּן גַּם כֵּן, הַיְינוּ מֵעֵשֶׂן הַמַּעֲרָכָה כו', לְהַחֲיוֹתָם וְלִיתֵּן לָהֶם טֶרֶף וּמָזוֹן כו'. וּמִתְפַּיְּסִים בָּזֶה, שֶׁנִּיתָּן לָהֶם בְּרָצוֹן כו', וְעַל יְדֵי זֶה לֹא יִקְטְרְגוּ עַל הִתְגַּבְּרוּת סִטְרָא־דִּקְדוּשָׁה. וְהַקָּרְבָּן עוֹלֶה "לְרֵיחַ נִיחוֹחַ כו'" עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, עַל יְדֵי זֶה הַבֵּירוּר הַטּוֹב מִן הָרַע. רַק שֶׁנִּיתָּן לָהֶם גַּם כֵּן מְעַט יְנִיקָה כו', אֲבָל הַבֵּירוּר הַטּוֹב מִן הָרַע הוּא כִּכְלֵי כִּכְלַיִם, לְאֵין קֵץ וְעֵרֶךְ עַל מְעַט הַיְנִיקָה שֶׁנִּיתָּן לָהֶם.

וְזֶהוּ כְּעֵין פְּדוּת, שֶׁהֵרֵי פּוֹדֶה אֶת הַטּוֹב וּמַעֲלֵהוּ מִשְּׁבִירַת־הַכֵּלִים. אֶלָּא שֶׁעִם כָּל זֶה צָרִיךְ לִיתֵּן דָּבָר אַחֵר שֶׁיִּכָּנֵס בִּמְקוֹמוֹ לְפַיֵּיס, וְהוּא עִנְיָן יְנִיקָתָם מְעַט מֵעֵשֶׂן הַמַּעֲרָכָה. רַק שֶׁזֶּהוּ מְעַט מִזְעִיר, וּכְלָא חָשִׁיב לְגַבֵּי הַטּוֹב שֶׁנִּתְבָּרֵר וְנִפְדָּה מֵהָרַע כו'.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא עִנְיָן שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, דִּכְתִיב (אַחֲרֵי טז, כב): "וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר כו'". וְגַם חַטָּא הָאָדָם מִתְכַּפֵּר עַל יְדֵי זֶה. וְזֶהוּ כְּשֶׁאוֹמֵר[62] "זֶה חֵלְיָפְתִּי", עַל יְדֵי זֶה "זֶה כַּפָּרָתִי כו'", וְנִשְׁאָר נַפְשׁוֹ נָקִי לַעֲלוֹת אֶל ה', וְאֵין זָר אִתּוֹ כו'.

וְכֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּהַעֲלָאַת מַ"ן דְּנוּקְבָא, יְנִיקָתָם מִן

57. (רְאֵה בַּאוּרֵי הַזֹּהַר לְאַדְרָמוּ"ר הַצֶּמַח צֶדֶק עַמּוּד רִפּוֹ וָאֵילָךְ).

58. (רְאֵה זֹהַר חֵלֶק ב, הֵיכָלוֹת, רנד סוֹף עַמּוּד ב. עֵץ חַיִּים שַׁעַר יח, שַׁעַר רפ"ח נִיצוֹצִין, פֶּרֶק ה. שַׁעַר לט דְּרוּשׁ א).

59. (רְאֵה יְרוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת פֶּרֶק ט הֲלָכָה ב).

60. (מִשְׁלֵי כה, ד. רְאֵה לְעֵיל סה, ב בַּמַּרְאֵי מְקוֹמוֹת)

61. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר וַיַּקְהֵל (דף רג עַמּוּד ב). וּבְ"פְּרִי עֵץ חַיִּים" הָאֲרִיךְ בָּזֶה (שַׁעַר הַשַּׁבָּת פֶּרֶק ג).

62. (נוֹסַח סֵדֶר כַּפָּרוֹת).

הַפְּסוֹלֶת – הַשִּׁלְיָא וְדַם נִדּוֹת כו', וְאָז הַמּוּבְחָר עוֹלֶה וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ וָלָד כו'. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה מִ"מַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה'" – עֲלִיּוֹת הַמַּ"ן לְמַעְלָה כו'.

וְהִנֵּה בְּכָל זֶה יוּבָן גַּם כֵּן מְשָׁלִים דְּרַבִּי מֵאִיר עַל פָּסוּק "צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ" (משלי יא, ח), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא דְּסַנְהֶדְרִין דַף ל"ט, עַמּוּד א', וּבְפֵירוּשׁ רַשִׁ"י שָׁם[63]:

שֶׁרִימָּה הַשּׁוּעָל אֶת הַזְּאֵב לִכְנֵס לַחֲצַר הַיְּהוּדִים בְּעֶרֶב־שַׁבָּת כו', וְיֹאכַל עִמָּהֶם בְּשַׁבָּת כו', חָבְרוּ עָלָיו בְּמַקְלוֹת כו', אֲבָל בֹּא עִמִּי כו'. נִכְנַס הַשּׁוּעָל בַּדְּלִי הָעֶלְיוֹן וְהִכְבִּיד וְיָרַד לְמַטָּה, וּדְלִי הַתַּחְתּוֹן עָלָה כו', וְהֶרְאָה לוֹ דְּמוּת הַלְּבָנָה בְּמַיִם כו'. נִכְנַס הַזְּאֵב בַּדְּלִי הָעֶלְיוֹן וְהִכְבִּיד וְיָרַד, וּדְלִי שֶׁהַשּׁוּעָל עָלָיו – עָלָה כו'. עַד: לא כַּךְ כְּתִיב (קְדוֹשִׁים יט, לו): "מֹאזְנֵי צֶדֶק וגו'"?!

וְהָעִנְיָן:

כִּי שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה הֵם הַכֹּל הַמְשֻׁכּוֹת מִבְּחִינַת ו' קְצָווֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁיּוֹרְדִים לְמַטָּה לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָמוֹת. וְאַחַר כַּךְ בְּעֶרֶב־שַׁבָּת מַתְחִילִין לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, וּבְשַׁבָּת הוּא תַּכְלִית עֲלִיּוֹתָם, וְאָז לוֹקְחִים שָׁם הַשֶּׁפַע וְהַחַיּוּת לְמַעְלָה. וּמֵהַשֶּׁפַע זוֹ שֶׁלָּקְחוּ שָׁם מַשְׁפִּיעִים אַחַר כַּךְ בְּכָל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה יוֹם בְּיוֹמוֹ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"פְרִי עֵץ חַיִּים". אַךְ עֲלִיּוֹתָם זוֹ בְּשַׁבָּת, הוּא עַל יְדֵי הַבֵּירוּר שֶׁבֵּירְרוּ כו' בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וּשְׁבִירַת־הַכֵּלִים שֶׁנָּפְלוּ שָׁם רַפַּ"ח נִיצוֹצִין. וְהוּא מַה שֶׁאָמְרוּ (יתרו כ, ח) "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבוֹד כו'" – "זֶה פּוֹנָה לְזֵיתוֹ וְזֶה פּוֹנֶה לְכַרְמוֹ כו'"[64].

וְהַמְכֻוָּן עַל דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה: לְהַעֲלוֹת הַנִּיצוֹצוֹת עַל יְדֵי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכֹחַ הָאֲכִילָה וְנוֹתֵן צְדָקָה כו'. וְכָל מַה שֶׁנִּבְרַר בַּחוֹל עוֹלֶה אַחַר כַּךְ בְּשַׁבָּת. כִּי בְּשַׁבָּת – בּוֹרֵר אָסוּר כו', שֶׁבְּשַׁבָּת אֵין בְּחִינַת יְרִידוֹת כְּמוֹ בַּחוֹל שֶׁיּוֹרְדִים הַו' קְצָווֹת לְבָרֵר בֵּירוּרִים, רַק שַׁבָּת הוּא עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת לְמַעְלָה, שֶׁמַּה שֶׁנִּבְרַר בַּחוֹל עוֹלֶה לְמַעְלָה מַעְלָה כו'.

וְלָכֵן אִיתָא דְּ"בְקוֹשִׁי הִתִּירוּ לְדַבֵּר דִּבְרֵי תוֹרָה בְּשַׁבָּת"[65], כִּי הִיא בְּחִינַת שְׁתִיקָה שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת דִּיבּוּר. שֶׁהַשְּׁתִיקָה הוּא בְּחִינַת בִּטּוּל בְּמְצִיאוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב, א): "וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם" – לְשׁוֹן **כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ.**

וְלָכֵן הַמִּצְוָה לְשׁוֹרֵר בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל[66], שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ. וְגַם בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה בְּשַׁבָּת הַשִּׁיר כְּפוּל (נִרְאֶה דְּרוֹצֶה לוֹמַר שֶׁהָיָה שִׁיר בְּמוּסָף גַּם כֵּן).

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל[67]: "יוֹצְאִין בְּשִׁיר וְנִמְשָׁכִין בְּשִׁיר" פֵּירוּשׁ: "**יוֹצְאִין**" – בִּכְלוֹת נַפְשָׁם עַד מַדְרֵגָה שֶׁיְּכוֹלִין לֵילֵךְ בְּעַצְמָם, "**וְנִמְשָׁכִים** בְּשִׁיר" הוּא לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתָם, שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לֵילֵךְ בְּעַצְמָם, הָיָה יוֹרֵד הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לִימְשֹׁךְ אוֹתָם לְמַעְלָה.

וְזֶהוּ לְמַעְלָה מִבְּחִינַת תּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה הוּא חָכְמָה־עִילָּאָה, בְּחִינַת צִירוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁשָּׁרְשָׁם מֵהַחָכְמָה כו'. וְהַנִּיגּוּן הוּא בְּחִינַת הַבִּיטּוּל בְּלִי צֵרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, כִּי אִם רַק הַמְשָׁכָה שֶׁנִּמְשָׁךְ לְהַדָּבָר בִּבְחִינַת בִּיטּוּל וּתְשׁוּקָה כו'. אַךְ אַף עַל פִּי כֵן הִתִּירוּ לְדַבֵּר דִּבְרֵי תוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁגַּם הַשִּׁיר וְהַבִּיטּוּל אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּים בְּלִי כֹּל.

וְזֶהוּ עִנְיָן "**נִקּוּדָה בְּהֵיכָלֵיהּ**"[68]: הַהֵיכָל הוּא הַתּוֹרָה, שֶׁנִּקְרֵאת "הֵיכָלָא עִילָּאָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא"[69], וּבָהּ דַּוְקָא מִתְקַיֵּים הַ"נִּקּוּדָה" שֶׁהִיא בְּחִינַת הַבִּיטּוּל כו'[70].

וְהִנֵּה, **הַזְּאֵב** הוּא מָשָׁל לְקַלִּיפּוֹת וּרְשָׁעִים. וְזֶהוּ "**שֶׁרִימָּה הַשּׁוּעָל אֶת הַזְּאֵב לִיכָּנֵס לַחֲצַר הַיְּהוּדִים בְּעֶרֶב־שַׁבָּת** כו'":

שֶׁהַקְּלִיפָּה עוֹלָה גַּם כֵּן בְּעֶרֶב־שַׁבָּת כְּדֵי לִשְׁאוֹל פַּרְנָסָתָהּ – כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוּשָׁה עוֹלָה כו'. שֶׁאַחַר שֶׁגָּמְרוּ ו' קְצָווֹת דִּקְדוּשָׁה לַעֲלוֹת, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ ס' רִבּוֹא נִשְׁמוֹת, "שִׁשָּׁה מִשְׁמוֹתָם כו'" (תִּצַּוֶּה כח, י), הִנֵּה הִיא בָּאָה אַחֲרֵיהֶם לָקַחַת גַּם הִיא חֶלְקָהּ כָּהֵם, וּלְזֶה הַטַּעַם הִיא עוֹלָה בְּכָל עֶרֶב־שַׁבָּת כו'. וְאָז נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה "שַׁלְהוֹבָא דְּאִשָּׁא"[71] וּמוֹרִיד אֶת הָרַע לְמַטָּה מַטָּה כו'.

---

63. (וְשָׁם: "אָבוֹת יֹאכְלוּ בוֹסֶר וְשִׁנֵּי הַבָּנִים תִּקְהֶינָה" (יְחֶזְקֵאל יח־ב). "מֹאזְנֵי צֶדֶק צֶדֶק" (קְדוֹשִׁים יט־לו). "צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ וַיָּבוֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו" (מִשְׁלֵי יא־ח).

וּבְרַשִׁ"י: מָשָׁל הוּא: שֶׁרִימָּה הַשּׁוּעָל אֶת הַזְּאֵב לִיכָּנֵס לַחֲצַר הַיְּהוּדִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּלְתִקֵּן עִמָּהֶם צָרְכֵי סְעוּדָה, וְיֹאכַל עִמָּהֶם בְּשַׁבָּת. וּכְשֶׁבָּא לִיכָּנֵס חָבְרוּ עָלָיו בְּמַקְלוֹת. בָּא לְהָרוֹג אֶת הַשּׁוּעָל. אָמַר: לֹא הִלְקוּךָ אֶלָּא בִּשְׁבִיל אֲבִיךָ. שֶׁפַּעַם אַחַת הִתְחִיל לְסַיְּעָן בִּסְעוּדָה וְאָכַל אֶת כָּל נָתַח טוֹב. אָמַר לוֹ: וּבִשְׁבִיל אַבָּא אֲנִי לוֹקֶה? אָמַר לוֹ: הֵן הָ"אָבוֹת יֹאכְלוּ בוֹסֶר וגו'". אֲבָל בֹּא עִמִּי וְאַרְאֶךָ מָקוֹם לֶאֱכוֹל וְלִשְׁבּוֹעַ. בָּא לוֹ עַל הַבְּאֵר וְעַל שְׂפָתוֹ מוּטָל עֵץ, וְהַחֶבֶל מוּשְׁכָּב עָלָיו, וּבְשֵׁנִי רָאשֵׁי הַחֶבֶל שְׁנֵי דְּלָיִים קְשׁוּרִים. נִכְנַס הַשּׁוּעָל בַּדְּלִי הָעֶלְיוֹן וְהִכְבִּיד וְיָרַד לְמַטָּה, וּדְלִי הַתַּחְתּוֹן עָלָה. אָמַר לוֹ הַזְּאֵב: לָמָּה אַתָּה נִכְנָס לְשָׁם? אָמַר לוֹ: יֵשׁ כָּאן בָּשָׂר וּגְבִינָה לֶאֱכוֹל וְלִשְׁבּוֹעַ. וְהֶרְאָה לוֹ דְּמוּת הַלְּבָנָה בַּמַּיִם כַּדְּמוּת עִגּוּל, כְּמִין גְּבִינָה עֲגוּלָה. אָמַר לוֹ: אֲנִי הֵיאַךְ אֵרֵד? אָמַר לוֹ: הִכָּנֵס אַתָּה בַּדְּלִי הָעֶלְיוֹן. נִכְנַס וְהִכְבִּיד וְיָרַד, וּדְלִי שֶׁהַשּׁוּעָל עָלָיו עָלָה. אָמַר לוֹ: הֵיאַךְ אֲנִי עוֹלֶה? אָמַר לוֹ: "צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ וַיָּבוֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו" – לא כָּךְ כְּתִיב: "מֹאזְנֵי צֶדֶק וגו'"?).

64. (רְאֵה לְעֵיל פג, ב).

65. (רְאֵה יְרוּשַׁלְמִי שַׁבָּת פֶּרֶק טו הֲלָכָה ג. וּבְסֵפֶר הַיִּרְאָה לְרַבֵּנוּ יוֹנָה אוֹת שיט).

66. (רְאֵה פְּרִי עֵץ חַיִּים שַׁעַר יח (שַׁעַר הַשַּׁבָּת) פֶּרֶק יז קָרוֹב לְסוֹפוֹ. מִשְׁנַת חֲסִידִים: מַסֶּכֶת לֵיל שַׁבָּת סוֹף פֶּרֶק ד. מַסֶּכֶת שְׁאֵרִית יוֹם שַׁבָּת סוֹף פֶּרֶק א).

67. (שַׁבָּת נא, ב).

68. (רְאֵה זֹהַר חֵלֶק א ו, א. תִּקּוּנֵי זֹהַר תִּקּוּן ה דַף יט, א. וְעוֹד).

69. (רְאֵה זֹהַר חֵלֶק ב וַיַּקְהֵל ר, א. פְּקוּדֵי רנא, א).

70. וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּעִנְיָן "נִקּוּדָה בְּהֵיכָלֵיהּ", עַל פָּסוּק "רָאֹה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם כו'" (לִקּוּטֵי תּוֹרָה פָּרָשַׁת רְאֵה יח, ב וְאֵילָךְ).

71. (שַׁלְהֶבֶת הָאֵשׁ).

וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב בַּמָּשָׁל דְּרַבִּי מֵאִיר: "**חָבְרוּ עָלָיו בְּמִקְלוֹת. אַחַר כַּךְ אָמַר לוֹ הַשּׁוּעָל: בֹּא וְאַרְאֶךָ מָקוֹם אַחֵר לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת** כו'":

כִּי הִנֵּה כְּתִיב (פְּרָשָׁתֵנוּ לא, טז): "לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת". ו"מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת כו'"[72]. וְהַיְינוּ, שֶׁמִּתְחִלָּה צָרִיךְ לֵירֵד לְבָרָר בֵּירוּרִים כָּל ו' יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְזֶהוּ עִנְיָן הַמָּשָׁל מֵהַ"**בֹּאר וְעַל שְׂפָתוֹ מוּטָל עֵץ, וְהַחֶבֶל מוּשְׁכָּב עָלָיו, וּבִשְׁנֵי רָאשֵׁי הַחֶבֶל שְׁנֵי דְּלָיִים קְשׁוּרִים, נִכְנַס הַשּׁוּעָל בַּדְּלִי הָעֶלְיוֹן וְהִכְבִּיד וְיָרַד לְמַטָּה, וּדְלִי הַתַּחְתּוֹן עָלָה** כו'". :

"**דְּמוּת** הַלְּבָנָה בְּמַיִם כו'":

פֵּירוּשׁ: "דְּמוּת הַלְּבָנָה שֶׁבַּמַּיִם" הַיְינוּ בְּחִינַת שֵׁם בַּ"ן שֶׁנָּפַל לְמַטָּה בִּשְׁבִירַת־הַכֵּלִים – בִּבְחִינַת מַיִם־תַּחְתּוֹנִים, וְצָרִיךְ לְבָרֵר הַבֵּירוּרִים וּלְהַעֲלוֹתָם בִּבְחִינַת מַ"ן, "בְּאֵר מַיִם חַיִּים"[73] כו'. וְהַעֲלָאָה זוֹ הוּא עַל יְדֵי יְרִידַת שֵׁם מַ"ה לְבָרֵר בַּ"ן כו'.

וְזֶהוּ הַמָּשָׁל מִ"**שְׁנֵי דְּלָיִים**": שֶׁעַל יְדֵי שֶׁ"**יֵּרֶד הַשּׁוּעָל בַּדְּלִי הָעֶלְיוֹן וְהִכְבִּיד וְיָרַד לְמַטָּה**" – הוּא מָשָׁל לִירִידַת שֵׁם מַ"ה לְמַטָּה לְבָרֵר – עַל יְדֵי זֶה "**עוֹלֶה הַדְּלִי הַתַּחְתּוֹן לְמַעְלָה**", הַיְינוּ הַעֲלָאַת הַנִּיצוֹצִים דְּבַ"ן שֶׁנִּתְבָּרְרוּ וְעוֹלִים לְמַעְלָה. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּעִנְיָן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל כו', שֶׁעַל יְדֵי יְרִידַת הַכַּף הָאֶחָד כו'[74]. וְיוּבָן זֶה עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּבֵיאוּר הָרַעְיָא־מְהֵימְנָא דְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל כו'. :

72. (יֹאכַל בְּשַׁבָּת. עֲבוֹדָה זָרָה ג, א).

73. (תּוֹלְדוֹת כו, יט. שִׁיר הַשִּׁירִים ד, טו).

73. ("כַּךְ הוּא עֵרֶךְ עֲלִיַּת הַכַּף הַשֵּׁנִי").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

(כט) **וזהו** מ"ש בזוהר שנו"ה נקרא בדי ערבות שאין בהם טעם המוחין שבמדות רק בבחי' רשימו בעלמא כו' וד"ל והנה בבחי' המדות חג"ת שהמוחין דחו"ב מאיר בהן הגם שלפעמים אין הארתם רק בבחי' הקטנות מאוד כמו משל התינוק שמדותיו בקטנות מפני ששכלו הוא בבחי' קטנות כו' הנה יש ביכולת המשתרר על בחי' המוחין שנקרא ש"ר א"ל שזהו בחי' הכתר עליון שלמעלה מבחי' או"א תרין רעין כו' להוסיף ולהרחיב לבחי' המוחין דאו"א במדות דז"א שיהיה בבחי' הגדלות בגילוי רב מאוד משום דהחכמה מאין תמצא מאין דכתר כו' והוא הנקרא ישראל סבא פי' ישראל ביו"ד דלכאורה היו"ד הזה מיותר מאחר שעיקר ענינו רק בחי' ההשתררות לבד היה ראוי שיקרא שר א"ל לבד מהו ישר אל כו' אלא פי' יש"ר זה לשון יושר וכמו ישראל שנקרא ישורון כידוע לפי ששרשו בקו האמצעי דת"י שעולה עד בחי' פנימיות הכת"ר דוקא ששם הארת העצמות שלמעלה מבחי' התחלקות הקוין חח"נ ובג"ה כו' כידוע ע"כ יש בכוחו להגדיל המוחין בגילוי רב כו' וממילא אז אין יניקה משם כלל לבחי' הפסולת דשבעים שרים כמו ישמעאל ועשו שמקבלים מחו"ג דקדושה כמו שאמר לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל חסד דקליפה ויצחק שיצא ממנו עשו בחי' גבורות דקליפה כו' וע"כ בהאבק עמו שר של עשו לא יכול לו בגופא בחי' חג"ת וחב"ד כו' כי ישראל זה שורשו בבריח התיכון עד פנימית הכתר שיכול להוסיף גילוי המוחין ושם אין יניקה לחיצונים כלל וכלל וכמ"ש במ"א בפ' ואתה מרום ה' כו' יעקב משמש במרום כו' אבל בבחי' נו"ה שנקרא יריכו שם יכול לו והיינו מפני ששם נפסק הארת המוחין כנ"ל שאין בהן טעם המוחין רק בחי' רשימו בעלמא כו' הנה שם לא היה בכח ישראל זה להמשיך גילוי המוחין מבחי' הכתר כ"כ ע"כ שם יכול להיות יניקה לחיצונים ג"כ כמו לשרו של עשו וכה"ג וזהו בכף יריכו דוקא אבל בחו"ג וחו"ב גם שהן ג"כ בב' הקוין ולא בקו האמצעי אבל ממשלת הארת אור הכתר עליהם נקרא יש"ר א"ל כו' (ומ"ש כי שרית עם אלקים דוקא מפני שזהו עיקר הממשלה להכניע לקו השמאל שיוכלל בחסדים דימין ואמנם התגברות כח הימין על השמאל זה תלוי בבחי' הכתר שנקרא שר א"ל כו' להוסיף כח באל בחי' ימין כמו שאמר חסד אל כל היום וכמ"ש כי גבר עלינו חסדו כו' וכמ"ש במקום אחר וד"ל) אך הנה גם זאת שנגע בכף יריכו אינו אלא בבחי' נו"ה דבריאה ולא בבחי' נו"ה דאצי' משום דבאצי' גם שנפסק הארת המוחין בנו"ה דז"א מ"מ הרי הארת הקו שלמעלה מהתחלקות הקוין מאיר גם שם ולזה אמר דבאצי' איהו וחיוהי וגם גרמוהי חד שהן בחי' ל' כלים

דנה"י דז"א כו' כנ"ל רק בבריאה ששם נפסק הארת הקו מפני המסך כו' נגע בכף יריכו לבד בבחי' נו"ה ולא בחג"ת וחב"ד דבריאה הגם שנפסק הארת הקו שם מ"מ במוחין דחו"ב מאיר מהארת אור א"ס גם בעולם הנפרד כמ"ש ה' בחכמה כו' ואין יניקה לחיצונים שם לפי שנ' ימותו ולא בחכמה שבג"ר לא היה שבירה כלל כידוע וגם בבחי' המדות שמקבלים מהארת המוחין דחו"ב לא יוכלו החיצונים לקבל מטעם זה רק בבחי' נו"ה שנפסק שם הארת המוחין כו' כנ"ל וד"ל ובכל זה יתפרש סדר הפסוק ויאבק איש עמו איש זה הוא בחי' ז"א דנוגה דאצי' שמקבל מבחי' אחוריים דז"א דאצי' שהוא יעקב וישראל כידוע ואיש זה לא יכול לקבל יניקה מישראל זה דאצי' מטעם הנ"ל שבחי' קו האמצעי עולה עד הכתר העצמי שבכח גבורתו להשתרר על אל ואלקים כו' וזהו ויאבק שהעלו אבק שהוא בחי' נוגה דאצי' שנקרא אבק כמ"ש במ"א ויגע רק בכף יריכו בבחי' נו"ה דז"א דבריאה מטעם הנ"ל וידוע דשמואל הנביא ששורשו היה בבחי' נצח דז"א כמ"ש וגם נצח ישראל לא ישקר כו' תיקן לבחי' נגיעה זו דשר של עשו בירך יעקב העליון וז"ש וגם נצח ישראל לא ישקר שגם הוא לא יגיע יניקה ממנו לחיצונים כו' וכמ"ש במ"א באריכות וד"ל:

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"פ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

א) **ומעתה** נבא בעזרה"י לבאר החלק השני בענין התגלות ה"ח ביסוד מהו: ויש להקדים להבין מ"ש במדרש ששאלה מטרוניתא א' לר' עקיבא אם אינו חפץ בערלה למה ברא אותה, והשיב לה תורמסין צריכין תיקון, (ע' בראשית רבה פי"א) ור"ל כי שאלתה הי' אם אמת כן שהערלה היא המסך מבדיל הנ"ל וצריך להעבירה א"כ למה זה הי' לברוא אותה ושאח"כ יצוה לכורתה ולהעבירה לא הי' לבוראה לכתחלה, והיתה תשובתו משל מן התורמסין שנבראו ג"כ באופן שאין ראוי' לאכילה כמו שהם ויצטרכו לתיקון ע"י האדם ששולקין אותם ז' פעמים, וביאור ענין תשובה זו כך היא שאין להפלא על בריאת הערלה להיות כי כך בא מסך מבדיל הנ"ל בסדר השתלשלות העולמות למעלה א"כ האדם שנברא בצלם אלקים וכלול מכל העולמות בנפשו וגם גופו הוא כלי מכון לשבתה ויש בו ג"כ מכל העולמות א"כ גם מן הקליפות נשפע בו והוא הערלה שנתהוית מערלה שלמעלה מסך מבדיל הנ"ל, ואמנם עיקר הקושי' לא נתרצה עדיין כי למה הי' זאת להוות הערלה גם ברוחני' וע"ז הוא התשובה מתורמסין והענין שזה הי' לתועלת האדם שיהי' דבר מה שיצטרך הוא לתקן וכמ"ש אשר ברא אלקים לעשות (בראשית ב' ג') ופי' לעשות הוא לתקן כמו ועשתה את צפרניה (דברים כ"א י"ב) ותרגומו ותתקן ופי' שבכל מה שברא אלקים ברא באופן שעדיין יהי' צריך להתתקן להשלימו בתכלית השלימות והמשל בזה מתורמסין שצריכים תיקון לסיבת מזל שלהם המגדלם שגם הוא צריך תיקון, והכוונה בזה עמוק עמוק כי זהו סוד כל ענין מעשה התחתונים וזהו עבודתם שניתן להם ועי"ז יהנו מיגיע כפם והוא להיות כי רצה הא"ס ב"ה להטיב לטובים הטבה שלימה שלא יהי' אפי' בושת למקבלים אותו לכן שם ההנהגה הזאת במה שנתן בתחלה מקום להתהוות הרע וחזרתו לטוב הוא ע"י נשמות ישראל והם ישלימו זאת, וגם כי באמת תיקון הרע בסומוע"ט זהו ממש הגורם גילוי יחודו של א"ס ב"ה שהוא עצמו תענוגן של נשמות, ומפרי פי איש תשבע בטנו (משלי י"ח כ') עד"מ, והוא עצמו מחסדיו הנפלאי' שסיבב ענין השבירה להיות נפילת הניצוצות והכלים ממקום גבוה רם ונשא כ"כ לבירא עמיקתא בנוגה דבי"ע (ומלבד זה גם הלביש כחות רוחניי' דנוגה הנ"ל בדצח"מ שבעולם השפל שזהו עוד ירידה וכח הירידה זאת באה מעצמות א"ס ב"ה הסוכ"ע שלמעלה מעלה גם מנקודים דתהו וגם למעלה מא"ק והיינו ע"י רצונו ית' המקיף וכמ"ש תכון תבל בל תמוט (תלים צ"ג א') וכמ"ש במ"א) וזהו הכח הנפלא שבכל הדברים הגשמיים דדצח"מ עד שהתיקון וקיום המצות שבהם יגרום ממש גילוי יחוד הנ"ל ושכר מצוה נתהווה מגוף המצוה ממש וז"ס מלך ממית ומחי' ומצמיח ישועה וז"ס מ"ן ומ"ד שבע"ח ואתעדל"ת אתעדל"ע שבזהר: **והנה** זהו התירוץ לענין המילה כי ע"י העברת ערלה מתגלה עוד גילוי הארה חדשה מא"ס ב"ה מאד נעלה מההארה שהי' בלעדה כי נת"ל ענין הערלה שהיא המבדלת ומונעת הארת האצי' מלהתפשט להלאה עוד משא"כ ע"י המסך ופרוכת הנ"ל עדיין זורחת הארת האצי' וגם ע"י סנדל וזהו חולין שנעשו

עטה"ק כנ"ל והנה ע"י העברת הערלה מלבד שנמשך הארת האצי' נמשך אור חדש מלמעלה מעלה מאצי' והוא מבחי' המאיר בא"ק וזהו ג"כ סוד ה"ח שנז' באוצ"ח שהם נמשכים מאו"א ואו"א מקבלים אותם ממ"ה דאריך הנמשך ממ"ה דמצחא דא"ק כידוע למעיין בכהאריז"ל וז"ש באברהם אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים (בראשית י"ז ד') ואני בזקף גדול כי אני אותיות אין מורה על בחי' הכתר וא"ק הוא כתר בכללות העולמות וזהו בזקף גדול מורה על הפלגת העליי' וכ"ז הוא לפי שבריתי אתך בהעברת הערלה למטה מתגלה בחי' יסוד הפנימי שבכל עולם ומתעברת הערלה ממנו והיסוד עולה למעלה מעלה עד בחי' יסוד דא"ק* שמתגלה ומאיר למטה ביסודות העולמות ומהם בנפש האדם וע"ז נאמר צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה כו' (תהלים צ"ב י"ג):

[הג"ה]

*) ואל תקשה מה שמתחלה אמרנו שהארה זו היא מש' מ"ה דא"ק ועתה אמרנו מיסוד א"ק כי באמת שם מ"ה זה דמצחא נמשך מזיווג דע"ב ס"ג דא"ק והכלל הוא שהוא הארה וגילוי פנימי' מא"ס המאיר בפנימי' א"ק וגם י"ל ע"ד מ"ש בהג"ה לאוצ"ח דל"א ע"ב המתחלת הנה נודע מ"ש האריז"ל בס' דרושי' די"ב כו' ומזה יבין המשכיל עד היכן גדולת הארה זו שע"י המילה ודו"ק.

מצות מילה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ונמצא כי ענין כה"ג המשוח בשמן המשחה הוא כי כה"ג הוא בחי' אהבה רבה, ובא לו זה ע"י שהוא משוח בשמן המשחה הוא בחי' סדכ"ס כו' אדון הנפלאות כו', והשמונה בגדי' שלובש הוא כלי' דתומ"צ שהם כלי' לאור האה"ר הבא לו מלמעלה ע"י בחי' שמן המשחה בחי' סדכ"ס שז"ע אהרן כה"ג הוא ובניו עד מלך יאשיהו בבית ראשון שהיו כל הכהנים גדולים נמשחי' בשמן המשחה כו' משא"כ בבית ראשון ממלך יאשיהו ואילך שנגנזה צלוחית של שמן המשחה וכל בית שני הי' נעשה כה"ג ע"י שלבש בגדי כהונה גדולה היינו בחי' השמונה בגדי' הנ"ל שהם הלבושי' דתומ"צ, ועי"ז הי' בא לבחי' האה"ר. כי הלבושי' דתומ"צ אם כי נתלבשו בדברי' גשמי' מ"מ בשרשן הוא בחי' רצה"ע, לכן ע"י בחי' הלבושי' דתומ"צ יכולי' לבוא לבחי' אהבה רבה, שע"י לבישת הבגדי' בחי' שמונה בגדי' ח' הויות היו נותנים לו בחי' אה"ר. ונמצא כי כל בחי' כה"ג הוא בחי' אה"ר, רק המרובה בגדי' הוא מלמטלמ"ע, שע"י הבגדי' בא לאה"ר, וכהן משוח בשמן המשחה היינו שבא לו האה"ר מבחי' שמן המשחה היינו מבחי' סדכ"ס.

ועפ"ז יובן מארז"ל במשנה הנ"ל שאין בין כהן המשוח כו' למרובה בגדים אלא פר, דהנה כתי' (ויקרא ד', ג' ד') ואם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו' והביא את הפר אל פתח אהל מועד לפני ה', וארז"ל במד"ר ויקרא פ"ה, משל לאוהבו של מלך שכבדו בדורון ובגלוסין נאה, אמר המלך הניחו אותו על פתח פלטין שלי כל שהוא יוצא ונכנס יהי' רואה אותו, וכך והביא את הפר אל פתח אוהל מועד. והענין יובן ע"פ מה שהקשו בספרי' על מה שהקב"ה מקיים כל המצוות שצוה לישראל לעשות, כענין מארז"ל הקב"ה מניח תפילין הקב"ה מתעטף בציצית, וע' במד"ר פ' משפטי' פ"ל ע"פ מגיד דבריו מה שהוא עושה הוא מצוה לישראל לעשות, וא"כ יפלא איך מקיים מצות התשובה שהיא על חטא ועון. ותירצו שענין התשובה היא כמ"ש שובה אלי ואשובה אליכם, שהו"ע החזרת פנים בפנים, כי כשעומדי' אחור באחור ה"ז רחוק, וכשמתקרבי' עומדי' פנים בפנים, כמ"ש בזה במ"א באריכות בדרושי ר"ה ויוהכ"פ. ובעבודה בנפש האדם, כשהוא בבחי' כי פנו אלי עורף ולא פנים אזי המשכת השפע מלמעלה הוא ג"כ מבחי' אחורי' וחיצוניות כו', וע"י התשובה מעומקא דליבא בבחי' פנימיות הלב, עי"ז נמשך מלמעלה ג"כ בחי' פנימיות שהו"ע חזרת פנים בפנים, להיות ואשובה אליכם כו' בבחי' יאר ה' פניו אליך בבחי' פנימיות.

בס"ד. ש"פ אחרי, ל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

וזה שכתוב[14] **כי ה' אלקיך אש אוכלה** - היינו, שאלוקות נמשלה דווקא לאש, **כמו טבע האש לעלות למעלה להכלל באש היסודי** - בעולם שלנו, טבע האש הוא לעלות למקורה שהוא יסוד האש שלמעלה, **שזהו מצד הדקות שבו לכן יש בו טבע העליה כו', דכל היסודות הם חומריים ומשום זה יש בהם טבע הירידה למטה כו'**, יסוד העפר שהוא החומרי ביותר נמשך בטבעו הכי למטה, יסוד המים יורדים בטבעם למקום נמוך וכן הלאה. וככל שהיסוד נעלה יותר יש בו פחות את טבע הירידה (כיסוד הרוח לגבי המים, והמים לגבי האש).

מה שאין כן האש הוא מציאות דק ורוחני ביחס לשאר היסודות **והוא בבחינת קירוב הערך אל מקורו וכאלו נאמר שנרגש בו מקורו כו', על כן יש בו טבע העליה לעלות וליכלל בשרשו ומקורו**, - האש נמשכת למעלה, כיון שהיא מופשטת ולכן מרגישה שרשה ומקורה וממילא נמשכת אליו.

רק כשיש דבר הנאחז שאוחז באש **כמו שמן ופתילה הרי הוא נאחז בהם למטה כו'**, דהיינו כשיש דבר **המקבל את האש ומתפעל ממנו להיות נשרף ונכלה בהאש הרי הוא יורד ונמשך למטה כו'**, מה שאין כן כשחומר הבעירה אינו 'כלי' לאש ואינו נשרף ונכלה, האש לא נתפסת בו, **וגם אז** - כשהאש נאחזת בפתילה **- אינו נח בהפתילה כי אם מתנענע תמיד למעלה**, כיון **שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו למעלה ביסוד האש הכללי כו'** אלא שבעל כורחו הוא נאחז בפתילה. **וכמו שנתבאר בספר של בינונים** (תניא) בלקוטי אמרים **פרק י"ט**[15] המשל בזה לנשמת האדם שרוצה תמיד בטבעה לעלות למעלה.

וכמו כן הוא הדוגמא בבחינת האור למעלה להיות שהוא בחינת הארה לבד שהרי אין העצמי נמשך ומתפשט כי אם הארתו לבד כו', - הסיבה לכך שהאור עולה למעלה, היא כיון שאין באור את העצמיות - שהרי העצם אינו מתפשט - ורק הארה, ולכן יש באור תמיד את השאיפה והרצון לחזור למקורו, **ולהיות שהוא** - האור - **בבחינת דביקות במקורו** (שזהו כל ענין האור - בניגוד לכלים - **שהוא דבוק במקורו כנודע) ונרגש בו מקורו, לכן הוא בבחינת עליה והסתלקות להיכלל במקורו שהוא העצם, ולא להיות בבחינת ירידה והמשכה למטה שבזה הוא מתרחק ממקורו, כי אם כל תשוקתו הוא להיות כלול במקורו כו'** (**וכמו שיתבאר** לקמן - בפרקים הבאים - **באורך**),

ורק **על ידי הכלים שהן דבר שנאחז בהם האור** כמשל הפתילה התופסת את האש, **על ידי זה דוקא בא האור בבחינת ירידה והמשכה להיות למטה כו'**.

קיצור.

פירוש הב' בספירות מהרש"ט לשון סיפור שהן מגלות המחשבות הנעלמות, וכתב הפרדם שהן מספרות ומגבילות הבלתי מוגבל, וכמו הדבור שמגלה המחשבה, כן הכלים מגלים האור, כי לולא הכלי הרי טבע האור לעלות דכל כח ואור עליון הוא בבחי' עליה,

וכמו שכל ומדות, המדות הן התגלות והמשכה לדבר שלמטה ממנו, והשכל הוא בבחינת עליה ודביקות בדבר שלמעלה ממנו, וכמו טבע האש לעלות מפני הקירוב למקורו,

כמו כן האור להיותו הארה הדבוקה במקורה, הרי הוא בבחינת עליה והסתלקות, ועל ידי הכלים הוא בבחינת ירידה והמשכה.

שבת פרשת וירא

תער"ג

---

14. דברים ד, כד.

15. וזה לשונו שם: שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו למעלה ביסוד האש הכללי שתחת גלגל הירח כמ"ש בע"ח ואף שע"י זה יכבה ולא יאיר כלום למטה וגם למעלה בשרשו יתבטל אורו במציאות בשרשו אעפ"כ בכך הוא חפץ בטבעו.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

איך שייך טעם וראיה בענין רוחני? ומדוע אשרי הגבר דוקא? מצות אהבה ויראה – חובת הלבבות, להרגיש ממש בלב, כמו הפוגש פתאום אוהבו הנאמן. או להיפך, אם פוגש בשונאו שמרגיש דקירה בלב, או אימה ופחד אצל שר, או יראה פנימית אצל חכם מופלא

1 **"טַעֲמוּ** וּרְאוּ כִּי טוֹב הֲוָיָ' אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה בּוֹ". 2 וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י, "טַעֲמוּ — דַּבְּרוּ". וְצָרִיךְ לְהָבִין 3 מַהוּ עִנְיַן הַטַּעַם בְּעִנְיְנֵי אֱלִקוּת שֶׁהוּא דָּבָר רוּחָנִי נַעֲלֶה, 4 דְּטַעַם שַׁיָּךְ בְּעִנְיָן גַּשְׁמִי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב יב, יא) 5 "וְחֵךְ אֹכֶל יִטְעַם לוֹ", וְכֵן הָרְאִיָּה תּוֹפֵס בְּדָבָר גַּשְׁמִי 6 דַּוְקָא, דְּזֶהוּ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין רְאִיָּה לִשְׁמִיעָה, דִּשְׁמִיעָה 7 תּוֹפֶסֶת בְּדָבָר רוּחָנִי כְּמוֹ הַקּוֹל, וּרְאִיָּה תּוֹפֶסֶת בְּדָבָר 8 גַּשְׁמִי, אֲבָל בְּעִנְיָן רוּחָנִי אֵיךְ שַׁיָּךְ עִנְיַן הַטְּעִימָה 9 וְהָרְאִיָּה, וּבִפְרָט בְּעִנְיְנֵי אֱלִקוּת שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִשֵּׂכֶל 10 אֱנוֹשִׁי מַהוּ עִנְיַן הַטְּעִימָה וְהָרְאִיָּה. אָמְנָם מֵאָמְרוֹ "טַעֲמוּ 11 וּרְאוּ כִּי טוֹב הֲוָיָ'", הֲרֵי מִזֶּה מוּבָן דְּטוּב הֲוָיָ' בָּא בְּטוּב 12 הַנִּרְאֶה וְהַנִּגְלֶה בְּטַעַם וּרְאִיָּה מוּחָשִׁית מַמָּשׁ, וְצָרִיךְ 13 לְהָבִין אֵיךְ מַגִּיעִים לְטַעַם וּרְאִיָּה זוֹ, וּמַהוּ סִיָּפָא דִּקְרָא[א] 14 "אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה בּוֹ", דַּהֲרֵי בְּהָאַרְבָּעָה שֵׁמוֹת שֶׁבָּהֶם 15 נִקְרָא מִין הַמְדַבֵּר, הִנֵּה שֵׁם הָאָדָם הוּא מְעֻלֶּה בְּיוֹתֵר 16 מִכֻּלָּם, וְלָמָּה הַזְכִּיר שֵׁם גֶּבֶר דַּוְקָא. וְהִנֵּה בַּסְּפוֹרְנוֹ פֵּרֵשׁ, 17 "טַעֲמוּ — הַרְגִּישׁוּ בְּחוּשׁ, וּרְאוּ — בָּעִיּוּן הַשֵּׂכֶל", דְּטוּב 18 הֲוָיָ' בָּא בְּהֶרְגֵּשׁ חוּשִׁי וּבִרְאִיָּה מוּחָשִׁי וּבִרְאִיָּה 19 מוּחָשִׁית* בַּשֵּׂכֶל הָעִיּוּנִי. וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה מִצְוֹת 20 חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה הֵן מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, 21 וְהַיְנוּ דִּכְשֶׁם שֶׁבְּמִצְוַת תְּפִלִּין עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל הֲרֵי הַמִּצְוָה 22 הִיא, הִנֵּה לְבַד זֹאת שֶׁבָּאָה בִּלְבוּשׁ גַּשְׁמִי אַרְבַּע 23 פָּרָשִׁיּוֹת, שְׁמַע, וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ, קַדֵּשׁ, וְהָיָ' כִּי יְבִיאֲךָ, 24 כְּתוּבִים בְּדִיו עַל הַקְּלָף וּמֻנָּחִים בְּבָתִּים שֶׁל עוֹר, הִנֵּה 25 לְבַד זֹאת, הֲרֵי יֵשׁ לָהֶם מָקוֹם קָבוּעַ בָּרֹאשׁ וּבַזְּרוֹעַ 26 שֶׁהוּא מְקוֹם הֲנָחָתָם בְּדִיּוּק, וּמַרְגִּישׁ כֹּבֶד הַתְּפִלָּה שֶׁל 27 רֹאשׁ וְהַהִדּוּק דִּתְפִלָּה שֶׁל יָד, כֵּן הוּא בְּמִצְוֹת אַהֲבָה 28 וְיִרְאָה שֶׁמְּקוֹמָן הוּא בַּלֵּב וּצְרִיכִים לְהַרְגִּישָׁן בְּרֶגֶשׁ גּוּפָנִי 29 מַמָּשׁ. וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּמוּחָשׁ בְּטִבְעֵי בְּנֵי אָדָם, 30 דְּכַאֲשֶׁר הָאָדָם הוֹלֵךְ טָרוּד וּמֻטְרָד לְרַגְלֵי עִנְיָנָיו וּלְפֶתַע 31 פִּתְאֹם פּוֹגֵשׁ בְּאוֹהֲבוֹ הַנֶּאֱמָן, הֲרֵי נִתְמַלֵּא כָּל לְבָבוֹ רִגְשֵׁי 32 אַהֲבָה וְחִבָּה בְּרֶגֶשׁ גּוּפָנִי, דְּלִבַּד רֶגֶשׁ הַהִתְפַּעֲלוּת שֶׁיֵּחַם 33 לְבָבוֹ בְּהִתְפַּעֲלוּת אַהֲבָה דְּזֶהוּ רַק מִצַּד הַפִּתְאֹמִית, הֲרֵי 34 לְבַד זֹאת הִנֵּה מֵרְאִית פְּנֵי אוֹהֲבוֹ נַעֲשָׂה לוֹ טוֹב, עֵ 35 וּוֹעֶרֶט אִים גּוּט, דְּהַטּוֹב הַזֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ הוּא מַמָּשִׁי. 36 וְהָרְאִיָּה, שֶׁגַּם אִם חַס וְשָׁלוֹם יֵשׁ לוֹ צַעַר, הִנֵּה בַּשָּׁעָה 37 הַהִיא שׁוֹכֵחַ עַל זֶה, כִּי לִבּוֹ טוֹב עָלָיו וּמַרְגִּישׁ נֹעַם 38 עֲרֵבוּת גּוּפָנִי בְּגוּף וְעֶצֶם בְּשַׂר לְבָבוֹ מַמָּשׁ. וְזֶה פּוֹעֵל 39 גַּם הַגְבָּהַת רוּחַ אֶצְלוֹ לָצֵאת מִן הַמֵּצַר, דְּהַיְנוּ שֶׁגַּם אִם 40 הָיָה לוֹ מִתְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁפָּגַשׁ בְּאוֹהֲבוֹ אֵיזֶה צַעַר חַס 41 וְשָׁלוֹם שֶׁהִטְרִיד אוֹתוֹ בְּיוֹתֵר, הִנֵּה הִתְפַּעֲלוּת הַלֵּב 42 וְהִתְרַגְּשׁוּתוֹ בְּחִבַּת רְאִיַּת אוֹהֲבוֹ, הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבַד 43 שֶׁשּׁוֹכֵחַ אֶת צַעֲרוֹ, אֶלָּא אַף גַּם מְפִיגוֹ וּמַחֲלִישׁוֹ, כִּי 44 הִתְעוֹרְרוּת הָאַהֲבָה מְחַזֵּק אֶת לִבּוֹ וּמְעוֹדְדוֹ לַחֲשֹׁב 45 מַחֲשָׁבוֹת בְּתִקְוָה טוֹבָה בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה אֲשֶׁר בְּוַדַּאי 46 יִהְיֶה טוֹב, שֶׁכָּל זֶה בָּא מֵהָרֶגֶשׁ הַטּוֹב הַגּוּפָנִי שֶׁבַּלֵּב 47 הַנַּעֲשֶׂה מִפְּגִישַׁת אוֹהֲבוֹ הַנֶּאֱמָן. וְגֹדֶל שִׂמְחַת הַלֵּב 48 הַנַּעֲשֶׂה מִפְּגִישַׁת אוֹהֵב נֶאֱמָן מוּבָן מֵהִפּוּכוֹ, דְּכַאֲשֶׁר 49 הָאָדָם פּוֹגֵשׁ בְּשׂוֹנְאוֹ, הֲרֵי אָז מַרְגִּישׁ דְּקִירָה בְּלִבּוֹ 50 מֵהִתְרַגְּשׁוּת הַגְּדוֹלָה, הַנִּקְרָא בִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם "אַ שְׁטָאךְ 51 אִין הַארְצְעֶן"[ב]. וְכֵן עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל כַּאֲשֶׁר הָאָדָם פּוֹגֵשׁ 52 בְּשַׂר וּמוֹשֵׁל אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, נוֹפֵל עָלָיו 53 אֵימָה וָפַחַד גָּדוֹל שֶׁיָּמוּת לְבָבוֹ בְּקִרְבּוֹ, וְכֵן כַּאֲשֶׁר פּוֹגֵשׁ 54 פִּתְאֹם בְּחָכָם גָּדוֹל הַמַּפְלָא בְּחָכְמָה, שֶׁנִּרְגָּשׁ בִּלְבָבוֹ רֶגֶשׁ 55 יִרְאָה פְּנִימִית מִגֹּדֶל מַעֲלַת הֶחָכָם הַהוּא, אֲשֶׁר כָּל אֵלּוּ 56 הַהֶרְגֵּשִׁים, עִם כִּי חֲלוּקִים הֵמָּה בְּאָפְנֵי הַהֶרְגֵּשׁ, דִּכְשֵׁם 57 שֶׁרִגְשֵׁי הָאַהֲבָה וְהַשִּׂנְאָה הֵמָּה הֲפָכִים, הִנֵּה כְּמוֹ כֵן אֵינוֹ 58 דּוֹמֶה רֶגֶשׁ הָאֵימָה וָפַחַד לְרֶגֶשׁ יִרְאָה בֹּשֶׁת וְיִרְאַת 59 הָרוֹמְמוּת, אֲבָל עִם זֶה הֲרֵי כֻּלָּם כְּאֶחָד נִרְגָּשִׁים בִּבְשַׂר 60 הַלֵּב מַמָּשׁ וּפוֹעֲלִים פְּעֻלָּתָם בְּקֵרוּב וּדְבֵקוּת בְּהַתְּנוּעָה 61 דְּאַהֲבָה, וְרִחוּק וּנְסִיגָה לְאָחוֹר בְּהַתְּנוּעָה דְּיִרְאָה, הִנֵּה כֵּן 62 הוּא טֶבַע הַכֹּחוֹת הָרוּחָנִיִּים הַבָּאִים בְּהֶרְגֵּשׁ מַמָּשׁ 63 בְּגַשְׁמִיּוּת, אֲשֶׁר כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּהַמִּצְוֹת דְּאַהֲבָה וְיִרְאָה 64 שֶׁהֵן מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּפֶרֶק ב

*) כן הוא במאמר. המו"ל.

א. סוף הפסוק. ב. דקירה בלבו.

מֵהִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה: "הָאֵל הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא מִצְוָה לְאָהֲבוֹ וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ, וְנֶאֱמַר אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ תִּירָא", הִנֵּה שִׁעוּר מִצְוֹות אֵלּוּ הוּא אֲשֶׁר יִרְגְּשׁוּ בְּהֶרְגֵּשׁ גּוּפָנִי בִּבְשַׂר הַלֵּב מַמָּשׁ. וּכְכָל אֲרִיכוּת הַמָּשָׁל הַנַּ"ל, כַּאֲשֶׁר הָאָדָם פּוֹגֵשׁ אוֹהֲבוֹ הַנֶּאֱמָן חֲרֵי רְאִיַּת פְּנֵי אוֹהֲבוֹ גּוֹרֵם לוֹ נְעִימַת לֵב שֶׁיּוּטַב לְבָבוֹ, עֶשֶׂ וְוערְט אִים גּוּט אָפְן הַאַרְצְן, דִּלְבַד זֶה שֶׁשּׂוֹכֵח גַּם עַל צַעֲרוֹ בַּהֹוֶה, הִנֵּה עוֹד זֹאת גּוֹרֵם וּפוֹעֵל חַיּוּת פְּנִימִי, שֶׁיּוֹצֵא מִן הַמֵּצַר אֶל הַמֶּרְחָב בְּתִקְוָה טוֹבָה, כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת אֲשֶׁר אַהֲבַת ה' יֶרֶגֶשׁ בְּלִבּוֹ, וְלֹא זוֹ בִּלְבַד אֲשֶׁר יוּטַב לוֹ מִזֶּה, אַז אִים זָאל וְוערְן גּוּט פּוּן דֶעם, שֶׁיִּשְׂכַּח עַל כָּל הַדְּבָרִים הַמְעִיקִים, אֶלָּא עוֹד שֶׁמִּתְעוֹרֵר בּוֹ חַיּוּת פְּנִימִי בְּתִקְוָה טוֹבָה, כִּי לִבּוֹ טוֹב עָלָיו. וְכֵן בְּמִדַּת הַיִּרְאָה, נוֹפֵל עָלָיו פַּחַד גָּדוֹל וּמוֹרָא, כִּי בַּשָּׁעָה הַהִיא הוּא נִזְכָּר עַל כָּל עִנְיָנָיו הַלֹּא טוֹבִים בְּמַחְשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְלִבּוֹ יִכְאַב בִּכְאֵב מַרְגֵּשׁ מִיִּרְאַת הָעֹנֶשׁ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם. וְלִפְעָמִים הוּא בְּרֶגֶשׁ שֶׁל יִרְאָה בֹּשֶׁת אוֹ גַּם יִרְאַת הָרוֹמְמוּת, וְזֶהוּ מִצְוַת אַהֲבָה וְיִרְאָה שֶׁהֵן מִצְוּוֹת דְּחוּבוֹת הַלְּבָבוֹת, אֲבָל הֵן מִצְוּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מַמָּשׁ, דְּשִׁעוּר מִצְוָתָן הוּא בְּשִׁעוּר וּמִדָּה עַד אֲשֶׁר יֶרֶגַשׁ בְּהֶרְגֵּשׁ גּוּפָנִי בִּבְשַׂר הַלֵּב מַמָּשׁ.

כל מצוה צריכה הכנה. הכנה למצות אהבה ויראה – התבוננות ב"מי"- ספירת הבינה, ברא אלה – ו' מדות הנולדות מהבינה. לפי גודל שכלו יהולל איש – יאירו המדות. וזהו ויהי אור – זו חכמה, כי השכל מעורר את המדה שמתגלה לפי אופן השכל

וְהִנֵּה כָּל מִצְוָה בָּאָה בַּהֲכָנָה דַּוְקָא, דְּאִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם אֵיזֶה מִצְוָה בִּלְתִּי אֲשֶׁר יָכִין עַצְמוֹ מִתְּחִלָּה, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁאוֹמְרִים קֹדֶם כָּל מִצְוָה "לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ[ד] בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל" לְכְלֹל אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ כְּלַל יִשְׂרָאֵל, דְּכָל הַכָּנָה הוּא מָבוֹא הַגּוֹרֵם וּפוֹעֵל שֶׁיִּהְיֶה פְּעֻלַּת הַדָּבָר כִּדְבָעֵי[ה], אֲשֶׁר כֵּן הוּא גַּם בְּמִצְוֹות אַהֲבָה וְיִרְאָה שֶׁבָּאִים בַּהֲכָנָה. וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב (יְשַׁעְיָה מ, כו) "שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָּרָא אֵלֶּה". וְאִיתָא בַּזֹּהַר חֵלֶק ב דַּף רלא עַמּוּד ב, "מַאן בָּעֵי לְאִסְתַּכְּלָא וּלְמִנְדַּע בְּעוֹבָדֵי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יִזְקוֹף עֵינוֹי לְעֵלָּא וַיַּחְמֵי כַּמָּה חַיָּילִין וְכַמָּה מְשַׁרְיָן עוֹבְדִין מְשַׁנְיָן דָּא מִן דָּא, רַבְרְבָן אִלֵּין מֵאִלֵּין, וּכְדֵין תֶּחֱמוּן וְתִשְׁאֲלוּן וְתֵימְרוּן, מַאן בָּרָא אִלֵּין, מִי בָּרָא אֵלֶּה, הָא אוֹקִימְנָא רָזָא דְּמִי בָּרָא אֵלֶּה"[ו]. וּמַה שֶּׁאוֹמֵר "כַּמָּה חַיָּילִין וְכַמָּה מְשַׁרְיָן"[ז] הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמָקוֹם אַחֵר "מַחֲנֵה מִיכָאֵל קִפְּ"וֹ אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת[ח] מַחֲנוֹת, וּמַחֲנֵה גַּבְרִיאֵל קנ"ז אֶלֶף וְת"ת[ט] מַחֲנוֹת; "עוֹבְדִין מְשַׁנְיָן דָּא מִן דָּא"[י], דְּמִיכָאֵל בְּאַהֲבָה וְגַבְרִיאֵל בְּיִרְאָה, "רַבְרְבָן אִלֵּין מֵאִלֵּין"[יא], דְּהַקִּפְּ"וֹ אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת מַחֲנוֹת דְּמַלְאָךְ מִיכָאֵל, וְקנ"ז אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת מַחֲנוֹת דְּמַלְאָךְ גַּבְרִיאֵל, עִם הֱיוֹתָם דְּזֶה עֲבוֹדָתוֹ בְּאַהֲבָה וְזֶה עֲבוֹדָתוֹ בְּיִרְאָה, הִנֵּה בְּכָל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ כַּמָּה דַּרְגּוֹת בְּאַהֲבָה אוֹ בְּיִרְאָה. וְזֶהוּ "מִי בָּרָא אֵלֶּה", "מִי" הוּא בְּחִינַת בִּינָה[יב], וְ"אֵלֶּה" הֵם מִדּוֹת, דְּהַמִּדּוֹת הֵם שִׁשָּׁה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה הֲוָיָ'", שֶׁהֵם שִׁשָּׁה מִדּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, וּסְפִירַת הַמַּלְכוּת נִקְרֵאת יָם, שֶׁכָּל הַנְּחָלִים שֶׁל הַסְּפִירוֹת הוֹלְכִים אֶל הַיָּם דִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת, וּבְמִדּוֹת דְּתִקּוּן הִנֵּה כָּל מִדָּה הִיא כְּלוּלָה מֵהַשִּׁשָּׁה מִדּוֹת, וְשִׁשָּׁה פְּעָמִים שִׁשָּׁה עוֹלֶה שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ כְּמִסְפַּר אֵלֶּ"ה. וּמִ"י בָּרָא אֵלֶּ"ה, דְּלֵדַת וְהִתְגַּלּוּת הַמִּדּוֹת הוּא מִבְּחִינַת בִּינָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב וְלֵאָה יָלְדָה שִׁשָּׁה בָנִים, לֵאָה הוּא בְּחִינַת בִּינָה דִּכְתִיב "שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה", דְּיֵשׁ ה' גְּדוֹלָה וְה' קְטַנָּה שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר, הִנֵּה ה' גְּדוֹלָה הִיא לֵאָה שֶׁהִיא מַחֲשָׁבָה בְּחִינַת בִּינָה, דְּכָל עִנְיַן הַהֲבָנָה וְהָעִיּוּן הוּא בְּמַחְשָׁבָה הַבָּאָה מִכֹּחַ הַבִּינָה, וְלֵאָה יָלְדָה שִׁשָּׁה בָנִים שֶׁהֵם הַשִּׁשָּׁה מִדּוֹת שֶׁנּוֹלָדִים מִן הַבִּינָה, דְּזֶהוּ דִּכְתִיב (מִשְׁלֵי יב, ח) "לְפִי שִׂכְלוֹ יְהֻלַּל אִישׁ" וּגוֹ', דְּאִישׁ הוּא כִּנּוּי אֶל הַמִּדּוֹת, וְכַיָּדוּעַ דְּתֹאַר אָדָם הוּא כִּנּוּי אֶל הַשֵּׂכֶל שֶׁהִיא הַמַּעֲלָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה בְּמִין הַמְדַבֵּר, וְתֹאַר אִישׁ הוּא כִּנּוּי אֶל הַמִּדּוֹת, וּלְפִי שִׂכְלוֹ יְהֻלַּל אִישׁ, הִנֵּה יְהֻלַּל פֵּרוּשׁוֹ לְשׁוֹן נֹגַהּ וְאוֹר, וּכְמוֹ (אִיּוֹב לד, כו) אוֹר כִּי יָהֵל, דְּנֹגַהּ הַמִּדּוֹת וְאוֹרָם הוּא לְפִי אֹפֶן מַעֲלַת הַשֵּׂכֶל וְעִנְיָנוֹ, לִהְיוֹת כִּי כָּל הַנְהָגַת הַמִּדּוֹת הוּא מֵהַשֵּׂכֶל, וְלָכֵן הִנֵּה לְפִי אֹפֶן מַעֲלַת הַשֵּׂכֶל וְעִנְיָנוֹ כֵּן יִהְיֶה נֹהַג הַמִּדּוֹת וְאוֹרָם, דְּבַשֵּׂכֶל חֲרֵי יֵשׁ בּוֹ דַּרְגּוֹת בְּרִבּוּי וּמִעוּט וְתַחְתּוֹן וְעֶלְיוֹן, וּכְמוֹ שֵׂכֶל הַקָּטָן וְשֵׂכֶל הַגָּדוֹל, דְּהַקָּטָן הִנֵּה שִׂכְלוֹ קָטָן וּמִתְאַוֶּה רַק לִדְבָרִים קְטַנִּים לְפִי שֶׁשִּׂכְלוֹ מַשִּׂיג רַק דְּבָרִים קַטְנֵי הָעֶרֶךְ, וְהַגָּדוֹל שֶׁשִּׂכְלוֹ מַשִּׂיג דְּבָרִים גְּדוֹלִים הוּא מִתְאַוֶּה לִדְבָרִים גְּדוֹלִים. וְכֵן הוּא בְּשֵׂכֶל הַגְּדוֹלִים גּוּפָא, דְּמִי שֶׁשִּׂכְלוֹ קָטָן, חֲרֵי כָּל עִנְיָן מִדּוֹתָיו הֵם בְּקַטְנוּת

ג. נהיה לו טוב על הלב. ד. הקדוש ברוך הוא ושכינתו. ה. כפי שצריך. ו. מי שרוצה להתבונן ולדעת במעשי הקדוש ברוך הוא, יזקוף עיניו למעלה, ויראה כמה חילות וכמה מחנות מעשיהם שונים זה מזה, גדולים אלו מאלו. ואז תראו ותשאלו ותאמרו, מי ברא אלה, הרי העמדנו (פירשנו) הסוד של "מי ברא אלה". ז. כמה חילות וכמה מחנות. ח. (186,400. ט. 157,600. י. מעשיהם שונים זה מזה. יא. גדולים אלו מאלו. יב. "מי" בגימטריא 50, והם 50 שערי בינה.

בִּדְבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם מַמָּשׁ בְּמַעֲלַת הַמְדַבֵּר, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּטֶבַע כַּמָּה בְּנֵי אָדָם, שֶׁחוֹשְׁבִים לִצְדָקָה לְעַצְמָם בְּמַה שֶׁעוֹזְרִים לְזוּלָתָם, דְּבֶאֱמֶת זֶהוּ חוֹבָה, וְאֵין זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי קַטְנוּת שִׂכְלָם חוֹשְׁבִים זֹאת לִצְדָקָה, וּמִי שֶׁשִּׂכְלוֹ גָּדוֹל הִנֵּה גַּם עִנְיַן מִדּוֹתָיו הֵם בְּעִנְיָנִים גְּדוֹלִים בְּבֵרוּר מִדּוֹתָיו וּלְיַפּוֹתָם בְּזִכּוּךְ אַחַר זִכּוּךְ, וְלַהֲפֹךְ טִבְעוֹ בְּאַהֲבַת עַצְמוֹ, וְלִקְנוֹת לוֹ מִדּוֹת טוֹבוֹת, וַאֲשֶׁר כָּל חֶפְצוֹ יִהְיֶה בְּעִנְיָנֵי שֵׂכֶל, וְכָל דְּבַר שֵׂכֶל הוּא שׁוֹקֵד בּוֹ בִּשְׁקִידָה עֲצוּמָה לַהֲבִינוֹ בַּהֲבָנָה טוֹבָה בְּדֶרֶךְ חֲקִיקָה בְּמֹחוֹ וּלְקָבְעוֹ בְּלִבּוֹ עַד אֲשֶׁר הַנְהָגָתוֹ בְּמַחְשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה יִהְיֶה כְּפִי הוֹרָאוֹת הַשֵּׂכֶל הַהוּא, כִּי כָּל דְּבַר הַשִּׂכְלָה מוֹלִיד מִדָּה לְפִי אֹפֶן וְעִנְיַן הַמַּשְׂכָּל הַהוּא. וְהַגַּם דְּהַמִּדּוֹת יֵשׁ לָהֶן מָקוֹר מְיֻחָד וְאֵין עֶצֶם מְצִיאוּתָן מֵהַמֹּחִין, וְאַדְּרַבָּה מְקוֹרָם לְמַעְלָה מִמְּקוֹר הַמֹּחִין כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר "אַבָּא וְאִמָּא בְּמַזָּלָא אִתְכְּלִילוּ, וּזְעֵיר אַנְפִּין בְּעַתִּיקָא אַחִיד וְתַלְיָא"[יג], מַזָּלָא הוּא חִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר, דְּהַמֹּחִין דְּחָכְמָה וּבִינָה — בְּמַזָּלָא אִתְכְּלִילוּ, אֲבָל הַזְּעֵיר אַנְפִּין שֶׁהֵם מִדּוֹת — בְּעַתִּיקָא אַחִיד וְתַלְיָא, מִכָּל מָקוֹם הִנֵּה לֵדַת וְהִתְגַּלּוּת הַמִּדּוֹת הֵן מֵהַשֵּׂכֶל דַּוְקָא. דְּהִנֵּה כְּתִיב "וַיְהִי אוֹר", וְאִיתָאי בַּזֹּהַר "דָּאטו חָכְמָה", דְּחָכְמָה הִיא בְּחִינַת אוֹר וְגִלּוּי, שֶׁשֵּׂכֶל הַחָכְמָה בִּינָה דַּעַת הוּא אוֹר הַמֵּאִיר שֶׁמֵּאִיר אֶת הַמִּדָּה, דְּעַל יְדֵי זֶה מִתְעוֹרֵר הַמִּדָּה וּבָאָה בְּהִתְגַּלּוּת, וְהַמָּשָׁל בָּזֶה כְּמוֹ מִי שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בִּמְקוֹם חֹשֶׁךְ וְיֵשׁ שָׁם דָּבָר הַטּוֹב וְהַנֶּחְמָד, שֶׁבְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ הַמִּדָּה וְרָצוֹן גָּדוֹל לְהַדָּבָר הַהוּא, אֲבָל מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה, הִנֵּה מִמֵּילָא אֵינָהּ מִתְעוֹרֶרֶת הַחֶמְדָּה לָזֶה, וּכְמַאֲמַר "הָעַיִן רוֹאָה וְהַלֵּב חוֹמֵד", אֲבָל כְּשֶׁאֵין הָעַיִן רוֹאָה אֵין הַלֵּב חוֹמֵד, כְּמוֹ כֵן הִנֵּה הַשֵּׂכֶל מֵאִיר אֶת הַמִּדָּה וּמַרְאֶה לָהּ שֶׁיֵּשׁ דָּבָר טוֹב, שֶׁהוּא בְּדֶרֶגְמַת דָּבָר כְּמוֹ הַמְגַלֶּה לְאַחֵר שֶׁיֵּשׁ אוֹצָר נֶחְמָד שֶׁיִּתְעוֹרֵר בְּרָצוֹן וְחֶמְדָּה לָזֶה, דְּוַדַּאי הַדָּבָר דִּבְעֶצֶם יֵשׁ לוֹ חֶמְדָּה לְהָאוֹצָר, וְאֵין זֶה מַה שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהַסְבִּירוֹ אוֹ לְעוֹרְרוֹ לַחְפֹּץ בְּהָאוֹצָר, כִּי חֵפֶץ וְרָצוֹן זֶה יֵשׁ בּוֹ בְּכָל עֵת, אֶלָּא דְּקֹדֶם שֶׁיָּדַע שֶׁהָאוֹצָר נִמְצָא הָיְתָה הָאַהֲבָה בְּהֶעְלֵם, וּכְאִלּוּ אֵינָהּ, וּכְשֶׁגִּלָּה לוֹ שֶׁהָאוֹצָר נִמְצָא בְּקָרוֹב לוֹ מַמָּשׁ, אָז הִנֵּה מִתְעוֹרֶרֶת הַמִּדָּה וּמִתְגַּלֵּית בְּכָל תָּקְפָּהּ. כְּמוֹ כֵן הִנֵּה הַשֵּׂכֶל מֵאִיר אֶת הַמִּדָּה, שֶׁמַּרְאֶה לוֹ אֶת הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר בִּלְעָדֵי הַשֵּׂכֶל הִנֵּה הַמִּדּוֹת כְּאִלּוּ אֵינָם, וְלָכֵן הִנֵּה כְּפִי אֹפֶן וְעִנְיַן הַשֵּׂכֶל כָּךְ תִּהְיֶה הַמִּדָּה, מֵאַחַר דְּעִקַּר הַהִתְעוֹרְרוּת הַמִּדָּה הִיא מֵהַשֵּׂכֶל, וּכְשֵׁם שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין שֵׂכֶל הַקָּטָן לַשֵּׂכֶל הַגָּדוֹל, כָּךְ הוּא הַהֶפְרֵשׁ בֵּין הַשֵּׂכֶל דְּנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁמַּרְאֶה רַק טוֹב גַּשְׁמִי, לְהַשֵּׂכֶל דְּהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁמַּרְאֶה הַטּוֹב דֶּאֱלֹקוּת.

בס"ד*, שַׁבָּת פָּרָשַׁת תִּשָּׂא, תרצ"ד.

רִיגָא, בֵּית הַכְּנֶסֶת בַּאזַאר.

יג. אבא ואמא (חכמה ובינה) נכללים בדרגת "מזלא". יד. וכתוב. טו. זה.

ספר השיחות – ה'תש"ב־תש"ג בלה"ק

אחרי משך זמן רב אירע שראש הישיבה ר' אביגדור בן הגאון ר' שמואל - גיסו של ר' ברוך מרדכי - היה במינסק. ולמרות שמאז שפורסם שר' ברוך מרדכי שייך לכת החסידים ניתקו שני האחים הגיסים קשריהם אתו, אך בהיותו במינסק ובשמעו הדרת הכבוד הגדול של גאוני מינסק כלפי ר' ברוך מרדכי - הודיע ר' אביגדור לגיסו ר' ברוך מרדכי שהיה רוצה לבוא לבוברויסק להתראות איתו.

הר' ברוך מרדכי שהיה בטבעו איש מנוחות ואוהב שלום, היה מרוצה מאד מידיעה זו ומיד קבע אסיפה של זט"ה [ז' טובי העיר] וגאוני העיר ונכבדיה והחליטו לשלוח משלחת של בני תורה לקבל את פני ר' אביגדור בעיירה שבדרך אל העיר, ולהכין קבלת פנים גדולה באחד מבתי הכנסת הגדולים בבוברויסק כשהאורח החשוב יאמר פלפול.

כשהאורח הגיע, הובילוהו לבית הכנסת הגדול, שם התאסף קהל רב וכדי שהאורח ינוח קצת מדרכו, הכניסוהו לחדר השני של בית הכנסת. כיוון שהיה זה בית מדרש חסידי, היה ליד החדר השני חדר נוסף שנקרא "חבדניצע", שם התפללו אלה שעסקו בתפילה במתינות ובאריכות.

בהיותו בחדר השני שמע ר' אביגדור קול מתוק ששבה את ליבו בטונים של שפיכות הנפש וכלות הנפש. הוא התפלא מאוד על כך, אך בידעו שבוברויסק היא עיר חסידית ובין החסידים ישנם מאריכים בתפילה עד לאחר חצות היום, הבין שזה מוכרח להיות אחד מהחסידים. אך בהיותו נרגש מאוד מהנגינה המתוקה, שאל את גיסו ר' ברוך מרדכי מי הוא המתפלל החסידי הזה.

ר' ברוך מרדכי ענה לו שזה זלמן לייב המצליף,

שהיה עגלון אצל חיים זליג בוילנה.

ר' אביגדור ענה לו בהלצה: זלמן לייב המצליף גם הוא בין המתפללים, הרי הוא לא יותר מאשר עקבו של מתפלל.

ר' ברוך מרדכי לא ענה כלום.

כשגמר ר' אביגדור את פלפולו, שסיימו בדרוש באגדה בשביל בעלי הבתים, היתה דעתו בדוחה עליו.

כשראה את ר' זלמן לייב, התבטא בפומבי: הנה הוא העקב של מתפלל.

ר' ברוך מרדכי בהרגישו את הדקירה וחילול כבוד החסידות והחסידים ברבים, ענה לו שעקבו של מתפלל הוא גם כן דבר גדול על פי תורה, ומביא תועלת בשלושה דברים.

הלומדים ונכבדי בוברויסק שהכירו כבר את חכמתו ומתינותו של מורם ורבם ר' ברוך מרדכי, הבינו שבודאי ישמעו כאן אימרה חריפה וצחה - שכך היה מנהגו של הר' ברוך מרדכי לתת להבין לזולת בדברי צחות עדינים כפי המגיע לו.

הרי זו משנה מפורשת - אומר הר' ברוך מרדכי - שעקבו של מתפלל אומר שלושה דברים.

הר' אביגדור ושאר הלומדים הסתכלו על ר' ברוך מרדכי בהשתוממות, ורצו לשמוע את המשנה המפורשת.

הר' ברוך מרדכי חיכה כמה רגעים, ואמר: המשנה באבות[19] אומרת - עקביא - העקב - בן מהללאל - של המתפלל - המהלל את הקדוש־ברוך־הוא, אומר: הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, מאין באת מטיפה סרוחה - כשתדע שבאת מטיפה סרוחה לא תהא גס הרוח, ולאן אתה הולך למקום עפר רימה ותולעה - כשתדע שהמקום שם הנך הולך הוא הארץ והעפר, לא תהיינה לך תאוות ולא תתאווה לכסף, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה - וכשתדע שצריך אתה למסור דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה תהיה ירא חטא[20].

ש"ק פרשת שמות, כ"א טבת ה'תש"ב

19) פ"ג מ"א.

20) ראה הסברו המקיף של כ"ק אדמו"ר שליט"א על אימרתו של ר' ברוך מרדכי, ב"קובץ ליובאוויטש" חוברת ב. עמוד 22 ואילך.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אד"ר תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד הנכבד והנעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מכ"א לח"ז הגיעני,

את הר"י שי' הערמאן אני יודע מי הוא, ואת חתנו שי'

הנני מכיר, שהי' אצלי טרם נסעו למיר,

את התניות בטח יקבל, ואם נחוץ לו עוד אקזמפלארים יכתוב וישלחו לו,

הנני חושב אי"ה שבוע זו לנסוע לעיר פאסטאוו, ויכתוב לי להתם על אדרעס: הרה"ג דשם...

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

פרשת תשא

ל יא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יב כִּי תִשָּׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ
כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם
נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם: יג זֶה | יִתְּנוּ כָּל־הָעֹבֵר
עַל־הַפְּקֻדִּים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה
לַיהוָה: (לוי) יד כֹּל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִּים מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:
טו הֶעָשִׁיר לֹא־יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית
הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיכֶם: טו וְלָקַחְתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ (ישראל) יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: יח וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת
לְרִחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם: יט וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ
אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כ בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיהוָה: כא וְרָחֲצוּ
יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חָק־
עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרֹתָם: פ ע"כ במנחת שבת ובחול כב וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כג וְאַתָּה קַח־לְךָ בְּשָׂמִים
רֹאשׁ מָר־דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן־בֶּשֶׂם
מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם וּקְנֵה־בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים
וּמָאתָיִם: כד וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
וְשֶׁמֶן זַיִת הִין: כה וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ
רֹקַח מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רֹקֵחַ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה: כו וּמָשַׁחְתָּ בוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת אֲרוֹן
הָעֵדֻת: כז וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־
הַמְּנֹרָה וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: כח וְאֶת־
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־
כַּנּוֹ: כט וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים כָּל־
הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ: ל וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו
תִּמְשֹׁחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי: לא וְאֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: לב עַל־בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ
וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם: לג אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וַאֲשֶׁר יִתֵּן
מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמָּיו: **ס** לד וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סַמִּים נָטָף | וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה
סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: לה וְעָשִׂיתָ
אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר
קֹדֶשׁ: לו וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה
לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה
קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: לז וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכֻּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה
לְךָ לַיהוָה: לח אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כָּמוֹהָ לְהָרִיחַ
בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמָּיו: **ס** **לא** א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל
בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה: ג וָאֲמַלֵּא אֹתוֹ
רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־
מְלָאכָה: ד לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב
וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת: ה וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת
וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה: ו וַאֲנִי הִנֵּה
נָתַתִּי אִתּוֹ אֵת אָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן
וּבְלֵב כָּל־חֲכַם־לֵב נָתַתִּי חָכְמָה וְעָשׂוּ אֵת
כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ: ז אֵת | אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֹן
לָעֵדֻת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי
הָאֹהֶל: ח וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְּנֹרָה
הַטְּהֹרָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:
ט וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר
וְאֶת־כַּנּוֹ: י וְאֵת בִּגְדֵי הַשָּׂרֶד וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ
לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: יא וְאֵת
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לַקֹּדֶשׁ כְּכֹל

אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: פ יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: יג וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ
אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם
לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:
יד וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם
מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל־הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: טו שֵׁשֶׁת
יָמִים יֵעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת
שַׁבָּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת: טז וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית
עוֹלָם: יז בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִוא לְעֹלָם
כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 132)

זֶה יִתְּנוּ . . מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (ל, יג)

נִתְּינָה זוֹ מַחְדִּירָה בַּנּוֹתֵן אֶת הַתְּחוּשָׁה שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא 'מַחֲצִית', וְאֵין לוֹ שְׁלֵמוּת בְּלִי הַמַּחֲצִית הַשְּׁנִיָּה – הַקָּבָּ"ה. וְכַיָּדוּעַ, שֶׁהַקָּבָּ"ה וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הֵם שְׁנֵי 'חֲצָאִים', שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא 'פְּלָג גּוּפָא' כְּבְיָכוֹל (כִּי הַנְּשָׁמָה הִיא "חֵלֶק אֱלָקָה מִמַּעַל"). וּכְתוֹרַת הָרַב הַמַּגִּיד עַל הַפָּסוּק "עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת": חֲצוֹצְרוֹת - חֲצָאֵי צוּרוֹת. שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת - הַקָּבָּ"ה וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּיַחַד הֵם צוּרָה שְׁלֵמָה.

שני יח וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּהַר
סִינַי שְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת לֻחֹת אֶבֶן כְּתֻבִים
בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים: **לב** א וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ
מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקָּהֵל הָעָם עַל־אַהֲרֹן
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם | עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר
יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ: ב וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי
נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי: ג וַיִּתְפָּרְקוּ
כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָّהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ
אֶל־אַהֲרֹן: ד וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט
וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מַסֵּכָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ה וַיַּרְא
אַהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמַר חַג
לַיהוָה מָחָר: ו וַיַּשְׁכִּימוּ מִמָּחֳרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת
וַיַּגִּשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׁתוֹ וַיָּקֻמוּ
לְצַחֵק: פ ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֶךְ־רֵד כִּי
שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ח סָרוּ
מַהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל
מַסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה
אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רָאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה
וְהִנֵּה עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף הוּא: י וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי
וְיִחַר־אַפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי
גָּדוֹל: יא וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר
לָמָּה יְהוָה יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: יב לָמָּה
יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לַהֲרֹג אֹתָם
בֶּהָרִים וּלְכַלֹּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מֵחֲרוֹן
אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ: יג זְכֹר לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ
וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן
לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם: יד וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ טו וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה
מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לֻחֹת כְּתֻבִים
מִשְּׁנֵי עֶבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתֻבִים: טז וְהַלֻּחֹת
מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתַּב אֱלֹהִים
הוּא חָרוּת עַל־הַלֻּחֹת: יז וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל
הָעָם בְּרֵעֹה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה
בַּמַּחֲנֶה: יח וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל
עֲנוֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עַנּוֹת אָנֹכִי שֹׁמֵעַ: יט וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַّחֲנֶה וַיַּרְא אֶת־הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת
וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר
אֹתָם תַּחַת הָהָר: כ וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ

וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחַן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֶר עַל־פְּנֵי
הַמַּיִם וַיַּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן מֶה־עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה כִּי־הֵבֵאתָ
עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה: כב וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אַל־יִחַר אַף
אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בְרָע הוּא:
כג וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ
כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ: כד וָאֹמַר לָהֶם לְמִי זָהָב
הִתְפָּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וָאַשְׁלִכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל
הַזֶּה: כה וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרֻעַ הוּא
כִּי־פְרָעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם: כו וַיַּעֲמֹד
מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי
וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי: כז וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ
עַל־יְרֵכוֹ עִבְרוּ וָשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לָשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
אֶת־קְרֹבוֹ: כח וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל
מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ:
כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלְּאוּ יָדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי
אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וְלָתֶת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:
ל וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם
חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל־יהוָה
אוּלַי אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטַּאתְכֶם: לא וַיָּשָׁב מֹשֶׁה
אֶל־יהוָה וַיֹּאמַר אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה
גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: לב וְעַתָּה אִם־
תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר
כָּתָבְתָּ: לג וַיֹּאמֶר יהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר
חָטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי: לד וְעַתָּה לֵךְ | נְחֵה
אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֶךְ
לְפָנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם:
לה וַיִּגֹּף יהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־
הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: ס לג א וַיְדַבֵּר יהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה אַתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר
הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה:
ב וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרַשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי
הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: ג אֶל־
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי
עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף אָתָּה פֶּן־אֲכַלְּךָ בַּדָּרֶךְ: ד וַיִּשְׁמַע
הָעָם אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה וַיִּתְאַבָּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ
אִישׁ עֶדְיוֹ עָלָיו: ה וַיֹּאמֶר יהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר
אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף רֶגַע אֶחָד
אֶעֱלֶה בְקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֶדְיְךָ
מֵעָלֶיךָ וְאֵדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ: ו וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב: ז וּמֹשֶׁה יִקַּח
אֶת־הָאֹהֶל וְנָטָה־לוֹ | מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק
מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־
מְבַקֵּשׁ יהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה: ח וְהָיָה כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ
כָּל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי
מֹשֶׁה עַד־בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה: ט וְהָיָה כְּבֹא מֹשֶׁה
הָאֹהֱלָה יֵרֵד עַמּוּד הֶעָנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל
וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה: י וְרָאָה כָל־הָעָם אֶת־עַמּוּד
הֶעָנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם
וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ: יא וְדִבֶּר יהוָה
אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ
בִּן־נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת ש"פ תשא תנש"א)

שְׁנֵי לוּחוֹת הָעֵדוּת (לא, יח)

לֻחֹת כְּתִיב, שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת (רַשִׁ"י)

כְּלוֹמַר: הַלּוּחַ הַשֵּׁנִי, שֶׁבּוֹ מוֹפִיעוֹת מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, אֵינוֹ נָחוּת בְּעֶרְכּוֹ מֵהַלּוּחַ הָרִאשׁוֹן, הַמַּכִּיל מִצְוֹת עֲשֵׂה (וְגַם "לֹא יִהְיֶה לְךָ" וְ"לֹא תִשָּׂא" הֵם הִסְתַּעֲפוּת שֶׁל מִצְוַת עֲשֵׂה, "אָנֹכִי"). שֶׁכֵּן, גַּם קִיּוּם מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה, הֶעְדֵּר הָעֲשִׂיָּה וּשְׁלִילָה, הוּא עִנְיָן חִיּוּבִי: חִבּוּר הָאָדָם עִם הַקָּבָּ"ה ('מִצְוָה' מִלְּשׁוֹן צַוְתָּא וְחִבּוּר).

אֵלַי הַעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתַּנִי
אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ
בְשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינָי: יג וְעַתָּה אִם־נָא
מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכֶךָ
וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ
הַגּוֹי הַזֶּה: יד וַיֹּאמֶר פָּנַי יֵלֵכוּ וַהֲנִחֹתִי לָךְ:
טו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אַל־תַּעֲלֵנוּ
מִזֶּה: טו וּבַמֶּה | יוָדַע אֵפוֹא כִּי־מָצָאתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ
אֲנִי וְעַמְּךָ מִכֹּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 347)

אִם אֵין פָּנֶיךָ הוֹלְכִים אַל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה (לג, טו)

מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁבַּמִּשְׁכָּן לֹא הָיָה הָאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה בִּדְמוּת אַרְיֵה, הַיְינוּ "פְּנֵי אַרְיֵה אֶל הַיָּמִין", כִּי מֹשֶׁה לֹא רָצָה בְּמַלְאָךְ, אֶלָּא "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' ". וְזֶה מַתְאִים לְפֵרוּשׁ רַשִׁ"י כָּאן: "עַל יְדֵי מַלְאָךְ אַל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה". אֲבָל בַּזֹּהַר (ח"ג לב, ב) נֶאֱמַר "וַתֵּצֵא אֵשׁ, דָּא אוּרִיאֵ"ל . . וְאִתְחָזֵי כְּאַרְיֵה". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁזֶּהוּ לְפִי פֵּרוּשׁ תַּרְגּוּם יוֹנָתָן: אַל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה בְּפָנִים שֶׁל זַעַם.

רביעי טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי וָאֵדָעֲךָ
בְּשֵׁם: יח וַיֹּאמֶר הַרְאֵנִי נָא אֶת־כְּבֹדֶךָ: יט וַיֹּאמֶר
אֲנִי אַעֲבִיר כָּל־טוּבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם
יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי
אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם: כ וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת
אֶת־פָּנָי כִּי לֹא־יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי: כא וַיֹּאמֶר יְהוָה
הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: כב וְהָיָה בַּעֲבֹר
כְּבֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ
עַד־עָבְרִי: כג וַהֲסִרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֹרָי
וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 299)

וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ (לג, כג)

לְכְאוֹרָה הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר רַק "וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי", וְסוֹף הַפָּסוּק מְיֻתָּר. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבַּקָּשָׁתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נִתְמַלְּאָה בְּמִקְצָת עַל־כָּל־פָּנִים: הוּא אָכֵן זָכָה לִרְאוֹת גַּם "פָּנַי", אֲבָל רַק בְּדֶרֶךְ 'הַשָּׁגַת הַשְּׁלִילָה' – "לֹא יֵרָאוּ". זֶה הָרֶמֶז בַּכָּתוּב: "וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי (תִּזְכֶּה לִרְאוֹת הֵן אֶת "אֲחוֹרַי" וְהֵן אֶת "פָּנַי") לֹא יֵרָאוּ (אֲבָל רְאִיַּת "פָּנַי" תִּהְיֶה רַק בְּאֹפֶן שֶׁל הַשָּׁגַת הַשְּׁלִילָה).

חמישי לד א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּסָל־לְךָ
שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלֻּחֹת
אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים
אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: ב וֶהְיֵה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר
אֶל־הַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:
ג וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אַל־יֵרָא בְּכָל־
הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל־יִרְעוּ אֶל־מוּל הָהָר
הַהוּא: ד וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים
וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים:
ה וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם
יְהוָה: ו וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה |
יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד
וֶאֱמֶת: ז נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע
וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד | עֲוֹן אָבוֹת
עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־
רִבֵּעִים: ח וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ:
ט וַיֹּאמֶר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יֵלֶךְ־נָא
אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף הוּא וְסָלַחְתָּ
לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 39)

פְּסָל לְךָ (לד, א)

הַפְּסֹלֶת יִהְיֶה שֶׁלְּךָ, וּמִשָּׁם נִתְעַשֵּׁר מֹשֶׁה הַרְבֵּה (רש"י)

עֲשִׁירוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָיְתָה תּוֹצָאָה שֶׁל תּוֹרָתוֹ (שֶׁהֲרֵי עִקַּר הַמַּחְצָב הָיָה לְשֵׁם עֲשִׂיַּת לוּחוֹת הַבְּרִית), וְהַיְינוּ שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הַרְחָבָה גַּשְׁמִית כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִלְמֹד בְּהַרְחָבָה. וּמְסַפֵּר עַל רַבֵּנוּ־תָּם, שֶׁבִּזְמַנִּים יְדוּעִים הִגִּיחַ לְפָנָיו בְּעֵת הַלִּמּוּד 'תֵּל שֶׁל זְהוּבִים' כְּדֵי לִפְעֹל הַרְחָבַת הַדַּעַת.

ששי ו וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל־עַמְּךָ
אֶעֱשֶׂה נִפְלָאֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרְאוּ בְכָל־הָאָרֶץ
וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל־הָעָם אֲשֶׁר־אַתָּה בְקִרְבּוֹ
אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה

עִמָּךְ: יא שְׁמֹר־לְךָ אֵת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם
הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: יב הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּכְרֹת
בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן־
יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ: יג כִּי אֶת־מִזְבְּחֹתָם תִּתֹּצוּן
וְאֶת־מַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּן וְאֶת־אֲשֵׁרָיו תִּכְרֹתוּן:
יד כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יְהוָה קַנָּא שְׁמוֹ
אֵל קַנָּא הוּא: טו פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ
וְזָנוּ | אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ
וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ: טז וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזָנוּ
בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בָּנֶיךָ אַחֲרֵי
אֱלֹהֵיהֶן: יז אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ: יח אֶת־
חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת
אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ
הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם: יט כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי
וְכָל־מִקְנְךָ תִּזְכָּר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה: כ וּפֶטֶר חֲמוֹר
תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר
בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: כא שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר
תִּשְׁבֹּת: כב וְחַג שָׁבֻעֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ בִּכּוּרֵי קְצִיר
חִטִּים וְחַג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה: כג שָׁלֹשׁ
פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי הָאָדֹן |
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כד כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ
וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלֶךָ וְלֹא־יַחְמֹד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ
בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁלֹשׁ
פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: כה לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי
וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח: כו רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי
אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי
בַּחֲלֵב אִמּוֹ: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 427)

שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה (לד, כג)

כָּל דָּבָר מִתְחַלֵּק לִשְׁלֹשָׁה: רֹאשׁ, תּוֹךְ, סוֹף. וּבִכְלָלוּת, זֶהוּ עִנְיַן תּוֹרָה – יְסוֹד הַכֹּל וְהַתְחָלַת הַכֹּל; **עוֹלָם** – בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְהֶעָבוֹדָה בוֹ; **גְּאֻלָּה** – גְּמַר וּשְׁלֵמוּת הַכֹּל. לְפִי זֶה יֵשׁ לְרַמֵּז: **פֶּסַח** – גִּלּוּי מִלְּמַעְלָה, "הַתְּבוּאָה מִתְבַּכֶּרֶת בְּבִשּׁוּלָהּ". **שָׁבוּעוֹת** – עֲבוֹדַת הָאָדָם, "בִּכּוּרֵי קָצִיר חִטִּים". **סֻכּוֹת** – שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה, "חַג הָאָסִיף", אֲסִיפַת כָּל יִשְׂרָאֵל וַאֲסִיפַת כָּל נִצּוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה בְּעֵת הַגְּאֻלָּה.

שביעי כז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתָב־לְךָ אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי | הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: כח וַיְהִי־שָׁם
עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא
אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלֻּחֹת אֶת
דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: כט וַיְהִי בְּרֶדֶת
מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה
בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר
פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ: ל וַיַּרְא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת
אֵלָיו: לא וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן
וְכָל־הַנְּשִׂאִים בָּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:
לב וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְּשׁוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְצַוֵּם אֵת
כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהַר סִינָי: לג וַיְכַל
מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסְוֶה: לד וּבְבֹא
מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמַּסְוֶה
עַד־צֵאתוֹ וְיָצָא וְדִבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר
יְצֻוֶּה: לה וְרָאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן
עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וְהֵשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמַּסְוֶה עַל־
פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: סס

קל"ט פסוקים, חננא"ל סימן.

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא
כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ
וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה
רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר,
וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ

דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 433)

וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו (לד, ל)

יְדוּעָה הַקַּשְׁיָא, מַדּוּעַ לֹא זָכָה מֹשֶׁה לְכָךְ בַּלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בַּלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת נִתְּנוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת בִּלְבַד, וְאִלּוּ בַּלּוּחוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת נִתְּנוּ גַּם הֲלָכוֹת, מִדְרָשׁ וְאַגָּדוֹת, "תַּעֲלוּמוֹת חָכְמָה כִּפְלַיִם לְתוּשִׁיָּה" (שמות רבה

ריש פמ"ו). לָכֵן נִתְוַסֵּף גַּם בְּמֹשֶׁה, מְקַבֵּל הַלּוּחוֹת, קֶרֶן עוֹר פָּנָיו, עַל־דֶּרֶךְ "חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו".

מפטיר לג לד וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסְוֶה: לד וּבְבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמַּסְוֶה עַד־צֵאתוֹ וְיָצָא וְדִבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצֻוֶּה: לה וְרָאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וְהֵשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמַּסְוֶה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: ססס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כ וַיִּשְׁלַח אַחְאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל יִשְׂרָאֵל בָּאוּ מַאֲלִיהֶם אֶכָּל הַנְּבִיאִים לֹא בָּאוּ, לָכֵן וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הַר הַכַּרְמֶל שֶׁלֹּא בְּטוֹבָתָם: כא וַיִּגַּשׁ אֵלֵיהוּ אֶל־כָּל־הָעָם

הפטרה לפרשת כי תשא לקריאה בציבור

ולשמו"ת במלכים־א יח

יח כ וַיִּשְׁלַח אַחְאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הַר הַכַּרְמֶל: כא וַיִּגַּשׁ אֵלֵיהוּ אֶל־כָּל־

שי למורא

כא) אַתֶּם פּוֹסְחִים, כַּחֵגֵר הַזֶּה אֲשֶׁר פַּעַם יִגָּטֶה לְצַד יָמִין וּפַעַם עַל צַד שְׂמֹאל. עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים, עַל שְׁתֵּי

שי למורא

הַמַּחֲשָׁבוֹת. פַּעַם אַחֲרֵי ה׳ וּפַעַם אַחֲרֵי הַבַּעַל. וְלֹא עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר, שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים לְהַכְחִין. **כב)** נוֹתַרְתִּי נָבִיא לַה׳ כִּי מֵאָה הַנְּבִיאִים שֶׁהֶחְבִּיא עוֹבַדְיָהוּ לֹא הָיוּ יְדוּעִים לָהֶם. **כה)** כִּי אַתֶּם הָרַבִּים, וְהוּא מִדֶּרֶךְ הַמּוּסָר שֶׁהָרַבִּים יִבְחֲרוּ וְיַעֲשׂוּ רִאשׁוֹנָה. **כו)** אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם, שֶׁהָיָה הַפָּר נִשְׁחָט מֵהֶם פְּרִי שֶׁלֹּא יִקְרַב לַעֲבוֹדָה־זָרָה, וּבָרַח לוֹ תַּחַת כְּנָפָיו שֶׁל אֵלִיָּהוּ, אָמַר לוֹ, לֵךְ, בִּשְׁבִילְכֶם יִתְקַדֵּשׁ הַקב״ה. וַיַּפְסְחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה, דִּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה אַחְאָב אוֹ מִי שֶׁעֲשָׂאוּ. וְזֶה הָיָה מִדַּרְכֵי עֲבוֹדָתָם. **כז)** כִּי אֱלֹהִים הוּא, חֲרֵי אַתֶּם אוֹמְרִים שֶׁהוּא אֱלֹהִים. כִּי שִׂיחַ, שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ דָּבָר עִם יוֹעֲצָיו עַכְשָׁיו. וְכִי שִׂיג, שֶׁמָּא מִשִּׂיג וְרוֹדֵף הוּא עַכְשָׁיו בַּמִּלְחָמָה. וְכִי דֶּרֶךְ לוֹ, שֶׁמָּא הוּא בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה. **כח)** וַיִּתְגֹּדְדוּ, שָׂרְטוּ בְּשָׂרָם. כְּמִשְׁפָּטָם, כְּפִי שֶׁהָיָה מִנְהָגָם. **כט)** וַיִּתְנַבְּאוּ, עָשׂוּ אֶת עַצְמָם כְּאִלּוּ מְדַבְּרִים בִּנְבוּאָה שֶׁתֵּרֵד הָאֵשׁ. וְאֵין קָשֶׁב, שֶׁאֵין מִי שֶׁיַּקְשִׁיב לָהֶם, כִּי אֵינוֹ אֱלוֹהַּ. **ל)** גְּשׁוּ אֵלַי, וְתִרְאוּ שֶׁאֵינִי מַעֲרִים שׁוּם הַעֲרָמָה בַּדָּבָר. וַיְרַפֵּא

עטרת מרים

וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים כַּחֹגֵר הַזֶּה אֲשֶׁר פַּעַם יְנִטֶה עַל יָמִין, וּפַעַם עַל שְׂמֹאל, עַד מָתַי תִּהְיוּ בְּמַחְשְׁבוֹתֵיכֶם אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים לְכוּ אַחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל לְכוּ אַחֲרָיו וְלֹא־עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: **כב** וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ אֶל־הָעָם יֵשׁ לָכֶם יִתְרוֹן כִּי אֲנִי נוֹתַרְתִּי נָבִיא לַיהוָה לְבַדִּי כִּי מֵאָה הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר הֶחְבִּיאָם עוֹבַדְיָה, לֹא הָיוּ יְדוּעִים לָהֶם וּנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ וּנְרֵאֶה עַתָּה תְּפִלַּת מִי תִּתְקַבֵּל: **כג** וְיִתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים לְקָרְבָּן וְיִבְחֲרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד הַמּוּבְחָר וְיַנִּתְּחֻהוּ וְיִחְתְּכוּהוּ לְאֵבָרִים שֶׁיִּהְיוּ הַמִּתְעַפְּקִים רַבִּים וְיָשִׂימוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יָשִׂימוּ וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה | אֶת־הַפָּר הָאֶחָד שֶׁאֲנִי לְבַדִּי וְנָתַתִּי עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אָשִׂים: **כד** וּקְרָאתֶם רִאשׁוֹנָה בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וַאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה בָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים עַל יְדֵי הוֹרֶדֶת הָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר כִּי הֵם הָיוּ מִסְתַּפְּקִים בֶּאֱמֶת וְרָצוּ לַעֲמוֹד עַל הַבֵּירוּר: **כה** וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לִנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד הַמּוּבְחָר וַעֲשׂוּ רִאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הָרַבִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תָשִׂימוּ: **כו** וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁם־הַבַּעַל מֵהַבֹּקֶר וְעַד־הַצָּהֳרַיִם לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאֵין קוֹל וְאֵין עֹנֶה וַיְפַסְּחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ דִּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ וֶזֶה הָיְתָה מִדַּרְכָּם עֲבוֹדָתָם אֲשֶׁר עָשָׂה: **כז** וַיְהִי בַּצָּהֳרַיִם וַיְהַתֵּל בָּהֶם אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְקוֹל־גָּדוֹל הֲלֹא כִּי־אֱלֹהִים הוּא אָבָל עֲדַיִן לֹא שָׁמַע כִּי־שִׂיחַ וְכִי־שִׂיג לוֹ מְדַבֵּר הוּא כְּעֵת עִם מִי וְכִי־דֶרֶךְ לוֹ אוֹ אוּלַי הוּא בַּדֶּרֶךְ, וּלְמֶרְחַק הַמָּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֶזֶה קִרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל אוּלַי יָשֵׁן הוּא וְיִקָּץ מִשְּׁנָתוֹ: **כח** וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל שָׁמְעוּ לְדִבְרֵי אֵלִיָּהוּ, עַם כִּי אָמַר בְּהִתּוּל וְלַעַג וַיִּתְגֹּדְדוּ שָׂרְטוּ בְּשָׂרָם כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבְרֻמָחִים

הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים לְכוּ אַחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל לְכוּ אַחֲרָיו וְלֹא־עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: כב וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ אֶל־הָעָם אֲנִי נוֹתַרְתִּי נָבִיא לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: כג וְיִתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וְיִבְחֲרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וְיַנִּתְּחֻהוּ וְיָשִׂימוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יָשִׂימוּ וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה | אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וְנָתַתִּי עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אָשִׂים: כד וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וַאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה בָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר: כה וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לִנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רִאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הָרַבִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תָשִׂימוּ: כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁם־הַבַּעַל מֵהַבֹּקֶר וְעַד־הַצָּהֳרַיִם לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאֵין קוֹל וְאֵין עֹנֶה וַיְפַסְּחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: כז וַיְהִי בַּצָּהֳרַיִם וַיְהַתֵּל בָּהֶם אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְקוֹל־גָּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי־שִׂיחַ וְכִי־שִׂיג לוֹ וְכִי־דֶרֶךְ לוֹ אוּלַי יָשֵׁן הוּא וְיִקָּץ: כח וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגֹּדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבְרֻמָחִים עַד־שְׁפָךְ־דָּם עֲלֵיהֶם: כט וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצָּהֳרַיִם וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאֵין־קוֹל וְאֵין־עֹנֶה וְאֵין קָשֶׁב: ל וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לְכָל־הָעָם גְּשׁוּ אֵלַי וַיִּגְשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיְרַפֵּא אֶת־מִזְבַּח יְהוָה הֶהָרוּס׃

עַד־שְׁפָךְ־דָּם עֲלֵיהֶם: **כט** וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצָּהֳרַיִם וַיִּתְנַבְּאוּ עָשׂוּ אֶת עַצְמָם כְּאִלּוּ מְדַבְּרִים בִּנְבוּאָה שֶׁתֵּרֵד הָאֵשׁ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה כִּי אִם גִּלּוּ וְלֹא הִתְנַבְּאוּ עוֹד וְאֵין־קוֹל וְאֵין־עֹנֶה וְאֵין קָשֶׁב לְפִי שֶׁאֵין מִי יַקְשִׁיב לָהֶם כִּי אֵינוֹ אֱלוֹהַּ: ל וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לְכָל־הָעָם גְּשׁוּ אֵלַי לִרְאוֹת שֶׁאֵין הַעֲרָמָה בַּדָּבָר.

עטרת מרים

וַיִּגְּשׁוּ כָּל־הָעָם אֵלָיו וַיְרַפֵּא אֶת־מִזְבַּח יְהוָה הֶהָרוּס שֶׁהַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה בְּנָה שָׁאוּל, וְנֶהֱרַס עַל יְדֵי עוֹבְדֵי הַבַּעַל: לא וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים כְּמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יַעֲקֹב לְהַזְכִּיר זְכוּת יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר (בראשית לב כח) יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ:

לב וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעָלָה כְּבֵית סָאתַיִם כְּשִׁעוּר מָקוֹם זְרִיעַת סָאתַיִם זָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ: לג סִדֵּר אֶת־הָעֵצִים וַיְנַתַּחַ אֶת־הַפָּר וַיָּשֶׂם עַל־הָעֵצִים: לד וַיֹּאמֶר מִלְאוּ אַרְבָּעָה כַדִּים מַיִם וְיִצְקוּ עַל־הָעֹלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנוּ שִׁפְכוּ פַּעַם שֵׁנִית וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שַׁלֵּשׁוּ שִׁפְכוּ פַּעַם שְׁלִישִׁית וַיְשַׁלֵּשׁוּ: לה וַיֵּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ סָבִיב מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה וְגַם אֶת־הַתְּעָלָה מִלֵּא־מָיִם:

לו וַיְהִי | בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה מִנְחַת הָעֶרֶב וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא לְהִתְפַּלֵּל וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּאֲשֶׁר תֵּרֵד הָאֵשׁ כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר תִּשְׁלְחֵנִי לְבַשֵּׂר לֶעָתִיד לָבֹא אַאֲמִינוּ בִּי אִם הַיּוֹם תַּעֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הַכֹּל וַאֲנִי עַבְדֶּךָ וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁהִקְרַבְתִּי בַּבָּמָה בִּשְׁעַת אִיפּוּר הַבָּמוֹת: לז עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּהוֹרְדַת הָאֵשׁ וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֲסִבֹּתָ אֶת־לִבָּם אָחֹרַנִּית בְּגַם הַזֶּה תְּסַבֵּב אֵלֶיךָ אֶת לִבָּם אֲשֶׁר הָיָה עַד הֵנָּה אֲחוֹרָנִית, לְהַפְנוֹת מִמְּךָ: לח וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל תִּחֹלֶה אֶת־הָעֹלָה וּבַהֲמִשְׁךְ וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעָפָר וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתְּעָלָה בַּסּוּף לִחֵכָה יִבֵּשָׁה וְשָׁרְפָה הַכֹּל, כְּמִלְקֵק בַּלְּשׁוֹן, וְתַם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בַּתְּעָלָה שׁוּם לַחוּת: לט וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַה׳ וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

שי למורא

אֵלַי וַיִּגְּשׁוּ כָּל־הָעָם אֵלָיו וַיְרַפֵּא אֶת־מִזְבַּח יְהוָה הֶהָרוּס: לא וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים כְּמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יַעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ: לב וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעָלָה כְּבֵית סָאתַיִם זָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ: לג וַיְסַדֵּר אֶת־הָעֵצִים וַיְנַתַּחַ אֶת־הַפָּר וַיָּשֶׂם עַל־הָעֵצִים: לד וַיֹּאמֶר מִלְאוּ אַרְבָּעָה כַדִּים מַיִם וְיִצְקוּ עַל־הָעֹלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנוּ וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שַׁלֵּשׁוּ וַיְשַׁלֵּשׁוּ: לה וַיֵּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת־הַתְּעָלָה מִלֵּא־מָיִם: לו וַיְהִי | בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדֶּךָ וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: לז עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֲסִבֹּתָ אֶת־לִבָּם אָחֹרַנִּית: לח וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעָפָר וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתְּעָלָה לִחֵכָה: לט וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

אֶת מִזְבַּח ה׳ הֶהָרוּס, בְּנָה מִזְבֵּחַ וְהִזְכִּיר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיֶה מִזְבַּח ה׳ עוֹלֶה עַל לִבָּם וְשָׁגוּר בְּפִיהֶם. שֶׁהָיָה הָרוּס וּבָטֵל שְׁמוֹ וְהִזְכָּרְתוֹ מִפִּי כָּל עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים. פֵּרוּשׁ אַחֵר, שֶׁהָיָה שָׁם מִזְבֵּחַ שֶׁבָּנָה שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ, וּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל הָרְסוּ אֶת כָּל הַמִּזְבְּחוֹת וְהַבָּמוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, וּבָנָה אֵלִיָּהוּ וְתִקֵּן אֶת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהָיָה הָרוּס.

לב) כְּבֵית סָאתַיִם זָרַע, כְּשִׁעוּר מְקוֹם זְרִיעַת סָאתַיִם זָרַע, כְּדֵי שֶׁיֵּלְכוּ בָּהּ הַמַּיִם, לְהַגְדִּיל הַגַּם, כַּמְבֹאָר לְהַלָּן. (וְהוּא שֶׁטַח שֶׁל מֵאָה אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה). לד) וְיִצְקוּ, וְיִשְׁפְּכוּ. שְׁנוּ, שִׁפְכוּ פַּעַם שְׁנִיָּה. שַׁלֵּשׁוּ, שִׁפְכוּ פַּעַם שְׁלִישִׁית. לז) עֲנֵנִי ה׳ עֲנֵנִי, עֲנֵנִי בְּהוֹרְדַת הָאֵשׁ, עֲנֵנִי אַחַר־כָּךְ בְּנִתִּינַת הַמָּטָר. וְרז״ל אָמְרוּ, עֲנֵנִי בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם (בְּהוֹרְדַת הָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וּבְנִתִּינַת הַמָּטָר), עֲנֵנִי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מַעֲשֶׂה כְּשָׁפִים הֵם. הֲסִבֹּתָ אֶת לִבָּם אֲחוֹרַנִּית, תְּסַבֵּב אֶת לִבָּם אֲשֶׁר הָיָה אֲחוֹרַנִּית לִפְנוֹת מִמְּךָ עַד עַכְשָׁיו, שֶׁעַל־יְדֵי הַגַּם הַזֶּה יָסֹבּוּ אֵלֶיךָ אֶת לִבָּם. לט) וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם, לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַה׳.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן,

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת־קודש

לה א וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לַעֲשֹׂת אֹתָם: ב שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת: ג לֹא־תְבַעֲרוּ
אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: פ (לוי) ד וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: ה קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה
לַיהוָה כָּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ אֵת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב
וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת: ו וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ז וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת
תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים: ח וְשֶׁמֶן לַמָּאוֹר וּבְשָׂמִים
לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: ט וְאַבְנֵי־שֹׁהַם
וְאַבְנֵי מִלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן: י וְכָל־חַכַם־לֵב
בָּכֶם יָבֹאוּ וְיַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: (ישראל)
יא אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אָהֳלוֹ וְאֶת־מִכְסֵהוּ אֶת־
קְרָסָיו וְאֶת־קְרָשָׁיו אֶת־בְּרִיחוֹ אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־
אֲדָנָיו: יב אֶת־הָאָרֹן וְאֶת־בַּדָּיו אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֵת
פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ: יג אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־
כֵּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים: יד וְאֶת־מְנֹרַת הַמָּאוֹר
וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר:
טו וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֵת שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח
לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן: טו אֵת | מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר
הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־
הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: יז אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת־עַמֻּדָיו
וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר: יח אֶת־יִתְדֹת
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הֶחָצֵר וְאֶת־מֵיתְרֵיהֶם:
יט אֶת־בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בִּגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
כ וַיֵּצְאוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:

סוף זמן קידוש לבנה: יום שני בערב, י"ג אדר א'

לוח זמנים לשבוע פרשת כי־תשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	6:21	6:15	8:32	8:29	9:06	9:03	10:04	10:01	12:25	12:24	17:29	17:34	17:56	18:00	17:13	18:10
חיפה (ח)	6:22	6:15	8:31	8:28	9:06	9:02	10:03	10:01	12:24	12:23	17:30	17:35	17:54	17:58	17:04	18:09
ירושלים (ח)	6:20	6:14	8:30	8:27	9:04	9:01	10:02	10:00	12:23	12:22	17:32	17:37	17:54	17:58	16:56	18:08
תל אביב (ח)	6:22	6:16	8:32	8:29	9:06	9:03	10:04	10:02	12:25	12:24	17:29	17:33	17:55	18:00	17:13	18:10
אוסטריה, וינה (ח)	6:59	6:48	8:47	8:42	9:32	9:26	10:26	10:22	12:39	12:38	17:19	17:29	17:53	18:02	17:09	18:15
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:51	6:58	9:31	9:35	10:10	10:13	11:20	11:21	14:08	14:07	20:18	20:10	20:46	20:38	19:53	20:49
אוקראינה, אודסה (ח)	6:58	6:48	8:50	8:45	9:33	9:27	10:27	10:23	12:41	12:40	17:25	17:34	17:58	18:06	17:14	18:19
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:33	6:22	8:22	8:16	9:06	9:00	10:00	9:56	12:13	12:12	16:54	17:03	17:28	17:37	16:44	17:50
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:45	6:34	8:33	8:27	9:17	9:12	10:11	10:07	12:24	12:23	17:04	17:13	17:38	17:47	16:54	18:00
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:14	7:02	8:58	8:53	9:45	9:39	10:38	10:33	12:49	12:49	17:26	17:36	18:02	18:11	17:17	18:25
אוקראינה, קייב (ח)	7:07	6:55	8:51	8:45	9:37	9:31	10:30	10:26	12:42	12:41	17:18	17:28	17:54	18:04	17:09	18:17
איטליה, מילאנו (ח)	7:23	7:13	9:16	9:11	9:58	9:53	10:53	10:49	13:07	13:07	17:55	18:04	18:25	18:33	17:44	18:46
אקוואדור, קיטו (ח)	6:24	6:24	8:55	8:55	9:24	9:24	10:27	10:26	12:58	12:58	18:32	18:31	18:54	18:53	18:13	19:02
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:30	6:35	9:09	9:12	9:47	9:49	10:55	10:56	13:41	13:40	19:46	19:39	20:13	20:06	19:22	20:17
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:12	7:19	9:51	9:55	10:33	10:37	11:43	11:45	14:33	14:32	20:46	20:37	21:17	21:08	20:21	21:20
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:56	6:48	8:58	8:54	9:36	9:32	10:32	10:29	12:50	12:50	17:45	17:52	18:15	18:21	17:33	18:32
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:47	6:39	8:48	8:44	9:27	9:22	10:22	10:19	12:40	12:39	17:33	17:40	18:03	18:09	17:21	18:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:48	6:39	8:48	8:44	9:27	9:23	10:23	10:20	12:40	12:40	17:33	17:40	18:03	18:10	17:21	18:21
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:26	7:17	9:25	9:20	10:04	10:00	11:00	10:56	13:16	13:16	18:07	18:14	18:37	18:45	17:55	18:56
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:59	6:54	9:12	9:09	9:45	9:42	10:44	10:41	13:05	13:05	18:13	18:17	18:38	18:42	17:58	18:52
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:34	6:28	8:43	8:40	9:18	9:15	10:16	10:13	12:36	12:35	17:38	17:43	18:05	18:10	17:24	18:21
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:55	6:50	9:11	9:08	9:43	9:40	10:42	10:39	13:05	13:04	18:16	18:19	18:40	18:44	18:01	18:54
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:44	6:36	8:44	8:40	9:23	9:18	10:19	10:15	12:36	12:35	17:28	17:35	17:58	18:05	17:16	18:16
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:11	7:03	9:12	9:08	9:51	9:46	10:47	10:43	13:04	13:03	17:57	18:04	18:27	18:34	17:45	18:45
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:44	6:35	8:43	8:38	9:22	9:18	10:18	10:14	12:34	12:34	17:26	17:33	17:56	18:03	17:14	18:15
בוליביה, לה-פס (ח)	6:29	6:31	9:05	9:06	9:35	9:36	10:40	10:41	13:18	13:17	19:04	19:01	19:28	19:24	18:44	19:34
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:52	7:40	9:35	9:29	10:23	10:16	11:15	11:11	13:26	13:26	18:01	18:12	18:37	18:48	17:52	19:02
בלגיה, בריסל (ח)	7:52	7:40	9:35	9:30	10:22	10:16	11:15	11:11	13:27	13:26	18:02	18:13	18:38	18:48	17:53	19:02
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:56	5:59	8:33	8:35	9:06	9:07	10:12	10:13	12:53	12:52	18:50	18:45	19:10	19:05	18:28	19:15
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:44	5:48	8:22	8:24	8:54	8:56	10:00	10:01	12:41	12:40	18:33	18:28	18:57	18:53	18:11	19:02
בריטניה, לונדון (ח)	7:11	6:59	8:53	8:47	9:41	9:35	10:34	10:29	12:44	12:44	17:20	17:31	17:55	18:06	17:14	18:19
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:24	7:11	9:02	8:55	9:52	9:45	10:44	10:39	12:53	12:52	17:23	17:34	18:01	18:12	17:17	18:27
גרמניה, ברלין (ח)	7:19	7:07	8:59	8:53	9:48	9:42	10:40	10:36	12:51	12:50	17:24	17:35	18:00	18:11	17:15	18:25
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:33	7:22	9:18	9:13	10:04	9:58	10:58	10:53	13:09	13:09	17:46	17:57	18:22	18:32	17:37	18:45
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:53	5:57	8:32	8:34	9:05	9:07	10:12	10:13	12:54	12:53	18:56	18:50	19:14	19:09	18:33	19:19
הודו, מומבאי (ח)	7:06	7:02	9:27	9:25	9:57	9:55	10:57	10:55	13:23	13:22	18:39	18:42	19:03	19:05	18:23	19:15
הודו, פונה (ח)	7:02	6:58	9:23	9:21	9:53	9:51	10:53	10:51	13:19	13:18	18:36	18:38	19:00	19:02	18:20	19:11
הונגריה, בודפשט (ח)	6:47	6:36	8:37	8:31	9:20	9:15	10:14	10:10	12:28	12:27	17:10	17:19	17:43	17:52	16:59	18:05
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:53	6:44	8:53	8:49	9:32	9:27	10:27	10:24	12:44	12:44	17:37	17:44	18:07	18:13	17:25	18:25
יוון, אתונה (ח)	7:13	7:06	9:17	9:13	9:54	9:50	10:51	10:48	13:09	13:08	18:06	18:12	18:34	18:40	17:53	18:51
מולדובה, קישינב (ח)	7:07	6:56	8:57	8:52	9:41	9:35	10:35	10:31	12:49	12:48	17:31	17:40	18:05	18:13	17:21	18:26

לוח זמנים לשבוע פרשת כי־תשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:03	7:00	9:24	9:22	9:55	9:52	10:54	10:53	13:20	13:19	18:36	18:39	19:00	19:03	18:21	19:12
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	5:47	5:56	8:26	8:32	9:13	9:17	10:24	10:27	13:18	13:17	19:39	19:29	20:12	20:02	19:12	20:15
נפאל, קטמנדו (ח)	6:40	6:35	8:54	8:51	9:27	9:24	10:25	10:23	12:48	12:47	17:56	18:00	18:21	18:25	17:41	18:35
סין, בייג'ין (ח)	7:05	6:57	9:07	9:03	9:45	9:41	10:41	10:38	12:58	12:58	17:52	17:59	18:21	18:28	17:37	18:39
סינגפור, סינגפור (ח)	7:16	7:16	9:46	9:46	10:15	10:15	11:18	11:17	13:49	13:48	19:21	19:20	19:43	19:43	19:03	19:52
פולין, ורשא (ח)	6:48	6:36	8:29	8:23	9:17	9:11	10:10	10:05	12:20	12:19	16:52	17:04	17:30	17:40	16:44	17:55
פרו, לימה (ח)	6:08	6:10	8:43	8:44	9:13	9:14	10:18	10:18	12:53	12:53	18:36	18:33	18:59	18:56	18:16	19:05
צרפת, ליאון (ח)	7:40	7:31	9:33	9:28	10:16	10:10	11:10	11:06	13:25	13:24	18:10	18:18	18:42	18:50	17:59	19:03
צרפת, פריז (ח)	7:56	7:45	9:43	9:38	10:29	10:23	11:22	11:18	13:35	13:34	18:16	18:25	18:49	18:58	18:06	19:11
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:11	6:10	8:40	8:39	9:09	9:08	10:11	10:10	12:40	12:40	18:10	18:10	18:32	18:32	17:52	18:41
קנדה, טורונטו (ח)	7:13	7:04	9:10	9:05	9:51	9:46	10:46	10:42	13:01	13:01	17:53	18:01	18:21	18:29	17:41	18:41
קנדה, מונטריאול (ח)	6:53	6:43	8:47	8:42	9:29	9:24	10:23	10:20	12:38	12:38	17:25	17:34	17:56	18:04	17:14	18:17
קפריסין, לרנקה (ח)	6:30	6:23	8:37	8:34	9:13	9:09	10:10	10:07	12:29	12:29	17:30	17:35	17:57	18:03	17:16	18:13
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:15	8:01	9:49	9:42	10:41	10:34	11:32	11:27	13:40	13:40	18:06	18:19	18:46	18:58	17:59	19:13
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:51	7:36	9:22	9:15	10:15	10:08	11:06	11:01	13:14	13:13	17:41	17:54	18:18	18:31	17:33	18:46
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:24	7:13	9:14	9:09	9:58	9:52	10:52	10:48	13:05	13:05	17:47	17:57	18:21	18:30	17:37	18:42
שוויץ, ציריך (ח)	7:28	7:18	9:19	9:13	10:02	9:57	10:56	10:52	13:10	13:09	17:56	18:06	18:25	18:34	17:46	18:47
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:41	6:38	9:05	9:03	9:35	9:33	10:35	10:34	13:02	13:02	18:24	18:25	18:47	18:48	18:07	18:57

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם! משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

P.P.
שולם
1949
תל אביב

Dvar Malchus
Issue # 00668
17/02/2019

2304-3377

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים